

'Şehre Sözüümüz Var'

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ
2020 YILI ETKİNLİKLERİ KİTABI

Şehre Sözüümüz Var

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

2020 YILI ETKİNLİKLERİ
KİTABI

EDİTÖR

SAFFET YURTSEVER

'Şehre Sözümler Var'

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

2020 YILI ETKİNLİKLERİ KİTABI

ISBN: 978-605-7813-70-1

YAYIN YÖNETMENİ
AHMET KÖSEOĞLU

EDİTÖR
SAFFET YURTSEVER

TASARIM
AHMET AKA

BASKI
ÇİMKE YAYINLARI BASKI TESİSLERİ

Fevzi Çakmak Mahallesi Yeni Matbacılar Sitesi
Yazar Cad. 10453 Sk. No: 25 Karatay / KONYA

Tel: 0332 342 52 82

KTB Sertifika No: 44 3 99

Nisan 2021 | Konya

'Şehre Sözüümüz Var'

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ
2020 YILI ETKİNLİKLERİ KİTABI

İÇİNDEKİLER

Saffet Yurtsever / Editörden	7
Ahmet Köseoğlu / Şehre Sözümler Var	9
TYB Konya Şubesi 13. Olağan Genel Kurulu Gerçekleştirildi	13
D. Mehmet Doğan / Fotoğrafın Bütününe Bakabilmek	19
Doç. Dr. Yağmur Küçükbeziçi / Ekranlar ve Kaybolan Kültür	51
Prof. Dr. Caner Arabacı / Millî Mücadelenin 100. Yılında Kuvayı Millîye'nin İlk Kıvılcımı Konya	79
Prof. Dr. Mustafa İsen / Türkiye'yi Kültürel Birikimi Üzerinden Düşünmek	103
Necati Mert / Vefatının 100.Yılında Ömer Seyfettin'in Hikâyemizdeki Yeri ve Sade Dil Anlayışı	131
Doç. Dr. Selim Somuncu / Tarih, Sosyoloji ve Roman Üçgeninde Bir Aydın Kemal Tahir	151
Ali Işık / Geçmişten Günümüze Konya'da Ramazan Âdetleri	171
Prof. Dr. Mehmet Kırbıyık / Klasik Edebiyatımızda Ramazan	185
Ahmet Köseoğlu / Bu Şehir Oruç Tutar	199
Prof. Dr. Mikail Bayram / Selçuklu'da ve Osmanlı'da Ramazanlar	203
Hüseyin Üzümler / Konya'da Eski Bayramlar	217
Prof. Dr. Ekrem Demirli / İbnü'l Arabî'den Şiir Okumaları	235
Işık Ögütçü - Mehmet Narlı / Vefatının 50.Yılında Orhan Kemal	267
Prof. Dr. Kemal Kahramanoğlu / Vefatının 45.Yılında Ârif Nihat Asya Konya ve Mevlâna	269
Mehmet Ali Sevimli / Ödüllü Kısa Filmler / Multidisipliner Sanat Sinema	321
Prof. Dr. H. Hüseyin Bircan / İslâm Felsefesinde İbn-i Sinâ	341
Fatih Sezgin / Konya'da Film Çekmek "İhtiyarlar Taburu" Konya'da Film Çekmek	363
Prof. Dr. Mehmet Gönül / Mûsikîde Dâhi Dokunuşlar	377
Prof. Dr. Fatih Özkafa / Hattat Şeyh Hamdullah	391
Dr. Öğr. Üyesi Gülsün Koçer / Vefatının 40.Yılında Selçuk Es'in Konya'sı	413
Av. Ahmet Sorgun / 40. Yılında 12 Eylül 1980 Darbesi - Darbeler	439
Sezai Karakoç Bize Ne Söylüyor? / Feyza Nur Karademir - Ebrar Albayrak	
- Eda Nur Yalçın - Kübra Gül Dağlı - Sena Nur Yüğüruk / Panel Başkanı	463
Prof. Dr. Musa Kâzım Arıcan / İslâm Medeniyetinde Farabî	485
Öykümüzün Öyküsü / Yunus Nadir Eraslan - Handan Acar Yıldız - Necip Tosun	511
Necip Evlice - Atıf Bedir / Vefatının 1. Yılında Nuri Pakdil	571
Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya Şimşir / Selçuklu Minyatürleri Üzerinden Bir Medeniyet Okuması	633

Geleneksel 10. Mevlâna Şiir Şöleni

Ahmet Köseoğlu / Ön Söz	665
Hasan Kılca / Takdim	667
A. Ali Ural / Teşbih	671
Abdurrahman Ekinci / Servikal Distoni	675
Ahmet Aka / Yürek Talaşı...	677
Ahmet Kot / Aşkın Dört Hali	679
Ali K. Metin / Ömer'in Taşları Kime Yeter?	683
Atilla Yaramış / Geriye Kalan	685
Emre Öztürk / Kollarımda Uyu	687
Hüseyin Akın / Ben Yaşarken Olanlar	689
İbrahim Demirci / Ağustos	692
Kâmil Uğurlu / Hatim	695
Kenan Çağan / Salname	698
M. Ali Köseoğlu / Kimsenin Yüreği Değil Benim Yüreğim	700
Mehmet Solak / Hiç	703
Mevlâna İdris / Tarih Bitti	706
Mustafa Uçurum / Ansızın Bir Melek	711
Osman Özbahçe / Düşmanlık	713
Sümeyye Betül / Çarpışma	717
Vural Kaya / Bülent Keçeli Şiiri	722
Yavuz Altınışık / Ölülerin Arabası	724
Prof. Dr. Ahmet Alkan / Şehri Yaşa(t)mak	731
Prof. Dr. Nabi Avcı / Enformatik Zır Cehalet	767
Dr. Kamil Uğurlu / Şehre Şehrengiz Yazmak	795
Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç / Tarihî Şahsiyet Olarak Gazneli Mahmut	819
Dr. Ahmet Ferhat Özkan / 19. Yüzyıl Türk Romanında Duyguların Sekülerleşmesi	841
Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu / Hz. Mevlâna ve Düşünce Dünyamız	859
Doç. Dr. İsmail Bilgili / Sadreddin Konevî'nin Kırk Hadis Şerhi'nde Fıkıh	891
Selma Argon - Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın / Mehmet Âkif Ersoy ve Mücadelesi	899

B a s ı n d a n Y a n s ı m a l a r

Yazarlık Atölyesinde Dersler Başladı	935
TYB'den Vali Toprak'a Ziyaret	939
TYB Konya Şubesi ve Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Ortak Projeler Yürütüyor	940
Programlar Sosyal Medya Üzerinden Yapılacak	941
Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinde Kutadgu Bilig Okumaları Başladı	942
Sorgun'dan TYB Konya Şubesi'ne "Hayırlı Olsun!" Ziyareti	943
Tarihçi Yazar Mustafa Armağan'dan TYB Konya Şubesi'ne "Hayırlı Olsun!" Ziyareti	944
TYB Konya'dan Azerbaycan'a Destek Mesajı	945
TYB Konya'da Çevrimiçi Bayramlaşma	946
"İslâm'a Zarar Vermeye Kimsenin Gücü Yetmez."	948
Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nden "2021 Yılı İstiklal Marşı Yılı Olsun" Önerisi	950
TYB Konya Salgında da Hız Kesmedi	951
TYB'nin "2019 Yılın Yazarı" Ödülleri Konya'daki Sahipleriyle Buluştu	953
"Mehmet Âkif İnan Ortak Değerimiz"	955
Birinci Yazarlık Atölyesi Sona Erdi	957
TYB Tarafından Verilen 'Yılın Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları Ödülleri'nin Sahipleri Açıklandı	959

SAFFET YURTSEVER

EDİTÖRDEN

Bismillah.

Bu kitap; kültür, sanat, edebiyat, sinema, din, felsefe, tarih, mûsikî, mâzi, âti, millî, yerli, vefa... gibi evrensel kavramların mozağinden oluşan birbirinden farklı konularda, söyleyecek sözü olan birbirinden kıymetli konuşmacıların Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi vesilesiyle 2020’de yaptıkları programların, “**söz uçarsa yazı kalsın**” diye, gelecek nesillere kayıt düşüldüğünün bir vesikasıdır.

Geleneksel olarak her yılın başında planlanıp programlanan etkinliklerimiz, pandemi sürecinden geçtiğimiz 2020’de 10 programımızı salonlarda yüz yüze, salgına yönelik tedbirler devreye girince de internet üzerinden sosyal ağlarda 26 program olmak üzere toplam 36 programı gerçekleştirerek şehre sözümüzü yerine getirdik. Bu kitap çalışmasıyla da programların görüntü ve ses kayıtlarını çözümleyerek derli toplu hâlde tarihe kayıt düştük.

Kusurlarımız, eksiklerimiz, dikkatlerimizden kaçan bazı yanlışlarımız olabilir. Hoşgörünüze sığınarak yapıcı eleştirilere her zaman açık olduğumuzu bildiririz. Bu bir başlangıç olur ve sonraki yıllarda daha güzel eserler ortaya koymaya çalışacağımıza emin olabilirsiniz.

Programların gerçekleşmesinde, kayıt altına alınmasında ve bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen başta TYB Konya Şube Başkanımız Ahmet Köseoğlu'na, yönetim kurulu ũyelerimize; programlara katkılarından dolayı da Konya BũyũkŐehir Belediyesi, Karatay Belediyesi, Selçuklu Belediyesi ve Meram Belediyesine teŐekkũr ediyoruz.

AHMET KÖSEOĞLU
TYB Konya Şube Başkanı

ŞEHRE SÖZÜMÜZ VAR

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi yönetim kurulu üyelerinin de hazır bulunduğu basın toplantısında “Şehre Sözümüz Var” üst başıyla 2020 yılının yıllık kültürel etkinlikler takviminin duyurusunu yılın başında yapmıştık.

Şubat ayından itibaren programımızı (yıllardır her Cumartesi yapıla geldiği üzere) icra etmeye başlamıştık ki Mart ayının ortasında tüm Dünya’yı etkisi altına alan Koronavirüs (Kovid19) salgını sebebiyle yüz yüze yapılan salon toplantılarına umumi yasaklama getirildi. Yaklaşık bir ay bekleme, gözlemlene ve şaşalamadan sonra sosyal medya mecralarından çevrim içi olarak faaliyetlerimizi devam ettirebileceğimize kanaat getirerek programlarımızı kaldığımız yerden sürdürmeye karar verdik. İnternet üzerinden sanal toplantılara - mecburen- devam ettik ve burada görüldü ki sözümüzün coğrafyası genişlemişti.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi ilk yıllık takvimini 2002 yılında açıklamış ve takvimine 36 program koymuş bu vazifeyi bi-hakkın yerine getirmiş ve neticesinde konuşmaları çözümleyerek

“Konya’da Düşünce ve Sanat” adıyla kitaplaştırmıştı. O kitabın takdim yazısında ki; “kültür ve sanatı, ilahi kıssada anlatıldığı gibi gagasında İbrahim’in hâr ateşini söndürmek için su taşıyan kuş misali bir damladır amma davranış çok manidardır. Tarihe kayıt düşme adına verdiğimiz bu çaba, içimizdeki bu coşku bizi her zaman azim ve şevkle çalışmaya itmektedir” ifadelerim bugün de aynı duyguyu yaşadığımı hissettirdi. Medeniyetimize, irfanımıza, kültürümüze yaklaşık yirmi yıl önce duyduğumuz ve ifadelendirdiğimiz bu hizmet aşkının, heyecanın bir zerre bile eksilmediği gibi bilakis artmaya devam ettiğini belirtmek isterim.

Toplumun bilinçli ya da bilinçsizce yapılan çalışmalarla yüzeyselleştirilmeye, hafızasızlaştırılmaya zorlandığı çağımızda dünü olan bir şehrin yine dünü olan bir ülkenin evlatları olarak kaygısız kalmamamız gerekiyordu. Kadim medeniyetlerin beşiği durumundaki Konya’nın ve dahi ülkemizin zengin potansiyelini işlemek, gün yüzüne çıkarmak, geleceğe taşımak kaygılı münevverlerden oluşan Yazarlar Birliği’nin ve oluşturmaya çalıştığı sözün gücü platformunun en önemli görevlerinden biridir.

Edebiyattan sanata, düşünceden sinemaya, şiirden musikiye, geniş bir yelpazede 36 programı yılın sonuna kadar tamamladık. (4 program yapılması mümkün olamayacağından iptal edildi.) Video konferans ve canlı yayın -çevrim içi- olarak yapılan konferans, panel, gösterim ve şiir şölenlerinin kayıtları çağın gereği sosyal medya mecralarında görüntülü ve sesli arşivlendi. İşin zor olan yanı ise bütün bu faaliyetlerin çözümlenerek-deşifre-yazılı ve fotoğraflı-belgeli bir şekilde kitap haline dönüştürülmesi idi. Programlarımızın kitaplaştırılmasını sağlayan Karatay Belediye Başkanı Sayın Hasan Kılca’ya, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2020 yılı kültürel etkinlikler takviminin kisve-i tab’a bürünmesine vesile olan programları yöneten arkadaşlarımıza, değerli yönetim kurulu üyelerine ve fiilen emekleri olan Saffet Yurtsever ve Ahmet Aka’ya teşekkürü bir borç bilirim.

Türkiye Yazarlar Birliği
Konya Şubesi

2020

KÜLTÜREL ETKİNLİKLER TAKVİMİ

08 19 Ocak Fotoğrafın Bütününe Bakabilmek Neyin ve Ne Yıkılarak Zaman İçinde Dr. Mehmet Özgür Düzenleyen: Prof. Dr. Ahmet Köse	15 19 Ocak EKRANLAR VE KAVRILAN KÜLTÜR Doç. Dr. Yagmur Küçükbaşaran Düzenleyen: Şahin Yılmaz	22 19 Ocak MİLLİ HİCCAZELERİNİN YILINDA ALMAYIMLİYENİN İLK KAVİMİNE KONYA Prof. Dr. Caner Arabacı Düzenleyen: Zülal Karadağ	29 19 Ocak TÜRKİYE'Yİ KÜLTÜREL BİRLİĞİ ÜZERİNDEN DÜŞÜNMEK Prof. Dr. Mustafa İnan Düzenleyen: Prof. Dr. Ahmet Köse
07 19 Ocak VEHİTİNİN İLK YILINDA ÖNERİ SEVİYETİNİN HAYRANVERİCİ NERİ VE SADE İL. ALMAYIM Necati Hıncal Düzenleyen: Kütüphane-Politik	14 19 Ocak TANRI SÖZCÜLÜĞÜ VE KONYA ÜÇÜNCÜSÜNÜN İZİNİ KEMAL TAHİRİ Doç. Dr. Saadet Somuncu Düzenleyen: Şahin Yılmaz	KUTADGU BİLİĞ öyküleri 09-20 Ocak MİLLİ HİCCAZELERİNİN YILINDA ALMAYIMLİYENİN İLK KAVİMİNE KONYA Prof. Dr. Caner Arabacı Düzenleyen: Zülal Karadağ	
25 19 Ocak KONYA'DA İLKİ RAMAZAN HAZİREKLERİ Ali Nispet Düzenleyen: H. H. Mustafa İnan	Konya'da ilk kez yeni bir söyleşi düzenledi ve dünyaya bilim, sanat ve kültürü bir arada gösteren bir etkinlik düzenledi. 23 Ocak - 28 Ocak tarihleri arasında düzenlenen etkinlik.		
02 19 Ocak İLİMİN İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: H. H. Mustafa İnan	09 19 Ocak SELÇUKLU VE ÖZGÜRLÜK RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz	23 19 Ocak KONYA'DA İLK BAYRAMLAR Necati Hıncal Düzenleyen: Şahin Yılmaz	30 19 Ocak İLK / RAMAZAN İZİNİ ÖZGÜRLÜK Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz
06 19 Ocak VEHİTİNİN İLK YILINDA ÖNERİ SEVİYETİNİN HAYRANVERİCİ NERİ VE SADE İL. ALMAYIM Necati Hıncal Düzenleyen: Kütüphane-Politik	13 19 Ocak VEHİTİNİN İLK YILINDA ÖNERİ SEVİYETİNİN HAYRANVERİCİ NERİ VE SADE İL. ALMAYIM Necati Hıncal Düzenleyen: Kütüphane-Politik	20 19 Ocak ÖZGÜRLÜK İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz	04 19 Ocak İLİMİN İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz
11 19 Ocak KONYA'DA İLKİ RAMAZAN HAZİREKLERİ Ali Nispet Düzenleyen: H. H. Mustafa İnan	18 19 Ocak MİLLİ HİCCAZELERİNİN YILINDA ALMAYIMLİYENİN İLK KAVİMİNE KONYA Prof. Dr. Caner Arabacı Düzenleyen: Zülal Karadağ	25 19 Ocak İLKİ RAMAZAN HAZİREKLERİ Ali Nispet Düzenleyen: H. H. Mustafa İnan	05 19 Ocak VEHİTİNİN İLK YILINDA ÖNERİ SEVİYETİNİN HAYRANVERİCİ NERİ VE SADE İL. ALMAYIM Necati Hıncal Düzenleyen: Kütüphane-Politik
12 19 Ocak İLİMİN İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz	19 19 Ocak SEZAR KARADİCİ NEZİR NİSPELİ Anadolu Halkları Öğretmeni Düzenleyen: Şahin Yılmaz	26 19 Ocak İLİMİN İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz	03 19 Ocak ÖZGÜRLÜK İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz
10 19 Ocak VEHİTİNİN İLK YILINDA ÖNERİ SEVİYETİNİN HAYRANVERİCİ NERİ VE SADE İL. ALMAYIM Necati Hıncal Düzenleyen: Kütüphane-Politik	17 19 Ocak VEHİTİNİN İLK YILINDA ÖNERİ SEVİYETİNİN HAYRANVERİCİ NERİ VE SADE İL. ALMAYIM Necati Hıncal Düzenleyen: Kütüphane-Politik	24 19 Ocak ÖZGÜRLÜK İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz	31 19 Ocak SELÇUKLU VE ÖZGÜRLÜK RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz
3-4-5 19 Ocak İLİMİN İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz	07 19 Ocak SEZAR KARADİCİ NEZİR NİSPELİ Anadolu Halkları Öğretmeni Düzenleyen: Şahin Yılmaz	14 19 Ocak İNFORMATİK ZİR ZİHALET Prof. Dr. H. H. Mustafa İnan Düzenleyen: Şahin Yılmaz	21 19 Ocak İLİMİN İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz
28 19 Ocak İLİMİN İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz	05 19 Ocak İLİMİN İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz	12 19 Ocak İLİMİN İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz	19 19 Ocak İLİMİN İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz
26 19 Ocak İLİMİN İZİNİ RAMAZAN Prof. Dr. Mehmet Köse Düzenleyen: Şahin Yılmaz	Asırlarda ilim ve sanatın, hak ve hakikatın ışığı olarak insanlığı ve dünyayı aydınlatan güzel şehrimiz Konya'da kültür, sanat ve bilim adına yapılan faaliyetleri ihtiva eden ve her yılın başında ilan ettiğimiz (19'uncu) takvimi sunar, sizleri aramızda görmekten onur duyarız.		

Ahmet KÖSEDOĞLU
TYB Konya Şubesi Başkanı

KATKILARIYLA

BİZİ TAKİP EDİN

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25

TYBKONYA
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya

#şehresözümüzvar

**TÜRKİYE
YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ**

#şehresözümüvar

2020

Etkinliklerimiz

 <p>04 Eylül 2020 - 1</p>	 <p>14 Eylül 2020 - 2</p>	 <p>22 Eylül 2020 - 3</p>	 <p>29 Eylül 2020 - 4</p>	 <p>07 Mart 2020 - 5</p>
 <p>14 Mart 2020 - 6</p>	 <p>23 Nisan 2020 - 7</p>	 <p>02 Mayıs 2020 - 8</p>	 <p>09 Mayıs 2020 - 9</p>	 <p>23 Mayıs 2020 - 10</p>
 <p>21 Mayıs 2020 - 11</p>	 <p>04 Haziran 2020 - 12</p>	 <p>13 Haziran 2020 - 13</p>	 <p>29 Haziran 2020 - 14</p>	 <p>04 Temmuz 2020 - 15</p>
 <p>11 Temmuz 2020 - 16</p>	 <p>18 Temmuz 2020 - 17</p>	 <p>25 Temmuz 2020 - 18</p>	 <p>08 Eylül 2020 - 19</p>	 <p>12 Eylül 2020 - 20</p>
 <p>19 Eylül 2020 - 21</p>	 <p>26 Eylül 2020 - 22</p>	 <p>03 Ekim 2020 - 23</p>	 <p>10 Ekim 2020 - 24</p>	 <p>17 Ekim 2020 - 25</p>
 <p>24 Ekim 2020 - 26</p>	 <p>31 Ekim 2020 - 27</p>	 <p>03-04-05 Kasım 2020 - 28</p>	 <p>07 Kasım 2020 - 29</p>	 <p>14 Kasım 2020 - 30</p>
 <p>23 Kasım 2020 - 31</p>	 <p>28 Kasım 2020 - 32</p>	 <p>03 Aralık 2020 - 33</p>	 <p>12 Aralık 2020 - 34</p>	 <p>19 Aralık 2020 - 35</p>
 <p>26 Aralık 2020 - 36</p>	 <p>09-20 Ocak 2021</p>	 <p>09-20 Ocak 2021</p>		

katkı ve katılımlarınız için

Teşekkür Ederiz

tybkonya.org.tr

TYB Konya Şubesi

tybkonya42@gmail.com

0332 350 45 25

tyb_konya

tybkonya

TYBKONYA

KATKILARIYLA

TYB KONYA ŞUBESİ 13. OLAĞAN GENEL KURULU GERÇEKLEŞTİRİLDİ

TYB Konya Şubesinin yeni başkanı Ahmet Köseoğlu oldu.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 13. Olağan Genel Kurulu, 11 Ocak 2020 tarihinde Kılıçarslan Konferans Salonunda gerçekleştirildi.

Şube Başkanlığı görevini yürütmekte olan ve akademik çalışmalarındaki yoğunluk sebebiyle başkanlık vazifesinden ayrılan Prof. Dr. Hayri Erten, görevi eski TYB Konya Şube başkanlarından Ahmet Köseoğlu'na devretti. Ahmet Köseoğlu başkanlığındaki yönetim kurulu listesi, genel kurula tek liste olarak girdi.

Genel Kurulda teşekkür ve veda konuşması yapan Prof. Dr. Hayri Erten, dört yıllık başkanlığı döneminde 150 etkinlik gerçekleştirdiklerini söyleyerek "Türkiye Yazarlar Birliğinin misyonu; dinî ve millî değerlerimize bağlı kalarak edebî değerlerimizi ve kültürümüzü gelecek nesillere aktarmak, gündeme taşımak, unutturmamak ve halkımızı bu konularda bilinçlendirmek, daha ileriye, istikbale doğru en güzel şekilde yürümeyi sağlamaktır. İdeolojiden ve siyasetten uzak, herkesi kucaklayan, bilimsel çerçevede gerçekleri ortaya koymaya çalışan bir bakış açısına sahibiz." dedi.

Konya Milletvekili Tahir Akyürek de yaptığı konuşmada 20 yılı aşkın bir zamandır Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin şehrin kültürüne çok büyük katkılar sunduğunu belirterek, kültür ve sanat faaliyetlerinin medeniyetimize sunmuş olduğu katkılara dikkat çekerek sloganlarının “Konya’yı geçmişi kadar görkemli ve başarılı bir geleceğe taşımak” olduğunu ve bunu kısmen Alaaddin ve Kültürpak civarında gerçekleştirdiklerini; yeni başkanların da bu çalışmalara devam edeceklerini söyledi. Prof. Dr. Hayri Erten’in son 4 yılda çok önemli ve kıymetli çalışmaların altına imza attığını söyleyerek Prof. Dr. Hayri Erten’e teşekkürlerini ilettili; yeni Başkan Ahmet Köseoğlu’nu da tebrik ederek çalışmalarında başarılar diledi.

Türkiye Yazarlar Birliği Onursal Başkanı Mehmet Doğan da yaptığı konuşmada Konya Şubesinin yaptığı faaliyetlerle ülke genelinde hep örnek gösterildiğini söyleyerek emeği geçen herkese teşekkürlerini ilettili. Daha önce de şube başkanlığı görevinde bulunan Ahmet Köseoğlu’nun çok çalışkan ve gayretli bir yapıda olduğunu vurgulayan Doğan, daha önce başkanlık vazifesini yürüten herkese ve özellikle Prof. Dr. Hayri Erten’e teşekkür ettiğini sözlerine ekledi.

Prof. Dr. Nazmi Zengin, Eğitimci-Yazar Duran Çetin ve Konya Bölge Yazma Eserler Müdürü Bekir Şahin’in Divan Kurulu üyeleri olarak seçilmelerinden sonra yapılan oylamada oy birliği ile kabul gören ve yönetim kurulu adına teşekkür konuşması yapan Ahmet Köseoğlu da Türkiye Yazarlar Birliğinin kendileri ve Konya kültür sanat dünyası için çok büyük kıymet ifade ettiğini belirtti. Buradaki başkanlığı “baş

hizmetçilik” olarak niteleyen Köseoğlu, Konya Milletvekili ve eski Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Tahir Akyürek ve Türkiye Yazarlar Birliği Onursal Başkanı Mehmet Doğan başta olmak üzere genel kurula katılım gösteren herkese teşekkürlerini iletti.

Daha sonra Konya Milletvekili Tahir Akyürek ve Türkiye Yazarlar Birliği Onursal Başkanı D. Mehmet Doğan tarafından Prof. Dr. Hayri Erten'e yapmış olduğu hizmetlerden dolayı plaket takdim edildi.

Yeni yönetim ve denetim kurulu üyeleri şu isimlerden oluştu: Asil üyeler: Ahmet Köseoğlu, Prof. Dr. Ahmet Çaycı, Doç. Dr. Ahmet Akman, Duran Çetin, Vural Kaya, Hüzeyme Koçak, Atilla Yaramış, Melahat Ürkmez ve Saffet Yurtsever.

Yedek üyeler: Muhammet Acıyan, Hasan Coşar, Ahmet Aka, Hatice Hilal Seyhan, Şener İşleyen, Ali Işık, Hasan Bayraktar, Zeki Oğuz ve Sadık Gökçe.

Denetim Kurulu asil üyeler: Prof. Dr. Nazmi Zengin, Prof. Dr. Ahmet Kazım Ürün ve Salih Sedat Ersöz. Yedek üyeler: Bedir Köseoğlu, Mustafa Güden ve Zafer Karakuş.

13.Genel Kurul'da oy birliğiyle başkan seçilen Ahmet Köseoğlu bir teşekkür konuşması yaparak Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin yaklaşık 20 yıldır yıllık faaliyet takvimini yıl başında ilan edip programlarını aksatmadan başarılı bir şekilde yürüten yegâne sivil toplum kuruluş olduğunu belirtti. Konya Yazarlar Birliğinin mütevazı ve anlamlı yürüyüşünün devam edeceğini özel de Konya'nın genelinde Türkiye'nin insanına iyiyi, güzeli, hayrı, kültürel sanatsal ve edebi programlar ve faaliyetler içerisinde sunmayı vazife bildiklerini vurguladı.

Kuruluşundan bu yana Konya Yazarlar Birliğinin içerisinde bulunduğunu ve şehrimiz de çok değerli programlar yapıldığını bundan dolayı önceki dönemlerdeki başkan ve yönetim üyelerine teşekkür etti.

Genel Kurula Tahir Akyürek ve Mehmet Doğan'ın yanı sıra TYB Konya Şubesi eski dönem şube başkanları, Karatay Belediyesi Başkan Vekili Mustafa Kaçar, Selçuklu Belediyesi Başkan Yardımcısı Ali Düz, Meram Belediyesi Başkan Yardımcısı Ahmet Şenyiğit, Konya STK Platformu Başkanı Muhsin Görgülügil, Konya Gazeteciler Başkanı Sefa Özdemir, Selçukya Derneği Başkanı Fatma Polat, akademisyenler, kültür adamları, şair ve yazarlar katıldı.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 42 Program'ın düzenleneceği 2020 Yılı Kültürel Etkinlikler Takvimini Açıkladı

ŞEHRE SÖZÜMÜZ VAR

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2020 yılı etkinlik takvimini belirledi. Yönetim Kurulu Üyeleriyle birlikte faaliyet programını açıklayan TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu, "Kültür, edebiyat, tarih, düşünce, bilim, sinema ve musikî alanlarında 11 ay boyunca düzenleyeceğimiz 42 programla her cumartesiye anlamlı bir kayıt düşeceğiz" dedi.

MİLLÎ, MANEVÎ, HATIRLATICI VE YAPICI

Her yıl olduğu gibi 2020 için de eğitici, hatırlatıcı, yapıcı, temel değerlere uygun, millî ve manevî yönü öne çıkan, yol ve yön gösteren programlar îfa etmeyi amaçladıklarını vurgulayan Köseoğlu, "Geçmişimizi de bugün daha iyi anlamlandıran nitelikli programlarımızla, Konya'mıza kültür sanat camiamıza 'şehre sözümüz var' sloganımızla virâ Bismillah diyoruz" ifadelerini kullandı.

START 8 ŞUBAT'TA D. MEHMET DOĞAN İLE

Açılışı 8 Şubat Cumartesi günü İl Halk Kütüphanesi Salonunda TYB Şeref Başkanı D. Mehmet Doğan'ın konuşmacı olarak katılacağı 'Fotoğrafın Bütününe Bakabilmek' konulu programla yapacaklarını söyleyen Başkan "Kurucu Başkanımız katılımcılara 1914-1923 yılları arasında bir zaman seyahatine çıkaracak" şeklinde konuştu.

DÜNDEN YARINA

Yıllık takvimin oluşumunda yönetim kurulu üyeleriyle bir ayı aşkın araştırma, tespit ve görüşmeler yaptıklarını anlatan Köseoğlu, "Dünden bugüne, bugünden yarına söylenmiş ve söylenecek olanlarla, yazılmış ve yazılacak olanların bir kısmı da Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi çatısı altında söylensin, kayıtlara girsin diyerek konferans, sohbet, panel, sempozyum, sinema gösterimleri tertipledik. İbn-i Arabî'den Sadreddin-i Konevî'ye, Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî'den, Farabî'ye, İbn-i Sînâ'ya, Yunus Emre ve Gazneli Mahmut'a kadar düne ait düşünce dünyamızın yıldızlarının bize neler söylediklerini konuşmacılarımız dile getirerek bugüne, yarına not düşecekler" dedi.

DÜŞÜNCE ALANININ YILDIZLARI

Yakın tarihin önemli şahsiyetlerini anma ve anlamaya yönelik etkinliklere de ehemmiyet verdiklerini anlatan Köseoğlu, Ârif Nihat Asya, Ömer Seyfettin, Nuri Pakdil, Orhan Kemal, Mehmet Âkif Ersoy, Kemal Tahir, Selçuk Es ve Sezai Karakoç gibi edebiyat, sanat ve düşünce alanındaki değerlerimizin anlatılacağı programları da bu yıl icra edeceğiz" şeklinde konuştu.

ŞAİRLER DERGÂH'TA BULUŞACAK

Tarihten günümüze Konya'da ramazanların nasıl yaşandığına dair sohbetlerin yanında 10. Mevlânâ Şiir Şölenini de Türkiye'nin dört bir yanından şairlerin katılımıyla Haziran sonunda dergâhta gerçekleştireceklerini vurgulayan Başkan "Asırlardır ilim ve sanatın, hak ve hakikatin ışığı olarak insanlığı ve dünyayı aydınlatan güzel şehrimiz Konya'da kültür, sanat, edebiyat, düşünce ve bilim adına yapacağımız faaliyetlerimize her yıl olduğu gibi yine destek olan Konya Büyükşehir Belediyesi ile Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerine teşekkür ediyoruz. Kültür ve sanata, tarih ve edebiyata ilgi duyan herkesi 8 Şubat'tan başlayarak her cumartesi programımıza davet ediyoruz" diyerek sözlerini tamamladı.

1977), TRT Kurumu'nda (Genel Müdür Danışmanı, 1977-1978), tekrar Dergâh yayınlarında (1978) çalıştı.

Yayıncılığı ara vererek Ankara'ya döndü ve Büyük Türkçe Sözlük'ü hazırlamaya başladı, Türkiye Yazarlar Birliğinin kuruluş çalışmalarını yürüttü ve Birlik Yayınlarını kurdu (1978-80). 1980'de Kültür Bakanlığı Sinema ve Telif Hakları Dairesinde sözleşmeli film yapımcısı ve senaryo yazarı olarak çalışmaya başladı, Film Denetleme Kurulu üyeliği yaptı. 1986'da Kültür Bakanlığından ayrıldı. Zaman gazetesinin yayın kurulunda yer aldı ve bu gazetede Kimlik başlığı altında günlük yazılar yazdı (1986-87). Tunuslu yazar Gannuşi ve arkadaşlarının ağır cezalara çarptırılmasını protesto etmek için Tunus elçiliğinin önüne siyah çelenk koyduğu iki arkadaşıyla birlikte tutuklandı ve Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM)'nde yargılandı (1987), beraat etti. Aynı yıl Zaman gazetesinden ayrıldı. Bir süre Yörünge dergisinde haftalık yazılar yazdı (1991-92). Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesinde yazarlık dersleri verdi. (1991-93). Vakit (Akit) gazetesinde günlük yazılar yazdı (1994-96) ve Birlik Medya AŞ'nin genel müdürlüğünü yaptı (1994-96). TBMM tarafından 22.05.1996'da Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) üyeliğine seçildi. Bu görevi, Temmuz 2005'te sona erdi.

Halen Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı Başkanı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve 3 çocuk babasıdır.

Yazı Hayatı / Kültürel Hizmetleri

Mehmet Doğan'ın ilk yazıları üniversite öğrencisiyken Fikir ve San'atta Hareket dergisinde ilk yazıları yayımlandı. Hareket dergisi dışında seyrek olarak Türk Edebiyatı, Maveria, İslâm, İlim ve Sanat, İzlenim, Nehir dergilerinde yazdı. Yeni Devir, Zaman (1986-87), Yörünge (1991-1992), Vakit, Akit (1994-1996, 2009-2014), Vahdet (2014-2016) gazete ve dergilerinde günlük ve haftalık yazıları yayımlandı.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nin yayını planlayan ve ilk ciltlerinin yayını yöneten Doğan, bu ansiklopedinin çeşitli maddelerini de yazdı. Ayrıca Türk Aile Ansiklopedisi'nin (3 cilt, 1991-92) yayını yönetti.

Daha çok sosyal ve iktisadî tarih, fikir ve basın tarihi, dil gibi alanlarla ilgili olarak çalışmalar yaptı, televizyon metinleri ve senaryolar yazdı, çeşitli televizyon program ve filmlerinin yapımında görev aldı. Türkiye Yazarlar Birliği, Mehmed Âkif Fikir ve Sanat Vakfı, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı, Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfının kurucularından olan Doğan, uzun süre Türkiye

Yazarlar Birliğinin genel başkanlığını (1978-96, 2006-) yürüttü ve bu kuruluş tarafından yayımlanan Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı'nın yayını (1984-96) yönetti. TYB Vakfının da kurucu başkanı olan Doğan, bu vakfın mütevelli heyet başkanlığını da (1991-96) yürüttü.

Yazarlık alanının tanımlanması, yazarların meslekî bir kuruluş çatısı altında toplanması, geçmiş büyük yazarlarımızın ve yaşayan yazarlarımızın tanıtılması yönünde çalışmalar yaptı. Safahat ve İstiklâl Marşı şairi Mehmed Âkif Ersoy'un sürekli olarak anılması, Ankara'da Millî Mücadele sırasında ikamet ettiği Taceddin Dergâhı'nın korunmasını sağladı. Taceddin Dergâhı etrafındaki kanunsuz ve ruhsatsız yapıların yıkılarak bölgenin İstiklâl Marşı Bahçesi / Parkı haline getirilmesi için proje hazırladı. Millet'in milli mutabakat metni olan İstiklâl Marşı'nın TBMM tarafından kabul edildiği 12 Mart'ın millî gün şeklinde kutlanması için çaba harcadı. TYB Vakfı bünyesinde Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi kurarak Mehmed Âkif bilgi şölenlerinin yapılmasına öncülük etti. Yapılan şölenlerin bildirileri 8 cilt halinde yayımlandı.

Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı çatısı altında Türkçenin temel metinlerinin okunması için 1998'de "Safahat dersleri"ni başlattı. Ülke içinde Dursunbey / Suçıktı, Çorum, Konya gibi ilçe ve il merkezlerinde şiir şölenlerinin yapılmasına öncülük etti. "Yazar Okulu / Yazarlığa hazırlama seminerleri"ni planladı ve Türkiye'de yazarlık öğretimi konusunda ilk adımların atılmasına öncülük etti (2000). Millî Eğitim Bakanlığı'nın kelime yasakçılığı ve edebiyat müfredatını kısıtlayıcı uygulamalarına karşı mücadele etti (2001-2002).

D. Mehmet Doğan, TYB tarafından gelenekselleştirilen birçok faaliyete öncülük etti. Bunlar arasında bilhassa Ahlâk Şûraları, Şehir Tarihi Yazarları kongreleri ve Tarihi Roman ve Tarihte Roman bilgi şölenleri sayılabilir.

Türk Dünyası ile münasebetlerin yeniden kurulması sürecinde, kültürel ve edebî ilişkilerin gelişmesinde önemli yeri olan Türkçenin Uluslararası Şiir Şölenlerinin düzenlenmesine öncülük etti. İlki 1992'de Türkiye'de, ikincisi Kazakistan'da, üçüncüsü Türkmenistan ve dördüncüsü Kıbrıs'ta, beşincisi Fransa/Strazburg'da, altıncısı Ukrayna/Kırım Akmescid'de, yedincisi Makedonya Üsküp'te, sekizincisi Azerbaycan Bakü'de, dokuzuncusu Kosova Prizren'de, onuncusu Kırgızistan Bişkek'te ve on birincisi Tataristan Kazan'da yapılan bu şölenler yanında, Türk dünyasının yazar kuruluşları başkanları arasında zirve toplantıları yapılması için çaba sarfetti. İlki 1993'de Ahmed Yesevi'nin hatrasına Türkistan'da (Yesi-Kazakistan) yapılan zirve, ikinci olarak Konya'da Mevlâna'nın hatrasına ithafen yapıldı (1996).

Ödülleri:

Tarih ve Toplum adlı eseriyle Türkiye Millî Kültür Vakfı teşvik ödülü (1978), Büyük Türkçe Sözlük'le Türkiye Yazarlar Birliği Dil Ödülü (1982) ile Büyük Türkçe Sözlük'ün geliştirilmiş 10. baskısıyla Özbekistan Yazarlar Birliği'nin Uluslararası Kaşgarlı Mahmud Mükafatına lâyık görüldü (1995). Türk dünyası ve Balkan Türklerinin kültürüne hizmetlerinden ötürü 7. Balkanlar Türk Kültürüne Hizmet Ödülünü aldı (2004). 2016 Kültür Bakanlığı Özel Ödüllerinden Edebiyat Ödülü D. Mehmet Doğan'a verildi. Karaman'da düzenlenen 735. Türk Dil Bayramı kapsamında, Büyük Türkçe Sözlük'ün geliştirilmiş yeni baskısından ötürü Karaman Dil Ödülü'ne layık bulundu (2012).

Fikir Kitapları:

Batılılaşma İhaneti (1975, 36. bas. 2015), Tarih ve Toplum - Toplum Yapımızın Tarihi Oluşumu (1977, gen. 4. bas. 1998), Dil Kültür Yabancılaşma (1984, gen. 5. bas. 2013), Halka Karşı Demokrasi (1988, 5. bas. 1997), Camideki Şair - Mehmed Âkif (1989, gen. 5. bas. 2013), Türkiye'de Darbeler Müdahaleler ve Siyasî Sistem (1990, 5. bas. 2017), Kemalizm (1992, genişletilmiş: Bir Savaş Sonrası İdeolojisi: Kemalizm adıyla 1994), Kültürel Savaş ve Savaş Kültürü (1992, gen. 2. bas. 2005), İletişim veya Dehşet Çağı (1993), Kitaplık Kılavuzu (1996), Türkistan-Türkiye Gergefinde İran (1996), Türkendülüsiye - Hilâl Operasyonu (1998, 2. bas. 2014), Bir Lügat Bulamadım (2001, 2. bas. 2014), Yüzyılın Soykırımı (2004, 3. bas. 2013), Mağlubiyet İdeolojisinin Sonu (2007, 3. baskı 2012), Devlet Sözlük Yazar mı? (2007), İslâm Şairi İstiklâl Şairi Mehmed Âkif (2008, 2. bas. 2013), Türkistan Türkiye - Türk Kimliğinin Coğrafyaları (2010), Son Darbe Ergenekon (2010), Türkiye Cumhuriyeti Tarihine Giriş (2013, 4. bas. 2014), Ömrüm Ankara - Bir Ankara Şehrengizi (2014), Kelimelerin Seyir Defteri (2015), İki Yol Açıcı: Nureddin Topçu ve Necip Fâzıl (2016), Neden Klasiklerimiz Yok? (2016). Ortadoğunun Türkçesi (2017).

Sözlükler: Büyük Türkçe Sözlük (1981, geliştirilmiş 25. bas. 2014), Okullar İçin Büyük Türkçe Sözlük (1984, 6.bas. 1996), İlk Sözlük (1989), Temel Büyük Türkçe Sözlük (1994, 3. bas. 1996), Osmanlıca Yazılışlı Büyük Türkçe Sözlük, 2 cilt, (2020).

Film Metinleri ve Senaryolar: Sanat Sözlüğü (1977), Ulucami (1977), Şairler Meydanı (1978), Kaybolan Şehirler (1985), Nureddin Topcu (1985), Mehmed Âkif (1986), Yaşayan Geçmiş (1987), Mimar Sinan (3 bölümlük dramatik belgesel,1988).

- A Ç I Ş -**AHMET KÖSEOĞLU**

TYB Konya Şube Başkanı

Değerli onursal başkanımız Mehmet Ağabeyimiz, Değerli Genel Başkanımız Musa Kazım Bey ve bir önceki başkanımız İbrahim Yavuz Ağabey, Muhterem Yazarlar birliğimizin daimi katılımcıları, hepiniz hoş geldiniz. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

TYB Konya Şubesi bu yıl 2020 yılının ilk programını yapıyor olması hasebiyle ben de misafirlerimize bir “Hoş geldiniz” demek maksadıyla söz aldım. Doğrusu Mehmet Ağabeyimin olduğu yerde edeben bir şey konuşmaktan ziyade sadece “Hoş geldiniz” selamımı, ama ilk programımız olması hasebiyle de programlarımızdan kısaca bahsetmek istiyorum.

Allah(cc) izin verirse, bugünden itibaren 42 hafta, bayramları ve benzeri önemli günleri çıkararak cumartesi günleri saat 14.00’te TYB Konya Şube binamızın yanındaki mütevazı Kılıçaslan konferans salonunda, şu anda içinde bulunduğumuz İl Halk Kütüphanesi konferans salonunda, Konya Ticaret Odasının Konferans salonunda ya da Meram Tantavî Kültür Merkezi salonunda olmak üzere bu dört salonda muhtevasına göre programlarımızı icra ve ifa edeceğiz.

TYB Konya Şubemiz, yaklaşık 20 yıldır takvimini yılın başında belirleyerek ve takvime uyarak, bir yol haritasıyla, bir anlamda önce kendine söz verip sözünü tutan daha sonra “Şehre Sözümüz Var” diyerek şehre sözünü tutan ve bunları yerine getirmek için

açıkladığı takvimi harfiyen uygulamaya çalışan mütevazı ama anlamlı yürüyüş yapan bir kuruluştur. Tabi ki TYB'nin Genel Merkezi 42 yıldır benzeri faaliyetleri benzeşen bir tavır ve yapıyla Ankara'da sürdürüyor. Biz aslında biraz da genel merkezimize öykünüyoruz, özeniyoruz. TYB şaşşağadan debdebeden uzak ama Türkiye'nin düşünce tarihine, edebiyat ve kültür tarihine kayıtlar düşmek için 42 yıldır yol alıyor. Dolayısıyla TYB'nin bu şehrin kültürüne, sanatına, edebiyatına söyleyecek bir sözü var. Onun için "Şehre Sözümlerimiz Var" sloganıyla bu yıl daha da anlamlı olsun diye her cumartesiye kayıt düşelim istedik. Dolayısıyla söz bir tohumdur, "söz uçar" deniyor ama söz uçmuyor, dönüp dolaşiyor tohum olarak yine yeşeriyor. Aynı zamanda biz, şeref başkanımıza ve genel başkanımıza da söylüyorum, bu programlarımızı kayıtlara alıyoruz, gerek internet ortamlarında gerekse Konya'nın bir televizyonunda her hafta yayınlanmasını sağlıyoruz. Dolayısıyla da hem Konya şehir tarihine hem de TYB'nin tarihine kayıt düşmüş oluyoruz.

TYB Konya Şubesi bu yıl 42 programı icra ve ifa edecek. Dolayısıyla bu programların içinde her yıl olduğu gibi tiyatrodan sinemaya, temel değerlerimizi anlayan, bilen, bilinmesini sağlayacak faaliyetlerimiz olacak. Müzik ile ilgili birkaç programımız var ve dolayısıyla yine bu yılı da dolu dolu, şehrin ve ülkenin tarihine anlamlı kayıtlar düşmek için yola çıkmış oluyoruz.

Ben buradaki müstesna topluluğa, dışarıdaki soğuk havaya rağmen bu salonu doldurduğunuz için teşekkür ediyorum. Hepinize saygılar sunuyorum ve Ankara'dan mevsim şartlarına göre çok soğuk olan bir günde programımıza teşrif eden kıymetli genel başkanımız Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan Bey'e, bir önceki genel başkanımız İbrahim Ulvi Yavuz Bey'e ve bizi kırmayan, her zaman arkamızda duran, bizleri destekleyen, yol ve yön tÂrif eden, Ağabey demekten şeref duyduğum D. Mehmet Doğan'a tekraren teşekkürlerimi sunuyorum. İyi ki geldiniz, diyorum. Hoş geldiniz, hoş geldiniz, huzura geldiniz.

- S E L Â M L A M A -**Prof. Dr. MUSA KÂZİM ARICAN**

TYB Genel Başkanı

Muhterem hazirûn, çok değerli Konyalı dostlar, hepinizi hürmetle ve muhabbetle selamlıyorum.

Öncelikle Konya'mızın yeni seçilen Yönetim Kuruluna ve başkanımız Ahmet Köseoğlu Bey'e tebriklerimi iletiyorum. Hayırlı uğurlu olsun. İnşallah yeni dönemde çok güzel faaliyetler icra etmelerini genel merkez adına cân-ı gönülden temenni ediyoruz.

Bundan önceki dönemlerde çok değerli başkanlarımız bu bayrağı taşıdılar, bu görevi yaptılar. Önceki başkanlarımıza ve emeği geçen tüm dostlarımıza şükranlarımızı sunuyoruz. Tabi Konya şubemiz bizim için çok değerli. Türkiye'de yaklaşık 15 şubemiz var, temsilciliklerimiz var, mutlaka şube açalım diye bir çabamız yok. Gerçekten şehrin kültürüne, ilim fikir hayatına, sanat hayatına katkı sunacaksa ve katma değer oluşturacaksa, böyle bir ekip var ise bunu dikkate alıyoruz ve ondan sonra şube açmaya karar veriyoruz. Temsilcilik verdiğimiz yerlerimiz var. Şube açtığımız yerlerde eğer gerekli çaba gösterilmez ise lav ettiğimiz de var. Az önce Ahmet başkanımızın da söylediği gibi Türkiye yazarlar Birliği tam tama, şaşa şaşa gibi öyle gösterişi önemsemeyen bir kuruluş. Gerçekten burada işte kurucu Genel Başkanımız aynı zamanda Türkiye yazarlar Birliği vakfı'nın mütevelli heyet başkanı Mehmet Doğan abimiz, kurucu başkanımız,

42 yıldır bu meşale mütevazı bir şekilde ülkemizin kültür fikir sanat hayatına katkı sunmaya çalışıyor. Gerçekten tüm şubelerimiz bu anlamda özveriyle gayet ediyorlar. İnşallah bu yeni dönemde de 2020 yılının ilk programına başladığımız ve 42 programı icra edecekleri bu sürecin de bereketli geçmesini temenni ediyorum. Ama bununla beraber araya da zaman zaman çeşnilerin güzelliklerin katılmasını istiyoruz. Az önce gelirken Ahmet Başkan'a da dedim: Sizin başkan olmanızla Mehmet abinin yönü Konya'ya daha fazla döndü. Bir faaliyet konuştuğumuz zaman şubelerden hangisi bunu yapabilir? Dedimiz de Mehmet abi artık hemen "Konya" diyor. İşte 38 yıldır tevdi ettiğimiz Türkiye'nin en köklü ödül töreni var, kültür fikir sanat hayatına adanmış gerçekten çok etkili bir ödül töreni. Ve mümkün merteye biz bunu Anadolu'da, farklı yerlerde icra etmeye çalışıyoruz. Yani güzellikleri biz Anadolu'nun bu güzel şehirlerinde de yaşatalım istiyoruz. Erzurum'da icra ettik, Bayburt'ta dahi icra ettik. İnşallah biz bir daha geleceğiz gibi gözüküyor. İnşallah ödül töreni tevdisi için mart sonu ya da Nisan mı olur, Ahmet Başkan bunu nasıl ayarlarsa. Burada çok güzel belediyelerimiz var, çok güçlü belediyelerimiz var. Hem Konya gerçekten çok müstesna bir şehirdir.

Şimdi tabi Mehmet Doğan Abimizin yeni çıkan "Millî Mücadele'nin Akış Yılları" adlı kitabı; gerçekten Mehmet Abimiz vedüd bir yazarımız, güzel araştırmalar yapıyor. Tabi bir kitap de-yip geçmemek gerekiyor. Kitap ödülü, kitap hediyesi cidden çok kıymetlidir. Bu konuyla ilgili küçük bir hâtıramı paylaşıp sözü sahibine vermek istiyorum. Bir kitap hediye etmenin ne kadar önemli olduğuna dikkat çekmek istiyorum. Bir kitabın neleri değiştirdiğini anlatmaya matuf bir husus. Konya ile alakalı, beni de çok etkileyen bir husus. İlk okuduğunda, gerçekten çok etkisinde kaldığı bir kitap hatırasıdır.

Benim Konya'ya geldiğim ilk 88 yılları, lise sona geçtiğimin yazıydı. Bir Konya yazında arkadaşlarla gelmiştik Alaaddin Tepesinde fotoğraflarımız falan var. Bir kitap hediyesiyle hayatı değişen, hattâ inancı değişen Fransız Eva de Vitray-Meyerovitch. Katolik

inancıyla yetişmiş, felsefe okumuş, beni de biraz felsefeci bir akademisyen olarak ilgilendiriyor, profesör ama inancını sorguluyor, bir türlü tatmin olamıyor, tabii Katolik inancı çok katı bir inanç sistemi biliyorsunuz. Ama kafasındaki birçok soruya Katolik inancında cevap bulamıyor. Arayış içerisinde ve bu arayış içerisinde Pakistan Büyükelçisi tarafından bir kitap hediye ediliyor kendisine. İlk başlarda iltifat etmiyor fakat daha sonra masasını karıştırırken bu kitap eline geçiyor. Muhammed İkbâl'in "İslâm'da Dinî Düşüncenin Yeniden Teşekkülü", önemli bir eser. Burada özellikle genç arkadaşların okumalarını tavsiye ediyoruz. İşte bu kadının tüm arayışlarının cevabını bu kitapta buluyor. Muhammed İkbâl'in kitabında zikrettiği Hz. Mevlâna'dan çok etkileniyor. Biliyorsunuz Muhammed İkbâl'in de hayatının merkezinde Hz. Mevlâna vardır. Neticede bu kadın 15 yıl dolaşıyor; Mısır, İran, Fas derken gördüğü bir rüya üzerine Türkiye'ye geliyor, Konya'dan çok etkileniyor ve şöyle diyor: "Benim asıl yurdum, benim vatanım, benim hissettiğim yer Fransa değil, Atina değil, Paris değil..." diyor. "Paris'i herhangi bir turist gibi gezerim." diyor. "Benim evim olarak hissettiğim yer Türkiye'dir, Türkiye'nin Konya'sıdır, Konya'nın da Hz. Mevlâna'sıdır..." diyor.

Konya gerçekten ruhu olan bir şehir, buraya ruh veren en başta Hz. Mevlâna, Hz. Şems'tir. O yüzden bir kitap, bir eser deyiş geçmemek gerekiyor. Kitapları böyle görmek gerekiyor. Bol kitap hediye etmek gerekiyor. En güzel hediyeleşmek kitaplarla olur. Bu güzel eserleri alıp takdim etmek gerekiyor. Aslında bir insanın, bir gencin fikriyatında, düşüncesinde belki de inancında büyük bir devrim olacak, değişim olacak; ki biliyorsunuz Eva, daha sonra Havva oluyor ve Havva olarak defnediliyor. Dolayısıyla Konya'nın böyle bir önemi var. Bu vesileyle bizlere bu daveti yapan Konya Şube Başkanımız Ahmet Bey'e ve Yönetim Kurulu Üyelerine teşekkür ediyoruz. İlk programın da Mehmet Doğan abimizle başlaması çok değerli, çok anlamlı olmuştur. Biz bundan sonraki programların da bereketli geçeceğine, güzel geçeceğine inanıyoruz. Bu vesileyle tekrar hürmetlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

FOTOĞRAFIN BÜTÜNÜNE BAKABİLMEK (1914-1923 YILLARINDA ZAMAN AKIŞI)

D. MEHMET DOĞAN
TYB Onursal Başkanı

Bugün ele alacağımız konu öyle bir konu ki hepimiz biliyoruz. Hattâ ezbere biliyoruz; çünkü ilkokuldan itibaren bu konu her dönemde ders olarak önümüze geliyor. Ama onun da ötesinde bu dersin özeti diyebileceğimiz bir hikâye, bir millî mücadele hikâyesi, bir cumhuriyet hikâyesi mutlaka bizi buluyor. Televizyonda buluyor, gazetelerde buluyor, elektronik ortamda buluyor. Dolayısıyla konu her gün adeta gündemimizde doğrusuyla yanlışıyla; fakat doğrusuyla lâfzını biraz usulen kullandım, aslında doğrusuyla da pek gündemimize girmiyor.

Millî Mücadele Dönemi 1918, bazıları 1919 diyor ama 1918'de başlayan 1923'te biten dönem. Onun arkasından gelen Osmanlı Devleti'nin yıkılışı, Cumhuriyetin kuruluşu dönemi ile ilgili çok kalabalık bir literatür var. Zengin demiyorum, kalabalık... Tahmin edemeyeceğiniz kadar kitap yayınlanmış; tabi bunun büyük çoğunluğu Türkçedir. Bir zamanlar 1981 yılında malum Atatürk'ün

doğumunun 100. Yılında bununla ilgili bibliyografya yayınlanmıştı. İki kalın cilt tutuyordu. 1981, aradan geçmiş otuz yıl. Şimdi herhalde bir raf dolusu bibliyografya; sadece kitap künyelerinden oluşan bir şey... Peki sonuçta ne var; sonuçta yine aynı masallar, aynı hikâyeler anlatılıp duruyor. O yüzden ben bu konu ile ilgili üzerime vazife olmadığı halde önce kendim tatmin olmak için, “yahu nedir bu işin aslı faslı” diye, bu konuyla ilgili epeyce uğraştım, çalıştım.

1980’li yıllarda da dediğim gibi o zaman Doğumunun100.Yılına Kutlama Komitesi diye resmî bir komite var. Kültür Bakanlığı koordinasyonunu yapıyor, Yavuz Bülent Bakiler müsteşar muavini, o da onun başkanı, sonra müsteşar muavinliğinden gitti ama yine ona devam ettirdiler. Biz de o zaman tabii Yazarlar Birliği daha kurulu- lu kaç yıl olmuş; hükümet değişince, Türkiye Yazarlar Sendikası- dan davet ediyorlarmış, bizimkiler de demişler ki; biz de Yazarlar Birliği’nden davet edelim. Ben gittim Yazarlar Birliği adına. Orada da o zaman bu konunun büyükleri Enver Ziya Karal başta olmak üzere orada. Enver Ziya, üniversitede ilk resmî inkılap tarihi kitabı- nı o yazmıştır. O da dâhil olmak üzere herkesle, bütün “baba”larla, “büyük”lerle tanışıldı. Zaten lisede benim tarih öğretmenim Enver Behnan Şapolyo idi. Çok kitabı olan bir tarih hocası idi. Tabii kitapla- rının kalitesini falan tartışmayacağım. Aynı zamanda da tabii 1920’li

yıllarda Ankara'ya gelen genç bir öğrenciydi. O zamanın havasını koklayan ve o heyecanı sürdüren birisiydi. Üniversite tahsilinden sonra Tarih Kurumu'nun Yeni Türkiye Araştırma Merkezi'nde bir süre çalışmam, yine bu sahanın başta Afet İnan ve Uluğ İğdemir olmak üzere meşhurları ile bir arada olmamızı gerektirdi.

Bu konulara aşinalığımızı zamanla tabii koruyla çok haşır neşir olmaktan, öteye geçirdik ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihine Giriş diye bir kitaba dönüştü. 1938'e kadar gelen bir kitap. Yani Cumhuriyet döneminin aslında siyasî yapısını, Türkiye'deki işleyişi, ideolojiyi, bunları ele aldık ama Cumhuriyetin öncesi var bir de.

Cumhuriyet 1923 yılında kuruluyor. Peki tarih 1923'te mi başlıyor? Bazıları böyle diyor. Tarih 1923'te başlar, Cumhuriyet'ten öncesi tarihten sayılmaz. Tarih öncesi, eski tabirle kablet tarih... Ama Cumhuriyet öncesinin iyi bilinmesi lâzım ki, Cumhuriyet'in de doğru anlaşılabilmesi mümkün olsun. Kitabın başında da kısa bir kronoloji koydum. Önce müstear bir imza ile yayınladım. Tabii "Türkiye Cumhuriyeti Tarihine Giriş" kitabı ilk yayınlandığında, RTÜK'de bulunuyordum, resmî sıfatımdan ötürü müstear bir imzayla, Ali Osman Eğilmez imzasıyla, yayınlamıştım. Sonra onu ele aldım, geliştirdim, genişlettim tekrar yayınladım. Kronoloji kısmı bütün okuyanların dikkatini çekti. Kronoloji okunduğu zaman, bize o efsane olarak anlatılan birçok konunun efsanelik nitelikleri ortadan kalkıyor. Nedir o efsane?

"Mustafa Kemal Paşa İstanbul'dan yola çıktı, peşinde İngiliz gemileri..." Hatta Falih Rıfkı Atay böyle biraz efsaneleştiriyor onu. Mustafa Kemal Paşa'nın muharriridir o, başyazarıdır. Hatıralarını da onu anlatmıştır, ama bütün bu hatıralar filan seçilerek anlatılmış hatıralardır ve ona göre yazılmış hatıralardır. İşte, "İstanbul'dan yola çıktı, İngilizler peşine düştü, gemi arızalı bir gemiydi, pusulası yoktu, Samsun'a çıktı, muazzam bir karşılama oldu..." gibi böyle hikâye sürüp gidiyor.

Bu hikâyenin böyle olmadığına dair o kadar çok malumat, bilgi var ki onların hiçbirisi kâle alınmıyor ve zaten bunların varlığı uzun müddet de adeta bilinmiyor, saklanıyor idi. Yani onlar hiç yokmuş, sadece bu anlatanlar doğruymuş gibi...

Mustafa Kemal Paşa Cumhuriyeti ilan ettikten birkaç sene sonra, birtakım inkılâpları da yaptıktan sonra, bilhassa hayatta olan İttihatçı büyüklerin kendisi ile rekabet edebilecek bir potansiyele sahip olduğunu düşündüğünden bir tasfiye hareketi yaptı. Bu nedir?

İzmir Suikastı'dır. Böyle bir suikast olmamıştır, ama böyle bir tertip olduğu anlaşılıyor. Bütün ittihatçıların babalarını, önemli isimlerini, katib-i umumi Doktor Nazım, Maliye Nazırı Cavit gibi önemli isimler de dâhil olmak üzere hepsini ifna etti. Yani İstiklâl Mahkemeleri kanalıyla ortadan kaldırdı. İşte bunun akabinde de o dönem biraz karışık bir zamana rastlıyor, yani biz İngilizlere Musul'u verdik, Lozan'da vermemek için direndik ama Lozan'da İngilizler dediler ki, bunu aramızda sonra görüşelim filan diye klasik bir müzakere taktiği uyguladılar ve biz Musul ile Kerkük'ü verdik. Bu temizlik hareketleri bu müzakerelerden sonra oldu. Ve arkasından da Mustafa Kemal Paşa meşhur Cumhuriyet Halk Partisinin Kurultayında, Umumi Heyetinde, eskiden öyle denirdi, "Büyük Nutuk" denilen meşhur nutkunu okudu. Tabii bu bir yazılı metindir ve okunması beş gün kadar sürüyor. Bir genel kurul düşünün ki, bir metnin okunması 5-6 gün sürüyor. Bu metin aslında Mustafa Kemal Paşa'nın bir taraftan müdafaası, savunması, diğer taraftan da kendi tarihini kendi eliyle yazmasıdır.

Nutuk okuyan var mıdır? Pek okuyan yoktur da, ben mecburen okudum. Ama başlangıcını belki bilirsiniz, "1919 senesi Mayıs'ının 19. günü Samsun'a çıktım. Genel vaziyet ve manzara-i Umumiye..." diye bir başlangıç vardır. Ondan sonra da efendim Padişah şöyleydi, İstanbul böyleydi diye bir manzara çizer ve Samsun'a çıktım, diye başlayan bir Nutuk bu...

Mustafa Kemal Paşa bu Nutuk'a göre Samsun'a kendi iradesi ile çıkmış oluyor. Bu işi ben tasarladım, ben icra ettim, demeye getiriyor. Fakat 1919'un 19 Mayıs'ında Samsun'da sona eren bu yolculuğun başlangıcının öncesinde birtakım safhalar var ve Mustafa Kemal Paşa seçilen birisi, yani İstanbul hükümeti veya Osmanlı merkezi böyle bir seçim yapıyor. Mondros mütarekesi'nden sonra nasıl bir sonuç alıcı faaliyet içinde olabilir düşüncesi içinde, ne yapmalıyız, ne yapalım ki bu kötü durumdan kurtulalım, alt edelim? Öyle bir düşünce içinde birtakım şeyler yapmaya çalışıyorlar. Bunlardan birisi de genç ve muktedir bazı kumandanları Anadolu'ya göndermek, mesela ilk önce gönderilenlerden birisi Ali Fuat Cebesoy'dur. O da Mustafa Kemal Paşa gibi merliva/tuğgeneraldir. Sonra Kâzım Karabekir vardır. Mersinli Cemal Paşa vardır, o biraz daha yüksek ferîk rütbesinde, yani orgeneraldir ve Konya'da bulmuştur. Mustafa Kemal Paşa, en son gönderilen odur. Sonra Vahdeddin'in kendi iddiası da bu yöndedir. "Ben genç ve işe yarar kumandanlarımı hep Anadolu'ya gönderdim..." diyor. Bunların içinde Mustafa Kemal Paşa'nın özel olarak gönderildiğine dair elimizde bilgi var, kaynak var. Bunu doğrulamak istediğiniz zaman birçok kaynaktan doğrulayabiliyorsunuz. Son olarak da Murat Bardakçı'nın yayınladığı "19 Mayıs Bir Devlet Operasyonu" kitabı var. Orada birçok belgeyi yayınlamış.

Yani o zor zamanda Osmanlı devleti kendisine bir yol arıyor, taraflardan birisi bu. Yani Osmanlı merkezinin bir program çizme gayreti var. Diğer taraftan bizim hasımlarımız; asıl bizi 1. Dünya Savaşı'ndan mağlup etmiş görünen itilaf devletleri: İngiltere, Fransa ve İtalya. Bunlara Rusya da dâhildi ama Rusya'da Bolşevik İhtilâli olduğu için sahneden çekilmek zorunda kaldı. Yoksa Rusya büyük paylaşımından bizi en çok rahatsız edecek payı alan devlet olacaktı. Mesela boğazları ve İstanbul Rus Çarlığına veriliyordu. Erzurum, Kars, Ardahan, Batum; Batum sonradan verilmiştir ama Batum'un merkezi verilmiştir, Artvin bize kalmıştır. Hattâ Trabzon'a kadar olan bir alan onlara veriliyor. Tabii Rusya'da Bolşevik Devrimi

olunca, Bolşevikler bu İngiltere merkezli anlaşmaları ifşa ettiler. Bir beyannâme yayınladılar; “İslâm Âleminin Emekçilerine Beyannâme” diye ve böyle bir gizli paylaşma anlaşması olduğunu, bu anlaşmaları tanımadıklarını bildirdiler. Yani bu büyük paylaşımı kabul etmediler.

İngiltere asıl aktör; aşağı yukarı 200 yıldır dünyanın asıl aktörüydü, bir deniz devleti. Bu deniz imparatorluğu dünyanın en büyük sömürge gücü oldu. 18. Yüzyıldan itibaren genişledi. 19. Yüzyılda Hindistan gibi büyük bir kıtayı, dünyayı adeta, onun dışında Afrika’da ve diğer Asya ülkelerinde birçok bölgeyi sömürgeleştirdi. Afrika’da Mısır’a kadar uzandı. Mısır, Osmanlı’ya bağlı bir valilik; orayı kontrol altına aldı ve İngiltere dünyanın hükümran gücü. 1.Dünya Savaşından sonra da 1918’den sonra da bu böyle idi. Oyun kurucu İngiltere idi. İngiltere 19. Yüzyılın ilk çeyreğinde, yani 1820 li yıllarda Rusya’nın kuzeyde güçlenmesi, bir taraftan Türkistan’a sarkması, Türkistan’dan Hindistan’a doğru yönelmesi, Kafkaslar’a sarkması ve Balkanlar’a inmesi; dolayısıyla sıcak denizlere doğru bu genişlemesi karşısında Osmanlı Devleti’ni ayakta tutma politikası takip etti. Ne zamana kadar? Sultan Abdülhamid Dönemi’nin saltanatının başlangıcına kadar.

Abdülhamid döneminde, Abdülhamid’in takip ettiği siyaset her bakımdan, Osmanlı Devleti’nin bir canlanma, tazelenme, güç toplama dönemi, dünyada da etkili olma dönemidir. Bu dönemde İngilizler artık 1890’lı yılların sonunda bir strateji değişikliğine gittiler. Rusya’ya karşı Osmanlı’yı desteklemektense Rusya’yı da işin içine alan bir paylaşma antlaşması planlandı. Yani Osmanlı Devleti’ni paylaşmak, İslâm dünyasının merkezini çöktürmek. İslâm dünyasında bir ümit adası olarak Osmanlı Devleti duruyordu ve bütün İslâm dünyası Osmanlı hilafetine gözünü çevirmişti ve bilhassa Hindistan’da Hilâfet Komitesi çok güçlü bir durumdaydı. Hep Hilâfet üzerinden bu anti sömürgecilik faaliyetlerini sürdürüyorlardı. İngilizler, Osmanlı Devleti’ni yıkma, Hilâfet’i

yok etme konusunda yeni bir siyaset geliştirdiler, strateji ortaya koydular ve bunun uygulaması için fırsat da 1. Dünya Savaşı oldu.

1.Dünya savaşı öncesinde, Savaş geliyorum diyor, iyi kötü bunu herkes biliyor. O yüzden ittifatçılar bütün Avrupa başkentlerinde ittifak arayışında bulundular. Londra'ya gittiler, Paris'e gittiler, hat-ta Moskova'ya gittiler, hepsinden yüz geri edildiler. Ne İngiltere'de, ne Fransa'da ne de Rusya'da bir ittifak ihtimali göremediler. Dolayı-sıyla İttihatçılara Almanya kaldı. Yani Avrupa'da ittifak edebilecek bir güç, Almanya kaldı. Belki bu ittifatçıların da işine geliyor ola-bilir. Zaten onlar da Alman tarafına biraz yakın duruyorlardı. Ama kesinlikle İngiltere ve onunla birlikte hareket eden ülkeler, Osmanlı Devleti ile işbirliğine, ittifaka yanaşmadılar. Hattâ bugün biraz bu F-35'e benzer bir şey var o zaman da; biz İngiliz tersanelerinde ya-pılmak üzere gemi sipariş etmişiz, paralarını ödemişiz, Donanma Cemiyeti yardım toplamış sağdan soldan; fakat İngilizler, bunu bi-liyorsunuz, yapılmış gemilerin paraları alındığı halde vermediler.

Bugün de Rusya yine denklemin içinde, bilin ki ne karışık kuruşuk bir dönemdeyiz. Fakat Rusya biraz ileri geçti bu sefer, Akdeniz'e indi. Suriye'ye kadar, hattâ Libya'ya kadar gitti. Bir acayip dönemde bulunuyoruz. İşte o sırada İngilizler, yani 1.Dünya savaşı sona erdikten sonra çeşitli anlaşmalarla Savaş sonrasını düzenlediler, tanzim ettiler. Bunlardan biri de ister istemez Osmanlı Devleti ile yapılacak anlaşma idi. Önce mütareke var. Mütareke 1918'in 30 Ekim'inde

yapıldı. Mondros'ta bir gemide yapıldı ve Rauf Bey imzaladı. Rauf Bey İngiltere'de, Amerika'da okuduğu için iyi İngilizcesi olan bir denizcidir ama askerlik mesleğini bırakmıştır. Biraz siyasete yatkın olduğu için, biraz da Mustafa Kemal Paşa'nın da teklif ettiği isimlerden biri olduğu için Mondros'a gönderilmiştir. Mondros Mütarekesi Rauf Bey'in dediğine göre, bizim imzaladığımız şey bu değildi, bunun ötesine geçildi. Bu doğru da olabilir, olmayabilir de. Netice olarak Türkiye'nin bazı bölgelerin işgaliyle neticelenmiştir.

Önce İngilizler güneyde bazı vilayetlerimizi, işte Antep'i, Urfa'yı, Maraş'ı, vs. işgal etmişlerdir. Sonra buraları Fransızlar'a bırakmışlardır. Fransızlar Adana'ya kadar geliyorlar. İtalyanlar işte Antalya'ya geliyorlar. Bu üç devlet aynı zamanda İstanbul'a da asker gönderiyorlar fakat büyük bir işgal kuvveti değil. Yani esasen sembolik bir işgal kuvvetidir. Burada tabii şuna bakmamız lazım; yani İngiltere burada bulundurduğu askerlerle bizimle savaştı mı? Bizim İngilizlerle bir savaşımız olmadı Anadolu'da. Hiçbir yerde bir İngiliz askeri bile öldürmedik. Onlar bizim askerimizi öldürdü. İstanbul'da mesela Bayezit'te mızıkacı askerleri öldürdüler.

Fransızlarla savaşımız olmadı. Diyeceksiniz ki Maraş var Antep var, filan. Bu bölgelerdeki Ermenilerden devşirilmiş olan, Adana'da da öyledir, onlarla bizim bir çatışmamız var. Bugünlerde de biliyorsunuz Maraş'ın kurtuluşuna yakın günlerdeyiz; yanlış hatırlamıyorsam 12 Şubat. Maraş ciddi bir Kurtuluş mücadelesi verdi. Bakın Maraş

Kurtuluş mücadelesi verirken Büyük Millet Meclisi filan yok ortada. Yani meclis daha açılmadan üç ay önce Maraş kendini kurtardı. Urfa'da aynı şekilde Nisan ayında yine meclis açılmadan yapmıştır bunu. Antep bunu yapamadı, yani Antep maalesef işgal kuvvetlerine direndi ama sonunda teslim olmak zorunda kaldı. Bir iki yıl gecikti Antep'in kurtuluşu. Dolayısıyla da Fransızlarla da bizim ciddi bir doğrudan çatışmamız yok. İtalyanlarla hiç yok zaten. Ayrıca da bu güçlerin kendi aralarında hesaplaşmaları var. Ne kaldı geriye, biz onunla savaşmadık, bununla savaşmadık? Bir Yunanlılar kaldı.

Yunanlılar da kendi iradeleriyle Anadolu'ya çıkmadılar. Yani Yunanistan'ın Anadolu'ya çıkmak için tahrik eden, teşvik eden İngilizlerdir. Hani vekâlet savaşı diye bir şey var ya, bir vekâlet savaşı aslında Anadolu'daki savaş. İngilizler bunları İzmir'den Batı Anadolu'nun belli bir bölümünü muhtemelen hedefleyerek, yani nüfus olarak da mesela İzmir kalabalık azınlık nüfusuna sahip, o zaman Aydın vilayeti içinde. Teşvik ettiler, onlarda Venizelos diye bir başbakan var. O da kendi siyasetine uygun buldu. Böyle bir hata işledi. Bu bir büyük hata Yunanlılar için. Neden büyük bir hata? Müttefikler oturdular, San Remo'da şunu konuştular: Biz Anadolu'yu ne kadar askerle elde tutabiliriz? Aşağı yukarı 28 tümen asker gerekiyor. Halbuki bütün Yunan ordusu, bütün kolluk kuvvetleri 14 tümen tutuyor. Yani yarısı. Bütün Yunan ordusunu Anadolu'ya çıkarsalar Anadolu'yu ele geçirmeleri mümkün değil. Yani sonucu baştan belli olan belli olan bir savaş, birincisi bu. İkincisi 1.Dünya savaşı sırasında Yunanistan'da ciddi bir ikilik ve iç çatışma var. Yunan Kralı Alman asıllıdır. 1820'li yıllarda Yunanistan'ın bağımsızlığını batılılar sağladığı zaman oraya bir Yunan kral olmasını uygun bulmadılar. Çünkü krallar asil olur. Yunanlılarda da böyle asalet masalet olmadığı için o zamanki Alman imparatorunun akrabalarından birini Yunan kralı olarak tayin ettiler. Ve Yunan Kralı o soydan geldiği için 1.Dünya Savaşı'nda Alman taraftarıydı. Başbakan Venizelos da

İngiliz taraftarıydı. Müthiş bir çatışma. Düşünün şimdi bir ülkede en başta bulunan ister kral olsun ister cumhurbaşkanı olsun bir ülkeye yönelmiş, hükümeti yöneten başbakan ise diğer bir ülke tarafını tutuyor. Müthiş bir çatışma oldu ve Venizelos Atina'yı terk etti, Selanik'te başka bir hükümet kurdu. Yani böyle bir ülkenin askerlerinin başka bir ülkeyi değil istila etmek, orada savaşmak için bile yeterli psikolojik gücü olamaz.

Nitekim şöyle oldu. Yunan Kralı Eskişehir'e askerlerini teftişe geldiğinde Yunan Kralı aleyhine ciddi tezahüratlar yapıldı Yunan askerleri tarafından. Velhasıl kelâm; içinde böyle ihtilaf bulunan bir ordu var. Yani Yunanlıların en fazla nereye kadar gidebileceklerini İngilizler çok iyi biliyor. Yunanlıları yönlendirerek bir sonuç almak üzerine bir sistem kurulduğunu düşünüyorum.

Osmanlı merkezi ise "buna karşı ne yapabiliriz, yani Anadolu'yu nasıl ayağa kaldırabiliriz, bir direnç oluşturabiliriz", onun çabası içindedir. İşte Mustafa Kemal Paşa'nın görevlendirilmesi böyle bir çerçevenin içinde olmuştur. Bürokrasiyi bilenler bilir. Bir yazışma en alttan başlar; şube müdürü imzalar, onun üstündeki müdür, daire başkanı, genel müdür, başbakan, cumhurbaşkanı derken karar çıkar, kararname olur. O zaman ferman oluyordu. Aşağıdan yukarıya doğru bütün derecattan geçiyor, işte Erkân-ı Harbiye, şimdi genelkurmay diyoruz, ondan sonra Sadr-ı âzam, Sadr-âzamdandan sonra da Padişahın imzaladığı bir ferman bu. Bir görevlendirme fermanı. Mustafa Kemal Paşa da zaten başlangıçta Erzurum'da böyle diyor: "Memur edildim."

TBMM'nin açılışından bir gün sonra 24 Nisan'da Mustafa Kemal Paşa'nın küçük nutku var. Ben buna küçük nutuk diyorum. Burada gerçeği konuşuyor: "Samsun'da işe başladım." diyor. Yani buna bir iş vermişler, Samsun'a geliyor ve işe başladım, diyor. Erzurum Kongresi'nde ise daha önce "Memur edildim." diyor. "Anadolu'daki memuriyetimin bilhassa İngilizler tarafından hazm-ı tahammül olunmayacağı, devletin ileri gelenlerine söylemiş ve bir vesile ile

Padişah'a da arz etmiş idim." Bütün bu olup bitenlerden onun da haberi var. Yani biz padişahla konuştuk, anlaştık, neler olabileceği üzerinde de konuştuk. İngilizler şöyle yaparsa, biz böyle yaparız, istifa ederiz, bütün bu alternatifleri konuştuk, diyor... Biz Damat Ferit Paşa ile kavgalı bile görünsek bunun bir sebebi var ve biliyor herkes. İkinci bölüm daha önemlidir. "Bu konudaki sırlar haberleşmelerin mukaddes padişahın şahsıyla ilgili arzların ve görüş alışverişinin şimdilik yayılması uygun olmayıp inşallah-u Teâlâ mübarek vatan ve milletin fiilen kurtuluşa erdiğini idrak edince kitap halinde bu kongrenin muhtevasını teşkil eden zevata hatırat-ı millî olarak takdim edilecektir." Yani diyor ki; biz padişahla anlaştık, bu bir sırdır, bu sırrı şimdi açıklayamam. Zaferi kazanınca hiç merak etmeyin bunu kitap olarak yazacağım ve bu kongreye katılan herkese vereceğim.

Padişah ile aralarında bir sır var. Bu sırrın ne olduğu aşağı yukarı bellidir. Mustafa Kemal Paşa her adımda şunu söylüyor: Vatani, milleti, Hilafet ve saltanatı kurtarmak için bu yola çıktık. Erzurum Kongresi'nde de bunu söylüyor, Sivas Kongresinde de bunu söylüyor, Ankara'da Büyük Millet Meclisinin açılışında da bunu söylüyor. Ve bunun üzerine yeminler var, vallahi de billahi de filan diye. Millî Mücadele'nin temel stratejik metinlerinden birisi yine Mustafa Kemal Paşa tarafından yazıldığını tahmin edilen bir metindir. Ondan bahsedeceğim size. Tam da 100 yıl önce bugünlerde yani Ocak ayının sonlarında Ankara'da Mustafa Kemal Paşa'nın yayınladığı Hâkimiyet-i Millîye gazetesinde -ki başyazıdır- başyazının başlığı: Hilafet ve Âlem-i İslâm'dır. Yani Hilâfet ve İslâm Dünyası'dır. Bu başyazının Mustafa Kemal Paşa tarafından yazıldığını tahmin ediyoruz. Yazmamışsa bile onun yazdığını, dikte ettiğini veya onun verdiği çerçeve içinde kaleme alındığını tahmin ediyoruz. Buna hiç kimse itiraz edemiyor, çünkü Hâkimiyet-i Millîye gazetesinde böyle metinler var. Bu metinlerden birisi de "Hilâfet ve Âlem-i İslâm" dediğimiz bu başyazıdır.

Bu başyazının esası şudur: 27 Ocak Hakimiyet-i Millîye’de yayınlanmıştır. Bu başyazıda deniliyor ki; bizim 1.Dünya Savaşındaki durumumuzla ilgili önde gelen aydınlarımızın, yöneticilerimizin işe yarar bir görüş geliştiremedikleri görülüyor ama Londra’da yükselen İslâm sesi işte bu konuda çok sağlam bir görüş orta koyuyor. Nedir bu Londra’daki İslâm sesi? Bu Hilâfet Komitesinin Londra’daki merkezinden yapılan açıklamalar. Hindistan’da çok güçlü bir Hilâfet akımı var. Bu akım Osmanlı Devleti’nin geleceği ile ilgili İngiltere’ye sürekli baskıda bulunuyor. Sömürge nazırlarının hepsinin korkusu Hint Hilâfet Komitesi’nin bu baskıları. O zaman Hindistan’dan Pakistan ayrılmadığı için Müslüman nüfusu Hindistan’da daha baskın. Şimdi mesela diyelim ki Hindistan’ın nüfusu bir milyar, bir milyar 300 bin filan diyorlar. Belki 300 milyonu Müslümandır. O zaman iki taraf Pakistan yani Bangladeş ve Pakistan’ı eklersek neredeyse yarıya yakınında bir Müslüman nüfus var ve Müslümanlar yüzyıllardır zaten Hindistan’ı yönetiyorlar ve Hint Hilâfet Komitesi’nin bütün toplantılarına meşhur Hint önderi, ne diyelim ona pasif mukavemetçisi Gandhi katılıyor ve konuşmalar yapıyor. Yani Hilâfet Komitesi daha sürükleyici anti sömürgeci mücadele için. İşte onlar bunu anladılar ve işin nerede düğümlendiğini, Hilâfet noktasında düğümlendiğini gördüler ve buna göre bir strateji geliştirmek zorundaydılar. Bazı bu İngiliz gazetelerinde yazılıyor bu Hilâfet de nereden çıktı? Yani bundan 50 sene önce Hilâfet diye bir mesele yoktu dünyada, şimdi bu nereden çıktı diye yazıyorlar. Bunun sebebi gayet açık diyor, çünkü siz İslâm dünyasını bu son 50 yılda sömürgeleştirdiniz ve Osmanlı Devleti’ne karşı da hâyâsızca saldırılarda bulmuyorsunuz, Hilâfet Merkezi’ne karşı. Bu da İslâm dünyasında bir uyanışa yol açtı.

Arkadaşlar bu gerçek anlamda bir strateji belgesidir. Millî Mücadele tamamen dinî bir muhteva üzerinde yürütülmüştür. Bu

yazıda olduğu gibi daha sonraki beyannâmelerde Büyük Millet Meclisi'nin açılış şeklinde, Büyük Millet Meclisinin açılmasından sonra yayınlanan bütün beyannamelerde açık olarak ifade edilmiştir. Buna örnek, Mehmet Âkif'in Ankara'ya davet edilmesidir. Millî Mücadele için Ankara'ya ilk davet edilen belki de tek davet edilen kişi Mehmet Âkif'dir. Niye Mehmet Âkif davet edilmiştir? Mehmet Âkif "İslâm şairi" sıfatıyla bilinmektedir. Mehmet Âkif 1911'den itibaren bu Sırat-ı Müstâkîm'deki, Sebilür-Reşad'daki yazıları ve Safahat'ın ilk ciltleri yayınlandıktan sonra İslâm şairi şöhretiyle hem Osmanlı sınırları içinde Osmanlı sınırları dışında bilinmektedir. Ve Mehmet Âkif Ankara'ya İslâm şairi olarak davet edilmiştir. Ankara'ya gelişi de Mustafa Kemal Paşa'nın çıkardığı Hakimiyet-i Millîye gazetesinde haber olarak yayınlanmıştır. Haberin başlığı da İslâm şairi Âkif Bey'dir.

Mücadele dinî bir muhtevada yürütüleceği için Mehmet Âkif'e, onun çıkardığı dergiye ve onun arkadaşlarına ihtiyaç duyulmuştur. Yoksa işte adam Yahya Kemal'i de davet edebilirdi, işte başka o zamanın ünlü şairlerinden, yazarlarından başkalarını da davet edebilirdi. Bilerek ve isteyerek Mehmet Âkif davet edilmiştir ve onun meydana getireceği Anadolu'daki heyecana ihtiyaç duyulmuştur. Millî Mücadele süresince de bu muhteva devam etmiştir. Ne zamana kadar? Büyük Zafer kazanılıncaya kadar, hattâ Lozan Müzakereleri belli bir seyre gelinceye kadar. Yani dinî muhteva Lozan Müzakereleri belli bir seviyeye gelinceye kadar hep kuvvetli olmuştur.

Bize Mustafa Kemal Paşa'nın meşhur Balıkesir Hutbesi denilen, salı günü yapılmıştır, herkes bunu cuma hutbesi zannediyor. Bu salı günü camide yapılan bir konuşmadır. O Metin 1923 yılının yaz aylarında yani Lozan'dan 2-3 ay önce yapılmış bir konuşmadır. Ama Lozan'ın ikinci safhasında Lozan belli bir noktaya gelmiştir. Emperyalistlerle anlaşma belli bir çerçeve kazanmıştır ve ondan sonra muhteva değişikliği olmuştur. Yani Millî Mücadele'yi bize kazandıran bütün unsurlar ne varsa bize güç veren ne varsa hepsi

1923'ten itibaren geri plana itilmiş, terkedilmiş, hattâ kısmen bunlarla mücadele edilmiştir.

Millî Mücadele dinî muhteva ile sürdürülmüş, camiler harekât üssü olarak kullanılmış, tekkeler Millî Mücadele'ye ciddi şekilde destek vermiştir. İstanbul'dan Anadolu'ya geçirilecek birçok isim, mühimmat, silah, tekkeler aracıyla geçirilmiş ve bütün bu Millî Mücadeleyi destekleyen unsurlar, işte Cumhuriyetten sonra ötekileştirilmiş, düşmanlaştırılmış ve Türkiye farklı bir yola girmiştir. Başka bir amaçla başlayan mücadele sonunda başka bir formata, başka bir biçime sokulmuştur. Cumhuriyet böyle bir dönüm noktasıdır. Cumhuriyete giden yol için, şimdi tabii bitmiş bir savaş üzerinde konuşulduğu için şu deniyor: Mustafa Kemal Paşa baştan itibaren Cumhuriyetçiydi. Samsun'a onun için çıktı. İşte Erzurum'da öyle yaptı, Samsun'da böyle, bilmem işte Sivas'ta, Mecliste bütün fikri buydu.

Mustafa Kemal Paşa'nın hiçbir konuşmasında Cumhuriyet ilan edilinceye kadar Cumhuriyet lafı yoktur. Yani burada şunu göz önünde bulundurmamız lazım. Mustafa Kemal'in esas fikri buydu da o zaman şartlar uygun değildi. Bu konuda bir şey demeyeceğim, yani ahlâkî olarak bu zaten belli bir çerçevede ele alınabilecek bir konu, ama ben öyle olmadığını düşünüyorum.

Siyaset için şöyle bir tÂrif var: "Siyaset mümkün olanın sanatıdır." Mümkün olanı Mustafa Kemal Paşa kurguladı. Önce mümkün olan neydi? Memleketi, milleti kurtarmakla beraber İstanbul'u kurtarmak, Osmanlı Devleti'ni kurtarmaktır. Yani Osmanlı Devleti üzerinden mücadeleyi yürütmekti ama mücadelenin bir safhasından sonra şartlar değiştiği için bu sefer başka bir güç merkezi etrafında bir kurgulama yapıldı. Bunun ipuçlarını önceki yıllarda buluyoruz: Mesela 1919'un kasım ayı falan alabilir, Rawlinson diye Erzurum'da bir yarbay vardın İngiliz temsilcisi ve İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon'un yeğenydi. Kâzım Karabekir'i ziyaret ediyor. Kâzım Karabekir orda 15. Kolordu kumandanı. Diyor ki: "Niye böyle şeyler yapıp duruyorsunuz? Cumhuriyet ilan

edin, size her türlü desteği verelim. Biz endişe ediyoruz, yani bu Osmanlı merkezi bize her an ihanet edebilir ve dolayısıyla bunlara güvenmediğimiz için sizi desetekleriz. Zaten biliyorsunuz. Bu krallıkların, imparatorlukların modası zaten geçti. Siz böyle bir yola girin.”

Bu teklif üzerine dehşete kapılıyor Kâzım Karabekir. Nasıl böyle bir şey söyleyebilir falan diye ve hemen telgrafla Mustafa Kemal Paşa’ya bildiriyor. Mustafa Kemal Paşa da ona cevaben diyor ki, “Çok münasip cevaplar vermişsin, bizim böyle bir düşüncemiz yok. Biz Hilâfet, saltanat için mücadeleye devam edeceğiz.” diyor. Ama bunun herkesin zihninin bir tarafına yazıldığını düşünmemiz lazım. Yani İngilizler Osmanlı Devleti’ni yıkmak istiyor, bundan şüphemiz yok. Hilâfeti yok etmek istiyor, bundan asla tereddüt yok ve bu amaçlarına nasıl ulaşacaklarını düşünüyorlar. Bunun için de Yunanlıları kullanıyorlar ve Anadolu’da yeni bir güç merkezi, iktidar merkezi oluşmasını sağlıyorlar neticede. İki iktidar merkezi olunca bunların hangisini seçecekler? Hep bizim inkılap tarihlerinde deniliyor ki, “İngilizler padişahı desteklediler, saltanatu desteklediler, şunu desteklediler, bunu desteklediler...”

Kemal Tahir bunun zıddını adeta haykırıyor. Tarih notlarını okuyan varsa, Kemal Tahir bu işlere önem veren, romancı olmasına rağmen bu konuları çok derinlemesine araştıran birisidir o diyor ki; “Bunu nereden çıkarıyorsunuz? Niye padişahı desteklesinler ki? Padişahı destekliyor görünmek dahi padişahın lehine bir şey değil, zaten destekler görünüyorlar, destekler gördükleri için padişah aleyhinde bir sürü şey yapabiliyorsun.”

Yani İngilizler padişahı da desteklemiyoruz, Ankara’yı da desteklemiyoruz, deselerdi çok farklı sorunlar çıkabilirdi. Doğrudan padişahı destekliyormuş gibi görünüp ama gerçekte desteklemediler ve netice olarak Millî Mücadele’nin meşhur Afyon’daki büyük taarruzdan sonra, kesin zaferden sonra, artık girilecek yol aşağı yukarı belli oldu. Bu Büyük Zafer için de şunu söyleyelim.

“Başkumandanlık Meydan Muharebesi” deniliyor. Yunan ordusunda bir tane general var. Bizim eski tabirle Paşa. Trikopis, o da tuğgeneral! Rivayete göre Trikopis’in rütbesi artırılmış ve başkumandan yapılmış. Yunan kuvvetlerinin gerçekte başkumandanı yok ve Trikopis mecburen en üst rütbede kumandan olduğu için, O kumandan oluyor ve Trikopis tek başına Yunan ordusunu sevk ediyor, edemiyor daha doğrusu. Peki, bizim ordu? Bizim orduda bir tane mareşal var, 10 tane de general var. Bunların bir kısmı ferik rütbesinde, yani şimdiki orgeneral rütbesinde kumandanlar. Profesyonel bir ordu; bir sürü savaşa katılmışlar, kazanmışlar, kaybetmişler, çok tecrübeli askerler. Yunan ordusunda ise böyle bir şey yok. Yabancı uzmanlar diyorlar ki; “Amatör bir orduyla profesyonel bir ordu savaşıyor.” Yani Yunanlılarla bizim savaşımız amatör bir orduyla profesyonel bir ordunun savaşından ibarettir. Savaş sonrasında olup bitenler üzerinde uzun uzun durmak gerekiyor, yani ayrıntılara girmek gerekiyor. Oraya fazla girmeyeceğim, burada bağlayacağım.

Ezcümle; burada Osmanlı Devleti merkezli başlayan bir süreç, belli bir zaman geçtikten sonra Osmanlı merkezini bırakıp farklı bir mecrada yürümeye başlıyor. Hikâye bu. Yani Osmanlı merkezinin tasarladığı gelişmeler başta oluyor, fakat güç yavaş yavaş Anadolu’da Ankara’da toplandıktan sonra da gelişmeler farklı bir seyir takip ediyor ve bu Osmanlı Devleti’nin yıkılmasına, Hilâfetin kaldırılmasına kadar devam eden bir seyir...

Konya’da olmaktan memnuniyet duyuyorum doğrusu. Bizim Konya Şubesi gerçekten çok güçlü bir şube. Konya bugüne kadar çok büyük faaliyetler gerçekleştirdi. Halil Ürün Belediye Başkanımız zamanından itibaren, sağ olsun, ilçe belediyelerimiz de destekledi. İlk defa Konya evini bize veren de odur. Konya şubemizin bereketli faaliyetlerinden birinde bulunmak, açılışında bulunmak beni gerçekten bahtiyar etti. Hem eski başkanlarımıza hem yeni başkanımıza huzurlarınızda teşekkür ediyorum.

MİLLÎ MÜCADELE RUHU LOZAN'DA TERKEDİLDİ

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin düzenlediği konferansta konuşan TYB Şeref Başkanı Doğan: "Milli Mücadele ruhu Lozan'da terk edildi."

Türkiye Yazarlar Birliği Şeref Başkanı D. Mehmet Doğan Konya Şubesi'nin düzenlediği konferansta Milli Mücadele'nin Cumhuriyet'in ilanıyla neticeleşen serüvenini anlattı. Yılın 'Fotoğrafın Bütününe Bakabilmek' konulu ilk konferansında Doğan, İngiltere'nin Osmanlı'yı yıkmayı, Hilafeti ortadan kaldırmayı planlamasına rağmen Türklerle hiç savaşmayıp Yunanlıları kışkırtmasına dikkat çekti.

KÖSEOĞLU: SÖZ BİR TOHUMDUR

Açış konuşmasını yapan TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu, "20 yıldır belirlediğimiz takvime uyararak, mütevazı ama anlamlı yürüyüşümüzü sürdürüyoruz. TYB şaşadan debdebeden uzak ama Türkiye'nin düşünce ve edebiyat tarihine not düşmek için 42 yıldır yol alıyor. Söz uçar, deniyor ama aslında söz bir tohumdur, yeşeriyor, filiz veriyor" dedi.

ARICAN: KONYA MÜSTESNA BİR ŞEHİR

TYB Genel Başkanı Kazım Arıcan'da selamlama konuşmasına, Konya Şubesi'nin yeni yönetimini kutlayarak başladıktan sonra prensiplerini anlatarak "Mutlaka şube açalım diye bir çabamız yok. Şehrin kültür sanat hayatına katkı yapacak bir ekip varsa bu şekilde şube açmaya karar veriyoruz" dedi.

Programları Anadolu'ya yayma gayretinde olduklarını da kaydeden Arıcan, "42 yıldır bu meşale mütevazı bir şekilde ülkemizin kültürüne katma değer sağlamaya gayret ediyor. 38 yıldır da tevdi ettiğimiz etkin bir ödül törenimiz var. Bunu Anadolu'nun güzel şehirlerine de icra ettik ama henüz Konya'da icra etmedik. Bu sene inşallah bu büyük ödül törenini Konya'ya tevdi etmeyi düşünüyoruz. Konya müstesna bir şehirdir" diyerek sözlerini sürdürdü.

Kitap hediye etmenin önemini de anlatan Arıcan konuşmasını "Bir kitap hayat değiştirebiliyor. Muhammed İkbâl'in kitabını okuduktan sonra arayışa girip Konya'ya gelen ve Müslüman olup Havva adını alan Fransız Eva buna bir örnektir. Bu sebeple hediyeleşmeleri mutlaka kitap olarak yapmalıyız" diyerek tamamladı.

DOĞAN: MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ DOĞRULARIYLA GÜNDEM OLMALI

TYB Şeref Başkanı Doğan konuşmasında "Milli Mücadele döneminin, doğrularından ziyade yanlışıyla gündemimizde yer aldığına dikkat çekerek başladı. Konuyla ilgili çok kalabalık literatür bulunduğu vurgu yapan Doğan "Yazılan yüzlerce kitap var ama gerçeği anlatmıyor. Aynı masallar hikayeler anlatılıp duruyor" diye konuştu.

CUMHURİYET ÖNCESİNİ İYİ BİLMELİYİZ

Milli Mücadele üzerinde uzun yıllar çalıştığını anlatan Doğan, devrin doğru anlaşılabilmesi Cumhuriyet öncesinin de iyi bilinmesi gerektiğine işaret ederek sözlerini şöyle sürdürdü, "Kronoloji okunduğu zaman, bize efsane olarak anlatılan birçok konunun özellikleri ortadan kalkıyor. Mesela meşhur efsane nedir? 'Mustafa Kemal Paşa İstanbul'dan yola çıktı, İngilizler peşine düştü, gemi arızalıydı, pusulası yoktu' gibi şeyler... Falih Rıfkı Mustafa Kemal'in muharriridir. O böyle anlatır da hikayenin böyle olmadığına dair o kadar çok bilgi malumat var ki, bunların hiçbiri kale alınmıyor, adeta saklanıyor."

MUSTAFA KEMAL'İN TASFİYE HAREKATI

Mustafa Kemal Paşa'nın Cumhuriyeti ilan edip birtakım inkılapları da tamamladıktan sonra, bilhassa ittihatçıların kendisiyle rekabet edebilecek potansiyele sahip olduğunu düşünerek bir tasfiye hareketi yaptığını ifade eden Doğan "İzmir suikastı buna bir örnektir. Evet, böyle bir suikast olmadı ama tertip olduğu anlaşılıyor. Bütün ittihatçıların önemli isimleri; Dr. Nazım, Maliye Nazırı Cevat gibileri İstiklal mahkemeleri gibi kararlarla ortadan kaldırdı" dedi.

KERKÜK VE MUSUL LOZAN'DAN ÖNCE VERİLDİ

Musul'un İngilizlere Lozan'dan önce verildiğini söyleyen Doğan, "Lozan'da İngilizler plebisit yapalım diyerek klasik bir müzakere taktiği uyguladı; Kerkük'ü Musul'u orada vermiş gibi olduk. Ama daha önce verilmişti aslında. Lozan'dan sonra da Mustafa Kemal'in temizlik hareketleri oldu" diyerek sözlerini sürdürdü.

NUTUK MUSTAFA KEMAL'İN KENDİNİ MÜDAFASIDIR

Mustafa Kemal'in 1927 yılında CHP'nin Genel Kurulunda meşhur Nutuk'u okuduğu anlatan Doğan "Bu okuma 5-6 gün sürdü. O metin aslında bir taraftan da kendi müdafaası ve kendi tarihini yazmasıdır. Nutuk'a göre Samsun'a kendi iradesiyle çıkmış gibi görünüyor. Fakat yolculuğun öncesindeki safhalara bakınca farklı şeyler olduğu anlaşılıyor" şeklinde konuştu.

MUSTAFA KEMAL ÖZEL OLARAK SEÇİLMİŞTİR

Samsun yolculuğu öncesini de değerlendiren Doğan, "Osmanlı merkezi Mondros'tan sonra, 'nasıl sonuç alıcı bir faaliyet içinde olabiliriz, ne yapalım

da kötü durudan kurtulalım' düşüncesinde birtakım şeyler yapıyordu. Genç ve muktedir bazı kumandanları Anadolu'ya göndermek de bunlardandır. Anadolu'ya ilk olarak gönderilenlerden biri Tuğgeneral Ali Fuat Cebesoy, diğeri Kazım Karabekir, bir başkası da bir dönem Konya'da da bulunan Mersinli Cemal Paşa'dır. Mustafa Kemal belki de en sonra gönderilendir. Ve Mustafa Kemal bu iş için özellikle seçilen birisidir. Vahdettin'in de bu yönde iddiaları var, 'Ben genç ve işe yarar kumandanlarımı hep Anadolu'ya gönderdim' diyor. Mustafa Kemal'in özel olarak gönderildiğine dair bilgi ve belgeler de var" dedi.

İNGİLİZLERİN PLANINI BOLŞEVİKLER İFŞA ETTİ

Osmanlı Devleti'nin kendisine bir çıkış yolu ararken Birinci Dünya savaşında kazanmış görünen hasımlarının da bazı planlar içinde olduğunu ifade eden Doğan sözlerini şöyle sürdürdü: "İngiltere bir paylaşım planı uyguluyordu. Fransa ve İtalya'da yanındaydı. Önce yanında olan Rusya ise Osmanlı topraklarından en büyük payı alacak olmasına rağmen bunların yanından çekildi. Devrim yapan Bolşevikler İngiltere merkezli bu anlaşmaları 'İslam Aleminin Emekçilerine' başlıklı bir beyanname yayınlayıp ifşa ederken bu anlaşmayı tanımadıklarını da bildirdiler."

OYUN KURUCU İNGİLTERE İDİ

Yaklaşık 200 yıldır Dünyanın asıl aktörünün İngiltere olduğuna işaret eden Doğan "İngilizler Dünyanın en büyük sömürge gücüydü. 18. Yüzyılda Hindistan'ı, Afrika'yı sömürgeleştirip kontrol altına alarak Dünya'nın hükümran gücü oldu. Oyun kurucu İngiltere'ydi. 1820'li yıllarda Rusya'nın güçlenmesi karşısında, sıcak denizlere doğru genişlemesini durdurmak için Osmanlı'yı ayakta tutma politikası takip ettiler. Ancak Sultan Abdülhamit'in takip ettiği siyaset, Osmanlı'nın canlanma tazelenme, dünyada etkili olma dönemi idi. İngilizler de bu defa Osmanlı'yı önlemek için 1890'lı yılların sonunda strateji değişikliğine gidip, Rusya'yı da işin içine alan Osmanlı topraklarını paylaşma planını ortaya kudu. Gaye Osmanlı Devleti'ni paylaşıp İslam dünyasının merkezini çökertmekti. Savaş sonrasında tanzimini de savaştan önce yapmışlardı" şeklinde konuştu.

İTTİHATÇILAR AVRUPADA YÜZ BULAMAMIŞTI

Birinci Dünya savaşı öncesinde, ittifakçıların mutabakat aradığı Avrupa başkentlerinde kabul görmediğini anlatan Doğan, "Onlara da ittifak edilebilecek tek güç Almanya kaldı. O günlerde şimdiki F 35'e benzer bir şey de oldu. İngilizler parasını verip sipariş ettiğimiz gemilerimizi vermedi" dedi.

MİLLİ MÜCADELE MUHTEVASI LOZAN'DA DEĞİŞTİ

Mehmet Âkif'in İslam Şairi şöhretiyle Ankara'ya davet edildiğine vurgu yapan Doğan, "Mücadele dini bir muhtevada yürütüleceği için Mehmet Âkif'e ve çevresine, Anadolu'da meydana getireceği heyecana ihtiyaç vardı. Milli mücadele sürecinde bu muhteva sürmüştü ama Lozan müzakereleri belli seyre gelince bu muhteva da değişti" diyerek devam etti.

Mustafa Kemal'in Balıkesir'deki cami konuşmasının cuma hutbesi olmadığını, o konuşmanın salı günü yapıldığını ifade eden Doğan, camiler hareket merkezi, tekkeler destek sağlayan yerlerdi. Lozan'da emperyalistlerle anlaşma ortaya çıkarken Milli Mücadele döneminin muhtevasında değişiklikler oldu, bütün unsurlar 1923'den itibaren geri plana itildi. Cumhuriyet böyle bir dönüm noktasıdır" tespitinde bulundu.

ERZURUM'DA CUMHURİYET ÖNEREN İNGİLİZ

Mustafa Kemal'in daha önceki konuşmalarında cumhuriyet sözünü etmediğine dikkat çeken Doğan, "O dönem Erzurum'da Yarbay olan İngiliz Ravlison ziyaretinde 'Cumhuriyet ilan edin, biz de her türlü desteği verelim' deyince Kazım Karabekir buna kızıp tepki gösteriyor. Sonra da Mustafa Kemal'e telgraf çekip durumu aktarıyor. Mustafa Kemal'de Karabekir'in verdiği cevabı olumlu bulup 'Bizim savaşı kazanmak, İstanbul'u, Anadolu'yu kurtarmaktan başka gayemiz yok' diye cevap yazıyor" dedi.

İNGİLİZLER PADİŞAHI DESTEKLEMEDİ

İngilizler Padişahı desteklediği bilgisinin yanlış olduğuna ifade eden Doğan "Padişahı destekliyor görünmek dahi padişahın lehine değildi. Zaten desteklemiyor, destekler gibi görünüyorlardı" dedi.

İNGİLİZLER BİZE KARŞI CEPHEDE YOKTU

İngilizlerin kurdukları oyunda kendi askerlerini cepheye çıkarmadığına işaret eden Doğan "Gerek Fransız gerek İtalyanlar da cephenin ateş hattında bulunmadılar. İngilizler Yunanlıları savaşa teşvik etti. Onlarda Anadolu'ya kendi iradeleriyle gelmedi. Yunan Kralı Alman asıllıydı ve Alman İmparatorunun da akrabasıydı. Başbakanla da aralarında müthiş bir çatışma vardı. Nitekim Afyon'daki bütün taarruzda Yunan ordusunda sadece, rütbesi artırılıp kumandan yapılan bir tuğgeneral varken bizde bir mareşal on general vardı. Bizim profesyonel ordumuz, tecrübeli askerlerimiz vardı" diye konuştu.

FİLİSTİN'E TERMINAL DEVLET KURDULAR

“Osmanlı sistemi sürdürülebilir olsaydı İslam dünyası bu hale gelmezdi” diyen Doğan, “İngilizler getirip Filistin’e terminal bir devlet kurdu, emperyalistler oradan İslam dünyasını tarumar ediyor. Hilafet siyasi bir kurumdur. Güç olmazsa hilafet olmaz. Gücünüz yoksa hilafeti sürdüremezsiniz. Mustafa Kemal’de o gün hilafeti sürdürececek gücü görmedi. Hilafet arkasında güç yoksa laftan ibaret olurdu. Millete yalan söylemeye gerek yok, İngilizler hilafetin h’sini bile istemiyordu, kaldırıldı. Sürdürülebilir miydi, o nu bilemem” diyerek sözlerini tamamladı.

Program sonunda TYB Şeref Başkanı D. Mehmet Doğan’a günün anısına plaketini Eski Konya Milletvekili Halil Ürün verdi. TYB Genel Başkanı Musa Kazım Arıcan, TYB eski Başkanlarından İbrahim Ulvi Yavuz ve Konya eski Milletvekili Mustafa Kabakçı’nın da katıldığı program hatıra fotoğrafıyla tamamlandı.

#şehresözümüzvar

**EKRANLAR
VE KAYBOLAN
KÜLTÜR**

DOÇ. DR.
YAĞMUR
KÜÇÜKBEZİRCİ

14.06.2020 CUMARTESİ 14:00
FILICARILAN KONFERANS SALONU

TÜRKİYE
YAZARLAR
BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya_subesi
tybkonya42@gmail.com
tybkonya

KATKILARIYLA

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
MERAM BELEDİYESİ
KARATAY BELEDİYESİ

Doç. Dr. YAĞMUR KÜÇÜKBEZİRCİ

-ÖZGEÇMİŞ-

Yağmur Küçükbezirci, 1972 yılında Konya’da doğdu. İlkokulu 19 Mayıs İlköğretim Okulu’nda, ortaokulu Özel Gündoğdu Koleji’nde, lise öğrenimini ise Gazi lisesinde tamamladı. 1993 yılında Selçuk Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğrenim görmeye başladı ve 4 yıl süresince bölüm birincisi olarak derece ile eğitimini tamamladı.

1998-99 eğitim öğretim yılında MEB Zeliha ve Lütfi Kulluk İlköğretim Okulunda İngilizce öğretmeni olarak görev yaptı, 1999 yılında araştırma görevlisi olarak Selçuk Üniv. İngiliz Dili ve Edb. Bölümünde göreve başladı. Yüksek Lisansını aynı bölümde, Doktorasını Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünde tamamladı.

2010-2012 yılları arasında İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde Bölüm Başkanlığı yaptı.

Yaptığı ulusal ve uluslararası birçok proje olup Selçuk Üniversitesi Erasmus Koordinatörlüğünde yurtdışı üniversiteler ile hem İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü hem de diğer fakültelerin farklı alanlardaki bölümleri için ikili anlaşmalar yaptı.

2009-2019 yılları arasında özellikle ailem dediği Selçuk Üniversitesi Etkileşimde Uzlaşım Topluluğunun akademik danışmanlığını yaptı. Bu topluluğu diğerlerinden ayırt eden özelliği ise farklı dünya görüşlerinden olan gençlerin bir çatı altında toplanması, sosyal, kültürel ve toplumsal konularda çalışmalar yapmasıdır. Hâlen Konya Teknik Üniversitesi Dış İlişkiler, Erasmus, Farâbî, Mevlâna, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları burslu öğrenciler koordinatörü olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

EKRANLAR ve KAYBOLAN KÜLTÜR

Öncelikle TYB Konya Şubesi başkanı Ahmet Köseoğlu'na teşekkür ediyorum. Yıllardan beri birlikte KOMEK'lerde benzer programlar yapıyorduk. Yıllardan beri kültür yozlaşmasına karşı, mankurtlaşmaya karşı yapmış olduğumuz çalışmaları, sağ olsun, destekliyor. Konumuz; Ekranlar ve Kaybolan Kültür. Ekranlar, hayatımızda gerçekten önemli bir yer ediyor. Bu fotoğrafı özellikle bütün seminerlerimde paylaşıyorum. Unutulmaya yüz tutan bir görüntü, hatta unutuldu bile.

1980 yılının sonu, 1981 yılının başı. Fotoğraftaki kişi benim rahmetli nene, kucağındaki çocuk da benim kardeşim. 1980 doğumlu. Evimizin başköşesinde nene otururdu, bizi nene büyüttü. Fakat sonrasında 80'li yılların başlarında evimizin başköşesinden biz nenemizi kaldırdık ve getirdik oraya televizyonumuzu koyduk. Üzerine de bir dantel koyduk fakat bu dantel niye

ise hiç kalkmazdı, hep orada başköşede dururdu. Çok hoşumuza gitti. Çünkü nenemizin anlattığı masallar yerine çizgi filmler geldi. Onun yaşanmışlıkları yerine diziler, filmler vb. programlar geldi. Çok güzeldi, en azından canımız sıkıldığı zaman açıyorduk televizyonu çizgi film izliyorduk. Nenemizin fotoğrafını da televizyonun bulunduğu sehpanın alt gözüne koyduk. Nenemizin masalları yerine çizgi filmler geldi. Özellikle çizgi filmlerde, bizim o gün için hoşumuza giden Jetgiller vardı 1980'li yıllarda. O kadar güzel bir çizgi film ki, o gün için göremediğimiz bazı şeyleri bu konuda çalışmaya başlayınca fark etmeye başladım. Çocukların izleyeceği çizgi filmlerde olmaması gereken görüntüler var. Ama niye var? İşte burada bir şekilde çocukların bilinçaltına çaktırmadan ya da hissettirmeden bunları yerleştirmektedir. Açıkça verse ne olur? Gideriz, anne baba olarak, ekranı kapatırız. Bizim bir ahlâk anlayışımız var. Toplumun davranış kuralları var. Fakat eskiden bu ahlâk kurallarını büyüklerimiz verirken şu anda ekranlar veriyor. Hatta sordukları zaman diyorum ki; çekirdek aile; anne, baba, çocuklar ve ekran. Şu anda anne baba da vermiyor kültürümüzü, ekranlar veriyor. Toplu taşıma araçlarında çocukların ellerinde birer cep telefonu, sürekli çizgi film ya da benzeri görüntülerle vakit geçiriyorlar. Maalesef sıkıntı görüldüğünden çok daha büyüktür.

Hatırlar mısınız bilmiyorum ama Red Kit (Lucky Luke) diye bir şey vardı. Bize çok masum gelirdi. Çocukken izlerdik, şu anda da izleniyor. Fakat Red Kit'te de olumsuz olarak verilen mesajlar var. Farkında mısınız bilmiyorum ama muhtemelen birçoğunuz biliyordur. Red Kit'te verilen olumsuz mesajlar; öncelikli olarak yalnız başına yaşama olayıdır. Tek başına yaşıyor, bir atı (Düldül) bir de köpeği (Rintintin) var. Bir de ağzından hiç düşmeyen sigarası vardı, ama Dünya Sağlık Örgütü o sigarayı 1990'larda yasakladı. Daha sonrasında sigara gitti, yerine bir tane ağzına çöp aldı. Ama o da aynı zamanda esrarı temsil ediyor. Şimdi hiçbir şey görüldüğü gibi masum değil. Bir taraftan yalnızlık veriliyor; Erasmus'ta Polonya'ya

gidip gelen öğrencilerim var. Orada hocalarına soruyorlar; "*Hocam birçoğunuz evli değil, çocuğunuz yok...*" Hoca'nın verdiği cevap aynen şu; "*Ama bizim de köpeğimiz var!...*" diyor.

Çocuk sevgisini, hayvanları ile gideriyorlar. Şimdi sübjektif yorum yapmak istemiyorum, ama çizgi filmde bu bir şekilde pompalanıyor. Hatırlarsanız Turkcell reklamında özgür kız vardı. O da yine tek başına yaşamayı, tek başına özgürlüğü mesaj olarak veriyordu. Bu konular için sık kullandığım bir söz var; *taşı delen suyun kuvveti değil, damlaların sürekliliğidir*. Tek başına yaşama mesajını film de veriyor, dizi de veriyor, çizgi filmde veriyor.

Bu çizgi filmde de şu kulelerin tepelerinde haç işaretleri var. Bütün semavî dinlere saygımız sonsuzdur. '*Senin dinin sana, benim dinim bana...*' O ayrı bir mesele ama Müslüman mahallesinde salyangoz satılmasına da karşıyız. Yani çizgi filmlerde sürekli olarak Hıristiyanlığın, Misyonerliğin yapılmasını da doğru bulmuyoruz.

Roger Rabbit diye bir çizgi film var. Hepimiz kadına şiddetten bahsediyoruz, hâlen de gündemde olan bir konudur. Ama şiddet sadece kadının dayak yemesi ya da işte kadına yapılan eziyet vesaire değildir. Aynı zamanda kadınların yine cinsel meta olarak kullanılması da kadına bir şiddettir. Nerede kullanılıyor? 0-6 yaş grubu ve biraz daha büyük yaş grubundaki çocukların izlemiş olduğu çizgi filmlerde sürekli olarak cinselliği ile ön plana çıkartılan kadınlar var... Bu çizgi filmde subliminal (bilinçaltı) mesaj da var. Maksat zihinleri bulandırmaktır.

En çok izlenen çizgi filmlerden biri de *Simpson Ailesi*'dir. Burada da tamamen masonluğun ve İlluminati'nin propagandası yapılıyor, yaygınlaştırılıyor. George Gerbner'in '*ekme teorisi*' var. İnsanların davranışları belki değişmiyor ama insanların bakış

açıları değişiyor. Örnek olsun diye söylüyorum, ninem zamanında, seksenli yıllarda bize göre kesinlikle olmaz dediğimiz şeyler şu anda olabiliyor. İşte 2000 yılında olmaz deyip de şu anda olan olaylar artık bize normal gelmeye başladı. Tamamıyla bir normalleştirme süreci almış başını gidiyor. Bu da televizyonun etkisiyle oluyor. George Gerbner'in dediği şu:

uzun vadeli olarak insanlar belki davranışsal olarak değişmiyor ama tutumsal olarak değişiyor. Zamanla bunlar insanlara normal gelmeye başlıyor. Bizim kendi yerli kanallarımızda çıkan bir çizgi film *Esrarengiz Kasaba*. Yine burada da Masonluğun sembolleri aynı şekilde veriliyor.

Yerli ile millî'yi ayırmak gerekiyor. Benim özellikle son bir yıldan beri en çok vurguladığım konulardan birisi de budur. Yerli demek milli anlamına gelmiyor. Hatırlarsanız ilk diziler çıktığı zaman

Dallas vardı. *Flamingo Yolu* vardı. Şahin Tepesi vardı. Orada bizim kültürümüze uygun olmayan sahneler olduğu zaman diyorduk ki; "*Elin gavurunun dizisi...*", önemsemiyorduk; ama bizim yerli filmler, diziler çıktı, birazdan onlardan da bahsedeceğim, yabancı olan film ve dizilere rahmet okuttu. Gerçekten o hâle geldi. Şunu demek istiyorum ki, *yerli* demek *millî* anlamına gelmiyor.

Yeni tip çizgi filmlere animasyon diyorlar. Animasyon demelerinin sebebi kendilerini şöyle kurtarmaya çalışıyorlar. Çizgi film çocuklar için, animasyon da büyükler içindir. Bunun animasyon olduğunu gerçekten kaç anne-baba bilir?

Ben öğrencilerimi uyarmıştım; bakın dedim, *Kötü Kedi Şerafettin* diye bir animasyon filmi çıkacak, çocukların yaş grubuna uygun değil. Öğrencilerimden bazıları küçük kardeşleri, yeğenleri ile sinemaya gitmişler, benim söylediğim bu sözler akıllarına gelmiş, “Hocam iyi ki bizi uyarmışsınız, aklımıza geldi girmedik.” dediler.

Günümüzde en büyük sıkıntılardan bir tanesi, biliyorsunuz, LGBT'dir.

Fazlaca dile getiriliyor ancak medyada çok önem verilmiyor. Hatta en son İçişleri Bakanımızın da bir açıklaması var. Bundan birkaç ay önce Amerika, Ankara'daki bir LGBT derneğine 22 milyon dolar civarında bağışta bulunuyor. Bunun arkasına baktığınız zaman Dünya nüfus planlaması ile bağdaştırabiliriz. Dünya Nüfus planlamasındaki faktörlerden bir tanesidir. Yani bir şekilde dünya nüfusunu nasıl sınırlarız? Savaşlarla, laboratuvarlarda üretilen hastalıklarla, terörle gibi, hatta bunun haricinde dikkatinizi çektiyse *Leylekler* diye bir animasyon filminin renkleri ile LGBT renklerinin aynı olduğunu göreceksiniz. Karakterlerin cinsiyetleri de belli değil. Yani kadın mı, erkek mi, belli değil. Bu toplumun bir gerçeğidir ve şu anda ekranlarda oynuyor bu film. İki kadının birlikteliği...

Aynı şekilde *Arcaida* diye bir çizgi film var. Bu çizgi film de erkek erkeğe, kadın kadına ilişkinin normal olduğu görüntülerle doludur.

Bir başka animasyon filmi *Fırıldak Ailesi...* Bizim kültürümüzde *fırıldak* kelimesi, dün başka bugün başka,

güvenilmez, özü sözü bir olmayan demektir. Başta isminde bir sıkıntı var zaten bu animasyonun. Diğer taraftan karakterleri *Sabri Fırıldak, Afet Fırıldak, Yıldız Fırıldak, Zeki Fırıldak, Tosun Fırıldak...* bunlar aile bireyleri. Aile bireyleri bu şekilde veriliyor. Kıyafetine baktığımız zaman tamamen ahlâk dışı. Sürekli olarak bu şekilde gösteriliyor. Erkek karakterin yüzünde çıplak bir kadın figürü var. Subliminal bir mesaj yüklenmiş.

Kötü Kedi Şerafettin animasyonunun tişörtü bile var. Çok eleştirdim bunu yazılarımda. Şerafeddin, dinin şerefli, dinin büyüğü demektir. Şaban filmlerinde de özellikle işlenmişti bu konu. Gittiğim her konferansta soruyorum, “İsmi Şaban olan var mı?” diye. İnanın koca salonda bile bir kişi çıkmıyor. Bayanların olduğu salonda soruyorum, ‘eşinin adı Şaban olan var mı, diye. Gerçekten bir tane bile çıkmıyor. Dedelerde kalmış Şaban ismi. Çocuklara da konduysa dedesinden dolayı, bir konferansında çocuğun annesi anlattı; çocuğu ile arkadaşları alay etmişler sonrasında nüfus müdürlüğüne gitmişler ve isim değişikliği yapmışlar. Bu *Kötü Kedi Şerafettin*’de özür dilerim, *kötü* diye bileceğimiz her şey var. Aileler bilmeden çocuklarıyla beraber sinemaya gidiyor ve sinemada *Kötü Kedi Şerafettin* çizgi filmini, tırnak içinde *animasyon*’unu bilmeden izliyor. Gittikten sonra birçoğu da erkenden çıkıp gidiyor. Bir başka animasyon *Sosis Partisi* filmidir. Bu da yine aynı şekilde animasyon adı altında yapılan sözde çizgi filmlerden bir tanesi ve erotik falan değil resmen pornografik olan bir ucube; ancak yine çocuklar bilmeden bunları alıp izleyebiliyorlar.

Kendi yerli dizilerimiz rahmet okuttu, demiştik ya. Yerliydi ama milli değillerdi bu diziler. Bunlardan da birkaç tane örnek verelim. Öncelikle bizi ecdattan kopartma çabası, hani mankurtlaşma diyoruz. 2020 yılı tabiriyle robot insan yetiştirmek. Bu proje *Muhteşem Yüzyıl* dizisiyle başladı. Biliyorsunuz, Kanûnî Sultan Süleyman 89. İslâm Halifesidir. 46 yıl tahta kalıyor ve yaklaşık 13 seferin sekiz buçuk yılını da seferlerde geçiriyor. Kendi adımıza söylüyorum,

biz 5 ay ya da 12 ay asker kalıyoruz, ne kadar uzadı demeye başlıyoruz. Ama sekiz buçuk yılını seferlerde geçiren, böyle muhterem bir insanı ki Kanûnî denmesinin sebebi de yönetimindeki adaletine atfen söyleniyor. Batıda *Muhteşem Süleyman* deniyor. Ama böyle bir insan nasıl tanıtılır yerli dizide(!) Sanki haremden çıkmayan birisiymiş gibi. Çocukların zihninde ne kalıyor? Haremden çıkmayan birisi...

Bu programları anlatırken aklıma kurbağa hikâyesi gelir. Kurbağayı sıcak suya atarsanız ne yapar, can havliyle alır kendini dışarıya atar. Ancak soğuk suyun içine koyar yavaş yavaş suyu ısıtırsanız, su yavaş yavaş kaynar, kurbağa ölür; farkına bile varmaz. İşte bu kurbağa hikâyesinin en başında yer alan dizilerden bir tanesi de bu *Binbir Gece* dizisiydi. Burada bir kadın var, patronu var, kadının çocuğu rahatsız, hasta, tedavi edilmesi gerekiyor; ama tedavi edilmesi için yüklü bir para gerekiyor. Patronuyla eğer bir gecelik aşk yaşarsa, işte o zaman çocuğunu tedavi ettirebilecek. Bu topluma bu tartıştırdı. Tartıştırdı da ne oldu? böyle bir durum olsa siz ne yaparsınız? İyi bir anne misiniz, değil mi? Bir başka reklam da geçen bir söz çok masumane gözüküyor; "İyi anneler çocuğuna Sana yağı yedirir." Çok masumane gözüküyor ama peki anne o marka yağı alamazsa, parası yoksa kötü anne mi oluyor?

Bir diğer dizi *Aşk-ı Memnu*'dur. Gençlerden bir tanesi annesine; "Anne, *Aşk-ı Memnu*'nun kitabı da çıkmış(!)" diyor. Bu da ayrı bir tartışma konusu. Bu da medyanın etkisi tabi ki. Bu *Aşk-ı Memnu*'da aynı şekilde ensest ilişkiler var, amca var, karısı ve yeğeni var. Yine bir konferansta anlatırken yıllar önce-sinde öğrencilerimizden bir tanesi; "*Hocam, ama o, onun öz amcası değil ki...*" dedi. Şunu demek istiyorum, demek ki normalleşiyor. Belli bir yıl geçtikten sonra belli bir şeyler geçtikten sonra artık bazı şeyler maalesef normalleşebiliyor.

Bizim kimsenin ne yediğiyle, ne içtiğiyle, ne giydiğiyle işimiz yok. Ben sadece şu anda bir analiz yapıyorum. Yani dizilerin, filmlerin ve medyanın da etkisi... *Diriliş Ertuğrul* dizisi başladıktan sonra baktık herkes *Diriliş Ertuğrul* şeklinde sakal koymaya başladı. *Sünnet*'ten çıktı *moda*'ya dönüştü.

Bir başka bir şey *Çukur* dizisi var. Şu anda hâlen oynuyor. Ben bildiğim halde bizim berbere sordum, 'Niye bu tıraşları böyle yapıyorsunuz?' diye. "*Duymadın mı hocam, Çukur diye bir dizi var, gençler görüp aynısını istiyorlar.*" dedi. Diziler, filmler o kadar etkili ki, bizim giyim kuşamımızı bile etkileyebiliyor.

bu da. Bir taraftan da kadın hakları ile alakalıdır. Yani düşünen bir varlık değil de cinselliği ile var olan bir varlık olarak veriliyor.

Yine kadına şiddet dedik. *Dönerse Senindir* diye bir dizi çıkmıştı. Özellikle hemşireler, sağlık sektörü çalışanları sürekli cinsel meta olarak verildi, ekranlara yansıtıldı sürekli olarak ve burada işte yine kadına şiddet dediğim olay, psikolojik şiddettir

Yine taşı delen damlalardan bir tanesi işte *Koca Koca Yalanlar* dizisidir. Aynı şekilde burada da ensest ilişkiler sergileniyor. Adamın sevgilisi, karısı vesaire iğrenç sahneler.

No 309 dizisinde iki tane genç var. Miras yüzünden bu gençler evlendirilmek isteniyor. Alkol alıyorlar, sarhoşlar bir şekilde birlikte oluyorlar, aileleri mutlu, düğünleri yapıyor falan yine bunlar da normalleşti. Bu dizide de aynı şekilde, o kadar çok olumsuz mesajlar var ki, her tarafımız maalesef sarılmış vaziyettedir. Bunları görmeyelim mi, bunları duymayalım mı? Toz pembe mi, görelim. Hani bir gün gelir pembesi gider, tozu kalır. En iyisi biz şu andan itibaren tozunu bir şekilde temizlemeye çalışalım.

bunun karısı ile ilişki kuruyor. Böyle çok farklı ensest ilişkiler var. Fakat hepsi de birbirinin düğününe gidiyor. Dizinin ismi de bozuk aslında. *Ufak Tefek Cinayetler*, cinayetin ufak tefeği olmaz. Cinayet, cinayettir; ama orada da bir algı oluşturma olayı var. Cinayetin

ufak tefekliğinden bahsediyor. Dizinin sonu şöyle bitiyor; “Dilerim hepimizin ufak tefek cinayetlerin olmadığı âdil mutlu bir dünyası olur. Hiçbir zaman savaşmak, kavga etmek zorunda kalmayız. Barış ve iyilik içinde yaşarız hep...” diyor. En son sözü bu; fakat ailecek bir arada oturan herkes birbiriyle evleniyor, bu da ayrı bir şey işte...

Duydunuz mu bilmiyorum, ya da hiç denk geldi mi? *Türk Malı* diye bir dizi. Buradaki *Türk Malı* Made in Turkey anlamında değil tabii ki; *malı*, yani çok özür dileyerek söylüyorum, hani *ap-tal*, *salak*, *hayvan*... gibi. O anlamda kullanılıyor. Direkt olarak kötülemiyor ama çağrışım yapıyor. İşte Türklerin üretken olmadığı, aptal olduğu, üçkağıtçı, dolandırıcı, yalancı, vs. bütün bunlar bu dizide maalesef vurgulanıyor. İşte mankurtlaşma dediğimiz olay da budur.

Behzat Ç. hiç denk geldi mi bilmiyorum. Şu anda internet üzerinde de oynuyor. Çok kısa bir bilgi vereyim, burada oynayan karakterlerden iki kadın da polis, aralarında ilişki var ve sahnede de görüldüğü üzere öpüşüyorlar...

İkizler Memocan dizisi, çocukların izlediği bir dizidir. 8-10 yaşlarında bir çocuğun; “*Merci-meğin fırına verilmesine az kaldı...*” dediği gibi birçok olumsuz görüntü ve replikleri var.

“*Ekranlar ve Kaybolan Kültür*” dedik ya. Dizilerin etkisiyle kültürümüz nasıl kaybettiriliyor. Nasıl robotlaştırılıyor, mankurtlaştırılıyor...

Bu dizilerin bir ortak noktası var. Evlere ayakkabı ile giriyorlar. Bu doğru bir mesaj değil. Hatta ayakkabıyla girilen evde namaz da

olmaz. O yüzden dikkat etmek gerekiyor, dizilerde de bunlar çaktırmadan veriliyor. Bizim subliminal dediğimiz olay bu zaten. Gizli kapaklı veriliyor.

Aynı yavaş yavaş ısıtılıp kaynatılan suda farkına varmadan ölen kurbağa hikâyesinde olduğu gibi mankurtlaştırılıyor.

Dizilerin genel olarak verdiği mesajlar kısaca şöyledir:

İstemediğin birisiyle evlendiysen ona ihanet edebilirsin, bir başkasıyla aşk yaşayabilirsin.

İçip içip etrafı dağıtabilirsin.

Sevdiğin kişi başkasıyla evlendiyse onların yuvasını bozabilirsin.

Kötüler hep güçlüdür, iyiler ezilmeye mahkûmdur.

Yeni elbiseler, yeni arabalar, yeni şeyler var.

Dizilerde en çok eleştirdiğim, toplumda eleştirdiğim olay da şudur:

Mesela dizide çok zengin birisi var. Altında son model araba, holdinge gidiyor, kapıda güvenlik, görevliler karşılıyor. Diğer taraftan hanımefendi alışverişe gidiyor, sonsuz bir kredi kartı var, kredi kartını kullanıyor sonsuz bir şekilde. Elinde çantalarla eve geliyor, evde hizmetçiler var. Kapıda bekleyen bekçisi var, güvenliği vesairesi var, ama insanlar bu dizileri izlerken nedense kendini hep evin beyi, evin hanımı yerine koyuyor. O dizide oynayan güvenlikçisi var, hizmetçisi var, onun çayını kahvesini getiren insanlar da var. Ama nedense insanlar fıtrat olarak hiç kendisini gidip de diğerlerinin yerine koymuyor. Ya evin Bey'i, ya da Hanımefendi'sinin yerine koyuyor. Maalesef dizilerimizde bu şekilde fazlasıyla olumsuzluklarımız var. Dizilerde işyerlerimiz hep rezidans, esnafımız yok zaten. Esnaf hemen hemen dizilerde yok gibi...

Şu anki bizim durumumuzu göstermek için *Issız Adam* filminden aldığım bir mesaj vardı: "*Karda donuyorsun, uyumak tatlı geliyor, ama öldüğünün farkında bile değilsin...*"

Bizler de donup ölüyoruz ama farkında bile değiliz. Kurbağa hikâyesi gibi...

Bir diğeri *Yarışma* ve *Evlilik Programları*.

Yarışma programları özellikle bizim hayatımıza girdikten sonra biz birçok şeyimizi kaybettik. 2000’li yılların başında özellikle “*Biri Bizi Gözetliyor*” diye bir yarışma programı vardı. İnternetin başında insanlar izliyor, bir gün içerisinde 8-10 kişinin yaşamları gözetleniyor. Kim ne yapıyor, kim kiminle konuşuyor, dedikodular, fitneler, her türlü şey var...

Günümüzde ise birilerinin bizi gözetlemesine, izlemesine de gerek kalmadı. Sosyal medyada biz zaten herkese bütün her şeyimizi veriyoruz. Mesela, “*Dün akşam benim yediğim yemekler bunlar...*” diye sosyal medyada teşhir ediyor kendini.

Yolda giderken karşılaşsak ve “Hocam bak görüyor musun ben dün akşam bu yemekleri yedim” diyerek görselleri göstersem, benim hakkımda ne hissedersiniz? “*Gök görmedik*” dersiniz değil mi? Konya tabiriyle “*Gubuz*” gibi şeyler söylersiniz. Ama bunlar sosyal medyada gayet normal hale geliyor. Birkaç yerde de yazdım, sosyal medyanın bir kültürü, normu yok mu?

Hatta dedikodu, gıybet ya da kötüleme anlamında sosyal medyanın –hâşâ- Allah’ı yok mu?

Bir de işin o tarafı var, fakat *Biri Bizi Gözetliyor* larla birlikte maalesef öyle bir hâle geldi ki, artık her şey normalleşti, normalleşme süreci içerisinde yerini aldı. Hatta yine *Biri Bizi Gözetliyor*’da şunu özellikle vurgulamak istiyorum; biz dedelerimizden, ninelerimizden hep şunu gördük; dışarıdan görünmesin diye perdeyi kapatıp ışığı öyle yakardık. Bizim evimizde hâlâ da aynı geleneğimiz, kültürümüz devam ediyor. Ama ekranlarla beraber biz bu kültürümüzü, mahremiyet duygumuzu kaybettik.

Bir başka yarışma programında kadın ayakkabılarını erkeğe giydiriyor. Yine sözde, eşlerin yarıştığı bir programdır. Ama *eş* derken evli olduğu *eş*'ten bahsetmiyor, *partner* olarak kullanıyor. Sadece Türk kültüründe değil, hiçbir kültürde eşini başkasıyla paylaşma diye bir şey yoktur. Ama burada ne diyor; "*Beni başkasıyla düşünebilirsin...*" diyor.

Yine aynı programda eşini başkalarıyla aynı arabaya tıka basa dolduruyor. Çok çirkin bir görüntü, normalmiş gibi mahremiyet diye bir şey kalmıyor. Buraya gelirken toplu taşıma aracına bindim, kalabalıktı. Yanında karşı cinsten biri olunca daha dikkatli olmak durumundasın. Çünkü bu bizim kültürümüzde vardır. Ama bu tür programlarla karşı cinslerin toplu halde birbirine temas edecek şekilde aynı araç içerisinde sıkışık bir şekilde doluşmaları normalmiş gibi mesajlar verilmeye çalışılıyor.

Yine evlilik kurumu ile alakalı olarak çünkü toplumu oluşturan en büyük unsur ailedir, toplumun temel yapısıdır aile.

Bir başka evlilik programında, evlenmek isteyen erkeğe, kadın diyor ki; "*Beni beğenmezsen benim kızım var, onu al...*" diyor.

Yine başka bir evlilik programında telefonla yurtdışından arayan bir erkek; "150 bin dolar gelirim var, arabam var, evim var; ama ben bayanları değil oradaki Haluk Bey (erkek)'e talibim..." diyor.

Bu tür programların Türk toplumunu köklerinden koparmak, toplumun çekirdeği olan aileyi bozmak amacıyla kurgulanmış, kasıtlı programlar olduğunu düşünüyorum.

Bir Kur'ân-ı Kerim dersi kadar, bir Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi kadar, tarih, fizik, kimya, biyoloji, bütün bu dersler kadar, ben Sosyal Medya Okuryazarlığı dersinin de olmasını savunan,

kesinlikle olmazsa olmaz derslerden birisi olduğunu savunan bir insanım. Kesinlikle olmalı Sosyal Medya Okuryazarlığı dersi. Çünkü dünyaya bakışımı zı gerçekten değiştirecek, layıkıyla işlenirse dünyaya farklı bir bakış açısı kazandıracak bir derstir. Bu dersi verecek gençlerimiz de var. Şu anda İletişim Fakültesinden mezun olan yüzlerce, binlerce gencimiz var ve gerekli eğitim verildiği zaman da bunu rahatlıkla yapabilirler. Niye gerekiyor Sosyal Medya Okuryazarlığı dersi? Hatta yazarlığı geçtim, öncelikle Sosyal Medya Okurluğu dersi lazım. Yazarlık başka bir olaydır.

Peki, bu evlilik programı ülkemizde bir kanalda yayınlanıyor. Adam yurtdışından arıyor, *'150 bin dolar gelirim var'* diyor; peki Sosyal Medya Okuryazarlığı olan bir kimse, bunu okuyabilir miydi? Okuyabilirdi. Nasıl okurdu? 150 bin dolar gelir olan bir insan, tutup da Türkiye'deki bir televizyon kanalını arayıp bu programa katılmaz.

Demek ki hani biz bir söz vardı; *'Medyanın tecimsel yönü vardır'* diye. Yani ticarî yönü var. Ama bir taraftan da bazı medya kuruluşlarının yüklenmiş olduğu vazife var. Burada bir damla olarak yine o taşta bunu veriyor, atışını yapıyor, zehrini damlatıyor. Erkek erkeğe evliliği normalleştirme sürecinde yerini almış oldu. Yani sosyal medya okuryazarlığı olan bir kimse bunun doğru olmadığını zaten en başta bilir.

Yine sözde evlilik programlarının birinde Hüseyin Bey; *"19 bin TL kredi borcumu ödeyebilecek bir eş arıyorum..."* diyor.

Şimdi bu kadar evlilik programı, bu kadar olaylar, durumlar... 2016 yılında 600 bin çift evleniyor, 131 bin çift boşanıyor. Sonuç olarak 110 bin çocuk parçalanmış ailelerin çocukları olarak kalıyor. Rakamlar anormal. Demek ki insanlar ya parası için evleniyor ya

güzelliği için evleniyor veya menfaati için evleniyor. Hatta rahmetli babamın kullandığı bir çift söz vardı; “Güzellik bir sivilceyle, zenginlik bir kıvılcımla...” diye. Hâlbuki bizim kültürümüzdeki evlilik kurumu tamamıyla *‘iyi günde de kötü günde de bir ömür boyu...’*dur. İnsanları boşanabilir, o ayrı mesele; ama benim burda tartışmaya girecek durumum yok, haddim de değil ama sonuçta maalesef incir çekirdeğini doldurmayan sebeplerden dolayı insanlar boşanabiliyorlar.

Yine yarışma programları; *O Stil Benim, Moda Benim* gibi programlarla insanların ne giyeceğine, neleri kullanacağına yine ekranlar karar veriyor ve bu ekranlarla birlikte in-

sanlar, moda adı altında maalesef giyim kuşamlarını ayarlıyorlar. Hâlbuki moda dediğimiz olay, aslında insanın kendine yakışanıdır. Kendinize yakışan ne ise moda budur. Fakat o kadar çok pompalanıyor ki ekranlarda; mesela bir ara yırtık pantolon modası vardı, bizim gerçekten çocukken ya da gençken çöpe attığımız şeyler şu anda belki 2-3 kat fiyat fazlasıyla satılıyor. Ama buna bizim maalesef gençlerimiz de uyuyor. Bir ara slip pantolon modası vardı. Küçülen pantolonlar, birkaç yıl öncesinin modasıydı. Bizim millî takım da moda uymuş vaziyette.

Bir diğer konu bazı çocukların özellikle psikolojik olarak ergenliğe çok küçük yaşlarda girmesi; ama aynı zamanda kılık kıyafet de çocukların psikolojik durumu etkiliyor. Annesiyle çocuğun kıyafeti aynı oluyor. Sanki büyük kıyafetiymiş gibi. Burada ben hep diyorum ya bırakalım çocuklar

kendi çocukluğunu yaşasınlar. Niye büyüklerin kıyafetini giysinler o yaşta. Rusya'da annesinin zamanında manken olarak kullandığı kız çocuğunun, Rus manken çocuğun, daha sonra psikolojisi bozuluyor. Tedavi falan ettiriyor, annesi çok pişman, ama iş işten geçmiş vaziyette. İşin en garip tarafı da aslında bu programlardan hepimiz *hem şikâyet ediyoruz hem de izliyoruz.*

Yine kadına şiddet konusu maalesef o kadar çok yerde kadına şiddet var ki; filmlerde, dizilerde, o kadar çok şiddet var ki, gayet de normalleşiyor. Zaten son yaşanan olaylar da bunu gözler önüne seriyor. Basına, medyaya fazlasıyla yansıdı. Bütün kanallarda ve dizilerde gayet normalmiş gibi gösteriliyor. Bunları izleyen çocuk da, özellikle 0-6 yaş grubu çocuklar için de gayet normal hâle geliyor. "İki hafta striptiz bir hafta tecavüz" diye maalesef dizilerimizin durumu budur.

Reklamlarda hep özellikle cinsellik ön plana çıkıyor. Google gibi bir arama motoru da bizim olmadığı için maalesef bizim kendi millî değerlerimiz yok.

Yerli filmler, işte *En Büyük Şaban* diyerek başladı. Hatta yaptığımız araştırma sonucunda 1960 ve 70'li yıllarda doğan her yıl ortalama üç bin bebeğe Şaban ismi verilirken 2000'li yıllara geliyor, etkisini filmler öyle gösteriyor zaten, nüfus artmasına rağmen 250'ye düşüyor. *Kötü Kedi Şerafettin* dizisinden dolayı Şerafettin isminin de aynı olduğunu düşünüyorum. *Maide'nin Altın Günü*, niye Maide'nin altın günü? Maide suresiyle bağlantılı olarak itibarsızlaştırma mı yapılıyor? Filmde bizim kültürümüze uymayan bir sürü algı var.

Bir de *Recep İvedik* filmleri var özellikle, *Recep İvedik 1*'den başladı, şu anda *Recep İvedik 6*'da ki, bu seri böyle giderse üçlü rakamları bulur. Yani bize verebileceği, topluluğa verebileceği, çocukları da geçtik büyüklere de verebileceği hiçbir şey yok. İsimler özellikle seçilmiştir. Hani '*hem şikâyet ediyoruz hem izliyoruz*' dedik ya, "*Recep İvedik rekor kırdı 26 milyon izleyici, 250 milyon*

tl'lik hasılat..." diyor, ki *Recep İvedik 6* dâhil değil bu rakamlara. *Recep İvedik 5*'e kadar var. Köyün birisinde yaşanmış bir hikâye var, üç beş delikanlı akşam karanlıkta avlanırlar, vurdukları hayvanı kesip yerler, sabah olunca bir

bakarlar ki eşek sıpasını yemişler. Birisi demiş ki "**ben yemedim**", diğeri demiş "**ben yemedim**". Diğeri de çıkmış "**sen yemedin, ben yemedim bu koca sıpayı kim yedi?**" Bizim ki işte bu misal.

En önemli olan şeylerden bir tanesi *sosyal medya* dedik. Gerçekten çok çok önemli ve bizim hayatımızı tamamen kapsanmış vaziyette şu anda. F.O.M.O. (Fear Of Missing Out) diye bir şey var. Bu, *birisinin ne yaptığını kaçırma korkusu* demektir. '*Ahmet hocam bugün nereye gitmiş, kiminle birlikteymiş, nerede vakit geçirmiş, başkanım nerede?*' gibi... Ne yapıyor, işte burada onu kaçırmama korkusu, hastalık hâline gelmiş; hatta poliklinik de kurulmuş yaklaşık 5-6 yıl önce. İnternet Bağımlılık Polikliniği. İki tane de internetle alakalı bağımlılık polikliniği var, bağımlılık hâline gelmiş medya ve sosyal medya. Onun bize olayları nasıl aktardığı kadar bilgi sahibiyiz; aslında biz birçok şeyin farkında bile değiliz, ne olduğunu bilmeden, gerçekten bilgi sahibi olmadan, fikir sahibi oluyoruz. Maalesef bunu da sosyal medya bir şekilde yönlendiriyor. Aslında arka taraf yıkılıp gidiyor, yok olup gidiyor; ama sosyal medya renkli, gayet yolundaymış gibi yansıtıyor. O zaman insanlar başkalarına bakıyorlar ve onun ne güzel hayatı var, benim niye öyle bir hayatım

yok diyerek harcamalar başlıyor, ekonomik sistemi tamamen çökertiyor.

Hepimizin, parmak izlerimiz de dâhil, telefonlarımızda her şeyimiz var. Yani sosyal medyayı yapanlar, bu sistemi kuranlar bizim bütün fotoğraflarımızı, kişisel verilerimizi alıyorlar hatta ben hep gittiğim yerde şunu söylüyorum, oturma odanızın dışında başka bir yere götürüp bu telefonu kullanmayın. Her türlü kamera ve ses kayıt sistemleri var bu telefonda. Her ânımız kaydediliyor ve bu sistemi kuranlar tarafından bilgilerimiz depolanıyor. Konuştuğunuz konularla ilgili önünüze reklamlar çıkıyor. Sonuçta bu adamlar bu teknolojiyle her şeyimizi biliyor zaten.

Sosyal medyada dedikodu gıybet anlamında bir örnek; kendi grubundan olanları cennetlik yapıyorlar, karşı gruptakileri de cehennemlik yapıyorlar. Unutmayalım ki, sosyal medyanın da Allah(cc)'ı aynı Allah(cc)'tır. Sosyal medyayı sanal deyip geçmeyelim. Orada yapılan dedikodunun, gıybetin, yalanın, iftiranın, her türlü günahın da bir karşılığı olacak. Yalan dünyanın sanal dünyası ama orada da yapılanların hesabı sorulacaktır.

Siyasi adaylardan birisinin paylaştığı haberde "*Ormanı yakan, orman müdürlüğü görevlisi, suçüstü yakalandı...*" diye yazmış. Okumuş, kültürlü birisinin böyle yapması benim garibime gidiyor. O yüzden dedim *sosyal medya okuryazarlığı* diye. *Ormanı yakan orman görevlisi, suçüstü yakalandı*, diyor.

Geçen seneydi bu olay. Orman yangını var. Bir orman görevlisi, büyük yangını söndürmek için *karşı yangın* ya da *ters yangın* denilen teknikle ağaçları tutuşturuyor, bir başkası da videoya çekiyor ve paylaşıyor. Bir siyasî şahsiyet de bunu sansasyon bir haber gibi az önce belirttiğim şekilde sosyal medyada paylaşıyor. Oysa o orman

görevlisinin tek derdi ters yangın oluşturup, büyük yangını söndürmektir. Gerçekten olayı araştırdım, *ters yangın* diye bir teknik varmış. Ama bunu paylaşanlar okumuş, belli bir kültüre sahip, belli bir yerde,

belli bir makamda insanlar. Maalesef bu paylaşım yüzünden o orman görevlisi kardeşimizi orada linç ettiler. Adam ailesiyle, çocuklarıyla toplum içerisinde rencide edilmiş oldu.

Nalıncı Mehmet Mimi Dede Türbesi var, hani *Padişahın İşi Ne?* diye bir hikâyesi var. III. Murad döneminde, Siyavuş Paşa da veziridir, o dönemde oluyor. Dışarıdan farklı gözüküyor; bütün parasını Nalıncı Mehmet şaraba ve kadına yatırıyor, gözüküyor. Ama olayın perde arkası öyle değildir. Bütün parasına şarap alıyor, getirip helaya döküyor. Hayat kadınlarını alıyor, evine götürüyor, orada misafir ediyor, karısı onlara menkıbeleri okuyor, onları yediriyor, içiriyor, giydiriyor, sabaha kadar onlara menkıbeler anlatıyor, nasihatlerde bulunuyor ve gönderiyor. Ama toplum, Nalıncı Mehmet Dede'mizi ayyaş, sarhoş, kadın düşkünü olarak biliyor ve ölünce de cenazesi ortada kalıyor. Ama cenazeyi kim kaldırıyor? Padişah III. Murad kaldırıyor. *Padişahın İşi Ne?* diye filmi de var. Biz sadece sosyal medyada bize gösterilenleri biliyoruz. Perde arkası çok daha farklıdır.

Sosyal medyada en önemli olan şeylerden biri de **intihardır**. Özellikle yazarlarımız da buradayken özellikle söylemek istiyorum; *Genç Werther'in Acıları* diye Goethe'nin bir kitap var, 1774 yılında yazılmış. Kitap çıktıktan sonra okuyanlardan 40 kişi civarında insan intihar ediyor. Kitaptaki karakteri model alıyor, sevgilisinden ayrılan birisi var ve aynı şekilde intihar ediyor. Bunun ismi 1974 yılında Sosyolog David Phillips tarafından konuluyor. *Werther Etkisi*

deniliyor buna. *Werther Etkisi*, intiharın yarattığı taklit edilme etkisi demektir. 1962 yılında Marilyn Monroe intihar ediyor, onun arkasından aynı şekilde 300 kişi daha intihar ediyor. Bizdeki ilk kopya intihar da 1887'de çevirmen ve yazar Beşir Fuat intihar ediyor. Beşir Fuat'tan sonra aynı şekilde kopya intiharlar olur. Hatta yakın arkadaşı bir kaymakam da aynı şekilde intihar ediyor. Yine aynı şekilde 1994'te Amerikalı müzisyen Kurt Cobain intihar etti. Yani sonuçta şunu demek istiyorum; intihar görüntüleri, insanlardan meyilli olanlara yol gösteriyor. Bir şekilde onları etkiliyor. Buna da *Werther Etkisi* deniyor.

Google'a '*intihar*' yazdığımız zaman; "*Minaredeki intihar girişimini imam engelledi*", "*Sağlık raporunda evlenemez yazınca intihar etti*", "*Polis memuru tabancayla intihar etti*", "*24 kez intihar eden Yaşar...*" diye devam ediyor. Bu birinci sayfa. Konya intihar haberleri var... 8 Şubat'ta almışım ben bunu. Şimdi İngilizce yazıyoruz '*suicide*' diye. İlk sayfada Türkçesini vermiş '*intihar*' diye. Burada *World Health Organization, Dünya Sağlık Örgütü* diyor, vesaire. İntiharı engelleyen işaretler var. Onların birinci sayfasında intiharı önleyici sivil toplum kuruluşları, kurumlar ve kuruluşlar varken, bizde nasıl intihar edilmiş, ne kadar intihara ulaşılmış, onlar var. Çok dikkatimi çeken ve garibime giden bir şey daha var. Özellikle medyamızda yer alıyor. "*Başarısız bir intihar girişiminde bulundu...*" diyor. Şimdi şunu soruyorum; intihar girişiminde ölseydi, başarılı mı olmuş olacaktı, iyi mi olacaktı? Böyle bir tabir maalesef bizim kültürümüzde var. Keşke başarılı olsaydı, ölse miydi yani?

Youtube kanalından aldığım bir görüntüde; youtuber birisi önce gidiyor, birilerine para veriyor, çocukları erkek erkeğe ve dudak dudaka öpüştürüyor, sonra kız çocuklarına para verip kız kıza ve dudak dudaka öpüştürüyor. Adam yurtdışından –sözde- arıyordu, 150 bin dolar gelirim var falan diyordu ya, onun gibi tamamen kurgu. O yüzden de insanlar bunu sanki bunlar normalmiş gibi izliyorlar, zamanla da alışıyorlar.

Yok hocam ya o kadar da değil diyebilirsiniz. Böyle bir şey olamaz diye karşı çıkabilirsiniz. Biz istediğimiz kadar olmaz diyelim, 10 yıl önceki olmaz

dediğimiz her şey bugün oluyor. Özellikle kurgu yapıyor, bir de her tarafta oluyor, herkesin cep telefonunda bile şu an açın bakın, bu tür olaylar var. Her kim WhatsApp kullanıyorsa, WhatsApp'ta var zaten bunlar. "Emojiler" de erkek erkeğe, kadın kadına sevgili görüntüleri var.

Bilgisayar oyunları dedik, biz eskiden mahallemizde çelik çomak, fotmiş, harmanbiş, uzuneşek, güvercin taklası, adını bile şu anda hatırlamadığım birçok oyun oynardık. Hatta ken-

dimiz oyun uydurup oynuyorduk. Şimdi oyunlar hazır veriliyor, sınırlar çiziliyor, benim istediğim formatta oyun düşünebilirsiniz deniyor. Bilgisayar oyunları, başta oyunların isminde bir sıkıntı var. 'Grand Theft Auto' 'Büyük Otomobil Hırsızlığı' diyor. Baştan *hırsızlık* ki, bütün semavî dinlerde yasak olan bir eylem, davranış. Özellikle gittiğim küçük 8-10 yaş grubundaki çocuklara söyledim, oradaki öğretmenler "*Hocam, bizim çocuklar kesinlikle oynamazlar...*" diyor. Çocukların %99'u maalesef oynuyor. Hırsızlık var, polis öldürme var, fuhuş var, aynı zamanda kadın ticareti var. Çocuklarımız küçük yaşlardan itibaren bu tür davranışlara alıştırılıyor.

Birçok bilgisayar oyunu var. Mesela en çok oynanan oyunlardan **PubG** diye bir oyun var, **PubG**'daki amaç; '*yaşamak için öldür.*' Hâlbuki benim kültürüm, kaybolan kültür dedik ya, benim kültürüm '*yaşat ki, yaşayasın*' dır. Önce yaşatacaksın ki, yaşayasın. **PubG**'da ise ayakta kalabilmek için *yaşamak için öldür* kültürü veriliyor.

Çocukların oynadığı +13 denilen bazı oyunlar var; Korkunç Bölge, **Korkunç Chucky**, **Testere** falan filan diye. +13 yazmış. Özellikle +13 ve + 18. Bunun da bilinçli yapıldığını düşünüyorum. Şu anlamda, insanlar yasak olan şeylere karşı daha fazla meyillidirler. Örnek olsun diye söylüyorum, duvarda bir kitaplıkta 10 tane klasör var. Hepsini mavi klasör ve üzerinde isimler yazıyor, ama sadece birinde *gizli* yazıyor. Siz önce hangisine bakarsınız? *Gizli* olana bakarsınız. O zaman çocuk gider yasak olanı oynar.

Bir de Barbie oyunu var, burada da yine aynı şekilde öpüşme sahneleri var. Testere cinayeti. Sanal karakterler güncel hayata da gelmiş vaziyettedir. Yani güncel hayatta satılıyor. İslâmofobi ile alâkası var. Kilise vurulduğu zaman eksi puan, cami vurulduğu zaman artı puan veriliyor ki, hiçbir semavî din, diğer dinin tapınağının vurulmasını asla kabul etmez. Ama bu oyunların özellikle yapıldığını düşünüyorum. Tamamıyla burada bir karşılıklı çatışma söz konusudur. Az önceki bahsettiğim WhatsApp'taki emojiler gibi Google'da da geçen emojiler var. Bunlar da ne kadın ne erkek; üçüncü cinsiyet deniyor ya, cinsiyetsiz figürler veriliyor.

Sims diye bir bilgisayar oyunu var. **Create Who You Want** diyor. Yani '*Kimi istersen onu yarat!*' diyor. Oradaki kıyafetleri, cinsiyeti, kadın, erkek veya cinsiyetsiz olarak siz belirleyebilirsiniz diyor. Çocuklara oynatılan bir oyun.

Hepimizin WhatsApplarında bu emoji var. Erkek erkeğe evlilik, kadın kadına kalp aşk ya da neyse bütün bunlar bizim şu anki WhatsApp larımız da var. WhatsApp'ın etkisi nedir? Onu da özellikle söyleyeyim; 1980'li yıllarda *Küçük Ev* diye bir dizi çıkmıştı. Çoğumuz hatırlarız, orada pazar günü kiliseye giderler, dua ederlerdi. Laura vardı iki avuç içini önünde birleştirerek dua ederdi. Şu anda emojielerde bir şey olduğu zaman aynı şekilde dua ediliyor. Şükretmek anlamında, olsun anlamında bu emojieleri kullanır olduk. İşte bu da WhatsApp'taki ekranlarımızın kaybolan kültürümüze etkisidir.

Dergiler var, tişörtler var; ekranların etkisi tişörtlere bile yansımış durumdadır. Bunlara hiç girmeyeceğim. Katılımınız için teşekkür ediyorum.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nde “EKRANLARIMIZ ve KAYBOLAN KÜLTÜR DEĞERLERİMİZ” Konuşuldu

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi tarafından düzenlenen 2020 yılı etkinliklerinden ikincisi Kılıçarslan Konferans Salonunda gerçekleştirildi.

Konya Teknik Üniversitesi Dış İlişkiler Koordinatörü Doç. Dr. Yağmur Küçükbezirci'nin konuşmacı olarak katıldığı konuşma “Ekranlarımız ve Kaybolan Kültür Değerlerimiz” başlığı altında sunuldu.

Bir fotoğraf göstererek Konuşmasına başlayan Yağmur Küçükbezirci, “Evin başköşesine kurulmuş bir divan ve divanın üzerinde torununa bakan bir nine. Bu kendi ninesiymiş. Yağmur hoca, şimdi onun yerine “hop” televizyonu başköşeye oturttuk, ninemizin resmini onun altındaki vitrine yerleştirdik. Ninemizden dinlediğimiz masalların yerini çizgi filimler, diziler aldı dedi. Küçükbezirci sözlerine şöyle devam etti: “Özellikle çizgi filmlerde o kadar güzel jestler vardı ki. Bizim zamanımızda Jetgiller vardı. Bizim için gayet masum sayılabilecek bir çizgi film. İlk etapta bunu göremiyorsunuz. Aslında çizgi filmlerde olmaması gereken bir görüntü var. Ahlakımıza uymayan bir görüntü... Ahlakımızı artık ninelerimizden, dedelerimizden değil ekranlardan öğreniyoruz. Bu da kendi kültürümüze yabancılaşmanın, mankurtlaştırmanın bir adımı...”

ÇİZGİ FİLMLER

Masum olarak gördüğümüz ve çocuklarımızı baş başa bıraktığımız çizgi filmlerin de düşünüldüğü kadar masum olmadığını söyleyen Küçükbezirci; “Ret Kit bizim zamanımızın en masum çizgi filmlerindendir. Ret-Kit yalnız yaşayan bir atı ve köpeği olan, ağzından sigarası eksik olmayan bir adam... Bir bakıyorsunuz bunun bile vermek istediği bir mesaj var. İnsanı, çocuğu yalnızlaştırmak, yalnız yaşamaya özendirmek. Dünya sağlık örgütü bu çizgi filmde sigarayı yasakladı, o ağzına bir çöp aldı, sigara gibi kullanmaya başladı.

Turkcell reklamında çıkan bir özgür kız reklamı vardı. O da bir nevi yalnız yaşamayı aile ortamına tercih eden bir anlayışın, düşüncenin ürünü.

Taşı delen suyun kuvveti değildir, damlaların sürekliliğidir. İşte biz farkına varsak da varmasak da kültür değerlerimiz bu şekilde medya eliyle yavaş yavaş yozlaştırılıyor.”

Walt Disney’deki çizgi filmlerde haç işareti var. Biz hiçbir dinin simgesine karşı değiliz. Ama Müslüman mahallesinde salyangoz satılmasını da istemeyiz. Bizim çocuklarımız Hıristiyanlaştırmaya çalışıyorlar.

Yağmur Küçükbezirci ambulansın üzerinde hemşirelerin kıyafetini gösteren bir kare gösterdi. Dedi ki “Hepimiz kadınlara yapılan şiddete karşıyız. Kadına şiddet sadece dövmekle, vurmakla olmuyor. Kadının cinsel meta olarak kullanılması da bir şiddettir.”

Çizgi filmlerde zihinleri bulandırmak amacıyla subliminal mesajlar veriyor. Simpson ailesinde masonların kullandığı öğeler sürekli olarak çocukların zihin altına işleniyor” dedi.

YERLİ DİZİLER

Yerli diziler konusuna da temas eden Doç. Dr. Yağmur Küçükbezirci; “Yerli demek, milli anlamına gelmiyor. Daha önce Dallas vardı. Yabancı kültürü yansıtıyor, bizim kültürümüz ile bir alakası yok derdik daha sonra Türk filmleri çıktı yabancı dediğimiz filmlere rahmet okuttu.

Çizgi Film çocuklar için, animasyon büyükler için. “Leylekler” isimli çizgi filmde iki kadının dudaktan öpüşmesi, birlikteliği... Bir başka çizgi filmde erkeğin birlikte olması normalmiş gibi gösteriliyor.

Fırıldak Ailesi, Fırıldak kelimesi her semavi dinde kabul görmeyen bir kelimedir. Türkler Müslüman bir millettir. Bu tip şeyler İslami değerleri hafife almak anlamına gelir. Erkeğin üzerinde kadın kıyafeti var. Çocuk birinde görmezse farklı bir karede yine karşılaşıyor. Çocuklarda, hatta yetişkinlerde cinselliği ön plana çıkartıyor.

Kötü Kedi Şerafettin: Şerafettin, dinin şerefli, büyüğü demek ancak böyle bir kelimeyi kötü karakterde hayvanlara yüklemek dini değerlerimizi hafife almaktır.

1970’li yıllara gelinceye kadar Şaban kelimesi çocuklara sıkça verilen bir isimdi. Rıfat Ilgaz’ın Ha Babam Sınıfında “İnek Şaban” tiplemesinde sonra bu isim daha az kullanılır olmuştur.

Sonuç, diziler yerli idi, ama millî değildi.

“Bin Bir Gece” Bu dizi de çocuğu hasta olan bir kadın var. Paraya ihtiyacı vardır. Patronuyla bir gecelik aşk yaşamak zorunda kalması normalmiş gibi gösteriliyor.

“Ufak tefek Cinayetler” de evli olan çiftler ayrılıyor, sonra onlar birbirlerinin eşleriyle evleniyor. Birbirlerinin düğünlerine gidiyorlar. Hapsi birbirinin eski sevgilisi. Çok garipsenecek bir durum.” dedi.

SOSYAL MEDYA OKUMALARI

Çocuklarımızı ekran karşısında başıboş bırakmanın tehlikenin başlangıcı olduğunu, bunu önlemenin yolunun okullara Sosyal Medya Okuma derslerinin konulmasından geçtiğine inandığını söyleyen Küçükbezirci, “Çocuklarımız bizim geleceğimizdir, sahip çıkmalıyız” dedi.

Program sonrasında TYB Konya Şubesi Başkan Vekili Prof. Dr. Ahmet Çaycı tarafından Doç. Dr. Yağmur Küçükbezirci’ye bir plaket takdim edildi. Toplu Fotoğraf çektilmesi ile program sona erdi.

#şehresözümüzvar

MILLİ MÜCADELENİN
100. YILINDA
**KUVAYI
MİLLİYE'NİN
İLK KIVILCIMI:
KONYA**

PROF.DR.
CANER
ARABACI

2020 YILI
ZAFER KARAKUS

14 ŞUBAT 2020 CUMARTESİ 14:00
KILICBAĞLAN KONFERANS SALONU
TYB KONYA ŞUBESİ YANI

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
TYB KONYA ŞUBESİ
MİLLÎ MÜCADELE KURUMU
MİLLÎ MÜCADELE KURUMU
MİLLÎ MÜCADELE KURUMU
KATKILARIYLA

TÜRKİYE
YAZARLAR
BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya_subesi
tybkonya42@gmail.com
tybkonya

Prof. Dr. Caner ARABACI

-ÖZGEÇMİŞ-

Caner Arabacı, Konya'nın Beyşehir ilçesine bağlı Yeşildağ Kasabası'nda 01.02.1954 tarihinde doğdu. Çiftçi bir baba ile annenin hayatta kalan beş evladından biridir. İlkokulu, aynı kasabada 1960-1965 yılları arasında okudu. Bundan sonra, 1966-1972 yılları arasında İvriz ve Akşehir İlköğretmen Okulları'nda okudu. 1973-1976'da üç yıllık Selçuk Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi.

Mezuniyetten sonra İstanbul'da fiilen gazetecilik yaptı. 21 aylık "Bâbiâli" tecrübesi ardından 1977 sonunda öğretmenliğe geçerek Konya Endüstri Meslek Lisesi'nde görev başlandı.

1979-1980 arası İzmir'de başlayıp biten askerî görev hariç tutulursa; eğitimcilik, tüm hayatını kaplamaktadır. Tezkere sonrasında Seydişehir Karaviran Ortaokulu, Beyşehir Yeşildağ Lisesi, Doğanbey Lisesi, Konya Merkez Mevlânâ Ortaokulu'nda çalıştı. Bu arada Selçuk Üniversitesi Eğitim

Fakültesi'ne devam ederek lisans tamamladı (1986-1987). 1990'da yüksek lisansını bitirdi. Akşam Ortaokulu Tarih Öğretmeni ve Okul Müdürlüğüne atandı. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nün öğrencisi olarak doktora devam etti. Çoğunluğu Cumartesi-Pazar günleri yapılan doktora dersleri, öğrencilik hayatının en verimli zamanını yaşattı. Prof. Dr. Nejat Göyünç, Prof. Dr. Süleyman Arslan başta olmak üzere birçok değerli hocadan ders aldı. Tez aşamasında üniversiteye geçerek, Selçuk Üniversitesi Beyşehir Meslek Yüksek Okulu'nda okutmanlık yaptı. Bu arada doktorasını bitirdi (1997). Aynı yıl Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyeliği'ne atandı. İletişim Fakültesi'nde, dersler yanında Üniversite Televizyonu'nda "Geçmişten Günümüze", "Cumhuriyet'e Doğru" adı altında yüz civarında programı hazırladı. Ayrıca birçok panel veya kongrede tebliğler verdi. Selçuk Üniversitesi Beyşehir Meslek Yüksek Okulunda müdür olarak üç yıl görev yaptı.

Birçok gazete ve dergide yazıları yayımlandı. *Anamas, Kervan, Konya, Lider Türkiye, Lonca, Meram, Selçuk İletişim, Yeni İpek Yolu, Yeşildağ, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Yarınlar İçin Düşünce Dergisi, Stratejik Düşünce* gibi dergilerle; *Bizim Anadolu, Konya Postası, Yeni Konya, Merhaba, Memleket* gibi yerel ve ulusal gazetelerde, bazı internet portallarında inceleme, araştırma, deneme türü değişik yazıları yayımlandı.

Evli ve sekiz çocuk babası olan Arabacı, halen Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Dekanı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi anabilim dalı öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

MİLLÎ MÜCADELENİN 100.YILINDA KUVAYI MİLLÎYE'NİN İLK KIVILCIMI KONYA

Kuva-yı Milliye'nin başlangıç yeri, Kuvayı Milliye çerağının, tabir yerinde ise, ilk yakıldığı yer Konya, sözünün içeriğini doldurmaya çalışmak için buraya geldik. Asıl bu konferansın kökeninde böyle bir gerçek yatıyor.

Biliyorsunuz Konya, 1923'ten sonraki tarih yazımında, özellikle günah keçisi gibi görülen bir şehirdir. Yani ezilmesi, ötelenmesi ya da yeni dönüşüm döneminin gerçekleşmesi için dışlanması gereken bir şehir gibidir. Bir çeşit günah keçisi konumuna yerleştirilir. Tabi bu konumun gerisinde de Millî Mücadele dönemindeki Delibaş Vakası gibi bir olay vardır. Fırsat olursa onun üzerinde de durmamız lazım. Ama peşin olarak şunu ifade edeyim; Delibaş Vakası beş yüz kişinin gerçekleştirdiği bir olaydır. Hani 3 Teşrin 1336, yani 1920'nin Ekim ayı itibarıyla Konya'nın gerçekleştirdiği bir olay değildir. Hatta olayı meydana getirenler, Konya valisinin desteğiyle Afyon cephesine asker toplayan bir zümredir. Afyon cephesine toplanan asker ya da Gönüllüler Birliği, nasıl olmuş da Delibaş vakasına dönüşmüştür? Onun üzerinde sonra duralım. Ama Kuva-yı

Milliye çerağının yakılması, Delibaş Vakası'ndan çok öncedir. Yani Ocak 1919 ile Delibaş olayının patlak verdiği Ekim 1920 arasında yaklaşık iki yıla yakın bir zaman var. Onun için önceliği, Kuva-yı Milliye'nin şekillenme zeminine ayırmak gerekir. Fakat buraya gelebilmek için de şunun değerlendirilmesi lazım. Biliyorsunuz Osmanlı Devleti, bir cihan devleti idi. Kaba tabirle üç kıta ve yedi denize hükmederdi. Bir dönem yirmi buçuk milyon kilometrekare alana yayılmıştı. Eski dünya kıtalarına hâkimdi. Avrupa, Asya ve Afrika'yı buluşturan bölgeyi kapsayan bir cesamete ulaşmıştı. Osmanlı Devleti, cihan tarihinin iki büyük devletinden birisiydi.

Böyle bir devlet, I. Dünya Harbi'nde büyük zaferler kazandı. Mesela Çanakkale çok bildiğimiz, andığımız her yıl ziyaretlerde bulunduğumuz; hatta türküleriyle, destanlarıyla yüreğimizde yaşattığımız bir zafer. Harbin son ayları, Bolşevik, İngiliz, Ermenilere karşı Bakü'yü kurtarma önemli bir başarıdır. Mesela Kut; son yıllarda andığımız bir büyük zafer. Gerçi Kut'u biz, otuz yıl anıp bırakmışız. 1916 ile 1946 arasında otuz yıl Kûtü'l-Amâre'yi kutlamışız. Ama nedense 1946'da, İngiltere'den çokça gemi aldığımız, İngiliz tahakkümünün Amerika'ya devredildiği II. Dünya Harbi sonunda, kutlamalardan vazgeçmişiz. Herhalde şöyle düşünülmüş olmalı; "Türkler gibi geri, yenik bir millet, İngilizler gibi bir kavim-i necibi nasıl yener?" Bunun gibi bir kompleksli düşünce ya da mandacı kafanın eseri bir tavır olarak değerlendirmek lazım. Kutü'l-Amare, öyle bir zafer ki, Çanakkale'den sonra, Çanakkale gibidir. Çanakkale muharebelerine benzer onlarca siper harbi vardır Kut'un içinde. Yirmi civarında siper harbi bulunmaktadır. Her birinde dörder, beşer, ikişer, yedişer bin şehit ve düşman tarafı kayıplarının olduğu bir zafer düşünün. Sonuçta da beş İngiliz generali, 481 subayı, on üç bin İngiliz askeri tümünden esir alınır. Yani İngilizlerin son 200 yılda görmediği bir mağlubiyeti, Mehmetçik onlara tattırır. I. Dünya Harbi'nin son aylarında, Eylül 1918'de de kazandığımız bir zafer var. Anmayız, Türkiye'de üzerinde durulmaz. Ama bakın bir Bakü

zaferimiz var. Fakat bir ay sonra, 30 Ekim’de iflası ilan ediyoruz. Bir ay öncesinde zafer kazanıp Rusları, Ermenileri, İngilizleri orada mağlup etmişiz. Zira bölgede Rus-İngiliz-Ermeni iş birliği var. Orada Azeri Türklerini eziyor, şehit ediyor, boğmaya çalışıyorlar. Tabi İngilizlerin, Rusların kafalarında Hazar petrolleri var. Bizim kafamızda, mazlum kardeşlerimizi kurtarma var. Hani bugünkü gelişmeler, sanki dünün tekrarı gibi...

Suriye’de, Amerika’ya baktığımız zaman; bugün maşaları, “yerele ayağıyla” Suriye petrollerini garanti altına alan bir Amerika’yı düşünün. Mazlumları, çocukları, insanî yönü görmeyen bir dünya gücü.. Dökülen kanı, para olarak kasasına akıtmayı düşünen bir zorba kuvvet. O zaman da Türkiye, işte oradaki mazlumları kurtarmaya yöneldi ve önemli bir zafer kazanıp kurtardı. Şimdi I. Dünya Harbi deyince, biz genelde yenilgileri, çekilmeleri, toprak kaybını, nüfus kaybını öne çıkartıyoruz. Halbuki devasa zaferlerimiz var.

Peki, şöyle bir soru, Millî Mücadele’ye gelmeden sorulabilir: “Bu kadar büyük zaferler kazanıyorsunuz da bu Mondros Mütarekesi ne?” Biliyorsunuz, Mondros Mütarekesi, Türk milletini yok sayan, vatanımızı paramparça eden, Osmanlı Devleti’ni eski tabiriyle meflûç hale getirip felçli, kılını kıpırdatamaz, derisini oynatamaz hale düşüren bir anlaşma. İşte, ordularını bitirip, donanmasını kontrol altına alan, bütün toplarının kamalarını söküp işlemez hale getirerek kendini savunamaz hale düşüren bir anlaşma. Hatta 1919’da Konya’da da uygulanan şekliyle daha ötesini belirtelim, İngilizlerin kontrolünde bütün tüfeklerin mekanizmaları da söküldü. Toplar kamaları sökülerek işlemez hale getirildi ama tüfeklerin de mekanizmaları söküldü. Anadolu’nun her tarafından tüfek mekanizmalarını taşıyıp, Çanakkale’de bir depoya yığdılar. Özellikle oraya yığdılar ki, deniz yoluyla İngilizlerin kolay kontrol edebileceği bir yerdi. Tüfekler sopaya, bir çeşit deyneğe dönüştü. Böyle bir durum, felakettir. Tarihimizde görülmedik bir felakettir. Bu haliyle Mondros Mütarekesi, bir ateşkes, bir terkleşme değil, dehşetli bir

felakettir. Mütareke biliyorsunuz üç-beş gün sürer, birkaç ay sürer. Ama Mondros, yıllar sürmüştür. Çünkü mütareke eliyle vatanımız parçalanmış, bölünmüş, işgale uğramıştır. İşgalci güçler, böylece bizim nefesimizi kesmeyi, yok etmeyi denemişlerdir. Bu konu, herkesin bildiği bir olaydır. Ama şunun bilinmesi gerekir: Mütareke, eğer Nablus yenilgisi olmasaydı, olmazdı. Yani bu aşağılık sonuç, bir aylık yıldırım çekilişin sonucudur. O bir ay da 19 Eylül 1918 ile mütareke arasındaki dönemdir. Ne oldu Nablus'ta? Bizim 1946'dan sonra Kutül-Amâre Zaferini unuttuğumuz gibi I. Dünya Harbi'nin Nablus kısmını da unuttuğumuzu ya da hiç öğrenmediğimizi veya hut da kitaplarımıza bu konunun girmedğini, düşünmemiz lâzım.

Ne oldu Nablus'ta; Nablus deyince zihnimize bir şeyler geliyor mu, bilmiyorum. Nablus neresi? Kudüs'ün karşısı. Biz Kudüs'ü, 1917'nin 9 Aralık'ında kaybettik. Hatta Kudüs kuşatıldığında çok uzun savaştık. Kudüs'e kadar Gazze şeridinden itibaren ordumuz çekildi. İngilizlerin büyük bir taarruz ve kuşatma çalışması karşısında sokak sokak bir savaşa Kudüs'ü çok iyi müdafaa edebildik. Fakat bizde, -biliyorsunuz Konyalılarda da var bu-, Kudüs'e gidip ibadet eden, okuyanlara Kutsî denir. Âdetâ böyle mübarek insan gözüyle görülür. Kudüs, bizde mübarek bir şehirdir. İlk kıblemizdir. Peygamberimizin (sav) Mîrac'a çıktığı yerdir Kudüs. Kudüs, sadece Kudüs değildir; Kudüs-ü Şerif'dir. Onun için Kudüs'ün tahrip olmaması, bombalanmaması, yıkılmaması gerekiyordu. Bu yüzden Osmanlı ordusu, Kudüs'ü oraya bir koruma taburu bırakarak 9 Aralık 1917'de terk etti. Yalnız Kudüs'ü terk ettikten sonra orada biz, yaklaşık bir yıl direndik. Ve üç ordumuz orada, Kudüs'ün karşısında İslâm coğrafyasını müdafaa etti. Fakat bir şey oldu; üç ordu, bir ay içinde yok oldu. 19 Eylül 1918'de başlıyor bu süreç. Adı: Nablus Muharebeleri. Üç ordu şöyle dizilmişti; VIII. Ordu Doğu Akdeniz kıyısı, VII. Ordu ortada, IV. Ordu doğu tarafta dizilmiştir. Ortadaki VII. Ordu'nun iki yanındaki ordulara bilgi vermeden süratli çekilmesi sonucu, İngilizler aradan daldılar. Havadan da

uçaklarıyla bombaladılar ve ters kapan hareketi ile üç ordumuz bir ay içinde yok oldu. Yaklaşık 450 kilometrelik bir ricat hattı, grubun adındaki gibi Yıldırım hızıyla bir çekilme sonucu felaket yaşandı. Ve biz, üç ordunun döküntülerini Şam'da toplayamadık, Halep'te toplayamadık. Hatta bu döküntü Halep kuzeyine Katma'ya geldi. Yıldırım Orduları grubu da Adana'da karargâhını kurmak zorunda kaldı. Korkunç bir yenilgidir. Tabi bu yıkıcı yenilgi, bizi mütarekeye zorladı. Deyim yerindeyse, Osmanlı ordusu, Osmanlı Devleti, zaferler kazanmış, on civarında büyük cephede savaşmıştı -batıdaki üç cepheyi de yani sınırimızın olmadığı Galiçya, Romanya, Makedonya cephelerini de eklemek lâzım-. Oradaki askerî harekâtları çok değerlendirmiyoruz, önemli askeri harekâtlar oldu. Hatta Osmanlı Başkumandan Vekilinin kafasında şöyle bir düşünce vardı; "Zaferi batıda kazanmamız lâzım. Doğu'yu ancak öyle savunabiliriz" diye. Onun için hiç sınırimız olmayan cephelere, yüz bir bin seçme asker gönderdik. 1916-1918 başı idi.

Yalnız oralarda değil, Nablus yenilgisinden sonra Osmanlı Ordusu bitti. Üç ordu birden mahvoldu. On binlerce Mehmetçik telef oldu, esir oldu. Tabi bu ara Enver Paşa'nın, üç ordu birleşik, Yıldırım Orduları Grubu komutanlığına bir Alman Yahudi'si olan Otto Liman von Sanders'i getirdiğini görüyoruz. Sanders, Alman değil,

bir Alman Yahudi'siydi. Bunu özellikle vurgulamak lâzım. Çünkü bu Alman Yahudi'si komutanın Türk ordusunda çok iyi diyaloglar kurduğu, önemli yerlere getirdiği komutanlar var. Kimler olduğu konusunda, iz sürdüğünüzde farklı bilgilere ulaşıyorsunuz; onun için vurguladım bunu. Bu komutanlardan hiçbiri yakalanmadı, düşmana esir olmadı. Çünkü yıldırım hızıyla çekildiler. Yalnız gariplik bir durumdan söz edeyim. İki yıl önce İngiliz Millî Arşivinde bir çalışma yaparken, VIII. Ordu komutanının masasında bırakarak karargâhını terk etmek zorunda kaldığı haritaları gördüm. VIII. Ordu komutanının üzerinde çalıştığı haritaları İngilizler arşivlerine koymuşlar. Bunlar Osmanlı Türkçesi ile yazılı bölgeyi gösteren; topografik harp haritalarıdır... Ve İngiliz Millî Arşivi'ndedir. Cevat Paşa, başına kalpağını bile almaya fırsat bulamadan karargâhı terk etmek zorunda kalmış. Çünkü ortadan çekiliş hızlı olunca, kuşatma üzerine ordu komutanlarının da tutuklanıp ele geçme ihtimali oluşmuş. Bunları bize IV. Ordu komutanı yaveri naklediyor. Yaver diyor ki; "O komutan baş açık çekiliyordu, VIII. Ordu komutanına bir kalpağı ben verdim." Hani yakın zamana kadar erkeklerin sokakta başı açık dolaşmaları ayıp idi, biliyorsunuz. 1970'li yılların öncesini düşündüğünüzde; "Zındık, niye böyle dolaşiyor?" gibi değerlendiriliyordu. O zaman bu değerlendirme daha uç düzeydedir. Kim bu komutan: Cevat Paşa'dır. Cevat Çobanlı'ya, IV. Ordu komutanının yaveri kalpağı yetiştiriyor, o da öyle çekiliyor.

Bu yıldırım ricatlı Nablus yenilgisinden sonra Osmanlı Devleti, Mondros Mütarekesi'ne mecbur kalıyor. Burada işi çözmeye yardımcı olacak bir iki olay var. Onlardan bazı bilgiler nakledeyim. Şam'a gelince VII. Ordu komutanı ile IV. Ordu komutanının tartışmaları var. IV. Ordu komutanı Konya'da Millî Mücadele çerağını yakan Mersinli Cemal Paşa'dır. Cemal Paşa, VII. Ordu komutanı ile tartışıyor. Tabii çekiliş sırasında komutanlara özellikle VII. Ordu ve Yıldırım Orduları grubuna Enver Paşa'dan sık sık telgraf emri gelmiştir. "*Aman çekilmeyin, dayanın, durun!*" diye. Ama bu emirler

tutulmaz. Çekiliş Şam'da bile durmaz. Katma üstünden Adana'ya kadar geliyor.

Tartışma şöyledir. VII. Ordu komutanı diyor ki; **“İngiliz generali Allenby ile görüşseniz de bir mütarekeye zemin hazırlasanız.”** Şifre bu cümleye verilen cevaptadır: IV. Ordu komutanı, VII. Ordu komutanına diyor ki; *“Allenby senin dostun.” “Senin görüştüğün bir insan. Niye sen görüşmüyorsun? Ben niye görüşeyim, sen görüş, irtibatı sen kur!”* diyor. Tabii burada, Kudüs'e girince *“Haçlı Seferleri şimdi sona erdi”* diye beyanname yayınlayan, bizim orduyu mahveden İngiliz generali- Allenby ile o yıldırım çekilişi sırasında bir generalimizin (VII. Ordu komutanı) görüştüğü yolunda bir uç iddia var. Bunlar yazıldı, yayınlandı. İddiaların üzerine gidecek yeni araştırmalara ihtiyaç var.

Mondros Mütarekesi, Osmanlı Devleti'nin sonunu getiren bir ateşkes anlaşması oldu. Tabii bu anlaşmadan önce zaten İngilizler, Fransızlar, Ruslar, İtalyanlar vatanımızı paylaşma konusunda anlaşmışlardı. Yeni Dünya nizamını oluşturma, Orta Doğu'ya şekil verme konusunda gizli anlaşmalar yapmışlardı. Mondros Mütarekesi'nden sonra bu gizli anlaşmalar yürürlüğe kondu. Tabii bir eksikle; Ruslar, Bolşevik Ekim İhtilâli ile devreden çıktılar ve devreden çıkarken de gizli anlaşmaları deşifre ettiler. Dünya da biz de gizli anlaşmaları Rus Bolşevik İhtilâli'nden sonraki açıklamayla öğrendik ki; emperyalist devletler İslâm coğrafyasını nasıl bölüşmüşler. Filistin, Arabistan, Irak, İngiltere'nin; Suriye, Suriye'den Kayseri'ye kadarki uzantı, Adana dâhil Fransa'nın; Muğla'dan Konya'ya uzanan üçgen alan, güneybatı Anadolu köşesi İtalya'nın olacaktır. Yalnız İtalya, İzmir'e uzanmıyor. İzmir, İngiltere'nin güdümündeki Yunan işgaline hazırlanıyor. İstanbul'u ise, üçü birden işgal edecektir. Tren yolları, telefon, telgraf merkezleri dâhil bütün ulaşım, iletişim merkezleri işgal edilecektir. Tüneller işgal edilecek, ordu terhis edilecek ki, bu bizim için felaket oluyor. Mesela I. Dünya Harbi'ne girdiğimizde üç milyona yakın iki milyon dokuz yüz

küsur bin askerimiz vardır. Harp bittiğinde bizim asker miktarımız 400 bin kişidir. Bu 400 bin kişi de İngilizler tarafından onda bire indirilir. Yani 40 bin. 1919'dan sonra 62 bin olarak telaffuz edilir ki, bunlar da jandarma gibi hafif silahlı olacaktır. Ağır silahlar kullanmayacak, hafif silah kullanılacaktır. Asayişle ilgilenecekler; resmî ordu olmayacaktır. Bu bir felakettir. Kolu, kanadı, ayağı, budanmış bir gövde düşünün; kütük gibi bir şey kalacaktır. Kanatsız, kolsuz, yapraksız, dalsız bir kütük düşünün. Bu millet o hale getirilmek isteniyor. Niye? Tekrar dirilemesin, ayağa kalkamasın ya da çok istedik, kontrol edilebilir küçük bir devlet haline dönüşsün diye...

Şöyle bir kıyas vereyim: Mesela üç milyon kişilik Osmanlı Ordusu, 40 bine indirilirken İngiltere'nin sadece bahriyelileri 300 bin kişidir. İngiliz bahriyelisi, İngiliz Deniz Kuvvetleri 300 bin kişi haline getirilmiştir. Tabi, onların dünyaya hâkim olması lâzım, dünyayı sömürmesi lazım. Bizim ise küçültülmemiz, parçalanmamız lâzım. Tabi bu durum gelecek için bir afet, felâket durumudur. Bu duruma karşı ne yapmak lâzım? Mütareke uygulanmaya başlanır. Biliyorsunuz İstanbul, Mütarekeden sadece on üç gün sonra işgal edilir. Yani 30 Ekim ardından, 13 Kasım 1918'de işgal edilir. Kıyı şehirleri, Konya dâhil işgalin namzedidir. Bir yıl boyunca Konya da işgal edilir. Mesela Konya'ya bin altı yüz kişilik İtalyan kuvveti gelir. İtalyan kuvvetlerinin Konya'daki karargâhu şu anki Konya Lisesidir. Balkonlarına kum torbaları konur, orası İtalya komutanlığının karargâhu olur. İtalya'nın askerî birlikleri de istasyona yerleştirilir. Bugünkü hızlı tren garı olan İstasyon bölgesine yerleştirilir. Tabi Konya'da az miktarda İngiliz askeri de vardır. Mehmet Şevki Yazman diye bir subayımız var. Bu subay, Galiçya Seferi'ni hâtırat olarak ilk anlatan adamdır. İstiklâl Harbi yılları Konya'sını da anlatır. Konya içindeki bir İtalyan birliği kapitanolarının nasıl yürüdüğünü, onların nasıl gösteriş yürüyüşü yaptıklarını aktarır. Hatta bir yaşlı Konyalının, İtalyan birliğini seyredişini yazıyla resmeder.

Kapitanolar askerî birlik halinde dizilmişler, yürüyüş yapıyorlar. Tüylü şapkaları/fötrleri başlarındadır. Şapka ile ilgili imajın kökeninde bu tür işgaller vardır. Tabii I. Dünya Harbi boyunca savaştığımız insanlar bunlar. Tüylü şapkalarıyla resmî geçit töreninde iken kafaları evlerin pencerelerinde, balkonlardadır. Yani gayri ciddi bir yürüyüş sergilerler. Yaşlı Konyalı, üvendiresine dayanmış ve şöyle söylemiş:

“Pöh, bunlar da asker mi, biz üvendire ile kovartız bunları...”

Konya’daki İtalyan işgaline bir Konyalının bakışı budur. Tabii 1980’de vefat eden Konyalı bir yazarımız Selçuk Es de o işgali görüp yazanlardandır. Annesi Millî Mücadele döneminde Türkiye’nin ilk beş bin kişilik Kadınlar Mitingini düzenleyenlerden. Babası da Konya’da belediye reisliği, iki dönem mebusluk yapmış Musa Kâzım Gürel’dir. Yalnız oğlu, babasıyla biraz zıt olduğu için soyadını almıyor. Selçuk Es o zamanları yaşamış bir adam. 1911 doğumlu, işgalden önce İttihat ve Terakki Mektebinde talebedir. Harp yıllarında talebeliği devam etmektedir. Es anlatıyor: Konya’da İtalyanlar silahlı işgal gücü olarak dolaşırken, bir çeşme başında duruyorlar. Beş-altı kişilik İtalyan askeri, hayır çeşmesinden su içiyorlar. Bostan isminde yoldan geçen Konyalı bir delikanlıyla dalga geçmeye başlıyorlar. Çeşmeden su alıp yüzüne atıyorlar. Bostan buna

sinirleniyor. Elinde tabancası tüfeği yok, ama pala var. Palasını sıyırıyor, şöyle uzun bir bıçak düşünün. Silahlı altı İtalyan askerini kovalıyor. İtalyanlar o kadar çok güçlü ki, altı asker, bir Bostan'la baş edemiyor, kaçıyorlar. Konya'daki İtalyan İşgal Kuvvetleri Komutanlığı, Konya Polis Müdürlüğü'ne resmî yazı yazıyor. "**Konyalı böyle bir adam var, askerimize şöyle yapmış, onu yakalayıp bize teslim edin**" diye. Selçuk Es'in anlattığına göre Polis Müdürlüğü de isteyenlere uygun cevap veriyor: "**Biz Bostan'ı yakalayamadık. Çünkü Kuva-yı Milliye bölgesine kaçtı, bizim onu yakalamaya gücümüz yetmez**" diye. Kuva-yı Milliye bölgesi, Söylemez Konağı, Muhacir Pazarı'nın güney bölgesidir.

Bunu şunun için arz ettim; İtalyan işgali gevşek, sıradan bir işgal. Konya'da o dönem gazeteler var. *Telgraf Haberlerini* de sayarsanız Millî Mücadele döneminde sekiz civarında gazete çıkmış. Fakat Türkiye'nin yerel gazeteleri olarak iki gazete ilk defa günlük olarak burada yayınlanmış. Hatta Türk basın tarihinde hem Konya'da hem Ankara'da günlük yayınlanan bir gazetenin çıkış yeri de Konya'dır. Bu, *Öğüt* gazetesidir.

İtalyanlar, Öğüt gazetesini kapatmak istiyorlar. İtalyan işgaline bir örnek olsun diye arz edeyim. Kuva-yı Milliye ile irtibat kuruyorlar. İngilizlerin emriyle gazeteyi kapatmak zorunda olduklarını bildiriyorlar. Geceleyin gazetenin bütün hurufat kasalarını, pedallı baskı makinesini bizimkiler taşıyorlar. Taşıdıkları yer neresi biliyor musunuz? Söylemez'in Türbesi. Ve Türkiye'de ilk defa bir türbede çıkan gazete de Millî Mücadele döneminde Konya'da neşrediliyor. Söylemez'in Türbesi'nin kaç metrekare olduğunu düşünün. Gazete, türbeye taşınıyor, çünkü türbe Kuva-yı Milliye bölgesindedir. İtalyan işgali Konya'da çok sert değil. İngilizlere biraz muğberlik içinde oldukları için gevşek tutuyorlar. **İtalyanların kafasında tabi Ege kıyıları, İzmir vardır. 12 Adalar zaten İtalyanların elindedir.**

İşgal dönemi Konya'sına bir de şu yönden bakmakta fayda var. Mesela Konya'da hazırlıklar var. O dönem iki bin beş yüze

yakın Ermeni var. Ortodoks Hristiyanlar var. Yalnız Sille Ortodoks Hristiyanlarının anadili Türkçedir. Bunlar Nüfus Mübadelesinde Yunan diye gönderdiğimiz insanlar. Gerçi Lozan'da din esaslı bir mübadele kurgulanmıştır. Bunlar adadilleri Türkçe olan Hristiyanlardı. Onların Bizans'ın Hristiyanlaştırdığı Karamanlı Türklerden olduğunu bugün biliyoruz artık.

Özellikle Ermenilerin Konya'da okulları vardı. İşgaller arttıkça Yunan kökenli ve Ermeni kökenli Konyalılar; mesela İstanbul'un işgali, Yunan ordusunun İzmir'den Anadolu içlerine yürüdüğü dönemler Konya'da "zito" (yaşasın) haykırışlı yürüyüşler, şenlikler yapıyorlar. Hatta Akvıranlı birinin anlattıkları çok sonra basında yer aldı. Akvıran'da da altı-yedi Yunanlı deposu, dükkânı vardır. 1920'lere kadar devam etmiştir. Akvıranlı askerle Rum dükkân sahibi tanışmakta Türkçe konuşmaktadırlar. Rum tüccar, hemşeri durumundaki askerimize soruyor; "Yunan ordusunun durumu nasıl, ne kadar ilerledi?" diye. Akvıranlı Müslüman Türk; "Ben bilmiyorum" deyince, "Bilirsin, bilirsin, ama söylemezsin." diyor. Bir damar işgalciden yana çekmektedir. Konya'nın içindeki azınlıklar da zor zamanda vatanın düşmanlarıyla iş birliği yapmaya meyyaldirler. Bunu vurgulamak için buraya bir küçük değinmiş olduk.

Şimdi gelelim İşgal döneminde Kuva-yı Milliye'nin nasıl şekillendirildiğine. Biliyorsunuz İstanbul, 1918'de işgal edilir. Tabi 1918'deki işgal, kaba bir işgaldir. 16 Mart 1920'den itibaren de sokak sokak işgal gerçekleştirilir. İnce işgal, üç devlet tarafından yapılan bir işgaldir. Şimdi böyle bir İstanbul'dan ülkeyi yönetmek mümkün değil. Ülkenin istiklâl mücadelesini İstanbul'dan sürdürmek uygun değil. O zaman İstanbul'dan Anadolu'ya, farklı çıkışlar olur. Mesela 22 Ocak 1919'da Mersinli Cemal Paşa, Yıldırım Ordusu Kıtaatı Müfettişliğine tayin edilir. Konya'ya gelir, Yıldırım Ordusu Kıtaatı Müfettişi ve II. Ordu komutanı konumundadır. Merkez Konya'dır. Özel bir vagonla mahiyeti ile beraber Konya gelir ve Kuva-yı Milliye örgütlenmesini

başlatır. 19 Nisan 1919'da Kazım Karabekir Paşa, Trabzon'a çıkar. Trabzon üstünden Erzurum'a gider. 15. Kolordu Komutanlığını üstlenir. Bu kolordu, doğuda dağılmamış tek askeri gücümüz durumundadır. Yalnız mahiyeti kolordu düzeyinde değildir; çok daha büyüktür. Zaten daha sonra Kazım Karabekir Paşa, hem kolordu komutanlığını yürütecek hem Erzurum Valiliğini hem de müfettişlik görevini üstlenecektir. Anadolu'ya önemli bir çıkış budur.

Kazım Karabekir'in Trabzon üstünden 15. Kolordu'nun başına geçmesinden önce İstanbul'da görüşmeler vardır. O görüşmelerde Karabekir'in Trakya'ya tayini söz konusudur, Karabekir buna itiraz eder. Bu taraftan Anadolu'nun kurtarılması, yeni bir devlet kurma ile ilgili işlem yapılamaz; hatta Kemal Paşa'yla da iki ayrı görüşmesi olur. Görüşlerini ona aktarır. Kemal Paşa'nın kafasında İstanbul'da kalmak, saraydan evlenmek, Harbiye Nâzırı olmak ve İstanbul'dan bir yeni yönetimle işe hal çaresi arama gibi bir düşünce vardır. Onun için Karabekir'in Anadolu'ya geçme, oradan bir mücadele yürütme düşüncesine; **"Bu da bir fikirdir"** diye cevap verir. Hatta **"İsmet, Karabekir, siz de nâzır (bakan) olun, ben de Harbiye Nâzırı olayım. Ahmet İzzet Paşa'yı da sadrazam yapalım. Böyle bir kabine oluşturalım."** düşüncesi vardır. Bu düşünce sıradan bir düşünce değildir. Ta Yıldırım Ordusu grubu Adana'dayken İstanbul'a bu yolda çekilmiş telgrafı vardır. Yani bu yeni oluşmuş bir düşünce değildir. Onun için 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkışını kendisi 1927'deki hatıratında anlatır. Yalnız 1926'daki hâtıratını biz pek okumayız. Yani Nutuk tek değildir. Hâlbuki daha orijinal bilgiler 1926'daki hâtıratında vardır. *Cumhuriyet* gazetesinde tefrika halinde yayınlanmıştır. Falih Rıfki Atay'a anlatmış, o da onayını alarak yazmıştır. Biliyorsunuz Falih Rıfki Atay, 15 yıl, vefat edinceye kadar Paşa'nın sofrasından ayrılmamış bir yazardır. Paşa anlatmış, o kalem almış, Paşa'ya okumuş; olurunun aldıktan sonra *Cumhuriyet* gazetesinde Osmanlı Türkçesiyle 1926'da daha yeni yazıya geçilmeden önce

tefrika halinde yayınlanmıştır. O hâtırata pek bakmıyoruz. O dönem Alman ortaklığında generallerimize bazı paralar verilmiştir. Kendi üstünden örnek verir ki, o hatırlatın durdurulma sebebi de budur. Küçük kasalarla Almanların kasa kasa altın verdiğini anlatır. Tabii Almanlar, altını Osmanlı generallerine niye vermektedir? Osmanlı Ordusu, Alman menfaatleri doğrultusunda uç düzeyde kullanmak için, diyemez miyiz? Mesele gayet açık değil mi? Şimdi şunun için bu konuya girdim. İkinci hâtıratta özellikle, 1927'de 36 saatlik CHP kongresinde okunan ve ilk defa 1927'de basılan, bazılarımızda Osmanlıca Nutuklar vardır. Orada diyor ki; *“Ben Samsun'a nefy ve teb'id edildim.”* Yani *“Samsun'a sürgün edildim, irade dışı gönderildim, sürgün gönderildim”*, diyor.

Şimdi Anadolu'ya çıkışların mahiyetini, genel değerlendirmeler açısından işe yarar diye söyledim. Anadolu'ya çok çıkış var. Yüzlerce değil binlerce çıkış var. Diyelim ki Hüseyin Rauf Orbay, Mudanya üstünden Anadolu'ya geçer. Albay Bekir Sami Bey (Günsav), 21 Mayıs 1919'da Bandırma'ya çıkarak Bursa civarında Kuva-yı Milliyeyi örgütlemeye çalışır. Daha sonra iki cilt halinde hâtırata yayınlanan Yüzbaşı Selahattin Bekir Sami'nin emrinde Marmara bölgesine çıkar. Trabzon'a Karabekir çıkar, Konya'ya Mersinli Cemal gelir. Yazarlardan çok gelenler vardır. Mehmet

Âkif'in, Eşref Edip'in Anadolu'ya geçenler içinde müstesna yerleri vardır. Mesela Konya'da 1922 sonu, 1923'deki ikinci meclis seçimine kadar görev yapan İstanbullu yazar Süreyya Samizâde Berkem görev yapar. Konyalı değildir, daha sonra Konya'dan evlenmiştir. Dışişlerine geçtikten sonra da Konya'ya gelmemiştir. Yani İstanbul'da eli kalem tutan insanlar Anadolu'ya gönderilir. Eli silah tutan subaylar, erler Anadolu'ya gönderilir. İstanbul'da özel Mim Mim Grubu gibi millî hafife grupları oluşturulur. Kendi silahlarımızı aşırarak Anadolu'ya geçiririz.

Burada cümleyi bağlayalım. Yani işgal İstanbul'undan Anadolu'ya sadece Samsun'a çıkış olmaz; yüzlerce, binlerce çıkış vardır. O zaman bu sıradan bir planın parçası değildir. Yani şu durumun doğru değerlendirilmesi lazımdır. Durum, sıradan bir planın parçası değildir. Osmanlı Devleti'nin güneşi batarken, yeniden bir oluşumu sağlamak üzere, yeniden bir dirilişi canlandırman üzere Anadolu, İstanbul gibi işgal altındaki yerlerden beslenmiştir. Anadolu'ya çıkarılanlardan belki en önemli şahsiyet, Mustafa Kemal'den yaklaşık beş ay önce Konya'ya gönderilir. Ekibiyle gelir ve Konya'da Yıldırım Ordusu Kıtası Müfettişliğine başlar. Bu, Mersinli Cemal Paşa'dır. Mersinli Cemal Paşa, aslında Mersinli değildir. Isparta kökenlidir. Yaverinin iki ciltlik hatıratında anlattığına göre, dürüst, çok namuslu, akıllı bir adamdır. Fevkalâde vatansever bir adamdır. Osmanlı Ordusunun güvenilir bir generalidir. Bu güvenilir general vasfını, *On Yıl Savaş ve Sonrası* adlı hatıratında, Konya'da II. Ordu komutanlığını yapmış olan Fahrettin Altay Paşa da zikreder. Fahrettin Altay Paşa, "*Güvenilir, namuslu bir general...*" diye zikrediyor ki, onun bu zor dönemde Mersinli Cemal Paşa'yla çalışması vardır.

Peki ne yapıyor Mersinli Cemal Paşa?

Mersinli Cemal Paşa'nın müfettişlik bölgesi, Sivas'la Adana'ya bir hat çekilerek oluşturulmuştur. Sivas'tan Adana'ya çizgi çekeceksiniz, buradan Ege Denizine kadar olan bütün bölge Mersinli

Cemal Paşa'nın müfettişlik bölgesidir. O zaman 1919 yılı için üç müfettişlik bölgesi oluşturulmuştur. Yıldırım Kıtaatı Müfettişi olarak Mersinli Cemal Paşa'nın görevi Sivas-Adana hattının batısıdır ve Konya merkezdedir. Burada gizli, örtülü, bir millî kuvvet oluşturma çalışmasını Mersinli Cemal Paşa, Ocak'tan Haziran 1919 tarihine kadar sürdürür. Yaverinin hatıratında bahsettiğine göre, bu sıra 40-45 bin kişilik bir kuvvet hazırlanır. İlginç bir durumdur bu. Mesela Paşa, Ereğli'den Afyon'a, Isparta'ya, müfettişlik bölgesine, sık sık geziler düzenler. Oradaki komutanları, askeri birlikleri, silah depolarını denetler. Silah depolarından silahları gönüllülere dağıttırır ve örtülü bir Kuva-yı Milliye hazırlığı yapar. Buna bir örnek vereyim; Ereğli'de 20. Kolordu vardır. Dünya Harbi bitmiş, Mütareke ilan edilmiştir. 20. Kolordu ve diğer gönüllülerin, askeri birliklerin silahlandırılması lâzımdır. Ama Ereğli'de tren yolu vardır, İngiliz kontrolü vardır.

Şu belirtilirse işgalin durumu daha iyi kavranır: Mustafa Kemal, Samsun'a 19 Mayıs'ta çıktığında, ilk görüştüğü şahsiyetlerden biri İngiliz subayı Rawlinson'dur. Orada da İngiliz subayı vardır. Yani Anadolu'nun her yerinde vardır ki, Mütareke'nin uygulanma şartlarını kontrol etmektedirler.

Ereğli'deki İngiliz subayı, yüzbaşı rütbesinde bir süvari yüzbaşısıdır. Bu İngiliz subayını atlatıp kendi depomuzdan silah aşırmanız gerekmektedir. Kara günler tabi. Bugün bazı şeyleri söylemek kolaydır. Cidden Kara günlerdir... Nasıl yapacağız? Cemal Paşa'nın yaveri diyor ki, *"Paşa, erkenden yattığım yere geldi. Oğlum kalk hazırlan. Şu İngiliz subayını kandır, oyala..."* Tabi bizim subay da I. Dünya Harbi sırasında Filistin-Şam arasında istihbarat subaylığı yapmış, zeki ve çok atak bir adam. İngiliz subayını yarışmaya davet ediyor. Önce tanışıyor, diyor ki; *"Sen süvari yüzbaşısın ben de karacıyım, yayayım. Benimle at yarışı yapabilir misin?"* Teklif, İngiliz subayının ağına gidiyor, tahrik oluyor ve *"Yarışalım"*, diyor. Yaver bu sefer; *"Ama yarış bir bedelle olur, kim kazanırsa bir*

ücret ödemeli, buna da var mısın, cesaretin var mı?" diyor. İngiliz subay, *"Ona da varım"* diyor ve İngiliz süvari yüzbaşısını at yarışında yeniyor. Bu yenilgiyi hazmedemeyen İngiliz süvari subayı, deli oluyor ve sık sık ona müracaat ediyor, *"Bir daha yarışalım"* diye. At tımarına önem veriyor, meşguliyet alanında at tımarı, bakımı artıyor. Bunlar yarış yaparken, bizim önceden hazırlanan askerî birliğimiz de silahları depolardan çekip kaçıyorlar.

Bu sadece bir örnekti. Anadolu'da silah depolarımız var ama bunların mekanizmaları sökülüp götürülmüştü. Kalanlar da denetime tabi tutuluyordu. Denetimin dışına çıkarak askerimizi, gönüllülerimizi silahlandırmamız lâzımdı. Yeni oluşturacağımız Kuva-yı Milliyeyi silahlandırmamız lâzımdı.

Buna benzer bir örnek de Karabekir'in Erzurum'dan anlattığı hatıralarında var. Hatta Rawlinson, Karabekir'le defalarca görüşür. Orada Karabekir şöyle bir yöntem dener. Farklı bir örnek olduğu için aktarayım: Silahları İngilizlere teslim etmek üzere vagonlara yüklenmesi için Kars hattına doğru arabalara bindirip gönderir. Fakat daha önceden hazırlanan sivil giyinmiş subaylar ve askerlerimiz hattın önünü keser, araçları soyar, silahları ele geçirirler. Bu haberi öğrenen Rawlinson, Karabekir'e tekrar gelir ve **"Biliyorum, siz yaptınız ama ispatlayamayacağım."** der. Yani Kuva-yı Milliyeyi oluşturmada kendi silahlarımızın bir çeşit sirkati/hırsızlama kaçırılmasıyla uğraşmak zorunda kalırız.

Peki, Konya'daki Kuva-yı Milliye hazırlığının sonucu ne olur?

Haziran 1919'a kadar Konya merkezden Ayvalık hattına kadar değişik mücadeleler planlanır, yapılır. Kuva-yı Milliye hazırlığı, Haziran'dan sonra farklı bir mecraya dökülür. Çünkü Haziran'dan itibaren Kemal Paşa ile Mersinli Cemal'in farklı görüşmeleri var. Kemal Paşa'nın Mersinli Cemal'e teklifi; **"İstanbul'a bir gitsen, görüşmeler yapsan."** Arada, **"Japon Rıza"** diye anılan bir binbaşı var. Yalnız işin şifresi Japon Rıza'dadır. Türk Tarih Kurumu Arşivinde

hakkında bilgi yok. Birkaç hafta önce tarayabildim. Cumhuriyet Arşivinde, Japon Rıza adına bir belge yok. Ya da ben bulamadım. Mersinli Cemal, Japon Rıza aracılığıyla İstanbul'a çekilir ve Kuva-yı Milliye lideri bundan sonra teke iner. Mersinli Cemal, İstanbul'daki evinde bir çeşit göz hapsinde tutulur. Ağustos'tan sonraki dönemde de Mersinli Cemal İstanbul Hükümetinde Harbiye Nâzırı yapılır. Nazırlık döneminde Anadolu'yu desteklemeye devam eder.

Bundan sonra Kuva-yı Milliye örgütlenmesi Erzurum, Sivas kongreleri ve onun dışındaki 28 kongre ve benzeri çalışmalarla Anadolu'da geliştirilmeye çalışılır. Toplam otuz kongre vardır. O kongrelerin de verdiği güçle, hükümet gibi bir birim oluşturulmuştur. Erzurum Kongresi'nde, altı kişilik bir Heyet-i Temsiliye oluşturmuştur. Sivas'tan sonra bu temsil grubu, on beş kişiye çıkartılmıştır. Temsil grubu hükümet gibi görev yapmaktadır. Askerî makamlara, sivil makamlara emir verebilmektedir. Meşruiyeti netleştirmek için tabii İstanbul'daki Meclis'in kapanması ve Anadolu'da bir Meclisin oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Onun da bu yıl 100. yılına girdik. 23 Nisan 1920'de Ankara'da bir Meclis, Meclis'e dayalı bir hükümet ki; tarihçi yazar Mahmut Goloğlu buna *Üçüncü Meşrutiyet* diyor. Çünkü devlet başkanının İstanbul'da olduğu, meclisli bir yönetim oluşturarak Meclis Hükümeti'nin meşruiyetini sağlayıp Kuva-yı Milliyeyi düzenli orduya dönüştürme çalışmasıdır bu. O da 21 Ocak 1921'den itibaren hızlandırılır. Ama 21 Ocak'ın öncesini düşündüğümüzde 1919 Ocak'ı ile Haziran'ı arasında Kuva-yı Milliye, Konya merkezde Mersinli Cemal Paşa yönetiminde 40-45 bin kişiye kadar örgütleniyor. Bu oluşum sonraki çalışmalara temel dayanak olacaktır. Tabii bu millet, vatan deyince; devlet, millet, bayrak deyince, varlıklarını feda eden bir millettir. Çünkü vatan, bayrak olmadığı zaman; ırz olmaz, namus olmaz. Onun için büyük fedakârlıklar gösterir. Mesela Delibaş Vakasını, üç-beş günlük bir olay olarak hariç tutarsanız; Konya'nın bütün ilçelerinden, merkezinden, tabur tabur asker, Afyon Cephesine gönderilir. Konyalı

kadınlar burada hastaneler açar, bir tane değil, bazıları 100'er kişiliktir. Bütün ihtiyaçları gönüllü kadınlar, vatansever hanımlar tarafından karşılanır. Kadınlar, cepheden gelen mücahitlerin, yaralıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere hastaneler kurarlar. Konya 1921 başından itibaren de Kuva-yı Milliye'nin ana dayanağı olur. Çünkü Afyon ile Konya arasında tren hattı vardır. Yaralılar buraya getirilir. Buradan yedekler, savaşıacak askerler, cephane, silah, cepheye aktarılır. Konya, Kuva-yı Milliye'nin başlangıç yeri olduğu gibi, Millî Mücadele'nin de kazanılmasında çok büyük değeri olan başat şehirlerden biri olur. Ankara'daki liderin Konya'ya sık sık geldiği unutulmamalıdır. Cumhuriyet devrini de saydığımızda on üç defa Konya'ya gelmiştir. Dünya Harbi de katılırsa sayı on üçten çok fazla olacaktır. Buraya gelip, Akşehir-Afyon hattı harekâtını yönetmenin bir hikmeti de buradadır.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim.

TYB Konya Şubesi'nin bu haftaki konuğu Prof. Dr. Arabacı:

“KUVAYI MİLLÎYE ÇERAĞI İLK KONYA'DA YANMIŞTIR”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 'Şehre Sözümüz Var' temasıyla düzenlediği konferanslar dizisinin üçüncü haftasında Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Caner Arabacı, Kuvayı Milliye'nin ilk kıvılcımının Konya'da nasıl yakıldığını anlattı. Kılıçarslan Konferans salonundaki 'Milli Mücadelenin 100. Yılında Kuvayı Milliye'nin ilk kıvılcımı, Konya' konulu programda Arabacı, Osmanlı Devletini 1. Dünya Savaşına sürükleyen süreç, kazanılan zaferler, kaybedilen savaşlar, Mondros mütareke süreci ve Kuvayı Milliye hareketinin nasıl başladığını anlattı.

KONYA GÜNAH KEÇİSİ GÖRÜLDÜ

Sözlerine “Kuvayı Milliye'nin başlangıç yeri, ilk çerağın yakıldığı yer Konya'dır” diyerek başlayan Arabacı, “Konya 1923 yılından sonraki tarih yazımında özellikle, tabir yerindeyse günah keçisi gibi görülen bir şehirdir. Ezilmesi ötelenmesi ya da yeni dönüşüm döneminin gerçekleşmesi için dışlanması gereken bir şehir gibi, bir çeşit günah keçisi konuma yerleştirilir. Bu konumun gerisinde de Delibaş Vakası gibi bir olay vardır. Aslında Konya'nın gerçekleştirdiği bir olay değildir, 500 kişinin katıldığı bir

hareketidir” şeklinde konuştu. Kuvayı Milliye hareketinin delibaş vakasından yaklaşık iki yıl önce başladığına da işaret eden Arabacı, “Osmanlı, Cihan Tarihinin iki büyük devletinden biriydi. Üç kıta ve yedi denize hâkimdi. 1. Dünya harbinde de Çanakkale ve Kutül Amare gibi büyük zaferler de kazandı. Biz son yıllarda anmaya başlasak da aslında 1916 ile 1946 arasında 30 yıl kutlamışız Kut zaferini. Fakat İngiltere’den çok gemi aldığımız dönemde kutlamaktan vazgeçmişiz. İngilizler son 200 yılda görmediği mağlubiyeti Kut’ta Osmanlı’dan almıştı” dedi.

NABLUS YENİLGİSİ MONDROS’A ZORLADI

Kudüs’ün İslam için Kutsi bir şehir olduğuna vurgu yapan Arabacı, “Bu şehrin yıkılmaması, tahrip olmaması için bombalanmaması gerekiyordu. Bu yüzden Osmanlı Kudüs’ün karşısındaki Nablus’a müdafaa için üç ordu bırakarak çekildi. Bu ordu yaklaşık bir yıl daha direndi. Fakat üç ordu bir ay içinde yok oldu. Bu korkunç yenilgi bizi mütarekeye zorladı, Mondros şartları oluştu. Nablus yenilgisi Osmanlı ordusunu bitirdi” diye konuştu.

CEMAL PAŞA KONYA’YA ÇIKIYOR

Konuşmasında ‘Kuvayı Milliye nasıl şekillendirildi’ sorusuna da cevaplar veren Arabacı, “İstanbul’da 1918’de kaba bir işgal olmuş, 16 Mart 1920’den itibaren de sokak sokak işgal gerçekleşmiştir. Artık İstanbul’dan ülkeyi yönetmek kolay olmaz ve Anadolu’ya binlerce çıkış olur. Mesela 22 Ocak 1919’da Mersinli Cemal Paşa Yıldırım Ordusu Kıtaları Müfettişliğine tayin edilir ve Konya’ya gelir. Müfettişlik sıfatıyla aynı zamanda 2. ordu Komutanı konumundadır, merkez Konya’dır. Ve Cemal Paşa Konya’da Kuvayı Milliye örgütlenmesini başlatır” dedi. Mersinli Cemal Paşa’nın M. Kemal’in Samsun’a çıkışından beş ay önce Konya’ya geldiğini anlatan Arabacı, “Cemal Paşa namuslu akıllı bir vatanseverdir ve aslen Ispartalı’dır. Güvenilir bir generaldir. Fahrettin Altay paşa da hatıratında kendisini övgüyle zikreder. Bu dönemde eli kalem tutan yazarların, eli silah tutan subayların binlercesi Anadolu’ya gönderilir” diyerek sözlerini sürdürdü. Sivas ve Adana’dan Ege denizine kadar olan bölgeden sorumlu olan Mersinli Cemal’in gizli milli kuvvet oluşturma çalışmasını Ocak ayından Haziran’ 1919 a kadar sürdürüp yaklaşık 45 bin kişilik bir kuvvet hazırladığını kaydeden Arabacı, İngiliz kontrolünden kaçırılan silahların birliklere nasıl ulaştırdığını da şöyle anlattı: “Ereğli’de o dönem 20 Kolordu vardır. Silahların İngiliz kontrolünden kaçırılması lazımdır. Cemal Paşa Yaverine İngiliz yüzbaşısı oyalama görevi veriyor. O da Yüzbaşısı ‘Sen süvarisin, ben piyadeyim. Benimle at yarışına var mısın’ diye bir teklifte bulunuyor. Yüzbaşı bunu rest gibi görüp kabul ediyor. Hatta bir de ortaya iddia koyuyorlar. Onlar at yarışı yaparken Osmanlı ordusu hazırlanan silahları oradan kaçırıp yerine ulaştırıyor.”

MİLLİ MÜCADELEDE BASIN

O dönem Konya’da 8 civarında gazete çıkarıldığına işaret eden Arabacı, “Hatta yerel iki gazete Türkiye’de ilk defa günlük yayınlanmış. Aynı anda hem Konya hem de Ankara’da çıkan ilk gazete de Konya’dandır. Öğüt’ü İtalyanlar kapatmaya çalışıyor ama gazete Kuvayı Milliye bölgesine, Söylemez Türbesine taşınarak yayına devam ediyor. O dönemde Konya’daki azınlıkların, Yunan ve Ermeni kökenlilerin düşman askerlerine sevgisi, hatta işbirliği de görülür. Yürüyüş ve şenlikler bile yapmışlardır.” diyerek sözlerini tamamladı.

Konferans Sonunda TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu ile Ak Parti Konya eski Milletvekili ve Kızılay Konya Şubesi Başkanı Hüseyin Üzülmez Prof. Caner Arabacı’ya plaket verdi.

#şehresözümüzvar

**TÜRKİYE'Yİ
KÜLTÜREL
BİRİKİMİ
ÜZERİNDEN
DÜŞÜNMEK**

PROF.DR.
MUSTAFA İSEN

DÜZENLEYEN PROF. DR. AHMET ÇAYCI

29 ŞUBAT 2020 CUMARTESİ 14:00

İL HALK KÜTÜPHANESİ KONFERANS SALONU

KATKILARIYLA

TÜRKİYE
YAZARLAR
BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya_subesi
tybkonya42@gmail.com
tybkonya

Prof. Dr. MUSTAFA İSEN

-ÖZGEÇMİŞ-

Mustafa İsen; edebiyat tarihçisi, akademisyen, profesör, yazar, bürokrat, müsteşar, 25. ve 26. Dönem Sakarya milletvekili. 3 Aralık 1953, Adapazarı doğumlu. Balkan kökenli göçmen bir ailenin oğludur. Çorum İmam Hatip Okulu (1967), Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1975) mezunu. “Künhü'l Ahbar'ın Tezkire Kısmı: İnceleme-Metin” adlı teziyle doktorasını yaptı (1979). Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne Eski Türk edebiyatı asistanı olarak atandı. 1981 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Belgrat Üniversitesi Filoloji Fakültesi Doğu Dilleri Bölümüne Türkçe okutmanı olarak gönderildi. 1983 yılına kadar burada görev yaptı. Aynı yıl yardımcı doçent oldu ve yurda dönüşünün ardından Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi TDE Bölümünde öğretim üyesi olarak çalıştı. O yıllarda kuruluş aşamasında olan

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi TDE Bölümünde de alayıyla ilgili dersler verdi. MEB’de müşavir olarak görevlendirildi (1987-89).

Aynı yıl Eski Türk Edebiyatı alanında doçent oldu ve 1989 yılında Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi TDE Bölümüne atandı. Burada aynı fakültenin dekan yardımcılığı (1992-96) ve Türkçe Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezi Başkanlığı görevine getirildi (1993-96). 1994’te profesör oldu.

Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi SBE’de müdürlük (1996-98) ve Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi TDE Bölümünde başkanlık görevinde bulundu. Aynı fakülteye dekan olarak (1997-2000) atandı. Sonra Başkent Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesine geçti. Bu kurumda TDE Bölümü Başkanlığı yaptı (2000-2002).

Abdullah Gül’ün Cumhurbaşkanlığı seçilmesinin ardından Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine atandı. Bu görevi yanı sıra 4 Nisan 2003 tarihinden beri Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Mütevelli Heyet üyeliği, 17 Ekim 2009 tarihinden itibaren ise YÖK üyeliği görevlerini sürdürdü. 17 Aralık 2002 tarihinde Kültür Bakanlığı Müsteşarlığına getirildi. Kültür ve Turizm Bakanlıklarının birleşmesi sonucu 17 Haziran 2003 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarlığına tayin edildi

Prof. Dr. Mustafa İsen, Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı iken, önce Cumhurbaşkanı Abdullah Gül döneminde Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan döneminde Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanı olarak görev yaptı. 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde Sakarya Milletvekili seçilerek TBMM’de yasama çalışmalarına katıldı. TBMM Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu üyeliği yaptı.

Türk Edebiyatı ile ilgili yayınlanmış çok sayıda çalışması olan Prof. İsen, Eski Türk edebiyatı ve Balkanlar’ın Türk kültür varlığı ile ilgili yayımlanmış çalışmalarıyla tanındı. Makalelerini *Çevren*, *EÜ Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, *Millî Kültür*, *Kaynaklar*, *Türk Kültürü Araştırmaları*, *Türk Dünyası Araştırmaları*, *Millî Eğitim*, *Türk Yurdu*, *Yedi İklim*, *Türkiye Günlüğü*, *Bilgi*, *Türk Dili*, *Dergâh* ve *Sesler* gibi yayın organlarında yayımladı. Başbakanlık Atatürk Kültür Merkezinin çıkardığı TDOE-TDE Ansiklopedisinin madde yazarları arasında yer aldı.

ESERLERİ: *Sehi Bey Tezkiresi* (sad., 1980), *Yugoslavya Türk Çocuk Şiirinden Seçmeler* (R. İsen ile, 1980), *Büyük Türk Klasikleri* (c. 3-4, H. İpekten, T. Karabey ve M. Akkuş ile, 1986), *Büyük Türk Klasikleri* (c. 6, 1987, c. 7: 1988, H. İpekten, T. Karabey ve M. Akkuş ile), *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (H. İpekten ile, 1988), *Gelibolulu Mustafa Ali* (1988), *Usûlî: Hayatı Sanatı ve Divanı* (1988), *Hammamizade İhsan / Hayatı, Eserleri ve Divanı* (R. Canım ile, 1989), *Latîfî Tezkiresi* (sad., 1990), *Şeyhî Divanı* (Cemal Kurnaz ile, 1990), *Türk Edebiyatında Tevhidler* (Muhsin Macit ile, 1992), *Künhü'l Ahbar'ın Tezkire Kısmı* (1994), *Acıyı Bal Eylemek* (Türk Edebiyatında Mersiye, 1994), *Basılı Divanlar Kataloğu* (Haluk İpekten ile, 1997), *Sultan Şairler* (A. F. Bilkan ile, 1997), *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 7* (S. Engüllü ile, Makedonya-Yugoslavya [Kosova] Türk Edebiyatı, 1997), *Ötelerden Bir Ses - Dîvân Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler* (1997), *Balkanlarda Türk Çocuk Şiiri Antolojisi* (Reyhan İsen, Ayşe Esra Kireççi ile, 2001), *Eski Türk Edebiyatı* (2003), *Balkanlarda Türk Çocuk Hikâyeleri Antolojisi* (Tuba Işın-su İsen ile, 2002), *Gazanâme-i Çehrin* (İsmail Hakkı Aksoyak ile, 2003), *Şair Tezkireleri* (2003).

- A Ç I Ş -

AHMET KÖSEOĞLU

TYB Konya Şube Başkanı

Çok kıymetli büyüğümüz, hocamız, abimiz Mustafa İsen Beyefendi Konya'mıza hoş geldi, şeref verdi. Değerli İl Kültür müdürümüz, önceki dönem Yazarlar Birliği başkanımız, başkanlarımız çok değerli Yazarlar Birliği'nin muhibbanı, takip edenleri, hepiniz hoş geldiniz, hoş geldiniz. Bir yeni Yazarlar Birliği programına daha hoş geldiniz diyorum.

Doğrusu bizim programlarda başkanlarının ya da diğer uygulayıcıların düzenleyicilerin önden konuşması çok usülden değerlidir. Hem misafirimize Mevlâna şehrimize bir hoş geldiniz demek hem de günün ehemmiyetine binaen birkaç cümleyi buradan sarf etmek için bu sözü de almış oldum izninizle.

Türkiye var olma mücadelesi veriyor. Suriye meselesinin vardığı nokta, Türkiye'yi kararlı olmaya sevk ediyor. Bu Türkiye'nin olma mücadelesidir. Ölmeden olunmaz. Türkiye'nin Türkiye olma mücadelesini, Türkiye'nin yazarları olarak sonuna kadar destekliyoruz. Türkiye kendi varlık mücadelesini verirken, büyük bir mazlumlar dünyası için de savaşıyor. Türkiye olmaya mecburuz. Şehitlerimiz bu mecburiyeti tekraren ve kuvvetli bir şekilde teyit etmiştir.

Yeis yok. Çünkü nesil sömürgeciliğinin durdurulacağı yer Suriye'dir. Şehitlerimizin acısını kalbimize gömüp doğru bildiğimiz yolda devam etmeliyiz. Türkiye, adına layık olmak zorundadır. Biz, büyük bir nizâm-ı âlem davasının varisiyiz. Bu miras, âdil bir dünya düzeni için bizi mücadeleye mecbur ediyor. Halep'i gerçek Halep, Şam'ı gerçek Şam yapmadan bu coğrafyada huzur tesis edilemez. Suriye devleti bir vehimdir, kuruntudan ibarettir. Bir emperyalist gücün desteği olmadan var olamaz. Emperyalizmin 20.yüzyıl ürünü, kuruntu devletimsilerin sonu gelmiştir. Emperyalizmin horoz şekeri yüz yıldır yalandı, bitti. Şimdi sapını şeker niyetine yedirmeye çalışıyorlar. Milletimize başsağlığı, şehitlerimize rahmet diliyoruz. Onlar ki var, milletimiz var ve ayaktadır.

Teşekkür ediyorum, iyi ki geldiniz. Hepinize şükranlarımı arz ediyorum. Hoş geldiniz, hoşsa geldiniz.

TÜRKİYE'Yİ KÜLTÜREL BİRİKİMİ ÜZERİNDEN DÜŞÜNMEK

Türkiye, yaşadığı coğrafya neticesi olarak birtakım sıkıntılı günlerden geçiyor. Böyle bir ortamda, yani güvenlik meselelerinin kaçınılmaz olarak bu kadar ön planda olduğu bir ortamda, kültürü konuşmak nasıl bir yaklaşım olabilir, diye bu soruyu kendime de sordum. Sayın başkanla da bunu konuştuk ama benim özgeçmişimde de belirtildiği gibi hayatımın bir bölümü Balkanlarda geçti. Balkan problemleri ile yakinen ilgileniyorum. Buradan bir anekdot naklederek olaya bir tarihî arka plan sağlamak istiyorum.

Biliyorsunuz bu Bosna savaşları ile birlikte Bosna'da 200 binden fazla insan öldü, binlerce insan yerinden yurdundan edildi. Tam bu savaşın en acımasız bir biçimde devam ettiği günlerde, rahmetli Aliya İzzetbegoviç'in talimatıyla Saraybosna Filarmoni Orkestrası mum ışığında provalarına devam etti ve savaş boyunca fırsat buldukları anda da programlarını rica ettiler. Onun için kültür ve sanat bir toplumun geleceği açısından güvenlik ve sınırları kadar elbette çok önemlidir. Hattâ zaman zaman onları manipule edebilecek bir konum da elde etmiştir. Bu yüzden bugünkü meseleyi yine bizim beka probleminizin bir başka boyutu olarak değerlendirdiğimizi ve

bu çerçevede meseleye baktığınızı ifade ederek konuşmak istiyorum.

Aslında bugün uzun bir mesele size nakledeceğim ama bu meselelerin çilesini çekmiş adamlardan birisi, Ahmet Hamdi Tanpınar'dan bir pasaj okuyarak konuşmaya başlamak istiyorum. Bu Tanpınar'ın Mahur Beste isimli eserinden alınmış bir iktibastır: **“Oğlum Behçet, sen bir medeniyetin iflası nedir bilir misin? İnsan bozulur, insan kalmaz. Bir medeniyet, insanı insan yapan manevi kıymetler manzumesidir. Anlıyor musun şimdi derdin büyüklüğünü? Cahilsin, okur öğrenirsin. Gerisin, ilerlersin. Adam yok, yetiştirirsin. Günün birinde meydana çıkıverir. Paran yok, kazanırsın. Fakat insan bozuldu mu, bunun çaresi yoktur. Sen cilt yapıyorsun, şiraze nedir bilirsin. Bizde insanoğlu şirazesiz kalmış. Hayat onun için ahenksiz, birbirini tutmayan, gönün hayatına cevap vermeyen bir yığın ölü kıymetler tarafından idare ediliyor...”**

Ben bugün, bu meseleyi sizinle paylaşmak istiyorum. Kültür nedir, medeniyet nedir, bunların bir insan hayatı çerçevesi içindeki rolü nedir, bunlar yeniden elde edilebilir mi, elde edilebilecekse elde edinmenin şartları nelerdir?

Çok tartışılmış meselelerdir bunlar, üzerinde çok konuşulmuş meselelerdir; ama bu meseleleri bir kere de benim perspektifimle, benim bakış açımıla sizlere arz etmek ve sizlerle bu meseleleri paylaşmak istiyorum. Bu meseleleri teorik arka planı itibariyle tartışmaya açık, uzun uzun anlatılması gerekebilecek meselelerdir; ama ben bunları mümkün olduğu kadar basite ilca ederek sizinle paylaşmak istiyorum. Çünkü, sadece kültürün 400 civarında tÂrifi var. Bunlardan neresinden tutarsanız, körün fil tÂrif etmesi gibi biraz oboyutu ile karşı karşıya kalabileceğimiz bir nokta. Medeniyetin aynı şekilde çokça tanımı var ansiklopedilere baktığınız zaman, bunlarla ilgili ayrıntılı bilgiler bulabilirsiniz ama ben dediğim gibi bunları mümkün olduğu kadar basite dönüştürerek anlatmak istiyorum.

Kültür, en basiti ile insanların yapıp ettikleri şeyler. Medeniyet ise bunun çok daha bilinçli bir biçimde bir üsluba dönüştürülerek ifade edilmesi demektir. Bu bakımdan kültür ve medeniyeti eş anlamlı olarak kullanan birtakım araştırmacılar da vardır. Ben bunları eş anlamlı olarak kullanmıyorum. Kültür, medeniyetin bir alt başlığıdır; o olmadan bir medeniyetten söz edemeyiz. Ama tek başına kültür de veya her kültür de bir medeniyet meydana getirmez. Bu meseleleri Türkiye'nin gündemine taşıyan isimlerden bir tanesi de Gökalp'tir. Gökalp, bunları farklı kelimelerle ifade ediyor, ama iş uygulamaya intikal ettiği zaman uygulamadaki örneklerini aşağı yukarı aynıymış gibi değerlendiriyor. Ben yine bunu da basite dönüştürerek ifade edeceğim. İnsanların yapıp ettikleri de bir kültürdür, milletlerin yapıp ettikleri de bir kültürdür. Bunu bilinçli bir düzeye taşıyarak ve bir üsluba dönüştürerek yapmak, biraz önce de bir ifade ettim, bir medeniyet tanımını beraberinde getirir. İşte Gökalp burada bu farkı çok tefrik etmeyecek bir çerçevede meseleyi ifade etmektedir. Yine biraz somutlaştırarak anlatacak olursak; bana göre ırkların kültürü vardır, milletlerin medeniyeti vardır. Bu yüzden, bir örnek üzerinden de anlatacağım, medeniyet biraz sentez faaliyetidir; farklı farklı grupların bir bütüncül yaklaşım çerçevesi içinde senteze dönüşmesi faaliyetidir. Bu meseleyi kendimce düşünüyordum, bundan birkaç sene önce Cengiz Han ve Mirasçıları adı ile Sabancı Üniversitesi'nde bir sergiye katıldım. Biliyorsunuz Cengizhan, dünyanın büyük imparatorluklarından birisini kuruyor. Uzun ömürlü olmuyor ama kendi çağını âdeta kendi etrafında, kendi miğferi etrafında dönüştürebilecek bir büyük faaliyet gerçekleştiriyor. Bunu anlatırken, şöyle bir ifadeye rastladım sergide, Cengiz Han'ın askerleri Moğol'du, tüccarları Müslümandı, zanaatkârları Çinliydi... diye devam eden farklı milletlerden meydana gelen bir tablo ve bütün bunların üzerinde acımasız ama herkese eşit uygulanan Moğol kanunları vardı. Onun için biraz sonra daha detaya girerek ifade edeceğim, bir medeniyeti doğuracak çok önemli bir motivasyon gerekebilir. Bu motivasyon her zaman değil

ama büyük oranda dindir. Din, kendi içine aldığı farklı milletleri âdeta belli bir potada eriterek buradan hayata ve eşyaya karşı ortak bir bakış açısı meydana getirebilir. İşte bu ortak bakış açısı, bizim medeniyet diye târif ettiğimiz bir şeydir. Cami dediğiniz bir hadiseyi ufak tefek farklar ve mimarî farklarla başka yerlerde de görebilirsiniz ama bir Osmanlı camisi stili diye bir şey varsa kafanızda, işte o bir medeniyetin ürünüdür. O, kendi kendine oluşmuş bir şey değildir. Bir üst aklım ve uzun asırlar içinde bir birikimin ürünü olarak karşımıza çıkar. Bu açıdan meseleye tarihî bir perspektifle bakılacak olursa, İslâm medeniyetinin bir tarihî değerlendirmesini yapalım.

Hz. Peygamber(sav)'in vefatından sonra dört halife dönemi dediğimiz evre, burada bu alanın uzmanları var, toplam 30 yıl kadar devam etmiş bir dönemdir. Çok kısa sürmüş bir hadise ama bu 30 yıllık süreç içinde İslâm dininin yayılma alanları; Ortadoğu'ya, Kuzey Afrika'ya, hatta Orta Asya içlerine kadar ulaşmıştır. Bu kadar kısa süre içinde bu genişlemeyi tarihçiler izah etmekte zorlanıyorlar.

Yine bir müze örneğinden bahsedeceğim. Yolu düşen arkadaşlar lütfen ziyaret etsinler. İlgisiz bir yerde, Hollanda - Kopenhag'da David Samuel Müzesi diye bir özel müze var. İslâm eserlerini toplamış bir adam. Müzeyi gezmeye başladığınız zaman sizi öncelikle bir odaya alıyorlar ve bu odada sınırsız dil seçenekleri var. Elektronik ortamda hangi dili seçmişseniz size şu bilgileri veriyor: İslâm nedir, Peygamberi kimdir, prensipleri nelerdir, bu din ne zaman bir devlet haline dönüştü, bu devlet ne zaman bir uygarlığa dönüştü, dedikten sonra Abbasilerle başlatıyor İslâm uygarlığını. *"Buyurun, şimdi size Abbasî dönemi eserlerini göstereyim."* diye sizi bir sekisyona alıyorlar ve siz orada Abbasî dönemi eserlerini geziyorsunuz. Burayı gezdikten sonra tamamen kronolojik Endülüs Emevîleri ile ilgili bölüme geçiyorsunuz ve buradaki eserleri görüyorsunuz. Oradan Memlûklüleri, oradan Selçuklulara, oradan Osmanlılara ve burayı bitirdiğiniz zaman, aşağı yukarı bir saatlik bir sürenin

sonunda İslâmiyet nedir, nasıl bir tarihî süreç yaşamıştır ve dünya uygarlığına ne tür katkılarda bulunmuştur, bunun örneklerini çok somut bir biçimde görüyorsunuz. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarlığı yaptım, bu yüzden ben özellikle genç arkadaşlara söylüyorum, Türkiye’de bu kadar güzel düzenlenmiş tematik müzeler maalesef yok; ama bir zamanlar bir motto vardı hatırlayacaksınız, *“Bir kitap okudum, hayatım değişti.”* gibi... Bir kitap okuyup hayatı değiştirmek o kadar kolay değil, ama ben sizi şu noktada temin ederim, iyi bir rehber eşliğinde iyi bir müze gezerek hayata ve eşyaya bakışınız değişebilir. Çünkü orada pek çok şeyi somut olarak görüyorsunuz. Bu bakımdan müzeleri gezin. Oralarda çok geçmiş dönemlere ait büyük tecrübelerin somuta dönüştürülmüş şekilde örnekleri var. Bu örneklerle tanıklık etmek her zaman size iyi gelecektir. İşte bu şaşalı dönem, gerçekten biz onu bir anlamda bu coğrafyada Osmanlıların, Selçukluların mirasçısıyız. Bu şaşalı dönem aşığı yukarı 1. Dünya Harbiyle sona erdi. 1. Dünya harbi bizim açımızdan iki şeyin bertaraf edilmesi anlamına gelir: Hem bir imparatorluğu kaydettik hem de bunun daha kötüsü bir uygarlığı kaybettik. İşte Tanpınar’ın girişte okuduğum o feryat gibi olan metni bunu ifade ediyor.

Almanya 2.Dünya Harbi’ni kaybetti. Taş üstünde taş kalmayacak şekilde kaybetti; ama onların bir perspektifi vardı, bir beşerî sermayeleri vardı. 30 yıl sonra, 50 yıl sonra, 60 yıl sonra yine dünyanın önde gelen devletlerinden birisi haline geldi. O bakımdan uygarlık kaybı, yani bir geminin pusulasını kaybetmesi ve hedefini belirlemekten aciz duruma düşmesi, bir toplumun karşı karşıya kalabileceği handikaplardan birisidir. Bununla ilgili bir örnek vermek istiyorum: Biraz önce Müslüman toplumların gerçekten dünyanın önemli bölgelerine, Akdeniz bölgesi gibi, geçmişteki büyük uygarlıkların yaşandığı alanlara intikal ettiğini söyledik. Bu intikal sadece bir siyasî fetih, siyasî fütihat manasında toprak elde edilmiş şeklinde olmadı. Zaten böyle bir yaklaşım medeniyet doğurmaz. Geriye

dönüp bakın; yine bunun İstanbul'da güzel bir örneği var. Rahmetle yâd edelim, Fuat Sezgin böyle bir müzenin kurulmasına vesile oldu. İstanbul'da İslâm Teknoloji Tarihi Müzesi. Buraya gezdiğiniz zaman, o çağlarda, yani bahsettiğim 8.yüzyıl, 9.yüzyıl, 10.yüzyıl, 11.yüzyılda ne kadar dünyada ortaya çıkan gelişmelerin mihverinde Müslüman dünyanın olduğunu göreceksiniz. Optikte, tıpta, gemicilikte ve benzeri tür faaliyetlerde, bunların örneklerini, hatta teknolojiye onların örneklerini görme imkânına sahip olacaksınız. Ben kendi alanımla ilgili size bir örnek anlatacağım: Hicri 8.yüzyılda, maalesef bu günlerde yine çok dinlediğimiz erken dönem Müslüman uygarlığının önemli yansıma merkezlerinden birisidir Halep. Bu vesileyle şunu söyleyeyim: Medeniyet kelimesi, Medine'den türetilmiş bir kelimedir. Bütün dünya dillerinde de şekil ile bir kelimedir. İngilizcede de öyledir. Bizdeki "uygar" kelimesi de "**Uygur**" kelimesinden gelir. Çünkü Türk kültüründe ve tarihinde de en önemli medeniyet gelişmeleri bu coğrafyadan ortaya çıkmış ve bu bölgede olduğu için "**uygar**" kelimesi, "**Uygur**" kelimesinden türetilmiş yine şehirle ilgili bir kelimedir.

Halep, erken dönem Müslümanlığının önemli şehir merkezlerinden, önemli yansıma merkezlerinden bir tanesidir. Buradaki biyografi kültüründen bahsetmek istiyorum. 8.yüzyılda Halep için yazılmış 200 cilt Halep şehir tarihi vardır. Burada mesela Halep Şairleri değil, Halep müfessirleri değil, Halep valileri değil, o kadar detaya inmişlerdir ki; adı Ahmet olan şairlere, adı Mehmet olan şairlere özgü ayrı kitaplar hazırlanmıştır. Daha ileri geçerek söylüyorum. Boyu uzun olanlar ve boyu kısa olan şairler diye kitaplar hazırlanmıştır. Bu, bizim kültür tarihimizde ustadan çırağa geçen bir zanaat gibi, bir faaliyet gibi, başlangıçtan 12.yüzyıla kadar Arapça, 12.yüzyıldan 16.yüzyıla kadar Farsça, 16.yüzyıldan 1950'lere kadar Türkçe olarak elden ele geçen bir bayrak gibi devam etmiştir. Bunun neticesinde biz bugün şunlarla karşı karşıyayız. Şairleri demiyorum, Osmanlı şairlerinin tamamının hayatları ile

ilgili birisinin bıraktığı yerden bir diğeri, birisinin bıraktığı yerden bir diğeri, birisinin bıraktığı yerden bir diğeri... en son İbnü'l Emin Mahmut Kemal İnal, 1950'li yıllarda son asır Türk şairlerini, son sadrazamları, son musikîşinasları yazdı. Şairlerden vazgeçtim, devlet adamlarından vazgeçtim, ulemadan vazgeçtim, Osmanlıda çiçek yetiştiricilerinin hayatlarını anlatan tezkereler var, biyografi kitapları var. Yani işte bir medeniyet hayatı kuşattığı zaman fizikteki bileşik kaplar gibi hayatın bütün noktalarını ele alan, değerlendiren, böyle bir gelişme manzumesi ortaya koyar. Burada değerli sanat tarihçisi arkadaşlarım var; onlar meseleye medeniyet tarihinin mimarî boyutu olarak bakmaya kalkışsalar, aynı şekilde benim bahsettiklerimin biraz daha görünür ve biraz daha ileri ölçüde örneklerinden bahsedeceklerdir. Burada yine hayatımın küçük bir örneğinden, uygarlık tarihinin bir anlamdaki daha somut çerçevesi olabilecek bir boyutundan, Osmanlı'da bu iş nasıl gelişti, sorusuna cevap vermek açısından söylüyorum.

Kültürel gelişmeler, siyasi gelişmeleri kaçınılmaz olarak biraz geriden izler. Çünkü siyaset şehri kuracak, şehir birtakım eğitim kurumlarını meydana getirecek, bu eğitim kurumları da insan istihsal edecekler, insan üretecekler ve bu üretimin neticesinde de yeni kültürel ürünler ortaya çıkacak. Bizde bu manada Osmanlıya dönüp baktığımız zaman ilk bilinçli çıkışın II. Murat devrinde başladığını görüyoruz. II. Murat, hem bir takım o güne kadar Arapça - Farsça üretilmiş İslâm medeniyetinin, hatta Batı medeniyetinin örneklerini Türkçeye tercüme ettirme konusunda saraydan özel talimatlar vererek Türkçe'nin bir yazı dili olarak ve Türk kültürünün envanterinin ortaya çıkması noktasında ciddi talimatları olan ve bu dönemden itibaren bunu ciddi neticelerini almaya başladığımız bir envanter var elimizde. İstanbul'un Fethi, tabiatıyla, Osmanlı Devleti'nin bir nevi beylikten imparatorluğa doğru dönüştürücüsüdür. Fatih Sultan Mehmet, çok daha bilinçli bir biçimde bizim bugün devlet desteği şeklinde tanımladığımız bir himaye politikası

ile sanatın bütün kollarını, kültürün bütün kollarını ciddi şekilde desteklemeye başlıyor. Bütün sanatçılara kaynaklar temin ediyor, onları teşvik ediyor ve bunun neticesinde, siyasî hayatta olduğu gibi Osmanlı şiirinde, Osmanlı edebiyatında, tarihçilikte h, mimarîde, hat sanatında ve kültürün diğer alanlarında gözle görülür bir ilerleme ortaya çıkıyor. Fakat burada ben başka birisinden daha söz edeceğim. Biraz gadre uğramış birisidir. Çünkü hem ön tarafında bütün Türk tarihinin karizmatik ismi olan hem kendisinden sonra aynı şekilde bütün Türk tarihinin karizmatik ismi var. Önünde Fatih Sultan Mehmet, arkasında Yavuz Sultan Selim, II. Bayezit... Biz meselelerimizi genelde siyasî tarihi açısından değerlendirdiğimiz için daha çok biraz pısrık bir padişahmış gibi tanımlanır. Çok fetih yapmamış bir padişahmış gibi tanımlanır. Fetihler bakımından da kendi üzerine düşeni yapmıştır ama Fatih Sultan Mehmet gibi coğrafyanın büyüdüğü ve devletin bir imparatorluğa doğru dönüştüğü bir evrede, ondan sonra gelen ardılımin devlet sistemini biraz zapturapt altına alacak ve bir sistem kuracak adama ihtiyaç vardı. İşte bu adam, II. Bayezid'dir. Şimdi kültür tarihi açısından baktığımız zaman II. Bayezid'in hakikaten çok vizyoner ve çok önemli bir adam olduğunu görürüz. Birkaç örnek vereceğim: II. Bayezid devlete en önemli insan yetiştirecek Enderun'u, bugünkü Galatasaray Lisesi'nin çok öncesini, bugünkü Galatasaray Lisesi'nin olduğu yerde kurmuştur ve devlete elit insan yetiştirecek bir kurum olarak burayı dizayn etmiştir. Denizciliğe çok büyük ehemmiyet vermiş, işin o tarafı ile ilgili önemli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Daha önemlisi padişah olduktan sonra Osmanlı hat sanatını kurucusu, Amasya'dan hocası olan Hamdullah'ı İstanbul'a transfer ederek hat sanatının İstanbul'da bir ekole dönüşmesini sağlamıştır.

Çok ilgisiz gibi görünecek bir şey; yolunuz Ankara'da Türk Standartları Enstitüsü'nün binasına düşerse, orada kim yaptırmış bilmiyorum, ama çok güzel bir II. Bayezid heykeli ile karşılaşacaksınız. Türk Standartları Enstitüsü'nü de kuran adamdır II. Bayezid. Böylesine önemli ve vizyoner bir adamdır; o bakımdan Osmanlı kültür ve sanat politikalarının birtakım normlara dönüşmesinde ciddi şekilde rol üstlenmiş ve ondan sonra da sanat kurumlarını devlet desteği himayesiyle yürütmesine ciddi fırsatlar vermiş isimlerden birisidir. Akabinde belli bir norma bürünen bu mekanizma zaman zaman sanatçı fantezileri ile başka birtakım boyutlara doğru yol almaya başladığı evreler olmuştur. Ben bu gibi noktalarda devletin sanata müdahale edebileceğine inanıyorum.

III. Murad, bizde özellikle saray nakkaş hanesinin ve tezyîni sanatlar, yani o Hegel'in târifi ile söyleyecek olursak; plastik sanatlar boyutunu bu defa sistemleştiren isimlerden birisidir.

Orhan Pamuk'un Benim Adım Kırmızı kitabını okuyanlar varsa aranızda, işte oradaki o mücadele, gerçek bir hikâyeye dayanır ve III. Murad dönemi anlatılır. Bir taraftan yavaş yavaş batılı perspektifler Osmanlı sarayına da duhul etmeye başlamış ama o geleneksel sanatlarla batı sanatları arasındaki mücadeledir asıl romanda anlatılan konu. İşte, bu III. Murad döneminde devlet, bir taraftan bu

plastik sanatların gelişimine katkı sunarken diğer taraftan da artık biraz uç noktaya doğru giden ve gündelik dilden uzaklaşan yazı dilini de yeniden bir normalleşmeye doğru çekme konusunda tıpkı II. Murad'ın başlangıçta yaptığı yönlendirmeye yönelik, bu defa III. Murad aynı politikayı izlemiştir. Osmanlıda bu iki Murad, kültür tarihimiz açısından önemli isimlerdir.

Tekrar söylüyorum. Biz, meseleleri hep siyasi tarih perspektifinden baktığımız için bu isimler gündemimizde o kadar yok gibi görünüyor; hâlbuki bunlar bizim devlet hayatımızın başka noktalardan dikkate değer isimleridir.

Bu yaklaşımlar beraberinde ne getirir? Bu yaklaşımlar şunu getirir: Bir medeniyet perspektifinden bakabilmek, ortak düşünmek, biraz entelektüel bir kültürel hayatın, toplum hayatını çekip çevirmesi demek ve ortak düşünmek gibi bir yaklaşımı beraberinde getirirler. Şimdi size bir somut örnek üzerinden, kendi mesleğimden bir örnek vereyim. Osmanlı kültür hayatı, bu eğitim normlarıyla birlikte; ki eğitim, devletin belirlediği bu normların hayata aktarılmasını sağlayan çok önemli bir enstrümandır. Bu nokta da şunu sağlar. Bosna'da ortaya çıkmış bir şair, hatta Türkçeyi sonradan öğrenmiş bir şair, tertip ettiği divanında dile getirdiği görüşlerle Konya'da yaşamış bir şair, Malatya'da yaşamış bir şair, Bağdat da yaşamış bir şair; aynı benzetmelerle, aynı imgelerle, aynı mitoloji ile şiirler yazarlar. Yani tabiri amiyane ile söyleyeceğim; bir boyacı küpü gibi hâkim bir kültürdür bu, insanı bir forma sokar, norma sokar, ortak bir yapıya büründürür ve bunun neticesinde ortaya çıkan ürünler bir birliktelik gösterirler. Yani aynı şeyi Haşim Kapuz Bey'e sorsan, o Osmanlı camilerinde elbette buradaki mimarın kendi bakış açısına uygun ufak tefek farklar olmakla birlikte ana çizgileri itibarıyla bir eksene oturduğunu söyleyecektir. İşte medeniyetlerin en temel vazifesi budur. Böyle bir ortak duygu ve düşünce elde ettiğimiz zaman, o zaman yürekler toplu atar, o zaman olaylar karşısında ortak bir durum sergilersiniz ve bunun neticesinde de toplumda bir

sinerji ortaya çıkar; bu sinerji üretime dönüşür, başarıya dönüşür, mutluluğa dönüşür.

1.Dünya Harbi'ne dönecek olursak tekrar; 1.Dünya Harbi'nde bir medeniyet kaybettik, dedim. Böyle durumlarda toplumlar şaşkına döner. Bizim buradaki arkadaşların çoğu, üniversitedeki arkadaşlar, yeni başlayanlar bile hatırlayacaklardır; işte tam bu dönemde herkes bir reçete önermeye başlamıştır topluma. Bu reçete ile şunu söylüyorlar: **“Benim düşündüğüm doğrudur, siz bunu yaparsanız kurtulursunuz.”**

20.yüzyılın başında, temelde üç tane perspektif ön plana çıktı. Türkleşmek, İslâmlaşmak, muasırlaşmak. Yani İslâmî bir perspektif üzerinden yürürsek kurtuluruz; hayır, millî bir eksen üzerinde yürürsek kurtuluruz; hayır, tamamen Batılı normlara göre bir yapı sergileyebilirsek kurtuluruz...

Bunlar uzunca bir süre tartışıldı. Cumhuriyet'le birlikte İslâmlaşmak boyutu gündemden kaldırıldı, biraz Türkleşmek ve Batılılaşmak, giderek muasırlaşmak meselesi bir büyümlü kelime olarak daha çok ön plana çıktı. Biz bir süre bu işlerle toplumu yönlendirdik. Bunların bir kısmını yapıldığı gün de yanlıştı. Bir kısmının sonradan yanlış olduğunu ortaya çıktı. Ben burada geriye dönüp eleştirel bir yaklaşımla bulabilirim ama bunu ortaya çıkaran insanların iyi niyetli olduğundan hiç kuşku duymuyorum; çünkü pozitivist bu dönemde çok hakim bir unsur olarak Avrupa'da en parlak yıllarını yaşıyordu ve buna bağlı olarak da gelişmekte olan ülkelerde bunun kuvvetli yansımaları vardı. Özellikle bir tarihî arka planı olan ciddi bir tarihî arka planı olan Türk topluluğu gibi toplumsal yapılarda mesela biz sahip olduğumuz edebî birikimi bırakalım, yeniden sıfırdan başlayarak halk edebiyatı üzerinden bir yeni edebiyat kuralım. Yahut Batılı normları alarak bir edebiyat kuralım, gibi bir yaklaşım zuhur etti. Musikiyi bırakalım, sıfırdan yeni bir müzik kültürü oluşturalım. Hatta mimariyi bırakalım gibi bir yaklaşım üzerinden değerlendirmeler yapıldı. Ama bir süre

sonra birileri çıktı; sizin şehrinizde de olumlu katkıları olan rahmetli Erol güngör'ün ifadesi ile söyleyecek olursak; **“Ya iyi de siz, niye Bethoven’la Muzaffer Sarısözen’i mukayese ediyorsunuz? İtrî diye bir adam var, bir de ona bakın. Niye Karacaoğlan’la mukayese ediyorsunuz? Bâkî diye bir adam var, Fuzûlî diye bir adam var...”** gibi seslerle birlikte bu defa bu iş tartışmaya açıldı. Daha rasyonel bir çerçeveye doğru gidiyor ama burada şunu söylemek istiyorum. Yüzyılın başından bahsettim. Şimdi 2020’deyiz. Yani yüz yıl olmuş özellikle Türkleşmek, İslâmlaşmak, muasırlaşmak meselelerinin tartışıldığı. Şimdi ise başka bir noktadayız. Yeniden bir başka süreç yaşıyoruz. Biraz önce söyledim. Türkiye özellikle 1980’li yıllardan itibaren bu daha Batıcı perspektifleri yumuşatarak bir noktaya doğru geldi. Ama 80’li yıllarda biz Rahmetli Turgut Özal ile beraber bir liberalizm dalgasıyla karşı karşıya kaldık. Toplumun bu noktada birtakım tercihleri ve uygulamaları oldu. Sonra yirmi yıldan beri bir AK Parti iktidarı tarafından yönetiliyoruz. Şunu söylemek istiyorum: Biz Türk toplumu olarak pratik bir toplumuz. Özellikle başka toplumlarda, özellikle Almanlarda olduğu gibi, Satı toplumlarında olduğu gibi önce düşünüp normları oluşturup sonra bu normlara bağlı olarak, yani önce istikameti belirleyip bu istikamete nasıl ulaşabiliriz gibi bir yaklaşım sergilemek yerine bizzat işi yaparak yürüyüp geçiyoruz. Ama Türkçemizde güzel bir söz var: **“Türkmen göçü yolda düzülür.”** diye... Göç yolda kalmaz, onu bir yere götürürüz, ama vardığımız zaman bu yolda düzdüğümüz göç, pek çok şeyin kırılıp dökülerek oraya ulaştığını bize gösterir.

Lojistik diye bir kelime var hayatımızda. Strateji amatörlerin, lojistik profesyonellerin işidir, diye bir cümle ifade etmek istiyorum. Lojistik işi önemlidir, yani profesyonellerin işidir. Bu iş, önceden teorik zeminler çerçevesi içinde yapılabilirse o zaman ortaya daha sağlıklı ve daha hasarsız sonuçlar çıkar. Peki, bu sonuçları kim yapacak? Benim gençlik yıllarımda falan ben herhangi bir şehre gittiğim zaman o şehirde ilk dikkat çeken binalar, göze görünen

binalar genellikle askeri kışlalar olurdu. Ben, cumhurbaşkanlığı genel sekreterliği yaptığım dönemlerde bütün Türkiye'yi çeşitli vesilelerle gezme, görme imkânlarım oldu. Özellikle helikopterle, uçakla bir şehre yaklaştığımız zaman küçük Anadolu şehirlerinde bile en görkemli yapılar, son 30 yılın, devletin büyük oranda para vererek, masraf ederek yaptırdığı en görkemli yapılar genellikle üniversite kampüsleridir. Burada da öyle olduğunu zannediyorum. Dolayısıyla Türkiye, üniversitelerine bu kadar büyük yatırım yaptı. Kemiyet bakımından büyük rakamlara da ulaştık. Profesör sayımız dünyanın pek çok ülkesinden daha fazladır. Doktora yapmış akademisyen sayımız dünyanın pek çok yerinden daha fazladır. Şimdi tam da işte Türkiye'nin kültür politikaları nasıl olmalıdır, noktasında cevap verebilecek olan kesim, bizim bu entelektüel kadrolarımızdır. Bunların üretecekleri bu bilgilerin devlet katına ulaşması lazım, devlet katında bunları bir siyasî misyonuna dönüştürüp mesela Millî Eğitim Bakanlığı'na talimat verecek. Bizim eğitim politikalarımız şunlardır; bunları uygulayın ve böylece toplumun geniş kesimlerine yayılacak. Burada katıyen bir ideolojik dayatmadan falan söz etmiyorum; tam tersine reel politik üzerinden yürüyecek bir okumanın sonuçları olarak bahsediyorum. Aynı şekilde tarım politikaları şöyledir, kültür politikaları böyledir, gibi bir yaklaşım üzerinden bu meselenin yürümesi gerektiğini düşünüyorum. Burada üniversitemizden beklenen sonucun çok hâsıl olmadığını, entelektüel kadroların bu manada üzerlerine düşen görevi sağlıklı şekilde yapmadığını ifade etmek istiyorum.

Ben bu tabloya karşı kendi kanaatlerimi Türkiye'nin kültür politikaları şimdi nasıl olmalıdır, sorusuna bir cevap teşkil edecek çerçevede bazı kanaatlerimi sizlerle paylaşacağım. Bana göre, şimdi geldiğimiz noktada Türkiye bütün kurumlarıyla Avrupa demokratik sisteminin bir parçası olarak Batıya, nüfusunun çoğu Müslüman olan bir ülke olarak da İslâm dünyasına hitap edebilen bir ülkedir. Tebarüz ettiği tarihî kültürel birikimin çok yönlülüğü, uygulanan

kültür politikaları, henüz tam anlamıyla yansımış olmasa da bu zenginliğin ve çok yönlülüğün keşfi, modern Türkiye'nin kültür sanat ortamının, dünyanın gelişmiş ülkelerindeki kültür ve sanat ortamları ile entegre olmasını sağlayabilecek konumdadır. Türkiye, Doğu ile Batının, geleneksellikle modernliğin birbiriyle kaynaşarak adeta iç içe geçtiği, bu ilişkilere küresel ölçekte canlılık ve dinamizm kazandırıldığı bir kültür coğrafyasında yer almaktadır. Farklı kültürlerle sürekli ve dinamik bir ilişki içerisinde Anadolu'da yeni bir açılım kazanan Türk kültürü topluma zenginlik getiren yeniliklere açık olma yeteneğinin yanı sıra kültürel farklılıklara yönelik içselleştirilmiş bir saygı ve hoşgörü gösterme yeteneği de geliştirmiştir. Tarihsel süreç içerisinde sürekli sentezler üreterek kendini geliştirmiş ve yenilemiş olan Anadolu'daki Türk kültürü, canlılığını günümüze kadar taşımıştır. Aynı şekilde üç semâvî din için kutsal olarak kabul edilen toprakların Osmanlı döneminde bir barış ve huzur coğrafyası olarak yüzyıllar boyunca kalmış olması, Türk kültürünü cisimleştiren Osmanlı Devleti'nin farklı kültürler arasında denge ve uyum kurabilmeyi ne ölçüde başarabildiğinin önemli bir göstergesidir. Osmanlı'nın çekildiği toprakların daha sonradan derin çatışmaların ve savaşların yaşandığı coğrafyalara dönüşmüş olması, bu gerçeği açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Türkiye'nin son on beş yılda ekonomik alanda yakaladığı yükseliş, birçok sahada kendini göstermesine rağmen, bazı konularda aynı yükseliş trendi yakalanamamıştır. Hayata geçirilen birçok atılıma rağmen kültür hâlâ bu yükseliş eğilimini yakalamakta zorlanan alanlardan birisidir. Ülkemizde hem geleneksel ve İslâmî kültür birikiminin hem de modern ve Avrupaî kültür birikiminin, toplumun değişik katmanlarında sunumu, üretimi ve içselleştirilmesi, devletin bu süreçteki rolü ve bu rolün yeniden tanımlanması konusunda yeni bir vizyona ihtiyaç vardır. Bu vizyon, öncelikle az önce anlattığım, felsefî bir arka plana oturtulmalıdır ve çok basit bir şey söyleyeceğim; Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kültür, toplumu değiştirmenin bir

enstrümanı olarak kullanıldı ve bu manada da devlet hem kültürü destekledi hem de icra etti.

Bugün geldiğimiz noktada dünyada böyle bir yaklaşımı benimseyen çok az ülke kalmıştır. Genellikle totaliter ülkelerdir bunlar. Burada devlet gene kültüre desteğini fazlasıyla vermeli ama icradan çekilmelidir. İcra başta üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler olmak üzere çeşitli ve çoğulcu aktörler tarafından yönetilmelidir. Bu ve benzeri birtakım kararlarla Türkiye’de çok zengin bir kültürel birikim var. Bu coğrafya tarihin çok erken dönemlerinden itibaren çok fazla kültür katmanları üzerine oturmuş bir yapıdır.

Size bir UNESCO yetkilisinin sözünü ifade ederek konuşmanı tamamlayacağım. “Türkiye, kültürel manada bir süper güçtür.” Demişti bu UNESCO yöneticisi. Bir iki tane de örnek vermek istiyorum: Gene yolunuz düşerse uğrayın, size çok uzak bir coğrafya değil. Kırşehir’in Kaman ilçesinde Japonların bir kazısı var. Bir Höyük kazdılar orada. Bu Höyük’ten bir büyük müze meydana getirdiler. Anadolu Arkeoloji Enstitüsü diye bir enstitü kurdular ve Japonya dışında dünyanın en büyük Japon bahçesini kurdular oraya. Bozkırın ortasında bir Japon bahçesi nasıl oluyormuş, lütfen bir görün. Bir kültür de kendisin ancak böyle temsil eder, tanıtımını böyle

yapar. Size şu kadarını söyleyeyim: Bir Höyükten bunlar çıktı, 2600 höyük var o höyük gibi. Henüz çok azı kazıldı.

Bu coğrafya üzerindeki bütün kültür katmanları bizim kültürümüzdür. Bunlara sahip çıkmak ve böyle değerlendirmek durumundayız. Bu bakımdan zengin bir kültürel birikimimiz var. Daha önemlisi başka bir şey söyleyeceğim. Bu coğrafya geçmişte medeniyetler doğurmuş bir coğrafyadır. Onun için ben bu coğrafyanın gelecekte de bir medeniyet doğurabileceği kanaatindeyim. Fakat toplumların yaşı ile insanların yaşları at başı gitmez. Yani bazen toplumlar bu manadaki değişimleri 300-400 yılda bir meydana getirirler. Toplumsal yapıda bu günlerde karşı karşıya kaldığımız tablolar dolayısıyla biraz bu göç olgusuna negatif bakıyoruz ama göç, toplumsal yapıyı hareketlendiren ve medeniyetlerin doğuşuna zemin hazırlayan önemli hadiselerden birisidir. Bakın biz Anadolu'ya büyük kitleler halinde Moğol ordularının önünden sürüklenerek geldik, ama ondan birkaç yüzyıl sonra bu coğrafyada bir medeniyet meydana getirdik. Medeniyetler de doğarlar, büyürler, bir yorgunluk evresi yaşarlar, çeşitli sebeplerle canlılar gibidirler ve sona ererler. Sona erdi bu sözünü ettiğimiz bu medeniyet. Ama bu coğrafya 19.yüzyılda Balkanlardan ve Kafkaslardan gelen binlerce insanla; sonra 950 sonrası iç göçlerle müthiş bir hareketlilik yaşadı. Hatta şimdi biraz Ortadoğu coğrafyasından, ortaya çıkan savaşlardan doğan başka tür göçler var. Ben bunların bir yeni yapıya doğru bürüneceği kanaatindeyim. Bu yeni yapının, bir sentez ve bir sinerji doğuracağını ve buradan da bir medeniyet ortaya çıkacağı kanaatindeyim.

Bir küçük örnek: Biliyorsunuz nehirler, geçtikleri coğrafyanın madenlerinin etkisiyle farklı renklerde olurlar. Bir kısmı daha açık renkte olur, bir kısmı daha koyu renkte olur. Amazon nehrine Latin Amerika'da iki tane büyükçe nehir karışıyor; aynı anda karışıyorlar, birisi sağdan karışıyor, birisi soldan karışıyor. Ve Türkçe söyleyecek olursak bunların isimleri birisinin adı Akçay, birisinin adı Karaçay diyelim. Birisinin rengi koyu, birisinin rengi açıktır. Amazon çok

büyük bir nehirdir. Bu nehre katıldıktan sonra bu iki nehir kendi renkleriyle Amazon'un içinde akmaya devam ediyorlar. Genellikle şirket evlilikleri için anlatırlar bunu. Ben bu hikâyeyi anlatan arkadaşla merakla sordum. Kaç kilometre sonra bu nehirler Amazon'un rengine bürünüyorlar? 23 kilometre sonra dedi anlatan arkadaş.

Ben Sakaryalıyım. Benim şehrim de tam bu işte 93 harbi sonrası ortaya çıkan toprak kayıplarının neticesinde Balkanlar'dan ve Kafkaslardan gelen muhacirler, Çerkezler, Abazalar; sonra 1950 sonrası Karadeniz'den gelen iç göçler; şimdi sanayi şehri olduğu için Anadolu'nun muhtelif kentlerinden gelen göçlerle böyle bir Amazon nehrine benzer yapı gösteriyor. Kaç kilometre sonra birleşiyor dedim, işte 23 kilometre sonra dedi. Ben Türkiye'nin de bu büyük hareketlilikle birlikte biraz farklı renklerle akıyor ama benim hoşuma giden sözlerden birisidir Anadolu'da; "Çala çala bir havaya dönecek." sözü. Yani şunu biraz kakafonik biraz harmoni tutmamış vaziyette. Biraz herkes kendi kulvarında yürüyor gibi, ama bu giderek bir havaya dönecek diye bir kanaat besliyorum. O bakımdan tekrar biraz önce söylediğim cümleye dönelim: Ben bu toprakların yeniden bir uygarlık oluşturacağı kanaatindeyim ve bunun ayak seslerini açıkçası hissediyorum. Bugünden yarına olacak bir şey değil. Ben şöyle veya böyle talihin rüzgârının da bizden yana döndüğü kanaatindeyim. Sözüümü rahmetli Necip Fazıl'ın bir şiiri ile tamamlayalım:

"Yarın elbet bizim, elbet bizimdir;

Gün doğmuş, gün batmış ebed bizimdir."

Saygılar sunuyorum.

Eski Kültür ve Turizm Müsteşarı Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Edebiyat Tarihçisi Prof. Dr. Mustafa İsen TYB Konya Şubesi'nde Türkiye'nin Kültürel Birikimini değerlendirdi:

"KÜLTÜR GÜVENLİK KADAR ÖNEMLİDİR"

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nde 'Türkiye'yi Kültürel Birikimi Üzerinden Düşünmek' konulu konferans veren Sakarya Milletvekili, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarlığı görevlerinde bulunan Edebiyat tarihçisi Prof. Dr. Mustafa İsen "Türkiye önemli bir coğrafyada, kültürlerin buluşma noktasında stratejik bir ülkedir" dedi.

İDLİB ŞEHİTLERİNE DUA

Programın başında Doç. Dr. Ali Öge İdlib Şehitleri için Kur'an-ı Kerim Tilavetinde bulundu, dua edildi. Daha sonra açılış konuşmasını yapan TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu, Türkiye'nin var olma mücadelesi vermekte olduğuna vurgu yaparak "Suriye meselesinin vardığı nokta Türkiye'yi kararlı olmaya sevk ediyor. Bu Türkiye'nin olma mücadelesidir, ölmeden olunmaz" dedi.

KÖSEOĞLU: TÜRKİYE VARLIK MÜCADELESİ VERİYOR

Yaşanan süreci 'Türkiye'nin Türkiye olma mücadelesi' olarak değerlendiren Köseoğlu, "Türkiye'nin yazarları olarak bu mücadeleyi sonuna kadar destekliyoruz. Türkiye kendi varlık mücadelesini verirken aslında büyük bir

mazlumlar dünyası için de savaşıyor. Şehitlerimiz bu mecburiyeti tekraren ve kuvvetli bir şekilde teyit etmiştir. Yeis yok” diyerek sözlerini sürdürdü.

“Üçüncü nesil sömürgeciliğin durdurulacağı yer Suriye’dir” tespitinde bulunan Köseoğlu, “Şehitlerimizin acısını kalbimize gömüp, doğru bildiğimiz yolda devam etmek zorundayız. Türkiye, adına lâıyk olmak zorundadır. Biz büyük bir nizam-ı âlem dâvasının varisiyiz. Bu miras âdil bir dünya düzeni için mücadeleye bizi mecbur ediyor, diye konuştu.

İSEN: KÜLTÜR VE SANAT GÜVENLİK KADAR ÖNEMLİ

Türkiye yaşadığı coğrafyanın neticesi olarak sıkıntılı günlerden geçiyor. Güvenlik meselelerinin öne geçtiği böyle bir ortamda kültürel konuları konuşmak gariptenebilir. Ancak Bosna Savaşının şiddetlendiği bir dönemde rahmetli Aliya İzzetbegoviç’in talimatıyla Saraybosna Filarmoni Orkestrası mum ışığında provalarını devam ettirmiş, savaş boyunca da fırsat buldukça konserlerini icra etmişti. Kültür ve sanat bir toplumu geleceği açısından güvenlik meseleleri kadar çok önemlidir” diyerek sözlerine başladı.

MEDENİYETİ MİLLETLER OLUŞTURUR

“İrkların kültürü, milletlerin medeniyeti vardır. Medeniyet sentez bir faaliyettir” diyen İsen sözlerini şöyle sürdürdü: “Biz 1. Dünya Harbinde bir medeniyet kaybettik. Böyle durumlarda toplumlar şaşkına döner. Tam bu dönemde herkes topluma bir reçete önermeye başlar. 20. yüzyılın başında Türkleşmek, İslamlaşmak muasırlaşmak önerileri yapıldı. Yani ‘İslami perspektiften yürürsek kurtuluruz’ diyen olurken, ‘Hayır ırki, milli yürürsek kurtuluruz’ diyen de çıktı. Bir de ‘Hayır batılı normlara göre bir yapı sergileyebilirsek kurtuluruz’ diyenler vardı. Bunlar uzunca tartışıldıktan sonra Cumhuriyetle birlikte İslamlaşmak boyutu gündemden kaldırıldı. Biraz Türkleşmenin yanında Batılılaşmak, muasırlaşmak, bir büyümlü kelime olarak ön plana çıktı.”

YENİ KÜLTÜR OLUŞTURMA ÇABALARI

Bir medeniyet perspektifinden bakabilmenin, ortak düşünmekle birlikte toplum hayatını çekip çevireceğine işaret eden İsen, “Biz ciddi bir tarihi arka planına sahip bir millet olmamıza rağmen, “Sahip olduğumuz, kültürü, edebiyatı, sanatı bırakalım; sıfırdan yeni bir kültür oluşturalım gibi değerlendirmeler yapıldı. Sonradan Konya’da Erol Güngör gibi insanlar çıkıp “Bethoven ile Muzaffer Sarısözen’i niye mukayese ediyorsunuz, bir de İtrı var, ona bakın. Karacaoğlan’la niye mukayese ediyorsunuz bir de Fuzuli var, dedi. Böylece bu iş rasyonel bir çerçeveye doğru gitti”.

GELENEKSELLİK VE MODERNİZM TÜRKİYEDE SENTEZLENİR

Türkiye'nin Avrupa demokratik sisteminin bir parçası olarak batıya, nüfusunun çoğu Müslüman bir ülke olarak da İslam dünyasına hitap eden bir ülke olduğunu vurgulayan İsen "Bu zenginliğin keşfi ülkemizi dünyanın gelişmiş ülkelerinin kültür sanat ortamlarına entegre edebilir. Türkiye doğuyla batının geleneksellikle modernliğin bir birine geçtiği bir kültür coğrafyasındadır. Türk kültürü topluma yenilik getirmektedir" diyerek sözlerini sürdürdü.

STRATEJİ AMATÖRLERİN, LOJİSTİK PROFESYONELLERİN

Türk toplumunun pratik zekâsına da işaret eden İsen, "Türkmen göçü yolda düzülür, diye bir söz var. Ama yolda düzülen göç pek çok eşyanın yolda kırılıp dökülerek ulaştığını gösterir. Oysa lojistik diye bir kelime var. Strateji amatörlerin, lojistik profesyonellerin işidir. Lojistikle ortaya daha hasarsız işler çıkar. Medeniyetlerin temeli kültürdür. Yüreklere toplu atar, olaylar karşısında ortak bir duruş sergilersiniz. Bunun neticesinde de toplumda bir sinerji ortaya çıkar. Bu sinerji üretime başarıya, mutluluğa dönüşür.

MÜZEYİ ÖNEMSEYİN

Danimarka Kopenhag'ta bulunan Özel David Samuel Müzesini önemli bir kültürel eser olarak örnek veren İsen şunları söyledi: "İslam eserlerini toplayıp müze yapmış. Sınırsız dil seçenekleri var, size İslam uygarlığı bilgilerini veriyor. Abbasi, Endülüs Emevileri, Memlûklüleri, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini ayrı ayrı geziyorsunuz. İslamiyet nedir, nasıl tarihi bir süreç yaşamıştır, dünya uygarlıklarına ne tür katkılar sağlamış, örneklerini görüyorsunuz. Türkiye'de bu kadar güzel düzenlenmiş tematik müzeler maalesef yok. Bir kitap okuyup hayatı değiştirmek o kadar kolay değil ama şunu temin ederim; iyi bir rehberle tematik bir müzeyi gezdiğinizde dünyanız değişebilir."

PLAKET TÖRENİ VE HATIRA FOTOĞRAFI

Program sonunda Prof. Dr. Mustafa İsen'e katılım plaketini TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu, İl Kültür ve Turizm Müdürü Abdüssettar Yazar, Prof. Dr. Haşim Karpuz, Prof. Dr. Ahmet Çaycı ve TYB Eski Başkanı Hayri Erten verdi. Program hatıra fotoğrafıyla sona erdi.

#şehresözümüzvar

VEFATININ 100. YILINDA
ÖMER SEYFETTİN'İN
HİKÂYESİZDEKİ YERİ
VE SADE DİL ANLAYIŞI

**NECATİ
MERT**

07 MART 2020 CUMARTESİ
14:00
KILIÇARSLAN KONFERANS SALONU
(TYB KONYA ŞUBESİ YANI)

02024419100 HÜZEYME KOÇAK

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya_subesi
tybkonya42@gmail.com
tybkonya

KATILARILYLA

BURSA BÜYÜKŞEHİR
KATILARILYLA
MERAM
KARATAY

TÜRKİYE
YAZARLAR
BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

NECATİ MERT

-ÖZGEÇMİŞ-

Necati Mert, öykücü. 25 Mart 1945, Adapazarı doğumlu. Asıl adı Ahmet Necati. Sabihanım İlkokulu (1956), Adapazarı Lisesi (1963), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1968) mezunu. Adapazarı liselerinde (1968-73 ve 1979-80) öğretmenlik yaptı. Daha sonra çalışmalarını aynı kentte kitabevi işletmeciliği yaparak sürdürdü.

İlk öyküsü "Mustafa'nın Karesi", *Yansıma* dergisinde (Temmuz 1972) yer almıştı. Sonraki yıllarda hikâye, eleştiri ve denemeleri *Yansıma* (1972-75), *Sanat ve Toplum* (1978), *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi* (1980), *Adapazarı* (mahalli gazete, 1982), *Yazko Somut* (1983-84), *Yaba - Öykü* (1984), *Karşı Edebiyat* (1987-91), *Yeni Biçem*, *Düşlem*, *Düşler-Öyküler*, *Üçüncü Öyküler*, *Bilgi*, *Hece*, *Kırklar*, *Heceöykü* dergi, gazete ve ansiklopedilerinde çıktı. Bir süre *E* dergisindeki "Öykü Noktası" başlıklı köşesinde öykü kuramına ilişkin genç öyküçülere yönelik yazılar yazdı (1999-2003). *Çarksuyu* adlı aylık siyasi haber-yorum,

araştırma ve reklam gazetesi çıkardı (1996). Burada ve kentinin yayın organlarından *Adapazarı* (1982), *Sakarya Ekonomi* (1993) ve *Yeni Sakarya*'da (2002-) köşe yazarlığı yaptı. Çarksuyu Yayınevini kurdu. Nedim Gürsel'in hikâyeleri üzerine yazdığı *Sevgilim İstanbul* adlı yazısıyla 1986-87 Abdi İpekçi Sanat Yarışmasında eleştiri dalında mansiyon kazandı. *Bir Yaprağın Düşüşüyle* adlı öyküsüyle 1990 yılında THK Hikâye Yarışmasında Birincilik Ödülünü aldı. Türkiye Yazarlar Sendikası yönetim kurulu üyeliğinde bulundu (1996-98). Türkiye Yazarlar Sendikası, PEN Yazarlar Derneği ve Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Gramofonlar Radyolar Teypler* (1979), *Minnacık Bir Uçurum* (1994), *Geceye Uçurulan Güvercinler* (1996), *Gönüller Küçüldü* (2002).

MASAL: *Bir Bir Değilken* (1979), *Hindinin Biri* (masal-öykü, 1980).

DENEME: *Paytonun F'si* (1995), *Kapıdan İçeri Girmek* (1997), *Öykü Yazmak* (2006).

OYUN: *Büyük Düşün* (1998).

İNCELEME: *Ömer Seyfettin: İslâmcı Milliyetçi ve Modernist Bir Yazar* (2004).

VEFATININ 100.YILINDA ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYESİMİZDEKİ YERİ VE SADE DİL ANLAYIŞI

Nereden söze başlayayım gerçekten bilemiyorum. 2002-2003 yıllarında burada bir öykü sempozyumu olmuştu ve o zaman gelmiştim. Ahmet Köseoğlu Bey o zaman da başkanıydı. Güzel iki gün geçirdik burada. Yaklaşık 20 yıl sonra tekrardan buradayız. Bundan çok memnunuz. Nezaketten söylediğim bir şey değil bu. Şundan ki, 7-8 senedir parkinson denilen bir hastalık var, onu yaşıyorum. Ve hatta öyle ki, çeşitli davetler oluyor. Onlara gitmekte, katılmakta zorlanıyorum. Bağışlayın beni gelemeyeceğim diyorum. En son İstanbul'a 3.Millî Kültür Şûrası'na gittim. Ve oradaki halimi beğenmedim. Fakat o günden bugüne de davetlere gidemeyişim beni üzüyor. Gitmek te istiyorum, yani tanışmak, konuşmak istiyorum. Hüzeyme Yeşim Koçak Hanım telefon edince bu program için hem sevindim hem de kendimi sınavayım dedim. Becerecek miyim bunu? Ve eğer buradan kendimi beğenerek çıkarsam bundan sonraki davetleri kaçırmayacağım. Oralara da gideceğim inşallah.

Ömer Seyfettin üzerine üç yıl kadar çalıştım. Ömer Seyfettin İslâmcı, Milliyetçi, Modernist yazar alt başlığı altındaki kitap için çalışırken, onun ikinci bölümünü yazmaktayken o meşhur Marmara depremi oldu. Ben o sırada Ömer Seyfettin'in ikinci bölümünü çalışmaktaydım. Kapattık. Ondan sonra bu kitabı altı ay bir atari salonunun üst katında bana yer veren bir arkadaşın yardımıyla orada çalışmayı tamamladım. O günler çok sıkıntılı günlerdi. Hem atari salonunun üstünde Ömer Seyfettin çalışıyorsunuz, daha sonra çadır kentlerde çalışıyorsunuz. Ve biz depremden yirmi iki ay sonra kendi evimize geçebildik. Bu kitap öyle bir çalışma süreci içerisinde gerçekleşti. O kitapta soru haline getirilebilecek, o kitapta özel başlıklar alacak çok şey var. Ben isterdim ki yani böyle kapsamlı bir çalışma Tahir Alangu'nun, Ülkücü Bir Yazarın Romanı'ndan sonra bana sıra gelmiş gibi oldu ve ben bunu çalıştım. O günden bugüne kaç yıl olmuş. Bir üçüncü kapsamlı çalışma henüz maalesef çıkmadı. Ülkücü Bir Yazarın Romanı olmasaydı ben bu çalışmayı gerçekleştiremezdim. Neden? Aslında Ülkücü Bir Yazarın Romanı'nı tekrarlamış değilim. Aramızda ki fark şudur. Tahir Alangu, Ömer Seyfettin'in hayat hikâyesinden yazarlığına gitti, benimki tam tersidir. Şiir, öykü ve düz yazılarını alıp kronolojik olarak bunları kimlik açısından sorgulamaktı. Neden bu ihtiyacı duydum? Bir dergi Ömer Seyfettin ile ilgili özel sayısı için bir yazı istedi benden. O yazıyı ne zaman verirsin dedi? Ne zaman istersen veririm dedim bende. Üç beş gün gibi bir süreyi seçtik. Ben o güne kadar tanıdığım Ömer Seyfettin'den bambaşka çok zengin, çok farklı açılarda kalem oynatmış bir adamla karşılaştım. Dedim ki dergiye, yok ben bu Ömer Seyfettin'i çalışamayacağım. Çünkü değirmencinin çuvalı gibi vurdukça toz tutuyor. Bunun altından bir hafta on günde kalkmam mümkün değil. Ne yapacağız o zaman? Ben dedim sadece genç kalemlerdeki yedi hikâyesi üzerine çalışayım. Onun arkasından vakit kalırsa diğer çalışmalarını yaparız. Fakat o arada da şunu gördüm. Bu adam İslâmcı mı, Milliyetçi mi,

Modernist mi? Fakat aynı soruları ben kendim içinde soruyorum. Ben kimim, neyim? Ben İslâmcı mıyım, Türk müyüm, Avrupalı mıyım, neyim, karışık bir durum. Ben kendi üstümden buna cevap vermekte zorlandım. Benim gibi, kendisinin zorlandığını zannettiğim ve üstelik bizim yaşadığımız dönemler gibi çok karmaşık dönemde yaşamış bir yazarı ki, genç kalemlerdeki hikâyelerini de gördükten sonra döndüm, bu kitabı çalışmaya karar verdim. Şu an da çok rahatım. Yani hangi düşüncedeyimden ziyade bunların arasında kendime bir yol buldum veyahut öyle zannediyorum.

Bu girişten sonra sadece hatırlatmak babında Ömer Seyfettin'in notlarından başlayalım.

Ömer Seyfettin, 1884 de doğup 1920'de ölüyor. Tam 36 yıl. Babası, Kafkas kökenlidir. Annesi, İstanbullu ve nüfuzlu bir ailedendir. Öğrenime İstanbul'da Gönen'de ve Ayancık'ta başlıyor. Daha sonra İstanbul'a sekiz yaşında getiriliyor. İstanbul'da çeşitli ibdidai okullardan sonra askeri eğitim almak için o sırayı takip ediyor. İdariyi idadiyi Edirne'de okuyor. Harbiye'den de 1903' te askeri eğitimi tamamlamış olarak mezun oluyor. Fakat mezuniyeti ilginçtir. O sırada bir Bulgar ayaklanması olmuş. Onu bastırmak için acele askere ihtiyaç var. Bunlar da o sene Harbiye'nin son sınıfında ve onları alelacele imtihansız cepheye gönderiyorlar. Böylece mezun olmuş sayılıyor.

Şöyle bir not var. Ömer Seyfettin bu sosyal ve siyasal hengameyi bütün karmaşıklığıyla yaşar. Sıkıntılarını bütün içtenliği ile duyar. Mesleği o yıllarda başrol yüklenmiş bir meslektir. Ömer Seyfettin de yüklenir. Dahası döneme damgasını vurmuş aydın ve subay örgütü İttihat ve Terakki'nin içindedir. Yazar oluşu da önemini iyice arttırır. Hele şiir, öykü, düz yazı gibi farklı türlerde ürün vermesi onu vazgeçilmez kılar. Cumhuriyeti kuracak bir kuşağın siyasetten ve ekonomiden ne anladığını din, millet, çağdaşlık, eğitim, özellikle öykülerinde kadın konularında neler düşündüğünü öğreniriz ondan. Tamam, görüşleri Ziya Gökalp'in görüşleridir, ama özellikle

öykülerinde bu görüşleri şehir olsun kırsal olsun veyahut okumuş okumamış olsun, ülke insanında nasıl ete kemiğe büründüğüne, hayata nasıl katıldığına dair müthiş tanıklık vardır. Zannım o ki, bundan sonraki hemen bütün öykücülerin, 50 kuşağı bunalımcıları hariç, referansıdır Ömer Seyfettin.

Bir önemli gördüğüm not da şudur. Öyküsü yaşadıklarıyla birebir örtüşür. Konjoktüreldir. Bazen İslâmcı refleksi öne geçer bazen Türkçü bazen de Modernist. Öykülerin duygusal yapısı da çeşitlilik gösterir. Kimi serttir, yüksek seslidir. Kimi yumuşaktır aşağıdan konuşur. Ömer Seyfettin babasıyla annesinin, biri öfkeli biri yumuşak iki ebeveyn, annesinin üzerindeki hatırasını özgürce benimser, kullanır sanki. Öyküleri bu yüzden dönemle sıkı ilişkilidir ve dört başlıkta toplanır. Bunlardan biri ilk öyküleridir. Öğrenciliği esnasında yazdığı öykülerdir bunlar. Mesela ilk öyküsü *Tenezzül, Kır Sineği*. Daha sonra öğrenciliğinden sonra *Pembe Menekşe, İhtiyar Psikolojisi, Şimdiden Kaçış, Geçmişe Özlem, Sevilmek İhtiyaçtır*. İlk Namaz bu dört öyküden sonra geliyor. Çok naif bir din algısını içerir. Çocuksuluk. Fetüsü gözlerinde belirttiğince başka öykülerin de özelliğidir. Şöyle ki Ömer Seyfettin çocukluk hâtıralarını hikâyeleştirirken bu hikâyelere hiçbir peşin fikir veya tez karıştırmaksızın yazmış ve sanki tekrar çocukluğunu yaşıyormuşçasına olayları çok samimi bir şekilde işlemiştir. Bu dönemin sonraki öykülerinde sebat fikri üzerinde duruyor. Yeni kadınlığı işliyor. Modernliği işliyor. Kimliksizliği işliyor. Evliliğin aşkı öldürdüğünü söylüyor. Doğu batı karşıtlığına el atıyor. Sonraki öykülerini ve bütün öykülerinde hangi konuları işleyeceği öğrencilik dönemi ve sonrasında hemen apaçık ortaya çıkıyor. Çeşitlemeyi adeta erken erken ortaya koyuyor. İlk dönem öyküleri 13 Nisan 1900 ile 1911 arasında yayınlanmış olup 20 tanedir. Yazarın İzmir’de ki hayatından daha çok izler taşır. Öykü dünyasının geleceği hakkında işaretler verir. Hafif kadınlığın hep gayrimüslimler üzerinden anlatılması ilginç bir titizliktir. Dönemin en ilginç

öyküsü sanırım İki Mebus'dur. Şundan ki Ömer Seyfettin günü şehvetle yaşayan ve de şehvetle yazan bir kişidir. Oysa bu yol risklidir. Yazar yazdıklarından pişman olabilir sonra. Mahcup düşebilir. Vicdan azabı çekebilir. Bu yüzden güncelin soğuması beklenir genellikle. Ömer Seyfettin beklemez işte. Her riski göze alıyor, yazıyor. İki Mebus, bunun limitinde bir öykü. İlk Meşrutiyet Meclisinin toplanması üzerine yazılıyor. Fakat 30 yıl sonrasını anlatıyor. İlk meclisin filozof namı bir milletvekili ile otuz yıl sonraki Meclisin çiçeği burnunda bir milletvekili ünlü bir şairi anma toplantısında karşılaşıyorlar. Birbirlerine eleştirileri oluyor. Ömer Seyfettin'in eleştirisi her ikisinedir. Ne ki meşrutiyetin vazgeçilmezliğini benimseyerek yaşlı milletvekilinin yanında da yer alır. Bu öyküde ittihatçı bir Ömer Seyfettin vardır. Politikası dar ve monopolitiktir. Öyle ki 1909 yılında düşündüklerini otuz yıl sonra bile savunabileceğini düşünür. Oysa çok değil 10 yıl sonra yaşayacakları onu ittihatçılıktan ve ittihatçılardan ayıracaktır. İki Mebus, ironi için yazılmıştır ama zaman öyküye etki etmiştir.

Genç kalemlerden o sözünü ettiğim yedi hikâye var. Adlarını vereyim uzatmadan. *Bahar ve Kelebekler, Aşk Dalgası, Pamuk İpliği, İrtica Haberi, Bomba, Primo Türk Çocuğu, And.*

Bunlardan *Bahar ve Kelebekler*'de bir büyük nineyle torunun torunu bir genç kızı anlatır Ömer Seyfettin. Batının ruhlarımızı değiştirmesinden rahatsızdır. Eski kadınlığı över. Muhafazakârdır. Gelenekçidir, yerlidir. Öyleyken batıdan, modernlikten vazgeçmez. Hatta bununla da kalmaz. Ömer Lekesiz'e referansla, büyük nine'nin hayret ve hayranlık uyandıran mazarını öykünün sonuna doğru pozitivist bir bakış açısıyla küçümseyiverir.

İrtica Haberi ile ilgili notlarım şöyle: Hep düşünmüşümdür 31 Mart ile ilgili egemen görüş bu öyküden mi yola çıkmıştır? Ve irtica sözcüğü siyasal çamur anlamında daha önce kullanılmış mıdır, diye. Bu öykü 31 Mart adıyla bildiğimiz vakanın hemen ertesi

gelen üç günü olayın Rumeli'nde, Vardar Boyu'nda, Köprülü kasabasında nasıl yankılandığını, isyanı bastırmak için İstanbul'a gidecek olan Hareket ordusunun nasıl hazırlandığını anlatır. Fakat o soruları sorduracak kadar merkezî İttihatçı bir öyküdür. Genç kalemler dönemi, Balkanların en hareketli yıllarıdır. Çeşit çeşit milliyetçilikler cirit atmakta, parçalanma tehlikesine karşı mukabil bir milliyetçilik yaratılmaktadır. *Bomba*, bunun öyküde ilk örneği sanırım. Fakat her milliyetçiliğin taşıdığı şu amansız tezadı da taşır. Milliyetçilik, tabi ki bizimki iyi, rakibinki kötüdür.

Primo Türk Çocuğu, İtalyanların Trablusgarp'ı işgali üzerine yazılır. Tam bir kimlik hikâyesidir. İtalyan Grazia ile evli olan Türk mühendis Kenan Bey, bu işgal üzerine kendisine döner, geçmişiyile yüzleşir. Yanlış evlilik yaptığını düşünür. Masonluğundan pişman olur. Vatan fikriyle, anane, kavmiyet ve mâziyle yeniden buluşur. Dahası karısı Grazia'yı bile Türkleştirme psikolojisine kapılır. Karısı Grazia, Kenan Bey'e aşk ve zevk dakikalarında olduğu gibi yanaşır. Kenan Bey kadının oyuncağı olmaz. Sebebi Ömer Seyfettin'in Türklükte bulduğu özel değerlerdir. Örneğin; Türkler cesurdur, güçlüdür, asildir, kalp ve ahlâk sahibidir. Türk doğmak dünyaya bu cevherlerle gelmek demektir adeta.

Dönemin son öyküsü *Aşk Dalgası*'nda, aşkı yasaklayan toplumu suçlar Ömer Seyfettin. Din, âdet ve geleneklerin, yaşlıların, gelenekçilerin, kolluk kuvvetlerinin yasak denetçiliği yaptıklarını, aşkın ve güzelliğin en korkunç düşmanlarının ise Türk kadınları olduğunu söyler. Fakat aşk paylaşılır bir şey olarak görülmez. Ele alınışı tek taraflı ve duygusaldır. Kadın da yine öyledir. Egemen erkek objesinin nesnesidir. Gerçi kadının bedenini özgür kullanması istenir. Peçe kaldırmak, el göstermek, dik yürümek, göğüs çıkartmak gibi. Ama bunun kadın için istendiğini düşünemeyiz. Kadın görülen bir obje, erkek ise iradedir. Kendisini ancak serviste bulundurur.

Savaş yıllarındaki öyküleri, genç kalemler 1912 Eylül'de kapanır. Hemen biraz sonra Balkan savaşı başlar. Peşinden 1.Dünya savaşına girilir. 3.Dönemin Temmuz 1917'de Yeni Mecmua ile çıkışıyla tanımlandığını düşünmekteyim. Ömer Seyfettin aralıksız savaş içinde geçen bu beş yıl içindeki on küsur ayı esirlik alır. On bir öykü verir. Eğilimini sürdürür. Piç'de kan milliyetçiliği yapar örneğin. *Primo Türk Çocuğu*'nun devamını yazar. Fakat daha sert ve köşelidir. *Kurbağa Duası*'nda Darwin'i hatırlatırcasına gücü savunur. Beyaz Lale'de Bulgar zulmü, Koleksiyon'da yabancılaşmış Türk eleştirisi vardır. Boykotaj düşmanı ittihatçıların millî iktisat politikası yönündedir. Fakat *Gayet Büyük Bir Adam*'da ve *Şiveler*'de Türklüğe uzak düşmüş ittihatçılar iğnelenir. Meşrutiyetten şüphe etmeye bu dönemde başlar Ömer Seyfettin. *Hürriyet Bayrakları*, Osmanlıda kaynaşmanın imkânsızlığı da yine bu dönemde dile getirilir. *Koleksiyon*, *Küçük Hikâye*, dile ilk gez getirilen bir başka görüşte *Mehdi*'deki Türk-İslâm sentezidir.

Son öyküleri Yeni Mecmua'nın çıkışıyla başlıyor. Otuz iki aylık bir dönem. Fakat çok verimlidir. Sadece öykülerinin sayısı 98'dir. Dönemi kendi içinde bölmek mümkündür. İlki, Yeni Mecmua'da 26 Ekim 1918'de yayımlanan son öykü Tuhaf Bir Zulüm ile bitirmek mümkündür. Yeni Mecmua önemlidir. Çünkü giderleri Genç

Kalemler ve İslâm Mecmuası gibi İttihat ve Terakki tarafından karşılanan bir dergidir. İttihatçılığını bu defa Ziya Gökalp çizgisinde sürdüremez Ömer Seyfettin. Üç Nasihat gibi, Binecek Şey gibi halk edebiyatından alınmış öyküleri bu dönemde yazar. Keza *Eski Kahramanlar* üst başlığı altında toplanmış on bir öyküde ki; *Ferman, Küt Küt, Pembe İncili Kaftan, Başını Vermeyen Şehit, Diyet*, hepimizin hatırındadır. Bu dönemde yazılır. Hepsi de *Yeni Mecmua*'da yayınlanır. Hep aynı örnek insan grubu kullanılır. Dürüst, ahlâklı, minnetsiz, dindar ve Türk. Fakat kullanılan tarih ya Osmanlı tarihi ya da Osmanlı öncesi İslâm tarihidir. Zamandan ve İttihatçılardan umut kesilmiş gibidir. Nasıl kesilmesin? Cephede savaş kaybedilmekte ama içeride vurgun vurgun üstünerdir. Bundan olacak süregiden savaşların örnek insanlarını yeni kahramanlar üst başlığı altında yazmak istediye de diziye sürdüremez.

Tuhaf Bir Zulüm, ilginç bir tarihte yayınlanır. Mondros Mütarekesi'nden dört gün öncedir. Bu yüzden Ömer Seyfettin'in dergiden ayrılışı aleyhte yoruma açıktır. Öyleyken ayrılığının şeklen olduğunu düşünüyorum. Şundan ki Yeni Mecmua da bundan sonra yayınlara ara verecek, son sayısı ancak dört aylık toplu bir sayı olacaktır. Ayrıca Ömer Seyfettin siyasal, sosyal, kültürel görüşleriyle aynı Ömer Seyfettin'dir. Aynı kimliğin peşindedir. Yeni Mecmua dışındaki dergilerde neler yazdıysa Yeni Mecmua sonrasında da onları yazmaktadır. Peşine düştüğü kimliğe farklı vurgular yüklediği söylenebilir çok çok. Masallardan yararlanır örneğin. Kimi öykülerini atasözleriyle başlatır. Öykülerini atasözlerine göre düzenler. Sanırım halk terbiyesinin kimlik için gerekliliğini belirtir böylece. Cabi Efendi öyküleriyle belirtilen bu terbiyenin ârifliği, mizah ülküleriyle belirtilen de aynı terbiyenin nüktedanlığıdır.

Kimi öykülerde kahramanlar Anadolu'yu özler. Kırısala çıkar. Kurbağa Duası ki, son öykülerindendir. Şöyle başlar. "*Taşra âlemi... Yani İstanbul'un dışında geçen hayat, ne hoştur! Bunu ancak yaşayan bilir. Bir taraftan eşraf, ulema filan! Öbür taraftan*

memurlar, zabıtlar, muallimler... Sonra kasabanın çift, çubuk sahibi yerli ahalisi... Her sınıfın, her zümrenin ayrı kahvesi, ayrı eğlencesi, ayrı zevki vardır. "Beynessımf" denilebilecek yegâne adam kazanın belediye doktorudur. O daima herkesle konuşur, düşer, kalkar. Muallimlerin, memurların, zabıtların oturdukları kahvelere girer. Eczane ise eşrafın kulübüdür. Büyük rütbeli memurlar da oraya uğrarlar. Avukat yazıhaneleri de bir dereceye kadar eczaneye benzer."

Bir taşra kaygısı tesadüf değil. Bu bilinci ve tam da Anadolu İhtilâli öncesi bu yönelişi önemli buluyorum. Ömer Seyfettin'in Tanzimat ve giderek oluşan 2.Meşrutiyet eleştirisi de bu noktada galiba yeni anlam kazanmaktadır. Tanzimatçılar, Yeni Osmanlıcılar, mâlum, Fransa'ya gittiler. Meşrutiyetçiler, Jön Türkler, İttihatçılar ise Almanya'ya. Bu gidişler göz ardı edilecek semboller değilse eğer Ömer Seyfettin'in Anadolu'ya gidişi de göz ardı edilmemelidir.

Ömer Seyfettin ülkücü, milliyetçi bilinir ama milliyetçi sıfatını alacak öyküleri sayılıdır. Çünkü dini, maziye, gelenekleri de ihmal etmez. Dolayısıyla ne kadar dine bağlı ise millete de milliyetçiliğe de o şekil de bağlıdır.

Sade dil ile ilgili notlarımı hiç atlatmadan okuyacağım. Ömer Seyfettin'in dili sadedir; ama bu dil, öz Türkçe ile karıştırılmamalıdır. Nurullah Ataç'ın öz Türkçeciliği, Jön Türklerin tasfiyeciliği ile hemen hemen aynıdır. Dili, Arapça'nın, Farsça'nın sadece kurallarından değil sözcüklerinden de temizlemek yerlerine Türkçelerini, gerekirse Doğu Türkçesi'nden alıp koymak ister.

Ömer Seyfettin, Ali Cihangir'e yazdığı o ünlü 28 Ocak 1911 tarihli mektubunda bu sözcük milliyetçiliğini eleştirir. *Genç Kalemler'*deki o ünlü Yeni Lisan başlıklı ilk yazısında da eleştirisini daha açık yapar. Derneğin arkasına takılıp bundan sonra bir düzine asrı evvelki günleri yaşayan kavimdaşlarımızın yanına mı gidelim? Bu bir intihardır. Ömer Seyfettin'in dernekten kastı Yusuf Akçura'nın gayreti ile 1908 sonrasında kurulmuş olan Türk derneğidir. Fakat

bu milliyetçilik Türk Derneği ile sınırlı kalmaz. Hatta sonradan kurulan ki, içlerinde Yusuf Akçura hep vardır. Türk Kültür ve Türk ocağı ilk tasfiyecileri adeta aratır. Öz Türkçecilik asıl onlarla yerleşir. İmparatorlukta tasfiyecilerden başka eski dil taraftarı İttihatçılar var. Bir de mutedil dilciler. Mutediller, başına Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Cabir'in çektiği *Genç Kalemler'* de toplanmış *Yeni Lisanslılar'* dir. Yani Sade Dilciler. Ziya Gökalp'in şu dörtlüğü neden yana, neye karşı olduklarını kestirmeden söyler.

*“Uydurma söz yapmayız,
Yapma yola sapmayız,
Türkçeleşmiş, Türkçedir;
Eski köke tapmayız.”*

Öz Türkçeciliğin büyük anlaşmazlığı bunlardır asıl. Böyleyken nedense eski TDK olsun, onun önümüzdeki takipçileri olsun, sade dilcilerle aralarındaki temel farka hiç değinmezler. Hatta bin yıllık dil maceramızı zihinlerimizden çekerek adeta Nurullah Ataç ile tamamlamış gibi gözüktürler. İmkânsız. Sade dilciler din ile problemli değildir. Dile girmiş, yerleşmiş her sözcüğe kökenine bakmadan referansı ne olursa olsun kullanıyorlardır. Dildeki yabancı dil kurallarına karşıydılar sadece. Onların atılmasını istiyorlardı. Onlar Ömer Seyfettin'in dili ile *ateş'i od'dan, keder'i kaygı'dan, Allah'ın Çalab'dan* daha Türkçe olduğunu biliyorlardı.

Evet, sanırım bir alçak kuş uçuşuyla Ömer Seyfettin ile ilgili söyleyeceklerim özet olarak böyledir. Buradan daha açılmasını istediğimiz noktalar var ise cevaplamaya hazırım. Ömer Seyfettin'in tahliline girdiğimizde, Ömer Seyfettin hikâyelerinde gördüklerimiz bunlardır. Mesela *Primo Türk Çocuğu'*nda hem milliyetçidir, yani Kenan Bey'i kaybedilmiş insan olarak görür. Fakat orada Kenan Bey'in, karısı Grazia'yı bırakıp Bursa'daki evine dönmesi karşısında da o yaptığı hata olduğunu anlar. Yani burada Kenan Bey kazanılmış bir Türk ve Müslümandır. Çünkü Bursa'daki evinde babası

ona çocuk iken yedi harbe girmiş Kılıçlar vardır o evlerinde. Yedi harbe girmiş kılıçların üzerlerinde düşmanların kan izleri vardır ve onlar silinmemiştir. Mesela Kenan Bey, onlardan gelme bir adamdır. Fakat İtalyanların Trablusgarp'ı işgali nedeniyle itibar ediyor ve kendi aslına dönüyor. Anane, mâzi, alçakgönüllülük gibi şeylere...

Şimdi burada Ömer Seyfettin'in bir insanda bunların her ikisinin de olabileceğini veya kendi hayat hikâyesinde bunların üçünün de bulunabileceğini söylüyor. Yani burada bir ayrıştırmacılık da yapmıyor. Benim de böyle bir niyetim yok. Ömer Seyfettin yapmıyor çünkü. Ancak bu ülkede Ömer Seyfettin, gayri Türklerin, gayrimüslimlerin, Müslümanların, Türkçülerin, Rusya'dan göçme başka milliyetçilerin, hepsinin farkında olan bir insan. Yani biz bunların üzerinden benim yapmaya çalıştığım sadece onu anlamak. Yoksa ne o dışlayıcı ne de ben o tabiatta bir insan değilim. Ömer Seyfettin'in hemen her hikâyesinde veya her gününde İslâmci, milliyetçi ve Modernist bakış var. Fakat öyle bir şey ki, konjonktürel bir durumdur bu. Ömer Seyfettin etki-tepki, aksiyon-reaksiyon diyalektiği içinde her gün veya her an bir başka yerde olabiliyor. Yani bir öyküsünde bu dindar, üstelik buradaki din İslâm ile çok bağdaşık olmasa da ahlâkî, tevhidi olması nedeniyle İslâm'a referans edilebilen bir ahlâk anlayışındır diyor. Ama bir başkasında kalkıyor daha farklı bir şey mesela, Tuhaf Bir Ölüm hikâyesinde bir başka kimliği ortaya çıkartıyor. Yani zaman zaman onun modernistliği, hatta modernistliği hiçbir zaman belki de öne çıkartılmıyor. O hep gizlide kalıyor. *Bahar ve Kelebekler'*deki mesela o genç kızı ve büyükanneyi anlatırken kadar coşkun ki, orada büyükanneye hayran olmamak imkânsız. Kendisi de hayran zaten. Fakat nedense o kızcağızı öyle bir anlatıyor ki; o kızcağız, keşke batıyı tanısa, batıyı okusa ve bize öyle katılsa, gibi bir şeyin içinde. Zannediyorum burada onun herhangi biriyle tanımlanamayacağını söylemeye çalışıyorum. Ama her hikâyesinde bu üçünden birisi öne geçiyor, biri arkada kalıyor. Ama genellikle üçüncü sırada kalan modernistlik oluyor. Ben burada modernliği çağdaşlık

veyahut da en son varılan günlük hayat tarzı, en son varılan nokta olarak alıyorum. Modernliği böyle alıyorum. Modernist derken de laikliğin yerine nasıl laikçilik deniyorsa, buradaki modernliği de gizlemem gerekir düşüncesi; fakat gizleyemedim, elimden kaydı, gibi bir yerde tutuyor hikâyesinde diyorum. Siz ne dersiniz İbrahim hocam?

Dr. İBRAHİM DEMİRCİ

Bu adlandırma ve sınıflandırma yapılırken maalesef bir kampın içinden, bir cephe namına görmek ve konuşmak gibi durumlara düşülüyor. Bir yere kadar da bunlar karşılanabilir ama edebiyatın tanıttığı bu tür siyasî ve ideolojik tercihlerin üstünde daha kapsayıcı, daha kuşatıcı bir alan olarak görmek mümkündür.

Bizim maceramız, Osmanlı'nın gerilemesi, düşüşü ve dağılışı süreci, batı karşısında konumlanmamızı gerektirmiş ve dolayısıyla Türkiye'de milliyetçiyim diyen, Türkçüyüm diyen, İslâmcıyım diyen herkeste şu veya bu şekilde mutlaka bir batı ukdesi, batı sorusu, buna cevap üretme veya üretmeme yolunda bir tutum mecburen oluyor. Âkif'de de görüyoruz bunu:

*“Alınız ilmîni Garb’ın, alınız sanatını
Veriniz, hem de mesainize son süratini
Çünkü kabil değil, artık yaşamak, bunlarsız;
Çünkü milliyeti yok sanatın, ilmin; yalnız.”*

Derken, batıyı yok saymak, batıyı görmezden gelmek, onunla hesaplaşmadan var olmak ve yürümek mümkün değildir. Dolayısıyla bütün bunlar olağan şeylerdir. Meseleyi ideoloji ya da siyaset kalıpları içinde dondurmamak ve onun üzerinden cepheler oluşturmak çok da sağlıklı bir yol değildir. Millî edebiyatı daha geniş bir açıdan ele almak gerekir.

NECATİ MERT

İbrahim Hocam, bunları Kabataş lisesindeki panelde de söylemişsiniz. Çok haklısınız. Ancak Ömer Seyfettin bu dediğinizi yapan birisi değil. Bunu kendisi de söylüyor. Hatta i onun “**Ashab-ı Kehfimiz**” hikâyesi için; “**içtimai bir roman yazmaktı benim kendi kastım. Edebiyat yapmak değil. Dolayısıyla ben halimizin ortaya çıkmasını tercih ettim, bunu gösteriyorum...**” diyor.

Yani Ashâb-ı Keyfimiz’i böyle anlatan bir adamın eserine biz onunla paralel bir açıdan bakmak zorundayız. Yani burada bir dil sürçmesi yapılmıyorsa eğer bunun böyle kabul edilmesi gerekir diye düşünüyorum. Çünkü o dâvâ adamı. Dili de dâvâ olarak kabul ediyor. Yani millî bir edebiyatın kurulması için dilin de millî olmasını istiyor. Başka bir şey daha var. Yine bir milletin din ile bağının da olmasını istiyor. “**Dili dilime, dini dinime...**” diyor. Yani şimdi belki de burada tezli romanın ilk örnekleridir. Tezli roman üzerinde çalışmış birinin haliyle incelemesinin de böyle olması gerektiğini düşünürüm. Mesela Kemal Tahir hakkında yapılan incelemeler, acaba Oğuz Atay için yapılanlar ile karşılaştırılabilir mi? Adam tezli roman yazıyorsa ona o şartlarda konuşmak düşer. Benim yapmaya çalıştığım da budur. Ben, hatta bunların içinden, keşke, modernistliği de modernlik de onun ölçüsünde, diğer ikisinin ölçüsünde olabilir miydi, olamaz mıydı? Ama bu çok sıkıntı bir şeydir. Ömer Seyfettin’in de bu sıkıntının arasında zaman zaman yenik düştüğünü görüyoruz.

Dr. İBRAHİM DEMİRCİ

Efendim şimdi bu çözümlenmiş bir mesele değil. Türkiye hâlâ bu sorunu çözmüş değil. Kendisini tanımlama, konumlama, yeryüzünde henüz kendisi için, insanlık için, önereceği nişanlılık anlayışı, ahlâk anlayışı, mefhum anlayışı, vs. hususunda bir yığın tereddüt, ikilem, çelişki, yaşama durumunda ve hâlâ sürüyor. Yükümlülüğümüz ya da sorumluluğumuz devam ediyor.

NECATİ MERT

Ömer Seyfettin'in kafası karışık mıydı?

Bizim bugün yaşa- dıklarımızı bir kafa karışıklığıyla anlatmak mümkünse, o günden bugüne de değişen bir şey yok. Sürekli bir hâlden bir hâle geçiriyoruz ve bir önceki halde yaptığımızı bir sonraki halde tekrar edemiyoruz. Ben bu kitaba çalışırken yaşadığımız depremde gördük. Akşam evde oturuyoruz. Deprem oldu. Aşağıda arabamız var. Evden çıktık aşağı indik araba orada. Arabaya girdik. Dolayısıyla şey yapamadık. Kurtulduk. Fakat arkadan bir artçı deprem daha oldu, bu sefer arabadan çıkıp toprağa attık kendimizi. Tekrar bir artçı depremden sonra tekrar topraktan arabaya gidiyoruz. Yani evde kalmak mı, dışarı çıkmak mı, toprağa basmak mı? Anında refleksler değişiyor. Hatta bir arkadaş anlatıyor. Depreme

ailesi evde rastlamış. Onlar dışarı çıkıyorlarmış bu da Mera da hayvan peşinde. Orada yakalanmış depreme. Evdekilerle karşılaşıyor. Evdekiler buna diyor ki, gelme gelme deprem oluyor. O da onlara diyor, siz de gelmeyin burada da deprem oluyor. Yani yaşadıkları böyle bir hâldir. O yüzden suçlaya-

mıyorum. Yani bugün o ahali bizim de yaşadığımızı düşünür. Yani Ömer Seyfettin milliyetçi bir devletin muhacir bir düşmanı olur. O düşmana Karşı kendisini devlet olarak inşa eder. Ömer Seyfettin'in ki öyle değil, Ömer Seyfettin'e saldırılıyor. Yani ülkeye saldırılıyor. O saldırıya karşı bir refleks olarak yani etki-tepki diyalektiği içinde tavrını koyuyor. Bir başka gün başka bir yerden saldırı geldiğinde bu sefer refleksini ona karşı kullanıyor. Zaten edebiyatının zayıf tarafı da budur. Türk düşüncesi üzerinden kuvvetli tarafı da budur.

Bunların üzerine yani Ashâb-ı Kehfimiz'de dediği gibi; *"Ben içtimai bir roman yazmak istedim. Toplum ne haldedir? Aydınları eleştirmek için yazdım..."* diyor. Yani edebiyat maksadım değildir. Ona öyle bakacağız. Fakat onun edebiyat yok dediği o hikâyede de başka hikâyelerinde de edebiyat vardır. Yani nasıl vardır? Tezi dile getirecek kadar vardır. Edebiyat yapacak gibi bir şey değildir. Ve üstelik o günü gününe yazıyor; çünkü refleksler günü gününe geliyor. Ama günü gününe yazmanın da tehlikesi var. Yani işte İki Mebus diye bir hikâye yazmış adam; otuz sene sonrasını anlatıyor. Yani Meşrutiyet devam edecekmiş gibi. Oysa Meşrutiyet devam etmiyor. On yıla kadar ne Osmanlı kalıyor ne de Meşrutiyet kalıyor. Böyle çalkantılı bir adamdır Ömer Seyfettin. Yani bunun altından, dedim ya, değirmencinin un çuvalı gibi ne vursanız tozuyor. O yüzden Ömer Seyfettin, çok çalışılması gereken bir edebiyatçıdır...

TYB KONYA'DA ÖMER SEYFETTİN'İN DİLİ VE ESERLERİ KONUŞULDU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi tarafından düzenlenen programda yazar Necati Mert Ölümünün 100. yılında Ömer Seyfettin'i anlattı.

Necati Mert; "Ömer Seyfettin 1884 yılında doğup 1920 tarihinde vefat etmiş çok kısa bir yaşam sürmüştür. Bu kısa yaşamına rağmen verdiği eser sayısı ve hacmi ile büyük edebiyatçılarımızdan birisidir. Babası Kafkas kökenli alaydan yetişme sert bir asker. Annesi İstanbullu ve nüfuzlu bir aileden, yumuşak ve müşfik... Ömer Seyfettin de bu iki özelliği birden görmemiz mümkün.

Ömer Seyfettin, döneminin hengamesini bütün karmaşıklığı ile yaşar.

Cumhuriyeti kuracak bir kuşağın siyasetten ve ekonomiden ne anladığını, din, millet, çağdaşlık, eğitim, kadın konularında neler düşündüğünü öğreniriz ondan. Görüşleri Ziya Gökalp'ın görüşleridir ama özellikle öykülerinde bu görüşlerin, şehir olsun kırsal olsun, okumuş olsun okumamış olsun, ülke insanında nasıl ete kemiğe büründüğünü, hayata nasıl katıldığına dair mütahiş tanıklık vardır. Zannım o ki sonraki bütün öykücülerin -50 kuşağı bunalmcılarını hariç- referansıdır Ömer Seyfettin." şeklinde konuştu.

"Genç Kalemler dönemi Balkanların en hareketli yıllarıdır. Bölgede çeşit çeşit milliyetçilikler cirit atmaktadır. Osmanlı aydınları parçalanma tehlikesine

karşı arayış içindedirler. Bunlardan birisi de Türk Milliyetçiliğidir. “Bomba” bunun ilk örneği sanırım.” diyen Necati Mert sözlerini şöyle sürdürdü;

“Genç Kalemler” Eylül 1912’de kapanır. Hemen bir ay sonra Balkan Savaşı başlar. Peşinden Birinci Dünya savaşı ve ardından teslimiyet...

Sonra “Yeni Mecmua” çıkmaya başlar. Otuz iki aylık bu dönem Ömer Seyfettin’in en verimli dönemidir. Bu dönemde yayınlanan öykü sayısı doksan sekiz. Yeni Mecmua önemlidir. Giderleri Genç Kalemler ve İslam Mecmuası gibi İttihat ve Terakki karşılanan bir dergi... İttihatçılığını bu sefer Ziya Gökalp çizgisinde sürdürür Ömer Seyfettin. “Üç Nasihat” gibi “Binecek Şey” gibi halk edebiyatından alınmış öyküleri bu dönemde yazar. Keza “Eski Kahramanlar” üst başlığı altında toplanmış on bir öykü. Ferman, Kütük, Pembe İncili Kaftan, Başını Vermeyen Şehit, Diyet, Teke Tek... Bu hikâyelerde hep aynı örnek kahramanlar yer alır. Dürüst, ahlaklı, minnetsiz, dindar ve Türk...

Yeni Mecmua dışındaki dergilerde ne yazdı ise burada da aynı şeyleri yazmıştır hemen hemen. Peşine düştüğü kimliğe farklı vurgular yüklediği söylenebilir. Masallardan faydalanır örneğin. Kimi öykülerini atasözleri ile başlatır ve öyküleri atasözlerine göre düzenler. Sanırım halk terbiyesinin kimlik için gerekliliğini belirtir böylece. Bu taşra saygısı boşuna değildir. Bu bilinci ve tam Anadolu İhtilali öncesi bu yöneliş önemlidir. Ömer Seyfettin’in Tanzimat ve giderek oluşan II. Meşrutiyet eleştirisi de bu noktada yeni bir anlam kazanır.

Tanzimatçılar/ Yeni Osmanlılar Fransa'ya gittiler. Meşrutiyetçiler/ Jön Türkler/ İttihatçılar ise Almanya'ya. Bu gidişler göz ardı edilecek semboller değilse eğer, Ömer Seyfettin'in Anadolu'ya yönelişi de göz ardı edilmemeli.

Ömer Seyfettin, "Ülkücü", "Milliyetçi" bilinir. Bunları fazlasıyla doğrulayan öyküleri var ama onlarda bile "din", "mazi", "gelenek" ihmal edilmez. Ömer Seyfettin millet sözcüğünü Ziya Gökalp gibi o eski ümmet anlamını unutmadan kullanır.

Dilde sadeleştirme konusunda da Ömer Seyfettin'i Öz Türkçecilerle karıştırmamalı. Nurullah Ataç gibi Öz Türkçeciler dilde bulunan Arapça ve Farsça kelimelerin sadece kurallarını değil bu kelimeleri de atmak taraftarıdır. Ömer Seyfettin ise sadece tamlamaların atılması kelimelerin kullanılması taraftarıdır.

İmparatorlukta Tasfiyecilerden başka eski dil taraftarı Fesahatçiler de var. Bir de mutediller var. Bunların başında Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip gelir. Ziya Gökalp'ın şu dörtlüğü neye karşı, neye taraf oldukları hakkında bize yeterli bilgiyi verir.

"Uydurma söz yapmayız.

Yapma yola sapmayız,

Türkçeleşmiş, Türkçedir,

Eski köke tapmayız."

Ömer Seyfettin'in dili sadedir. Klişeden öte bir niteleme bu. Gücünü bu sağlam dil anlayışından alır. Ne mutlu bize ki hem öykülerin hem de bu dilin çocuklarıyız."

Programın sonunda TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu, Dr. İbrahim Demirci ve programı düzenleyen yazar Hüzeyme Yeşim Koçak tarafından Necati Mert'e günün anısına plaket takdim edildi.

#şehresözümüzvar

TARİH SOSYOLOJİ VE
ROMAN ÜÇGENİNDE
BİR AYDIN
KEMAL TAHİR

Doç. Dr.
**Selim
SOMUNCU**

14 MART 2020 CUMARTESİ
14:00
KILICARSILAN KONFERANS SALONU
TYB KONYA ŞUBESİ YANI

TÜRKİYE
YAZARLAR
BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya_subesi
tybkonya42@gmail.com
tybkonya

KATKILARIYLA

MERAM
KARATAY

Doç. Dr. SELİM SOMUNCU

-ÖZGEÇMİŞ-

Selim Somuncu, Malatya'da dünyaya geldi. Lisans eğitimini 2003 Yılında BAÜ Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde tamamladı. Selçuk Üniversitesinde tezsiz yüksek lisans yaptı (2005). Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği bölümünde araştırma görevlisi olarak göreve başladı. (2005) Yüksek lisansını burada tamamladı (2008). Ankara Üniversitesi'nde başladığı doktorasını *Türk Romanına Yönelik Bir Söylem Çözümlemesi: Bilgi-İktidar-ideoloji* başlıklı teziyle 2013 yılında tamamladı. Çeşitli akademik dergiler dışında *Yazı*, *Edebi Pankart*, *Yedi İklim*, *Tasfiye*, *Dergâh*, *Post Öykü*, *Muhayyel*, *Yitiksöz*, *Hece* ve *Hece Öykü* gibi dergilerde deneme, eleştiri ve incelemeleri yayımlandı. *Edebiyat Sosyolojisi* (Hece Yay.), *Tanzimat Edebiyatı Şiir-Roman* (Kesit Yay.), *Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı- II*, (Anadolu Üniversitesi Yay.) kitaplarına bölümler yazdı. Halen KSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Yazarın Kitapları: *Romanda Bilgi İktidar İdeoloji*, (Hece Yayınları, 2015), *Sesini Arayan Şair Faruk Nafiz Çamlıbel* (Kriter Yayınları, 2019) *Bursalı Mehmed Tâhir Efendi*, (İ. Halil Tuğluk ile...), (Kriter Yayınları, 2019) *Avrupa Macerasının Erken Dönem Bir Örneği: Avrupa'da Bir Cevelan*, Manas Yayınları, 2018.

Tarih, Sosyoloji ve Roman Üçgeninde Bir Aydın

KEMAL TAHİR

Değerli misafirler, kıymetli hâzirûn, öncelikle hepimiz hoş geldiniz. Kemal Tahir'i konuşmak üzere bir araya geldik. Tabii ülkenin gündeminde bir virüs var, dünyanın başının belası vaziyette. Normal gündem olarak da malum 12 Mart İstiklâl Marşı'nın kabulü vesilesiyle de her yerde Mehmed Âkif konuşuluyor. Aslında başka bir yere Mehmed Âkif'i konuşmak için çağrıldım ama çok daha evvelden TYB Konya Şubesi ile sözleştiğimiz için resmi söylemin dışına çıkarak, resmi söylemin dışında bir aydını, Kemal Tahir'i bugün konuşuyoruz. Aslında bir anlamda gerek Türkiye'de kültürel iktidarın gerekse kanonun bir türlü benimsemek istemediği, benimseyemediği bir aydını konuşuyoruz.

12 Eylül 1980'e gidip oradan küçük bir anekdotla başlamak istiyorum. Kemal Tahir'in birkaç filmi beyaz perdeye aktarılmış. Hatta bir tanesi yine tam olarak 12 Eylül dolaylarında senaryolaştırılıyor. 12 Eylül olup bittikten sonra Kenan Evren tarafından, onun talimatıyla ortadan kaldırılan, imha edilen filmlerden bahsediyorum. Hiçbir şekilde gösterime girmeden imha ediliyor bu filmler. Kemal Tahir böyle bir aydın. Tabi resmi söylemin dışında bir aydın yıllarca.

Kemal Tahir'i teknik anlamda avangart bir romancı olarak tanımlamak istiyorum. Buradaki avangardizm, roman tekniği açısından değil belki ama söylem itibariyle, işlediği konular itibariyle bir avangartlık... Ona avangart bir aydın diyebiliriz. Çünkü Kemal Tahir, romanlarında ele aldığı konular içerdiği bilgi dağarcığı itibariyle bir tarih yazıcılığı yapıyor. Bir tür Türk sosyolojisi sunuyor. Çokça yazıyor tabii ki. Çok yazması nedeniyle de konu açısından çeşitlilik gösterir romanları. Bazı romanlarında Cumhuriyet sonrası ana hedefi haline getirir. Tabii bu dönemde tek parti döneminin de ihmalleri, görmezden gelmeler, görmezden gelinen toplumsal gerçeklikler, siyasi baskılar, halka dayatmalar, sivil toplum, halk üzerinde tahakkümünü kuran o yapıları Kemal Tahir'in deşifre ettiğini görüyoruz. Bir nevi yazar, ele aldığı bu sosyolojik ve tarihsel boyutu ağır basan kurgularda sistem içerisindeki anti-demokratik, halktan kopuk yapıları deşifre etmeye çalışır. Biraz da buradan hareketle işte konu başlıkları ne olsun denildiğinde tarih, sosyoloji ve edebiyat denklemini kurarak böyle bir başlık belirlemeyi uygun gördük. Sadece sistemin içerisindeki bürokratik bir hiyerarşinin, halkı ezen bürokratik bir yapının deşifresini yapmıyor. Onun haricinde imamlar, ağalar, şeyhler, dedeler, muhtarlar vs. bunların da halk üzerindeki tahakkümünü bir nevi bu geniş kitleleri sömüren

bütün yapıların deşifresini görüyoruz Kemal Tahir'de. Tabii özgün bir yazar, hani avangart aydın dedik ya özgün bir yazar olduğu için, özgün bir romancı olduğu için aslında bunu söyledik. Peki, özgünlüğü nereden geliyor? Özgünlüğü işte bu temalardan geliyor nispeten. Bir diğer özgün yanı ise herkesin suspus olduğu dönemlerde Kemal Tahir'i konuşurken görüyoruz. Burası çok önemlidir. Özellikle Kemalizm eleştirisi noktasında son derece önemli bir aydın olarak karşımıza çıkıyor. Sözelimi Köy Enstitülerini eleştiriyor. Hapishane ya da eşkıyalık romanları yazıyor. Kuruluş romanı yazıyor. Serbest Fırkayı yazıyor. İzmir Suikastını yazıyor. İzmir Suikastını resmî tarihin söylemine alternatif bir şekilde yazıyor. Kemal Tahir'in özgünlüğü çok farklı konulara girmesinde yatıyor. Dolayısıyla gerek işlediği marjinal temalar, gerek muhalif söylemi, gerekse daha önce ele alınmamış konuları ve kendi kuşağının da ele alamadığı konuları ele alması açısından Kemal Tahir'i klişenin dışına çıkmış bir yazar olarak da tanımlayabiliriz. Klişenin dışına çıkmış bir aydın olarak da tanımlayabiliriz. Köy ve köylünün sorunlarını o dönemde, evet; sosyal gerçekçiler de ele alıyor. Köy enstitülerini sosyalist, Kemalist yazarlarda ele alıyor; fakat Kemal Tahir'in tuttuğu aynayı tutan yok, onun bakış açısıyla bakan yok. Burası önemli. Yani sadece tematik anlamda baktığımız zaman bir yanılgıya düşebiliriz. Dolayısıyla sadece tematik olarak bakmamak ve bakış açısını okumak gerekiyor Kemal Tahir'in. Söz gelimi herkes o dönemde köy romanları yazıyor. Ama o farklı bir şekilde yazıyor. Mütareke döneminin İstanbul'unu yazıyor. Yine köy ve toprak sorunlarını ele alıyor ki, bu onun elini bir nevi kolaylaştıran bir izlek. Ona da birazdan değineceğim. Çünkü sosyalizmde köy ve toprak mülkiyeti sorunları çokça işlenen bir konudur. Dolayısıyla orada kendine verimli bir alan seçiyor Kemal Tahir. Ve daha sonraları *Devlet Ana*'da, yani son denemelerinde kuruluşa gidiyor. Osmanlının kuruluşunu problematik bir çerçevede ele almaya çalışıyor. Burada Kemal Tahir'in yaş itibarıyla çocuk diyebileceğimiz yaşlardayken

ittihatçıları tanınması ve onlardan sözlü tarih çalışması yaparcasına birtakım bilgiler edinmesi de onun romanlarını besleyen ve bu hakikat arayışını tetikleyen unsurlardan biridir. Bu yüzden o dönemi tüm yönleriyle çok iyi anlatıyor. Sadece karalama, olumsuzlama değil, aynı zamanda iyi taraflarını da görebiliyor. Söz gelimi dayısının çok meşhur bir ittihatçı olduğu söylenir Kemal Tahir'in.

Gençlik yıllarında Kemal Tahir'i tanımış ve Kemal Tahir ile ilgili çokça makalesi olan Kurtuluş Kayalı, bir çalışmasında Kemal Tahir'in okunmadığını, kendi yaşıtı olan ve kendisinden genç olan kuşakların ondan mahrum kaldığını söyler. Konuşmamın başında da söylediğim üzere Kemal Tahir hakkı çok sonraları teslim edilmiş bir aydın, bir yazar olarak karşımıza çıkıyor. Ve romanlarında bir takım sosyolojik tezler, birtakım tarihsel tezleri işlediğini görüyoruz. Şöyle bir soru akla geliyor: **“Neden Kemal Tahir bir sosyolog olmadı, bir tarihçi olmadı da bunları roman diliyle anlattı?”** Çünkü sözgelimi *Devlet Ana* en hacimli romanlarından ve en başarılı metinlerinden birisi. *Devlet Ana'yı* yazabilmek için denilir ki, Kemal Tahir yaklaşık bin sayfalık tarihi belge taramış. Bir tarihçi titizliği ile ya da bir bilim insanı titizliği ile çalıştığını görüyoruz anılardan, sohbetlerden; tabi neden böyle bir kişi tarihçi olmayı seçmiyor, ya da neden sosyolojik tezler yazmayı tercih etmiyor, ya da neden romanlarındaki karakterler gibi gazeteci kimliği ile bu işleri yapmıyor? Burası önemli bir soru. Burada edebiyat devreye giriyor. Yani her şeyden önce kalıcı olmak istiyor Kemal Tahir, yüzlerce yıl okunmak istiyor. Edebiyatın kalıcılığına sığınıyor çünkü. Tabii hemen şunu da belirtmek gerekir ki, o yıllarda bu tür sosyolojik tezler yani Kemal Tahir'le paralel düşünceleri dile getiren birtakım aydınlar var, bilim insanları var. Fakat Kemal Tahir onların birtakım sorunlar içerisinde boğuştuğunu da fark ediyor. Türkiye'de özellikle siyasî iktidarların ana meselesinin böyle bilimsel tezlere direnerek, direnç göstererek işlediğini görüyor, fark ediyor. Tabii edebiyatta da böyle +bir kanı söz konusu, edebiyatta da görmezden gelme her

daim var ama geleceğe bir mum yaktığının farkında aslında. Romanı seçerek, hikâyeyi tercih ederek bugün olmazsa bile bir gün değerin anlaşılabileceğinin farkında. Hakikaten yaşadığı dönemde de ne İsa'ya yaranabilmiş ne Musa'ya yaranabilmiş bir aydın. Birazdan örneklerini de vereceğim. Çok şiddetli eleştirilere maruz kalmış bir aydın. Ve tabii ki eğer o da Sencer Divitçioğlu gibi, Behice Boran gibi sosyolojik tezler yazarak görüşlerini dile getirseydi o da siyasal iktidarın hışmına uğrayacak ve görmezden gelinecekti. Romancı olarak da bu hışma uğramış elbette, fakat bu tür tezlerin iktidar tarafından daha kolay yaftalandığının farkında. Roman aslında onun için hem bir amaç, daha çok bir araç gibi. Çünkü mesajını bir zarfa koyar gibi zaman yolculuğuna bırakıyor. Çünkü edebiyat daha dirençlidir. Edebiyatın daha dirençli olduğunun farkındadır, bilincindedir. Çok basit bir şekilde Kemal Tahir'i herkes biliyor. Lise talebesi onu okuyabiliyor, okutabiliyoruz. İsmi kulaklarımıza aşına. 2000'li yıllardan sonra romanları sinema filmi olarak gösterildi. Dolayısıyla çok bilinen bir isim. Tek başına bu boyuttan baktığımızda, ama 30'lu 40'lu yılların çok kıymetli Sosyal Bilimcileri var; biz bunların bugün hiçbirini bilmiyoruz. Sadece alanın uzmanları biliyor. Ama Kemal Tahir geniş kitlelere ulaşabiliyor ki, bu da edebiyatın gücünden kaynaklanıyor. Dolayısıyla gazete köşe yazıları yazarak düşüncelerini dile getirseydi, yazılarının hepsi gazete kupürlerinde kalacaktı. Tozlu arşivlerde küflenip gidecekti. Dolayısıyla burada edebiyatın konumunun ne kadar muhkem, gücünün ne kadar önemli olduğunu da görüyoruz. Tabii şunu da söyleyelim. Söz gelimi sadece edebiyatın konumunun muhkem, gücünün önemli olduğunu görmüyoruz; aynı zamanda aynı dönemde Kemal Tahir ile paralel düşünceleri olan, aynı fikirleri dile getiren aydınları, bilim çevrelerini de Kemal Tahir'in etkilediğini görüyoruz. Sözgelimi İdris Küçükömer'in bir kitabı, *Devlet Ana* romanından alınan bir epigrafla başlar. Dolayısıyla "**edebiyat sosyal bilimlerin neresindedir?**" sorusunun cevabı da aslında burada gizli. Kemal Tahir'le ilgili az önce dokunup geçtiğim bir husus var ki, o da Kemal Tahir'in

bu ülkede anlaşılması sorunsalıdır. Her şeyden önce Kemal Tahir incelemelerinde, Kemal Tahir okumalarında iki türlü yaklaşımın var olduğunu görüyoruz. Bunlar ifrat ve tefrit şeklindedir. Ya aşırı derecede Kemal Tahir'e ilişkin iltifat, yüceltme var, ya da aşırı derecede görmezden gelme, aşırı bir yerme söz konusudur. Bazı gruplar tarafından Kemal Tahir'in eserleri Türk edebiyatının başyapıtlarıymış gibi algılanıyor. Araştırmacıların bu hükmü vermesindeki etken eserlerinin estetik niteliğinden ziyade işlediği tarihsel ve toplumsal tezlerdir. Zaten Kemal Tahir'i birtakım bilim çevrelerince saygın kılan da bir nevi bu husustur. Yani yerli bir Türk sosyolojisi arayışında olmasıdır. Bahsettiğim bilim çevreleri derken özellikle İstanbul Üniversitesi sosyoloji ekolünü kastediyorum. Kimi aydınlar Baykan Sezer Hoca'ya dayandırmakta, kimi aydınlar Cahit Tanyol'a kadar götürmekte bu Kemal Tahir ilgi ve alakasını. Fakat ulusalcılığın yükselişte olduğu, yerlilik arayışlarının hız kazandığı bir dönemde, yani özellikle 50'li 60'lı yıllarda Kemal Tahir, tartıştığı konularla, yazdıklarıyla hiç de küçümsenecek türden bir aydın değildir. Yani kulvarını açık bir şekilde belirtiyor, gösteriyor. Bu yüzden bazı grupların da hışmına uğruyor. Bazı gruplar eserlerinin kurgusal ve estetik niteliklerinden ziyade sadece yansıttığı sosyolojik gerçekler açısından ele almayı tercih ediyorlar. Tabii bugüne kadar Kemal Tahir hakkında yapılmış çalışmalarda edebiyat dışındaki alanlardan bazı kişilerin yoğunluklu bir şekilde katılmasının sebebini de ben buraya bağlıyorum. Çok yönlü bir aydın olmasına ve eserlerinde tarihsel ve sosyolojik tezler işlemesine bağlıyorum.

Bu ifrat tefriti biraz daha açarak ilerlemek istiyorum. İstanbul sosyoloji kökenli bilim çevrelerince Kemal Tahir'in çokça incelendiğini ve ciddiye alındığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu işlediği tezler açısından fakat Türkiye'de özellikle Kemal Tahir'in yaşadığı dönemde hedef tahtasına oturtan ve çok şiddetli hücumlarda bulunan birtakım ekoller de var. Kemal Tahir, -kendisi de sosyalist olmasına rağmen- Kemalistler ve sol sosyalist eleştirmenlerin de

hedef tahtasındadır. Hatta sosyalizmi, tabiri caizse, Nazım Hikmet’le beraber tahsil etmesine rağmen... Belki Nazım Hikmet o dönemde, 50’li, 60’lı yıllarda Türkiye’de yaşıyor olsaydı, Nazım Hikmet’i de sindiremeyeceklerdi. Kemal Tahir sol tarafından sindirilememiş bir aydındır. Türk sosyalizmi tarafından sindirilememiş bir aydındır. Popülist taraftarları kastediyorum tabii ki. Söz gelimi en büyük, en acımasız eleştirileri Kemal Tahir’e yapanlar sol eleştirmenlerdir. Tahsin Yücel, Murat Belge, Fethi Naci, Berna Boran gibi isimler çok şiddetli hücumlarda, eleştirilerde bulunmuşlardır.

Tabii sadece bunlar değil, muhafazakâr çevrelerce de çok özüm-senememiştir Kemal Tahir, onu da belirtelim. Hani, tabiri caizse, *‘ne İsa’ya ne Musa’ya’* durumudur. Söz gelimi Türkoloji ekolünde de yine, özellikle sağcılar ve ulusalcılar tarafından da bolca eleştirilen bir Kemal Tahir görüyoruz. Sözelimi çok bilinen bir edebiyat tarihinde şöyle bir kıyaslama yer alır: **“Kemal Tahir mi, Orhan Kemal mi?”** Böyle bir kıyaslama doğrudan yok ama Orhan Kemal’in, Kemal Tahir’den daha iyi bir romancı olduğuna ilişkin bir sonuca ulaşır yazar. Öyle ya da böyle eleştirilecek bir şeyler daima bulunabilir bu gayet normal. Ama bu eleştirilerin ifrat tefrit şeklinde olması, yani birtakım çevrelerin kötü romancı, birtakım çevrelerin de Türk edebiyatının en iyi romancısı şeklinde yorumlaması, bizim toplumsal olarak bir özelliğimiz galiba. Ya toptan ret ya hepten kabul şeklinde bir duruşumuzun olmasından kaynaklanıyor. Ama her halükarda şöyle veya böyle hem yüceltim de hem de olumsuz, menfi eleştiriler de ideolojik bir bakış açısının olduğunu da rahatlıkla söyleyebiliriz. Özellikle olumsuz eleştirilerde Kemalist eleştirmenlerin ya da sol sosyalist eleştirmenlerin acımasız tutumlarında da bunun rahatlıkla olduğunu söyleyebiliriz. Yani nedir bu ideoloji? Evet, Kemal Tahir sosyalist bir yazar, sosyalist bir romancı ama sosyalist eleştirmenler neden eleştiriyor? Çünkü Kemal Tahir’in sosyalizmi doğru anlamadığını düşünüyorlar, birincisi bu. İkincisi ise o dönemde tabii biliyorsunuz birbirleriyle pek bağdaşmayan iki kavram sosyalizm ve

Kemalizm; fakat o dönemde sosyalist aydınların bir eksen kayması yaşadığını ve Kemalizm'e kaydığını da söylenebilir. Bu durumdan da rahatsızlar çünkü Kemalizm'i eleştiren bir romancı kendi içlerinden çıkmış. Ve tüm bunlarla beraber yaşadığı dönemde görmezden gelen, eleştirilen, kanonun dışladığı bir Kemal Tahir'i görüyoruz. Yani tabii Kemal Tahir'in en basitinden lise ders kitaplarında uzun yıllar olmayışının nedenlerinden biri budur. Başka nedenler de var, onları da sayabiliriz. Ama en önemli faktör budur. Bizzat Kenan Evren'in talimatıyla filminin kopyaları yakılmış bir yazardan bahsediyoruz.

Tabii tüm bunlarla beraber özellikle 2000'lerden sonra bir Kemal Tahir ilgisinin yaşandığını da söyleyebiliriz. Bugüne kadar Türkiye'de pek az romancıya nasip olmuş diyelim, tabiri caiz ise hem ideolojik hem de akademik anlamda çok farklı kurumların özverili çalışması ile farklı gruplardan aydınların, bilim insanlarının elbirliğiyle, iş birliğiyle hazırlanmış anma programları, dosyalar, özel sayıların son 15-20 yılda Kemal Tahir'e yönelik olarak arttığını görüyoruz. Bu da işte aslında Kemal Tahir'in geleceğe ilişkin bıraktığı notların niteliğine ilişkin çok önemli bir veridir. Kemal Tahir'e yönelik bu okumalarda, işte "*Kemal Tahir nasıl bir Türkiye istiyordu?*" sorusu soruluyor çokça. Ya da "*Kemal Tahir Osmanlıcı mıydı?*" sorusu

soruluyor. Veyahut bir tarihçi, bir sosyolog, bir romancı olarak Kemal Tahir ekseninde yapılan okumalardan bahsedebiliriz. Tabii bunlar Kemal Tahir'in nasıl alımlandığına ilişkin bizlere ipuçları veriyor. Hatta bu okumaların bir kısmı Kemal Tahir'in eserlerini okuyuların kritiğine ya da Kemal Tahir hakkında yazılanların kritiğine de dönüşüyor bir zaman sonra. Ya da Kemal Tahir'in niyetini okuyuların niyetlerini okuma biçimlerine dönüşüyor, çok şeyler yazılıp çizilince tabii ki. Bu iki tarzı yani Kemal Tahir'e ilişkin alımlama, yorumlama tarzını belirginleştirmek gerekirse işte ifrat ve tefrit dedik, kimlerin ifrata ve tefrite, kimlerin aşırı derecede yücelttiğine ya da neden yücelttiğine değindik. Ya da Kemal Tahir'i görmezden gelen ideolojik ekollerin neden kötü bir romancı olarak tanımladıklarına değindik. Roman tekniği açısından inceleyen yazarların genellikle Kemal Tahir'i olumsuzladığına şahit oluyoruz ki, gerçekten de teknik anlamda romanlarında kusurlar vardır, doğrudur bu. Sosyolojik ve tarihsel boyutuyla inceleyenlerin de genellikle yüceltiklerine şahit oluyoruz Kemal Tahir'i. Fakat bu genellemeyi bozan bir istisna var. Bu da *Devlet Ana* romanıdır. Söz gelimi diğer romanlarında teknik açıdan baktığınız zaman çok eleştirecek husus buluyorsunuz; fakat tarihsel ve toplumsal açıdan baktığınızda yazarın hakikatleri söylediğini görüyorsunuz. Benim kanaatim *Devlet Ana*'da tam tersi oluyor. *Devlet Ana* teknik olarak çok sağlam bir metindir. Kemal Tahir'in en okunaklı romanlarından bir tanesidir. Âdetâ elinizin altından roman kayıp gidiyor. Roman, hemen hemen 600 sayfa, ama çok kolay bir şekilde bir çırpıda okuyabiliyorsunuz. Bu yalın bir dille yazıldığı için falan değil, roman öyle çok kolay bir roman da değil. Bazen kimin ne dediğini karıştırıyorsunuz. Söylemler birbirine karışıyor. Çok fazla bilgi var. Çok fazla yorum var romanda. Ama kurgu çok sağlam, üzerinde en sıkı çalıştığı metinlerinden bir tanesi diyebiliriz Kemal Tahir'in *Devlet Ana* için. Zaten ustalık dönemi eseridir. Fakat diğer romanlarında yapılan olumlu incelemelerin aksine tarihsel ve toplumsal hakikatleri dile getirmesi

açısından diğer eserlere nispeten zayıf kaldığını da söyleyebiliriz. Bu da neden kaynaklanıyor? *Devlet Ana*'nın Osmanlı'nın kuruluşunu anlatmasından kaynaklanıyor. Kemal Tahir'in daha önce itti-hatçıları anlattığı romanları vardı. Milli mücadele dönemini anlattığı romanları vardı. Mütareke dönemindeki kaotik ortamı anlattığı romanları var. Köy Enstitülerini anlattığı romanları var. Bunlar biz-zat yaşadığı dönemin ürünleri. Birçoğunu aslında sözlü tarih ça-lışmasıyla ya da müşahede ederek kavramış, özümsemiş ve öyle yazmıştır. Dolayısıyla orada bir toplumsal hakikat arayışından ra-hatlıkla bahsedebiliyoruz. Ama düşünün 1900'lü yıllarda yaşamış bir yazarın 1200-1300'lü yılları yazmaya kalkıştığı zamanki hâli. Ta-bii her ne kadar çok sıkı araştırma yaptığını, kaynaklar bize söylese de biz burada Kemal Tahir'in biraz daha ideolojik nedenlerle ta-rihsel anakronilere düştüğünü görüyoruz. Yani roman çok başarılı ama birtakım tarihsel anakroniler, bize bu anlamda bir önceki söy-lediğim genellemelerin dışında eleştiriler yaptırıyor. İşte en basitin-den Osmanlı'nın kuruluş dönemi Kemal Tahir'in romanlarında çok abartılı bir cinsellik vardır. Ve aynı üslubunu Osmanlı'nın kuruluş döneminde kutsallık izafe ettiğimiz şahıslara ve kurumlara da ya-kıştırması, birtakım eleştirilere maruz kalmasını kaçınılmaz kılıyor. Yani **“Toplumsal gerçeklik bu mudur?”** sorusunu sordurtuyor. Bunun dışında Asya tipi üretim tarzı felsefesini yine Osmanlı'nın kuruluş dönemine uydurmaya çalışması, mülkiyet kavramını, Marksizm'den mülhem üretilmiş bu terminolojiyi, toprak-mülkiyet ilişkisini Osmanlı'nın kuruluş dönemine yansıtmaya çalışması Ke-mal Tahir'in toplumsal gerçekliğini tartışılır hale getiriyor. Nihaye-tinde, biz bu romanı toplumsal gerçeklik açısından değerlendirmek zorunda mıyız? Zorunda değiliz. Sadece okuyup geçebiliriz. Fakat nihayetinde kuramsal tabirle roman sokağa tutulan bir aynadır ya da roman cadde boyunca gezdirilen aynadır, realitesinden hareket ettiğimiz zaman bizim böyle bir mihenk de kullanmamız gereki-yor. Ya da yazarın zaten temel amacının bir anlamda toplumsal

gerçekliği yansıtmak olduğunu da görmemiz gerekiyor. Nihayetinde realist bir yazar. Yani ideolojik olarak sosyalist ama sanat akımı itibari ile de realist bir yazardan bahsediyoruz. Ve eserleri de bu tür incelemeye de sonuna kadar açık diyebileceğimiz türden eserlerdir. Hatta ve hatta Kemal Tahir'in eserlerinin tamamının tarihsel ve toplumsal incelemelere müsait olduğunu, rahatlıkla söyleyebiliriz. Tabii bunu tarihsel ve toplumsal bir kategori olarak görmek yine bir ideolojik bakış açısıdır. Yani Marksizm'den mühlhem bir bakış açısıdır. Genel olarak edebiyatı böyle incelemek de bir nevi Marksist ideolojinin, Marksist estetiğin ürettiği argümanlardır. Ve bu açıdan da açıkçası çokça incelenmiştir.

Aydın kişiliğinden başlamıştık Kemal Tahir'in. Bir nevi avangard bir aydın olarak tanımlamıştık. Romanlarındaki temalar ve bakış açısı yönüyle avangard olduğunu söylemiştik. Buna ek olarak Kemal Tahir'in bir karşı ideoloji romancısı olduğunu da söyleyebiliriz. Çünkü her şeyi eleştirmesi her şeyi sorgulaması, araştırması, bildiklerinden bile şüphe etmesi, onu bir karşı ideoloji aydını ya da karşı ideoloji romancısı yapmıştır. Çok spesifik örnekler vererek gidebiliriz bunun için. Söz gelimi eleştirilerini tam da galatı meşhurlar üzerinden yapar. Yani toplumda yanlış bilinen doğrular üzerinden giderek eleştirilerini oluşturur. Sözelimi Marksizm'i bile eleştirdiği oluyor. Ya da dönemin siyasal iktidarını ellerinde bulunduran Kemalistleri de çok rahat bir şekilde eleştirmekten çekinmemiştir. Bunun bedelini de ödemiştir. Anadolu'nun çok farklı yerlerin de yıllarca cezaevlerinde kalıyor. Bursa'da, Çorum'da, Malatya'da cezaevlerinde kalıyor. Tabii bu durum onun için bir tahsil gibi oluyor. Çünkü romanlarında çok kolay, akıcı bir şekilde kullandığı halk ağzını, kabadayılardan, külhanbeylerin argosunu nerede öğreniyor? Cezaevinde öğreniyor tabii ki. Ve çok canlı bir dildir Kemal Tahir'in romanlarındaki dil. Okumaktan zevk aldığımız bir dil, hiç sıkılmadan akıp giden bir üslubu var. Ve tüm bunlar neyin ürünü? O halkın içerisinde kalıyor. Halkın içerisinde bu işi

öğreniyor bir nevi. Kemal Tahir sözlüğü diye bir sözlük yazdı bir arkadaşı. Çok sıra dışı kelimeler var. Sadece Kemal Tahir'in romanlarında geçen Anadolu'nun farklı yerlerinde, farklı zamanlarında kullanılan terimler, argolar, terkipler vs. bunlardan oluşan bir sözlük. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi ne İsa'ya ne de Musa'ya yararı olabilmiş değildir. Ne sağcılar ne de solcular tam olarak benimseyememiş yaşadığı dönemde. Peki, karşı ideoloji neden karşı ideoloji? Söz gelimi Köy Enstitüleri'ni o dönemde herkes yazıyor ama Kemal Tahir Köy Enstitüleri'ne kral çıplak diyor. Bakın siz yanlış görüyorsunuz, hadiseyi yanlış yorumluyorsunuz, diyor. Ve bunu Bozkırda ki Çekirdek romanını yazarak yapıyor.

Bir de söz gelimi bizde Köroğlu ile başlayan, modern edebiyatta da Yaşar Kemal'le zirve yapan eşkıyalık övgüsü vardır edebiyatımızda. İnce Memed yayınlandıktan birkaç yıl sonra *Rahmet Yolları Kesti* romanını yayınlıyor. Ve eşkıyalığın gerçek yüzünü gösteriyor Kemal Tahir. Bir nevi tersten bakış ya da bir karşı ideolojiyi savunmadır. Tabii bunlar haricinde az önce ifade ettim; köy romanlarını sadece Kemal Tahir yazmıyor. Köy meselesi, toprak meselesi, hâkim sınıf tarafından ezilenler, işçilerin sorunları, vs. Bunlar 1970'li yıllarda Türk sinemasına da konu olmaya başlıyor. Türk edebiyatında ise bu konuları 1920'li yıllara hatta Tanzimat'a kadar götürebiliriz. Genel olarak ise romanlarda, hikâyelerde 1920-1930'lu yıllarda çokça işlenen konulardır bunlar. İlk kez Kemal Tahir tarafından işlenmiyor. Fakat Kemal Tahir köy romanları yazmaya başladığında; *Sağırdere*, *Kör Duman*, *Köyün Kamburu* gibi romanlarında bizim sosyalist yazarlarda okumaya alıştığımız köylü dışında farklı bir köylü portresi çizmeye başlıyor. Söz gelimi o, köylüyü hep yücelterek anlatan sosyalist romancıların gerçekliğinin dışına çıkarak yeni bir gerçeklik inşa ediyor. İşini bilen, kurnaz, her şekilde işini yürütebilen, birtakım sapkınlıkları olan, kurnaz bir Anadolu köylüsünü işlemeye başladığını görüyoruz her romanında. Oysa bu da karşı ideolojik bir tutum olarak karşımıza çıkıyor.

Hemen şunu da söyleyeyim. *Devlet Ana* bir anti roman değildir. Yani anti ideolojik bir refleksle yazılmış roman değildir. Ama *Devlet Ana*'ya cevap mahiyetinde anti romanlar yazılmıştır. Söz gelimi Kemal Tahir'in muhafazakâr kesim tarafından da çok eleştirildiğini söylemişim. Özellikle *Devlet Ana* yayınlanınca milliyetçi cepheden Kemal Tahir'e yönelik bir ilgi uyanıyor. Adam Osmanlı'nın kuruluşunu yazmış, kolay bir şey mi? Sosyalist bir adam. Fakat bir zaman sonra roman dikkatli okunduğunda; yeri mu yoksa övüyor mu gibi bir muamma yaşanıyor. İşte o dönemde Tarık Buğra da hayatta ve bunu Tercüman gazetesinde köşe yazısına konu ediniyor 1979 yılında. Ve tabii o yıllarda kendisi yeni bir roman yazmaya başlamış; *Osmancık* romanını. *Devlet Ana* yayınlandıktan 17 yıl sonra *Osmancık*'ı yayınlıyor. Ve *Osmancık* romanında Kemal Tahir, *Devlet Ana*'da yanlış anlatılan Osmanlı'nın kuruluş aşamasına bir nevi bir düzeltme yapıyor. Yani o tarihi, roman diliyle yeniden yazmaya çalışıyor, yeniden inşa etmeye çalışıyor. *Osmancık*, bir nevi *Devlet Ana*'ya karşı yazılmış, bir cevap mahiyetinde yazılmış karşı ideoloji metni diyebiliriz. Tabii “**ne İsa'ya ne Musa'ya**” dedik ama şunu da söyleyelim. Kemal Tahir'e yine erken dönem hakkını veren birtakım aydın çevreler de vardır. Sadece bu İstanbul sosyoloji ekolü değil tabii ki. Sözgelimi İslâmcıların erken dönemde başlayan bir teveccühü var. Belki de Kemal Tahir'in 2000'li yıllardan sonra itibar görmesinin sebeplerinden bir de, AK Parti'nin iktidar olmasında aranabilir; ama ondan çok önce İslâmcı aydınların gerek *Yol Ayrımı*'nda gerekse *Kurt Kanunu*'ndan dolayı Kemal Tahir'e yönelik bir teveccühü vardır. Çünkü Kemalizm eleştirilerinin yoğunlaştığı metinler bunlar. Bunun dışında az önce de söylediğimiz gibi *Devlet Ana*'dan dolayı da kısmi bir Milliyetçi ekolden Kemal Tahir'e yönelik bir teveccüh vardır. Bildiklerinden şüphe eden bir aydın olarak başladık; hatta çok meşhur bir hikâye vardır. Burhan Bozdağ anlatıyor kitabında. Kemal Tahir gerçekçi, entelektüel bir kimliğe sahipti ve her şeyi yeniden öğrenmeye çalışırdı. Her şeyi sıfırdan öğrenmeye çalışırdı. Biliyor olsa bile bildiğinden şüphe ederdi, yeniden açar

bakardı, yeniden araştırırdı. Bu kuşkulu entelektüel tavrına ilişkin olarak bir anekdot anlatıyor: Günün birinde, bir ev sohbetinde Karl Marx'ı eleştirmeye başlıyor, onun ev sohbetleri meşhurdur. Eşi de oradan sesleniyor; **“Orada dur Kemal!”** diyor. Eşinin böyle bir tepki vermesinin nedeni ise, dönemin çok meşhur bir sosyalist aydınının kız kardeşi olmasından kaynaklanıyor. Eşinden böyle bir uyarı alıyor Kemal Tahir. Burhan Bozdağ'dan bir alıntıyla bitirmek istiyorum. Burhan Bozdağ, Kemal Tahir'in bir cümlesini aktarıyor bize. **“Her sabah açtığın bir gazetede ya da okuduğun bir kitap sayfasında rastladığım bir gerçek, seni o güne kadar bütün öğrendiklerimi unutmaya, alfabeye yeniden başlamaya zorluyor ve sen buna razı olamıyorsan entelektüel değilsin, aydın değilsin; hatta namuslu bir okuryazar bile değilsin...”** Bu, Kemal Tahir'in sıkça tekrar ettiği bir sözüdür. Ve onun aydın kişiliğiyle ilgili bize çok ciddi ipuçları veren vecize değerinde bir sözüdür.

SORU: “Kemal Tahir neden sosyalizmi tercih etti?”

Doç. Dr. SELİM SOMUNCU:

Türk toplumunda Sosyalizme, Tanzimat'tan itibaren 1860-70'lerden itibaren görülmeye başlanan bir ilgi vardır. Aslında, öncesinde materyalizm, pozitivizm ülkemizde boy göstermeye başlıyor. Daha sonra bunun biraz daha siyasal ve politize olmuş bir şekli olarak sosyalizmi görmeye başlıyoruz. Gençlik döneminde tabii ki yenilikçi fikirler yani Osmanlı geri kalmış, sürekli batıya yaklaşmaya çalışıyor. Onun için eğitimde, sağlıkta, askeriyede sürekli birtakım düzenlemeler, yenilikler yapılıyor. O dönemin gençleri bugünden daha yoğun birtakım şeylerin derdini, çilesini çekiyordu ve daha çok okuyorlardı. Gençler bir arayış içerisindeydi. Tanzimat döneminde Avrupa'ya öğrenci olarak gönderdiğimiz her öğrenci, her aydın, bir şekilde bu ideolojilerin peşine takılarak geliyordu. Ya da bu ideolojileri peşine takarak ülkeye dönüyordu. Nihayetinde çok azı belki dış mihrakların tesiriyle, genel itibariyle ister sosyalist olsun,

ister Marksist olsun, ister materyalist olsun, hepsinin aklında ülkeyi nasıl bu belalardan kurtarabiliriz, devlet nasıl daha iyi idare edilir derdinin, tasanın çekildiği bir dönemdir. Dolayısıyla bu sosyalizme yönelen aydınların da -sadece Kemal Tahir değil- diğerlerinin de bu gayeyle yöneldiğini düşünüyorum. Yani ülke, içine düştüğü bu belâlardan sosyalizmle kurtulabilir, düşüncesindeler. Çünkü henüz denenmemiş. Yani Rusya bunu deneyip de hüsrana uğramamış daha. Denenmemiş bir şey var ortada. İdealist mi idealist, idealci mi idealci ve dine karşı bir din önerisinde bulunuyor mu, bulunuyor. Dolayısıyla bizim geleneklerimizden kopmamızı sağlıyor mu sağlıyor. Dolayısıyla bu gençlerin gözünde çok göz kamaştırıcı bir şeydir. Önlerinde idealler var, bu işin içine girmiş büyük şahsiyetler var. Onların hepsinin bu işin içinde olduğunu görüyorlar. Söz gelimi Kemal Tahir kuşağı için Nazım Hikmet var. 1930'lu 40'lı yıllarda herkesin idolü Nazım Hikmet. Dolayısıyla tüm bunlar aslında, özünde idame-i devlet, idame-i hayat çabasıyla bu sosyalizm macerasına giriyorlar. Kemal Tahir'in de bu yönde bir çabası var açıkçası. Sürekli bir arayış içerisinde olan bir aydın haliyle. Fakat önemli olan; "neden sosyalistti?" sorusu değil de önemli olan; "sosyalizmi doğru anladı mı?" Bu Kemal Tahir için çok rahat bir şekilde evet olarak cevaplanacak bir soru kesinlikle. Çünkü hakikaten tam olarak dezenformasyon yaşanan bir çağda sosyalizmi doğru olarak anlayan ve doğru olarak Türkiye toplumuna uyarlamaya çalışan nadir aydınlardan biridir Kemal Tahir. Olayın üzerinde durulması gereken boyutu budur bence.

1973 yılında Türk edebiyatı bir hayli kayıp veriyor: Faruk Nafiz Çamlıbel vefat ediyor, Sebahattin Eyuboğlu vefat ediyor, Şükûfe Nihal Başar vefat ediyor... Tahir Alangu, Selahattin Batu, Fikret Adil, Âşık Veysel, Halikarnas Balıkcısı 1973'te göçenler kervanına ekleniyor. Yaklaşık on üç ismin vefat ettiğini görüyoruz. 2020 yılı gibi biraz musîbetli bir yıl galiba. O yıl Kemal Tahir'i de kaybediyoruz.

**TYB Konya Konferansında konuşan Doç. Dr. Somuncu:
“KEMAL TAHİR RESMİ TARİHE MUHALİF BİR AYDINDI.”**

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin düzenlediği 'Tarih Sosyoloji ve Roman Üçgeninde Kemal Tahir' konulu programa konuşmacı olarak katılan Akademisyen Yazar Doç. Dr. Selim Somuncu “Kemal Tahir gerek sosyalist ve kemalist gerekse dindar çevrelerin o günün şartlarında benimseyemediği gözü kara bir aydın yazardı” dedi.

12 EYLÜL'DE FİMLERİ YAKILDI

Kılıçarslan Konferans Salonundaki programın takdim konuşmasını yapan TYB Yönetim Kurulu üyesi Atilla Yaramış, Somuncu'nun akademik kariyeriyle ilgili bilgiler vererek dinleyicilere ilgilerinden dolayı teşekkür etti. Daha sona kürsüye gelen Somuncu sözlerine “Kemal Tahir kültürel iktidarın benimseyemediği bir aydındır. 12 Eylül'den önce birkaç filmi beyaz perdeye aktarılmıştı ama darbeden sonra Kenan Evren'in talimatıyla bu filmler gösterime girmeden imha edilmiştir” diyerek başladı.

YANLIŞ BİLİLEN DOĞRULARI DEŞİFRE ETTİ

Tahir'in resmi söylemin dışında, avangard bir aydın olduğunu işaret eden Somuncu “Kemal Tahir romanlarında ele aldığı konular itibarıyla adeta bir

tarih yazıcılığı yapmıştır. Bunu yaparken de konu açısından çok çeşitlilik göstermiş, tek parti devrinin görmezden gelinen toplumsal gerçeklerinden, halk üzerinde tahakküm kuran yapılara, imamlar, ağalar, dedeler ve şeyhlerin halk üzerindeki etkisine kadar pek çok hadiseyi adeta deşifre etmiştir. Sosyolojik ve tarihsel boyutu ağır basan eserleriyle bir kesimin yazarı olmamış ve bütün ideolojiler tarafından adeta dışlanmıştı” dedi.

RESMÎ TARİHE MUHALİF OLDU

Tahir’in resmi tarihin söylemine muhalif eserler yazdığını kaydeden Somuncu, “İşlediği marjinal muhalif konular açısından Kemal Tahir’i klişenin dışına çıkmış, aydın bir yazar olarak târif edebiliriz. Benzer şeyleri Kemalist ve sosyalist yazarlarda ele almış olmalarına rağmen bakış açıları aynı değildir. Köy konuları, toprak ve mülkiyet sorunları da Tahir’in ele aldığı başlıca konulardandır” diye konuştu.

ROMANI AMACI İÇİN ARAÇ YAPTI

Kemal Tahir’in tarihçilerle de çalışıp yüzlerce tarihi belgeyi taradığının anlaşıldığına vurgu yapan Somuncu “Peki Tahir neden sosyolog ya da tarihçi olmadı da bunca tarihi hadiseyi romanlarında anlattı? Burada edebiyat devreye giriyor; Tahir edebiyatın kalıcılığına sığınıp, tarihi hakikatleri kolay okunması için akıcı bir lisanla ve sağlam kurgularla roman olarak sunmuştur. Edebiyatta görmezden gelmelerin, ötelemelerin olduğu o dönemde Tahir romanı amacı için bir araç olarak görmüş, mesajlarını bu yolla günümüze nakletmiştir” diye konuştu.

KARŞI İDEOLOJİ AYDINIDIR

Tahir’in yaşadığı dönemde çok şiddetli grupların varlığını anlatan Somuncu, “Kemalistler de sosyalistler de Tahir’e en acımasız, en ağır eleştirileri

yaparken muhafazakâr çevreler de onu çok benimseyememiştir. O nihayetinde toplumsal gerçekleri yansıtmaya çalışan realist bir yazardır. Her şeyi sorgulayan, yanlış bilinen doğruların üzerine giden, araştıran yönüyle bir karşı ideoloji aydınıdır” diyerek sözlerini sürdürdü.

Köy Enstitülerinin yanlışlığına vurgu yapan Tahir’in Anadolu’da yaşayan ama kaybolan deyimleri ve kelimeleri eserlerinde yer vererek günümüze taşıdığına işaret eden Somuncu, “Bildiklerini bile yeniden öğrenmeye çalışan Tahir Devlet Ana adlı eserinde Osmanlı devlerinin kuruluşunu anlatarak tarihi derinliğini de ortaya koyar” diyerek sözlerini tamamladı.

Daha sonra söz alan TYB Konya Şubesi Başkan Vekili Prof. Dr. Ahmet Çaycı verdiği bilgiler nedeniyle Somuncu’ya ve ilgileri nedeniyle de katılımcılara teşekkür etti. Günün anısına Doç. Dr. Selim Somuncu’ya Konya Aydınlar Ocağı Şube Başkanı Doç. Dr. Mustafa Güçlü tarafından plaket takdim edildi.

KONYA'DA ESKİ RAMAZAN HAZIRLIKLARI

Konuşmacı
ALİ İŞİK
(Eğitimci Araştırmacı Yazar)

Yönetmen
SAFFET YURTSEVER

Koordinatör
AHMET KÖSEĞLU

İletişim
YUSUF ÖZDEMİR

25 Nisan 2020 - KONYA

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 330 46 25
178 Konya Şubesi
tyb_konya_sube@tyb.org.tr
tybkonya42@gmail.com
tybkonya

ALİ İŞİK

-ÖZGEÇMİŞ-

Ali İşik, 1954 yılında Kadınhanı-Başkuyu'da doğdu. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunudur. 1977 yılında Taşkent İmam-Hatip Lisesinde başladığı öğretmenlik hayatını 2003 yılında Konya Lisesinde noktalamıştır.

Konya kültür ve folkloru üzerine araştırmalarıyla edebî ürünlerini çeşitli gazete ve dergilerde yayımladı. *Konya Mutfak Kültürü ve Konya Yemekleri* (2006), *Mevlevi Mektupları* (2010), *Ayaşlı Şakir Hayatı ve Şiirleri* (2011), *Konya'nın 40 Çocuk Oyunu* (2015), *Vali İngiliz Sait Paşa'nın Konya Günleri* (2018), *Konya'nın Gülleri/Delileri, Mecuzular* (2018), *Bir Katre Konya* (2019), *Âh Mine'l-mevt/Konya Ahiret Kapıları Kitabeleri* (2019), *Beden Sağlığının Korunması/Gâyetü'l-Beyân fî Tedbiri Bedeni'l-insân* (2019), *Konya'da Kültürel Hayat* (2020) ve *Konya Ağzı ve Söz Dağarcığı* (2020) adlı kitapları yayımlandı.

Konya Ansiklopedisi'nin yayın kurulu üyeliği ile redaktörlüğünü yürüten İşik, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi ve Konya Fikir, Sanat ve Kültür Adamları Birliği Derneği üyesi; evli ve iki çocuk babasıdır.

Ramazan Sohbetleri ⁻¹⁻
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
KONYA'DA RAMAZAN ÂDETLERİ

Konya'da “**namaz**” ayları denilen üç ayların sonuncusu ve her bakımdan en hürmetli olanı ramazan ayıdır. Malum, ramazan oruç ayıdır. Oruç süresince uzun bir zaman aç kalınacağından bu ayda en önemli husus beslenmedir. Bu ay yaklaşırken ev hanımlarının belirlediği yiyecek listeleri beyleri tarafından peyderpey veya toptan çarşı ve pazarlardan tedarik edilerek ramazan gelmeden kilerlerde yerini alır. Ramazan için önceden alınıp beslenen etlikler kesilir; irişkiler [sucuklar], pastırmalar asılır, kavurmalar çömlere basılır. Alışveriş ve etliğin haricinde evin ve ailenin ramazana hazırlanmasında işlerin çoğu hanımların sırtındadır. Ramazana bir hafta kala evler baştan ayağa temizlenir, evlerin cilaları tazelenir, yaygı ve dolamaları yıkanır. Akraba ve komşu kadınlar birbirine “ümmeçi” [imece] olarak erişte keser, kuskus ve şehriyeler döker, böreklik yufkalar açarlar.

Osmanlı Döneminde Konya'da Ramazanın Belirlenmesi

Osmanlı'nın 224. Konya valisi olan İngiliz Sait Paşa (1831-1896), Konya'da, 13 Nisan 1881 ila 25 Temmuz 1887 tarihleri arasında, altı

yılı aşkın görev yapmıştır. Paşa, “**Jurnal**” adını verdiği günlüklerinde Konya’da ramazan başlangıcının belirlenmesini şöyle anlatır:

“1 Ramazan 1300/24 Haziran 1299 Cuma [6 Temmuz 1883]

Bugün Konya’da ramazan oldu. Gece ramazan ispat olunmuş olduğundan ahali bir hayli müddet tüfek ve tabanca atıp gürültü ederek sevinçlerini gösteriyorlar. Konya’da ramazan daima otuz gün olur ve asla yirmi dokuz gün olmaz. Çünkü ramazanın ilk gününü “**beşerleme**” dedikleri kaide ile belirliyorlar.

Yani mesela bu sene ramazanın ilk günü cuma günü ise cuma, cumartesi, pazar, pazartesi ve salı diye beş sayarak gelecek sene ramazanın ilk gününün salı günü olacağına hükmettiklerinden ramazan hilali görülsün görülmessin, gelecek sene ramazanı salı günü olmak üzere ispat ediyorlardı. Ramazanın ispatı da Konya civarında Sarayköyü ahalisine mahsus bir iştir. Şer’an ramazanın tespiti de utanılacak, akla uymayan bir biçimde yapılır. Şöyle ki, gece hâkim huzuruna dört köylü gelip bunların birisi:

“**Efendim, ben şu adamdan beş yüz kuruş alacağım, ramazanın ilk gününde öderim.**” demişti. Şimdi hilal görüldüğünden:

“**Benim hakkımı alınız**” diye yalandan bir dava kapısı açar. Hâkim de:

“**Ramazan hilalinin görüldüğüne dair şahidin var mı?**” diye sorması üzerine iddia sahibi de:

“**Evet efendim, var.**” diyerek diğer iki adamı şahit gösterir. Bunlara hâkim:

“**Siz ramazan hilalini gördünüz mü?**” diye sorar.

“**Evet efendim, gördük.**” derler.

“**Nasıl gördünüz?**”

Şahitler de: “**Batı tarafında kavun dilimi misali gürdük**” derler. Bunun üzerine ramazan da ilan olunur. Fakat asıl esas dava olan beş yüz kuruşa borçlu kimse hakkında asla söz olmaz. Eğer hava bulutlu ise;

“Bir bulut sıyrıldı, hemen aralıktan hilâli gördük” derler. Çünkü beşerleme kaidesi var.” (Işık, 2018: 110)

Valinin çar naçar şer’î mahkeme hâkimine ramazanı resmen ilan ettirmesi sonrası Konya’da birbiri ardına tüfek ve tabancalar atılmaya başlar.

Cumhuriyet Döneminde miladi takvime geçilmesiyle (26 Aralık 1925) beşerleme âdeti bırakılmış olmalı ki; Konyalı eğitimci-yazar Memduh Yavuz Süslü (1901-1962), Paşa’nın günlüğünden 63 yıl sonra Konya’da ramazan âdetleri üzerine kaleme aldığı makalesinde, ramazanın belirlenmesinden söz ederken bu garip âdete değinmez.

“Ramazanı ilan edebilmek için Sarayköy’üne gidilir ve Kadılık Makamı’nda (rüyet-i hilal) [ramazan hilalinin görüldüğü] ispat olunur, ikindi üzeri memlekete topla ilan edilir, o günün yatsı vakti de teravih namazı kılınır. Büyük camilerin minarelerinde kandiller parlar, yatsı ve sabah namazlarında (salâlar) verilir, memlekete kutsal nurlar saçılır.

Gazeteler, evkat-ı şer’iyeli [dinî vakitleri gösteren] takvimler ve renkli kâğıtlar üzerinde (imsakiye)ler tab ederler [basarlar]. Sütun sütun yazılarla (Ramazanı Şerifi) halka kutlularlar.” (Süslü, 1946/1: 3)

Konya’da Ramazan Günleri

Geçmişten günümüze dindarlığıyla tanınmış Konyalılar, ramazan günlerinde ibadete daha fazla zaman ayırırlar. Bu ayda şehrin bütün camilerinde mukabeleler okunur, vaazlar verilir. Dolayısıyla camiler dolar, taşar. Çoğu esnaf ya da tüccar olan Konyalılardan ramazan günleri işleri azalanlar, dükkânlarını çırak veya evladına bırakarak öğleye kadar çarşı Pazar dolaşır, varsa evinden verilen sipariş listesini tedarik eder. Öğle vakti yaklaşırken abdestini alıp büyük camilerden birine gider, namazını eda eder ve namazı müteakip başlayan vaazı dinlerdi. Vaazın bitiminden ikindiye kadar olan zamanı ya camide Kur’an okuyarak ya da cer maksadıyla, caminin şurasında burasında rastgele okuyan hafızları dinleyerek

değerlendirirlerdi. İkinciye doğru camiden çıkıp abdest tazeleyip tekrar camiye dönerlerdi. İkinci namazı da kılındıktan sonra, özellikle Kapı Camii'nde okunan mukabeleyi kaçırmazlardı. O yıllarda ikinci ezanları ikinci ikindi vaktinde (=asr-ı sani) 30-40 dakika geç okunduğundan namaz ve mukabeleden sonra iftara yaklaşık iki saat kalırdı ki camiden çıkıp evlere varılincaya kadar iftar topu ya atılmış ya da çok yaklaşmış olurdu ^(Sural, 1975: [43] 3).

Mukabele tamamlanıp camiden çıkıldıktan sonra fırınlara uğranır, mis kokulu, yumurtalı, susamlı, çörek otlu ve haşhaşlı pideler alınıp çevrelere sarılır ve evlerin yolu tutulurdu. İftar topuna beş on dakika kala, daha önceden hazırlanmış bulunan sofraya oturulur, bir uhrevî duygular içinde iftar duaları okunarak top beklenir, nihayet iftarın ihbarcı fişeği Türbe'den, iftarın gür sesli topu da Alâeddin Tepesi'nden, Eflatun Mescidi'nin üzerindeki büyük saatin sesini yırtarak memlekete yayılınca oruçlar zeytin, hurma, su ya da tuz ile açılır. Ardından pastırma, sucuk, tulum peyniri, zeytin, pekmez, pekmez reçellerinden oluşan iftariyeliklerden birer lokma alındıktan sonra yemeğe başlanırdı.

Bazı mahallelerde ise iftarı mahalle mescidinde karşılayan cemaat, iftarlarını bir komşunun getirdiği iftariyeliklerle açıp akşam namazı eda edildikten sonra kendi hanelerindeki iftar sofralarına otururlardı.

Yemekten sonra akşam namazları kılınır, kahveler de içildikten sonra teravih namazı için camilere, mescitlere koşulurdu. Cami ve mescitlere sadece erkekler gider, kadınlar her gün bir başka evde toplanır, cemaat olamadıkları için toplu olarak, fakat teker teker teravih namazı kılarlardı. Her dört rekâtı önce kılan bekler, diğerleri de tamamlayınca, o işle görevli bir kadın yüksek sesle salat ü selam getirir, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci dörder rekatlar kılınır, sonra tespih duası yapılır, aşr-ı şerif okunur, ilahiler söylenirdi ^(Sural, 1975 [44] 3). Sonradan büyüklü küçüklü kız ve kadınlar da teravihlerini camilerde eda etmeye başlamışlardır.

Gecelerin kısaldığı yaz mevsimine denk gelen ramazanlarda teravih sonrası oyalanmadan evlerine dönen insanlar birkaç saat sonraki sahura kadar dinlenmeye çekilirler, uzun kış gecelerinde ise her gün bir komşunun evinde bir iki saat oturup sohbet ettikten sonra dağılırlardı. Ramazanın on beşinden sonra iftar ziyafetleri başlar, hısım akraba, konu komşu, tanıdıklar birbirlerini iftara davet ederlerdi. İftar davetleri o kadar çok olurdu ki, bu davetlerin hepsine gitmek mümkün değildi. Bu yüzden de davet olunan bir iftara gidilmediğinde bu durum -sair zamanlarda olduğu gibi- bir gücenme sebebi olmazdı. Varlıklı kişiler, sadece fakirler için ayrıca aş kaynatır, bir ramazan boyu sürüp giden bu ziyafetlere, çağrılmadan herkes gidebilirdi (Sural, 1975 [44] 3).

Ramazanda Çocuklar

Eski Konya’da çocuklar da ebeveynleri gibi ramazanı coşkuyla karşılarlardı. Geceleyin er ekmeğine [sahura] kalkmak için onlara sonsuz bir heves gelirdi. Hele karanlığın içinde ortalığın sükûnetini gideren ve insanları sahura kaldıran davulcuyu görmek için erkenden uyanır, kulakları kirişte pencere önünde nöbet tutarlardı. Davulcunun sokaklarına girmesiyle birlikte kapı önlerine çıkıp kendilerine hediye edilen düdüklü kaşıklarını öttürerek davulcuya eşlik ederlerdi. Hızlarını alamayan çocuklar sofrada bir yandan erişte kaşıklarken bir yandan da düdüklarini üflerlerdi.

O yıllarda küçük çocuklar “**tekne orucu**” tutarlardı. Tekne, tah-tadan yapılmış veya ağaçtan oyulmuş büyükçe bir kap olup, içinde hamur yoğrulur ve pişen tandır ekmekleri tükeninceye kadar üstü bir bezle örtülü olan bu teknede bulunurdu. Acıkan küçükler gider, tekneden ekmeklerini alırlardı. Öyle sofra, kahvaltı vs. her evde yoktu. Acıkan karnını bulduklarıyla doyururdu. İşte küçük çocuk öğleye kadar bu şekilde bir oruç tutar, öğle üzeri teknenin kulağından tutar, bir ekmeğe kadar da orucun kalan kısmını ikmal ederdi.

Ramazan günlerinde çocukların bu kaçamakları “oruca direk vurmak” deyimini türetmişti. Küçüklere: “**Araya bir direk vur, seninki daha sağlam olsun.**” denildiği için, çocuk orucunun daha sağlam olduğuna kanaat getirir, neşe ile oruca devam ederdi (Koçkuzu, 2011).

Dede ve ninelerle birlikte aynı çatının altında yaşanıldığı o dönemlerde çocukların oruç tutmaya özenmelerinde önemli bir sebep de dede ve ninelerin, torunlarının oruçlarını satın almalarıydı. Günümüzde seyrek de olsa dede-nine yahut bunlardan biriyle yaşayan Konyalı çocuklar da bu sevinci yaşama şansını bulabilmektedirler.

Ramazanda çocukların kendilerini sorumlu addettikleri bir husus da iftarın hane halkına duyurulması göreviydi. Evleri Alâeddin’e yakın olan çocuklar, topun patlamasını görmek için teppeye kadar tırmanır, Türbe’ye yakın olanlar ise bevvap dedenin [Türbe kapısını açıp kapamakla görevli Mevlevi dedesi] tarafından fişek atılmasını seyretmek için Türbe şadırvanının kuzey tarafına toplaşırldı (Süslü, 1946: 2/3).

Diğer mahalleli çocuklar da ekseri kapılarının önlerinde ellerinde iftarlıkları olduğu hâlde beklerlerdi. Güneş, Takkeli’nin ardına gizlenmeye başladığında ise malum tekerlemelerini hep bir ağızdan çığırıldı:

- Ha topum ha, güm diyivir, zım diyivir, iccacık mamaları ham diyivir!..

Gül İftarları

Konya’da, meczuplar veli mesabesinde kabul edildiğinden oldukça fazla itibar görürlerdi. Daha otuz-otuz beş sene öncesine kadar Konya çarşısının en renkli simaları olan meczuplar, çarşının gülleri kabul edilirdi. Sair zamanlarda gücendirilmekten sakınılan bu güller, ramazanlarda sadece onlar için düzenlenen iftar davetleriyle onurlandırılırdı.

Gül iftarlarına muhatap olan son kuşak meczuplarının en tanınmışları şunlardır:

Miyase'nin Oğlu, Bekereleli Mustafa, Düt Selahattin, Silleli İsmail, Deli Veli, Tut Salma Helil, Bastonlu Hasan, Parsanalı Mustafa...

Çoğu insanın “**deli**” deyip geçivereceği bu insanları Konyalılar oldukça dikkate alırdı. Zaman zaman şakalarıyla bunları kızdırsalar da hiçbirini kırmayı akıllarının ucundan bile geçirmezlerdi.

Konya çarşısının bu gülleri, otuz ramazan iftarını da davetsiz geçirmezlerdi. Bu iftar davetlerinin takvimi ramazan girmeden ayarlanır, biterdi. İmrenip de bir davet de ben yapayım, diyenler gelecek ramazanı beklemeliydi.

İftar daveti için güllerin tek tek davet edilmesine gerek yoktur. Birinin durumdan haberdar edilmesi, tekmilinin iftarın verileceği evde toplanmasına yeterdi.

Meslek erbaplarını meşgul eden iç çekişme ve kıskançlıklar Konya gülleri için de aynıyle vakidir. Bu vakia onların iftar sofralarına dek uzanır. Yemekler döküm saçım yenir, kahveler çaylar da öylesine içilir. Bütün ikramlardan sonra bunları gönderme zamanı gelip çattığında evi birbirine katma meşgalesine düşmüş gülleri kırmadan uğurlamanın tek yolu tren tren oyunudur. Davetin akıllarından biri hemen ayağa kalkıp tren taklidine başlar. Bunu gören güller birer birer bu trene eklenir. Bu ilginç katar, kapılarının açılmasıyla evin bütün odalarını dolaşmaya başlar. Evin odaları arasında cereyan eden bu turlamaların akabinde güller, ardına kadar açılmış cümle kapısından dışarı uğradıklarının farkına bile varamazlar. Durumun farkına vardıklarında ise kapı çoktan kapanmıştır.

Bu güller ebedî âleme uğurlandıktan yeni türeyenlerin de hâl ve tavırlarıyla bunların yerlerini dolduramaması sonucu gül iftarları da tarihe karışmıştır.

Ramazan Sohbetleri ⁻¹⁻ “KONYA’DA ESKİ RAMAZAN HAZIRLIKLARI”

Edebiyatçı, araştırmacı ve yazar Ali Işık Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin dijital platformlarda yaptığı Ramazan Söyleşilerine konuk oldu.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin, Koronavirüs salgını sebebiyle sosyal mesafe uygulaması ve sokağa çıkma kısıtlamalarına gidilmesi sebebiyle Youtube, facebook, instagram gibi dijital uygulamalar üzerinden düzenlediği Ramazan Sohbetlerinin ilkinde edebiyatçı, araştırmacı ve yazar Ali Işık “Konya’da Eski Ramazan Hazırlıkları” konusunu anlattı.

Konya’da Ramazan ayı hazırlıkları aylar öncesinde başlar ve Ramazana kadar sürerdi. Cemaziyyelevevvel, Cemaziyyelahir, ilk Namaz, Orta Namaz ve Ramazan şeklinde bir takvimlendirmeye Ramazan hazırlıkları başlatılırdı. Ramazan dua ayıdır. Konyalı kadınlar Ramazana özenle hazırlanırlar, evler çırpılır/temizlenir, avlular imece usulü ile hazırlık yapılır. Recep ayı başında şivlilik günü için bişiler yapılır, kadınlar ramazan ayı içi yufka açıp hazırlıklar yaparlar. Erkekler evin ihtiyacı ile ilgili listeleri alırlar ve tedarik işi ile meşgul olurlardı.

Bu arada enteresan bir Konya âdetine değinmeden geçemeyeceğim, Konyalılar kul hakkına dolayısıyla göz hakkına da çok riayet ederler. Şimdiki gibi tabii o zamanlar poşet durumu yoktu. Hatta filede kullanmazdı. Konyalılarda ya kapaklı sepetler olurdu yahut ta heybeleri, zembilleri olurdu. Aldıkları bir şeyi getirilirken alan olur, alamayan olur; göz hakkı olur diyerekten kapalı araçların içerisinde alınanları getirirlerdi. Hanımlar evlerinde bir şey yaptığı zaman diyelim ki tandırda ekmek yaptığı zaman ya da bir yemek yaptığı zaman bunun kokusu komşu evlerde de duyulur diye onlarında canı çeker diyerekten yaptığı ekmeklerden pişirdiği yemeklerden mutlaka yakın komşulara da ikram ederlerdi.

Ramazan'a ne zaman başlayacağını, bayramların ne gün olduğu bugünkü gibi kolay değildi. Ramazan belirlenmesi konusunda 1881 ile 1887 yılları arasında aşağı yukarı 6 yıldan fazla Konya'da görev yapmış İngiliz Said Paşa isminde bir valimiz var, Sultan Abdülhamid'in de ilk mabeyin müşiri Jurnal adını verdiği günlükler tutmuştur. Konya ile ilgili olan bölümünde Konyalı adetleri ile ilgili başka hiçbir kaynakta rastlamadım bir bilgi verir. Konya Ramazan'ın 29 çektiğine şahit olmadım. Konya'da ramazanlar hep 30 çeker, diyor. Ramazan gelince akşamdan silahlar sıkılır, top patlatılır ben o gürültüden ramazanın geldiğini anlardım, diyor. Sona bir başka ayrıntıdan bahsediyor. Ramazan'ın rüyet-i hilal ile başlardı. Ramazan Kadının ilanı ile top atılarak başlardı.

Ramazan Sofrası önceden hazırlanır iftar mutlaka insanlar aile Ramazan sofrasında toplanır, iftar olmadan 5-10 dakikaya üzere Sofranın etrafında yerlerini alırlardı. Bu sırada çocuklarda o zamanlar tabii Şimdiki gibi elektrik durumu hoparlör durumu ses cihazları yok da iftarın olduğunu nereden bilecek ya Alaattin'de atılacak topu duyacaklar ya da ezanı dinleyecekler. Çocuklar bu görevi üstlenirler, ellerinde bunlara Ramazan öncesinde hediye olarak alınan kaşıklı düdüklerin ile beraber kapıların önünde beklerler. Hatta bu arada bir de mani tuttular "Ha topum ha, güm deyiver..." ezan biter hemen koşarak haber verirler. Millette iftarını açar. Konya'da iftar sofralarında mutlaka herkesin durumuna göre bir iftariyelik bulunur. Yemeğe başlamadan eve bu iftariyelikler le oruç açarlar, isteyen namazını kılar, sonra yemeye oturur. Bu arada teravih hazırlıkları yapılırdı. Hatimle teravih kıldıran mescitler camiler vardır. Herkes artık erkeklerden isteyenler hakemle devam ederlerdi. Konya'da Eskiden Hanımlar camiye gitmezler onlar bir komşu evinde toplanır, orada Teravih namazı kılınırdı. Sesi güzel olan bayan salavat okurmuş.

Teravîh namazını tamamladıktan sonra ilahiler okurlar, tespihlerini çekerlerdi. Bir hızlı teravîh kıldırın Cami Mescit arama durumları söz konusudur.

Konya'da meczupların Gül iftarları da unutulamaz. Konya Kapu Camii civarında esnaf grubu bu güzel âdeti canlandırmakta günümüzde de. Hatta İftardan sonra zarf içerisinde bunlara bir evde dış kirası ikramı yapılır ki o da güzel bir adettir.

Konya'mızın eski meşhur terzilerin merhum Lütfü Göksu, bu mütevazı insan mevcut meczuplarla **çok** arası iyiymiş, bunları işte gördüğü zaman ikramda bulunur, dükkânında çay kahve ikram eder. Üstlerinde başlarına yırtığı söküğü varsa onları diker, hatta mutlaka Ramazan'da da evinde bunlara bir iftar verirmiş.

Ramazan'da sevinçli bir grup da Konyalı Çocuklardır. Bunlar er yemeğini (sahur) kaçırmak istemezler. Ramazan davulcularını kapılarının önlerinde düdükler ile beraber karşılarlar. Yarım oruç tutarlardı. Oruçları büyükler tarafından teşvik amaçlı satın alınırdı."

Ali Işık, "Kısaca Ramazan Konya'da bir başka güzeldir. Bu ramazan biraz buruk geçti. Koronasız Ramazanlarda buluşmak ümidiyle." diyerek sözlerini tamamladı.

#şehresözümüzvar

RAMAZAN SOHBETLERİ 2

KLASİK EDEBİYATIMIZDA

Ramazan

Prof. Dr. Mehmet KIRBIYIK

02 MAYIS 2020 CUMARTESİ
14:00

Sosyal Medya ve Youtube Hesaplarımızda
TYB Konya Şubesi tyb_konya_subesi
TYBKONYA

TYBKONYA.org.tr
0312 350 43 23
TYB Konya Şubesi
tyb_konya_subesi
tybkonya2@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

KATILARILYLA

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ

Prof. Dr. MEHMET KIRBIYIK

-ÖZGEÇMİŞ-

Mehmet Kırbiyık, Niğde'nin Ulukışla ilçesinde doğdu (1965). Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu (1987). Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğünde arşiv elemanı olarak çalıştı (1987-1988). Yedek subay olarak askerlik görevini tamamladıktan sonra (1989) Aksaray ve Konya Ereğli'de edebiyat öğretmeni olarak çalıştı (1990-1993). Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsüne araştırma görevlisi unvanıyla atandı (1993). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında yüksek lisans (1994) ve doktora öğrenimini (1999) tamamladı. Kadrosu Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde iken Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı (1997- 2000) ile Türkçe Eğitimi Bölümlerinde (2000-2003) araştırma görevlisi olarak görevlendirildi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümüne yardımcı doçent (2003) ve doçent (2009) olarak atandı (2003). Necmettin Erbakan

Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türkçe Bölümünde profesör oldu (2014). Adı geçen fakültede bölüm başkan yardımcılığı, bölüm başkanlığı, dekan yardımcılığı, dekanlık (2014-2018) ve yönetim kurulu üyelikleri yaptı.

Hâlen Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türkçe Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Eski Türk Edebiyatı alanında akademik çalışmalarda bulunan Prof. Dr. Mehmet KIRBIYIK'ın yayımlanmış bilimsel makale ve bildirilerinin yanı sıra bazı kitap ve kitap bölümü niteliğindeki yayınları şunlardır:

1. Yûsuf Hâlis- Miftâh-ı Lisân Manzum Fransızca-Türkçe Sözlük, Beşir Kitabevi, İstanbul, 2007.;

2. Avnî-Tuhfetü'l-Hükkâm, Tablet Yayınları, Konya, 2008.

3.Kâtib-zâde Sâkıb Dîvânı (e-kitap), TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2017.

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10622,katibzadesakibpdf.pdf?0>,

4. Divanlarda Sevgili Dilinden Şiirler, Aybil Yayınları, Konya, 2014.

5. Necati Bey Divanı'nda 'Öykünmek' ", Ölümünün 500. Yılında Necati Bey'e Armağan, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 101-113.

6. «Klasik Türk Edebiyatında Meram», Yeşilin ve Medeniyetin Köprüsü Meram, Meram Belediyesi [Yayınları]. C. III, Konya, 2014, s.420-437.

7. "Divanlarda Değerlere Bir Bakış", Değerler Bilançosu Dil, Din, Eğitim, Edebiyat, İktisat, İletişim, Kamu Sarı Kitap, Çizgi Kitabevi, Konya, 2016, s.321-330.

8. "Üsküplü Atâ'nın Tuhfetü'l-Uşşak Mesnevisinde Değerler", Değerler Bilançosu Sosyoloji, Felsefe, Ekonomi, Eğitim, İletişim, Müzik, Tıp, Beyaz Kitap, Çizgi Kitabevi, Konya, 2016, s.421-432.

9. "Bir Şehir Hicviyesi: Hicv-i Yenişehir-i Fenâr", Osmanlı Dönemi Balkan Şehirleri, Gece Kitaplığı, Ankara, 2016, s.47-60.

Ramazan Sohbetleri -2-

KLASİK EDEBİYATIMIZDA RAMAZAN

Ramazân-ı şerif, evveli rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennem ateşinden kurtuluş olan mübarek bir aydır. Bu ay, içinde bin aydan daha hayırlı Kadir gecesini barındırır.

Ramazân'ın anlamı “ateş” ile ilgili olup verdiği susuzluk hararetiyle günahları kavurup yok eder. Bütün anlamları ile Ramazan, maddî ve manevî arınmaya, olgunlaşmaya işaret eder (Günay, 207:433).

Ramazân Divan, Halk ve Tekke edebiyatımızda dinî, tasavvufî ve edebî eserlere yine dinî, tasavvufî ve edebî gayelerle konu olmuştur. **“Ramazan veya oruç, dinî bir mevzu olarak işlendiği kadar sosyal ve edebî bir mevzu olarak da yüzyıllar boyunca edebî eserlerimizde şiir dünyamızda işlenegelmiştir”**. Ramazan ile ilgili eserler dinî, tasavvufî, edebî olarak üç grupta toplanabilir. Bununla birlikte bir eser bütünüyle bir grupta olmayıp hem dinî-tasavvufî hem de edebî- tasavvufî nitelikleri taşıyabilir. Ramazanla ilgili eserler/şiirler Ramazaniyeler (Divan şiirinde Ramazan ayını konu eden manzumelerin genel adı), Ramazan ilahileri,

Ramazan manileri; Ramazan'a mahsus gazel, rubai, koşma gibi çeşitli nazım şekilleri/nazım türleri olmak üzere dört grupta tasnif edilebilmektedir (Çelebioğlu, 1998a:691).

Modern Türk edebiyatında Ramazan bahsimizin dışında olsa da Ramazanla ilgili olarak Klasik Türk şiirinin rüzgârıyla yazan millî romantik duyuşu olan, Osmanlıyı bir model olarak sunan, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının da önemli şairlerinden biri olan; kendinden sonraki pek çok şairi, insanı ve kalem erbabını şiirleri ve düşünceleriyle etkileyen Yahya Kemal'in Nihat Sami Banarlı'ya ithaf ettiği şu şiiri onun Ramazan maneviyatını hissedişini, oruç tutan ve tutamayan Müslümanların nasıl bir ruh hâli yaşadığını gözler önüne seren şaheser sayılabilir:

ATİK-VALDE'DEN İNEN SOKAKTA

Nihad Sami Banarlı'ya

*İftardan önce gittim Atik-Valde semtine,
Kaç def'a geçtiğim bu sokaklar, bugün yine,
Sessizdiler. Fakat Ramazan mâneviyyeti
Bir tatlı intizâra çevirmiş sükûneti;*

*Semtin oruçlu halkı, süzölmüş benizliler,
Sessizce çarşıdan dönüyorlar birer birer;
Bakkalda bekleşen fıkârâ kızcağızları
Az çok yakından sezdiriyor top ve iftari.*

*Meydanda kimse kalmadı artık bütün bütün;
Bir top gürültüsüyle bu sâhilde bitti gün.
Top gürleyip "oruç bozulan" lahzadan beri,
Bir nurlu neş'e kapladı kerpiçten evleri.*

*Yâ Rab nasıl ferahlı bu âlem, nasıl temiz!
Tenhâ sokakta kaldım oruçsuz ve neş'esiz.
Yurdun bu iftarından uzak kalmanın gamı
Hadsiz yaşattı rûhuma bir gurbet akşamı.*

*Bir tek düşünce oldu tesellî bu derdime;
Az çok ferahladım ve dedim kendi kendime:
"Onlardan ayrılış bana her an üzüntüdür;
Madem ki böyle duygularım kaldı, çok şükür."¹*

Yahya Kemâlde, içinde yaşadığı toplumun değerlerinden uzak düşmenin yarattığı sıkıntı, görülmektedir. Şair, "Batılı bir yaşam tarzı nedeniyle uzaklaştığı toplumla yakınlaşmayı şiirle sağlamış ve bu uzaklığın yarattığı burukluğu şiirle aşmaya çalışmıştır. Yahya Kemal, bu şiiriyle dinî değerler bakımından kendisini bir parçası saydığı toplumla iletişim kurmakta" dır (Özcan, 2013:163).

Ramazan maneviyatını hissedeni/yaşayan insanımızın da ele alındığı bu şiir, aynı zamanda bir değer aktarımı için kıymetli bir manzume vasfını taşımaktadır.

Dinî mâhiyetteki şiirlere 18. yüzyılın meşhur mesnevi mütercimi Süleyman Nahîfî (ö. 1738)'nin Fazilet-i Savm adlı 253 beyitlik mesnevisi örnek olarak verilebilir.

"Ey iyi kimse, İslâm'ın şartlarından biri Ramazan orucudur." manasını içeren beyitle başlar. Bu eserde, sözlükte "**bir şeyden uzak durmak, bir şeye karşı kendini tutmak**" anlamına gelen Arapça savmın (sıyâm) Farsça karşılığı olan rûze kelimesinin Türkçeleşmiş şekli olan "**oruc**" un (Yitik 2007, 415) özellikleri, faydaları, farz ve sünnetleri vs. anlatılmıştır:

*Rükn-i İslâm'ın biri ey nîk-nâm
Oldu rükn-i rûze-i şehri-i sıyâm (Nahîfî*

¹"Atik-Valde'den İnen Sokakta" başlıklı şiirin tahlili için bk. Nurullah, ÇETİN, Şiir Tahlilleri I, Ankara 2012, Öncü Kitap, s.35-45.

(...)

*Kim hadîs-i kudsîdir fehm it anı
Cânda hıfz eyle bu kaol-i rûşeni*

*Âdem oğlu itse bir hüsn-i amel
Ecri tâ ondan yedi yüzdür emel*

*Fi'l-i savm ammâ benimdir didi Hak
Eylerim ana mücâzâtı ehak
Cümle-i tâat ana mahsûs iken
Rûzenin bu fazlın idrâk eyle sen
(...)*

*Özr-i şer'î olmadıkça bil ayân
Ruhsat-ı iftâr yokdur bî-gümân
(...)*

*Müslime farz oldu bu savmı edâ
Özr ile terk eylese eyler kazâ (Çelebioğlu, 1998b:319, 325)*

Aslı 253 beyitlik bu metin, hem manzum bir fazilet-name hem de manzum ilmihâl niteliklerini taşımaktadır.

Ramazan'ın gelişi, şükürle heyecanla karşılanır. Uğurlanışı ise “**esenlik ve sevgi dilekleriyle**” dir. Geliş ve uğurlanış şiirleri dinî-tasavvufî edebiyatımızın nûmuneleri arasında önemli yer tutar.

Ramazan müminler üzerine gölge, âriflere doğan nur olarak nitelenir ki onun teşrifiyle/gelişiyle şeytanlar bağlanır. Eh-i Hakk'ın Allah'a yakın olduğu bir mübarek bir zaman dilimidir. İşte bu hususların dile getirildiği Bursalı İsmail Hakkı (öl. 1725)'nin Ramazan'ın gelişi dolayısıyla yazdığı Ramazaniyesi şöyledir:

*Sâye saldı ehli îman üstüne
Hamdülillâh geldi mâh-ı Ramazân
Doğdu ol nûr ehli-i irfân üstüne
Hamdülillâh geldi mâh-ı Ramazân*

*Bağlayıp şeytânı bende vurdular
Cümleten ağyâr-ı Hakk'ı sürdüler
Ehl-i Hakk ol ayda Hakk'ı gördüler
Hamdülillâh geldi mâh-ı Ramazân (Çelebioğlu 1998a:693)
(...)*

Rahmet denizi, Allah'ın övgüsüne mazhar olan, bütün aylara sultan, dertlilere derman, gönülleri aydınlatan, Müslümanların ibadet yerlerini mamur hâle getiren vasıflarıyla Ramazan'ın gelişinin müjdelendiği Şeyh Üftâde'nin (ö. 1580-81) Ramazaniyesi şöyledir:

*Âşıklara eydin salâ
Oruç ayı geldi yine
Rahmet denizi cûş edip
Âlemlere doldu yine*

*Kur'an'da Allah öğdüğü
Cümle nebîler sevdiği
Ümmete Allah verdiği
Oruç ayı geldi yine*

*Cümle aya sultân olan
Dertlilere dermân olan
Hakk'dan bize ihsân olan
Oruç ayı geldi yine*

...

*Sâliklere kuvvet olan
Âriflere izzet olan
Mü'minlere cennet olan
Oruç ayı geldi yine*

*Aydın eden gönülleri
Mesrûr eden mü'minleri
Ma'mûr eden mescidleri
Oruç ayı geldi yine* (Çelebioğlu 1998 c:699)

Ramazan on beşinden itibaren okunan “elveda ilâhîleri” ile ağlanarak/üzülerek uğurlanmaktadır. Yer yer kişileştirilen Ramazan’ın son on beş günü, bir daha kendisine kavuşulup kavuşulmayacağı belli olmayan kıymetli bir dostun uzaklaşmasıyla beliren hislere tercüman olur gibidir. Aziz Mahmud’un şeyhi olan Hz. Üftâde (1489-1580)’nin şu manzumesi, yiğit bir kişinin ardından yakılan/yazılan ağıt/mersiye tarzında söylenmiştir:

*Ey dostlarım ağlaşalım
Oruç ayı gitti yine
Hasret ile inleşelim
Oruç ayı gitti yine”*

*Bir nûr idi Hak’tan gelip
Yere göğe nuru dolup
Sâdıkların elin alıp
Oruç ayı gitti yine*

*Zâlimlerin yollarını
Kesmiş idi ellerini
Yıkılmış idi illerini
Oruç ayı gitti yine
(...)*

Üftâde'yi şâd eyleyen
 Mü'minleri yâd eyleyen
 Kaygıdan âzâd eyleyen
 Oruç ayı gitti yine (Çelebioğlu 1998a:694.)

Eşrefoğlu Rumî'nin (ö. 1469) vedaiye/uğurlama türündeki elvedâ redifiyle başlayan İlahisi, sıkça tekrar eden “â” sesleriyle ağlamayı inlemeyi verir gibidir. Bu şiirde ay güneş gibi ışık unsurlarıyla ele alınan Ramazan, âlemlere nurdan bir taçtır. Cehennemden kurtuluş vesilesidir. Ancak yılda bir kez gelen ve tavus kuşu gibi salınarak ayrılan sevimli bir misafirdir. Bir kişi gibi de tasavvur edilen (teşhis) Ramazan ile âdeta samimi bir dostla senli-benli konuşulur. Ondan Cenab-ı Hakk'ın huzuruna insanlardan şikâyetle gitmemesi de istenir:

Elvedâ ey mâh-i tâbân elvedâ
 Elvedâ ey mihr-i Yezdân elvedâ
 Elvedâ ey âfitâb-ı şer-i dîn
 Elvedâ ey mah-i tâbân elvedâ

Gündüzün bayram idi sâimlere
 Her geçen bir kadr idi kâimlere
 Nûrdan bir tâc idin âlemlere
 Elvedâ ey mâh-ı tâbân elvedâ

Leyletü'l-kadr ü berât idin bize
 Hem dahi savm u salât idin bize
 Nâr-ı duzehden necât idin bize
 Elvedâ ey mâh-i tâbân elvedâ

Yılda bir kez şehri seyrân eyledin
 Kendözün bu halka mihmân eyledin
 Sonra tâvûs gibi cevân eyledin
 Elvedâ ey mâh-i tâbân elvedâ

*Hazrete bizden şikâyet eyleme
Aybımız çoktur hakâret eyleme
Eşrefoğlu'na melâmet eyleme
Elvedâ ey mâh-i tâbân elvedâ* (Çelebioğlu 1997c: 698)

Ramazan, Allah'ın nurudur. İslâm'ın gülü olup can ve gönülleri sevindiren kutlu bir aydır. Onun gelişi şekerden tatlıdır. İşte bu hususları içeren, oruç tutacak müminleri ilk günde sahura kaldırmak için de okunan manilere birkaç örnek:

*Nûr-ı Hudâ dehre dolsun
Şehr-i rahmet sâye salsın
Ağalarım şehr-i sıyâm
Cümleye mübârek olsun*

*Bu gece ayın evveli
Açıldı İslâm'ın gülü
Geldi mübarek Ramazân
Mesrûr etti cân u dili*

*Geldi bu mâhumuz kutlu
Teşrîfi şekerden tatlı
Nice cânlar erişmedi
Eren cânlara ne mutlu*

*Âlem bu gece nûr oldu
Kalbimize sürûr oldu
Ey benim ağam efendim
Kalkın vakti sahur oldu* (Çelebioğlu 1995: 41)

Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın (18. yy.) Ramazaniyesi de nasihat türündedir. Ramazan ayı oruç tutularak idrak edilmelidir. Ramazan vesilesiyle kalp gözünün açık olabilmesi için her zaman geçerli olan ilke de (az yemek, az uyumak) hatırlatılır:

*Geldi Ramazân ayı, ey yâr-i kamer-simâ,
Ol sâim ü az uyu, tâ kalbin ola bînâ* (Çelebioğlu c, 1997: 701)

Divan şiirinde, genellikle Ramazan ayı, ramazaniye terimi ile anılan manzumelerde ele alınır. Bu manzumeler bu mübarek ayın dinî yönünün yanı sıra folklorik ve kültürel tarafını ele alanlar olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Bununla birlikte divan şiirinde folklorik ve kültürel yönüyle Ramazan'ı işleyenler sayıca daha çoktur. Birinci gruptaki manzumelerin en çok bilineni Nazîm (ö. 1726)'in ramazaniyesidir. "XVII. yüzyıldan itibaren yazılmaya başlanan ramazaniyeler XVIII. yüzyıl ve sonrasında yaygınlaşmıştır. En çok ramazaniye yazan divan şairi bu türde on üç kasidesi bulunan Enderunlu Fâzıl'dır. Sâbit, Nazîm, Edirneli Kâmî, Nedîm, Koca Râgıb Paşa, Şeyh Galib, Enderunlu Vâsıf, Sünbülzâde Vehbî gibi isimler dikkat çeken ramazaniye şairleri arasında sayılabilir." (Uzun :439).

Nazîm ramazaniyesinin matla beytine göre, Ramazan hilâlinin görülmesiyle oruç ayı nurlar saçar ve bu ayın her sabahı bayram, her gecesi ise Kadir gecesi gibidir:

*Matlâmdan kim hilâl-i rûze nûr-efşân olur
Her sabâh u şâmı kadr u îd-i ins ü cân olur* (Pekolcay 1981:251, 252.)

İkinci grupta yer alan Ramazaniye adı verilen kasidelerde (nesib veya teşbib bölümünde) yevm-i şek (şüpheli gün), hilâlin görünmesiyle Ramazan'ın birdenbire bastırılması, camilere ilginin artması, mukabele, minarelerin kandillerle donatılması, mahya asılması, Ramazan sofularının gayreti, tiryakilerin düştüğü zorluklar, iftarı bekleyiş ve iftar etme, Ramazan'da meyhanelerin kapatılması ve alkollü içkilere uygulanan/getirilen yasaklar, gece eğlenceleri, bayramın hasretle beklenmesi gibi hususlar işlenir (Pekolcay 1981:240, 241; Duru 2006:293).

İkinci grupta yer alan divan şiiri örneklerine şöyle yer verilebilir:

Şimdiki gibi bir takvim imkânı olmadığından Ramazan ayının geldiğinin anlaşılıp ilan edilmesi, ancak hilâlin görülmesine (rü'yet-i hilâl) ve bunun kadı tarafından şahitlerle kararlaştırmasına bağlı idi. Şu beyitte İzzet Molla, şeklen kaşa benzeyen hilâli kişileştirir ve Ramazan hilâlinin âdeta kaş ve göz işaretiyle Ramazan'ın geldiğini bildirerek insanları ibadete davet ettiğini hayal eder:

İşaret idüp kaş uciyle hilâl

Kılın emr-i Hakk'a didi imtisâl (Pekolcay, 1981:242)

Yevm-i şek şüphe günü veya şüpheli gün olarak anlamlandırılabilir. Böyle bir gün buluttan veya başka bir sebepten Ramazan hilâli görülememektedir. Buna bağlı olarak da Şaban ayının otuzuncu günü mü yoksa Ramazan'ın ilk günü mü olduğu anlaşılammakta; oruca başlanamamaktadır. Ramazanın gelmesi gerektiği hâlde ilan edilemediği böyle günü fırsat bilip sıra sikanlar, savaşırcasına yiyip içmeye (boğaz cengi) devam edenler; hilâlin görülmesi ile yevm-i şekten istifade edemeyenler, yataktan kalkıp ya da uyanıp teravihi kılmaya gitmek zorunda kalanlar biraz da mizahi biçimde beyitlere şöyle yansır:

Yevm-i şek sohbetine şîre sıkarken yârân

*Sık boğaz etti basıp şahne-i şehri Ramazân*² (Sâbit)

Yevm-i şek deyü boğaz cengin ederken yâran /

Zâhir oldu âlem-i nusret-i şehri Ramazân (Edimeli Kâmi), (Pekolcay, 1981:243)

Bağteten sâbit olup gurre firâşında imâm

Hâb için yatmış iken etti terâvîhe kıyâm (Nedîm), (Macit,1997 :43)

Şu beyitte dinin zahirinde kalmış kaba sofulara/zahide çatılmakta, bunların Ramazan'da zincire vurulduğuna inanılan şeytan gibi hapsedildiği rindane³ duygularla/görüşlerle işlenir:

² Sâbit'in bu ramazaniyesinin ayrıntılı bir biçimde açıklaması için bk. (Şentürk 1999: 498-516).

³ Ramazan ve oruç bahsinin rindane işlenişi hakkında geniş bilgi için bk. Necip Fazıl Duru, (2006), "Rindlerin Rûzesi-Osmanlıda Şairlerin Oruç Ayı ", *Ayla Demiroğlu Kitabı*, İstanbul:Kutup Yıldızı Yay., s. 291-322.

*Çilleye vesvesesiz girdi kapandı zâhid
Habs olur tâ Ramazân âhur olunca şeytân* (Sâbit)

Ramazan'da camiler/mescitler mümin kalbi gibi teselli bulmuş, mamur ve şendir. Öte yandan her türlü şerrin merkezi kabul edilen meyhaneler de fasık kişinin gönlü gibidir, haraptır:

*Kalb-i mü'min gibi mescid mütesellî ma'mûr
Dil-i fâsık gibi meyhâne harâb u viran* (Sâbit)

Tatlıya rağbetin arttığı Ramazan'da başta akide şekeri olmak üzere çarşılar şekerle süslenir, sofralar lokumla donatılır:

*Donanıp al akîdeyle şeker tablaları
Etti her kûşe-i İstanbul'u sûk-ı Mercan
Can verir râhat-ı hulkûma esîr-i helvâ
Gelse efsürdegî-i savm ile hulkûmuna cân* (Sâbit)

Ramazan'da iftar sofralarını bekleyen bazı aç gözlülerin düştükleri gülünç durum nükteli bir biçimde anlatılır: Onlar hilali ekmek parçası, ayı da ekmek olarak görmektedirler:

*Gördükçe hilâl-i feleki gürsene-çeşmân
Ser-sofra-yı çarh üzre sanır pâre-i nândır
"Kurs-ı mehe bu diş bileyiş var iken onda
Mehdir o değil nân deyü gel ersen inandır* (Enderunlu Vâsîf), (Gürel tarihsiz:271)

Ramazan'ın geldiğini/ilanını duyan tiryakilerin şaşkınlığı, üzüntüsü, bu haberin asılsız çıkma ihtimali ile ilgili ümitlerinin azalması "lâ havle" çekmelerinden belli olmaktadır:

*Tiryâkiye tâ kim Ramazân geldi denilse
Lâ havle-künân der eleminden ne zamândır* (Enderunlu Vâsîf), (Gürel tarihsiz:271)

Çocukların Ramazan'da oruç tutmaya heves edip aile büyüklerince sahura için uyandırılmak istemeleri Vâsîf'in şiirine çocuk diliyle şöyle yansır:

Sıbyân-ı heves ni'met-i savm ile demekte

Bu şeb beni cânım nene sahûrda uyandır (Gürel tarihsiz:269)

Şu beyitte, camilerde Kur'an kıraatine ve mukabele dinleme âdetine yine rindane tavırla zahide/sufiye sitemle dikkat çekilir:

Alınır mı Ramazân sofilerinden mushaf

Rahlenin neöbetini beklemeyince insan (Sâbit)

Enderunlu Fâzıl, camileri aydınlatan mahyaları, gökyüzünde parıldayan Süreyyâ yıldızından üstün bulur:

Eşkâl-i Süreyyâ-yı felek yeknesağ üzre

Mâhiyyesi her gece bunun başka nişândır (Pekolcay, 1981:253)

Ramazaniyelerde Kadir gecesine de önem verilir. Kadir gecesinin kadrinin kıymetinin bilinmesi gerektiğine vurgulanır. "Kadr" kelimesi hem özel isim hem de "değer, kıymet" anlamıyla cinsli ve tevriyeli olarak kullanılır:

Bil kadrini zîrâ ki bu şehrin şeb-i Kadri

Bîşek sebab-i mağfiret-i âlemiyandır (Enderunlu Vâsıf), (Gürel tarihsiz:270)

Oruç ve Ramazan ile şiirlere⁴, mübarek Ramazan ayında Kur'an'ın, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in sinesine nazil olma-ya başladığını dikkatlere sunan şu beyitle son verebiliriz:

Kur'ân-ı Azîm bu ayda inmiş

Âgûş-ı Muhammedîye sinmiş (Pekolcay, 1981:241)

Sonuç olarak denilebilir ki Ramazan tekke, halk ve divan edebiyatımızda; dinî, tasavvufî ve edebî eserlere konu olmuştur. Halk, tekke/tasavvuf edebiyatında daha çok dinî ve tasavvufî yönleriyle ele alınmıştır. Divan edebiyatımızda ise Ramazan dinî, tasavvufî

⁴ Edebiyatımızda Ramazan ve oruç ile daha ayrıntılı bilgi için bk Hakan Yekbaş (2012), "Ramazanı Divan Şiiri Metinlerinden Okumak", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 6, 2012, s.173-230; Halit Dursunoğlu (2003), "Klasik Türk Edebiyatında Ramazan Konulu Şiirler", *Atatürk Üniversitesi TAED*, C. 10, S. 22, s. 9-29.

hususiyetlerinin yanı sıra daha çok edebî, kültürel, sosyal ve folklorik hususiyetleriyle ele alınagelmıştır.

Burada klasik edebiyatla daha çok Osmanlı dönemi halk, tekke/tasavvuf, divan edebiyatımız kastedilmiştir. Anılan edebî dönemde Ramazanla ilgili edebî eserlerin çoğu manzumdur. Bu sebeple burada da Ramazan bahsinde şiirlere yer verilmiştir. Konuyla ilgili eserler sadece dinî, tasavvufî, edebî kaygılarla yazılmış olabileceği gibi bu eserlerin bazılarının dinî, tasavvufî, edebî olma vasıflarının birden çoğunu da taşıyabileceği görülmektedir.

Divan şiirinde edebî kaygılarla ortaya konulmuş Ramazan şiirlerinin geleneğin diliyle yazıldığını, buna bağlı olarak rint rolünü üstlenen şairlerin şiirlerinde rindçe niteliklerin de olduğunu belirtmek gerekir.

Şimdi de TYB Konya Şube Başkanı Sayın Ahmet Köseoğlu'nun "Bu Şehir Oruç Tutar" şiirini dinleyelim.

BU ŞEHİR ORUÇ TUTAR

●AHMET KÖSEOĞLU

Bu şehrin sokakları oruç tutar, vicdan terk edip gitmesin diye;

Bu şehrin ağaçları oruç tutar, bengisu pınarları sulasın diye;

Bu şehrin çiçekleri oruç tutar, burcu burcu kokan pideler hanelere dağılsın diye;

Bu şehrin parkları oruç tutar, genci yaşlısı huşu ile tefekküre dalsın diye;

Bu şehrin güvercinleri oruç tutar, hu deyip kubbeyi harda sema etsin diye;

Bu şehrin dağları oruç tutar, batan günle iftar doğan günle niyet olsun diye;

Bu şehrin camileri oruç tutar, her günün beş vakit kadri bilinsin diye;

Bu şehrin minareleri oruç tutar, ıslıl ıslıl şerefeleri bir'liği göstereyin diye;

Bu şehrin sebilleri oruç tutar, kirlenen ruhlar temizlensin diye;

Bu şehrin vakıfları oruç tutar, açta açıkta kimse kalmasın diye;

Bu şehrin bedesteni oruç tutar,

iskemleyi dükkân kapısına koyup cemaate yetişsin diye;

Bu şehrin tramvayı oruç tutar, ihtiyarı gencine yerini ikram etsin diye;

Bu şehrin otobüsleri oruç tutar, durakta, arada yolcu kalmasin diye;

Bu şehrin trafiği oruç tutar, sıkışıklık sabrına gölge düşürmesin diye;

Bu şehrin sanayisi oruç tutar, üretimi sahur bereketine çoğalsın diye;

Bu şehrin marketleri oruç tutar,

gıda paketleri infak olup sessizce uçup gitsin diye;

Bu şehrin fırınları oruç tutar,

kanaatin ne büyük servet olduğunu anlasın diye;

Bu şehrin berberleri oruç tutar, sohbet uzasın muhabbet artsın diye;

Bu şehrin lokantası oruç tutar, yolcusu mukimi bayramı iftarla yapsın diye;

Bu şehrin gazeteleri oruç tutar,

ramazan aşkına sayfalar yıl boyu temiz dolsun diye;

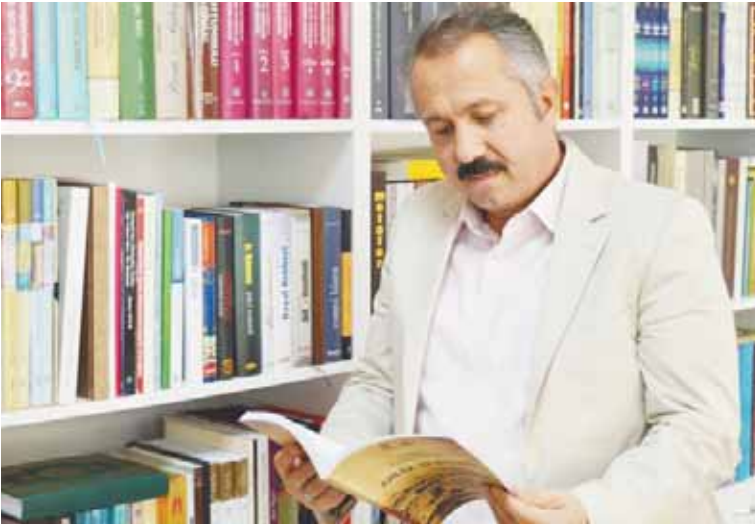
Bu şehrin radyoları oruç tutar, mukabele halkaları oluşsun diye;

Bu şehrin televizyonları oruç tutar, cüz'ler ayet ayet gönüllere insin diye;

Bu şehrin insanları oruç tutar, kötülüğe kalkan iyiliğe reyyan açılsın diye;

Bu şehrin insanı oruç tutar, oruç kendini tutsun diye;

BU ŞEHİR ORUÇ TUTAR, ŞEHİRİ ORUÇ TUTSUN DİYE.

“KLASİK EDEBİYATIMIZDA RAMAZAN”

Edebiyatçı Prof. Dr. Mehmet KIRBIYIK Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin dijital platformlarda yaptığı Ramazan Söyleşilerine konuk oldu:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin, Koronavirüs salgını sebebiyle sosyal mesafe uygulaması ve sokağa çıkma kısıtlamalarına gidilmesi sebebiyle Youtube, facebook, instagram gibi dijital uygulamalar üzerinden düzenlediği Ramazan Sohbetlerinin ikincisinde Edebiyatçı Prof. Dr. Mehmet Kırbiyık “Klasik Edebiyatımızda Ramazan” konusunu anlattı.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin düzenlediği Ramazan Sohbetleri'nde bu hafta “evveli rahmet, ortası ma'firet, sonu cehennem ateşinden kurtuluş olan, içinde bin aydan hayırlı Kadir gecesini barındıran, on bir ayın sultanı ramazan bütün anlamlarıyla arınmaya, olgunlaşmaya bizi davet eder.

Ramazan ayı Osmanlılarda sadece dini boyutuyla yaşanmış veya işlenmiş değildir. Türk milleti ahlak tezkiyesiyle, günahattan çekilmesiyle, cömertliğiyle bir ramazan medeniyeti meydana getirmiş bir millettir.

Ramazan ayı Osmanlılarda sadece dini boyutuyla değildir. Ramazan hem sosyal hem dini hem kültürel bir mevzu olarak edebiyatımızda yer alır.

Osmanlı edebiyatında Ramazan konulu şiirler de hem de edebi, hem tasavvufi, hem de dini nitelikleri görebiliriz. Şiirlerden örnek verecek olursak: 18.yüzyılın meşhur Mesnevi yazarlarından Süleyman Nahifi'nin 253 beygirlik bir Fazileti Savm, isimli eserinde orucun faydaları anlatılır.

*“Oruç ayında oruç tutulmalıdır,
Oruç Müslüman kadın ve erkeğe farz oldu.”*

Şeklinde şiirler yazmıştır. Yine Nabi'nin oğluna yazdığı şiir de buna örnektir. Ramazan ilahilerini karşılama ve veda şeklinde ayrıştırılarak örneklemiştir.

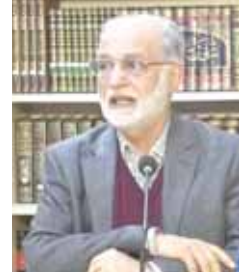
Ramazan davulu ile okunan Ramazan manilerinden örnekler verildi. Oruç ve Ramazanla ilgili edebiyatımızda birçok eserden örneklerin verildiği sohbet şiir zevkinde sürdü.

Günümüzde Ramazan şiirlerinden bir örnekte TYB Konya Şube başkanı Ahmet Köseoğlu'nun şiirini okuyarak dinî kültürümüzün tezahürlerini ortaya koydu ve Hayırlı ramazanlar dilekleri ile sohbetini tamamladı.

Prof. Dr. MİKAIL BAYRAM

-ÖZGEÇMİŞ-

Edebiyat araştırmacısı **Mikail Bayram**, 1940, Saray / Van doğumlu. İlkokulu doğduğu ilçede, ortaokulu Özalp'ta okudu. Van Atatürk Lisesi (1961), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (1966) mezunu. Ortaokul ve lise öğrenciliği yıllarında yöresindeki medreselere de devam etti. İlahiyat Fakültesinde okuduğu yıllarda da bu alandaki çalışmalarını geliştirdi.

Fakülteden mezun olurken "*Zerdüşt ve Avestası*" adlı lisans tezini verdi. Aynı yıl Adana Kız Lisesi din bilgisi öğretmeni olarak çalışma hayatına başladı. 1968 yılında Millî Eğitim Bakanlığınca açılmış olan sınavı kazanarak Konya Yüksek İslâm Enstitüsüne (SÜ İlahiyat Fakültesi) Fars Dili ve Edebiyatı öğretim görevlisi olarak atandı. Bu görevde iken bir yıllığına Arap dili ve edebiyatı alanında ihtisas için Bağdat'a gönderildi. Bağdat Edebiyat Fakültesinden uzmanlık sertifikası aldı. Bu arada "*Konya Yusuf Ağa Kütüphanesinde Bulunan Farsca El Yazması Eserler*" adlı tezini vererek yüksek lisans çalışmasını tamamladı.

1973'te askerliğini bitirince üç yıl Kayseri ve üç yıl Bursa İlahiyat Fakülte-lerinde Fars dili ve edebiyatı dersleri yanında İslâm tarihi derslerini okuttu. Bu dönemlerde İÜ Edebiyat Fakültesi Arap Fars Filolojisinde “Şeyh Nasiru'ddin Mahmud El-Hoyi (Ahi Evren)'nin Hayatı, Çevresi ve Eserleri” adlı doktora tezini tamamlayarak 1975 yılında doktor unvanını aldı.

1979 yılında SÜ İlahiyat Fakültesine, bir yıl sonra da SÜ Fen-Edebiyat Fa-kültesi Tarih Bölümüne öğretim görevlisi olarak atandı. Bu dönemde iki yıl süreyle Kültür Bakanlığının “Türkiye Yazma Eserler Toplu Kataloğu” çalış-malarına katıldı. Yine bu dönemde İslâm Konferansı Teşkilatı (IRCICA) tem-silcisi olarak Konya ve çevresindeki kütüphanelerde bulunan tabiat ilimlerine dair el yazması eserlerin kataloğunu hazırladı. Bu çalışmasından dolayı bir takdir belgesini almaya hak kazandı. 1990 yılında doçent oldu ve görevli bu-lunduğu fakültenin Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi öğretim üyeliğine getirildi. 1996 yılında profesör unvanını aldı. SÜ Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü başkanı olarak görevini sürdürdü.

Eski şiir geleneğine uyarak Sarayî mahlası ile Azerî Türkçesi, Farsça ve Anadolu Türkçesiyle yazdığı kasideler, gazeller, rubaîler ve mesnevîlerden oluşan bir divanı yayımlandı. Makaleleri, 1981 yılından itibaren *Hareket, Hak Söz, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları, Belleten, Osmanlı Araştırmaları, Cem, Tarih ve Toplum, Türk Araştırmaları, İran Mecelle-i MaÂrif* dergilerinde yer aldı. Yüzden fazla bilimsel toplantı, kongre, seminer ve sempozyuma bildi-riler sunarak katıldı. Yurt içi ve yurt dışı pek çok kurum ve kuruluştan 50 civarında takdirname, plaket ve başarı belgeleri aldı.

ESERLERİ: *Konya Yusuf Ağa Kütüphanesindeki Farsça Yazma Eserler Kata-loğu* (1971), *Ahi Evren ve Ahi Teşkilatının Kuruluşu* (1991), *Anadoluda Telif Edilen İlk Eser Keşfu'l- Akabe* (1991), *Fatma Bacı ve Bacıyan-ı Rum* (Anadolu Bacıları Teş- kilatı, 2. bas., 1994), *Ahi Evren ve Tasavvufî Düşüncenin Esasları* (1995), *Ahi Ev- ren İmamın Boyutları* (1996), *Sarayî Divanıçesi* (1997), *Fil Olayının Mahiyeti ve Fil Suresi* (2. bas., 1998), *Şeyh Evhadüdin Hamid El Kirmani ve Evhadiyye Hareketi* (2. bas., 1999).

Ramazan Sohbetleri -3-

SELÇUKLU'DA ve OSMANLI'DA RAMAZANLAR

Konumuz Selçuklular'da ve Osmanlılar'da Oruç ve Ramazan Kolunca konuyu, en başından almak gerekir. Demek istiyorum ki; Selçuklular devri özellikle Türk halkının yeni bir dinle tanıştığı bir devredir. Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla birlikte Türkler yeni bir dinle tanıştılar ve yeni bir dinin müeyyideleriyle buluşlar. Böylelikle İslâmlaşma süreci Türkler arasında hızlı bir şekilde yayıldı. Buna bugün tarihçiler "**Bir hidayet fırtınası**" derler. Bir Hidayet Fırtınası şeklinde Türkler, toplu olarak İslâm dinini benimsediler.

İslâm dininin müeyyidelerinden birisi de Ramazan ayında tutulan oruçtur. Türklerin bu ilk dönemlerinde oruca karşı, Ramazan'a karşı nasıl bir tavır içinde idiler, ne yapıyorlar ve onu nasıl görüyorlardı?

Bununla ilgili bazı anekdotlar aktarmaya çalışacağım. Bu devrelerde, Büyük Selçuklular zamanında, Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah dönemi, Selçukluların en güçlü ve en parlak olduğu bir dönemdir. Melikşah, senenin birinde Rey şehrinden çıkıyor, Nişabur'a gidiyor. Nişabur'a geldiği gün Ramazan'ın 29. günüymüş. Melikşah gelir gelmez tellal bağırtıyor şehirde, ilan yaptırıyor

Nişabur şehrinde. Bu ilanda Selçuklu Sultanı'nın Nişabur'a geldiği ve bayramı ertesi gün, yani Ramazan'ın 30. günü Nişabur'da, şehir meydanında halkla birlikte bayramı kutlayacağı, bütün halkın şehir meydanında toplanması duyuruluyor.

Bu ilan Nişabur'da duyulunca, Nişabur şehrinin Nizamiye Medresesi'nin başında bulunan ilim adamı Ebü'l-Meâlî el Cüveynî de bu ilanı duyar. Nizamiye medresesi'nin reisi Ebü'l-Meâlî el Cüveynî de Ramazan'ın 30. gününde de oruçlu olunması gerektiği ve bayramın yarın değil daha sonraki gün yapılacağı yolunda bir ilan yaptırır. Böylelikle Sultanın ilanı ile Cüveynî'nin fikirleri çakışmış oluyor.

Sultan Melikşah'a bu haber gidince diyorlar ki; herhalde Ebü'l-Meâlî el Cüveynî, Selçuklu Sultanı Melikşah'a karşı muhalif bir tavır sergiliyor, onun için Sultan'a muhalif olarak tellal bağirtirdi. Bu durum gammazlayıcılar tarafından Sultana haber veriliyor ve Sultan Melikşah'a deniliyor ki; "Ebü'l-Meâlî el Cüveynî size muhalif bir kafaya sahip olduğu için sizin fikrinize karşı tellal bağirtti."

Sultan Melikşah hemen adamlarını gönderiyor ve Ebü'l-Meâlî el Cüveynî'yi huzuruna çağırıyor. Cüveynî de o anda Medrese'de oturduğu kıyafetiyle, bugünkü tabirle söyleyecek olursak günlük ev kıyafetiyle, kendisine çeki düzen vermeden Sultan'ın adamlarında katılıyor ve Sultan'ın huzuruna o kıyafetiyle apar topar geliyor. Gammazcılar yine Sultan Melikşah'a; "*Bak işte size muhalif olduğunı kıyafetiyle de ifade etmiş oluyor.*" diyorlar. Çünkü Sultanın huzuruna çıkıldığı zaman şık ve güzel elbiseler giyilir, hatta o günün şartlarında çizme giyilirdi. Ama Cüveynî neredeyse terliğiyle, şalvarıyla Sultan'ın huzuruna geliyor. Sultan'a bunu da söylüyorlar.

Cüveynî, Sultan'ın huzuruna çıkınca Melikşah diyor ki; "*Ben Sultan olarak bu şehre geldiğimi ve yarın şehir meydanında halkla birlikte bayramı kutlayacağımı duyurmuştum. Sen niye benim zıttıma bir duyuru yaptırıp yarın bayram yapılmayacağını ve oruç*

tutulacağını, bayramın daha sonraki gün yapılacağını söyleyip muhalefet ettin?"

Ebü'l-Meâlî el Cüveynî şöyle cevap veriyor: *"Bir konu eğer devlette taalluk ediyorsa, devletle ilgiliyse, devletin yönetimi ile ilgili ise, biz âlimlerin üzerine vaciptir ki, devletin o kararlarına itaat ederiz. Devletin uygulamalarına itaat etmek bize vaciptir. Ama bir konu dine taalluk ediyorsa, dinle ilgili ise, o zaman sultanların bizim görüşlerinize uymaları gerekir. Yani bir Ramazan ve Bayram yapmak, oruç tutmak dine taalluk eden bir konudur ve bu Sultanların işi değildir. Sultanlar bizim görüşümüze uymak durumundadır. Ramazan bazen 29 çeker, bazen de 30 çeker. Ben de diyorum ki; bu sene Ramazan 30 çekiyor, yarın oruç tutulacak ve ertesi gün bayram yapılacaktır."*

Bu cevap Sultan Melikşah'ın hoşuna gidiyor ve Ebü'l-Meâlî el Cüveynî'yi şöyle bir tepeden tırnağa süzdükten sonra diyor ki; *"Peki niye böyle bir kıyafetle benim huzuruma geldin?"*

Cüveynî bu sefer de diyor ki; *"Senin emrin geldiği zaman, hiç gecikmeksizin anında senin emrine icabet edeyim diye üzerimi değiştirmek, güzel elbiseler giyme endişesi taşımadan, ânında sizin huzurunuzla geleyim diye odamda oturduğum kıyafetimle huzurunuzla gelmek zorunda kaldım ki, sizin emrinize karşı bir gecikme olmasın diye."*

Bu açıklama da Sultan Melikşah'ın çok hoşuna gidiyor. İşte Ebü'l-Meâlî el Cüveynî ile Sultan Melikşah arasındaki bu konuşma, bu diyalog devlette bir anlayışın meydana gelmesine vesile olmuştur. Dine taalluk eden işler, dinî emirler ulemânın yetkisindedir ve bu hadise ölçü alınarak Sultanlar, devlet, dinî meselelere ilişmiyorlar. Dinî meseleleri din adamlarına, ulemâyâ bırakıyorlar. Ulemâ ne diyorsa, devlet de bu kararlara uymak zorunda kalıyor. Bu durum Selçuklu Devleti'nde bir ölçü, bir kaide olmuştur. Ve demek istiyorum ki; devlet olarak dinî meselelere müdahale edilmez, dinî

meselelerin çözüm şekli ulemânın nezdindedir. Ulemâ ne diyorsa devlet de ulemanın dediğini uygular. Bu prensip devletin uygulamalarına bir kaide olarak yerleştiriliyor.

Türkler Müslüman olup İslâmiyet'e girdikten sonra Oruç ibadeti ile de yakından ilgililer. Zira eskiden de Türkler oruç kavramına yabancı değillerdi, muhalif değillerdi. Çünkü Türkler eskiden Şaman idiler ve Şamanizm'de de riyazet denilen bir şey vardır. O riyazette de insanlar, bir süre yemezler içmezler, perhiz yaparlar, yoğun egzersizler yaparlardı. O da onlar için bir nevi oruçtu, bir ibadet idi. O tür insanlara da Türklerde "Bahşî" denirdi. O Bahşîler çok yoğun egzersizler, açık egzersizler yaparlardı. Türkler, bunları bilen insanlardı. Bu bakımdan orucu garipsemediler. Oruca yabancılık çekmediler ve halk olarak Müslüman olan insanlar, oruca da gayet rahatlıkla intibak ettiler ve ulemânın rehberliğinde, bakın yine ulemâ ön plandadır, Müslüman halk oruçlarını tutuyorlardı, bayramlarını yapıyorlardı. Hatta Türklerin getirdikleri belki de bir yeniliktir ki, o da şudur: Türkler, Türk devletleri birçok zamanlar halkın dinî hizmetlerini yapabilmeleri için onlara birtakım kolaylıklar sağarlardı. O kolaylıkları sağlamayı, devlet kendisine vazife telakki ediyordu. Osmanlılarda da böyleydi, Selçuklularda da böyledir. Devlet, Müslüman halkın dinî yaşayışını sürdürmesi için gereken kolaylığı sağladı. Böyle muayyen zamanlarda, özellikle Ramazan ayında ve bayramlarda şenlik şeklinde şekilde eğlenceler de düzenlenirdi. Bunu Anadolu Selçukluları'nda daha çok görürüz.

Bizim bir yazarımız var. "*Mirsâdü'l İbâd*" adlı eserin sahibi Necmüddîn Dâye er-Râzî.

Necmüddîn Dâye er-Râzî, Alâaddin Keykûbât'a sunduğu "*Mirsâdü'l İbâd*" adlı eserinde de devletin dine bakışı devletin dini yaşayışa bakışı ve müzaheretini, yardım etmesi, onların dini ibadetlerini yapılmasına, kolaylık sağlanmasına dair çok tatlı önerileri var. İşte bunun gibi, Necmüddîn Dâye er-Râzî'nin dediği gibi devlet,

dinî yaşayışları kolaylaştırıcı. Onlara kolaylık sağlayıcı tedbirleri almak durumundadır. Devletin vazifeleri arasındadır.

“*Mirsâdü'l İbâd*”ın sahibi Necmüddîn Dâye er-Râzî'nin bu tavsiyeleri üzerine devlet bu hizmeti aksatmaksızın yürütür. Necmüddîn Dâye er-Râzî'nin dediğine göre, onun tavsiyelerine göre, sadece şehirler değil köylerde Dehkân denilen görevliler vardı. Bunlar bir çeşit köy muhtarları gibi, köyleri denetleyen insanlar gibi, köy reisleri gibi görevleri vardı. Bu dehkânlar, şehirlerde olsun köylerde olsun halkın dinî yaşayışlarında ve ibadetlerinde rehberlik ederlerdi. Bizim yörelerde bu insanlara “**Erbâb**” denilirdi. O erbâblar halka rehber olurlardı. Hatta bir yanlışları varsa o dehkânlar, o yanlışları düzeltirlerdi.

Bir de Selçuklularda, özellikle Anadolu Selçuklularında çok yaygın olarak gördüğümüz bir şey vardır. Birtakım din görevlileri, din adamları, özellikle meşâyihden, şeyhlerden, birtakım insanlar, hem Horasan bölgesinde ve İran muhitinde hem de Anadolu'da bu din görevlileri, din adamları, seyyâh gibi köy köy, kasaba kasaba dolaşırlardı. Bu dolaştıkları yerlerde köylülerin, halkın, dini yaşayışlarını teftiş ederlerdi. Yani bir nevi müfettiş gibi köy köy, kasaba kasaba gezerler, halkın yaşayışında bir aksama var mı, halkın dinî yaşayışına bir müdahale var mı, halkın ibadetlerini özgür bir şekilde yapmalarını engelleyici uygulamalar var mı, bunları tespit eder ve yetkililere bildirip yetkililerden bunların ıslahını talep ederlerdi. Senenin birinde, Anadolu'da Türkmen bir şeyh olarak bilinen Şeyh Evhadüddîn Kirmânî Kayseri'de bulunuyordu. Kayseri'de yöneticiler, halkın yaşayışına, uygulamalarına müdahale etmişler. Hatta halkın kazançlarına da müdahale etmişler, kazançlarından da belli miktarda ellerinden alıyorlarmış. Şeyh Evhadüddîn Kirmânî bunu görünce o dönemin sultanı Alâaddin Keykubad'a bir mektup yazarak Kayseri'deki yöneticilerin halkı rahatsız ettiklerini, halka hakları olmayan uygulamalarda bulduklarını bildirmişti. Alâaddin Keykubad o zaman Alâiye (Alanya) 'de bulunuyordu. Alâiye'den

hızlı bir şekilde Kayseri'ye geliyor ve durumu tetkik ederek halkın dinî yaşayışına müdahale eden, halkı haksız yere haraca bağlayan yöneticileri muaheze ediyor, sorguya çekiyor. Yöneticileri cezalandırıyor, onları bu uygulamalardan alıkoyuyor. Bu demektir ki, Şeyh Evhadüddîn Kirmânî, bir müfettiş gibi orayı teftiş etmiş ve bu normal olmayan uygulamaları Alâaddin Keykubad'a bildirmiş ve Alâaddin Keykubad'dan bunun düzeltilmesini talep etmiştir.

Müslüman Türkler'in tarihte ilim adamlarına, din adamlarına çok değer verdikleri ve riayet ettikleri görülür. Az önce ifade ettiğim Şeyh Evhadüddîn Kirmânî böyle olduğu gibi Necmeddîn-i Dâye adındaki Necmeddîn-i Kübrâ'nın Anadolu'daki halifesi, temsilcisi olan Necmeddîn-i Dâye de aynen Şeyh Evhadüddîn Kirmânî gibi halkın dinî yaşayışlarının nasıl düzenlenmesi gerektiğini tespit ediyor ve devlet adamlarına bunu bir öğüt şeklinde, devlet adamlarına bunları telkin ediyor. Devlet adamlarının dindar insanlara, Müslüman insanlara nasıl davranması gerektiğine dair raporlar veriyor. Mirâdü'l-ibâd adlı eseri bir nevi rapordur.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, zaman zaman halkın dinî uygulamalarına devlet de katılıyor, devlet de bundan büyük bir zevk duyuyor ve zaman zaman şehirlerde şenlikler düzenliyorlardı. Özellikle bayram şenlikleri şehirlerde düzenlenir ve devlet adamları da bu bayram şenliklerine katılırdı. Halka müzahir olurlardı. Halka örnek olurlardı. Anadolu'nun birçok yerlerinde bu uygulamalar olurdu. Özellikle şehirlerde bu tür uygulamalar çokça olurdu.

Bir şeyden daha bahsedeyim. Selçuklu devlet adamları belli yörelere, belli bir din âlimini, dinî şahsiyeti belli yerlere görevlendirirler; onlar o yörede yaşadıkları süre içerisinde halka önder olurlar, halka rehber olurlardı. Bu bir yönüyle de mürşitlik görevliydi. Bu mürşit dediğimiz insanlar, şeyh dediğimiz insanlar tekkelerde, zaviyelerde otururlardı ve halka örnek kişiler olurlardı. Bu durum Anadolu'nun her tarafında yaygın idi. Ta Horasan'dan başlayarak Anadolu'ya varıncaya kadar böyle muhtelif yörelerde din görevleri,

şeyhler, müritler, onların cemaatleri, ahenk içerisinde dinî hayatlarını sürdürürlerdi.

Osmanlı, Selçuklu'nun bir devamıdır. Osmanlılarda farklı bir şey yoktur. Nitekim Osmanlı Devleti'nin kurucuları da Osmanlı devletinin kuruluşunda öncülük yapanlar da Selçuklular döneminde Anadolu'nun muhtelif yerlerinde görevli olan mürşitlerdir. Onlar öncülük yapıyorlardı.

Bizim bir hocamız vardı, vefat etti, Allah(cc) rahmet eylesin, Halil İnalçık'ın dediği gibi; Osmanlı Devleti'ni kuran dinamikler vardı. İşte o dinamiklerin başında da bu ilim adamları geliyordu. Halil İnalçık Hoca o dinamikleri şöyle sıralıyordu: Birinci dinamik olarak Ahî teşkilatını görürdü. Selçuklular zamanında kurulmuş olan Ahî teşkilatı, bütün Anadolu'ya yayılmış vaziyetteydi. Ahî teşkilatı, Osmanlı devletinin kuruluşunda da birinci derecede rol oynayan bir halk gücüdür.

İkinci dinamik olarak Hacibektaş'ı görüyordu. Hacibektaş da etrafındaki cemaati ile birlikte Osmanlı Devleti'nin askerî teşkilatının şekillenmesinde önyak olmuş, öncü olmuş ve Osmanlı devletinin kuruluşunda büyük ölçüde etkili olmuştur.

Üçüncü dinamik de Konya'da yaşayan Sadreddîn-i Konevî'dir. Sadreddîn-i Konevî de bir ilim ve fikir adamıydı. Sadreddîn-i Konevî'nin talebeleri de Osmanlı Devleti'nin İlmîye teşkilatını şekillendirdiler. İşte bu şekillenmeler, bu yapılanmalar, Osmanlı Devleti'nin Cihan hâkimiyeti olmasına vesile olmuştur. Devletin çok istikrarlı ve çok düzenli bir şekilde büyümesini sağlamıştır. Osmanlılardaki, ta Selçuklulara dayanan mürşitler, cemaatler, her

mürşidin etrafında onun cemaati mevcuttu. Tarikatlar vardı çeşitli isimler altında. Bu tarikatların her birine mahsus cemaatleri vardı. Ahîler bir cemaat idi. Gaziler (Gaziyân-ı Rûm) bir cemaat idi. Ulemâ sınıfı bir cemaat idi. Hatta ve hatta Anadolu Bacıları denilen bir cemaat (Bâciyân-ı Rûm) vardı. Ahî teşkilatının Kadınlar koluydu. Bunlar da kendi içlerinde bir cemaat oluşturuyorlardı. Bunlarda kadınlar arasında yapılanmayı, kadınlar arasında dinî yaşayışı düzenleyen bir teşkilattı. Bunlar Osmanlı Devleti'nin muhtelif yörelerinde bu hizmetleri görürlerdi.

Osmanlılardaki Ramazanla ilgili, oruçla ilgili töreler Selçuklular zamanında Anadolu'ya gelmiş olan Alperenler dediğimiz insanlar, Ahmet Yesevî ocağından gelmiş olan insanlar, Şeyh Ebü'l Vefâ Bağdadî denilen bir başka mürşit var. Şeyh Ebü'l Vefâ Bağdadî'nin cemaati, Anadolu geliyorlar ve Anadolu'daki dinî yaşayışı bunlar şekillendiriyorlar, bunlar düzenliyorlar ve bu devletin, özellikle Osmanlı Devleti'ni kastediyorum, çok sağlıklı bir şekilde büyümesi bunların vesilesiyle gerçekleşmiştir. İşte bunların en başında sultanlar bulunuyor, devlet adamları bulunuyor, devlet adamları onların irşadiyle hareket ediyorlar ve devletin yapılanmasında onlardan danışmanlık hizmetleri alıyorlar.

Anadolu Selçukluları zamanında ve Büyük Selçuklular zamanında Anadolu Türk halkının ne şekilde yeni bir dinle tanıştıklarını, yeni bir dini uygulamada nasıl sağlam bir şekilde bir eğitim gördükleri ki, bu bir çeşit halka eğitimidir, bu gördükleri eğitimi hayatlarında uyguluyorlar. Hani insanların tarihten ibret alması gerekir, derler ya. Tarih bir ibret levhasıdır.

İnsanlar tarihi okumaya niye ihtiyaç duyarlar?

İbret alsınlar diye, kendilerine daha sağlıklı bir yol bulsunlar diye tarihle ilgilenilir. Geçmişte Türk halkı, Anadolu halkı böyle eğitiliyordu ve Anadolu halkının dinî eğilimi böyle şekilleniyordu. Bugün de buna ihtiyaç var. Bugün de insanlarımız dine lâkaytlaştı. Özellikle son dönemlerde bunu daha açık görüyoruz. Bu dinî lâkayıtlığın önüne geçmek için gene de bu tür rehberlere, danışmanlara ihtiyaç vardır. Bunu da devletin yetiştirmesini, Türk devleti ve Türkî Cumhuriyetlerdeki insanların eğitilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Günümüz insanların, halkımızın Ramazan-ı Şerîfini tebrik ediyorum. Ramazan'ın mübarek olmasını, önümüzdeki bayrama da büyük bir huzur ve neşe içerisinde girmelerini, idrak etmelerini diliyorum.

SELÇUKLU'DA VE OSMANLI'DA RAMAZANLAR

Tarihçi Prof. Dr. **Mikail Bayram** Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin dijital platformlarda yaptığı Ramazan Söyleşilerine konuk oldu:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin, Koronavirüs salgını sebebiyle sosyal mesafe uygulaması ve sokağa çıkma kısıtlamalarına gidilmesi sebebiyle Youtube, facebook, instagram gibi dijital uygulamalar üzerinden düzenlediği Ramazan Sohbetlerinin üçüncüsünde Tarihçi Prof. Dr. Mikail BAYRAM “Selçuklu'da ve Osmanlı'da Ramazanlar” konusunu anlattı.

“Selçuklu'da ve Osmanlı'da Ramazanlar” geleneksel Ramazan örneklerimizdendir. Gerek Selçuklularda gerekse Osmanlılarda Ramazanlar Allah'a kulluk görevinin yerine getirildiği özel günler olarak idrak edilmiştir.

Prof. Dr. **Mikail Bayram** “Büyük Selçukluların İslamla tanış olan Türklerin dine ısındırılmaları hususunda nasıl bir politika izlediklerini” izah ederek konuya giriş yaptı.

Ebul Muali Cüveyni'nin fikirleri arasındaki farklılığın nedenlerini anlatıp, Melikşah'ın huzuruna gündelik kıyafetle geliş nedenini tarihsel bir bakışla ve akıcı bir uslula paylaştı.

Türklerin Oruc tutmak hususunda zorlanmadılar. Devlet Müslümanların dini yaşamaları için kolaylaştırırlardı. Necmüddin-i Daye'nin Mirsatü'l-ibat adlı eserinde buna uygun açıklamalar görülür.

Devlet merkezi olan Konya Selçuklular döneminde Halıkdini yaşayışına müdahaleleri kontrol ediyor bu konuda Evhadüddin-i Kirmani bu konularda müfettiş gibi bir rol oynamıştır. Ramazanların idrak edildiği günlerde ibadet yoğun bir ortamda eda edilirdi. Saray ve çevresi hazırlıklar yapar halk gündüz işleri ile meşgul olur vaaz ve nasihatler dinlenir, Kur'an tilavetleri yapılır, medreseler bu dönemde hatimler indirir ve akait gibi konularda irşat faaliyetleri yapardı.

Osmanlılarda da gelenek bozulmamıştır. Ayrıca Selçuklu ve Osmanlılarda devlet adamları devletin yapılanmasında ulema ile iyi ilişkiler kurmakta ve halkın doğru din öğrenmesi hususunda yönlendirilmesini ilim adamlarından istiyorlardı. Şehirlerde eğlenceler olur, devlet adamları bu gösterilere katılarak halka rehberlik ederlerdi.

Din görevlileri dini hayatın destekleyicisidir. Bu konuda Sultanlar Danışmanlık Hizmetleri alıyorlardı. Anadolu Selçukluları zamanında ve Büyük Selçuklular zamanında Anadolu halkının daha doğrusu Türk halkının ne şekilde yeni bir dinle tanıştıklarını bir çeşit halk eğitimi gördükleri bilinmektedir. Gördükleri eğitimi hayatlarında uyguluyorlardı.

“İnsanların tarihten ibret alınması gerekir” derler zaten tarih bir ibret levhasıdır. İnsanlar kendilerine bir doğru yol bulsunlar diye tarihte ilgilenirler. Günümüzde de yöneticilerimizin böyle danışmanlık hizmetlerine ihtiyaçları var. Bunları her zaman hatırımızda bulundurmalıyız. Bu vesile ile tüm Müslümanların Ramazanının mübarek olmasını diliyor, önümüzdeki Bayramı huzur içerisinde idrak etmemizi Allah'tan niyaz ediyorum.” diyerek sözlerini tamamladı.

#sehresozumuzvar

RAMAZAN SOHBETLERİ

KONYA'DA ESKİ BAYRAMLAR

23 MAYIS 2020 CUMARTESİ
14:00

Sosyal Medya ve Youtube Hesaplarımızda
TYB Konya Şubesi tyb_konya_subesi

TYBKONYA

Hüseyin ÜZÜLMEZ
Kızılay Konya İl Başkanı
24. Dönem Konya Milletvekili

KONYA TİCARET ODASI
KONYA MÜSİAD
MERAM MÜSİAD
KARADAY MÜSİAD

KATILARIYLA

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya_subesi
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

HÜSEYİN ÜZÜLMEZ / Konya Kızılay İl Başkanı

-ÖZGEÇMİŞ-

Hüseyin Üzülmöz, 5 Mart 1957'de Konya'da doğdu. Baba adı Hasan Hüseyin, anne adı Rabişe'dir.

Sanayici, İş Adamı; Niğde Sevk ve İdare Yüksek Okulu (Ön lisans) ve Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İşletme Bölümünü bitirdi.

İmar ve İskân Bakanlığında göreve başladı. Mali müşavirlik ve danışmanlık yaptı. Sanayi ve ticaret hayatına atılarak değişik alanlarda faaliyet gösteren şirketlerin sahibi ve yöneticisi oldu. MÜSİAD Konya Şubesi Kurucu Başkanlığı, Konya Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı, TOBB yönetim Kurulu Üyeliği, Sayman Üyeliği ve Başkan Yardımcılığı, TOBB Yüksek İstişare Kurulu Üyeliği, TOBB Vergi Komisyonu Başkanlığı, TOBB Fuarçılık Komitesi Başkanlığı, DEİK Denetleme

Kurulu Başkanlığı, ASKON Kurucu Üyeliği, Milletlerarası Ticaret Odası Yönetim Kurulu Sayman Üyeliği, İslâm Ülkeleri Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği Başkan Vekilliği, Bisiklet Federasyonu Yönetim Kurulu Üyeliği ve Konya Ticaret Odası Karatay Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı yaptı. TOBB ETÜ Mütevelli Heyet Üyeliği, TEPAV Mütevelli Heyet Üyeliği ve 24. Dönem Konya Milletvekilliği yaptı.

Hâlen KİMSEV (Kimsesiz Çocuklar Vakfı) Başkanlığı ve Konya Kızılay İl Başkanlığı görevini sürdüren Hüseyin Üzülmez, evli, 6 çocuk babası ve 9 torun sahibidir.

Ramazan Sohbetleri -4-

KONYA'DA ESKİ BAYRAMLAR

Konya'mızda Ramazan Hazırlıkları ve Bayram Hazırlıkları üzerine bir şeyler söyleyeceğiz. Geçmişte Ramazan bayramlarına ve Ramazanlara nasıl hazırlanırdı, neler yapılırdı?

Gerek büyüklerimizden dinlediğimize göre gerek çocukluğumuzda yaşadığımız Konya'mızda Ramazan hazırlıkları genelde üç ayların başlangıcı ile başlardı. Üç aylar başladığında büyüklerimiz üç aylar demezlerdi. Recep ayı ilk namaz, Şaban ayı Orta namaz, Ramazan ayı ise Son namaz, olarak algılanır ve buna göre hazırlıkları yapılırdı. Ramazan'a girerken de önce Ramazan hazırlıklarına başlanılırdı. Bütün evlerde tatlı bir telaş başlar, evvela Ramazanın başlangıcında özellikle evlerde sahurda yenecek erişte pilavı için eriştelerin kesilmesi, pirinç pilavında kullanılacak şehriyelerin hazırlanması yapılırdı. Komşu kadınları toplanırlar, mahallede, sokakta, üç beş kişi bir arada, erişteler kesilir, şehriyeler dökülür, bunlar yemek için Ramazan öncesinde hazırlanırdı. Ayrıca mahallelerin genç kadınları, kızları ise mahalle mescitlerini temizlikle

işe başlardı. Çünkü Ramazan teravihi kılınacak, yani yılda bir mahallelerin camilerine, mescitlerine genel bir bakım yapılır, süpürülür, temizlenir, halıları çırpılır, camları silinir ve daha güzel bir şekilde hazır hâle getirilirdi. Cami temizliğinin dışında camiye gitmek konusunda da Ramazan'da, özellikle bir hassasiyet gösterilirdi. Çocuklar da teravihe götürülür, ailenin bütün fertleri; erkek fertleri, orta yaş ve üzeri hanımlar da mutlaka teravih namazlarına gelirlerdi. Çocukların namaza alıştırılmasında teravihin önemli bir yeri vardı. Ramazan'daki en önemli olaylardan bir tanesi de Ramazan topunun atılmasıdır. Bu çocuklar tarafından her gün bütün olarak beklenmesi ve topun atıldığıнын duyularak ailelerin sofrada bekleyenlerine "Top atıldı!" haberinin verilmesi için sokaklarda ellerinde ekmekle bekledikleri günlerdi.

O zamanlar eski Konya'mızda Ramazan topu her yerde atılmazdı. Benim çocukluğumda Ramazan topu iki yerde atılırdı. Biri Alâaddin tepesinde; Alâaddin tepesinden daha çok Mevlâna'ya doğru atılırdı. Bugünkü toplar farklı, gerçek top değil, ama onun çakmasıyla yapılırdı. İkinci top ise Köyceğiz, yani bugünkü Huzurevi'nin oradan Meram tarafına doğru atılırdı. O eski Konya'nın her yerinden topun atıldığı duyulurdu ve topun açılışına göre de ezan okunuyordu. Çünkü imsakiyeye bakılarak ezanlar, çoğu camilerde elektrik ve hoparlör olmadığı için minarelerden okunurdu. Bu yüzden mahallelerin her tarafından duyulması mümkün değildi. Bir de biz çocukken, kış günlerine rastlayan bir Ramazan'da sokakta yarım metre karın altında, topun atılmasını bekliyoruz; bu arada bizim sokakta bulunan Hacı Nuri Ağa'ya sık sık saatin kaç olduğunu, topun atılmasına kaç dakika kaldı, gibi sürekli sorular sorardık. Çünkü her evde de bazen saat yoktu. Bunun için saati olan komşular, saati olmayan komşulara haber vererek sahura kaldırırlardı. Ayrıca bir Ramazan geleneği de Ramazan davulcusu idi. Her mahallenin bir davulcusu olurdu. Sahurdan önce mutlaka bütün sokakları davul çalarak dolaşırlar

ve Ramazan manileri okuyarak insanları sahura kaldırırlardı. Yine Ramazan'ın en hoş olan güzelliklerinden bir tanesi de Ramazan pidesidir. Benim çocukluğumda evlerin yüzde doksanında tandır ekmeği yapılırdı. Ancak Ramazan'la beraber evlere fırında yapılmış Ramazan pidesi alınmaya başlandı. Bunu da önemli bir argüman olarak önemsiyoruz. Ayrıca Ramazan'da iftarlar önemli bir yer tutardı. Çünkü Ramazan'ın ikinci haftasından itibaren önce komşulardan, hısım akrabalarından, mutlaka iftara davet edilir, üç beş akraba bir arada ve bunlara Konya usulü yer sofrasında Konya'nın kara takım dediğimiz yemek çeşitlerinden yemekler hazırlanırdı. Ama yemekten önce mutlaka bir siniye, çinko tepsi üzerine iftariyelikler hazırlanırdı. İftariyelikler genellikle küflü peynir, pastırma, sucuk, pastırma sucuklar genelde evde yapılmış olur, peynir, zeytin, tahin olurdu. Tahin mutlaka olurdu, birkaç çeşit de reçel olurdu. Bunlarla, çorbadan önce iftariyelik olarak Ramazan iftarı açılır, daha sonra eğer cemaat halinde akşam namazı kılınacaksa, bu iftariyelikler yendikten sonra, önce akşam namazı kılınır, sonra da yemeğe geçilirdi. Yemekler, çorba ile beraber Konya'daki kara takım dediğimiz sırası takip edilerek yemekler yenilir; ama yemeklerde en önemli bir şey daha var; Ramazanlarda genellikle tatlı yerine güllaç yapılır, mutlaka şerbet olurdu. Bunları, Ramazan yemeklerinin vazgeçilmezleri olarak ifade edebiliriz.

Ramazan'da şehirde en çok, biz çocukken hoşumuza giden şey ise, bir de Ramazan mahyalarının kurulmasıdır. Konya'mızda özellikle Sultan Selim Camii'nde, çünkü iki minaresi vardı, orada mutlaka Ramazan'da mahya kurulur, o mahya üzerinde Ramazan başlangıcında "Hoş geldin ya şehri Ramazan", daha sonra farklı ayet ve hadisler, en son günlerde de "Elveda Şehri Ramazan" diye ışıklı bir şekilde pırıl pırıl yanardı.

Teravîh namazlarında bazı Selatin camilerinde, Ramazan'ın ilk geldiği günlerde teravîh namazı aralarında "Hoş geldin ey şehri Ramazan" kasideleri okunur, on beşinden sonra ise özellikle

teravihin yirmisinden sonra “Elveda şehri Ramazan” kasideleri ve ilahileri okunur ve böylelikle Ramazan’a veda edilmeye çalışılırdı.

Ramazan’da bu hazırlıklarla beraber asıl bayram hazırlıkları, Konya’ımızda önemli bir yer tutardı. Yine Bayram hazırlıklarında ise evvela evlerin temizliği çok önemliydi. Evlerin temizlikleri; bütün odaların, salonların temizlenmesi, camların silinmesi, keçelerin, halıların, kilimlerin silkelenmesi, tozların alınması, ayrıca eğer ev bahçeli ev ise –bizim evimiz de bahçeliydi- bahçe duvarları ak toprakla mutlaka boyanırdı. Ak toprakla cila yapılırdı. Konya’da buna “cila yapma” denilirdi. Ak toprak suda ıslatılır, daha beyaz gözükmesi için bir bezle duvarlar cilalanırdı. Bazı şehir evlerinde ise bu cilalama işi kireçle yapılırdı. Eğer toprakla yapılıyorsa bunun alt tarafına sarı topraktan bir de kordon çekilir, ev daha da güzelleştirilirdi. Ev temizlikleri yine genelde komşularla bir arada yapılır, sırayla her gün bir komşunun evinde halıları çırpılır, temizlikleri yapılırdı. Mutlaka bütün hazırlıklar elbirliğiyle yapılırdı.

Yine bayramdan bir hafta on gün önce başlayan evdeki hazırlıklar ise bu temizlik hazırlıklarının dışında herkese bayramda mutlaka yeni giysiler alınırdı. Bizim de çocukluğumuzda, bize yeni elbise alma zamanı bayramdan bayrama idi. Ayakkabılarımız alınır, elbiselerimiz alınır veya daha küçükken elbise hazır alınmaz, ablam terziydi, annem Sümerbank mağazasından kumaşları alır, ablam da evde bize elbise dikerdi. Küçüğe büyüğe herkese bayramlık ayakkabılar alınır, büyükler kendine kıyafet yaptırır, babam da her bayram mutlaka kendine bir kıyafet yaptırırdı. Zaten insanların bugünkü gibi beş-on-yirmi elbisesi yoktu. Mesela ben çocukluğunda hatırlıyorum, babamın üç-dört takım elbisesi vardı. Biri bayramda yaptırdığı bayramlık elbisesiydi, biriyle cuma günleri giyer Cuma namazına giderdi, biri günlük giydiği elbisesiydi, birisini de misafirliğe giderken giyerdi. Ya da bayramlıklarını giyer veyahut da Cumalıklarını giyinirdi. Yani bir insanın öyle çok fazla giysileri, gömleği olmazdı. Onun için bayramda herkese giyecek mutlaka

alınırdı. Hanımlar kendilerine elbise dikerler, ihtiyaçları olan her şey bayramdan bayrama alınırdı.

Çocukluğumuzda, bayramdan bir-iki gün önce, özellikle en büyük ağabeyimiz, ayakkabılarımızı getirdiği zaman biz ayakkabılarınızı yatağımızın başucuna koyar, öyle uyurduk. Çünkü sevincimizden o kadar heyecanlanırdık ki; ama o ayakkabılar ve yeni giysiler mutlaka bayram günü sabahı giyilirdi. Bayram gününden önce asla giyilmezdi.

Bayram öncesi temizlik hazırlığı, arkasından elbiseler, ayakkabılar alınır, sonra yemek hazırlıkları yapılırdı. Yani Ârife gününden bir gün önce başlardı yemek hazırlıkları. Çünkü bayram yemeğinde genelde geniş bir aile ortamı olurdu. Mesela biz, babam hayattayken kalabalık bir aile olmamıza rağmen herkes bayram yemeğinde babamın evinde toplanırdık. İki veya üç sofraya kurulurdu. O kadar kalabalık olurduk. Şimdilerde bizim ailede çocuklarımız yine geliyor; kızımız, damadımız, bu kadarız. Biz dokuz kardeşlik ve bunların da 7-8 tanesinin evli olduğunu düşünürseniz, ne kadar kalabalık bir aile olduğumuz ortaya çıkar.

Yemek hazırlıklarına gelince; yemekte bir kere bayramların olmazsa olmazı tatlılar çok önemliydi. Bu tatlılardan mutlaka güllaç yapılırdı, ekme kadayıfı yapılırdı. Baklava olarak bizim şimdiki kırk kat dediğimiz kara baklavalar o zamanlar bizde pek bilinmezdi. Kırk kat baklavayı daha çok Silleliler yaparlardı. Konyalıların bildiği ise kamıştan çekme kulaklı baklava dediğimiz baklavalar yapıyorlardı. Bunlar ya şehirdeyseniz mahalle fırınlarında pişirilmeye gönderilir ya da evde tandır ekmeği yapılıyorsa tandır fırınında pişirilirdi. Ama ekme kadayıfı vazgeçilmezlerimizdendi ve ekme kadayıfının üzerine mutlaka karın yağması gerekirdi. Karın yağması demek; ekme kadayıfının üzerine kaymak konması demektir. Çünkü eski Konya’ımızda birçok evde camız vardı, manda vardı. Çocukluğumuzda bizim de camızımız vardı ve her bayram annen mutlaka ekme kadayıfı için evde kaymak yapardı. Bu kaymak,

kadayıfın üzerine bembeyaz kaplanırdı, hatta şehirden akrabalar gelirdi; “Yenge, ekmek kadayıfına kar yağdı mı?” derlerdi. Annem hemen ekmek kadayıfı üzerinde kaymağıyla gelir, gelenlere ikram edilirdi. Şimdi günümüzdeki gibi misafiriğe gelenlere baklava, meyve suyu falan ikram edilmezdi bizim çocukluğumuzda. Gelenlere mutlaka ya kahve ikram edilir ya da ekmek kadayıfı veya baklava ikram edilirdi. Bunun dışında bir ikram yapılmaz; ama mutlaka şeker, lokum ikram edilirdi.

Konya bayram yemeklerinde yine ağır bir yemek olarak çorbası, etli yemeği, su böreği, tatlısı, bamyası gibi bir yemek düzeni mutlaka olurdu. Çünkü ailenin bütün fertleri bulunacağı için kalabalık bir aile yapısı ve kalabalık bir yemek seramonisi veya sunumu yapılırdı.

Bayram hazırlıklarından bir önemlisi ise bayram alışverişiydi. Şimdi Ramazan bayramlarında özellikle bayram alışverişinde babam rahmetli, heybesini omuzuna atar, neyi nereden alacağını belirdi. Mutlaka kasaba uğranır, kâfi miktarda bol yağlı tarafından kıyma, kuşbaşı et ve orta et değimiz bütün et alınır; bunlarla ilgili sarmalar, dolmalar hazırlanır; mutlaka yaz kış da olsa bayramlarda bizim evde yaprak sarması yapılırdı. Bunun yanında kışın tatlıdan sonra yenmek üzere mutlaka ekşili bir lahana sarması da yapılırdı.

Ama bu çarşı alışverişinden ve kasaptan sonra diğer ihtiyaçları karşılamak için mutlaka alışveriş yapılan bir bakkala uğranırdı. Babam genelde Şehir Bakkaliesi'nden alışveriş yapardı. Çünkü o bakkalın ekmek kadayıfı İstanbul'dan gelirdi ve çok güzel olurdu. Şehir bakkaliesi kapandı ama uzun süre camında şu etiket yazılı durur: "Şehir Bakkaliesimizde satılmakta olan ekmek kadayıfı filan adreste satılmaktadır." Halen benim oğlum, bayramlık ekmek kadayıfını gider oradan alır. Biz de inşallah kaymağı da tedarik edebilirsek, bir ekmek kadayıfını kaymaklı olarak inşaallah bu bayramda da yemeyi niyet ediyoruz.

Bayramda gelecek olan misafirler için de alışveriş yapılırdı. En önemlisi mutlaka bol miktarda kahve, şeker, lokum, bir de vazgeçilmez olan kolonya alınırdı. Konya'mızın da meşhur kolonyacıları vardı. Hatta kolonya öyle hazır falan alınmazdı. Şişeleri özeldir, böyle güzel şişeleri var. Bir iki gün önceden veya alışverişe gideceğin de babamın heybesine o kolonya şişeleri konulur, Merkez lokantasının yanındaki Kolonyacı Hasan Ağa'dan, ablamların özel talimatına göre kolonya şişelerine doldurtturulurdu. Normal kolonya dediğimiz zaman limon kolonyası akla gelirdi ama işte kızlar, hanımlar zambak, şebboy veya tütün kolonyası gibi farklı kolonyalar isterlerdi.

O zamanlar şimdiki gibi envai çeşit şeker yoktu. Fakir olanlar bugün Mevlâna şekeri dediğim peynir şekerinden alırlardı. Durumu orta gelir seviyesinde olanlar külahlı şekerler vardı eskiden, böyle külah şeklinde, kelle şeklinde yuvarlak, mavi- kırmızı- yeşil renklerde olurdu ve bu şekerlerden alırlardı. Gelir düzeyi biraz daha iyi olanlar, imkânı çok iyi olanlar ise akide şekeri, kayınna şekeri veya badem şekeri alırlardı. Çikolatayı falan bilmezdik. Badem şekerini de çok az kişi alabilirdi. Mesela bizim Meram'da hemen Direkbaşı'nın giriş sokağında, Çınar'ın sokağından girdikten sonra oradaki ilk evlerden birisi Şekerci Ethem Ağa'nın eviydi. Şekerci Ethem Ağa'nın bir özelliği vardı; cebinde hep badem şekeri

bulundururdu. Biz çocukken de otobüste, yolda, nerede karşılaşırsak Ethem Ağa'nın elini öperdik, o da hemen başımızı okşar, cebinden bir avuç badem şekeri çıkar verirdi. Hatta biz çocuklar olarak bayramlaşmaya, şeker toplamaya çıktığımızda evimiz uzak olmasına rağmen Şekerci Ethem Ağa'nın evine kadar giderdik. Çünkü o, ya akide şekeri verir ya badem şekeri verirdi. Yani şekerlerin en güzelleri onda bulunurdu. Çünkü kendisi şekerciydi.

İnsanlar da ihtiyaçlarına ve imkânlarına göre mutlaka lokum alırlardı. Lokumun iyisi Gül lokumudur. Başka Naneli lokum, Sakız lokumu gibi çeşit çeşit lokumlar olurdu. Bunlar hazırlanırdı. Bayram günü sabah namazından sonra evin hanımının veya genç kızların ilk yaptığı işlerden birisi de misafirin ağırlanacağı odaya, geniş bir tepsiye içerisinde iki tabağa birine lokum, diğerine şeker koyar ve kolonyasını yanında hazır ederdi.

Bu hazırlıkların dışında bir de çocukların bayram için kendi özel alışverişleri vardı. Mesela benim, abimle aramızda yirmi yaş gibi bir fark olduğu için bizim bu tür alışverişlerimizi daha çok ağabeylerimiz yapardı. Çocuklar için balon, bayramlarda vazgeçilmez bir şeydi. Herkesin mutlaka üç-beş tane balonu olurdu. Bir de çocuklar bayramlaşmaya geldikleri zaman hısım akrabalardan, mutlaka balon hediye edilirdi. Hatta balon orada şişirilir, eline verilirdi. Böylece çocukların gönülleri alınırdı. Çocuklar için yine bayramdan önce yani Ârife günü alınan ve vazgeçilmez bir oyuncak olan mantar tabancası vardı. Yine sert bir zemine sürttüğünüz zaman patırtılar çıkaran çıtıpıt dediğimiz küçük patlayıcılar vardı. Bir de sonradan atom dedikleri maytaplar çıktı. Maytaplar yeni çıktığı zaman biz liseye gidiyorduk. Daha önce maytaplar falan yoktu. Mantar tabancasında patlatmak için bir-iki kutu da mantarımız olurdu. Bayram günlerinde sokakta çocuklarla mantar patlatma yarışına girerdik.

Bayram günü neler yapılırdı?

Bayram gününden önce yani Ârife günü, genelde yaşlılar ikindi namazını mahalle camiinde kırlardı. Namazdan sonra da imamın

önderliğinde cemaat doğruca kabristana gider, kabristanın girişine oturulur, imam efendi Yâsîn-i Şerif, üç İhlas, bir Fatiha okur ve kabristandaki geçmişlerin hepsinin ruhlarına bağışlanır. Sonra da herkes kendi hısım akrabalarının defnedildiği kabirlerin başına gider, yine orada gerekli duaları yaparak kendi geçmişleri ziyaret ederlerdi.

Bayram sabahı ise biz çocuklar da dâhil bayramlıklarımızı giyer, küçük-büyük bütün erkekler, sabah namazı ve bayram namazı için mahalle camiine giderdik. Sabah namazı cemaatle kılınır, daha sonra işrâk vaktine kadar caminin imamı vaaz kürsüsüne çıkarak bayramın ehemmiyetini anlatan sohbetini yapar, vakit gelince cemaat halinde bayram namazı kılınır. Bayram namazından çıktıktan sonra, Ârife günü ikindi namazından sonra kabristana gidemeyenler, genellikle gençler ve esnaf olanlar, yine İmam Efendi'nin önderliğinde kabristana gidilirdi.

Evin hanımları ve genç kızlar, erkekler camiden veya kabristandan gelinceye kadar daha önce evi içi temizliği yapıldığı için kapı önleri, hayatlar süpürülür, sokakta herkes kendi bahçesi kadar alanı temizler, sular; yani bütün sokak tertemiz hâle getirilirdi. Evin erkekleri geldikten sonra mutlaka herkes toplanmış olur ve bayram yemeğine toplu olarak oturulurdu. Yemekten sonra kadınlar sofrayı kaldırır, bayramlıklar giyilir; başta evin en büyüğü olmak üzere, mesela babam hayattayken herkes sıraya girer, babamın veya varsa daha büyüklerin elleri öpülür, bayram tebrikleri yapılır, hayır dualar edilirdi. Aile içerisindeki bu bayram tebrikleşmesi de bittikten sonra mahalledeki yaşlılarla bayramlaşma faslına geçilir.

Bizim kültürümüzde cami merkezli bir yapılaşma olduğu için bizim şehirdeki mahallemizde bir mescit vardı, ama bağdaki yani Durunday'daki mahallemizde de bugün oturduğumuz yerde Durunday Camii'si vardı. Genelde herkes yemeğini yedikten sonra mahallenin en yaşlı ve âkil adamı kim ise onun evinde toplanırdı. Bu toplanma yeri benim çocukluğundan itibaren, ölünceye kadar

amcamdaydı. Rahmetli amcam, kendisi 1900'lü yıllarda doğmuş, medresede okumuş, az çok ilmi olan ve Veli Hoca olarak mahallede itibar edilen, herkesin sevip saydığı bir insandı. Yaş olarak da diğerlerine göre daha büyüktü. Genelde amcamın evine herkes bayramlaşmaya gelir, hasta ve yaşlılar hariç, bütün mahalle cemaati orada toplanırdı. Mahallenin bütün erkekleri orada toplandıktan sonra Veli Amca'nın eli öpülür, bayramı tebrik edilir, lokumu şekeri alınır, hâli hatırı sorulurdu. Daha sonra sıradan başlayarak bütün sokaklar, komşular, tek tek gezilerek bayramlaşıldı. Kişi genç ise kapıdan bayramı tebrik edilir, şekeri lokumu alınır bir diğer komşuya geçilirdi. Eğer evde hasta veya yaşlı varsa mutlaka evin içine girilir, onun eli öpülür, hayır duası alınır, şekeri lokumu alındıktan sonra başka bir evden devam edilir ve bu bayramlaşma merasimi öğle namazına kadar bütün komşular dolaşarak sona erdirilirdi. Öğle namazından sonra uzaktan yakından münferit, hısım akraba bayramlaşmaları, bayram günleri süresince devam ederdi. Genellikle genç olanlar gezer, yaşlılar evde beklerdi. Yani yaşlılara ziyarete gidilirdi.

Bizim de çocuklar olarak programlarımız olurdu. Bu genelde ikinci gün olurdu. Çünkü birinci günü eve gelenlere ikramda bulunarak ve mahallede geçirirdik. Mahallede biz de bu yaşlıların bayramlaşması gibi mahalledeki yaşlıları, hısım akrabaları, sevdiğimiz insanları çocuklar olarak tek tek ziyaret eder, onların elini öperdik. Genelde insanlar, çocuklara hem şeker ikramında bulunduğu gibi durumu iyi olanlar mendil ikram ederlerdi. Bayram öncesinde hususi düzine düzine alınan mendillerin içerisine lokum konularak çocuklara ikram edilirdi. Bu mendilleri de içindeki lokumları yedikten sonra kullanırdık. Şimdiki gibi kâğıt mendiller yoktu eskiden. Onun için herkes de bir mendil kullanma kültürü vardı. Çocuklar, bu mendilleri hediye aldıkları gibi getirip annelerine verirler, yıkanır, ütülenir, hazırlanır, kullanılırdı. İhtiyaç fazlası ise yine eve gelen başka çocuklara annelerimiz tarafından hediye verilirdi.

Ama bizim insan olarak, çocuk olarak mutlaka cebimizde bir mendil bulunurdu. Her yerde kağıt mendile, kâğıt peçeteye ulaşma imkânımız yoktu. Onun için insanlar da temizliğe çok riayet ederler ve bu mendiller tekrar tekrar yıkanıp, ütülenir kullanılırdı.

Bazı büyüklerimiz, imkânları iyi olanlar ise çocuklara para da verirlerdi. Mesela biz çocukluğumuzda şimdi içerisinde bulunduğumuz bu mahallenin hemen şuradan yan taraftan ilk işimiz eğer şehir evinde bayram yapıyorsak, bu aile içi bayramlaşmalar filan bittikten sonra hemen şuradan Ferhuniye Mescidi'nin bitişiğinde babamın çok samimi arkadaşı olan Silleli Ahmet amca vardı. İlk ziyarete ona gelirdik. Çünkü o bize 1 lira verirdi. Çok büyük bir para idi bizim için. Sonra Muhacir pazarında, Meram'dan komşumuz olan Muhacir Hoca'nın kızı Nale Abla vardı, ona giderdik. Kocası ölmüştü, yalnız yaşardı. O da 25 kuruş veya 50 kuruş verirdi. Bir de ekmek kadayıfı ikram ederdi. Onun için çocuklar olarak da bayramlaşmada bizim önceliklerimiz; bize harçlığı en yüksek verenden başlardık. Sonra tabii sırasıyla diğer Arapöldüren'de teyzemiz var ona giderdik, Bey Sokağı'nda halamız vardı ona giderdik. Bütün hısım akrabaları dolaşır, şekerlerimizi, mendillerimizi, balonlarımızı, harçlıklarımızı alırdık. Çocuklara en çok hediye edilenlerden birisi de balondu. Bayram öncesinden paket paket balonlar alınır, gelen çocuklara büyükler tarafından hediye verilirdi. Bu balonları da şişirir, oynar, patlatırdık. Çünkü bayram bitinceye kadar on balonun varsa onunun da hesabı görülmüş olurdu. Peki bu topladığımız harçlıkları ne yapardık? Bayramı şehir merkezindeki evimizde yaptığımız zamanlar, bayram yerleri sokaklardı. Konya'da bir bayram yeri olduğunu hatırlamıyorum, sokaklarda kâğıt helva, pamuk şekeri, elma şekeri satanlar, macuncular vardı. Biz çocuklar olarak harçlıklarımızı sokakta satılanlardan alarak bitirirdik.

Bir de bayramlarda seyyar fotoğrafçılar olurdu. İnsanlar çoluk çocuğuyla bayramlaşmaya giderken falan ailece bir hâtıra fotoğrafı çektirirlerdi. Elde taşınmalı, üçayaklı eski seyyar fotoğrafçılar vardı.

Biz bu yönden imtiyazlıydık, çünkü evimiz hemen Kayalıpark'taki PTT'nin hemen arkasındaydı. Evden sokağın başına çıktığımız an hem Hacı Hasan Camisi'nin batı tarafında ayaklı fotoğrafçılar hem de sokakta en az 4-5 tane fotoğrafçı dükkânı vardı. Onun için biz fotoğraf konusunda biraz daha şanslıydık.

Bayramlarda bir önemli şey ise; Konya veya şehir dışındakilere bayramda mektup yazma ve kartpostal/bayram tebriği gönderme kültürü vardı. Biz İmam Hatip Okulu'nun ilk yıllarında okurken bile Konya Kayalıpark'ta PTT'nin önünden İplikçi Camii'sine kadar uzanan alanda onlarca kartpostal satan insanlar tezgâh kurarlar, kartpostal satarlardı. Hemen oradan insanlar kartpostallarını alır, uzakta yakında bulunan tanıdıklarına bayramlarını tebrik eden birkaç satır yazarak PTT'den, zarfsız falan gönderirlerdi.

Ben de 1970'li yılların sonunda Ankara'da üniversiteyi bitirdiğim yıllarda Millî Selamet Partisi'nde görev yapıyordum. Rahmetli Necmettin Erbakan Hoca'nın özel kaleminde görevliydim. Hoca'ya gelen bütün kartpostallarla biz ilgileniyorduk. Gelen kartpostallara Hoca'nın ağzından iade kartpostal veya mektup yazıp gönderiyorduk. Orada görev yaptığım sürece böyle 4-5 çuvaldan oluşan bir kartpostal koleksiyonu da oluşturmuştum. Ama daha sonra 12 Eylül 1980 Darbesi'yle beraber benim o kartpostallar da yok olup gitti. Nereye gittiğini de bilemiyorum. Yani özel bir kartpostal koleksiyonu oluşturmuştum, keşke kaybolmasaydı da bugünkü gençlere gösterebilseydik.

Askerde olanlara hem mektup yazılır hem de bayram tebriki kartpostal gönderilirdi. İnsanlar mutlaka biri birlerine bayram tebriki yaparlardı.

Diğer bir şey ise bayramlarda fırınlar çalışmazdı. Bizim evde genelde zaten çarşıdan ekmek alınmaz, annem Ârife gününde veya Ârife gününden bir gün önce bayram bitinceye kadar, bir haftalık tandır ekmeği yapardı ve bununla idare ederdik. Ancak çarşıdan, fırından ekmek alanlar da önceden bayram süresince yetecek kadar

ekmek alırlardı. Bayramda üç gün boyunca hiçbir fırın açılmazdı. Maalesef günümüzde fırınlar ve alışveriş merkezleri ikinci günden itibaren açılıyor ve hizmet verebiliyorlar. Gazeteler çıkmazdı. Sadece Bayramın birinci günü Bayram Gazetesi çıkardı.

Bayramda yaşananlar bunlardı. Bir de daha sonra aile arası ziyaretleşmeler vardı. Mesela annem babam, yanında eğer evde evli bir abim ve hanımı varsa onları da alarak onların hısım akrabalarından ileri gelenlere, yani işte yengemin annesine babasına, amcası dayısı varsa onlara ziyarete gidilirdi. Aileden çok yaşlı olanlar varsa, babam ve annem onlara giderlerdi. Özellikle yaşlılara önem verilirdi. Bu arada mümkün merteye, yaşları genç de olsa hısım akrabalarından bayramdan bayrama görüşülebilenler varsa onlar da ziyaret edildi. Bu vesileyle de insanlar birbirlerine kaynaşmış olurlardı.

Bayramların bir diğer özelliği de hısım akrabalarından, komşulardan küs olanlar varsa hatırı sayılan büyükler tarafından bunlar gerek camide gerekse evlerine gidilerek kucaklaştırılıp barıştırılırlardı. Bayramda herkes birlik beraberlik, muhabbetin artırılması ve küslüklerin de ortadan kaldırması için azami gayret gösterilirdi. Büyüklerin bu işlerine de genelde kimse itiraz edemez, kucaklaşırlar ve helalleşirlerdi. Bu da bayramlarımızın önemli bir farkındalığıydı.

Genelde hatırlayabildiğim kadarıyla Konya'mızdaki bayramların yaşayış ve yaşama şekli bu şekilde yürüyordu. Bütün dinleyici kardeşlerimin bayramını tebrik ediyorum, Cenâb-ı Hakk'tan huzurlu, sağlık, afiyet içerisinde, nice bayramlara erişmesini niyaz ediyorum. Bütün dünyanın kurtuluşa ermesini de niyaz ediyorum. Bizler bayram yapıyoruz ama dünyada bizim yaptığımız bayramı yapamayanlar da var. Bu bayram çok farklı bir bayram olacak. Bu koronavirüs dolayısıyla yine bayramlarda evden çıkamayacağız. Anlattığımız güzel hasletleri yerine getiremeyeceğiz. İnşallah Cenâb-ı Hakk bu belayı, musibeti başımızdan savar. Bir dahaki bayramları sağlık, afiyet içerisinde geçiririz. Bayramlarınızı tekrar tebrik ediyor, sağlık afiyet diliyorum.

Kızılay Konya Şubesi Başkanı Hüseyin Üzülmöz: “KONYA’DA RAMAZAN İMECEYLE KARŞILANIRDI”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin, Koronavirüs salgını ve sokağa çıkma kısıtlamalarına gidilmesi sebebiyle Youtube, facebook, instagram gibi dijital uygulamalar üzerinden düzenlediği Ramazan Sohbetlerinin dördüncüsünde Konya Eski Milletvekili, Kızılay Konya Şubesi Başkanı Hüseyin Üzülmöz “Konya’da Eski Bayramlar”ı anlattı.

Çocukluğunda Ramazan hazırlıklarının üç ayların girişiyle başladığını anlatan Üzülmöz; “Mahalle kadınları sırayla birbirlerinin evinde toplanır erişte, şehriye gibi sahur yiyecekleri imece usulüyle yapılırdı. Genç kızlar da bir araya gelerek yine imece usulüyle mahallenin cami ve mescitlerinin yıllık genel temizliğini yaparak ibadete hazırlardı” dedi.

Eski Konya’da iki yerden iftar topu atıldığını kaydeden Üzülmöz; “Ramazanın en büyük heyecan verici ânı iftar topu zamanıydı. Bizler kış orucunda yarım metre karın içinde sokakta elimizde pide ile topun sesini beklerdik. O yıllarda bir top Alaaddin tepesinden, bir top da Köyceğiz’den atılır ve şehrin her yanından duyulurdu. Hoparlör yaygın değildi ve imsakiye geleneği de yoktu. Her evde saat de yoktu; dolayısıyla ezanlar da topa göre okunurdu” dedi.

İftar sofrasını târif eden Üzülmez; “Davetlerde yemekten önce tahin, küflü peynir, reçel, pastırma gibi iftariyeliklerin bulunduğu bir tepsi hazırlanır, bunlarla iftar açıldıktan sonra topluca akşam namazı kılınır ve ardından sofraya oturarak çorba ve diğer yemeklere geçilirdi. Ramazan’ın tatlısı mutlaka güllaç, vazgeçilmezi ise şerbettir. Mahyalar Ramazan’ın vazgeçilmez süsüydü. Evler bu ayda temizlenir, bahçeli evlerin duvarları ak toprakla sıvanır, altına sarı toprakla kordon çekilirdi. Bu temizlikler de yine komşularla el birliğiyle yapılırdı.”

Ailede bütün fertlerin çocuklarını da yanlarına alarak teravihe götürdüğünü ve çocukların bu şekilde namaza alıştırıldığını kaydeden Üzülmez; “O zaman çikolatayı bilmezdik; çocuklar şeker verilerek, balon hediye edilerek sevindirilirdi. Şekerin iyisi hâli vakti yerinde olanda bulunurdu ve zamanın çocukları üşenmeden çok uzakta da olsa bu insanların elini öperek akide şekeri veya badem şekerini almaya giderdik” dedi.

Prof. Dr. EKREM DEMİRLİ

-ÖZGEÇMİŞ-

Ekmek Demirli, 1969 Rize-İkizdere doğumlu. 1993'te Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra 1995'te Abdullah İlahî'nin Keşfü'l-Vâridât'ı adlı teziyle yüksek lisansını; 2003'te de Sadreddin Konevi'de MÂrifet ve Vücûd başlıklı çalışmasıyla doktorasını tamamladı. Halen İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı'nda öğretim üyeliğini sürdüren Demirli, çalışmalarını ağırlıklı olarak iki alanda sürdürmektedir: Birincisi Konevi şârihleri ikincisi ise İbnü'l-Arabî. Ekrem Demirli'nin Sadreddin Konevî, Abdürrezzâk Kâşânî, İbn Sina ve İbnü'l-Arabî'den çevirileri, hakemli dergilerde yayınlanmış makaleleri ve ulusal ve uluslararası sempozyumlarda sunulmuş tebliğleri bulunmaktadır.

AKADEMİK ÇALIŞMALAR / YABANCI DİLDE MAKALE

1-Ekrem Demirli, "An Assessment of Discursive Changes in Islamic Metaphysics –Thubut as an Interpretation of the Concept of Possibility or Nonexistence and the Nonexistence of Nonexistence", İlahiyat Studies: A Journal

on Islamic and Religious Studies (ISBN: 1309-1786), Bursa İlahiyat Foundation, Volume 1, Number 1, Winter/Spring 2010, ss. 37-63.

YABANCI DİLDE BİLDİRİ

1-Ekrem Demirli, "The Influence of Ibn Sina on Sadr al-Din Qunawi and His Followers", Islamic Philosophy and the Challenges of the Present-day World, Tahran, 11-12 Kasım, 2009: Baskı: The Journal of Sapiential Wisdom and Philosophy, Tahran, Number 1, Winter 2010, ss.5-16.

2-Ekrem Demirli, "Das Frauenbild Ibn 'Arabîs: Frau und Mann als Spiegel, in dem sich da Absolute reflektiert", Imame und Frauen in Moscheen im Integrationsprozess, Michael Borchard / Rauf Ceylan (Hg.), Göttingen: Universitätsverlag Osnabrück 2011, ss. 259-270.

KİTAPLAR

1-Ekrem Demirli, Sadreddin Konevî'de Bilgi ve Varlık, İstanbul: İz Yayıncılık, 2005. (ISBN:9753555962)

2-Ekrem Demirli, Fusûsu'l-Hikem Şerhi, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2006. (ISBN: 9759970724)

3-Ekrem Demirli, Nazarî Tasavvufun Kurucusu: Sadreddin Konevî, İstanbul: İSAM Yayınları, 2008. (ISBN: 9789753895378)

4-Ekrem Demirli, İslam Metafiziğinde Tanrı ve İnsan, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2009. (ISBN:9759971623)

5-Ekrem Demirli, Şair Sufiler: Mevlâna, Yunus ve Niyazi-i Mısri Üzerine İncelemeler, İstanbul, Sufi Kitap, 2015

6-Ekrem Demirli, Tasavvufun Altın Çağı, İstanbul, Sufi Kitap, 2015

7-Ekrem Demirli, İbnü'l-Arabî Metafiziği, İstanbul, Sufi Kitap, 2015

KİTAP İÇİNDE BÖLÜM

1-Ekrem Demirli, "Gazzâlî ve Tasavvuf", Gazzâlî Konuşmaları içinde, ed. M. Cüneyt Kaya, İstanbul, Küre Yay., Aralık 2012, ss. 253-291 (ISBN:9786055383275)

2-Ekrem Demirli, "İbnü'l-Arabî ve Sadreddin Konevî: İlimlerin Tedahül Devrinde Tasavvuf ve Felsefe", İslam Felsefesi: Tarih ve Problemler içinde, ed. M. Cüneyt Kaya, İstanbul, İSAM Yay., Ekim 2013, ss. 503-540. (ISBN: 9786054829057)

MAKALELER

1-Ekrem Demirli, “Mesnevî’yi Fusûsu’l-Hikem’e Göre Yorumlamak ‘İlâh-ı Mu’tekad’ ve Mevlânâ’nın Mesnevîsinden Hikâyeler”, Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi Mevlânâ Özel Sayısı, Sayı: 14, Yıl: 2005, s. 347-364.

2-Ekrem Demirli, “Zâhirî İlimlerin Otoritesi Karşısında Tasavvuf’un Meşruiyet Arayışı”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 15, Yıl: 2007, s. 219-245.

3-Ekrem Demirli, “İbnü’l-Arabî ve Mevlânâ Arasındaki Bazı Ortak Kavramlar”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 16, Yıl: 2007, s. 229-247.

4-Ekrem Demirli, “Normatif Geleneğe Karşı Sembolik Anlatım: İbnü’l-Arabî’de Harf Sembolizmi”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2008, sayı: 17, s. 223-236.

5-Ekrem Demirli, “‘Varlık Olmak Bakımından Varlık’ İfadesinin Sûfîlerce Yeniden Yorumlanması ve Bu Yorumun Metafizik Sonuçları”, İslâm Araştırmaları Dergisi, Sayı:18, Yıl: 2009, s. 27-47.

6-Ekrem Demirli, “İbnü’l-Arabî ve Takipçilerinin Tanrı Anlayışı: Tenzih ve Teşbih Hükümlerinin Birleştirilmesi”, İslâm Araştırmaları Dergisi, Sayı:19, Yıl: 2009, s. 25-44.

7-Ekrem Demirli, “Tasavvufun ‘Tutarlılık’ Arayışında Bir Yorum Çerçevesi Olarak Vahdet-i Vücûd: Yûnus Emre’de Vahdet-i Vücûd Anlayışının Yansıması Hakkında Bir Değerlendirme”, İslâm Araştırmaları Dergisi, 2009, sayı: 21, s. 25-50.

8-Ekrem Demirli, “Kuşeyrî’den İbnü’l-Arabî’ye İşari Yorumculuk Hakkında Bir Değerlendirme: İşari Yorumdan Tahkike Doğru Kur’ân-ı Kerim Yorumculuğunun Gelişimi”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2013, sayı: 40, s. 121-142.

BİLDİRİLER

1-Ekrem Demirli, “Tasavvufta İnsan Sevgisinin Kaynağı: İbnü’l-Arabî’nin Düşüncesinde İnsan İle İlgili Kavramlar”, Din ve Dünya Barışı: Uluslararası Sempozyum, 26-28 Nisan 2007, İst., 2008.

2-Ekrem Demirli, “Sûfîlerin Âlem ve Tabiat Görüşü: Her Şey Tanrı’ya İşaret Eden Canlı Bir Ayettir”, Çevre ve Din Uluslararası Sempozyumu,

15 Mayıs 2008 = International Symposium on Environment and Religion, 15th- 16th May 2008, 2008, cilt: II, s. 67-72.

3-Ekrem Demirli, “Bir Tasavvuf Klasığı Olarak Fusûsu’l-Hikem: İbnü’l-Arabî’nin Fusûsu’l-Hikem’i ve Ekberî Geleneğinin Teşekkülündeki Rolü”, Klasığı Yeniden Düşünmek: Uluslararası Sempozyum, Baskı: İslam ve Klasik, 2008, s. 319-328.

4-Ekrem Demirli, “İslam Metafizik Düşüncesinin Serüveni: Sadreddin Konevî ve Takipçilerinde İbn Sînâ Etkisi”, Uluslararası İbn Sînâ Sempozyumu Bildiriler = International Ibn Sina Symposium, 22-24 Mayıs 2008, İstanbul, 2009, cilt: II, s. 353-358.

5-Ekrem Demirli, “Mevlânâ’ya İbnü’l-Arabî Gözüyle Bakmak: ‘İbnü’l-Arabî ve Mevlânâ Arasındaki Bazı Ortak Kavramlar’”, International Mevlânâ Symposium Papers, 2010, cilt: I, s. 337-344.

6-Ekrem Demirli, “İşârî Yorumdan ‘Tahkîk’ ve İtibar’a Tasavvufta Yorum Yönteminin Değişmesi: Abdülkâdir el-Cezâirî’nin Yorum Tarzı Hakkında Bir Değerlendirme”, Uluslararası Emîr Abdülkâdir el-Cezâirî Sempozyumu, 11-13 Mayıs 2012, Bursa.

ÇEVİRİLER

1-Tasavvuf: İslam’da Manevi Hayat, Ebû’l-Alâ Afîfî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1996)

2-İslam Düşüncesi Üzerine Makaleler, Ebû’l-Alâ Afîfî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2000)

3-Fusûsu’l-Hikem Okumaları İçin Anahtar, Ebû’l-Alâ Afîfî, (İstanbul: İz Yay., 2000)

4-Fatiha Suresi Tefsiri, Sadreddin Konevî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2002)

5-Kırk Hadis Şerhi, Sadreddin Konevî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2002)

6-İlahî Nefhalar, Sadreddin Konevî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2002)

7-Fusûsu’l-Hikem’in Sırları, Sadreddin Konevî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2002)

8-Tasavvuf Metafiziği, Sadreddin Konevî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2002)

9-Esma-i Hüсна Şerhi, Sadreddin Konevî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2002)

10-Vahdet-i Vücûd ve Esasları, Sadreddin Konevî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2002)

- 11-Yazışmalar, Sadreddin Konevî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2002)
- 12-Gerçek Varlık, Abdülgânî en-Nablûsî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2003)
- 13-Âriflerin Tevhidi, Abdülgânî en-Nablûsî, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2003)
- 14-Tasavvuf Sözlüğü, Abdürrezzâk Kâşânî (İstanbul: İz Yayıncılık, 2004)
- 15-Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri, Annemarie Schimmel, (İstanbul: Kabalcı, 2004)
- 16-Metafizik I, İbn Sînâ, (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2004)
- 17-Metafizik II, İbn Sînâ, (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2005)
- 18-İbnü'l-Arabî Sözlüğü, Suâd el-Hakîm, (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005)
- 19-Fusûsu'l-Hikem, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî(İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2006)
- 20-Fütûhât-ı Mekkiyye, 1-18 Cilt, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî, (İstanbul: Litera Yay., 2006-2012)
- 21-Annemarie Schimmel, "Ve Muhammed O'nun Elçisidir", Çev. Ekrem Demirli, İstanbul, Kabalcı Yay., 2011. (ISBN: 9789759971847)

ÖDÜLLER

- 1-Türkiye Yazarlar Birliği 2006 Yılı "Yılın Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçılarını Ödülleri" Yılın Tercüme Ödülü: Ekrem Demirli (Fütûhât-ı Mekkiyye 1-2-3 çevirisi ile)
- 2- TASAM 2012 Türkiye Stratejik Bilim İnsanı Ödülü

İBNÜ'L ARABÎ'DEN ŞİİR OKUMALARI

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Bu haftaki misafirimiz Prof. Dr. Ekrem Demirli Hocamız. “İbnü'l-Arabî'nin Eserlerinden Şiir Örnekleri” başlıklı sohbetimizle bizleri bilgilendirecektir. TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu ve dinleyicilerimiz adına hocamıza hoş geldiniz diyor, saygılarımı sunuyorum.

Hocam müsaadenizle öncelikle İbnü'l-Arabî'den kısaca bahsederek, konumuza bir giriş oluşturmak istiyorum.

XII. Yüzyılın ikinci yarısı ile XIII. yüzyılın başlarında yaşamış olan Muhyiddîn İbnü'l-Arabî, çığır açan bir sûfî olmanın yanı sıra bilgi ve varlık teorileriyle büyük bir ontolojik inşanın izdüşümlerini taşıyan geniş külliyata sahip bir müelliftir. Sadece tasavvuf tarihi değil, İslâm düşünce tarihi içerisinde de gerçekleştirdiği ontolojik inşa ile eşsiz bir yere sahip olan İbnü'l-Arabî, modern insana da sancılı varoluşu anlamlandırma macerasında rehberlik etmektedir.

İslâm düşünce tarihinin dönüm noktalarından birini teşkil eden İbnü'l-Arabî, 1165 'te Endülüs Emevî Devleti döneminde, dünyaya gelmiş, günümüzde İspanya sınırları içinde kalan Portekiz

yakınlarındaki Murcia şehrinde doğmuştur. On beş yaşından itibaren ömrünün sonuna kadar devam edecek bir arayışın, bir heyecanın peşinde diyardan diyara, coğrafyadan coğrafyaya koşacaktır. Özellikle ümmeti ilgilendiren her alana yönelmesi, o alanlarla uğraşması, o alanlara ait anlatacak bir şeyleri varsa bunları dinleyenlere anlatma gayreti içerisinde olduğunu görüyoruz. Özellikle 1215'li yıllarda Anadolu Selçuklu Devleti'nin merkezi olan Konya'da da bulunmuş bilgi ve tecrübelerini aktarmıştır.

Hız. Muhammed(sav)'in hayatını insanlara anlatmış, sünnetleri konusunda bilgi aktarımında bulunmuştur. 1240 yılında Şam'da vefat etmiştir. Birçok önemli eseri bulunan Muhyiddîn İbnü'l-Arabî ve eserleri özellikle günümüzde de mütehasısları tarafından irdelenmektedir.

Özellikle Ekrem Hocam gibi kıymetli hocalarımız tarafından da gündemimize getirilmeye çalışılmaktadır.

Ekrem Demirli hocamızın aynı zamanda Muhiddin İbnü'l-Arabî'nin manevî oğlu olan Sadreddîn Konevî konusunda da birçok eser, makale, uluslararası sempozyum ve konferanslara katkıda bulunduğunu biliyoruz. Bunlardan birisi de özellikle şimdi ele alacağımız Muhiddin İbnü'l-Arabî'nin manevî oğlu Sadreddîn Konevî Hazretleridir. Değerli Hocamızı bunlarla ilgili yaptığı çalışmalarından, eserlerinden, gerek medyadan, gerek akademik çalışmalarından, gerekse yayınlarından tanımaya gayret ediyoruz. Kendisine, tefekkür dünyamıza sağladığı katkılardan dolayı ve emekleri için ayrıca teşekkür ediyoruz. Ben burada sözü sahibine bırakmak istiyorum, Ekrem Hocam'a tekrar hoş geldiniz diyorum.

Prof. Dr. EKREM DEMİRLİ

Efendim, hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Geçmiş bayramınız mübarek olsun diyorum. Konuşmamızın başlığını Ahmet Köseoğlu Bey'le daha önce konuşmuştuk. Hem İbnü'l-Arabî'nin

şiiir yorumculuğu üzerine hem de ortaya koymuş olduğu Vahdet-i Vücûd telakkisinin bir şiiir paradigması olarak nasıl yorumlanabileceğini, konuşmaya niyetlenmiştik. Buradaki ana fikrimiz şudur: Genellikle Platon'dan beri şiiirin metafiziğin dostu kabul edilmemesi bilinen bir şeydir. Yani şiiir, sanat ve edebiyat, metafiziğin dostu değildir. Tam aksine metafiziğin biraz rakibidir, biraz metafiziğin aşmak istediği bir şeydir. Bunun nedeni de şudur: Edebiyat, bir şeyin ne olduğundan ziyade bir şeyin ne çağrıştırdığı ya da bize ne anlattığı, bize ne ifade ettiğidir. Aslında dünyayı bizim gözümüzle anlamak ve anlatmak ister. Bizim o dünya ile ilişkimiz üzerine odaklanır. Mesela 'göl' üzerine ya da 'güzellik' üzerine konuşuyoruz diyelim... Bir metafizikçinin burada üzerinde durduğu şey, 'göl'ün ne olduğudur. Çiçektir, botanikte şuna karşılık gelir, vs.dir. Ama bir edebiyatçı için 'göl', 'göl' olmaktan çıkar. Birçok şeyi taşımaya başlar. Yani 'göl', güzellik olur, insanlık değeri olur; 'göl', Peygamber olur; 'göl'ün kokusu, mesela Rahman'ın nefesi olur vs... Burada 'göl'ün taşıdıkları ya da bizim 'göl'e taşıdıklarımızı 'göl'ün önüne geçer. Bu bir metafizikçinin istemediği bir şeydir. Çünkü metafizikte önemli olan şey ayniyet ilkesini korumaktır. Yani 'A'ya 'A' diyebilmemizdir. 'A' diyebilmemiz için de 'A'nın dışındaki bütün harfleri dışarıya atmamız gerekir. Fakat muhayyilemiz buna müsaade etmiyor ve diğer geriye kalan 28 harfi de oraya taşıyarak bir zenginlik yaratmak istiyor. Çünkü edebiyat, o ilişkileri kurma, iribatları keşfetme ve orada o zenginliğin üzerine odaklanıyor. Şimdi o bakımdan gerek Platon dönemi gerek Platon sonrasında bu şiiir-edebiyat biraz kaçınılması gereken şey olarak düşünölmüştür. Aslında burada musikînin de burada enteresan bir yeri vardır. Onun üzerine de ayrıca konuşmak lazım. Musikînin bir kısmını filozoflar özellikle matematik ve gökbilimle ilgili olan kısımlarını yüceltiyor, ama orada da yine birtakım şeyler var.

Burada ana konu *akıl* ile *hayal* arasındaki gerilimde ortaya çıkıyor. Mesela *hayal*, normal şartlarda diyelim ki sanat için, üretkenlik

için, yaratıcılık için yüceltilen bir kavram iken *akıl* için bir engel haline gelebiliyor. Çünkü hayal pek çok yerde akılı taklit ediyor -akılcıların tezi bu- ve akılsız bir şey ortaya çıkarıyor. Ben de çeşitli yazılarımda bu tabiri kullanmışımdır. '*Akılsız*' yani tam *akıl* değil ama *akılsız* bir şey ortaya çıkartıyor, diye. Böyle bir durum ortaya çıkıyor.

Şimdi konunun çok önemli bir tarafı var, bu önemli taraf; artık *sanat*'ı da geçiyor ve bütünüyle dini ilgilendiriyor. Bunu da biz Fârâbî'den, Fârâbî öncesi filozoflardan görüyoruz. Nedir bu konu? Metafizik'in bu açık ve kesin konuşma üslubuna karşı din nerede duruyor? Peygamber, Nübüvvet burada nerede duruyor? Diye bir mesele var. Özellikle Fârâbî, mütalaa gücüyle dini, yani nübüvveti irtibatlandırduğunda aslında dinin ortaya koymuş olduğu anlatımını, söylemini, hayalî, muhayyel şeyler olduğunu söylüyor. Çünkü hitap ettiği kitle hayalden başka şeyden anlamıyor. Yani teşbihten başka bir şeyden anlamıyor. Onların merkeze taşınabilmesi için ya da onların hakikatle ilişkisinin kurulabilmesi için bir hayalî köprü gerekiyor. Burada şimdi hayal, sıradan insanın ya da o filozofik yetkinliği, filozofik kabiliyeti olmayan insanın aslında hakikatle ilişkisini kurabilmesi için bir köprü görevi görüyor. Fakat bu köprünün geçilmesi lazım. Yani köprüde yaşanılmaz, köprü iyi bir yer değil. Köprü bir arızî durumdur. Bu köprüden geçilmesi lazım. Şimdi Fârâbî şöyle düşünüyor. Dinde ortaya çıkan yani kullanılan ifadeler, söylemler, vs. bunların hepsi aslında hayalî ürünlerdir diyor. Bu kez dine biraz böyle şiirsel bakmış oluyoruz ya da Nübüvvet'in delillerine, ortaya koyduğu şeylere biraz şiirsel bakmış oluyoruz. Bu tabi gerçekten büyük bir sorundur ve normal şartlarda büyük bir eleştiridir. Bu eleştirinin de düşünülmesi lazım, tartışılması lazım. Modern dünyada da bu eleştirilerin karşılığı vardır. Birkaç örnek üzerinden gidersek, mesela Allah(cc) hakkındaki tasavvurumuzun, metafizik ilkelere göre Tanrı'nın emrettiği yerler olması, biraz sınırlı kalması gerekiyor. O bir ilkedir, prensiptir o kadar. Buna

bağlı olarak birkaç cümle söylüyoruz, ama demek ki bu ilkelerle çelişmiyor. Fakat din geldiğinde Tanrı'yla insan ilişkisini duyumsal bir zemine taşıyor. Mesela Tanrı'nın merhameti, Tanrı'nın cömertliği, Tanrı'nın rızık vericiliği, vesaire gibi yani bir bakıma yer yüzünde alışık olduğumuz, aşına olduğumuz bütün cümleleri biz Tanrı'ya taşıyarak bunu biz sevecen bir anne, sevecen bir baba gibi ifade ediyoruz. Şimdi bunlar dine karşı olan cümlelerdir. Fârâbî, bu cümlelerin hepsinin düzeltilmesi gerektiğini düşünüyor. Yani biz zihnen yetkinleştikçe bu cümlelerin düzeltilmesine çalışıyoruz. İşte ûlûbiyet ile ilgili cümleleri düşünürsek mesela Cennet'te yemek var, içmek var, zevkler var, vesaire falan. Niye bu böyle? Çünkü biz başka türlü Cennet'e gitmek istemeyiz. Bizim için kıymetli olan yemektir, içmektir, zevklerdir. Fârâbî diyor ki; Peygamber zorunlu olarak muhayyile ile bunu anlatmak zorunda olduğu için din dilinde böyle bir durum ortaya çıkıyor. Zevkler, hazlar, duygular, vs. duygusal bir dünya. Şiirsellik ortaya çıkıyor. Yani bir edebiyat, bir literatür, ayrı bir alan ortaya çıkıyor. O zaman ne yapılması lazım? Bu edebiyatın hakiki felsefe ile tashih edilmesi lazım. Yani mesela *haz* dediğimizde aslında kastedilen şeyin yemek içmek değil, zihinsel bir haz olduğunu söylememiz lazım. Ya da Allah(cc)'ın vasıfları diye konuştuğumuz şeylerin aslında köprüde söylenmiş cümleler, yani köprüyü sana geçirtmek için söylenmiş cümleler olduğunu söylemek lazım. Bu bakımdan felsefenin edebiyatla ilişkisi bu kez Müslüman düşünürlere geldiğimizde felsefenin dinle ilişkisine dönüşüyor ve bütün bir dinî hayat, Sünnet, Peygamber(sav)'in söylemi; hani din dili diye bir tabir kullanıyorlar (ama ben pek kullanmam) o tabir bir edebiyata dönüşmüş oluyor. Böyle bir durum ortaya çıkıyor. O zaman bunu hakikatine irca etmek gibi bir şey ortaya çıkıyor. Bunlar düşünce hayatının çok büyük meseleleridir, çok ciddi sorunlarıdır.

Benim üzerine çalıştığım konu ise şudur. Sadreddîn Konevî, bizim son büyük metafizikçimizdir. Ondan sonra o büyüklükte bir

metafizikçi bir daha gelmedi. Ve İbnü'l-Arabî ile ilişkisi de metafizikten ötürüdür. Evlatlık ilişkisi beni pek ilgilendirmiyor. İbnü'l-Arabî ile Sadreddîn Konevî metafiziği son kez teşkil ediyorlar, tesis ediyorlar, kuruyorlar. Böyle olunca bir çerçeve ortaya çıkıyor, bir paradigma ortaya çıkıyor. Bu paradigma, artık bizim dinî hayatta ortaya çıkmış olan hemen bütün literatürü, bütün edebiyatı kendisine göre değerlendireceğimiz bir çerçeve haline geliyor. Yani mesela erken dönem tasavvuftan birisi bir cümle söyledi; bu cümleyi nasıl anlayacağız? Buradaki referanslarımız nelerdir? İbnü'l-Arabî veya Sadreddîn Konevî diyor ki; bizim vahdet-i vücûd, yani bu çerçeve, bu paradigma, o şiirin kendisine göre yorumlanacak paradigmadır. Şiir burada esas olmaktan çıkıyor. Biraz Fârâbîce durum bu. Şiire göre paradigmayı anlamıyor, bu paradigma o şiirin unsurlarını çözeceğimiz, tahlil edeceğimiz paradigmayı bize veriyor. Ne demek istediğimi anlatmak için bir tane örnek vereyim: Mesela Tasavvuf edebiyatında bu aşk kavramı merkeze gelince, (bu da çok önemli bir konudur; aşkın nasıl merkeze geldiği çok ciddi bir meseledir.) ona bağlı olarak bir takım coşkulu ifadeler, coşkulu anlatımlar da merkeze geldi. Mesela aşk, iştihak, özlemek, şarap, güzellik, güzelliğin kadın formunda ifade edilmesi, vesaire gibi bu tarz şeyler ortaya çıktı. Bu kez başından beri fukahâ tasavvufu ciddiyetsizlik ile suçladı. Dinî hayatı konuşurken, bu nedir, yani aşk nedir, Allah'ı sevmek ne demek, Allah'ın hükümlerini, emirlerini yerine getiririz, filan da bu aşk nedir? Ağlamak nedir, sızlamak nedir? Tamam, cehennemden korkarak ağlamayı anladık ama Allah(cc)'ı özledik ne demek? Yani böyle cümleler ortaya çıkmıştır. Bir de bu şarap, kadeh falan gelince zaten başlı başına bir problem ortaya çıkmış oluyor. Mahmûd Şebüsterî, bunu açıklamaya çalışıyor. *Gülşen-i Râz*'da diyor ki, "*Tasavvufta bizim kullandığımız şarap, sizin bildiğiniz şarap değildir. Yemin billah ederim ki bu şarap başka bir şeydir...*" demeye çalışıyor. Fakat şu soru ortada duruyor; o zaman niye şarap diyorsunuz, bu tabirleri niye ortaya çıkartıyorsunuz, niye kul-

lanıyorsunuz? Ya da *Leylâ* dediğiniz de bu bir kadın değilse niye *Leylâ* diyorsunuz? Ya da Şirin diyorsunuz? Mahmûd Şebüsterî bunu açıklamaya, izah etmeye çalışıyor. *Gülşen-i Râz'*ı bunun için yazıyor. *Gülşen-i Râz*, tasavvuf edebiyatında ortaya çıkmış olan terminolojinin aslında dinî referanslarının olduğunu ve bunların, tırnak içerisinde söylüyorum, din dışı formda/anlamda değil, dinî anlamda yorumlanmaları gerektiğini savunmak için bu eseri yazıyor. Dolayısıyla bu büyük bir tartışmaya yol açıyor. Fukahânın eleştirilerine karşı, fukahânın tasavvufu ciddiyetsizlikle suçlamasına karşı, burada yer değiştirme oluyor, yani Platon'un Homerosu, edebiyatçıları, vs. yani şehri bozuyorlar, aklımızı bozuyorlar diye eleştirmesinin karşılığı fukahâda ortaya çıkıyor. Fukahâ, tasavvufu aklımızı bozuyor diye eleştirmeye başlıyor. Çünkü fukahâyâ lazım olan şey ciddiyettir, ağırlıktır. Haram, helâl, caiz, caiz değil, vs.'dir. Somut ve kuralcı. Hâl böyle olunca fukahâ, tasavvufun ortaya çıkartmış olduğu bu dili laubali buluyor, ciddiyetsiz buluyor. Mesele Muhammed es-Serrâc'ın *el-Lüma'* sının girişinde bunu anlatır. Veya Kuşeyrî bunu anlatır, başka kişiler anlatır; çünkü fukahâ'nın böyle bir eleştirisi oluyor. Dinî hayatı niye böyle aşk, şarap, kadeh, vs. falan kullanarak bozdunuz diyor. Çünkü tam bir ciddiyet oluşturmaya çalışıyoruz dinî hayat içerisinde, insan zaten kayda, zapturapt altına zor alınan bir varlıktır, tasavvuf buna kapı aralıyor. Bu gerçekten çok önemli bir meseledir. Erken dönemden itibaren tasavvufî hayatın merkezden kopmasının nedenlerinden bir tanesi sema, devran gibi konulardır. Şimdi Musikî geliyor. Çünkü burada tabi çeşitli kültürlerin de çok önemli bir rolü var. Birincisi, bir kısmı bu edebiyatla yaşamayı sürdürüyor. İkincisi Zerdüş geleneğinin bir edebiyatı var. Hristiyan geleneğinin bir edebiyatı var. Mısır geleneğinin bir edebiyatı var. Edebiyat ve kültürlerle Müslümanlar tanışmaya başlayınca fukahâ buna direnç gösteriyor. Fukahânın ve ehl-i Hadis'in en ciddi meselesi bidattır. Şimdi bunlar bidat mı, değil mi? Bir adam hani normal şiir söylese anlarım, normal

edebiyat yapsa anlarım, ama Peygamber(sav)'i bunun üzerinden anlatıyor, dini hayatı bunun üzerinden anlatıyor. O zaman bu bidat suçlaması, Müslüman düşüncenin çok büyük bir problemi haline geliyor. Dinî hayat gelişmiyor. Dinî hayat yeni formlar, yeni kazanımlar bulamıyor. Çok ciddi problemler ortaya çıkıyor erken dönemde. Kitapların hepsinde sema konusu yer alıyor. Sema caiz mi, değil mi? Sema aslında kendi başına sema değil. Sema demek ki şiir demek, sema demek edebiyat demek. Sema demek insanın kendi duygularını, kendi düşüncelerini dinî hayata katması demek. Sema demek aslında insanın kendi diliyle Allah(cc)'a yalvarması, Allah'a niyaz etmesi demek. Halbuki biz şimdi bunlara alışık değiliz. Ehl-i Hadis içersinde buna alışık değiliz. Fıkıh içersinde buna alışık değiliz. İbadetler şekillenmiştir, belirlenmiştir. Böylece erken dönemden itibaren bu problem ortaya çıkıyor. Bir de buna bağlı olarak çok ciddi düşünceler, çok ciddi iddialar ortaya çıkıyor. Buunlar bir de bu muhitlerde oluşuyor. Mesela Ene'l-Hakk'ı bir Hadisçi söyleyemez. Bu nerede söylenir? Sema içersinde cezbe kalmış bir adam bunu söyleyebilir. Yani coşmuş, cezbe kalmış bir adam, Ene'l-Hakk der, ya da suphanallah veya başka bir şey söyler. Ben Allah(cc)'a âşık oldum, onun aşkından ölüyorum, ölümün şeb-i arustur der. Peki ya şeb-i arus ne demek? Anlamsız bir kelime bu. Ecelin geldiğinde öleceksin zaten, sana layık olan da cehennem korkusudur. Düşün ne demek? Bunların hepsi erken dönem tasavvuf kavramlarıdır. Kuşeyrî'de geçer *Araisü'l-Hakk / Hakk'ın gelinleri*, biz hepimiz Hakk'a geliniz, o Ferhat ile Şirin'in ana fikrini böyle ortaya çıkartıyoruz. Hakk bir güvey/damat, bizler de gelinleriz. Gelin ne zaman güveye gidecek? Ölünce gidecek. Dolayısıyla bizim Mevlâna'da 640'larda 650'lerde gördüğümüz cümle, aslında ikinci asırda, üçüncü asırda tasavvufun ortaya çıkardığı cümledir. Buna fukahâ büyük tepki gösteriyor. Yani muhaddisler büyük tepki gösteriyorlar. Bu kez tasavvuf kendi meselelerini savunmak için, kendini bir zemine oturtmak için bir çerçeve arıyor.

Yani dediğimiz şudur, demek istediğimiz şudur, burada bir yanlışlık yoktur, bunun delili vardır, vesaire gibi bir çerçeve aramaya çalışıyor. Böylece Müslümanlığın kültürel hayatını; sanatsal, şiirsel ve edebî hayatını zapturap altına almaya çalışıyor. Zapturap altına almaya çalışırken önemli ölçüde dışarıya atıyor. Yani kolay bir şey değil bu. Bunlar İbâhî'dir, bunlar Heretik'tir, bunlar sapkındır, vs. gibi yaftalarla ötekileştirmeye çalışıyor. *Efradımı câmi ağyârını mânî* bir hâle getiriyor. Fakat burada *efradımı câmi*'den daha önemli olan *ağyârını mânî* kısmıdır. Yani diyelim ki, bu *bidattır* diyor, dışarıya atıyor. Şu *Heretik*'tir diyor dışarıya atıyor, *sapkın*'dır diyor dışarıya atıyor. Şu İbâhî'dir diyor dışarıya atıyor. Bunun öncüsü de Cüneyd-i Bağdâdî'dir. Yani bu tasavvufun, *Efradımı mânî ağyârını câmi* tasavvufunun öncüsü Cüneyd-i Bağdâdî'dir. 4.yüzyılın başı, Hicrî 297 vefatı. Gazâlî'den 2-3 sene önce. Böylece tasavvuf zapturapt altına alınmak isteniyor. Fakat hiçbir zaman alınamaz, böyle bir şey olamaz. İnsanlar yaşıyor, hayat devam ediyor. İnsanların duyguları var, düşünceleri var. Mesela çok önemli kavramlardan bir tanesi ortaya çıkıyor. *Kalp* kelimesi çok öne çıkmaya başlıyor. Bu da çok ciddi bir meseledir. Günümüzde de mesela benim şahsi kanaatim, Müslümanlar arasında doğru anlaşılmayan kelimelerden biri de *kalp*'tir, kalbe bağlı konulardır. Çünkü insanlar kalbi aklın muadili gibi düşünüyorlardı. Yani akıl bir taraf, kalp bir taraf. Halbuki aklın muadili olan şey *hayal*'dir. Kalp değildir. Kavga *akıl* ile *hayal* arasında. Ama kalp ile akıl arasına kavgada dinî hayat irasyonel olmak zorunda olur. Kontrolsüz, subjektif olmuş olur. Halbuki öyle değil, aklın gelişmiş haline kalp dememiz lazım. Cüneyd-i Bağdâdî döneminde bunlar da tartışılıyor. Günümüzde bunlar pek bilinmez, unutulmuştur. Dolayısıyla kalp merkeze gelmeye başlayınca ister istemez söylem değişiyor. Yani din dili değişiyor. Başka kavramlar başka konular ortaya çıkıyor. Velhasıl erken dönemden, bu Cüneyd-i Bağdâdî'ler döneminden itibaren bir zapturapt altına alma ortaya çıkıyor. Ama gene de sanatsal dindarlık,

edebî dindarlık, edebî formlarla kendini ifade etmiş olan dindarlık, kendisini muhafaza ediyor. Ediyor-etmiyor, biraz tartışılır ama öyle kabul edelim.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Muhyiddîn Arabî bu noktadan şiirle irtibatını sağlayıp insanlara bu yönüyle yaklaşabilmeyi metodolojik anlamda seçtiğini ve özellikle 1428'e yakın şiir, 7102'e yakın bir beyitin ortaya çıkması, insanlara bu aşkın olanı anlatmak usulünde sizin buyurdunuz bir metodu tercih etmiş olması mıdır?

Prof. Dr. EKREM DEMİRLİ

Ben öyle düşünmüyorum. İbnü'l-Arabî'nin bütün eserlerine baktığımızda şiirleri çok azdır. Daha önemlisi şiirleri çok kıymetli değildir. Nesirleri kıymetlidir. Bunu Mevlâna için konuşsaydık bu dediğiniz doğru olurdu. Ya da başkası için konuşsak doğru olabilir. Mesela İbnü'l-Fârız için bu doğrudur. Biz hep Mevlâna'yı konuştuk ama aslında o dönem için İbnü'l-Fârız'ın konuşulması lazım. İbnü'l-Fârız – İbnü'l-Arabî ilişkisi burada çok önemlidir. İbnü'l-Arabî'nin takipçileri, İbnü'l-Fârız'ı yorumlayarak bir çerçeve oluşturmaya çalışıyorlar. Burada İbnü'l-Arabî'yi doğru anlayabilmek için Sadreddîn Konevî'ye bakmak lazım. Hem Sadreddîn Konevî hem de İbnü'l-Arabî geleneği, şiiri daha ikincil görmede aslında metafizik geleneğine uygundur. Yani şiiri böyle çok yüceltme çok önemli görme taraftarı değiller. Metafizikçi gelenekte, yani İbnü'l-Arabî ve Sadreddîn Konevî metafizikçidir. Böyle olduğu için yani zorunlu olarak nesir üzerinden bir dil kuruyor. Fusûs el-Hikem bir nesirdir. Fütûhât-ı Mekkiye bir nesirdir. Benim kanaatime göre İbnü'l-Arabî'nin bütün metinleri nesirdir, bunlar içerisinde şiirler kullanmıştır ama çok abartmamak lazım, çok ciddiye almamak lazım. Çünkü zaten erken dönem tasavvufta şiir bir problemli. Yani şiir ve şiirsel anlatımlar bir problemli. Benim kanaatime göre çok enteresandır, modern çağda bir şüara, edebiyat, sanat çevresi, vs.

oluştı, ama bunun arka planını çok güçlü değil. Geçmişinde çok büyük bir desteği yok. Çünkü şiir bir problem. Klasik dünyada şiir düşüncüyü bozuyor diye düşünülüyor. Aslında İbnü'l-Arabî ve Sadreddîn Konevî oradan devam ediyorlar. Mesela Ferîdüddîn Attâr büyük şair gibi oluyor, ama Ferîdüddîn Attâr'ın şiirini incelediğinizde de aynı problem ortaya çıkıyor. Yani ısrarla şiiri bir ana fikre icra etme, dediğimiz şu değil, mesela Ferîdüddîn Attâr'da hakikati olduğu gibi anlatan meczup vardır. Fakat meczup konuştuğundan sonra Ferîdüddîn Attâr'ın aklı devreye girer ve bunu böyle dedi ama aslında şöyledir diyerek bize taşıyabileceği o coşkunu engeller. Alıp başımıza gitmemize mani olur. Ferîdüddîn Attâr bunu yapar.

İbnü'l Arabî ve Sadreddîn Konevî'nin durduğu yer; Platon'un durduğu yere benzer, Cüneyd-i Bağdâdî'nin durduğu yere benzer. Fukahâ'nın eleştirilerini kısmen anlamaya yakın bir yerde durur ve şiiri yorumlayacağımız bir çerçeve ortaya koymaya çalışır. Dolayısıyla İbnü'l Arabî büyük bir şair değildir. Şiir yazar, ama bu konuyla ilgili çok ciddi çalışmalar yoktur. Modern çağda İbnü'l Arabî'nin şiiri üzerine böyle çok büyük, ciddi bir çalışma yoktur. Zaten izlediğimiz kadarıyla benden başka da çalışana yok gibi görünüyor.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

İzlediğim kadarıyla son 15-20 yıl içerisinde bu konuda kalem oynatanların sayısı 3-5'i kişiyi geçmez durumda.

Prof. Dr. EKREM DEMİRLİ

Geçmez tabi. Sadreddîn Konevî üzerine hiç yok. Konevî üzerine benim 2002’de yazdığım tezden başka hiç yok. 1955’te yazıldı, 50 sene sonra 2002’de ben yazdım. Bunlar dışında herhangi bir çalışma yok. Halbuki Sadreddîn Konevî üzerine 10-15 tane doktora çalışması yapılması lazım. Sadece bunlar da değil, bunlarla birlikte bir sürü paralel isimler var, onların da ortaya çıkarılması lazım. Her neyse, İbnü’l Arabî ile Sadreddîn Konevî, Cüneyd-i Bağdâdî’nin durduğu yere yakın bir yerde duruyor. Paradigma oluşturmak, yani bu şiirin, bu sanatın bizi sürükleyip götürmesine, bizi başka başka hülyalara kaptırmasına, sürekli üretim içerisine gitmemize, ana çerçeveye döndürme üzerinde duruyor. Merkeze çekme, zapturapt altına alma çabası. Aslında bu sanatın doğasına aykırı bir şeydir. Şiirin doğasına aykırı bir şeydir.

Bence İbnü’l Arabî ve Sadreddîn Konevî de tam olarak bunu yapıyor. Dolayısıyla biz vahdet-i vücûdu konuştuğumuzda vahdet-i vücûd sadece düşünce değil, vahdet-i vücûd aslında bütün o şiirin, bütün sanatın, tüm o edebî ürünlerin kendisine referansla ele alınacağı bir çerçevedir, bir paradigmadır. Mesela herkesin bildiği bir örnek, Mevlâna Celâleddîn Rûmî, şirine, Mesnevî’ye;

“Bişnev in-ney kim hikâyet mîkuned

Ez-cüdâyîhâ şikâyet mîkuned...” diye bir hikâyeden başlıyor.

“Dinle bu neyi ki şikâyeti vardır ayrılıklardan, hikâyesi vardır: Kamışlıktan kestiklerinden beri feryâdımdan kadın erkek ağlayıverdi, ayrılıktan yanmış yarılmış yürek isterim aşk derdini anlatabilmek için, aslından uzak kalan herkes arar kendi vatanını, vuslatının rüzgârını, her yerde ağladım ben, iyiler ve kötülerle oturup kalktım ben, dostum oldu herkes kendi görüşünce...”

Şimdi biz bu hikâyeyi, eğer kendimizi koşullamazsak, belirli kayıtlarla sınırlamazsak, çok değişik cihetlerde ele almamız mümkündür. Mesela ben diyebilirim ki; ben işte Rize’den kalktım, İstanbul’a

geldim. Bu benim için bir sazlıktan koparılma hâlidir diyebilirim değil mi? Bir gurbet edebiyatı oluşturmak istesem, Almanya'daki bir Müslüman Türk'ü düşünün, oradan bir şey oluşturabilir. Ya da mesleğinden kopmuş bir insan, bunu kendi hikâyesine yorumlayabilir. Peki, bütün bunlar Mevlâna'nın kastettiği midir, değil midir? Bundan emin değiliz. Gerçekten Mevlâna neyi kastetti? Benzetme güzel, edebiyat güzel, bu bizi duygulandırıyor, ama şiirin devamında bir cümle söylüyor: "*Herkes kendince bir anlam çıkarır.*" Şimdi herkesin kendince çıkardığı anlamı bir tarafa bırakarak, Mevlâna Celâleddîn burada ne dedi? Varsayalım ki bunu hiçbir zaman anlayamayacağınız, o zaman ona en yakın mana/anlam olmak üzere biz Mevlâna'nın düşüncesine nasıl yaklaşabiliriz? Mevlâna'nın düşüncesine nasıl gidebiliriz? Şimdi soru tam olarak burada ortaya çıkar ve İbnü'l Arabî ve Sadreddîn Konevî, vahdet-i vücûdu Allah-insan ilişkisi olarak yorumlar; insanın nerede koptuğu, sazlığın ne olduğu, sazlıktan buraya gelmenin ne demek olduğu, gurbetin ne olduğu, gidişin ne olduğunu nesir diliyle ve tanımlanmış kavramlarla ele alır. Mesela der ki, insanın hakikati, insanın menşei, Allah(cc)'ın bilgisindeki tahayyülüdür. Bu *a'yân-ı sâbite* meselesidir. Genellikle mesela Mevlâna Mesnevî şarihleri bunu söylerler ama tam olarak doğru mu anlamışlardır emin değilim. Zor bir konudur aslında. Şimdi o zaman benim sazlık hâlim veya sazlıktaki durumum, *a'yân-ı sâbite*'ye karşılık gelebilir. Eğer bu böyle ise o zaman benim ahlâk anlayışım, benim dünya yorumum, benim öte dünya yorumum, benim yolculuğum falan bir çerçeveye oturabilir. *A'yân-ı sâbite*'dir. Oradan buraya geldim. Bu durumla ben bu şiire ne kadar yeni anlamlar katmaya çalışsam bile ana paradigmanın dışına çıkmamış olmam lazım. Şimdi Sadreddîn Konevî ile İbnü'l Arabî bunu yapmaya çalışırlar. Ben bunu birkaç yazımda şu şekilde dile getirmiştim. Bu mesela İbnü'l Arabî'nin büyük bir iddiasıdır. Şöyle, Gâzâlî filozofları eleştirirken der ki; bu filozoflar çok çelişiyor, yani biri bir şey söylüyor, öteki başka bir şey söylüyor. Gâzâlî'nin bu eleştirisi doğru değil, aslında biraz abartıyor. En azından çok

abartılı bir eleştiridir. Fakat İbnü'l Arabî bu cümleyi sürdürür ve der ki; *"Sûfîlerin her biri aslında aynı görüşü söylerler..."* Ben de bunu Yunus Emre'den bir şiirle desteklemiştım. Daha doğrusu İbnü'l Arabî'nin görüşünü anlamak için Yunus Emre'nin şu mısralarına gidebiliriz:

"Yüz bini birdir deroişin / Araya ağyar(başkası) gerekmez..."

Eğer bu böyle ise, Yunus Emre'nin dediği doğru ise ya da İbnü'l Arabî'nin söylediğini doğru kabul ediyorsak, o zaman şöyle bir durum ortaya çıkıyor. Mevlâna neyi anlattı, Mevlâna *a'yân-ı sâbiteyi* şiirsel anlattı. *A'yân-ı sâbiteyi* anlatmış olması lazım. Buradaki sazlığın başka bir anlamı olamaz. Ya da mesela Niyazi Mısırî 300 sene sonra geldi dedi ki;

"Ey garib bülbül diyârın kânedir?

Bir haber ver gülizârın kânedir?"

(Ey garib bülbül diyârın nerededir?

Bir haber ver gül bahçesi nerededir?)

"Gökte uçarken seni indirdiler,

Çâr-ı unsur bendlerine urdular."

(Gökte uçarken seni indirdiler,

Dört unsur hükmüne vurdular.)

Şimdi gökyüzünde nerde idi? Yeryüzüne bir sürü teori var. Bizim gökyüzünde dolaştığımız, reenkarnasyon, tenasüh fikri falan, bir sürü görüşler var. Acaba Niyazi Mısırî burada, bir tür tenasüh mü anlatıyor? Yoksa çok açık ve net bir fikirden mi hareket ediyor? Ya da mesela bir Bektaşî türküsü söyleyeyim. Diyor ki;

"Gah çıkarım gökyüzüne

Seyrederim âlemi

Gah inerim yeryüzüne

Seyreder âlem beni."

Bu güzel türküde ne anlatıyor. Benim hatırlamadığım bir dönemi bana sanki benim bir parçam gibi anlatıyor. Şu kadar devir şurada dolandım, ben bunları hatırlamıyorum. Bunlar benim için bir bilinçaltı mıdır? Bunlar benim için hakiki bir varoluş mudur, nedir? Ben bunları bilmiyorum. Bu açıdan o Bektaşî türkülerinde geçen kavramlar, yeryüzündeki cari olan tenasüp fikirlerin bir parçası mıdır, yoksa bunlar *a'yân-ı sâbite* olarak yorumlanmaya müsait midir? Yani *a'yân-ı sâbite* ile mi ilişkilendireceğiz? Şimdi eğer İbnü'l Arabî'nin tespiti doğru ise yani biz bunu doğru kabul edecekssek, o zaman şöyle olması lazım. Niyazi Mısri'ni neyi anlattı? *A'yân-ı sâbite*yi anlattı. Dedi ki; ben bu yeryüzünde 1618'de doğdum, 1694'te öldüm, ama benim hayatım ve benim hakikatim bununla sınırlı değil. Ben ezelden var idim, o ezel yolculuğunun bir parçasında dünyaya geldim, burada öldüm, buradan ebede doğru gittim. Böylece insanın hikâyesi ezelden ebede bir yolculuk, yeryüzü ise ezel ve ebed arasında bir nokta gibi kalır. İbnü'l Arabî açısından bunu böyle yorumlayabiliriz. Dolayısıyla İbnü'l Arabî burada bize bir çerçeve, bir paradigma verdi ve biz bu şiiri artık bu paradigmaya göre yorumlamaya başlıyoruz.

Bir de çağdaş örnek vereyim. Mehmet Âkif'in şiirinden bir örnek, bence iyi bir şiir değil, daha doğrusu düşüncesinde hata olan bir şiir.

***"Ezelden âşinanım ben ezelden hem-zebanımsın
Beraber ahde bağlandık ne olsan yâr-i cânımsın
Ne olsan zerrenim kalbimde hâlâ çarpar esrârın
Gel ey cânân gel ey cân kalmasın ferdaya dîdârın..."***

Mehmet Âkif *Safahat*'ta Cenâb-ı Hakk'la ilişkisini, Cenâb-ı Hakk'a münâcâtını anlatıyor. Beraber ahde bağlandık ne de olsa hem zebanımsın, aynı dili konuşuyoruz, yani Allah(cc)'la ben aynı dili konuşuyoruz, kalmasın ferdaya dîdârın, yani seni görmek,

didar, ahirete kalmasın. Dünyada da seni göreyim. Tasavvufun büyük iddiasıdır, yani şeb-i arus'a da gerek yok, dünyada Allah(cc)'ı göreyim. Bu açıdan tasavvuf geleneğinden besleniyor, fakat '*beraber ahde bağlandık*' kısmı yanlış. Çünkü Allah(cc)'la beraber biz bir ahit yapmadık. Biz ona söz verdik, o bize bir söz vermedi. Şimdi bu cümle acaba neye işaret ediyor? Bunun benzeri Yunus'ta var, Niyazi Mısri de var. Eğer şimdi yeryüzünde yaratılış öncesinde bir durumumuz varsa, birkaç tane ihtimal var. Ya ruhlar âleminde bu ya da *a'yân-ı sâbitedir*. Eğer İbnü'l Arabî'nin dediğini doğru kabul edersek, Mehmet Âkif demek istiyor ki, biz *a'yân-ı sâbiteden* Allah(cc)'ı tanıdık ve bizim yeryüzündeki hikâyemiz o tanımın süreci olarak devam ediyor. Dolayısıyla işte Allah(cc) ile ilişkimiz böyle bir şeye bağlanıyor. Böylece İbnü'l Arabî ve Sadreddin Konevî, tasavvuf edebiyatında ortaya çıkabilecek bütün literatürü, bütün şiiri, bütün cümleleri, bütün kavramları, kendisine göre yorumlayabileceğimiz çerçeveyi ortaya koymuş oldu.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Verdiğiniz iki müşahhas örnek İbnü'l Arabî'nin mevzuu nasıl algıladığı konusunda gayet önemli bir açıklama oldu. Buradan İbnü'l Arabî'nin özellikle şiir dili kullanmasını bir zaruret değil, bir devamlılık değil, zaten eserlerinin tümüne baktığımızda çok az bir cüzü oluşturduğu bir metot olarak belirtiniz.

Biz bu noktadan İbnü'l Arabî'nin şiir okumalarını bu belirlediğiniz perspektiften bakabilir, onun ortaya koyduğu paradigma temelinde değerlendirebiliriz. Bu bizim bundan sonraki atacağımız adımlar hususunda bir mihmandar olarak kullanılabileceğimizi düşünüyorum, sizin bu izahlarınızdan.

Prof. Dr. EKREM DEMİRLİ

Benim kanaatime göre vahdet-i vücûd aslında bir çerçeve, yani bir paradigmadır. Biz bunları modern çağda daha iyi anlıyoruz. Marksizm bir yaklaşımdır, yani bir çerçevedir. Siz Marksizm’de tarih yapabilirsiniz, edebiyat yapabilirsiniz, estetik yapabilirsiniz, birçok şeyi yorumlayabilirsiniz. İbnü’l Arabî’nin düşüncesi de böyle bir şeydir. Yani vahdet-i vücûd düşüncesi de böyle bir şey. Biz bir konuyu dinî düşünce içerisinde ele alırken bence iki tane paradigmamız var.

Birincisi kelâmî bir paradigmamız var. Bu kelâmî paradigma da kendisi içerisinde ikiye ayrılır.

Bir de tasavvufun oluşturduğu paradigma var. Erken dönemde tasavvufta ortaya çıkmış olan cümleler genellikle Ehl-i Sünnet paradigması içerisinde yorumlanır. Herhangi bir cümle söyleseniz ben onu Ehl-i Sünnet paradigması içerisinde yorumlarım ve referanslarını çözümleyebilirim. Hatta ne kadar yaratıcı bir söylem olursa olsun aslında o söylenen cümleler, Ehl-i Sünnet paradigması içerisinde tekrar edilebilir, ya da Ehl-i Sünnet içerisinde keşfedilebilecek cümlelerdir. Biz orada Ehl-i Sünnet’in öngörmüş olduğu Tanrı-insan, Tanrı-aile ilişkisi içerisinde yürürüz ve o noktaya doğru gidebiliriz. Bazı konular vardır mesela diyelim ki bunlar Mu’tezile paradigması içerisinde değerlendirilir. Mesela Mu’tezile paradigma ile Ehl-i Sünnet paradigması arasındaki temel fark nedir? Mu’tezile paradigma daha çok bizim yapıp ettiklerimizin kurgulanması üzerine kuruludur. Yani benim eylemlerimi yüceltme ve sorumluluğu yükleme üzerine kurulur. Ehl-i Sünnet paradigması ise biraz daha Cebriîliğe yaklaşarak benim üzerinden Tanrı’nın eylemlerinin yüceltilmesi üzerine kuruludur. Dolayısıyla, örnek olarak söylüyorum, ben işte yeryüzünde rüzgârın önündeki bir kağıt gibiyim, diye bir şiir yazmaya başlarsam, Mu’tezilik paradigmadan daha çok Ehl-i Sünnet paradigmasına yakın olabilirim. Ama şunu yapmalıyım, bunu etmeliyim, insanlığın sorumluluğunu şöyle

üstlenmeliyim, filan gibi bireysel sorumluluğu yücelten birtakım cümleler ortaya çıktığında daha çok Mu'tezili paradigmaya yaklaşabilirim. Çünkü Mu'tezili paradigmanın temel meselesi bütün yeryüzünün bu karmaşa içerisinde bireyin, zihnî sorumluluğunu artırmaktır. Yani sorumluluğunu vurgulamaktadır.

Ehl-i Sünnet ise bütün bu kaotik dünyanın ötesinde Cenâb-ı Hakk'ın kudreti ile her şeyin bir nizama doğru akışını seyrettiği, yani birisi yapma eylemi üzerine kurulu iken diğeri temâşâ üzerine kuruludur. Şimdi bir de vahdet-i vücûd paradigması var. Vahdet-i vücûd paradigması yapıp etme dilini öne çıkarırken ama o da bana göre daha çok temâşâ dili üzerine kuruludur. Aradaki fark şudur; Vahdet-i Vücûd paradigması, Ehl-i Sünnet paradigmasına benzese bile *Nedde* ve *Mead teorisi*nde, yani biz nerde var olduk ve neredede neticeleneceğiz açısından birbirinden ayrışır. Bu bakımdan vahdet-i vücûd teorisi, paradigması ezêlik düşünür. Bu insana muazzam bir imkân getiriyor. Neredeydik, ezelden geldik ebede gidiyoruz. Kiminle yaşıyoruz, Tanrı ile yaşıyoruz, falan. Bu vahdet-i vücûd, muazzam bir insan-Tanrı beraberliği getirtirmiş oluyor.

İbnü'l Arabî'nin kendi şiirinden örnek vereyim isterseniz çok meşhur cümlesidir. "*Rabb Hakk, kul Hakk'tır.*" Nasıl böyle olabiliyor, kendi de anlamıyor, kendi de şaşırıyor. Sorumlu tutulan kim? Şimdi bu İbnü'l Arabî düşüncesinin en önemli sorunu burasıdır. Çünkü dinî hayat bize yükümlülük fikrini getirdi. Tamam, istiyorum ki, Allah(cc)'la ilişkimizden öyle bir noktaya gelelim ki, *en-el Hakk* diyelim. Ya da varlığımızdan önce sanki bir şey yokmuşuz gibi Allah(cc)'la ilişkimizi anlatalım; fakat soru şu, bu dünya hayatı ne kadar geçici olursa olsun burada bir yükümlülük var, burada bir sorumluluk var. Şimdi bunu biz nasıl alacağız, mesela namaz kılmakla yükümlüyüz, oruç tutmakla yükümlüyüz, insanlara iyi davranmakla yükümlüyüz. Bunları nasıl çözümleyeceğiz, nasıl ele alacağız? Şimdi kendimizi ne kadar yüceltirsek yüceltelim, *ben Hakk'ım / en-el Hakk* diyelim ama namaz diye bir mesele var ortada.

Genellikle tasavvufun erken dönem şartlarında şöyle bir şey vardır. Şartları söyleyenlerin dinî hayatta biraz daha gevşek olmaları beklenir. Şimdi ben bu Hallâc-ı Mansûr üzerine çalışıyorum; yanına birisi geliyor, bakıyor ki Hallâc-ı Mansûr sürekli namaz kılıyor. Namazını bitirince soruyor gelen adam; *“Sen ne yapıyorsun, en-el Hakk deyince her şeyi aştın biliyorduk.”* Hallâc-ı Mansûr diyor ki; *“Şimdi ben sana bir şey söyleyeceğim ama ağır gelecek, dervişliğin şartı iki yüz rekatta namaza başlamaktır.”* Adam bozuluyor tabii. *“Böyle bir şey olur mu, kimse uymaz buna.”* diyor adam. *“Şimdi ben sana Müslüman olmanın şartı diyeceğim de ağır geleceği için demedim...”* diyor Hallâc-ı Mansûr. Adam şaşırıyor, *“Yahu nasıl olur böyle bir şey?”* deyince; *“Siz Müslüman olmayı ne zannediyorsunuz, ben Müslüman oldum ne demek, varlığımı sana teslim ettim demek.”*

Müslümanlığın sosyolojik anlamını konuşuyor. Bizim için Konyalı olmak, Rizeli olmak gibi bir şey değil ki Müslüman olmak. Kelime anlamına, sözlük anlamına gitmemiz lazım. *“Ben varlığımı sana teslim ettim, bundan da razıyım, memnunum.”*

“Siz bu anlamı unuttuğunuz için size çok abartılı geliyor.” diyor Hallâc-ı Mansûr. Adam; *“Senden beklemezdim...”* diyor.

Bâyezid-i Bestâmî'nin de buna benzer cümleleri var. Mesela yine buna benzer, adam diyor ki; *“Bâyezid-i Bestâmî'den beklemezdim, aşmış filan...”*

Halbu ki dinî hayatın en ciddi problemi budur. *“Bir ezelden geliyoruz, bir ebede gidiyoruz, dünya hayatı geçici... Burayı anladık ama bu sorumluluk da ne, niye yükümlüyüz, biz namaz kılmayınca niye kıyamet kopuyor, niye cehennemlik oluyoruz?”*

Açıklaması çok zordur. Normal şartlarda bunun cevabı da yoktur. Niçin ben yalan söylediğimde kıyamet kopuyor? Bunun bir cevabı yok. Allah(cc) öyle dedi, bitti.

İbnü'l Arabî de geldi aynı problemin içine düştü. Ne kadar büyük düşünür olursan ol aynı problemin içine düştü. *Rabb Hakk,*

anladık; ama *kul da Hakk*. Bir bakıma kul da Hakk, çünkü *kul* dediğiniz kim ki? Bütün bu âlem dediğiniz nedir ki? Öyleyse, nasıl böyle olabilir? diyor. Mesela bunu Hallâc-ı Mansûr demiş olsun ya da Bâyezid-i Bestâmî demiş olsun. Şimdi burada İbnü'l Arabî'nin akli devreye giriyor, ya da FerüddînAttâr'ı anlatırken dedim ki; Meczubu bir konuşturuyor, Meczup hakikati olduğu gibi anlatıyor. Bundan sonra kendisi devreye giriyor ve "öyle diyor ama böyle de olabilir" diyor.

Anlaşılması için bir hikâye anlatayım. Şöyle bir önerme söylüyor, aşkı târif ederken ve aşkı izah ederken şöyle bir cümle vardır; "Âşık'tan *Mâşuk'a* giden her şey değersiz, *Mâşuk'tan* Âşık'a gelen her şey değerlidir. Âşık, *Mâşuk'a* başını verse, canını verse çok fazla bir iş yapmış olmaz; *Mâşuk*, *Âşık'a* bir çöp gönderse bu çok kıymetli olur. Çünkü kıymetli olan şey nispetin kendisidir."

Şimdi bunu anlatmak için meczup hikâyesi anlatıyor Ferîdüddîn Attâr; "Meczubun biri çıplak duruyormuş, üzerinde elbise yok, üşümüş, utanmış, insanlar benim ayıp yerleri mi görüyor diye. Allah'ım bana bir battaniye gönder, elbise gönder diye dua etmiş. Aradan bir zaman geçiyor ve oradan geçmekte olan bir kervan, yırtık, sökkük, dökük battaniyelerini çöpe atarken biri de bu meczubun üzerine gelmiş. Meczup da 'Allah'tan bana geldi, Allah'a dua ettim o da bana bunu gönderdi.' Sağına bakmış sökkük, soluna bakmış yamalı, pis bir battaniye. Şöyle bir bakıyor; Ya Rabbi, istediğim bir takım elbise, terzin mi yoktu, kumaşçın mı yoktu, bu ne fukaralık; yani göndere göndere bunu mu gönderdin?" diye anlatıyor.

Meczup çöpe atıldığına filan bakmıyor. Allah(cc)'tan geldi, diye düşünüyor. O kadar bir 'ben-Allah' diyalogu oluşmuş ki, her şey ikincilleşmiş. Ferîdüddîn Attâr bunu anlatıyor, fakat dokunuyor ona bu cümle. "Meczup, böyle söylüyor, ama burada kıymetli olan şey nispettir. Yani Allah(cc)'tan geliyor olmasıdır. Çünkü o eski çul, çaput, yeryüzündeki her şeyden kıymetlidir."

Burada da öyle olabilir mesela '*Rabb Hakk, kul Hakk*'. Diyelim ki, erken dönem tasavvufunun şatafâtını İbnü'l Arabî özetledi. Bunlar ne deiler, böyle dediler. '*Allah Allah'tır, kul da bir bakıma en-el Hakk diyelim.*' Şimdi İbnü'l Arabî'nin akli devreye giriyor. Bu akıl fukaraya da aklını veren akıldır. Bu akıl kelâmcılara hakkını veren akıldır. Bu akıl bütün Müslümanlara, bütün Müminlere, konu hakkında tereddüdü olan, anlamakta güçlük çeken herkese hakkını veriyor.

"Ya, böyle nasıl olabilir? Sorumlu tutulan kim? O zaman yükümlü kim?" Çünkü Fıkıh'ın bütün meselesi budur.

"Kulu üreten işte o ölümlü, Rabb'i dersene o nasıl sorumlu olabilir?"

İbnü'l Arabî'nin şiirinde dinî düşüncenin en ciddi problemine düşmüş olur. Yükümlü kim? Sanat yaparken, ayniyet ilkesini bozabiliriz. Ben Rabb'im diyebiliriz, en-el Hakk diyebiliriz, başka şeyler söyleyebiliriz, ama neticede dinî düşüncede temel problem; *sorumlu kim, yükümlü kim?* Bunu açıklaması lazım.

Bunun cevabı yoktur. Dinî düşünce içerisinde bu sorunun cevabı yoktur. Biz sorumluyuz diye kendimiz kabul ediyoruz, ama bunu Allah(cc)'la insan ilişkisini tartışırken temellendirmek çok güçtür. Onun için Ehl-i Sünnet buradan hep pragmatik neticeler çıkarır.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Değerli hocam, bazı dinleyicilerimizden sorular geliyor. Onları da sizinle paylaşmak isterim. Doğan Bey diye bir arkadaşımız soruyor. "İbnü'l Arabî'nin harfler, kelimeler, hareketler ve kelâmın deyim yerindeyse manası kadar yapısı üzerine yoğun şekilde durmasının şiirle ilişkisi ne düzeydeydi, şiirleri üzerinde ilişkisi ne düzeydeydi?"

Prof. Dr. EKREM DEMİRLİ

Şiirle ilişkisini ben kurmadım. Tabii şiir üzerinde çalışan bir arkadaşımız İbnü'l Arabî'nin o bahisleri üzerine çalışarak başka neticeler çıkartabilir, ama benim kanaatim şu; İbnü'l Arabî'nin düşüncesi bir tahlilî düşüncedir. Varlığın yapı taşlarına gitme, dilin yapı taşlarına gitme, düşüncenin yapı taşlarına gitme ve insanın yapı taşlarına gitme; yani sıfıra doğru gittiğimizde ne var? Bu açıdan mesela dil, doğa ve insanda benzer bir bileşiklik

süreci var. Terkihî bir süreç var. Bizim unsurlar teorisi dediğimiz, basitlerden bileşikliğe doru terkih ediliyor, senteze ulaşıyor. Bizim gördüğümüz şey, aslında hiçbir zaman o şey değildir, diye düşünmek lazım. Mesela benim önümde bir bilgisayar var, bu aslında bilgisayar değil, onlarca unsurun bileşkesi, bileşimidir. Dolayısıyla bir şey hakkında konuşurken aslında *bir şey* hakkında konuşmuyorum, şeyler hakkında konuşuyorum. Burada şeyler'in varlığı var. Aynı şey insan için geçerlidir. İnsanın mîzacı için geçerlidir, insanın her aşaması için geçerlidir. Dolayısıyla bu da bir birleşik varlık. Buna bağlı olarak dil, düşünce, kelimelerin de böyle bir durumu var. İbnü'l Arabî orada dilimiz, insan olarak varlığımız ve dışarıdaki doğanın basit unsurlarına inerek, analizini yaparak, gerçekte ne vardır? gibi bir düşünceye gitmeye çalışıyor. Bu düşünce İbnü'l Arabî'ye ait bir düşünce değildir. Bu düşünceler, ebcet hesabı, başka bir sürü konu falan daha öncelerden gelir. Burada varlık arasında, kelimelerle gök bilimi arasındaki ilişkiler kurmak için öyle bir geçiş yapıyor.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Biraz önce söylediğiniz Mehmet Âkif'le ilgili Kur'ân hükümleri Allah(cc)'ın ahdi değil mi? diye bir arkadaşımız soruyor.

Prof. Dr. EKREM DEMİRLİ

Arkadaşımızın soru tarzı, Mu'tezile'nin meseleye girdiği yer burası. Ehl-i Sünnet bunu böyle kabul etmiyor. Cenâb-ı Hakk'ın kula taahhüdü fikrini Ehl-i Sünnet kabul etmiyor, keremini kabul ediyor, ama taahhüdü kabul etmiyor. Bu İslâm geleneğinde çok ciddi bir tartışma konusudur. Buna kavramsal olarak *Va'd - Va'id meselesi* diyoruz. Mesela Allah(cc), 'şunu şöyle yapanı cehennem koyarım' dedi. Koyar mı, koymaz mı? 'Şunu şöyle yapanı Cennet'e koyarım' dedi. Koyar mı, koymaz mı? Şimdi Mu'tezile diyor ki, "*Biz Cenâb-ı Hakk'la karşılıklı sözleşme yaptık.*" Yani şunu yapanlar Cennet'e girecek, şunu yapanlar da Cehennem'e girecek. O zaman şöyle bir şey ortaya çıkıyor. Zımmen örtük bir *Deizm* ortaya çıkıyor. Cennet'e girmeye kim karar verecek, biz kendimiz. Cehennem'e girmeye kim karar verecek, biz kendimiz. Böyle bir durum ortaya çıkıyor. Ehl-i Sünnet bunu kabul etmiyor. Bu açıdan sözleşme tek taraflıdır. Kulun Allah(cc)'a verdiği bir söz vardır, ama Allah(cc)'tan bir taahhüdü Ehl-i Sünnet kabul etmiyor. Bu anlamda söyledim.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Allah(cc) razı olsun hocam. Çok teşekkür ediyoruz. Gerçekten bir başka bakış açısı olarak İbnü'l Arabî'nin paradigmasını bu anlamda anlamlandırmanıza yardımcı oldunuz. Düşüncelerimizi zenginleştiriniz. Verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ediyoruz.

Prof. Dr. EKREM DEMİRLİ

Ben de teşekkür ediyorum, bütün arkadaşlara sağlıklı günler diliyorum.

TYB Konya Şubesi'nin Programları Pandemi Sürecinde de Devam ediyor

İBN-İ ARABİ'NİN ŞİİRİ KONUŞULDU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, Korona virüs salgını sebebiyle sosyal mesafe uygulaması ve sokağa çıkma kısıtlamaları gölgesinde dijital uygulamalar üzerinden 2020 yılı programlarını ara vermeden sürdürüyor.

TYB Konya Şubesi'nin "Şehre sözümüz var" anlayışı ile başlayan programlarının bir yenisini ekledi ve "sözümüzü sağlıkta ve hastalıkta tutma" ilkesini gerçekleştirdi.

Zafer Karakuş'un yönetimindeki "İbn-i Arabî'nin eserlerinden Şiir Örneklerinin Okunması" programına Prof. Dr. Ekrem Demirli katıldı. İslam düşünce dünyasına alışılmışın dışında bir yorum getiren Muhiddin Arabi hakkında "1165 yılında İspanya'nın Murcia kentinde doğdu. Babası ile beraber Kurtuba'ya gelen Arabi, ünlü İslam düşünürü İbn-i Rüşd'ün talebesi oldu. 1215 tarihinde Konya'da bulundu. 1240 yılında Şam'da vefat etti. Ömrü yazmakla geçti. Birçok önemli eser meydana getirdi." şeklinde bir giriş yaptı.

Prof. Dr. Ekrem Demirli; “İbn-i Arabî'nin Eserlerinden Şiir Örneklerinin Okunması” ile ilgili konuşmasına İslâm bilgini ve düşünürü Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin, bir paradigma ortaya koyduğunu ifade ederek başladı. Muhiddîn Arabî ile ilgili öncelikle metafizik ve akıl karşılaştırması bağlamında bir giriş yapan Prof. Dr. Ekrem Demirli, İslam fukahasının bakış açısını ve Ehl-i Sünnet geleneğinin değerlendirmelerini mukayese ederek İslâm düşünce tarihinin temel problemlerine değindi.

Muhiddin Arabî'nin ve Sadreddin Konevî'nin önemli bir problemi çözüme kavuştuklarını ve halkın anlayacağı çözümler getirerek bir paradigma ortaya koyduklarını söyledi.

Şiir dilini zorunlu olmadıkça kullanmadığını ifade ederek, yazılarında özellikle nesiri kullanmasının gerekçelerini anlattı. Şiir dilinin gerekçelerini ortaya koyarak Anadolu gibi birçok coğrafyada İslâm'ın anlatım usullerine örnekler verdi. Mevlâna Celaleddin-i Rûmî'nin, Hacı Bektaşî Veli'nin, Yunus Emre'nin, tasavvufî bir konuda geliştirdikleri dilde semânın varlığının doğru anlaşılması gerektiğine dikkat çekti.

“İnsan – Allah” ilişkisini anlatırken Feridüddin Attar ve eserlerine atıflar yaparak karşılaştırmalar yaptı.

Programın son bölümde dinleyicilerden gelen soruları cevaplandıran Prof. Dr. Ekrem Demirli, iyi dilek ve temenniler ile sohbetini tamamladı.

#şehresözümüzvar

Prof. Dr. Mehmet NARLI
Babası Üst. Rektör Yardımcısı

Vefatının 50. Yılında
ORHAN KEMAL
"Hayatı, Eserleri ve Orhan Kemal'in Çıkarılması"

Türkiye Yazarlar Birliği
Konya Şubesi - 1994

TYB Konya Şubesi
TYBKONYA **CANLI YAYIN**

06 HAZİRAN/CUMARTESİ
SAAT: 14.00
Moderatör: Atilla YARAMIŞ

İşık ÖĞÜTÇÜ
Orhan Kemal'in Oğlu

İŞİK ÖĞÜTÇÜ

TYB KONYA

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya_subesi
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

KATILARILYLA

MERAM KARATAY

İŞİK ÖĞÜTÇÜ

-ÖZGEÇMİŞ-

İşık Öğütçü, Orhan Kemal'in en küçük oğludur. Biyografi, Eleştiri, İnceleme, Kuram kategorilerinde eserler yazmış araştırmacı bir yazardır.

Başlıca kitapları alfabetik sırayla; Orhan Kemal Bilinmeyen Senaryolar, Orhan Kemal Sessizlerin Sesi, Orhan Kemal Unutulmuş Öyküler, Orhan Kemal'in Babası Abdülkadir Kemali Bey'in Anıları, Toksöz 1924, Zamana Karşı Orhan Kemal, Önemli Not, Yazmak Doludizgin, Kaybolan Romanlar, Orhan Kemal Eşe Dosta Selam, Kültür Bakanlığı için Orhan Kemal olarak sayılabilir.

İşık Öğütçü kitapları; Tekin Yayınevi, Epsilon Yayınları, Everest Yayınları aracılığıyla kitapseverlerle buluşmuştur.

İşık Öğütçü tarafından yazılan son kitap "Orhan Kemal Eşe Dosta Selam", Everest Yayınları tarafından okurların beğenisine sunulmuştur.

MEHMET NARLI

-ÖZGEÇMİŞ-

Mehmet Narlı, 1963 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. İlk orta ve lise öğrenimini aynı şehirde gördü. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Dört yıl öğretmenlik yaptıktan sonra üniversiteye geçti. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde 1996'da yüksek lisansını, Hacettepe Üniversitesi'nde 2000'de doktorasını tamamladı. 2008'de doçent, 2013'te profesör unvanlarını aldı.

Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı, Türk Dili Bölüm Başkanlığı, Türkçe Öğretimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü, Fen Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcılığı, Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığı görevlerinde bulundu. Araştırma, eleştiri ve makalelerini Türk Dili, Bilig, Türkbilig, İlmî Araştırmalar, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları gibi dergilerde yayımladı. Uluslararası ve ulusal indekslerde taranan dergilerde otuz makalesi yayımlandı.

Orhan Kemal'in Romanları Üzerine Bir İnceleme, Roman Ne Anlatır, Şiir ve Mekan, Şiir Çözümlemeleri, Edebiyat ve Delilik, Çağdaş Türk Romanı, Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri, Roman Sevdaları, Şiir Burcu, Öykü Burcu, Kahire ve Paris Notları adlı kitapları bulunmaktadır.

Dolunay, Kırağı, Kanat, Türk Edebiyatı, Yedi İklim, Hece, Varlık, Der-gah, İtibar, İzdiham gibi dergilerde şiir ve edebiyat eleştirileri de yayımlanan Narlı'nın, Ömürlük Yara, Dil Kapısı, Ruhumun Evvel Yazıları, Çiçekler Satıl-masın adlı şiir kitapları da vardır.

Vefatının 50.Yılında ORHAN KEMAL

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Değerli izleyenlerimiz, dinleyenlerimiz,

TYB Konya Şubesi tarafından organize edilen “Vefatının 50. Yılında Orhan Kemal” başlıklı programımızı, pandemi şartlarında sosyal medya hesaplarımızdan ve youtube üzerinden video konferans sistemiyle canlı olarak sürdürüreceğiz.

Bugün çok kıymetli iki kıymetli konuğumuz var. Birinci konuğumuz Merhum Orhan Kemal’in oğlu araştırmacı yazar Işık Öğütçü; bir evlat olarak babası üzerinden çok önemli eserler ortaya çıkardı ve hâlihazırda çalışmalarına devam ediyor. Aynı zamanda İstanbul’daki Orhan Kemal Müzesi’nde yöneticisi... Merhum Orhan Kemal üzerine yaptığı çalışmalarla Türk edebiyatına hizmet etmeye devam ediyor. Kendisine hoş geldiniz diyorum.

Diğer konuğumuz Balıkesir Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet Narlı, Kahramanmaraşlı olmasıyla da şair bir kimliğe sahip. Kendisi, akademisyen kimliğiyle *Orhan Kemal'in Romanları Üzerine Bir İnceleme* isimli Kültür Bakanlığı Yayınlarından çıkan bir kitabın da sahibidir.

Bugün iki değerli konuğumuz bizlere Orhan Kemal ile ilgili önemli bilgiler, anekdotlar anlatacaklar. Işık Öğütçü Bey araştırmacı yazar olmakla birlikte, yukarıda da zikrettiğimiz gibi Orhan Kemal'in de oğlu; biz kendisinden biraz daha bir aile mensubu olarak Orhan Kemal'in daha önce birçoğumuzun duymadığı ve bilmediği yönlerini de öğrenmek istiyoruz. Ayrıca Orhan Kemal'in Konya geçmişi de var, biraz da o konuda muhabbet etmeyi arzu ederiz.

Mehmet Narlı hocam da Türk edebiyatında bir "bir roman ve hikâye yazarı olarak Orhan Kemal" nerede durmaktadır, bu konuda bizlerle muhabbet edecekler.

İlk olarak Işık Öğütçü Bey'i dinliyoruz, buyurun hocam.

IŞIK ÖĞÜTÇÜ

Öncelikle Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine böyle bir vefa örneği göstererek Orhan Kemal'in 50. ölüm yıldönümünde onu andığı için teşekkür ederim. Mehmet hocam da buna katkı verdiği için ayrıca ona da teşekkür ederim. Bir de bizi izleyen şu an sadece Konya değil, Türkiye, belki dünyadan da birçok izleyeniniz var, onlara da sevgilerimi ve selamlarımı gönderiyorum.

Orhan Kemal'in 15 Eylül 1914'te Ceyhan'da da doğduğunu söyleyerek başlamak istiyorum. O tarih, biliyorsunuz, I. Dünya Savaşı'nın başlangıç tarihi ve babam yeni doğmuş, kendi babası çocuğunun doğduğundan haberi yok. Fakat üstadın dedesi babamın adıyla ironik satırlar taşıyan bir telgrafı Çanakkale'deki oğluna müjde vermek için gönderir. O sırada dedem, Çanakkale'de Topçu Teğmeni olarak görev yapıyor. Mehmet Raşit imzasıyla telgrafın

metni şudur; “*Ben de dehrin sitemin çekmeye geldim dehre.*” Yani “*Ben de dünyanın sıkıntısını çekmeye geldim dünyaya.*” yazıyor. Tabii bu arada benim ismim soyadım, Işık Öğütçü. *Orhan Kemal*, babamın müstear ismidir. *Orhan Kemal*’in asıl adı da *Mehmet Raşit Öğütçü* olduğunu da burada belirteyim.

Babamın çocukluk günleri, babasının, yani dedemin, böyle cep-helerden cephelere görev yapmasıyla geçer ve 1920’de dedem, ilk mecliste Kastamonu Milletvekili olarak görev alır. *Baba Evi* isimli kitabında Adana’da oturmaktadırlar. Adanalılar bilir, “*Kaçkaç*” diye bir olay vardır. Kaçkaç, Sevr Anlaşması’yla Türkiye’yi paylaşan Fransızların, Ermeniler ile birlikte güneyden başlayarak Türkiye’nin içlerine doğru işgal harekâtıdır. Bütün yerli halk Anadolu’nun içlerine doğru kaçmaya başlarlar. Bu kaçışta babamın ailesi Konya’da bir süre durur ve Alâaddin Tepesi’nin orada bir evde kalırlar. Babam orada Delibaş İsyanı’na tanıklık eder ve kitabında anlatır. Ortalık yatıştıktan sonra da dedem Ankara’ya, aile de tekrardan memleketi Adana’ya döner. Dedem, bir taraftan hem TBMM’de görevlidir hem de Kuvâyi Milliyeci olarak Pozantı Cephesi’nde Fransızlarla mücadele etmektedir. Babam, zaman içinde dedemi dinleyerek onun anlattıklarını da dikkate alarak ilk çıkardığı *Baba Evi* kitabında bunlardan söz eder. Dedemin hayatı ile kitabın anlatımı paralel gider. Onun nedeni de baba evi kitabının otobiyografik eser olmasından kaynaklanır. Dedemin ilk meclisten sonra ikinci meclisteki görevi kabul etmemesi, daha sonra bir gazete çıkararak muhalefete çekilmesi, aynı zamanda hukukçu olduğu için avukatlık yapması, muhalif olduğu için İstiklâl Mahkemeleri’nde yargılanması, o kadar heyecanlı bir süreç ki, tabii babam bir taraftan bu çalkantılı dönemde eğitimini tamamlamaya çalışıyor, ama bunda da pek başarılı olmuyor. 1930’ların sonunda dedem Ahali Cumhuriyet Fırkası ismiyle bir parti kuruyor. Fakat üç ay kadar partiyi ayakta tuttukten sonra hem partisi kapatılıyor hem de dedem yurtdışına çıkmak zorunda kalıyor.

1931-32 yıllarında babam da yurt dışında, bütün aile yurt dışındadır. Fakat babam, 1932 yılında yurt dışında yapamayacağını anlayarak Adana'ya geri dönüyor. Bu sefer eğitimini tamamlamak istese de maalesef, şöyle bir sözü vardır, "*ekmek okuldan önce geldi*" ve orta sonndan eğitimini bırakarak iş hayatına atılıyor. İş hayatı dediğim şey de fabrikada, yol inşaatlarında işçilik, bu arada bir İstanbul macerası var gidip geliyor; daha sonra da Millî Mensucat fabrikasında muhasebe servisinde eleman olarak görev yapıyor. Bu süreçte kendini yetiştiriyor, çok okuyor hem babasının kitaplarından hem Adana'daki kütüphanelerden o eğitim eksikliğini tamamlıyor. Aynı fabrikada işçi olarak çalışan Cemile'yle (annemle) (kitap kahramanıdır) anlaşır 1937'de evleniyorlar ve 1938'de babam askere gidiyor. Askere giderken çantasında, Nazım Hikmet'i sevdiği için şiirlerini taşıyor ve başka kitaplar da var.

Askerde de Nazım Hikmet'in şiirini ve başka eserleri okuması, şiir ve kitaplar üzerine, ülkenin durumuyla ilgili askerlerle de sürekli konuşması nedeniyle babam kendisini Askerî Mahkeme'de hakim karşısında buluyor. Ve bunların hepsi suç sayıldığından ceza yasasının 94. Maddesine göre babama 5 yıl ağır hapis cezası veriyorlar. Bu cezasını da Kayseri, Niğde, Adana cezaevlerinde çekmeye başlıyor.

Dedem Haziran 1939'da yurtdışından dönmüştür. Oğlunu Adana'dan Bursa Cezaevi'ne naklettiriyor. Nisan 1940. Bursa Cezaevinde eli kalem tuttuğu için büroda çalışıyor. Bir gün bir haber alıyor: Nazım Hikmet Çankırı'dan Bursa Cezaevi'ne naklediliyor. Tarih Aralık 1940. Hayatın en enteresan tesadüf, Nazım Hikmet'le Orhan Kemal'in Bursa Cezaevi'nde yollarının kesişmesi ve üstadın edebiyattaki şiirden düzyazıya yönelmesi burada gerçekleşiyor. Çünkü Nazım Hikmet babama, "*Sizinle aynı koğuşta kalabilir miyim?*" teklifinde bulunuyor ve 52. Koğuş'ta karşılıklı ranzalarda kalıyorlar. Şiirlerini okutuyor, şiirlerinin hiçbirini beğenmiyor. Hatta Nazım Hikmet, babama; "*Sen bu işten vazgeç!*" bile diyor. Fakat bir

gün babam, bir hikâye başlangıcı gibi küçük bir yazısını bırakmış koğuştaki masaya. Nazım Hikmet okuyor, çok hoşuna gidiyor ve diyor ki; *"Kardeşim, sen şiiri falan bırak; sende iyi bir kumaş var, sen nesir adamısın, hikâye yaz, roman yaz..."*

İşte babamın düzyazı serüveni aslında böyle başlıyor. Öyküler yazıyor, o öykülere isim olarak değişik imzalar atıyor. Bu imzalar-dan bir tanesi *Orhan Raşit*'tir. Sonra bir dergide bir öyküsü yayınlanıyor ve dergi hapishaneye geldiğinde babam bir bakıyor *Orhan Raşit* imzasını beklerken imza *Orhan Kemal* olmuş. Sonra anlatıyorlar nedenini, dergide bir soruşturma var, size bir suç yüklenmesin diye burada yazarların hepsinin ismini soyadını değiştirdik, sana da *Kemal* düştü, diyorlar. Babam önce yadırgıyor, ama çok hoşuna gidiyor ve 1941'den 1970'e kadar *Orhan Kemal* adıyla yazmaya devam ediyor.

26 Eylül 1943'te cezası bitiyor ve Adana'ya dönüyor babam. Fakat Nazım Hikmet ile dostlukları, ahbablıkları mektuplaşarak devam ediyor. Hatta babam 1944 yılında bir mektup yazıyor. Bu mektupta diyor ki; *"Eşim hamile."* Nazım Hikmet de bir cevap yazıyor; *"Kimseye sözünüz yoksa, bir mani teşkil etmeyecekse ve erkek olursa, benim adımlı vermeniz beni sonsuz bahtiyar eder."* Temmuz 1944'te ağabeyim doğuyor ve adını tereddütsüz Nazım Hikmet'in *Nazım*'ını koyuyor.

1950'de Nazım Hikmet afla çıkıp İstanbul'a geliyor. 1949'da benim bir ağabeyim daha dünyaya geliyor. 1951 Nisan'ında bu sefer bizim aile Adana'dan İstanbul'a göç ediyorlar. 10 Haziran 1951'de bizimkiler ailecek bir pazar günü Nazım Hikmet'e misafirliğe gidiyorlar ve bu ziyaret babamın Nazım Hikmet'i son görüşü oluyor. 17 Haziran 1951'de de Nazım Hikmet artık bir daha dönmemek üzere yurtdışına gidiyor. 3 Haziran 1963'te vefatını radyodan dinlediğinde hüngür hüngür ağladığını Nazım ağabeyim bana söyledi.

Tabii üstadın Adana'da iki kitabı çıkıyor. 1949 yılında ilk çıkan *Baba Evi*, hemen arkasından Ekmek Kavgası ve İstanbul'a geçtikten sonra da müthiş bir yazı temposu var. Arka arkaya kitapları çıkıyor. Tabii bu kitaplar çıktıkça birtakım mahkemeler, kitaplarını mahkemeye vermeler söz konusu oluyor. Benim hatırladığım, daha doğrusu 1966'da gördüğüm; babam yine Unkapanı'ndaki evden alındı, götürüldü. Ben onu Sultanahmet cezaevinde iki kere ziyarete gitmiştim ve 35 gün sonra tutuksuz yargılanmak üzere Serbest kaldı. Tabii bu süreçte tefrika romanları yayınlanıyor, kitapları basılıyor, oyunu oynanıyor ve babam belki de ilk defa ekonomik olarak bu oyunundan dolayı bir 'oh!' deme şansına sahip oldu ve 1969'da davası beraatla sonuçlandı. İlk defa bir pasaport alarak Maksim Gorki'nin 100. Doğum Yılı nedeniyle bir dâvetle Moskova'ya gitti. Orada da yine rahatsızlandı hastanede yattı ve İstanbul'a döndü ki; bu arada iki kere kalp krizi geçirmişti. On beş kere fistül denilen bir rahatsızlıktan ameliyat olmuştu. Yani babamın sağlığı da pek iyi değildi. Tabii 1970'te bu sefer Bulgar Yazarlar Birliği, eserleri Bulgaristan'da da yayınlandığı için okurlar yazarı görmek, buluşmak, tanışmak istiyorlarmış. Böyle bir dâvet aldı. 5 Mayıs 1970'te annemle babam, yola çıktılar. Tabii evimizde telefon yok, bir iletişim kaynağımız yok. Haziran ayı oldu ben Basıncıköy'de bisiklete biniyordum, sitemizde PTT binası vardı, oranın memuru beni gördü; "*Koş, ablanı çağır gel, Bulgaristan'dan Sofya'dan telefon var.*" dedi. Ben anlam veremedim, gittim ablamı çağırdım, ablam geldi içeri girdi. Telefonu aldı, konuştu, kapattı, çıktı. Ağlıyordu, "*Babam ölmüş!...*" dedi. Ben on üç yaşındaydım, ölmek kavramının ne olduğunu bilmiyordum, ama babamı elli altı yaşında bir pıhtının beyin damarını tıkaması nedeniyle beyin kanamasından kaybetmiştik.

Babamın cenazesini 5 Haziran 1970'de Kapıkule'den aldık. Çok büyük bir konvoyla İstanbul'a getirdik ve 7 Haziran'da da şu anda annemle birlikte beraber yattıkları Zincirlikuyu Kabristanı'na gömdük.

Orhan Kemal'in hayat serüvenini hızlandırılmış bir şekilde anlatmış oldum. Daha sonra belki sorularınız olursa onları da bu doğrultu da yanıtlarım.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Teşekkür ediyoruz hocam. İlk merak ettiğimiz husus, yazarın Konya geçmişi; Orhan Kemal, Konya'da geçirdiği zamanlardan bu şehirle ilgili, yaşadıklarıyla ilgili, size ya da ailenin diğer fertlerine anlattığı bir hatırası var mı?

IŞIK ÖĞÜTÇÜ

Sevgili Atilla, Mehmet Narlı hocamla bu konferansımız başlamadan önce de konuştuk. Ben de babama çok şey sormak istiyordum, fakat birçok şey soramadım. Kaybettiğim zaman on üç yaşındaydım. Çocuktum, işin dalgasındaydım. Babam sohbetlerinde bir tarih anlatıyordu, ama benim umurunda değildi. O bilinç düzeyi 1970'ten sonra 80'li, 90'lı yıllarda geldi, ama o zaman da iş işten geçmişti. Benim bu kadar kitap uğraşım, Orhan Kemal ile ilgili araştırmalarımın neticesi de işte bu soruların cevaplarını bulmak için yaptığım çalışmalardır. Bununla ilgili şu ana kadar on iki tane kitap çıkardım, hep bu soruların cevabını bulmak için, ama 1920'de aile bu Kaçkaç nedeniyle Konya'ya gelirler. Konya'da babam 6 yaşındadır. O yaşta birtakım gördüklerini veya daha büyüklerinden duyduklarını *Baba Evi* isimli kitabında anlatır. Yani o Alâaddin Tepesi ile Ermeni Okulu varmış galiba, bu ikisi arasında silah atışları falan olurmuş ki, sanıyorum, 1920'de Ekim Kasım aylarında Delibaş İsyanı sırasında bizimkiler o tarihte oradaymışlar. Dedem Kuvâyı Milliyeci ve milletvekili, babamın babaannesi şöyle akıl vermiş, "**Sana sokakta çocuklar sorarlar, Baban ne iş yapıyor? diye, kömürcü olduğunu söyle, yani babanın kim olduğunu sakın söyleme!**" diye tembihlemiş. Böyle bir ortam söz konusu, ama tabii babamın belki de altı yaşındaki Konya sevgisi daha sonra 1959 yılında

yazdığı Oyuncu *Kadın* şu andaki adıyla söyleyeyim kitabında Konya'dan çok söz eder. Yani Konya üzerine kurgulanmış, oranın geleneğini göreneğini baz alarak, **Millî Mücadele** kitabının yazıldığı bir eser olarak ortaya çıkmıştır. Hatta oradaki '*gedavet yeli*' gibi yöresel rüzgârına da Orhan Kemal kitabında yer vermiştir. Yani 80 sayfalık küçük bir romandır, ama olağanüstü, keyifli, sürükleyici bir kitaptır. Bence, bütün Konyalı dostlarımın bu kitabı okuması lazım.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Teşekkür ediyoruz hocam, Bekir Şahin hocamızın; '*Fakir Baykurt ile Orhan Kemal'in bir münasebeti var mıydı, varsa ne düzeydeydi?*' anlamında bir sorusu var. Bu konuda ne söylemek istersiniz?

IŞIK ÖĞÜTÇÜ

Onlar, o dönemin yazarları. Aynı ortamda hep bir araya geliyorlar. Yunus Nadi Roman Armağanı jürisinde babam bulunuyordu. Fakir Baykurt'un eseri ile ilgili bir görüş belirtmiş olabilir. Şimdi net olarak hatırlamıyorum, ama benim en son çıkardığım *Eşe Dosta Selam* kitabında, Fakir Baykurt'un babama yazdığı bir mektubu var. Bunları babama tek tek sormak, ilişkilerinin ne olduğunu öğrenmek çok keyifli olurdu. Çünkü bu insanların sohbetleri gerçekten olağanüstü güzel ve belki de bu arkadaşlıklarından dolayı Fakir Baykurt'un kızının ismi de '*Işık*' biliyor musunuz? Aynı yıl doğduk, Fakir Baykurt belki Orhan Kemal'i çok sevdiği için kızına da benim adımları vermiş olabilir. Veya tam tersi.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Bekir Şahin Bey'in notu şu şekilde; "*Fakir Baykurt'un da bir 'Konya Günleri' var. Baykurt'un köyünde, Burdur Yeşilova Akçaköy'deki kütüphanede Orhan Kemal ile Baykurt'un beraber bir fotoğrafı var. Sizin bu fotoğrafla ilgili bilginiz var mı?*", diye soruyor. Size de belki yeni bir araştırmaya kapı açar.

IŞIK ÖĞÜTÇÜ

Bir araştırmacı için bu ipucu çok kıymetli. Değerli Bekir Şahin Bey, o fotoğrafı mutlaka bana göndermeli. Araştırmacılar iz süren insanlarız. Bu fotoğrafı isterim. Hatta Fakir Baykurt'un kızı Işık'a da sorarım, böyle bir fotoğraftan haberin var mı, diye. Gerçekten benim böyle bir fotoğraftan haberim yok.

Enteresan bir anıyı da Yaşar Kemal'in eşinin cenazesinde yaşadım, cenazeye katılan Hasan Mutlucan ablamın yanındaydı. Beni çağırdı, gittim. Hasan Mutlucan demez mi; *"Orhan Kemal benim çok iyi dostumdur. Biz onunla çok yemek yedik ve içtik..."* Yani düşünün Hasan Mutlucan türkücü, Orhan Kemal yazar. Sanatçıların çok değişik alanlardan geniş bir çevreleri var. Her şey olabilir.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Bekir Bey de bizi dinliyor şu anda, ona da bu isteğinizi iletmiş olalım. Bir soru var ama siz onun cevabını verdiniz zaten; Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir, isimlerindeki 'Kemal' olayının niye bu kadar özel seçildiğine dair, ama siz onun editör mÂrifetiyle gerçekleştiği cevabını vermişsiniz.

Ben diğer konuşmacımız Prof. Dr. Mehmet Narlı hocama sözü vermek istiyorum, buyurun hocam, sizi dinlemek istiyoruz.

Prof. Dr. MEHMET NARLI

Teşekkür ediyorum Atilla Bey, Işık Bey'e ve dinleyicilerimize de sevgi ve saygılarımı iletiyorum. Şimdi Işık Bey'in anlattıklarının neredeyse tamamını biliyorum. Fakat yeniden heyecanlandım. Orhan Kemal'in hayatındaki dönüm noktalarının, kırılma noktalarının aslında Orhan Kemal edebiyatını ve Türk edebiyatını yorumlama da bize çok önemli ipuçları sunacağını biliyorum. O yüzden Işık Bey anlatırken yeniden heyecan duydum. Hatta böyle daha da devam edebilir, anlatabilir, diye düşündüm. İstanbul'daki hayatını çok

kısa geçti mesela. İstanbul'da yaşadıkları, Cibali' deki veya Basın Sitesi'ne gidene kadar ki hayatında daha bir sürü hikâyeye var. Orhan Kemal'in Nazım Hikmet'in tavsiyesi ve yönlendirmesi ile şiirden hikâyeye, romana geçtiğini anlattı Işık Bey.

Ben de Orhan Kemal'in edebiyatla buluşma zamanına ve bu bağlamda eserlerine bir atıf yapayım. Orhan Kemal okumaya nerede başlıyor, Adana'da başlıyor. Kaç yaşlarında, tahminim 15-16 yaşlarında başlıyor. Ama ne okuyor, hâtıralarında bunlar görünür. John Steinbeck, Maksim Gorki, Nazım Hikmet'i okuyor. Bu arka plan altında nereden geliyor? Tabii ki Adana'da bulunanların tesirleri var. Ama İzmir'den Adana'ya gelen bazı işçi ustabaşılarının da o kahvelerde okudukları ve önerdikleri kitaplar var. Orhan Kemal (Mehmet Raşit Ögütçü) bu kitapları okuyarak bir okuryazarlık sürecini başlatıyor. Bu kitapların ortak noktası ne? İsimlendirmeler farklı olabilir ama şöyle diyelim, bu kitaplar sosyal gerçekçi tabanda buluşurlar. İkincisi, Orhan Kemal özellikle Maksim Gorki üzerinden ve o dönemin, bazı yazarlarının eserlerinde hem nesne olarak hem özne olarak kendini, varlığını hissettiren bir küçük adamı gördü. Neyi gördü? Küçük adamların kendi varlıklarını, kendi hikâyelerini, aynı zamanda küçük adamların taşıdıkları toplumsal değerleri, önemleri gördü. Küçük adamı kuramsal olarak işlemedi ama çağdaşları Sait Faik Orhan Veli, Sabahattin Ali gibi onları yazmakla başladı. Hemen şunu hatırladım, Işık Bey de destekleyecektir, Orhan Kemal'in ilk üç romanının alt başlıkları, *Küçük Adam'ın Notları*'dır. *Baba Evi* birdir, *Avare Yıllar* ikidir, *Cemile* üçtür. Şimdi ne oldu, sosyal gerçekçi bir tabandan geldi, biyografi ve roman, otobiyografi ve roman ilişkisinin bulunduğu bir yerden geldi. İlk romanlarına bakarsanız da bu iki gerçekliğin tam olarak yerine oturduğunu göreceksiniz.

İkinci önemli şey, Orhan Kemal bir sosyolog değildi. Işık Bey anlattı, öyle bu alanda uzun bir eğitim falan da görmedi, ama bir şey gördü: Adana o yıllarda tarımsal endüstriye geçişin yani amelelikten işçiliğe, ağalıktan patronluğa geçişin en önemli mekânlarından

biri. Köydeki amele işçi, ağa patron, tarla fabrika olmuştur vesaire. Bu, tarımsal endüstriye geçişte, Adana ilk iç göçün yaşandığı bölgelerden biridir. Orhan Kemal'in bunu görmesi, müthiş bir şeydir. Bunu görmesi ve romanını bu merkez üzerine yazması müthiş bir şeydir. Bir bakıma hikâye ve romanlarındaki bu tematiği yaşayarak tecrübe ediyor. Çevresindeki ustabaşların sosyalist çerçevede bilinç yüklemesinde bulduklarını da unutmayalım.

Orhan Kemal'in romanının bir özelliği var, özellikle Çukurova romanlarında, biyografi ile kurgu sürekli birbirine karışıyor. Mesela; "Şu Çukurova'nın hikâyesini yazacaksın." diyen Orhan Kemal'in hayatında hem romanında yer alan bir usta vardır; Toplayalım: Sosyal gerçekçi roman, otobiyografik karakter, o dönemin ve mekânın sosyolojik özelliği. Şunu çok rahatlıkla söyleyebiliriz; hiç kimse Türkiye'de iç göçü, amelelikten işçiliğe geçen göçü, Orhan Kemal gibi görmemiştir, onun kadar görememiştir ve yazmamıştır. Nitekim bir süre sonra o köy romanı dediğimiz gerçekçilik gelecek ya, Orhan Kemal'i takiben, kimse alınmasın o bile Orhan Kemal'in Çukurova gerçekliğinin yanında gerçeklik değildir. Çok net bir gerçekliktir Orhan Kemal'in Çukurova'daki anlattıkları.

Bunu da belirttikten sonra, dördüncü bir husus olarak Orhan Kemal romancılığında, kullanılan dilin, kurgu yeteneğinin gücüne işaret edelim. Mekânı kurmak ve mekândaki insanları konuşurmak; bütün şiveleriyle, tarzlarıyla, üsluplarıyla o insanları romanlarda konuşurmak gerçekten zordur. Bu, usta bir yazarın, entelektüel bir yazarın, dur şive taklidi yapayım demesine benzemez. Yazan kişinin o insanların ta ciğerini görmesi, onları ciğerinden duyması gerekir. Orhan Kemal'in Çukurova romanlarındaki samimiyeti, o insanlarla birlikte yaşıyormuşuz duygusu veren aslında budur. Orhan Kemal oralı olduğu için diyebilirsiniz, evet doğrudur, ama Orhan Kemal'in bu konuda yeteneği var idiyse oralı olmasa da bunu yapabilirdi, diye düşünüyorum. Çünkü müthiş bir gözlem gücü var, müthiş bir değerlendirme zapt etme gücü var. Kuramsal işlerle

çok uğraşmadı. İstanbul'a geldikten sonra konuştu ama ben kendi payıma bazen diyorum ki, iyi ki uğraşmamış. Çünkü çok fazla kurama veya ideolojik göndermeye girildiğinde romandaki sadelik, gerçeklik, güzellik, zedelenebiliyor.

Ben şuna inanırım, bugün sosyolojide, psikolojide, hatta siyasette Orhan Kemal romanındaki sosyolojik gerçeklik, edebiyat sosyolojisi, tahlil edilmeden ne o tarımsal endüstrideki sürecimizi ne de bireysel üretimden fabrikasyona geçiş sürecimizi gerçekten idrak edemeyiz. Bunlar sadece aklıma gelenlerdir. Orhan Kemal romanlarında o kadar çok şey var ki, kuru kuru malzeme duruyor anlamında değil, mesela *Eskici*'yi okuyun. Onu okumadan bireysel üretimden fabrikasyona geçişi ve bunun ailelerdeki oluşturduğu dramatik durumu analiz edemezsiniz. Yani Türkiye gerçekliğini kavrayamazsınız. Biz Orhan Kemal'i çok önemsiyoruz, abartıyoruz anlamında söylemiyoruz bunları. Edebiyat sosyolojisi bağlamında bir gerçeklik olarak ortaya koyuyoruz.

Bir başka konu, *Kanlı Topraklar*, *Vukuat Var*, filme çekilmişler, okunuyorlar tamam da işte Adana ağaları, kadınların oyunları falan gibi. Öyle değil. *Kanlı Topraklar*, *Vukuat Var*, *Hanımın Çiftliği*, vb. Bunları okuduğunuzda sadece Adana'daki o **Ağa-Maraba** ilişkisini görmezsiniz. O topraklar nasıl dağıtıldı, nasıl tapulandırıldı, toprak sahipleri ile devlet siyaset ilişkisi neydi? Orhan Kemal, bu konuları işlerken köy romanındaki problem kaynağı ve sonucu şablonuna esir olmadı; olanı olduğu gibi gösterdi: okura düşen bu olduğu gibi olanın içinden sosyal yapıyı, problemin kaynağını süsüp çıkarmaktır.

Murtaza romanı, bir tipoloji romanı olarak gösterilir, doğrudur ama o sadece bir tipolojik roman değildir aslında. Balkan göçlerinden Türkiye yerleşmelerine, kültürlerin iç içe geçişlerine, vazife, sorumluluk, aile gibi bağlamlara kadar yığınla sosyolojik, siyasal hatta felsefi malzeme sunar Murtaza.

Orhan Kemal deyince bizim anlatacağımız çok şey var da, şimdilik bununla yetinmek istiyorum.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Tabi ki söyleyeceğiniz çok şey var ama Türk romanında Orhan Kemal'in, bu açıkladığınız özelliklerinin dışında neticesi diyebileceğimiz, sonunda ondan etkilenererek bugün Türk romanını bir yere getiren, ileriye taşıyan isimler olmuş mudur, yetişmiş midir, bu benim aklıma gelen bir soru. Yoksa Orhan Kemal o nev'i şahsına münhasır yapısıyla orada kalmış ve ondan kalan mirası ileri taşıyan yazarlar çıkmamış mıdır?

Prof. Dr. MEHMET NARLI

Sosyal gerçekçilik bağlamında diyalog, yani romandaki kişileri konuşurma bağlamında Türk romanında etkilidir, bu açık. Birçok alanda olduğu gibi edebiyatta da mekânı zamanı, dili ve olayları kendi şahsında birleştirenlerin genelde mukallidi olmaz. Neşet Ertaş'ın mukallidinin olamayacağı gibi. Bu insanlar, kendilerine mahsus bir anlatma düzeneğini, kendilerine mahsus bir iç düzeni kuran adamlardır. Bunları olduğu gibi taklit edemezsiniz. Bu bağlamda Orhan Kemal'in takipçisi yoktur. Ama problem, meknalar, hatta tipler bağlamında çok sayıda Orhan Kemal izi süren yazar olmuştur. Şunu da söylemek isterim: Orhan Kemal'in Çukurova romanları ile İstanbul romanları farklıdır. Mesela onun İstanbul romanlarının türevleri çok yazıldı. Yani onlar da Orhan Kemal damgası taşır ama Çukurova romanlarındaki kadar o orijinalliği taşıyamaz. Çukurova romanlarının orijinalitesi çok zor, yazılmadı, diyebilirim.

İstanbul romanlarında yine küçük insanların dünyası, gecekondular, kötü yola düşenler, bunların dünyaları var. Bizim popüler dramlar ve/veya beyaz Türk filmi dediğimiz o anlatı yapısının, o tipolojinin Orhan Kemal dışında da çok sayıda örneği var. Ama Orhan Kemal'in popüler roman sularında yüzen bu romanda da Orhan Kemal'e mahsus bazı şeyler var. En önemlisi, bu romanlarda bir sınıfsal çatışmayı dipten dibe işler ve bunu asla ideolojik bir

şablona göre ortaya koymaz. Yani o İstanbul romanları dediğimiz romanlarda bile böyledir, birincisi bu. İkincisi, *aydınlık gerçekçilik* kavramını bir edebiyat kavramı olarak bu romanlarla yerleştirmek istediğini düşünüyorum. Ama o dönemde bu kavramla çok da ilgilenen olmadı. Aslında orijinal bir şeydi bence. Bu da şuna dayanıyordu, kişiler arasında taraf tutmamak. Kişileri olabildiğince sosyal gerçekçilikle bırakmak ve onların dramlarına sebep olan yapıyı okurun hissetmesini sağlamaktı. O çatışmadaki kusurlu birimleri, devleti, kişileri, sınıfları, onu okurun kavramasını sağlamaktı. Bu özelliğin sağlam gerçekçi yazarlarda da bulunduğunu es geçmeye-
lim tabi.

Bir de bu romanlardan yola çıkarak veya hiçbir romanlara girmeden, ama dramatik çerçevede kalarak çok sayıdaki filme, oyuna diyaloglar yazdığını biliyoruz. Yani bu konuda müthiş bir teknik yetenek kazandığını biliyoruz, ama bunların çoğu ele geçmedi. Tabii bunların bir kısmını Işık Bey araştırmasını yaptı ve buldu. Bunu da eklemek istedim İstanbul romanları bağlamında.

Kapatmadan tekrar edeyim: Orhan Kemal'in roman ve hikâyeleri okunmadan, hele hele *Murtaza'yı Bereketli Topraklar'ı Eskici ve Oğulları'nı*, *Gurbet Kuşları'nı* okumadan, Türkiye sosyolojisini anlamamanın imkânı olmadığını düşünüyorum.

ATILLA YARAMIŞ/Yönetici

Hocam, biraz önce birçok filme ve oyunlara farklı diyaloglar yazdığını söylediniz, bunları da yazarken bir ekonomik kaygının neticesi olarak mı yazdı, yoksa yine bir edebî kaygının ürünü müydü? Bir örnek olarak söyleyeyim; Tarık Buğra'nın bir yazısında şöyle gazetede ki bütün yazılarını bir geçim kaynağı maksadıyla yazdığını, esasta onları tam olarak bir eseri olarak görmediği anlamındaki ifadelerini hatırlıyorum. Sizin söylemiş olduğunuz da Orhan Kemal için bir "geçim kaygısı" sonucu olan ürünler miydi?

Prof. Dr. MEHMET NARLI

Bu tür çalışmaların tamamı ekonomiktir. Yani oğlu Nazım Bey'i okutmak için yapıyor. Tüm bunları çocuklarının eğitimini tamamlamak için yapıyor. Bu diyalog yazma, senaryo yazma, bunların hepsi ekonomiktir. Sadece bunlar değil, roman tefrikaları var mesela. O tefrikalar yüzünden romanda bazı karışıklıklar meydana geliyor, acele etmek zorunda kalıyor. Bir anısı vardı, Işık Bey daha iyi hatırlayacaktır, amcası çünkü. Orhan Kemal'in kardeşi ölüm döşeğinde, ama yarın gazeteye romanın o günkü bölümünü yazıp yetiştirmek zorunda. *Müfettişler Müfettişi*'ni yazıyor. Tefrikayı yetiştirmek zorunda, bu tamamen ekonomik mecburiyet; çünkü bu işi yapıyor. Eşi İstanbul'a geldikten sonra çalışmıyor. Geçim kaynağı lazım. Bu tefrikayı yazmak mecburiyetindedir. Bir de bugünkü gibi telif hakları da yok ki. Yazıyor bir filme ya da bir yere bir diyalog, parasını vermiyorlar veya geciktiriyorlar. Orhan Kemal'in bir mahcup tarafı da var. Alacaklarını takip edemiyor. Bu kişilik özelliklerine hiç girmedik tabi. Bu telif hakları konusunda Yaşar Kemal daha dirayetli hatta Orhan Kemal'in birçok telif hakkını almasında o yardım etmiş kendisine.

Orhan Kemal, bu popüler romanlardan biraz rahatsız, hep düzeltmek, onlar üzerinde yeniden çalışmak istiyor. Çukurova romanlarını yazan birinin aslında bunu hissetmesi çok doğaldır. Işık Bey de biliyor, bu mecburiyette kalan yazarların çoğu romanlar üzerinde, Peyami Safa da dâhil, çalışma yapamadılar. Hep yapacağım diyorlar, zaman olsa da tekrar yapsak diyorlar, ama yapamadılar.

Orhan Kemal için üzüldüğüm bir şey var. Büyük bir romancı, büyük bir hikâyeci, bu kesin. Şuna üzülmüştüm sadece, bir roman planlıyor, 93 romanı diye tasarladığı, *Sel Roman* diyor. O zaman için bir *Nehir Roman* akımı vardı, Avrupa'da bir toplumun belli bir hayatını roman serileri biçiminde anlatmak. Orhan Kemal buna *Sel Roman* diyor. Bir *Sel Roman* yazmayı düşünüyor. Babaannesinin Bulgaristan'dan gelişinden başlayarak Adana'ya kadarki süreci yazmak istiyor. Ama o roman yazılamadı. Keşke o da yazılsaydı.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Hocam çok teşekkür ediyoruz. Programın sonuna doğru yaklaşıyoruz. Işık Bey'e de bir söz verelim. Bir de kendisine bir soru yöneltilmiş; *"Nazım Hikmet'in şiir yazmak konusunda Orhan Kemal'i, sen bu işleri bırak sen nesir adamısın anlamında sözleriyle şiirlerini mangal da yaktığı yönünde bir şey var, bu bir gerçek mi, yoksa bir şehir efsanesi mi?"* diye sorulmuş.

IŞIK ÖGÜTÇÜ

Nazım Hikmet, şiirleri beğenmeyince babam kızgınlıkla yırtmaya başlamış; Nazım Hikmet ona da kızmış, *"Belki günün birinde önemli bir sanatçı olursun, bunlar senin ilk adımlarıdır, bir kenarda kalsın..."* demiş. O yırtılanlar ne oldu bilmiyorum, fakat ben daha sonra dergilerde yayınlanan şiirlerinin 95 tanesini buldum ve bir kitap halinde yayınladım. İlk çıkan kitabım oydu. Babamın şiirlerini ben de çok merak ediyordum. O şiirlerin hepsini çıkardım. Orada

Nazım Hikmet'in beğenmediği şiirlerde var. Cezaevinden çıkmadan önce babam Nazım Hikmet'e bir şiir yazmış, Nazım Hikmet bu şiiri okuyunca ağladığına tanık olduğu şiiri de bulup kitaba koydum. Babam, Nazım Hikmet için yazdığı anı kitabına bu şiiri bulamadığı için koyamamıştı. Ama ben yıllar sonra o şiiri buldum. Hatta YouTube'da da ben okudum o şiiri, oradan da izlemek mümkün.

İstanbul'a geldikten sonra bizlerin büyümesi ve ihtiyaçlarımızın artması söz konusudur. Dört çocuklu evde ekonomik olarak mücadeleye girmek öyle kolay bir şey değil. İşte bu mücadeleye sadece elinizdeki kalemle katılmak durumundasınız. Tefrika romanlar yazıyor, bunlara da değişik müstear isimler koyuyor. *Konya Oturak Âlemleri*, İki Damla Gözyaşı kitapları böyledir. Onlara kitap olarak çıktığında İlhan Fahri Demir müstear ismini veriyor. O da biliyor aslında bu kitapların acele yazılan eserler olduğunu. Ama ne yapsın zaruretten bunları hemen tefrika ettiriyor, sonra hemen bir kitap çıkarttırıyor. Az bir telif alıp evin çarkını döndürmeye çalışıyor. Fakat bu eserler bence başyapıtlardır. Hoş, çabuk okunan, eski Türk filmleri tadında eserlerdir. Ben eski Türk filmleri ile büyüdüm. Filmlerdeki vatan sevgisinin, o dayanışmanın, o mücadele ruhu benim hâlâ o siyah beyaz hafızamda durur. Onların çoğunun senaryosunu babam yazmıştır. Filmlerdeki samimiyeti, sıcaklığı hissediyorsunuz. Bu da zaten yaşamın kendisidir. Büyük teoriler üretmenize gerek yok. Okur veya seyirci ahkam kesilmesini istemiyor. Hayatın bizzat kendisini görmek ve yaşamak istiyor. Yaşamadığı, ama yaşayabilecek olduğu öyküyü bu eserlerde görüyor. Mesela İki Damla Gözyaşı. Onu araştıra araştıra 1950'li yıllarda bir ilanını gördüm. Zeki Müren'in resmi ile birlikte bu kitabın tanıtımı yapılıyordu. İlanda diyordu ki; *"Zeki Müren'in 'Aşkımın Tek Hatırası' şarkısının romanını İlhan Fahri Demir yazdı."*

Aşkımın Tek Hatırası şarkısının başlangıcı nasıldır, biliyor musunuz? *"Bir demet yasemen, / Aşkımın tek hatırası"* diye başlar.

Zeki Müren'in şarkısının romanını yazmış ve çok hoşuma giden bir romandır.

Kitap fuarlarında herkes *Bereketli Topraklar Üzerinde, Murtaza, Eskici ve Oğulları* gibi kitapları isterler. Ben bu kitapları da tavsiye ederim, bunları da okuyun, burada farklı bir Orhan Kemal var, derim. Hakikaten Selim İleri bile bu konuya çok önem verir. Orhan Kemal'i herkes o saydığım kitaplarda arar, ama asıl Orhan Kemal bu trajedi, dram yüklü kitaplarda vardır. Orhan Kemal, bu coğrafyanın her insanına dokunmuş, olağanüstü eserlerini bu kadar sıkıntı, çile içinde yazabilmiş bir romancıdır. Hiçbir zaman acındırmamıştır. Sanki kamerayı omuzuna koymuş, yaşamları ve kişileri çekmiş bize bunları yansıtıyor ve o bilmediğimiz küçük insanların hayatlarını bize sunuyor. Şimdiki dizilere bakın, büyük patronlar vardır. Kapılar açılır, kapanır, büyük binalar, arabalar, korumalar, falan... Oysa küçük insanlar nüfusun çok daha büyük bir kesimini oluşturuyor, onları kimse görmüyor maalesef, ama Orhan Kemal o dönemde de gördü, bugün yaşasaydı, bugün de onların hayat hikâyelerini yazacaktı.

Benim kısaca Orhan Kemal ile ilgili anlatacaklarım bu kadar olamaz tabii, daha çok anılar var, çok konuşacağımız şeyler var. Her bir kitabı, hocamın da dediği gibi, bir konu aslında. Bir *Murtaza*'ya başlarsınız, *Murtaza* sizi sürükler. Bir antika adam, kraldan çok kralcı, hep benim dediğim olacak, benim düşünce-me göre hareket edeceksiniz, diyen bir kişilik aslında. Dikkatli bir gözlemlerle biçimlendirilmiş ve kendi dünya görüşü, düşünce-siyle de yoğrularak ortaya çıkmış bir eser ki, bugün Türkiye'de "*Murtaza*'lık yapma!" diye bir kavram vardır ve bu kavramı Türkiye'ye kazandırmıştır.

50. yılı gördük. Umarım bundan sonra da yüzyılları okurlarımız görür. Elimden gelen her şeyi bir evlat olarak yapmaya çalıştım. Son sözüm de şu olsun; Orhan Kemal'in umudu, iyimserliği, insan sevgisi, her zaman, bizi izleyenler ve okurlarla birlikte olsun.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Işık Bey'e biz de çok teşekkür ediyoruz. Sizlerin bu samimiye-tiniz, bu gayretinizin, çalışmalarınız, belki de birçok büyük ismin çocuklarında görülmeyen bir erdemli davranıştır. Mehmet Ho-ca'mıza da özellikle çok teşekkür ediyoruz. Bir edebiyatçı olarak, bir akademisyen olarak, aynı zamanda bir şair hassasiyetiyle bizleri aydınlattı.

Orhan Kemal gibi büyük isimlerin, sizin de söylediğiniz gibi, gönüllerde yer tutması, aslında o samimiyetine bağlıydı. O samimi insanları biz de kesinlikle hiçbir önyargıya sahip olmadan, sami-mi bir şekilde değerlendirdiğimiz, okuduğumuz, istifade ettiğimiz müddetçe, ancak yolumuza devam edebiliriz; ülke olarak, insanlık olarak bir şeyler kazanabiliriz.

Mehmet hocam son olarak söyleyeceğiniz bir husus var mıydı?

Prof. Dr. MEHMET NARLI

Orhan Kemal'i çok uzun anlatmak lazım, ama bu kısa değerlendirmede bile iki şeyi hatırlatmak isterim. Çünkü Türk okuru ve Türk toplumunun bunu bilmesi gerekir. Orhan Kemal'in o yoksullu-ğu aileden gelen bir yoksuzluk değildir. Orhan Kemal zaten yoksul

doğmuş, ekonomik mücadeleyi vermiş biri değil. Tam tersi gayet var-sıl bir aileden geliyor; babası, döneminde hukukçu, avukat, savcılık yapan, hâkimlik yapan birisidir. Birinci Meclis'te milletvekili, hatta üç ay bakanlık yapmış entelektüel bir adam. Adana Ceyhan'da çok arazileri var. Fakat ailenin yoksulluğa sürüklenişi, babanın (Abdülkadir Kemali Bey) yurtdışına gitmek zorunda kalışıyla başlar. Ve ne yazık ki Orhan Kemal'in bir süre Lübnan'da babasının yanındayken bulaşıklıkla başladığı çalışma hayatı ergen yaşta Adana'ya dönmesiyle sürekli bir hale gelir. İstanbul'a göçünceye kadar Adana'da ve çeşitli şehirlerde geçinmek yapılan türlü işler gelir.

Orhan Kemal'in ailesi ve o dönemi ile ilgili yaşadıkları, hissettikleri, birçok şey var. Bunların bir kısmı roman ve hikâyelerin açık ve örtülü olarak var. Ama satır aralarından çıkardığıma göre Orhan Kemal'in babasının ve kendi hayatının bazı anlarını işaret etmiyor veya işaret etmek istemiyor. Adana'da sürekli işlerde çalışmıyor, en uzun çalıştığı iş bir Mensucat fabrikasıdır. Bir cümlesi var bir yerde. "Sanki gizli bir el müdahale ediyordu" der. Yani o işlerde uzun süreli çalışmamasının bir arka planı olduğunu düşünüyorum. Ama nedir? Yine Orhan Kemal'in bir eseri yüzünden bir şehirde nümayişler yapılıyor ama Orhan Kemal'in haberi yok. Yani örtülü, dönemin sosyolojisi ve siyaseti ile ilgili daha birçok şey var.

ATILLA YARAMIŞ / Yönetici

Çok teşekkür ediyoruz Mehmet Hocam. Her iki konuğumuza da hürmetlerimizi sunuyoruz. TYB Ahmet Köseoğlu ve yönetim kurulu üyelerimizin selam ve muhabbetlerini iletiyoruz. Ayrıca bu teknik ortamı hazırlayan yönetim kurulu üyemiz Bedir Köseoğlu'na da teşekkürlerimizi iletiyoruz. Bu program her ne kadar TYB Konya Şubesi tarafından yapılsa da Orhan Kemal isminin ulaştığı her yanda, çok güzel bir yeri olacaktır. Işık Bey'in de söylediği gibi Konya'nın yeniden Orhan Kemal'i keşfetmesi, tanınması, okuması adına da bir adım mahiyetinde olacağına inanarak teşekkürlerimi sunuyorum, hayırlı günler diliyorum.

TYB KONYA

VEFATININ 50.YILINDA ORHAN KEMAL'İ ANDI

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi tarafından Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla, video konferans yöntemiyle gerçekleştirilen “Vefatının 50. Yılında Orhan Kemal” başlıklı program, 06 Haziran’da yapıldı.

Moderatörlüğünü TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Atilla Yaramiş’in yaptığı programın konukları Orhan Kemal’in oğlu araştırmacı yazar Işık Öğütçü ve Balıkesir Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet Narlı idi.

TYB Konya Şubesinin 26 yıldır her cumartesi saat 14.00’te programlarını disiplinli bir şekilde icra eden ve bir kültür kuruluşu olduğunu ifade eden Yaramiş, edebiyatımızın çok önemli bir ismi olan Orhan Kemal’le ilgili bu programı düzenliyor olmaktan duydukları memnuniyeti dile getirdi.

Konuşmasında babasının hayat hikâyesini genel hatlarıyla anlatan Işık Öğütçü de Orhan Kemal’in Nazım Hikmet’le olan bağı üzerinde özellikle durdu; aralarındaki mektuplaşmalarına da değinen Öğütçü, Nazım’ın ölüm haberinin babasını derinden üzdüğüne dikkat çekti. Orhan Kemal’in çocuk yaşlarında Konya’da bir müddet yaşadığını ve bu şehri anlatan Oyuncu Kadın isimli bir kitabının olduğunu da ifade etti.

Balıkesir Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet Narlı da Orhan Kemal'in Türk edebiyatında çok önemli bir yerde durduğuna değindi. Orhan Kemal'in "Küçük Adamları" işlediğini, o küçük adamların kendi varlıkları, kendi hikâyelerinin aslında toplumsal bir değer taşıdığını gördüğünü söyledi. Hatta Orhan Kemal'in ilk üç romanının alt başlıklarının "Küçük Adamın Notları" olduğunu belirtti.

#sehresözümüzvar

Türk Yazarlar Birliği
Konya Şubesi

Vefatının 45. Yılında
**ARİF NİHAT
ASYA**
"KONYA ve MEVLÂNÂ"

TYB Konya Şubesi
TYBKONYA
13 HAZİRAN/CUMARTESİ
SAAT: 14.00
Moderatör: Atilla YARAMIŞ

CANLI
YAYIN

Prof. Dr. Kemal KAHRAMANOĞLU

Prof. Dr. KEMAL KAHRAMANOĞLU

-ÖZGEÇMİŞ-

Kemal Kahramanoğlu, 1964 yılında Sam-sun/Çarşamba'da doğar. İlk ve ortaokulu Çarşamba'da, liseyi Çarşamba Lisesi'nde bitirir.1985 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olur. Annesi Termeli olup ailesi Terme'de ticaretle iştilig ettiği için 1980-1985 yılları arasında Terme'de yaşar.

Konya'da Anadolu Ticaret Lisesi'nde Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği yapan Kemal Kahramanoğlu,1989 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Ahmed-i Da'i Miftâhü'l-Cenne (İnceleme-Tenkitled Metin)" isimli teziyle "yüksek lisans"ını tamamlar. 1996 yılında aynı üniversite ve enstitüde "Sami: Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Divan'ının Tenkitli Metni" adlı teziyle de "doktor" olur.1998 yılında Selçuk Üniv. Eğitim Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümünde "yardımcı doçent" olan K. Kahramanoğlu; hâlen NEÜ Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fak. Türk Dili Edebiyatı Öğretmenliğinde "Prof." olarak görev yapmaktadır.

Eserleri: “Divan Şiiri: Değişen Dünyada Kaybolmuş Paradigma” (Çizgi Kitabevi Yay. Konya 2006), “Nazif-i Mevlevî Divançesi: Hasan Nazif Dede” (Tablet Yay. Konya 2005), “Ataullah İskenderî, Mektûbat” (Tablet Yay. Konya 2009), “Münâcât, Ataullah İskenderî” (Çeviri, Karatay Akademi Yay. Konya 2009). Ayrıca “Türk Edebiyatı” gibi dergilerde makaleleri de yayımlanan K.Kahramanoğlu; “Mevlâna, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu”nda bir bildiri sunar.

F: Fatih Ertürk

VEFATININ 45.YILINDA ARİF NİHAT ASYA KONYA ve MEVLÂNA

BAYRAK

*Ey, mavi göklerin beyaz ve kıvıl süsü,
Kız kardeşimin gelinliğı, şehidimin son örtüsü!
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.*

*Sana benim gözümle bakmayanın
mezarını kazacağım.
Seni selamlamadan uçan kuşun
yuvasını bozacağım.*

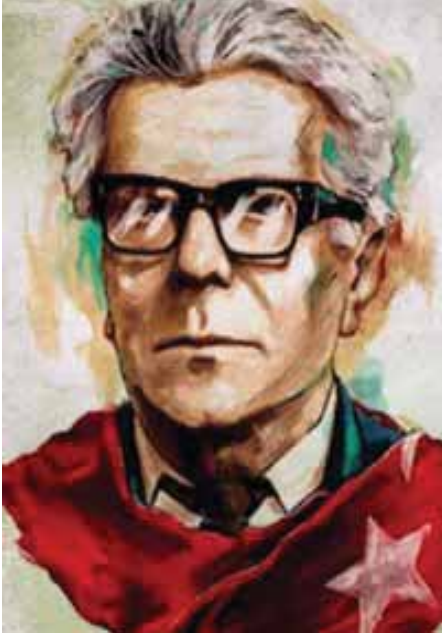
*Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
Gölgede bana da, bana da yer ver !
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar.
Yurda ay yıldızın ışığı yeter.*

*Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün.
Kızıllığında ısındık,
Dağlardan çöllere düşürdüğü gün.
Gölgene sığındık.*

*Ey, şimdi süzgül, rüzgârlarda dalgalan;
Barışın güvercini, savaşın kartalı...
Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
Senin altında doğdum,
Senin dibinde öleceğim.*

*Tarihim, şerefim, şiirim, her şeyim:
Yeryüzünde yer beğen!
Nereye dikilmek istersen,
Söyle, seni oraya dikeyim!*

-Ârif Nihat Asya-

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Saygıdeğer hocam, kıymetli izleyenlerimiz, TYB Konya Şubesi'nin çok kıymetli müdavimleri, hepimizi saygıyla, hürmetle selamlıyoruz. Bir programda daha pandemi nedeniyle online olarak bir araya geldik. Bugün çok kıymetli bir konuğumuz Prof. Dr. Kemal Kahramanoğlu, ülkemizin çok kıymetli bir değeri olan Ârif Nihat Asya'yı bize anlatacak.

Ârif Nihat Asya ismi, hepimizin kalbinde karşılığı olan, bir heyecanı uyandıran bir isimdir aynı zamanda. *Bayrak Şairi* olarak bilinen, bizim millî duygularımıza tercüman olmuş, ismini duyduğumuzda bir heyecana kapı açan çok kıymetli isim, millî bir değer olmasının yanında Konya için de çok özellikli bir tarafı var. Konya ve Mevlâna, Ârif Nihat Asya için çok ayrı bir yerde duruyor. Ana konu başlığımız "*Konya ve Mevlâna*" olacak ve Kemal Hocam, hem Ârif Nihat Asya'nın edebiyatımızdaki yerini hem de daha özele inerek Konya ve Mevlâna'nın Ârif Nihat Asya için ne demek olduğunu anlatacaklar.

Saygıdeğer hocam, tüm Türkiye Yazarlar Birliği adına hoş geldiniz, diyorum ve sözü size bırakıyorum.

Prof. Dr. KEMAL KAHRAMANOĞLU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine bana böyle bir fırsatı verdiği için teşekkür ederim. Çünkü bizim için Ârif Nihat Asya önemli bir şahsiyettir. Ârif Nihat Asya'nın *Bayrak* şiiri ile açıldı programımız. Türk edebiyatımızda böyle enteresan şeyler vardır. Şiir-Şair ilişkisi, mesela Namık Kemal'e *Vatan Şairi* derler, Mehmet Âkif'e *Destan Şairi* derler, Necip Fazıl'a *Kaldırımlar Şairi* derler, Ârif Nihat Asya için de *Bayrak Şairi* denir. Çünkü çok farklı şiirleri olmasına rağmen gerçekten *Bayrak şiiri* ile biliriz. Bayrak şiiri yazıldığı tarihten itibaren önemli günlerde okunur.

Ârif Nihat Asya'nın hayatını genel hatlarıyla incelediğimiz de şiiri ile hayatı arasında bir bağlantı var gibime geliyor. Tabii bu benim yorumum. 1904 yılında doğuyor 1975 yılında ölüyor. Ortalama 70 yıllık bir hayatı var. Yüzyılın başında doğuyor ve son çeyreğinde vefat ediyor. Bu dönem, aslında baktığımız zaman Türk tarihinde 1908 Meşrutiyet hareketi, 1923 Cumhuriyetin kuruluşu, 1940'lı yıllar tek parti hükümeti yılları, 1950 yılı çok partili hayata geçiştir. 1960 yılı meşhur darbenin olduğu yıldır. Şöyle baktığımız zaman Ârif Nihat Asya, çok huzurlu, çok da rahat bir dönemde yaşamamıştır. Çünkü şöyle düşünün, 1912 bizim Balkanlar'dan sürüldüğümüz yıldır Balkan savaşlarında. Meşhur Çanakkale Savaşları bundan 3-4 yıl sonra oluyor, sonra da Cumhuriyetin kuruluşu var. Bu tarihî şartlarda yaşamış bir edebiyatçımız. Dolayısıyla baktığımızda ondaki bu bağımsızlık coşkusu, bayrak coşkusu, Türkçe vurgusu hep bu dönemle ilgili, biraz da konjoktürel dediğimiz bir durumla ilgilidir. Kendisi yedi günlükken babasını kaybediyor daha sonra annesi Osmanlı ordusunda görev alan bir Filistinli ile evlenip Filistin'e gidiyor yani düşünün daha küçük yaşta böyle bir hengâme ortamında, Osmanlı Devleti'nin bu konumunda annesiz ve babasız kalıp halaları tarafından yetiştirilir. Biraz kısa geçeceğim ama hayatı bizim için önemli. Bolu'da parasız yatılı okuyor, daha sonra Kastamonu Sultânîsi'nde okuyor ki, Kastamonu onun için önemlidir. Millî

Mücadele’de Kastamonu’da çıkan gazeteler, hatta Mehmet Âkif Ersoy’un orada bulunması, Ârif Nihat Asya’nın onun sohbetlerine katılması da kendisindeki edebî kişiliğin gelişmesinde önemli bir rol oynuyor. Çünkü bazı şiiirleri orada çıkan Açıksöz gazetesinde yayınlanır. Kastamonu o açıdan önemlidir. Mehmet Âkif’in vaazlarını dinlemiş, sohbetlerine katılmıştır. Çünkü Mehmet Âkif’in Kastamonu bağlantısı vardır. Kastamonu’dan sonra 1927’de İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü’nü bitiriyor. 1928’de hemen Adana Erkek Lisesi’ne atılıyor ve 14 yıl Adana’da kalıyor. Bir çeşit Adana ile özdeşleşmiştir. Hatta bu özdeşleşme menkıbevari şeylere de yol açmıştır. Çünkü 5 Ocak 1922 Adana’nın düşman işgalinden kurtuluşu, kendisi Bayrak şiiirini 5 Ocak 1940’ta yazıyor ve 5 Ocak 1975’te vefat ediyor. Hayatında Adana ve 5 Ocak’ın enteresan bir yeri vardır. Daha sonra 1942’de Malatya Lisesi müdürü oluyor. Malatya’da müdür iken rivayete göre dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel teftişe gelmiş. Ârif Nihat Asya da çamurlu bir yolda yürüdüğü için parçaları çamur olmuş. Hasan Ali Yücel, bu parçalarındaki çamur ne, deyince; o da benim paçalarımın senin ağzında işi ne? Cevabını veriyor ve oradan sürüldüğü söylenir. Biraz böyle sözünü sakınmayan, ironik, nüktedan bir kişiliği var. Bu şiiirlerinde de görülebilir.

1948’de Adana’dan Edirne’ye tayin oluyor. 1950’de Demokrat Parti’den milletvekili seçiliyor. 1954’te Eskişehir’e atılıyor. 1955’te Ankara Gazi Lisesi’ne atılıyor. Buradayken geçici süre Kıbrıs’ta bir okula görevlendirilmiş. 1960 Darbesi ile Kıbrıs’taki görevinden ayrılıyor. 1962’de kendi isteği ile emekli oluyor.

Şöyle baktığımız zaman Ârif Nihat Asya’nın Adana, Malatya, Edirne, Eskişehir, Ankara ve Kıbrıs ile ilgili görev anlamında bir ilişkisi var. Konya ile bu anlamda bir görev bağlantısı yok; ama Konya ile olan bağlantısı görev değil, gönül bağlantısıdır. Mevlâna’yı çok seviyor ve Konya’ya da ayrı bir değer veriyordu. Şiiirlerinden örneklerle bunu daha net göreceğiz. Çok enteresandır, 1924 ile 1962

tarihleri arasında resmi görevde olduğu zamanlarda yedi tane eser yazmış; ama 1962 ile 1975 yılları arasında tam on sekiz eser yazmıştır. Yani emekli olduktan sonra daha verimli olmuştur.

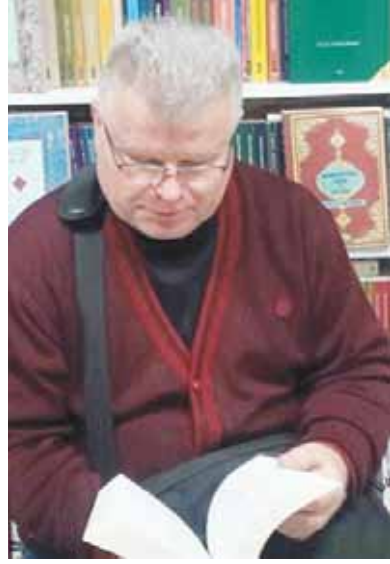
1968’de bir Avrupa gezisine çıkıyor. Eskilerin bir tabiri vardır, şair-i maderzat derler, yani *anadan doğma şair*; hatta şöyle diyebilirim, Almanların Hölderlin diye meşhur bir şairleri vardır, o şöyle der, “İnsan dünyada şairane barınırdı.” Ârif Nihat Asya’ya baktığımız zaman dünyada şairane barınan bir insandı. Bunun şairaneliği şuradan geliyor, hemen her şeye şiir yazmıştır. Biz onu Vatan, Bayrak, Fetih Marşı, vs. yazmış şair zannediyoruz, hepsi güzel şiirler, ama bunun günlük hayatında küçük zevklerine yönelik, olaylara yönelik, çocuklara yönelik de çok güzel şiirleri vardır. Ama onlar gölgede kalmıştır.

Ârif Nihat Asya, millî ve dinî duyguları olan bir şairdir ve şiirlerine de bu duyguları yansıtmıştır. Aslında biz akademisyenler, çok didaktik şiirleri pek sevmeyiz. Şiirde biraz böyle şiiriyet ararız. Vatan, Millet, Bayrak vb. şiirler de biraz böyle çok didaktik ve kuru olur bizim anlayışımıza göre, biraz saf şiirin uzağında kalır; ama enteresandır Ârif Nihat Asya’nın bu şiirleri asla kuru değildir. Yani didaktik, öğretici vatan, millet, bayrak, fethe yönelik şiirleri böyle basit, yavan, kâfiyenin idare ettiği şiirler değil, resmen ruhun yansıttığı muhteşem şiirlerdir. Çünkü her zaman okunuyor.

Ârif Nihat Asya, biraz geneğe bağlı bir insandır. Bizim klasik şiirimizi bilenler, Divan şiirini bilenler, şunu da bilirler. Divan şiirinde şair, divanını ortaya koyacakken hiyerarşiye tabi tutar. Önce Allah(cc)’ı över, tevhit yazar. Sonra Münâcât yazar, sonra naat yazar, peygamberi över. Sonra dört halifeyi över, sonra devrin ileri gelenlerini över, sonra sevdiklerini över. Böyle bir silsileye tabi tutar. Ben de dedim ki, Ârif Nihat Asya’nın şiirleri için bir divan, fantastik bir çalışma olabilir mi...

Onun Allah(cc) için yazdığı, peygamber için yazdığı, halifeler için yazdığı, büyük şahsiyetler için yazdığı şiirlere bakacağız

ve kaldı ki bir de klasik şiirimizde Rubaî dediğiniz bir tür var. En çok da Rubâî yazmış Ârif Nihat Asya. Burada rubaî derken aklıma geldi, didaktik dediğimiz şiirin biraz uzağında olduğunu; didaktik gibi görünmesine rağmen o didaktikliğin kuruluşu yok demiştim, çok rubaî yazmış. Rubaîleri de aruz vezniyle yazmıştır. Aruz veznini çok iyi kullanıyor ve geleneğini de biliyor. Hisar dergisini çıkaran Mehmet Çınarlı var, derginin de yazarlarından

kendisi. Ârif Nihat Asya'nın da şiirleri çıkardı. Ben Hisar dergisinin tamamını okudum. Mehmet Çınarlı'nın *Sanatçı Dostlarım* diye çok güzel bir kitabı vardır, orada anlatır. "Ârif Nihat Asya çok rubaî yazıyordu. *Ben rubaînin, felsefi düşüncenin kısa ve öz ifade edilmesi olduğu için yoğunluk gerektiren bir tür olduğunu düşündüğüm için, Ârif Nihat Asya da her öniüne gelene, her konuya rubaî yazınca, üstat dedim, biraz rubaînin ağırlığını düşünmüyormusun, dedim...*" diyor. Demek istediğim şu, çok şiir yazarlar da böyle bir tekrara düşme, böyle bir basitleşme gibi arızalar görülebilir. Ama Ârif Nihat Asya'da bu asla görülüyor. Çünkü Türkçeyi çok iyi kullanan, anadan doğma bir şair demiştim. Dolayısıyla şiirlerine baktığımız zaman ister naat olsun, ister rubaî olsun, isterse normal şiirler olsun, her birinde o şiiriyeti muhafaza etmiştir. Hatta şöyle diyebilirim geleneğe bağlı bir şair, Divan şiirinden sonra Tanzimat'tan sonra, cumhuriyet tarihi içinde Peygamberi öven en güzel Naat'ı bana göre, Ârif Nihat Asya yazmıştır. Ârif Nihat Asya'nunki dillere destandır. Yani Bayrak şiirini en güzel o yazmıştır, Fetih Marşı'nı o yazmıştır. Daha sonra da Naatlar yazılmıştır, ama bana göre Peygamberimizi öven o meşhur;

*"Seccaden kumlardı...
Devirlerden, diyarlardan
Gelip göklerde buluşan
Ezanların vardı...
...Konsun-yine-pervazlara
Güvercinler;
"Hu hu"lara karışsın
Aminler..
Mübarek akşamdır;
Gelin ey Fatiha'lar, Yasin'ler!"*

gibi mısralarla yazdığı Naat, çok daha duygu yüklüdür bence. Burada şunu da görebiliyoruz, Naat yazmak için illa aruzu kullanmak veya klasik edebiyat tarzında yazmaya gerek yok. Bunu biraz daha yenileştirerek, modernleştirerek ama ruhunu da muhafaza ederek yazmak mümkünmüş; bunu en iyi yapanlardan birisi de Ârif Nihat Asya olmuştur. Bu da bizim açımızdan çok önemlidir. Şöyle baktığımız zaman Tevhit yazmış, Münâcât yazmış, Naat yazmış, Dört Halife'yi öven şiirleri mısraları var en azından. Kaside yazmış Mevlâna'yı övmüş, Gazeller yazmış, Rubaîler yazmış; dolayısıyla sanki Cumhuriyet dönemin Divan şairi gibi düşünebilirsiniz. Çünkü divan şiiri kurban olunca, tabiri caizse, ben hep öyle gördüm, hani modern bir divan oluşturulacaksa bunu en güzel Ârif Nihat Asya oluşturmuştur.

Ârif Nihat Asya her gittiği yerde şiir yazmıştır. Mesela Kıbrıs'a gitmiş Kıbrıs Rubaîleri yazmış, Avrupa'ya gitmiş oradan yazılarla dönmüş, gittiği her yerde yazar, şair ve anadan doğma edebiyatçı olması dolayısıyla kalemi hiç durmamış. Türk edebiyatında en çok eser verenlerden birisidir. Üstadımız hakkında bilgi vermekten daha çok şiirlerine temas edelim. Hatta bu klasik, Tevhit, Münâcât, Naat hiyerarşisine uygun; mesela bir Tehvid'de Allah(cc)'ı birleyen bir şiir yazıyor diyor ki;

“Ey Gönüller gülü / Senden geldik / Sanadır avdetimiz. / Dil senin, dîde senin, / Sîne senin. / Söyle ey Hakk, / Nasıl lezzetimiz?”

Klasik edebiyatta bu tevhitte sonra bir münâcât yazılır. Allah(cc)’a dua edilir. Mesela en güzel dua şiirlerinden biri de Ârif Nihat Asya’ya aittir. Onun bir münacaatı, yeni tabirle duası, sanki şiirlerini bir sıraya koymamış ama ben böyle sıralandırdım, gelecekte olan o bağlantısının ortaya çıkması için. Duada Allah(cc)’a şöyle sesleniyor:

“Biz, kısık sesleriz... Minareleri, / Sen, ezansız bırakma, Allah’ım! / Ya çağır şurda bal yapanlarımı, / Ya kovansız bırakma, Allah’ım! / Mahyasızdır minareler... Göğü de / Kehkeşansız bırakma Allah’ım! / Müslümanlıkla yoğrulan yurdu, / Müslümansız bırakma, Allah’ım! / Bize güç ver... Cihâd meydanını, / Pehlivansız bırakma Allah’ım! / Kahraman bekleyen yığınlarını, / Kahramansız bırakma, Allah’ım! / Bilelim hasma, karşı koymasını; / Bizi cansız bırakma, Allah’ım! / Yarının yollarında yılları da, / Ramazansız bırakma, Allah’ım! / Ya dağıt kimsesiz kalan sürünü, / Ya çobansız bırakma, Allah’ım! / Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız / Ve vatansız bırakma, Allah’ım! / Müslümanlıkla yoğrulan yurdu, / Müslümansız bırakma, Allah’ım!”

Bu bildiğiniz münâcât, klasik edebiyatımızda da Allah(cc)’ı birleyen tevhitte sonra ilk sırayı münâcât alır. Dediğim gibi en güzel Naat’ı da o yazmış. Klasik edebiyatta o manâcâtta sonra Peygamber(sav)’imizi övmek anlamına gelen naat yazılır. Daha sonra Kur’ân’la ilgili şöyle bir dördlük yazmış:

“Daldan oku bülbül, yine Kur’ân’ı bana / Aç sevgili Ay, sihirli dünyanı bana / Gelsin bu ilâhî geceden beklediğim, / Al şüphemi rüzgâr, getir îmam bana...”

Üstad Ârif Nihat Asya, millî olan, dinî olan her şeye şiir yazmış. Minarelere yazmış, Kur’ân’a yazmış, Allah(cc)’a yazmış, Peygamber(sav)’e yazmış. Onun dışında Mevlâna’ya yazmış,

Padişahlara yazmış. Kanûnî'yle, Fatih'le ilgili şiirler yazmış, Yahya Kemal için şiir yazmış. Tabii en çok da aşırı bağlılığından kaynaklandığı için Mevlâna'ya şiir yazmıştır. Sanki böyle elinde kalem, her an şiir yazmaya hazır konumda. Ama şiir yazmayı kolaylaştırmış gibi bir intiba da olmasın. Ya da herkesin söyleyebileceği basit şeyler mi, hayır asla öyle değil; hiç bir şiirinde bu anlamda basit bir ifade görmedim. Çünkü şiirle olan ilişkisi oldukça derindir.

Ârif Nihat Asya 1904 ile 1975 yılları arasında 70 yıllık bir hayat yaşadığına göre şiirlerinde baktığımızda bu dönemin bütün gelgitleri, duyguları, hatta bozgunları bile vardır şiirlerinde. Vaktimiz sınırlı olduğu için detaylarına giremiyoruz. Asıl konumuz, Ârif Nihat Asya'nın şiir özelliğini Mevlâna ve Konya'ya nasıl yansıttığı ile ilgili olacaktır.

Ârif Nihat Asya'nın şiirinde ciddiyet çok önemlidir. Hz. Mevlâna çok önemlidir. Bunu kendi yazdığı nesirlerinden ve şiirlerinden de anlıyoruz. Nesirlerine temas etmeyeceğim, sadece şiirlerine temas edeceğim. Ârif Nihat Asya şöyle diyor:

"Ne şiir söyledim ise hepsi onun, Eserim varidat-ı Mevlâna ve hayatım, hayât-ı Mevlâna..."

Yani ben diyor, şiir söylemişsem varidat, kalbe gelen ilhamlar anlamına geliyor, benim kalbimde ne tür ilhamları varsa hepsi Mevlâna'dan geliyor, diyor ve benim hayatım bir çeşit Mevlâna'nın hayatıdır, diyor. Kendisinin, Ahmet Remzi Dede'ye bağlı olarak Mevlevîliğe intisap ettiği söylenir. Şiirlerinde de bu görülüyor zaten. Esas şey şu, çok enteresandır, Şeyh Galip Hazretlerinin bir gazeline çok benzettim. Şeyh Galip de Mevlâna'yı öven bir şiirinde:

*"Efendimsin cihânda i'tibârım varsa sendendir,
Miyân-ı âşıkânda iştihârım varsa sendendir.*

*Benim feyz-i hayâtım hâsıl-ı rûh-ı revânımsın,
Eğer sermâye-i ömrümde kârım varsa sendendir.*

*Veren bu sûret-i mevhûme revnak reng-i hüsnüündür,
Gülistân-ı hayâlim nevbâharım varsa sendendir.*

....

*Sanadır ilticâsı Gâlibin yâ Hazret-i Mevlâ,
Başımda bir külâh-ı iftihârım varsa sendendir."*

Sanki buna benzer bir tarzda Ârif Nihat Asya da aynısını diyor.
Şimdi çok enteresandır Şeyh Galip de *Hüsn-ü Aşk'* ında;

*"Esrârını Mesnevî'den aldım,
Çaldımsa da mîrî malı çaldım."* diyor.

Burada şunu söylemem gerekir; bu Ârif Nihat Asya'daki Allah(cc) aşkı, Peygamber(sav) aşkı, İslâm büyüklerine duyduğu saygı, sevgi, geleneğe duyduğu saygı sevgi ve onun şiirleştirmesinde demek ki, merkez rolü Mevlâna oynuyor. Zaten Mevlâna ve Konya da o açıdan önemli. Yoksa hayatı hakkında verdiğimiz bilgide, fark etmişsinizdir, Konya'da resmî görevi yok, manevî görevi var. Arada bir gelip ziyaret ettiği söylenir. 6-7 tane ilde görev yapmasına rağmen nedense Konya'da görev yapmak nasip olmamış. Ama üstadın Mevlâna'ya ve Konya'ya karşı özel bir gönül bağlantısı var. Şiirlerindeki, bize göre, o muhteşem ilhamların kaynağı biraz da Mevlâna'dır. Onu kendisi anlatıyor. Çünkü, *"Hepsi onun..."* demesi, bir çeşit sanki Cumhuriyet döneminin Şeyh Galip'i gibi düşünebiliriz Ârif Nihat Asya'yı.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Hocam çok hak edilmiyor, değil mi? Ârif Nihat Asya denildiği zaman, edebiyattan uzak insanların bunu fark etmesini zaten beklemiyoruz ama edebiyat okuru içerisinde Ârif Nihat Asya dediğimiz zaman, Bayrak Şairi unvanıyla biraz daha öne çıkmış, *Fetih Marşı*, *Bayrak şiiri*, *Şehitler Tepesi*, gibi üç beş şiir dikkati çekiyor. Bu millî duygular etrafında çevrelenmiş bir isim olarak biliniyor.

Ancak sizin anlattıklarınızdan da anladığım kadarıyla çok daha farklı yönleri olan, derinliği olan bir isim var ortada. Yani sizin söylediğiniz, Şeyh Galip'e benzettiğiniz yerler, yine birçok rubaîsi, Ârif Nihat Asya bu anlamda açılmamış birçok hazine gibi duruyor. Hiç kimsenin fark etmediği isim gibi duruyor. Ârif Nihat Asya'yı bu anlamda öne çıktığı şiirleriyle bir anlamda tanıyarak aslında bir anlamda hakkını da mı yiyoruz? Çok daha derin bir tarafının olduğunu görüyoruz.

Prof. Dr. KEMAL KAHRAMANOĞLU

Mehmet Âkif dediğimiz zaman aklımıza hemen İstiklâl Marşı ve Çanakkale Destanı geliyor. Aslında Mehmet Âkif'in o kadar güzel şiirleri var ki, hele bu *Safahat*'in son bölümü var *Gölgeler*'de yani Türkçenin şaheseri, lirizmin muhteşem örnekleri var orada. Ama asıl konu biz şiiri çok didaktik anlamda kullanıyoruz. Dolayısıyla bu Necip Fazıl'ın da başına gelmiştir. Necip Fazıl'a baktığımızda sadece *Sakarya Türküsü* ve *Zindandan Mektup* ya da *Kaldırımlar* geliyor. Halbuki bunlar bütün şiirleri ile bütün hayata karşı oluşturdıklarıyla bir bütündür. Oradan biraz cımbızlayıp da 3-5 şiirle onları hatırlamak da bana doğru gelmiyor. Çünkü çocuk edebiyatı demiştim, mesela Ârif Nihat Asya'nın çocuklarla ilgili harika şiirleri var. Çocuk duygusu, çocukların oyunları ile ilgili güzel şiirleri var. Şiir aslında sadece vatan, millet, Sakarya için yazılmış bir şey değildir. Her türlü ulvi duyguları için yazılan bir türdür. Ama maalesef biz, şairleri birkaç şiirle hatırlıyoruz.

Sezai Karakoç bile "Beni şu *Mona Roza*'dan kurtarın!" demiş. Sanki Sezai Karakoç deyince aklımıza *Mona Roza* geliyor. Dolayısıyla şairlerin böyle bir üzerine yapışmış şiirleri var sanki onun dışında başka dünyaları yokmuş gibi algılanıyor. Bazılarında da Hocam bu rol bana yapıştı, ben bundan kurtulamıyorum, gibi şeyler oluyor ama şu da bir gerçek, bunlar o kadar çok sevilmiş ki, Necip Fazıl'ın *Sakarya*'sı Mehmet Âkif'in Çanakkale'si, Ârif Nihat Asya'nın *Bayrak* şiiri ve *Fetih Marşları* ki, *Fetih Marşı* mehter

olarak da kullanılıyor. Bize düşen bu şairlerin başka yönlerinin de olduğunu ortaya çıkarmaktır. Ârif Nihat Asya'nın Mevlâna ve Konya ile olan bağlantısı üzerine dönelim. Ne demişti;

“Ne şiir söyledim ise hepsi onun,

Eserim varidat-ı Mevlâna ve hayatım, hayât-ı Mevlâna...”

Hani *varidat*, kalbe gelen ilham dedim ya, hani sanki diyor ki, bendeki bütün ilhamların kaynağı Mevlâna'dır diyor. Hayatım da Mevlâna'nın hayatıdır, diyor. Bu güzel bir itiraftır.

Mevlâna hazretleri bana göre dünyanın en büyük şairidir. İstisnasız bunu her yerde tartışabilirim, savuna da bilirim, yani öyle kaçak güreşmiyorum, dünyanın en büyük şairidir Mevlâna hazretleri. Benim, okuduklarımdan edindiğim kanaat şudur: Dünyada Mevlâna kadar etkileyen başka bir şair yoktur. O kadar çok şairi etkilemiş ki Mevlâna, sadece şairleri de değil, felsefecileri, filozofları, edebiyatçıları etkilemiştir. Batıda bile çok etkilenenler vardır. Mevlâna'nın böyle bir özelliği var.

Mustafa İhsan Hocamız bir araştırma yapmıştı, divan şairlerinin %85'i Mevlevî'dir. Yani Mevlâna'ya bağlıdır. Padişahlara bakın, Mevlâna'ya bağlıdır ve şiir kudreti bakımından kimse Mevlâna'ya yetişememiştir. Bu konuda tam bir mekteptir Mevlâna. Ârif Nihat Asya'da da bunu görüyoruz. Bir güzellik de unutulmamasıdır. Bir insan Mevlâna'yı severek şiir yazabilir. Ama birçokları unutulup gitmişlerdir. Fakat Ârif Nihat Asya'daki en büyük özellik unutulmamasıdır. Çünkü kuru ve didaktik şairler unutulur. Çok unutulmuş şairler vardır. Bir dönemde parlamış sonra kaybolmuştur ama Ârif Nihat Asya yaşıyor. Demek ki bu, ilhamını güçlü bir yerden aldığı gösterir. Hatta şunu da söyleyebilirim, belki de Mevlâna'nın hatırasına saygı olsun diye Mevlâna'ya yazdığı şiirlerde aruz vezni de kullanıyor. Baktığımız zaman hece ile de yazmış, serbest de yazmış, başka şekillerde de yazmış, ama aruzla da yazmış ve aruzu çok güzel kullanmış.

Mevlâna Hazretleri'nin divan şairleri üzerinde çok büyük etkileri vardır. Mesela divan şiirlerinin en büyüklerinden Nâbî, Konya'ya gelip de Mevlâna dergâhında yaşadıklarını anlattığı eserinde muhteşem bir bölüm vardır. Dergâha geliyor, orada yaşadığı duyguları anlatıyor. Hatta daha sonra Kâbe'de yaşadığı duyguları da anlatan harika bir gazeli vardır. Yine mesela 18. yüzyılın sonlarında yaşamış Divan şairi Leylâ Hanım var, Şeref Hanım var, Adile Sultan var. Kadın şairlerin bile divanlarını okuduğunuz zaman baştan sona Mevlâna'dır. Mevlâna Mektebi aynı zamanda şiir, sanat ve musikî mektebidir. O divanları okuduğumuzda hep arada Mevlâna'ya olan bir bağlılık vardır. Mesela Leylâ Hanım'dan bahsetmiştik, iyi bir şairdir. Leylâ Hanım, kadın olmasına rağmen Mevlâna mektebinin şairidir. Çok zârif bir kadınmış ki, evlenmiş bir hafta içerisinde kocasını boşamış "*Ben bu kütükle yaşayamam!*" diye ve bir daha hiç evlenmemiş. Hatta Leylâ Hanım'a "*Seni tekrar evlendirelim!*" demişler, "*Ben Mevlâna ile nikâh kıydım!*" diye cevap vermiş. Kadınlar niye sema etmiyorlar da hüngür hüngür ağlıyormuş falan; ama Divanını bir açın okuyun, baştan sona kadar Mevlâna'dır. Dolayısıyla Ârif Nihat Asya'nın da bu Mevlâna geleneğinin en güzeli halkalarından biri olduğunu düşünüyorum.

Ârif Nihat Asya, o şiir kabiliyetiyle bize Türkçe'nin, ruhun, duygunun, dinin, ilâhî duygunun, vatan, bayrak, fetih duygusunun en güzel örneklerini veriyor. Bizim için güzel olan tarafı da bunun ilhamını dinden ve Mevlâna'dan kaynaklı olmasıdır.

Ârif Nihat Asya'nın Mevlâna ile ilgili gazel tarzında ve "*feilâtün feilâtün feilâtün feilün*" kalıbıyla yazdığı *Kubbe-i Hadrâ* adlı şiirine bakalım.

*"Yatırırken bu sedef kakmalı şimşir beşiğe
Neyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı?"*

*Perdelerden taşıyıp neyleri çığlık çığlık
Neyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı.*

*Bir, ipekten ve köpükten yaratılmış yumuşak
Tüyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı.*

*Kıyılardan, ovalardan dererek inciyle,
Çiyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı.*

*Gece, mehtâbı elekten geçirip kirpikler
Ayla kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı.*

*Mesnevî'sinde bir altın lüleden nûr akıtıp
Öyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı.*

*'Bu yürek durmayacaktır.' dediler... esmâdan
'Hay'la kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı.*

*Sakalar doldurarak kırbalarını Keüser'den
Meyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı.*

*Ve açıp ağzını Nisan Tası'nın Besmele'ler
Suyla kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı.*

*Rûhlardan, kokulardan, durulardan duru bir
Şeyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı.*

*Ulu Tûbâ'ların altında gönüller, eller
Böyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı."*

Aruzu da oturtmuş, anlamı da oturtmuş.

Bir dönem de herhalde biraz beni nasıl Mevlâna'sız bıraktınız diye bir şiiri var.

*"Yelkenimin rüzgârı yok, gemiyim deryâsız
Ne ümidim ne terânem kaldı, geceyim ferdâsız*

*Ki kadehler susamış ve sebu sahbâsız
Ne deyim ben size ey bırakanlar beni Mevlânâ'sız.
Bu yalan dünyayı niderim Leylâ'sız
Cennetinden geçer Âdem, lâkin olamaz Havva'sız
Kim derdi ki bu gözler kalacak rüyâsız
Ne desem ben size ey bırakanlar beni Mevlânâ'sız.*

*Üzerimden samlar esiyor pervâsız
Bana çöller gibidir şimdi hayat
O kadar boş, o kadar mânâsız
Gezerim âvâre, gezerim me'vâsız
Ne deyim ben size ey bırakanlar beni Mevlânâ'sız..."*

Duyguların yoğunluğuna baktığımız zaman çok samimi bir insan olduğunu da anlıyorsunuz. Yani günümüzde böyle kendisini sadece Mevlâna hayranı olarak düşünüp de kuru kuru didaktik eser yazıp Mevlâna'nın hatırasına saygısızlık edenlere nazaran Ârif Nihat Asya'nın bu güzel samimi duyguları bizi sevindiriyor.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Hocam, izleyenlerden güzel yorum ve sorular geliyor. Mesela Muammer Şentürk şöyle bir şey yazmış. Ârif Nihat Asya'nın bir sözü. "Mevlâna Hazretleri, Resûl(sav)'ün bizdeki dilidir." Tabi bu sizin az önce eleştirdiğiniz kişilerin kaldıracağı bir ifade değildir, ama harika bir ifadedir. Yine teşekkürlerini iletenler var. Aslında siz cevabını verdiniz ama yine de izleyicimize saygımızdan dolayı ben soruyu aktarayım. "Şairin özel hayatıyla eserleri arasında bir bağlantı olmalı mı, yoksa kurmaca dünya tamamen kendinden bağımsız mı olmalı?" diyor. Ârif Nihat Asya'nın bir Mevlevî olarak eserleriyle bağlantılı olduğunu görüyoruz. Bu konuda demek istediğiniz farklı bir şey varsa buyurun.

Prof. Dr. KEMAL KAHRAMANOĞLU

Bazıları şiiri, şairinden ayırıyorlar, ama Ârif Nihat Asya'nın yaşadığı yüzyıla baktığımız zaman bir insan düşünün ki; din duygusu, vatan duygusu, bağımsızlık duygusu, bayrak duygusu, vb. duyguların, bu kadar coşkulu, bu kadar güzel olmasının arkasında sadece hâyâlî olan bir şey değil, bizzat içinde yaşadığı realitenin ve gerçekliğin de rolü olsa gerek. Neden diyeceksiniz; çünkü 1904'te doğuyorsunuz, 8-9 yaşındayken Balkan Savaşı'nı görüyorsunuz, daha sonra Çanakkale Savaşı'nı görüyorsunuz. Hatta şunu da söyleyeyim, bunu es geçtik, arada İkinci Dünya Savaşı var, 1940'lı yıllarda. Öncesinde 1914-1918 yılları I. Dünya savaşı var. O hengemeli dönemlerde bu coşku, bağımsızlık, toprak, vatan duygusu, Fetih duygusu bir kurgu değil bizatihi yaşadığı hayattan kaynaklanmaktadır.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Hocam, biz geçen hafta Orhan Kemal ile ilgili bir program yaptık, Orhan Kemal ile ilgili de ortaya çıkan şey, mesela yaşadığı hayatı yazıyor. Yaşadığı hayatı yazması öne çıkıyor. Doğal olarak Ârif Nihat Asya'nın da yaşadığı bir hayat var. Hissettikleri var, fikri var, zikri var, kendine göre bir dünyası var. Dolayısıyla eserleri de yaşadıklarıyla bağlantılı olacaktır.

Prof. Dr. KEMAL KAHRAMANOĞLU

Mesela Mehmet Âkif'in Safahat'ını nasıl değerlendireceğiz? Yaşıyor ve yazıyor, görüyor ve yazıyor. Hissediyor ve yazıyor. Yani sadece beyinde bir kurgu değil ki. Şairlerin böyle bir görevleri de var. Yaşadığı toplumun hisli duygularını dile getirmesi, onu coşturması görevi de var. Ama belli dönemlerin şairleri genelde didaktik olan manzum tarzı şiirler yazıp da bu şiiriyet dediğimiz duygulardan biraz uzak olanlar için iyi bir şair ama manzumlayıcı olmuş, deriz. Fakat Mehmet Âkif olsun, Ârif Nihat Asya olsun o kalıptan sıyrılmışlar. Yani bu didaktizmin içerisine muhteşem bir ruh katmışlar. Yoksa kafiyenin idare ettiği törenlerde okutulan uzun uzun şiirler yazarlar gibi değil. Mesela Fetih Marşı'nda;

*"Yelkenler biçilecek, yelkenler dikilecek;
Dağlardan çektiriler, kalyonlar çekilecek;
Kerpetenlerle surun dişleri sökülecek
Yürü, hâlâ ne diye oyunda oynaştasın?
Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!"*

Bu mısralardaki ruhun arkasında bir samimiyet, bir sorumluluk olduğunun farkına varıyorsunuz. Ahmet Haşim'i düşünün, çok az şiir yazmış, iyi bir şairdir. Yedek subay olarak Çanakkale'de bulunmuş, şiirlerine bakıyorsunuz hiç Çanakkale yok. Gül, bülbül falan... Onun algı tarzı ile alakalı bir şey. Niye böylesin, deme hakkımız yok. O da Türkçe'nin en güzel şiirlerinden çoğunu yazmış; ama Ârif Nihat Asya'nın o dünyası, biraz da tahminim, çocuk yaşta yetim kalması, anne - baba yok, yatılı okullarda okumuş, bir taraftan sosyal hayatta savaşlar, bozgunlar, zaferler, hepsini yaşıyor. Bir şair bunların hepsine kayıtsız mı kalacak? Burada güzel olan şey, bu yaşadıklarınızı bir şiiriyet içerisinde eritip o ruhu kendisinden sonraki nesillere aktarmaktır. Bu çok önemlidir. Mehmet Âkif'in Çanakkale Destanı'nı düşünün, bana göre, Çanakkale Savaşı kadar önemlidir. Çünkü devamlı yaşıyor. Her okuduğunuz da yeniden

yaşıyorsunuz o ruhu, o duyguyu. Oradaki o duyguyu destanlaştırıp ebediyete intikal ettiriyorsunuz. Dolayısıyla Ârif Nihat Asya da aynı şekilde bayrak, vatan, fetih, Naatları ile beraber o yaşadığı duyguları didaktizme/baskıya düşmeden yazması bizim için önemlidir.

Hisar dergisini devamlı okurdum. Orada 20-30 tane şair vardı ama şu anda çoğunu hatırlamıyorum. Ama Ârif Nihat Asya da o şairlerin arasındaydı ve onu

herkes hatırlıyor. Zaten Ahmet Hamdi Tanpınar şöyle der: “*Gerçek şair, kendisine dönülebilen şairdir.*” Şaire dönmek istiyorsanız bu şairdir. Yani ben bunu okudum, bununla işimiz bitti, dediğimiz zaman o sanatkâr değildir. Hakiki sanatkâr kendisine devamlı dönüşecek olandır. Bu da onun sanatkârlık gücü ile alakalıdır. Dediğim gibi Ârif Nihat Asya’nın Konya’yla resmi görev bağı olmamış ama gönülden bağlanmıştı. Mesela *Kubbe-i Hadrâ*’dan bir şiirinde;

*“Her etek tennûredir,
Her satır bir sûredir,
Her edâ mânâ demek...
Konya Mevlâna demek!*

*Gel ki yollar boş değil;
Her nefes ney, her yeşil
Kubbe-i Hadrâ demek
Konya Mevlâna demek!*

*Türk alırken Asya'yı
Mevleviler Konya'yı
Etmiş istilâ demek.
Konya Mevlâna demek!*

*Burda yer, gök ihtizâz
Burda boş dönmez niyâz;
Burda yoktur « lâ » demek...
Konya Mevlâna demek!*

*Kar döner, rüzgar döner;
Yol döner, yollar döner...
Yok bir istisnâ, demek..
Konya Mevlâna demek!..."*

Bakın Konya ile Mevlâna'yı nasıl bir araya getiriyor. Bazıları başka türlü yorumluyorlar ama çok eskiden insanlar Hacca giderken Konya'da Mevlâna'yı ziyaret etmeden gitmezlermiş. Hatta benim teyzem vardı, hacca gittim ama Konya'ya uğrayamadan gittim, diye çok üzülürdü. Okuma yazma bilmeyen bir kadındı, yaşlıydı, hasta olmazsam Konya'ya geleceğim seninle beraber der dururdu.

Mevlâna Hazretlerinin de böyle bir etkileyici yönü vardır. Bir anlamda Konya'ya bir yığın eleştirilerin arkasından baktığımız zaman mekân olarak da ruh olarak da enteresan bir yedir. Yani Belh'ten Mevlâna Konya'ya gelmiş, Endülüs'ten Muhiddin Arâbî Konya'ya gelmiş, Malatya'dan Sadreddin Konevî Konya'ya gelmiş, Orta Asya'dan gelenler var, Yunus Emre bu civarda yaşamıştır. Burası öyle bir yer ki, maneviyat merkezidir. Bugün bazıları, birtakım küçük arızalarla Konya'yı hemen yaftalamak isterler. Bazı Konyalılar da "Mevlâna'yı bu kadar abartmayın" falan diye küçümsüyorlar.

Burası manevî bir çekim merkezidir. Ama herkes aynı ilhamı alamayabilir. En azından saygı duymak gerekir, diye düşünüyorum.

Şimdi enteresan şeylerden birisi de üstadın birkaç tane daha şiirleri ile ilgili; hani dedik ya şiiriyeti yakalamak önemli. Yoksa Konya ve Mevlâna ile ilgili bir sürü şiirler, romanlar yazılıyor. Bunlar tabiri caizse, peynir ekmek gibi de satılıyor ama emin olun ki yarın bunları kimse okumayacak. Ârif Nihat Asya, Mevlâna ile ilgili bir dördlüğünde şöyle diyor:

*“Ma'lûmumuz olmayan murâdınca göğün
Sizlerle helâllaşmaya sırım geldiği gün,
Ey sevgili dostlar, beni Mevlâna'nın
Âriflere giydirdiği hil'atla gömün!...”*

Burada “*Ey sevgili dostlar, beni Mevlâna'nın Âriflere giydirdiği hil'atla gömün!*” derken, kendi ismi de Ârif olduğu için kendisine de telmih sanatı yapmıştır. Ne kadar güzel, ‘*irfan sahibi olanlara giydirdiği elbiseyle gömün*’ diyor.

Ahmet Remzi Akyürek de Mevlâna’ya bağlanmış demiştim, bir şiirinin dördlüğünde şunu diyor:

*“Bir sofradayım azım çoğum Mevlâna,
Dursam yürüsem batı doğum Mevlâna,
Yârîn sesi yârîn sözü yârîn yüzüsün,
Sen yoksan eğer ben de yokum Mevlâna...”*

Samimiyet akıyor. İşin içinde şiiriyet olması da önemlidir. Mevlâna o anlamda birçok şaire müthiş ilhamlar vermiştir.

Ârif Nihat Asya Konya için de şunu diyor:

*“Mahzun dayanıp Konya'nın bir kenarına
Baktım hüznle Kubbe-i Hadrâ civarına*

*Mâzî kitâbelerde okunur ihtişamın
Ağlar kitâbeler kalan itibarına..."*

Hüzün de var, neşe de var, coşku da var. Klasik gelenekte bir şair bağlı olduğu bir kişiye de şiir yazar. Mesela Mevlâna'ya bağlıysa Mevlâna'ya şiir yazar. Abdülkadir Geylânî'ye bağlıysa ona yazar, İbnü'l-Arâbî'ye bağlıysa ona şiir yazar. Kendisi de Remzi Akyürek'e şiir yazmış:

*"Ney, kudüm, ud, uyumuşlar şimdi
Okur evradını kuşlar şimdi,
Hepsi Mevlâ diye çarpardı yazın
O yürekler soğumuşlar şimdi.
Mesnevi nerede, nasıldır divan?
Çeşmeler de kurumuşlar şimdi.
Yolcusuz Kubbe-i Hadrâ'ya gelen
Şu inişleri şu yokuşlar şimdi.
Rahlelerden el açar arşa dua,
Okur evradını kuşlar şimdi."*

Sade, basit, derin bir şiir. Dışarıdan kolay gibi görünen ama yazmaya kalktığın zaman da yazamıyorsun.

Ârif Nihat Asya üstadımız çocuklar üzerine de şiir yazmıştır. Mesela *Ninni* şiirinde şöyle diyor:

*"Perilerin, meleklerin üflediği altın neyler,
Hû hû'su güvercinlerden gelecek ninniye söylesin,
Yuva olun yavruma ey pamuklar, tüyler
Yıldızlar damla damla süt, bir anne yüzüdür ay..."*

Yine çocuklarla ilgili şöyle bir şiiri var. Ben çok severim bu şiiri.

*"Gülerler, şakırlar demek seslerin
Olurmuş sulardan da berrakları,*

Çocuklar uyurken ancak uyur yorulmuş oyuncakları.
Uyandırmayın uykuda şehadet getirmekte parmakları,
Kim açtırdı gül saksısından bu billur zambakları?
Güzel yüzlerin, tenlerin, güzel annelerin hakları,
Eğilsem küçük pençeler saçından yolar akları,
Köpükler, ipekler, yosunlar değil, uzaktan hayalimde kundakları,
Niçin kıskanır anladım, beşikler salıncakları,
Uyandırmayın uykuda şehadet getirmekte parmakları..."

Muhteşem bir şiir... Üstadın böyle küçük eşyalar üzerindeki ruhânî hisleri de anlatan nefis şiirleri var. Hani Yunus Emre'nin temiz Türkçesi deriz ya, Ârif Nihat Asya'nın da tertemiz bir Türkçesi vardır.

Ârif Nihat Asya'nın muhteşem, ironik nesirleri de vardır. Böyle nükte kokan ki şöyle de söyleyeyim, gerçi bunu basitleştirmek gibi olacak ama şimdi yeni moda çıktı ya, böyle vurucu cümleleri, aforizmaları, facebookta yayınlamak gibi. Aslında bu yeni neslin en çok aforizma bulabileceği yazar Ârif Nihat Asya'dır. Harika nükteleri var.

Ârif Nihat Asya'nın tevhidiyle, naatıyla, rubâileriyle, Mevlâna'ya yazdığı şiirlerle, çocuklara yazdığı şiirlerle, aklınıza gelebilecek her konuda şiirleri ve yazılarıyla edebiyatımızda çok mümtaz bir yere sahiptir. Onu anmak, yeniden değerlendirmektir.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Hocam, siz bu alanda takip eden biri olarak akademik çalışmalarda ve akademi dışında yapılan çalışmalarda olsun Ârif Nihat Asya'nın bu özelliğine yeterince eğildiğinizi düşünüyor musunuz? Yoksa bu biraz gözden kaçıyor mu? Benim dikkatimi çeken, Ârif Nihat Asya'nın popüler olmuş birkaç şiiri, onun görünmeyen o asıl edebî yönlerini perdeliyor mu? Siz, bu alandan biri olarak akademi de yeterince çalışma var mı?

Prof. Dr. KEMAL KAHRAMANOĞLU

Şimdi enteresandır, Kastamonulu bir yüksek lisans öğrencime dedim ki; sen Kastamonulusun, Ârif Nihat Asya'nın da Kastamonu'da özel bir yeri vardır, yani Mehmet Âkif'i orada dinlemiş, birtakım şiirlerini orada yazmış. Ayrıca Kastamonu'nun Millî Mücadele'de önemli bir yeri de var, falan... Yüksek lisans öğrencim çalışmayı bıraktı.

Bir de şu var, *Bayrak* şiirindeki “*Seni selamlamadan uçan kuşun yuvasını bozacağım...*” mısrası için, “*Bu şiirden bu mısrayı silelim, bu çok vahşilik ifade ediyor...*” gibi tartışmalar olmuştu hatırlarsanız... Bizim insanımız biraz tuhaftır. Bir ara Yüksek Mühendis birisi bana Mehmet Âkif'in Çanakkale Destanı'nda geçen bir mısra ile ilgili şunu demişti; “*Bedr'in aslanları ancak bu kadar şanlı idi*, dediği mısrayı nasıl yazmış, o mısra onu şey yapar, Mehmetçiği Bedr'in aslanlarına benzetemezsiniz...”

Bunlar ruh coşkusuyla yazılmış, mübalağalı, âniden gelen, tabiri caizse, ehl-i tasavvufun şatahatları vardır. Hani 'pat' diye söylerler. Sonra pişman da olsalar, söylenmiştir artık. Aslında kötü de değildir. Size o duygunun etkisini de anlatır. Mehmet Âkif bilmiyor mu sahabeyle Mehmetçiğin kıyaslanamayacağını. Biliyor, ama işte oradaki coşku, Çanakkale'deki fedakârlığı o şekilde anlatıyor. Ârif Nihat Asya da *Bayrak* şiirinde böyle olur mu, selamlamadan geçen kuşun yuvası bozulur mu? Gibi buradan tartışma üretmek bana çok saçma geliyor.

Mehmet Çınarlı, Şair Dostlarım'da şöyle diyordu; “*Biz, şiir geceleri düzenledik en büyük korkumuz, Ârif Nihat Asya'dan sonra sahneye çıkmaktı. Çünkü Ârif Nihat Asya şiiriyle bizden önce herkesi coştururdu, biz sönük kalırdık. Onun için daha önce biz çıkalım, en son Ârif Nihat Asya çıksın, diyorduk...*”

Ârif Nihat Asya coşkulu, duygulu, hassas bir insandır. Dolayısıyla şiirlerinde hemen böyle bazı mübalağalı mısralar görüp de oradan bir polemik konusu çıkarmak bana samimi ve doğru gelmiyor. Nesirlerine giremedik ama herhalde maksat hâsıl olmuştur.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Hocam, çok sayıda teşekkür var. Onların isimlerini iletayım, Saffet Yurtsever, Ergun Öztürk, Osman Uzunkaya, Tayyar Yıldırım ve Muammer Şentürk teşekkürlerini iletiyorlar. Gerçekten verimli bir sohbet oldu. Buradan çıkaracağımız çok büyük dersler oldu. En azından Ârif Nihat Asya, bizim tanıdığımızın çok daha ötesinde derinliği olan isimdir. Bizim bu derinliğe inmemiz lazım. Hayatın her alanında olduğu gibi her isimde olduğu gibi Ârif Nihat Asya'da da genelin bir eksikliğidir bu. Hem okur olarak hem eli kalem tutan insanlar olarak bu konuya eğilmemiz gerekir. Hamasete gömmemiz lazım. Ârif Nihat Asya ile ilgili benim en çok üzüldüğüm konu bu olabilir. Yani bu isimlerin hamasete kurban gitmemesi lazımdır. Örnek verdiğiniz o kadar ifadeler var ki; irfan sahibi insanların yapabileceği, söyleyebileceği, yazabileceği şeyler. O irfanı görmek de hamasetin dışına çıkmaya bağlıdır diye inanıyorum. Bu sohbetten özellikle ben inanılmaz derecede istifade ettim. Son söz olarak söyleyecekleriniz varsa dinlemek istiyoruz.

Prof. Dr. KEMAL KAHRAMANOĞLU

Konuyu tekrar Mevlâna'ya bağlayalım o zaman. Geçenlerde bir kitap aldım, Abidin Dino vardır bilirsinizdir, ilkokul mezunudur, Paris'e gidiyor ve dünyanın en iyi ressamı arasında. Dinî duyguları zayıftır, hatta olmayan biridir. Bunun Fikret Mualla ile anılarını anlatan bir kitabı çıktı, daha yeni aldım. Çok enteresandır, iyi bir ressam olduğu söyleniyor, ben resimden fazla anlamam; kitabının 10 bölümü varsa 10 bölümün başlangıcındaki bir sayfayı Mevlâna'ya ayırmıştır Abidin Dino. Anlatacağı konu ile ilgili Mevlâna'nın resimle, gözle, bakmayla, suretle ilgili sözlerini almış.

Bu Abidin Dino'nun dedesi Osmanlı döneminde Akdeniz Adaları valiliği yapmış Abidin Paşa'dır ve o da meşhur Mesnevî şairlerindedir. Biraz fantastik olacak ama araştırmacılar için söylüyorum, Ârif Nihat Asya için modern bir Divan şairi gibi algılanarak bir Divan oluşturulabilir. Bunun araştırması yapılabilir. Dediğiniz gibi o şiirlerin arkasındaki derinlikler ortaya çıkarılabilir. Hani biz Mehmet Âkif'e sadece bir Çanakkale şiiri ile değil de *Gölgeler*'deki ihtişama baktığınız zaman o son kıtada, o çölleri anlatması, o ıstırabı, yalnızlığı, yıldızları anlatması, bana göre Türk edebiyatının şaheseridir. Ama bazıları da Mehmet Âkif'in çok lirik bir şair olmadığını, manzum hikâye yazdığını söyler. Halbuki Mehmet Âkif, "*benim asıl alanım lirik şiirdir, zaruretler beni o tarz şiirler yazmaya sevk etti*" der. Biliyorsunuz Mehmet Âkif de Mesnevî ile yetişmiş bir şairdir. Hatta hayatının son döneminde tekrar Mesnevî'ye döndüğü söylenir. Dolayısıyla bunu birbirinden ayırmaya gerek yok. Program Ârif Nihat Asya'dan daha çok Mevlâna ile ilgili oldu, gibi bir eleştiri gelebilir dinleyicilerden; çünkü Mevlâna'nın etkilemediği bir şair kalmamıştır. Bunu en iyi dile getirenlerden birisi de Ârif Nihat Asya olduğu için ister istemez Mevlâna'dan da çokça bahsettik.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten

Hocam, Mevlâna dergâhının bahçesinde iki ismin makamı var. Biri şair Nâbî'nin diğeri de Muhammed İkbâl'in makamıdır. Muhakkak oraya yeni makamlar eklenebilir; Şeyh Gâlip gibi, Ârif Nihat Asya gibi şairlerin, idarecilerin de müsaadeleriyle, isimleri dâhil edilebilir, diye düşünüyorum.

Prof. Dr. KEMAL KAHRAMANOĞLU

Çok enteresandır bu Havva Hanım var Eva de Vitray Meyerovitch, bu Paris'te gömülüydü biliyorsunuz. Onun bir vasiyeti varmış; "*Beni Mevlâna'nın karşısına Üçler mezarlığına gömün*" diye. Altı yıl sonra mezarı açıldı ve getirilip gömüldü Üçler mezarlığına Havva Hanım.

Prof. Dr. Sadettin Yıldız Hocamızın kitabının birinde görmüş-tüm; sanki Ârif Nihat Asya'nın da "*Beni Konya'ya gömün*" gibi bir vasiyeti olduğunu söylüyor.

Teşekkür ediyorum.

ATİLLA YARAMIŞ / Yönetici

Hocam asıl biz teşekkür ediyoruz. TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri adına, Yazarlar Birliği müdavimleri ve tüm izleyenlerimize teşekkür ediyor, şükranlarımızı sunuyoruz.

Programımı, Ârif Nihat Asya'nın "*Konya Mevlâna Demek*" şiirinin bestelenmiş halini, sanatçı Ahmet Özhan'dan dinleyerek bitiriyoruz. Teknik yönden bize bu ortamı sunan Bedir Köseoğlu'na da ayrıca teşekkür ediyoruz.

TYB KONYA'DA BAYRAK ŞAİRİ ARIF NİHAT ASYA KONUŞULDU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinde Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla 13 Haziran Cumartesi saat 14.00'te Türk edebiyatında Bayrak Şairi olarak bilinen Ârif Nihat Asya konuşuldu.

Video konferans yöntemiyle gerçekleştirilen ve TYBKONYA Şubesinin sosyal medya ve youtube adreslerinden canlı olarak verilen programın konuğu Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Kemal Kahramanoğlu oldu. Konuşmanın başlığı ise "Konya ve Mevlânâ" idi.

Programı TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Atilla Yaramış yönetti. Yaramış, Türk edebiyatının çok önemli bir ismi olan Ârif Nihat Asya ile ilgili bu programı düzenliyor olmaktan duydukları memnuniyeti dile getirdi.

Ârif Nihat Asya'nın kendi sesinden "Bayrak" şiirinin dinlenilmesiyle başlayan programda Kahramanoğlu, şairin pek çok şiirinden örnekler vererek onun çok derinlikli bir isim olduğuna dikkat çekti. Ârif Nihat'ın Türkçe'yi ustaca kullanan bir kalem olduğunu da belirterek onun bu vasfıyla unutulmayan şairlerimizden biri olduğunu ifade etti.

Ârif Nihat' Asya'nın Mevlevî kimliği üzerine de duran Kahramanoğlu, şairi anlatırken Mevlânâ'ya ve doğal olarak Konya'ya vurgu yapmanın gerekliliği üzerine durdu. Ârif Nihat'ın Konya'ya çok ziyarete geldiğini ancak Konya'da görev yapmadığını özellikle belirterek onun gönülden Konyalı bir insan olduğunu ifade etti. Mevlânâ sevgisinin onda Konya sevgisini de oluşturduğunu vurgulayarak, Hz. Mevlânâ'nın Ârif Nihat Asya için çok önemli bir yerde durduğunu sözlerine ekledi.

Kahramanoğlu, Merhum şairi "Cumhuriyet Döneminin Divan Şairi" olarak niteledi; hayatı ve eserleri arasındaki güçlü bağa dikkat çekti. Ayrıca sosyal medya üzerinden gelen sorulara da cevap verdi.

MEHMET ALİ SEVİMLİ

-ÖZGEÇMİŞ-

Mehmet Ali Sevimli, 1992 yılında Adana’da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Adana’da tamamladı. 2011 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Radyo-Televizyon Programcılığı Bölümü’nü kazandı. Fakülteye girişinden itibaren reklam, kısa film ve belgesel film alanlarındaki çalışmalarda yönetmen-senarist ve görüntü yönetmeni olarak yer aldı. 2013 yılında bu bölümden bölüm birincisi ve yüksek onur öğrencisi olarak mezun oldu.

Daha sonra yine 2013 yılı içerisinde Dikey Geçiş Sınavı’nı kazanarak Konya Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-Televizyon ve Sinema bölümüne girdi. Proje üretmeye hız kesmeden devam etti, birçok önemli film projesinde çeşitli görevler aldı ve 2016 yılında bu bölümden başarıyla mezun oldu.

2014 yılında çektiği kentleşme oranının artmasıyla birlikte kırsal kesimlerdeki nüfusun azalmasını konu alan 'Yalnızlık Çağı' adlı belgesel filmi ile ulusal ve uluslararası birçok festivalden ödülle döndü.

Eğitim hayatına Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı'nda master öğrencisi olarak devam etmesinin yanı sıra, çeşitli türlerde kısa filmler üretmeye ve profesyonel film setlerinde çeşitli görevlerde yer almaya devam etmektedir.

Yönetmenliğini Yaptığı Belgesel Filmler

Yalnızlık Çağı - 2014 Belgesel, 00:25:00

15. Safranbolu Altın Safran Belgesel Film Festivali, Süha Arın Özel Ödülü. 2014

14. Kısa-Ca Ulusal Öğrenci Filmleri Festivali, Belgesel Dalı, En İyi Film Ödülü.

7. Erciyes Film Festivali, Belgesel Dalı, Sosyal Medya Beğeni Ödülü. 2014

7. TRT Belgesel Film Yarışması, Ulusal Amatör Kategori, İkincilik Ödülü. 2015

6. EgeArt Sanat Günleri, Kısa Film Yarışması, Belgesel Kategorisi,

İkincilik Ödülü. 2015

1. Silüet Ulusal Kısa Film Festivali, Belgesel Dalı, Finalist. 2015

2. Boğaziçi Film Festivali, Ulusal Kısa Belgesel Yarışması, Finalist ve Gösterim.

11. Kar Film Festivali, Belgesel Dalı, Finalist. 2015

22. Adana Altın Koza Film Festivali, Öğrenci Filmleri Yarışması, Belgesel Dalı, Finalist. 2015

27. İstanbul Kısa Film Festivali, Yarışma Filmleri. 2016

14. İKFD Ulusal Kısa Film Festivali, Belgesel Dalı, Finalist. 2016

17. İzmir Kısa Film Festivali, Yarışma Dışı Gösterim Seçkisi. 2016

10. Yıldız Kısa Film Festivali, Gösterim Seçkisi. 2017

1. Tarık Dursun K. Kısa Film Festivali, Yarışma Filmleri, Web Gösterim. 2017

Ortaköy Belgeseli - 2013 Yönetmen, Senaryo, Kurgu

Yönetmenliğini Yaptığı Kısa Filmler

En Yeni Gerçekçilik - 2016 Kurmaca, 00:20:00

23. Adana Altın Koza Film Festivali, Ulusal Öğrenci Filmleri Yarışması, Kurmaca Dalı, Jüri Özel Ödülü. 2016

15. İKFD Ulusal Kısa Film Festivali, Kurmaca Dalı, İkincilik Ödülü. 2017

1. Ankara Üniversitesi Kısa Film Yarışması, Kısa Film Dalı, Gösterim Seçkisi.

28. İstanbul Kısa Film Festivali, Kurmaca Bölümü, Finalist ve Gösterim. 2016

3. Uşak Kanatlı Denizati Kısa Film Festivali, Açılış Filmi, Gösterim Seçkisi. 2016

3. Uşak Kanatlı Denizatı Kısa Film Festivali, Yarışma Dışı Gösterim Seçkisi.
4. Antakya Uluslararası Film Festivali, Kısa Film Dalı, Finalist. 2016
23. İFSAK Ulusal Kısa Film Festivali, 37. İFSAK Kısa Film Yarışması, Kurmaca Dalı, Finalist. 2017
1. Truva Atı Kısa Film Festivali, Gösterim Seçkisi. 2017
- Barış Manço Kültür Merkezi, Bursa, Gösterim Seçkisi. 16-18 Haziran 2017
17. Frankfurt Türk Film Festivali, 9. Üniversiteler Arası Kısa Film Yarışması, Finalist ve Gösterim. 2017
- Elbet Bir Gün - 2010 Yönetmen, Senaryo, Kurgu (Kurmaca, 00:20:00)
11. İKFD Ulusal Kısa Film ve Öykü Yarışması, Kurmaca Kısa Film Dalı, Finalist. 2013

ÖDÜLLÜ KISA FİLMER MULTİDİSİPLİNER SANAT SİNEMA

Herkese merhabalar,

Ben Mehmet Ali sevimli, akademisyenim, sinema alanında çalışıyorum, aynı zamanda doktora eğitimime devam ediyorum. Bunun dışında da sinema ile ilgili pratik anlamda üretim sürecine devam ediyorum.

Sizlerle sinema üzerine konuşmak istediğim şeyler aslında Konya'yı da ilgilendiren ve Konya'da bulunan sinema öğrencileri ve sinema öğrencilerinin aslında bu üretim pratiği üzerine olacak. Tabii Konya burada bir örneklemdir. Aslında genel olarak kısa filmler üzerine konuşacağız ve sinemanın nasıl disiplinler arası bir sanat boyutu kazandığına atıfta bulunarak konuşmamıza devam edeceğiz. Tabii gönlümüz, bu pandemi sürecinde bir kamera ile muhatap olmak yerine sizlerle, değerli dinleyicilerimiz ve öğrencilerimizle bir arada olmayı isterdi; ama ne yazık ki, bu dönemde yine de bir arada olmak için bu platformdan faydalanıyoruz. Umarım daha

iyilerini, daha iyi günlerde yaparız. Önemli olan bugünlerde tabii ki, en başta sağlığımız.

Bugün iki kısa film göstereceğiz. Bunların bir tanesi benim filmim, bir tanesi de benim üretim sürecinde bana ilham veren ve çok kıymet verdiğim bir kısa filmidir. Bunlardan bahsetmeden önce şuna değinmek istiyorum. Konya, sinema için aslında yıllar öncesinden gelen özellikle üniversitelerdeki eğitim süreci ile alakalı olarak çok önemli bir yerde duruyor. Konya'da sadece sinema öğrencilerinin bulunması ve sinema bölümlerinin, iletişim fakültelerinin artış göstermesi, öğrenci nüfusunun artışı göstermesi değil, Konya genel olarak zaten sinematografik bir şehir. Biz bunun üzerine zaten şu anda birçok çalışma yapıyoruz ki, geçmişte de birçok çalışma yapıldı. Konya'da birçok uzun metrajlı film çekildi ve çok başarılı oldular. Nurettin Özel, Saffet Yurtsever, Atalay Taşdiken, Fatih Sezgin, Ali Özel bunlardandır.

Türkiye yazarlar Birliği Konya şubesi zaten bu konuda kayıtsız kalmıyor. Her yıl etkinlik takvimine göz attığınızda sinema sanatına da yer verdiğini zaten görürsünüz. Bu yıl da yine sinema ile ilgili şu an gerçekleştirdiğimiz Ödüllü Kısa Filmler ve Multidisipliner Sanat Sinema, Fatih Sezgin'in sunacağı Konya'da Film Çekmek ve İhtiyarlar Taburu, Ali Özel'in sunacağı Ödüllü Film Bozkır gibi programlar hemen göze çarpıyor. Bu filmler Konya'da çekildi ve Konya'nın görsel dokusundan, atmosferinden faydalanılarak ve bu coğrafyanın insanlarını anlatarak yapılan işlerdir. Keza Atalay Taşdiken yine aynı şekilde; Atalay Taşdiken benim yüksek lisans tez konumda çalıştığım yönetmenlerden bir tanesidir, örneklem olarak onu almıştım. Taşra sineması ve Atalay Taşdiken'i incelemiştim. Onun da birçok filmi Beyşehir'de, Hüyük'de çekilmiştir. Yani bu anlamda da uzun metrajlı sinema filmlerinin üretimi anlamında da aslında benim şu an aklıma gelmeyen birçok film çekildi ve Konya'nın sinemayla olan ilişkisi aslında çok da zayıf değil. Film festivalleri düzenleniyor ve buraya birçok önemli insan geliyor. Bu

anlamda da çok iyidir. Ancak ben aynı zamanda bu sinema sektörünün ve sinemanın üniversitelerde verilen eğitimin bir parçası olduğu için şu anda, bunun üzerine biraz daha konuşmak isterim. Biliyorsunuz ki Selçuk Üniversitesi 1990'lı yılların sonlarından itibaren İletişim Fakültesi'ni kurdu ve Radyo Televizyon Sinema Bölümü adı altında sinema eğitimlerine başlamıştır. O yıllardan bu yana Selçuk Üniversitesi zaten bunu devam ettiriyordu ve çok önemli isimler yetiştirdi. Bir ekol haline geldi. Hâlâ da öyledir. Benim de okulumdur aynı zamanda, ben de Selçuk Üniversitesi'nde yetiştim ve yüksek lisansımı da orada yaptım. Ama şu anda görevde bulunduğum Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema TV Bölümü de açıldı. İlk öğrencilerini geçen yıl aldı. Dolayısıyla Konya'da aslında kısa film üretimi ve sinema eğitimine yönelik bir artış söz konusu olacaktır. Tabii ki öğrenci sayısında bir artış var ama üretime yansımaları en büyük temennimizdir. Çünkü son yıllarda bütün üniversitelere bakıldığında bu anlamda bir düşüş söz konusudur. Umarım bu yansır. Bunu elimizden geldiğince sağlamaya çalışıyoruz. Bu anlamda da benim her zaman önemseydiğim öğrencilerime de çoğu zaman söylediğim en önemli konu, sinemanın aslında ne kadar kıymetli bir şey olduğunu idrak edebilmemizdir. Yani kıymetli olduğunu anlamamız için sinemayı anlamamız gerekiyor. Sinema sadece bir film üretmek, teknik olarak bir donanıma sahip olmak elde edilebilecek bir şey değil. Çok daha aşkın bir sanattır. Dolayısıyla bunu anlamamız için sinemaya disiplinler arası bir boyutta bakmamız lazım. Bugünkü konuşmamızın temasını oluşturacak konu da budur.

Nasıl bakmamız lazım, disiplinler arası derken neyi kastediyoruz?

Disiplinler arası derken aslında sinemanın birçok sanatla iletişim halinde olduğu gibi ve birçok sanattan faydalandığı gibi aynı zamanda bilimle ve diğer sosyal bilimler alanlarıyla çok sıkı bir şekilde ilişki halinde olduğunu söylemeye çalışıyorum. Yani şöyle bir

durum var aslında, şu ayrımı da yapmak lazım. Tabii ki de sinema popüler ve bağımsız sinema olmak üzere temelde ikiye ayrılan bir anlatı dili var. Benim söyleyeceklerim, şu anda daha çok bağımsız sinema içindir. Yani sinemayı sanatın merkezine yerleştiren ve anlatısının merkezine insanı yerleştiren, bireyi yerleştiren sinemadan bahsediyorum. Bu iki sinema ayrımını yapmak gerekir. Popüler sinema kanadı başka bir şey, bağımsız sinema da öyle. Bunun arasındaki pratikler çok değişkendir. Tabii ki de popüler filmler de -burada yanlış anlaşılmasın- çok kıymetli ve çok kıymetli okumalar sunuyor sinema ile ilgili olanları, bu işi akademik boyutta yapanları ve bu film eleştirmenlerine, sinema yazarlarına. Bunu değerlendirmek değil ancak diğer bahsettiğim sinemayı sanat olarak gören ve sanatın merkezine yerleştiren yönetmenler ve yapımcılar bu disiplinlerden çok daha fazla faydalanmak zorundadır. Sonuçta sinemanın hammaddesi insandır, insanı da anlamak için, insana dair bütün süreçlere hâkim olmak, en azından aşına olmak gerekir. Dolayısıyla sinemacının işi çok zordur aslında. Bizim bugün sinema perdelerinde gördüğümüz filmlerin üretim süreci aslında çok sancılıdır. Çünkü insanı tanımak lazım, kadim insanlığı bilmek lazım, modernizmi bilmek lazım bugünkü insanı anlamak için. Dolayısıyla bütün bunlar aslında çok kolay anlaşılacak şeyler değildir. Özellikle günümüzde bu kadar değişken bir toplumsal yapının olduğu, geleneksel yapının çözüldüğü, kültür endüstrisinin hâkim olduğu popüler kültürde, bu tür şeyleri tespit etmek aslında hiç de kolay değildir. Çünkü popüler kültür dediğimiz şey aslında bize birçok şeyi imaj olarak sunar. Gerçekliğin üstüne bir tül çeken kavramdır. Bu anlamda bakıldığında aslında bu söylenenleri idrak etmek, bir sinemacı tarafından damıtılarak sinema sanatına yansıtılması hiç de kolay bir şey değildir. Benim en çok önemseydiğim şeylerden bir tanesi budur. Ben de hâlâ bunun için çabalıyorum. Burada konuşuyorum ama bunu tam anlamıyla yapabiliyor muyum, hayır tabii ki de, yani bu zaten bir süreçtir. Tam anlamıyla

sonuca ulaştırılacak bir şey değil. Hâlâ bunun için bir uğraş, bir savaş veriyoruz.

En büyük prensiplerimden bir tanesi, sinema sanatına bakışım açısından. Bu konu üzerinde çok duruyorum ve öğrencilerime de bunları söylüyorum. İlk öğrencilerimize özellikle bunun altını çize çize her defasında hatırlatmak durumunda kalıyorum ki bence bu çok kıymetli bir şey. Üniversitelerde, sinema eğitimi veren fakülte-lerde en büyük eksikliklerden bir tanesi aslında şudur: Evet sinema bölümleri operatörler de yetiştirir. Teknik olarak üst düzey bilgisi olan insanlar da yetiştirir. Sektörün bunlara da ihtiyacı vardır; ama şöyle bir yanlış oluyor. Bu tercihi yapan insan kendini bu alanda geliştirebilir, tamamen tekniğe yönelir. Kamera bilgisi, ses bilgisi, ışık bilgisi, bunları bir şekilde alır ve sektörde operatör olarak çalışmaya başlar. Ancak şu problemi göz ardı etmememiz gerekiyor. Üniversitede sinema bölümlerine gelen öğrencilerin aslında birçoğu, üretim sürecine girmek için, yazıp yönetmek için geliyorlar. Bu amaçla gelen öğrencilerimiz bunu kavramalı. Ama şöyle de bir problem var. Bu amaçla gelen öğrenciler ya da öğrenci de önemli değil; yani üniversiteye gelmesi de önemli değil. Sinemayla haşır neşir olmak isteyen ve o alanda bir şey üretmek isteyen bütün insanlar için geçerlidir bu. Bu insanların bir yönetmen olmak ve ortaya bir proje koymak, yazıp yönetmek gibi bir istekleri var, ama bu sadece teknik boyutuyla kalıyor. Yani aslında kamerayı kullanabilmenin, sestem anlayanın, kurguyu yapabilmenin, bir filmin ortaya çıkması için en önemli etkenler olduğunu düşünüyor. Bunun böyle olmadığını anlamamız lazım. Birçok arkadaşımız okula gelindiğinde bu yanlışlığa düşüyor. İlk başta sanki eline kameralar verilecek, ışıklar verilecek, hadi sen film çek, denilecek gibi bir algı var. Böyle bir şey söz konusu değil. Bu tercih meselesi, ama bir sinema okulu için benim önerdiğim eğitim sistemi bu değil. Zaten Sinema Okulu dediğimiz şey, başlı başına zor bir iştir. Yani sinema okulda öğrenilir mi, bu hâlâ benim bu alanda bir akademisyen olmama rağmen

sorguladığım bir şeydir. Sinemaya dair tektik birçok şey öğrenebilirsiniz, sinema tarihini öğrenebilirsiniz, kamerayı öğrenebilirsiniz, ışığı öğrenebilirsiniz, literatüre hâkim olabilirsiniz; ama buna hâkim olmak sizi bir film yapımcısı olmaya ya da yönetmen olmaya götürmeye yetmeyebilir ki, yetmez de. O yüzden üniversitede sinema öğretilir mi, yani aynı şeyi isteyen birçok insanla bir aradasınız, bunu nereye kadar yapabilirsiniz? Birçok insan öğrendiğini zannediyor olabilir, öğrencilik döneminde çok önemli projelere imza atar, ama sonrasında da üretim süreci bir kısırlaşmaya gider. Bu da çok dramatik geliyor bana. O yüzden sinemayı herkes yapabilir ki, zaten şu anda Türkiye’de bakıldığında sinema sektöründe bulunan yönetmenlerin çoğu sinema okulu mezunu değildir. Şunu tırnak içerisinde tekrar ifade etmem lazım: Sanatın merkezine yerleştiği sinemadan bahsediyorum. Bu yönetmenlerin çoğu sinema eğitimi almamıştır. Dolayısıyla sinema, az önce de bahsettiğim gibi, disiplinler arası bir sanattır. Başka mesleklerden ya da başka üniversitelerde eğitim görmüş insanların çok iyi filmleri ve sinema tarihine kazandırdıkları çok önemli eserleri var. Ona bakıldığında zaten az önce söylediğimiz şeyleri de kapsıyor. Sinema okullarında sinema eğitimi veren kurumlar için benim söyleyeceklerim tabii ki de bu kadar değil, ama şunu belirtmek istiyorum. Çünkü Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin düzenlediği birçok etkinlik aslında Konya için çok önemlidir. O yüzden buradaki içerikte tabii ki de ulusal sinemadan da Türkiye sinemasından da yeni Türkiye sinemasından da bahsetmek gerekiyor ama sanırım yerel ölçekte Konya’da aslında sinemanın hem akademik alanda yama uygulama alanında sektörel anlamda nasıl bir yerde durduğuna değinmek istedim.

Sinemaya en çok kaynaklık eden disiplinlerden bir tanesinin sosyoloji olduğunu düşünüyorum. Yani sosyoloji, felsefe, psikanaliz, tarih, siyaset bilimi, tıp ve dünya tarihi, insana dair olan her şey sinemaya kaynaklık edebilir. Dolayısıyla sinemacının bütün bunlara hâkimiyet sağlaması gerekir ki, bu da yüksek ve entelektüel düzeyi

gerektirmektedir. Sinemaya ait olan teknik şeyler aslında bir sonraki aşamada başlamaktadır. Bunu eş zamanlı olarak bir götürebiliriz, ama birinci kısmı o az önce disiplinler arasılıktan bahsettiğim kısmı yapamadığımız takdirde ve bunu, bu bilgileri ortaya koyduğumuz öyküde, anlatıda, faydalı olacak bir duruma getiremediğimiz durumlarda biz sinemaya dair aslında eksik bir şeyler yapmış oluruz. Bütün bu öğrenme süreci üzerine kamera kullanımı, ışık kullanımı, ses kullanımı, kurgu gibi, senaryo çok önemli, bunları inşa etmek gerekiyor. Çok iyi bir okuyucu olmak gerekiyor. Bunları söyleyebilirim. Ancak bu şekilde sinemanın aşkınlığından faydalanabiliriz. Sinema gerçekten şu an popüler kültürün bize yönelttiği gibi bir sinema değil aslında ya da popüler sinemanın yönelttiği gibi değil. Yani bir sinema salonunda bir şeyler yiyerek eğlence olarak kullanacağımız bir şey değil. Benim anlatmak istediğim bağımsız sinemaya göre söylüyorum bunları. Böyle tercih edenler de olabilir.

Sinema aşkım bir sanattır. Yüzeysel bir şekilde algılanmasını hiçbirimiz istemiyoruz. Bu aşkınlığı da sinemanın diğer disiplinlerle iletişime geçtiği anda ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla sosyoloji, felsefe, psikoanaliz, tarih, hatta tıp, psikoloji gibi birçok şey sinemaya kaynaklık etmektedir aslında. Bunlara belirli bir hâkimiyet kazanarak ve sinemaya bu gözle bakarak ortaya çok daha güzel işlerin çıkabileceğini düşünüyorum. Konya bağlamında da aynı şekilde, yani burada birçok sinema eğitimi gören öğrenci arkadaşlarımız var ve az önce de belirttiğim gibi Konya Türk sineması için de uzun metrajlı filmler için de iyi bir uygulama alanıdır. Bunlardan faydalanmak gerekir. Konya'nın diğer bir boyutu aslında şöyle de bir durum var. Sinema izleyicisi de aslında son dönemlerde yavaş yavaş oluşmaya başlıyor. Sinema izleyicisinden kastım şu; ana akım filmlerinin dışında bağımsız filmlere ilgi gösteren sinema izleyicisinden bahsediyorum. Bu son dönemde oluşmaya başladı. Bu gerçekten çok mutluluk verici bir durumdur. Bu anlamda Türkiye'de kurulan kolektif sinema toplulukları var. Mesela Kars Sinema Topluluğu

bunun önde gelen temsilcilerinden bir tanesidir. İlk olarak Kars Sinema Topluluğu yapmıştır. Sonrasında Ardahan, Lüleburgaz, Düce... Son dönemlerde Konya Sinema Topluluğu da gösterimlerine başladı. Takip etmek isteyenler olursa Konya Sinema Topluluğu gösterimlerine başladı, ama pandemi süreci devreye girdikten sonra sinemaların kapatılmasıyla bu süreç biraz sekteye uğradı. Sinema izleyicisi açısından da Konya'nın çok büyük bir gelişim içerisinde olduğunu görüyoruz. Bütün bu etkenler bir araya geldiğinde aslında tek başlık altında sinemanın Konya'da belli bir tarihi var. Hem akademik anlamda hem üretim anlamında hem filmlere konu olması anlamında, bu yükselerek devam ediyor. Ve umarız daha nitelikli yapıtlar bizim yetiştireceğimiz öğrenciler ve burada başka okullarda sinema eğitimi gören öğrenci arkadaşlarımız tarafından da aynı şekilde önemsenecektir. Bu anlamda sürekli öğrencilerden bahsetmişken, bugün programda iki tane kısa film göstermeye karar verdik. Konuştuklarımızı örnek olabilecek boyutta filmler. Bunlardan bir tanesi benim kendi ürettiğim, 2014 yapımlı Yalnızlık Çağı belgeselidir. Benim için çok ayrı bir yeri vardır Yalnızlık Çağı belgeselinin. Çünkü içime sinen, evet oldu dediğim ilk filmim Yalnızlık Çağı. Birçok başarı kazandı TRT belgesel ödülleri arasında önemli bir ödül aldı. Diğer festivallerden de önemli ödüller aldı.

Şimdi bunu bir izleyelim isterseniz, sonrasında da üzerine konuşalım.

Filmden fotoğraflar.

Yalnızlık Çağı böyle bir filmdi. Benim öğrencilik döneminde 2014 yılında ürettiğim bir film. Hemen konuyu bağlamından koparmadan bir yere değmek istiyorum. Bu, benim kendi memleketimde akrabalarımın gözlemlediğim durumlardı. Köydeki nüfusun azalması, yaşlı insanların orada yalnız kalması, kentleşme oranının artması ve onları nasıl bir trajedinin içine sürüklediği, bu durumu sorgulamak olmuştum. İşte burada önemli olan sorgulamaktır. Sorgulamaktan kastım şu; evet ben bu durumu biliyorum, ama bunu Türkiye'nin toplumsal yapısından da faydalanarak nasıl bir zemine oturtabilirim sorgulaması. Bunun için kentleşme dediğimiz mesele en basitinden 1950'lerden sonra Türkiye'de ortaya çıkan bir durumdur. Ama bunun dinamiklerini, bunun sebeplerini, Türkiye'nin toplumsal yapısının nasıl oluştuğunu, Cumhuriyetin nasıl kurulduğunu, sonrasında çok partili hayata nasıl geçirdiğini, örnek veriyorum ve tarımda makineleşme ile birlikte iş gücünün zayıflaması, bu iş gücünü barındıran insanların neden kentlere göç ettiği gibi dinamikleri keşfetmek gerekiyor. Elbette bu projeyi şu anda yapacak olsam çok daha derin okumalar yapabilirim. Ama o an üçüncü sınıf öğrencisiyken yine buna kayıtsız

kalmamak, şu an düşündüğün zaman anlamlı geliyor. Neden, evet böyle bir öykü vardı, ama bunun sosyolojik tabanını da ben araştırdım ve bunun üzerine okumalar yaptım. TÜİK verilerine kadar bu meselenin aslını öğrenmek için bir yolculuğa çıktım ve o yolculuktan elde ettiğim verileri kendi gördüğüm bir problem üzerine yerleştirdim. Bu, bize ne sağlıyor? Bize çok geniş bir perspektif kazandırıyor. Yani bir sonucun nedenini bilmek, sete çıktığınızda sizi çok daha yaratıcı bir zihinle ödüllendiriyor, aslında benim yaşadığım tecrübe buydu bu filmde. Sinema eğitimi gören arkadaşlarımızın da bunu anlaması gerekiyor. Yani anlaması gerekiyor, cümlesi çok büyük bir cümle, aslında ben burada çok üstten bir şey söylemek istemiyorum, ama şu kitleye söylüyorum bunu. Öneriyorum daha doğrusu; tamamen estetize etmek ve tamamen teknik donanımlarla ortaya bir anlatı çıkarmak kaygısı güden arkadaşlardan bahsediyorum, çünkü çok büyük problem gerçekten. Takip ettiğim öğrenci film festivalleri de aynı şekilde, ben de birçok film festivaline katıldım. Katıldığım filmleri de hâlâ takip ediyorum, ama tamamen estetik boyutuyla değerlendirilen ve ödüllendirilen işler var. İçerik açısından oldukça zayıf ve sinemanın anlatısını kavrayamamış, sinemanın büyüüğünü keşfedememiş yapıtlar, görüntü güzelliği anlamında ödüllendiriliyor. Bu çok yanlış, bunun yapılması yanlış, bunu ödüllendirenler daha da bir yanlışla yol açıyorlar. Bunu idrak etmek lazımdır. Tabii ki de film festivallerinde alınan ödüller aslında hiçbir şeyin göstergesi değildir. Pek bir şey ifade etmez, sinemacıyı motive etmenin dışında ve en önemlisi üreticinin, yönetmenin ya da yapımcının, çektiği filmi izleyici ile buluşturulması dışında çok da bir önemi yoktur diye düşünüyorum. Dolayısıyla bu dikkat edilmesi gereken bir süreçtir.

Bir ikinci film, benim üniversiteye başladığım ilk yıllarda karşılaştığım bir filmidir. Selçuk Üniversitesi'nde öğrencilik hayatıma başladığım dönemde bir film izletmişti hocamız bize; o film beni

çok etkilemişti. Yani bir öğrencinin çıkıp bu kadar sinemanın bütün kapsamını anlayıp idrak edebilmesi ve bu gözle bir öyküye ya da bir anlatıya bakabilmesi ve bunu görüntü diline dönüştürmesi beni çok etkilemişti. Sonrasında yapacağım filmlerin belki tetikleyicisi olmuştur.

Filmin ismi, Hoş Geldin Bebek. Yönetmen, Serhat Koca. Kendisi hâlen Anadolu Üniversitesinde Dr. öğretim üyesidir. Benim de ağabeyimdir, hocamdır. Üzerimizde emeği vardır. Bu filmi ilk sınıfta izletmişti bize hocamız, çok etkilenmiştim. Yani henüz ikinci-üçüncü sınıf sinema öğrencisinin sinemayı bu kadar iyi şekilde anlaması, olanaklarından faydalanması, beni çok etkilemişti. Belki de sonrasında yapacağım filmler ve yazacağım öyküler için bana ilham olmuştu.

Şimdi onu izleyelim. Filmden fotoğraflar.

Hoş Geldin Bebek de böyle bir filmdi. Benim üretim sürecinde ve sinema okulundaki en önemli deneyimlerinden bir tanesiydi. Bana ilham vermiştir. Anlatmak istediğim şey sanırım bu filmlerde de birazcık desteklenmiştir. Sinemaya öykü edinilebilecek bütün konular aslında belirli bir kaygının sonucudur, ama bu kaygıları dile getirebilmek için belirli bir donanım gerekir ve bu donanımlar da teknik ve entelektüel donanımdır. Bunun ikisini bir araya getirmeden yönetmen olarak bir sürece giremezsiniz. Ancak bir operatör olarak, hani teknik anlamda kendinizi görüntü yönetmeni olarak yetiştirmek isterseniz, sesçi olarak yetiştirmek isterseniz, bu yolda ilerlemek isterseniz bu ayrı bir şeydir. Ben bu insanların da sinemanın bütün taraflarını bilmesi gerektiği kanısındayım. Böyle insanlar var. Sinemanın bütün imkânlarını bilen ve onun aşkının farkında olan birçok operatörler var. Bu operatörlerle bir arada çalışmak çok keyiflidir. Ben birkaçıyla çalışma şansı buldum. Dolayısıyla sinemayı, okullardan aldığı eğitimle ortaya koymaya çalışan arkadaşlarımıza benim söyleyebileceğim en önemli şeyler ve önerilerim bunlar olacaktır. Bol bol okumamız lazım, entelektüel seviyemizi yükseltmemiz lazım, perspektifimizi genişletmemiz lazım; ondan sonra sinema sanatına giriş yapmamız lazım. Sinemanın genişliğini, imkânlarını ve dinamiklerini ancak böyle kavrayabileceğimizi düşünüyorum. Konya'da da ilk başta değindiğimiz

gibi, birçok öğrenci arkadaşlarımız var. Çok önemli çabalar kullanan arkadaşlarımız var, iyi işler çıkaran arkadaşlarımız var, biz de elimizden geldiğince onlara destek sağlıyoruz. Değim gibi seyirci bağlamında da Konya'da çok

olumlu bir hareketlenme gözlemliyorum. Kendi adıma buraya geldiğim ilk yıllarda, öğrencilik yıllarımda, aslında çok ana akım sinemanın dışında filmler göremiyorduk sinemalarda, ama şu an bütün filmleri görebiliyoruz. Tabi bu teknolojinin getirdiği imkânlar, film kopyalarının daha kolay gelmesi ve daha çok çıkması, belki bunlar etkili olabilir, ama bunun dışında en önemli etkinin Konya'daki izleyici kitlesinin bağımsız sinemaya kayıtsız kalmamasına bağlıyorum.

Bu program umarım izleyiciler için faydalı olur. Ben bir konuda özür dilemek istiyorum izleyicilerden, şimdi malum pandemi ortamından dolayı biz bu programı böyle gerçekleştirmek zorunda kaldık. Sizler yerine bir kamera ile muhatap olmak durumunda kaldım. Bu nedenle söylemek istediklerimi çok iyi ifade edememiş olabilirim. Bu yüzden mazur görmenizi istiyorum. Yine elimden geldiğince size anlatmak istediğim şeyleri aktarmaya çalıştım, ama ne yazık ki yüz yüze yapılan programlar gibi olmuyor. Umarım bu pandemi sürecini atlattıktan sonra bir araya gelerek sinema üzerine, hayat üzerine, insan üzerine, Konya üzerine, birçok şeyi konuşacak fırsatımız olur.

Konya Yazarlar Birliği Şubemize böyle güzel programlar hazırladıkları ve bu programlarda sinemaya da yer verdikleri için teşekkür ediyorum. Sağlıcakla kalın.

**TYB Konya’da “Ödüllü Kısa Filmler ve
Multidisipliner Sanat SİNEMA” Konuşuldu.
Sevimli: “Sinema Üretim Süreci Çok Sancılıdır.”**

TYB Konya Şube-
sinde bu hafta
Akademisyen-Yö-
netmen Mehmet Ali
Sevimli, sinemanın
disiplinlerarası bir
sanat olduğunu an-
lamlandırmanın ne-
den elzem olduğunu,

Konya’da sinema alanında sektörel ve akademik üretim anlamında ne gibi gelişmeler olduğu ve ödüllü kısa filmler video konferans yöntemiyle anlattı.

Sinemanın çok daha aşkın bir sanat olduğu ve Konya’nın bu alanda etkili çalışmalar yaptığını ve bağımsız sinema ile popüler sinema ayrımının yapılması üzerine konuşan Mehmet Ali Sevimli; “Sinemayı tanıtım merkezine yerleştiren ve anlatı merkezine insanı yerleştiren sinemadan bahsediyorum. Bu iki sinema ayrımını yapmak lazım. Popüler sinema kanadı başka bir şey. Tabi ki bu ikisi arasındaki pratikler çok değişkendir. Her iki sinema kanadı da çok kıymetli ve çok iyi okumalar sunuyor. Sinemayı sanat olarak gören ve sanatın merkezine yerleştiren yönetmenler ve yapımcılar bu disiplinlerden çok daha fazla faydalanmak zorundadırlar.” dedi.

Sinemanın hammaddesinin insan olduğuna vurgu yapan Sevimli; “İnsanı anlamak için insana dair bütün süreçlere hâkim olmak gerekir. Sinema üretim süreci çok sancılıdır.” dedi.

Sevimli, programın akışına uygun olarak Ödüllü kısa filmlerden yönetmenliğini kendisinin yaptığı “Yalnızlık Çağı” ve yönetmenliğini Serhat Koca’nın yaptığı “Hoş geldin Bebek” filmlerinin de gösterimini izleyicilere sunarak yorumlarını paylaştı.

#şehresözümüzvar

İslâm Felsefesinde
İBN-İ SİNÂ

Prof. Dr.
H. Hüseyin Bircan

Düzenleyen: Zafer Karakutup

04 TEMMUZ 2020 CUMARTESİ
14:00
KILIÇARSLAN KONFERANS SALONU
(TYB KONYA ŞUBESİ YANI)

TYB KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya_subesi
tybkonya42@gmail.com
tybkonya

KATKILARIYLA

İBRAHİM BÜYÜKŞEHİR
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

TYB KONYA ŞUBESİ

MERAM
BİLİMSEL VE KÜLTÜREL MERKEZİ

KARATAY
BİLİMSEL VE KÜLTÜREL MERKEZİ

TÜRKİYE
YAZARLAR
BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

Prof. Dr. H. HÜSEYİN BİRCAN

-ÖZGEÇMİŞ-

Hasan Hüseyin Bircan, İslâm felsefecisi. Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (1989) mezunu. Yüksek lisansını (1993) Selçuk Üniversitesi SBE’de, doktorasını (2001) Marmara Üniversitesi SBE’de tamamladı. “Kur’an’da Kötülük- Terim, Kavram ve Tasvirler-” başlıklı yüksek lisans tezi ile “İslâm Felsefesinde Mutluluk” başlıklı doktora tezini hazırladı.

Yüzüncü Yıl Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yaptı.

Makaleleri *Avrupa Günlüğü*, *İslâmî Araştırmalar*, *İslâmiyat* gibi dergilerde ve *Üniversitelerin çeşitli dergilerinde* yayımlandı. *İslâm Felsefesinde Mutluluk* (2001), *İslam Felsefesi Tarihine Giriş*, *İslam Ahlak Felsefesine Giriş*, *İbn Sina ‘da Tanrı-Evren İlişkisi*, *Doğu Batı Arasında Ahlak* adlı kitapları vardır.

Hâlen Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Felsefe Bölümünde Prof. Dr. olarak görevine devam etmektedir.

İslâm Felsefesinde İBN-İ SİNÂ

Hepinize merhaba,

İbn-i Sînâ konusunda söylenecek çok şey var aslında, ama ben genel olarak İbn-i Sînâ'nın önemi, İslam felsefesi ve düşüncesi üzerindeki önemi ve günümüze bir şey diyor mu, demiyor mu, bunu tartışmak istiyorum burada biraz. Bilmiyorum İslâm felsefesi alanıyla ne kadar ilgilisiniz, doğal olarak herkes her alanla ilgili olmayabiliyor. Bunu sakın eleştiri anlamında anlamayın, ama bazı şeyler teknik olacağı için de şimdiden affınızı rica ediyorum. Mecburen bazı teknik konulara gireceğim.

İbn-i Sînâ'nın kısaca hayatı ve eserleri üzerinde durup onu biraz tanıtarak İslâm felsefesi ve düşüncesi içindeki yerine değineceğim. İslâm düşüncesi ve İslâm felsefesi diye ayırıyorum, ayırmamız gerekiyor. Biraz üzerinde duracağım; çok karıştırılan kullanımlardan birisi. Eğer unutursam daha sonra bu konuyu sizinle paylaşmak istiyorum. Yani bir düşünce ne demek, İslâm düşüncesi ne demek,

İslâm felsefesi ne demek? Mesela bir kelâmî düşünce, tasavvufî düşünce ne demek? Bunlar üzerinde görüşlerimi sizinle paylaşmaktan mutluluk duyuyorum.

Ben zihnimde şöyle bir şey planladım; İbn-i Sînâ'nın hayatı ve eserlerini genel olarak verdikten sonra İslâm düşüncesi içerisindeki yeri ve İslâm felsefesi içerisindeki yerine kısaca değineyim. Daha sonra Batı düşüncesine etkileri ve sonunda da günümüze İbn-i Sînâ bir şey söyler mi? Onun üzerinde durayım. Böyle bir planlama yaptım.

İbn-i Sînâ'nın telaffuzu aslında İbn Sînâ şeklindedir. İbn-i Sînâ, yanlış bir kullanımdır, Arapça bilenler vardır belki aranızda. Ama çok da önemli değil, Türkçede genellikle İbn-i Sînâ olarak kullanılıyor. Biz de alıştık, yani ders anlatırken "İbni Sina" falan diyoruz, satır arası belirtmiş olayım.

İbn Sînâ'nın asıl adı Hüseyin Ebû Alî künyesi ile bilinir. En büyük otorite, "eş-Şeyhü'r-reis" diye tanınır. Birileri bir araya gelmiş de biz buna "eş-Şeyhü'r-reis" diyelim diye ortaya çıkmış bir unvan değildir bu. Gerçekten bu unvanı hak eden bir filozoftur İbn Sînâ. eş-Şeyhü'r-reis, en büyük otorite ya da en büyük üstat gibi anlamlara geliyor. Batıda "Avicenna" olarak bilinir ve Batı felsefe tarihinde genellikle "Filozofların Prensi" diye anılır.

Hayatı üzerinde durmayacağım. Yaşadığı dönem, Abbasi Devleti'nin zayıfladığı bir dönemdir. Dolayısıyla kendisi de çok çalkantılı bir hayat yaşıyor. Sürgün hayatı yaşıyor. Emirler, onun kendi emri altında çalışmasını istiyor. O bunları kabul etmiyor. Zira gerçekten hem düşünce olarak hem de özellikle tıp alanında büyük otorite olduğu için bütün Emirler peşinde. O da onların emrine girmek istemediği için sürgün hayatları yaşıyor. Hatta kendi hocasının otobiyografisini yazan bir öğrencisi var; onun yazdıklarına bakılırsa eserlerinin bir kısmını deve üstünde, samanlıkta, ahırlar da yazmıştır. İbn Sînâ'nın eserleri üzerinde biraz durmak istiyorum. Onun

en büyük eseri “eş-Şifa”dır ve bu eser ansiklopedik bir eserdir. Bu eseri yani eş-Şifa, öyle adının andırdığı gibi çok küçük ve farklı bir kitap gibi gelebilir, ama mesela sadece mantık kitabı dokuz kitaptır ve mantık kitabının biri bile bir ansiklopedi cildi ebadındadır. Mesela *Metafizik*, iki cilt kitaptır. *Fizik* iki cilttir. *Kitabü'n-Nefs* iki cilttir. *Gökyüzü Üzerine* bir cilttir. Kısaca eş-Şifa kocaman bir külliyattır.

İbn Sînâ'nın etkisinin en önemli nedenlerinden birisi bu eserleri ve eserlerini yazmadaki üslubu, usulü, yöntemidir. İbn-i Sînâ, bu eş-Şifa'nın bir nevi bir özeti gibi, kendisinin yazdığı bir özet, ama içinde orijinal artı görüşlerini de ortaya koyduğu *Kitabü'n-Necat*'i vardır. Tek cilttir, daha özet bir kitaptır ve Türkçeye tercüme edilmiştir. eş-Şifa'nın da, *Kitabü'n-nefs* dışında, yani psikoloji dışındaki bütün kısımları Türkçeye tercüme edilmiştir. Yine onun çok etkili olan ve birazdan bahsedeceğim özellikle İslâm tasavvufuna en çok etki ettiği kitaplarından birisi *el-İşârât ve't-Tembihât*'tır. Türkçeye “İşaretler ve Tembihler” diye tercüme edilerek yayınlanmıştır. Bunun dışında İbn Sînâ'nın *el-Mebde ve'l- Me'âd*, İsbât-ı Nübüvvât ve ayrıca nefse dair onlarca risalesi vardır. Bu itibarla İbn Sînâ, aynı zamanda bir “nefs filozofu” olarak da bilinir. Çünkü tabib olduğu için insan fizyolojisi ile ilgili de çok şey yazıp çizmiştir. Dolayısıyla onun eserleri *el-Mebde ve'l- Me'âd*, *Kitâbü'l-Hidâye*, *Risâlet-i Sa'âde*, *Kitâbü'l-Mübâhasât*... bunlardan birkaçı yine Türkçeye tercüme edilmiştir.

İbn Sînâ'nın bir de tıp alanında bir eseri vardı *el-Kanun fi't-Tıp*, o da Türkçeye tercüme edildi. Yazma Eserler Genel Müdürlüğü tarafından yayınlandı. Daha önce Hacettepe Üniversitesi'nde bir hoca iki cildini yayınlamıştı. Bu *el-Kanun fi't-Tıp*, şimdiden söyleyeyim, ben tıp yönü üzerinde fazla durmayacağım, ama 17. ve 18. Yüzyıla kadar gerçekten hem Doğu tıp okullarında ya da fakültelerinde hem de Batı fakültelerinde ders kitabı olarak okutulmuş bir eserdir. Bugün dahi yapılan araştırmalara bakarsak, ben tabii tıptan

anlamıyorum, ama çoğu görüşlerinin bugün dahi geçerli olduğu, birçok hastalığın tedavisi ve ecza konusundaki önerdiklerinin bugün de geçerli olduğu konusunda Türkçede de çok güzel makaleler vardır. Batı dillerinde de filozofun tıbbî görüşlerine dair incelemeler vardır. Bu eserlerinden aynı zamanda şunun için bahsettim; İbn Sînâ'nın eserlerinin adına baktığımız zaman çok iddialı isimler verildiğini görürsünüz. *Kitabü's-Şifa*, *Kitabü'n-Necat*, *Kitâbü'l-Hidâye*, İsbât-ı Nübüvvât, yani nebîliklerin ispatı, gibi... Şöyle baktığımız zaman "Şifa" işte adı üstünde; Türkçede kullanıyoruz "şifa". "Necat", "**kurtuluş**" demektir biliyorsunuz. "**Hidaye**", doğru yol demektir...

İbn Sînâ, eserlerine böyle bir isim koymakla aslında yazdığı şeye ne kadar inandığını gösteriyor. Ne kadar önemseydiğini gösteriyor. Hani genellikle Türkçede, "**felsefe yapma!**", "**felsefe boş iş**" ... gibi negatif bir algılar vardır ya! İşte İbn Sînâ öyle bakmıyor; o felsefeye hayatî bir mesele olarak bakıyor. Bir şifa kaynağı, bir hidayet kaynağı, bir kurtuluş kaynağı olarak bakıyor. Hakikaten felsefesinin detaylarına indiğiniz zaman, okuduğunuz zaman, bütün eserlerinin en sonunda sözün "**Nübüvvet**" konusuna getirildiğini görürsünüz. Akabinde de "**Ahret-Me'âd**" konusuyla, yani insanın döneceği yer olarak **Me'âd**, o anlamda, yani "**Ahret**" konusuyla bitirir. O kadar önemli görür meseleyi. Bu bakımdan eserlerinin bu isimlerine özellikle dikkatinizi çekmek istiyorum.

İbn-i Sînâ'nın İslâm felsefesi içerisindeki yeri üzerinde biraz duralım. Biliyorsunuz İslâm felsefesi denilen düşünce etkinliği, ilk önce Ebu Yusuf Yakub b. İshak el-Sebbah el-Kindî diye bir filozofla başlıyor. Daha sonra arada "mülhid" olarak kabul edilen Ebu Bekir Zekeriya er-Râzî diye bir filozof var. Derken Fârâbî ortaya çıkıyor. Fârâbî ile birlikte aslında İslâm felsefesi dediğimiz gelenek kuruluyor. İbn Sînâ, Fârâbî'den yaklaşık 100 yıl sonra, Fârâbî'nin vefat tarihi 950, İbn Sînâ'nın 980 doğumu, 1037 vefatı. Böyle 80-90 yıl gibi bir şey var, ama İbn Sînâ, Fârâbî'yi takip eden bir filozoftur. Yani

çok fazla vaktinizi almamak için hızlıca söylüyorum: İslâm felsefesi denilen düşünce geleneğini asıl Fârâbî ve İbn Sînâ korumuştur. Dolayısıyla bu ikisinin düşünceleri, bu ikisinin ortaya koyduğu felsefe, düşünüş biçimi, daha sonra “İslam Meşşâî” geleneğini başlatmıştır. İşte buna en büyük katkıyı yapanlardan biri, birazdan detaylarını vermeye çalışacağım, İbn Sînâ olmuştur. Hatta bu konuda İbn Sînâ'nın benzeri yoktur. Çünkü İbn Sînâ'nın gerek eserlerindeki üslubu gerek ele aldığı konuların çeşitliliği gerekse İslâm kültür ortamında ortaya çıkan problemlere, Kelam ve Tasavvuf alanları da dâhil problemleri, kendi felsefi sistemine dâhil etmesi bakımından Fârâbî'yi gölgede bırakmıştır. Yani daha meşhur, eserleri daha dikkate alınır bir kişi olduğu için onun İslâm felsefesi içerisindeki yeri gerçekten müstesna bir duruma sahiptir. Şimdi Fârâbî, “**ikinci öğretmen**” olarak bilinir. İbn Sînâ ise “**eş-Şeyhü'r-Reis**” diye anılır. Yani Fârâbî'nin özellikle mantıktaki çalışmaları, İslâm mantığını özellikle kurması ki, Fârâbî'den sonra mantık konusunda hiç kimse neredeyse yeni bir şey söyleyememiştir. Yani Aristo mantığını olgunlaştırmış, varabileceği mantıksal sınırlarına ulaştırmıştır. İbn Sînâ ise özellikle işte “**insan**” ve “**varlık**” alanındaki yazdıkları ile Fârâbî'de eksik gibi görünen ya da sınırlı şekilde ele aldığı konuları detaylandırması ve özellikle de yazdığı eserlerin genişliği ve etkisi bakımından Fârâbî'yi geride bırakmıştır.

İbn-i Sînâ'nın ilk defa İslâm dünyasında felsefe ve bilimler ansiklopedilerini oluşturması... Bir parantez açayım, biliyorsunuz 17.yüzyıla kadar hem Doğuda hem Batıda bilimler, felsefe içerisinde idi. Daha sonra 16. yüzyılda başlayan ve 17. yüzyılda felsefeden ayrılmaya başladı. Oysa konumuz olan İbn Sînâ'nın *Fizik* diye kitabı vardır. Mesela *el-Musika* diye Fârâbî'nin, İbn-i Sînâ'nın kitapları vardır. Yani bilimler, felsefenin içerisindeydi. Dolayısıyla İslâm klasik döneminde felsefe okumak, aynı zamanda bilime giriş demektir. Bilimlere girişi okumak demektir. Bu bakımdan da İbn Sînâ'nın, Fârâbî'nin ya da genel olarak klasik İslâm felsefesinin klasik

kaynaklarını okumak, aynı zamanda bilimin geçmişini anlamak için de okumayı gerekli kılmaktadır. Tabii ki, bu bugün anladığımız anlamda bilimlere ele almak değildir; daha çok bir nevi bilimlere giriştir. Ayrıca belirtelim ki, hem İbn Sînâ'nın hem Fârâbî'nin bilim felsefesi, bugünkü modern anlamda "bilim felsefesi"ne dair eserleri de vardır.

İbn Sînâ'nın, yine Fârâbî'den farklı olarak veya diğer bütün filozoflardan farklı olarak, İbn Sînâ'nın şöyle bir özelliği vardır: İbn Sînâ, ne antik dönem Yunan felsefesini ne de kendi döneminde ortaya çıkmış İslâm düşüncesinin diğer alanlarındaki düşünce ve sorunları ihmâl etmiştir. Dolayısıyla o, bunların her ikisini birden göz önüne alarak kendi sistemini ortaya koymuş bir filozof olması itibarıyla kapsayıcı ve etkin bir filozof durumuna yükselmiştir. O bakımdan mesela "**felsefe eleştirileri**" İbn Sînâ üzerinden yapılmıştır. Ne gibi mesela; işte Gazzâlî'nin *Tehâfütü'l-Felâsife*'sini okursanız görürsünüz. Gazzâlî, adı geçen ve Türkçeye *Filozofların Tutarsızlığı* diye çevrilen eserinde ciddi bir felsefe eleştirisi yapmıştır. Biliyorsunuzdur belki Gazzâlî'ye gelinceye kadar felsefeye dair İslâm düşüncesinde sistemli bir eleştiri yapılamamıştır. İlk defa Gazzâlî, sistemli bir eleştiri yapmıştır ve işte bu eleştirisini İbn Sînâ'yı esas alarak yapmıştır. Niye, çünkü İbn Sînâ zirvedir. Yani İbn Sînâ ile baş ederse diğerleriyle zaten baş etmiş olacaktır. Yine mesela Şehristânî vardır, mezhepler tarihçesi, aynı zamanda, *el-Milel ve'n-Nihal* diye çok meşhur Türkçeye de tercüme edilmiş eser sahibi bir kelimacı. O da *Kitâbü'l-Müsarâa* diye İbn Sînâ'yı eleştiren özel bir eser yazmıştır. Yine mesela İslâm düşüncesinin en önemli temsilcilerinden birisi Fahreddin Râzî, İbn Sînâ'yı eleştiren eserler yazmıştır. İbn-i Teymiyye hakeza gibi...

İbn Sînâ'nın bu kadar eleştiriye maruz bırakılmasının ve tekfir dahi edilmesinin sebebi, tekrar edecek olursak, onun o gücü, kapsayıcılığı, zirvede olmasıdır. İslâm düşüncesinde bu "**tekfir**" meselesi bizim çok ciddiye almamız gereken bir mesele değildir.

Biliyorsunuz kelimacılar hadisçileri, hadisçiler kelimacıları, hatta kelimacılar kendi içlerinde birbirlerini çok rahat tekfir etmişlerdir. Bu tekfir genellikle halk için yapılmış bir şey gibi duruyor ya da başka diğer nedenler... Yani karşıdaki kişinin prestijini düşürmek için takipçiler açısından yapılıyor. Şimdi de cemaatler birbirlerine öyle yapıyorlar ya, geçenlerde birisi, doğru mu yanlış mı bilmiyorum ama bir mühür kazıtmış “ehl-i sünnete uygun, ehl-i sünnete uygun değil” diye... Bu mevzu, hakikat arayıcılarının, hakikat peşinde koşanların felsefenin pek ciddiye aldığı bir husus değil; onu belirleyen Allah’tır!

Biraz daha somutlaştıracak olursak, İbn Sînâ’nın, Tasavvuf açısından etkisine baktığımız zaman, mesela teorik tasavvufu, bir tasavvuf düşüncesinin en detaylı ve kapsayıcı şekilde İslâm düşüncesinde ortaya koyan İbnü’l-Ârâbî’dir. İbnü’l-Ârâbî ile birlikte Konevî’dir. Dolayısıyla Konevî ile İbnü’l-Ârâbî ‘nin yazdıklarıyla tasavvuf, belli bir düşünce sistemi haline gelmiştir. Yani okunması, geliştirilmesi, takip edilmesi gereken... daha önce pratik, tekke edebiyatı türü şeklinde seyrederken İbnü’l-Ârâbî ile birlikte özellikle bir ontoloji ve epistemoloji ağırlıklı bir düşünce haline gelmiştir. Ancak gerek Konevî’nin gerekse İbnü’l-Ârâbî ‘nin daha sonra da Mevlâna’nın yazdıkları, eğer İbn Sînâ atlanırsa, görmezden gelinirse tam olarak anlaşılamayacaktır. Bunu çok iddialı bir şekilde söylüyorum. Mesela İbn Sînâ’yı bilmezsiniz Konevî’yi anlamanız mümkün değildir. İbnü’l-Ârâbî’yi zaten anlamanız mümkün değildir. Bu şu anlama gelmiyor; Konevî, İbnü’l-Ârâbî ve Mevlâna, İbn Sînâ’nın birebir takipçisi falan öyle değil. Onlar da kendi başlarına bir düşünürdür, bir sistem ortaya koymuşlardır, o ayrı bir mesele. Yine mesela İshrâkîlik diye bir akım var Şehâbeddin Sühreverdî’nin önceliğinde, biraz “teosofi” falan diyorlar teknik anlamda. İşte aynı şekilde İshrâkîlik de İbn Sînâ’sız anlaşılacak ya da tam olarak anlaşılacak değildir. Yine bir örnek vermek gerekirse, bugün İran’da ortaya çıkmış düşünceler vardır. Bu İshrâkî ağırlıklı Molla Sadra’yla

devam ettirilen ve zirveye ulaşan felsefe, aynı şekilde İbn Sînâ ile cedelleşen, onunla bir şekilde irtibat kuran, onun eksiklikleri, fazlalıkları üzerinden yürüyen ve çoğu zaman İbn Sînâ'yı takip eden felsefelerdir bunlar; dolayısıyla bunlar da İbn Sînâ'sız anlaşılacak düşüncelerdir.

Şunu demeye çalışıyorum: İslâm tasavvufu ya da İslâm felsefesi dediğimiz felsefenin, İbn Sînâ sonraki seyrine baktığınız zaman, mesela İbn Rüşd'ün *Tehâfütü Tehâfütü'l-Felâsife'sini*, (Türkçeye "Filozofların Tutarsızlığının Tutarsızlığı" olarak çevrildi) okuyun, güya Gazâlî'ye reddiye olarak yazmıştır, ama İbn Rüşd orada Gazâlî'den çok asıl İbn Sînâ'yı eleştirir, onunla cedelleşir. Yani biraz önceki dediğim şeylerden dolayı.

İbn Sînâ'nın, *Risâleti'l-Işk* diye bir risalesi var. Türkçeye de tercüme edildi. Bu "Aşk Üzerine" demektir, ama o *el-İşârât ve't-Tenbîhât*'ta ya da *eş-Şifâ*'nın "metafizik" kısımlarında aynı kavramı, yani aşkı çokça işler. İbn Sînâ'da aşk kavramı ontolojik bir kavramdır. İşte örneğin Mevlâna'ya bakın, onda da ontolojik bir kavramdır aşk kavramı. Yani İbn Sînâ'nın o yazdıkları...

Biliyorsunuz, tasavvufî yöntem sezgi'yi esas alır epistemolojide. Yani bilginin doğrudan insana ilham edildiğini, apaçık olduğunu, belli bir takım mantıksal silsileye başvurmadan elde edilen bilgi... İbn Sînâ'nın "İşarat"ının "*Makâmâtü'l-Ârifîn*" kısmına bakarsanız orada 'ışık' yani tasavvufta işlenen bu bilgi elde etme yollarının temellerinin bir mantıkî süreç içerisinde nasıl verildiğini görebilirsiniz. Dolayısıyla İbn Sînâ'yı okuduğunuz zaman tasavvuftaki "**hads**" konusunda, "**ilham**" konusunda, "**rüya**" konusunda -ki İbn Sînâ 'ın ayrıca "**rüya**" hakkında risalesi vardır- "**nübüvvet**" konusunda -ki bu konuda da ayrı bir eseri vardır- ne kadar belirleyici olduğunu görebilirsiniz.

Kelâm'la ilgili de birkaç şey söylemek istiyorum. Biliyorsunuz Kelâm tarihi, mütekaddimûn ve müteahhirûn diye ikiye bölünür. "**Öncekiler**" ve "**sonrakiler**" anlamında. Öncekiler ve sonrakiler diye bölünmesi Gazzâlî ile başlatılır, yani Gazzâlî'den sonra Kelâm hiçbir şekilde önceki gibi olmamıştır. Mu'tezile'nin tartışıkları veya kavramlarına falan baktığınız zaman, Gazzâlî öncesi ile Gazzâlî sonrası arasındaki farkı görebilirsiniz. Aslında Kelâm'ın mütekaddimûn ve müteahhirûn diye bölünmesinin asıl nedeni İbn Sînâ düşüncesine dayanır. Niye? Çünkü İbn Sînâ, Kelâm'da tartışılan her konuyu "**metafizik**" içerisinde tartışmıştır. Yani İbn Sînâ aslında kelamı bir mantıksal yöntemle oturtmaya çalışmıştır. Bunun için çok çabalamıştır. Çoğu zaman adını -mesela Mücessime'nin, Muattıla'nın falan- adını vererek çoğu zaman onlarla da tartışır. Ayrıca Platon'un İdealar nazariyesi üzerinden kimi kelam problemlerini tartışır. Bu arada Platon'un iddialarını kabul etmez, bu da ayrı bir mesele. Dolayısıyla Kelâm'ın Gazzâlî sonrası ele aldığı konulara bakarsanız, aslında daha çok İbn Sînâ'nın tartıştığı konulardır, hakeza kavramsal örgüsü de. Kelâm, biliyorsunuz kavram olarak İslâm'ın itikatla ilgili konularını gerek Müslümanlara açıklamak gerekse ona muhalif olanlara ispat etmek üzere kurulu bir disiplindir. İşte İbn Sînâ, bu kelamı mantıkçı olarak mantıksal bir

çerçeveye, mantıksal bir yönetime oturtmaya çalışmıştır ve bu bakımdan mesela Kelâm'ın "Tanrı'nın ispatı" gibi konularına, yine mesela ahiret konularında yapılan tartışmalara, nübüvvet tartışmalarına, imamet tartışmalarına, ontoloji ile ilgili tartışmalara baktığınız zaman, İbn-i Sînâ'nın kavramlarını, tabi Fârâbî'yi de ihmal etmeyelim, Fârâbî'nin ve İbn-i Sînâ'nın kavramlarını nasıl kullandıklarını görürsünüz. Örneğin bir "vâcibü'l-vücûd" kavramı, bir "İmkân" kavramı... Kelâm'da artık rahat kullanılmaya başlanmıştır. Önce daha çok "hudûs" kavramı kullanılırken ontoloji ve Tanrı'nın ispatı konusunda, İbn Sînâ'dan sonra onun kavramlarının kullanıldığını görürsünüz. Yine mesela *Mukaddime*'yi okursanız görmüşsünüzdür, "**Gazzâlî'yi**" İbn-i Haldun, "**Kelâm'ı felsefileştirdi**" diye eleştirir. Niye? İşte bundan dolayı; çünkü Gazzâlî, İbn Sînâ ile en çok uğraşan kişi olmakla birlikte İbn Sînâ'dan en çok etkilenen kişi de olmuştur. Mesela onun *Mişkâtü'l -Envâr*'ını okursanız İbn Sînâ'nın etkisini çok rahat bir şekilde görebilirsiniz. Yine İhyâu Ulûmî'd-Din'de ahlâkla ilgili, erdemlerle ilgili, faziletlerle ilgili bölümlerini okursanız, İbn-i Sînâ'nın *el-Birru ve'l-ism* adlı kitabının birebir aktarıldığını orada rahatlıkla görebilirsiniz. Böylece ve kısaca İslâm tasavvufuna ve Kelâmına İbn Sînâ'nın etkisi bazen doğrudan olmuştur, bazen kavramsal şekilde olmuştur, bazen yöntemle metodoloji bakımından olmuştur. Bazen de ona en çok karşı çıkanlar ondan en çok etkilenmişlerdir. F. Râzî ve Gazzâlî bunun en tipik örnekleridir; İbn Sînâ ile en çok cedelleşen ikisi olmasına rağmen onların yazdıklarına bakarsanız, İbn Sînâ'nın nasıl etkili olduğunu görebilirsiniz.

İslâm felsefesi açısından baktığımız zaman İbn Rüşd örneğinde ya da Sühreverdî örneğinde görebileceğimiz gibi Osmanlı düşüncesinin eğer Dâvûd-i Kayserî'nin, Şeyh Bedreddin'in, Ebussud Efendi'nin, Kâtip Çelebi'nin... düşüncelerine bakarsanız, hatta en son dönemlerde bir yazıp çizen bir kişi varsa Osmanlı'da onun düşüncelerine de bakarsanız İbn Sînâ'nın biraz önce bahsettiğim o

Kelâmî ve Tasavvufî geleneğe etkisinin ne kadar derin olduğunu görebilirsiniz. Biliyorsunuz Osmanlı düşüncesi, Kelâmî ve Tasavvufî gelenekten beslenen bir düşüncedir. Yani felsefeyi ihmal etmiştir; ama felsefe, tasavvuf ve kelim içinde farklı formlara bürünmüş olsa da yaşamayı sürdürmüştür. Bu iyi mi kötü mü, ayrı bir mesele; ben bir tespit açısından söylüyorum; bütün Selçuklu ve Osmanlı düşünürlerine bakarsanız onların “**Konevî tipi**” düşünürler olduğunu görürsünüz. Yani felsefe, tasavvuf ve Kelâm sorunlarını tartışan, bir araya getirmeye çalışan, mesela “**vahdeti vücud görüşünü savunan**” kişilerdir bunlar. Yine bunlar felsefedeki gibi her şeyi çok ayırt etmeyen ama her şeyi birlikte ele almaya çalışan düşünürlerdir. O bakımdan Osmanlı düşüncesi üzerinde yazıp çizenlerin çoğu bunu fark etmedikleri için o düşüncüyü küçümserler ya da basite alırlar. Hâlbuki o kendine özgü bir düşüncedir. O düşünce öyle gelişmiştir. Yani Kelâm’ın, Tasavvufun, Felsefe’nin birlikteliğini taşır ama asıl tasavvufun ağırlıklı olduğu bir düşüncedir. Hangi Selçuklu düşünürüne bakarsanız bakın, hangi Osmanlı düşünürüne bakarsanız bakın, bu düşüncenin arka planında İbn Sînâ’nın, dolayısıyla İslâm felsefesinin kavramsal arka planını ve yöntemsel tartışmalarını görebilirsiniz. Bu, örneğin Dâvûd-ı Kayserî’nin bir “İslâm filozofu” olduğu anlama gelmemektedir; hayır; Dâvûd-ı Kayserî bir İslâm düşünürüdür. “**Filozof**” ayrı bir şeydir. Demek istediğim hangi Osmanlı düşünürüne bakarsanız bakın, o düşünürün yazdığı çizdiği şeylere bakın, arka planda İbn Sînâ’nın kavramlarını ve İslam felsefesindeki kavramların nasıl kullanıldığını görebilirsiniz. İsterseniz bunu tartışabiliriz.

İbn Sînâ’nın eleştirisi üzerinde çok fazla durmayacağım şunu belirteyim ki, bu konuda, devasa bir eleştiri kültürü oluşmuştur. Gâzâlî ile başlayan daha sonra İbn Rüşd ve Şehristânî’nin ile devam eden, hatta en büyük İbn Sînâcı olarak kabul edilen Süreverdî dâhil İbn-i Sînâ’yı eleştirmişlerdir. Onu eleştirenler ondan en çok etkilenenlerdir. Bu İslam düşüncesi için çok ilginç bir durumdur

zira, ısrarla altını çizmeye çalıştığım şey budur. Yani insanî ürün olan düşünce, ancak eleştiriyle gelişir. Buna özellikle dikkat çekmek istiyorum. Yani bu eleştiri kültürü İslâm düşüncesini besleyen bir kültür olmuştur. Bu nedenle eleştiriye bu kadar dikkatinizi çekmek istedim.

Şimdi biraz yöntem üzerinde durayım. Düşünce dediğimiz şey bir insan ürünüdür. Bunu hepimiz çok iyi biliyoruz. Mesela İslâm düşüncesi diye bir kavram kullandığınız zaman burada insana vurgu yapıyoruzdur. Her ne kadar günümüzde böyle bazıları kendi düşüncelerini kutsuyorsa da öyle bir şey yoktur. Tekrar etmekte yarar var; düşünce dediğimiz şey insanî bir üründür. Pekala, düşünce nasıl oluşur? Belli öncüllerden hareket edersin, belli bir yönleme bağlı kalırsın, sonunda da bir yargıya varırsın. İşte kabaca bu yargı düşüncedir. Mesela Kur'ân-ı Kerim'den hareket edersin, mesela "Allahu ekber" öncülünden hareket edersin, Allah'ın en büyük olduğu öncülüne bağlı kalarak belli bir yönleme uyarsın ve en sonunda dersin ki "**Allah'tan büyük bir şey yoktur**". Bu nedir? Bu Kelâmî bir düşüncedir. Yani öncülünü dinden alan bir düşüncedir. Kur'ân-ı Kerim'den, Hadislerden öncülünü alırsın, belli bir yönleme bağlı kalırsın, bu yöntem safсата olabilir, hitabet olabilir, cedel olabilir, ya da gerçekten bilimsel olabilir. Bilimsel olmanın adı, İslâm felsefesinde "**burhan**"dır. Burhani yargılar kesin yargılardır. Burhan ne demektir? Burhan, yanlışlanamaz öncüllerden hareketle yine yanlışlanamaz bir yönleme bağlı kalınarak varılan yargılardır. Şöyle söyleyelim, "**bir şeye eşit olan iki şey birbirine eşittir**". Bunu yanlışlayabilir misiniz? Böyle bir şeyi yanlışlayamazsınız. İki kere iki dört eder yanlışlayabilir misiniz, bazı matematikçiler yanlışlanabileceğini söyleseler de dört işlem dediğimiz matematik iki kere iki dört eder üzerine kuruludur. Öncülü iki kere iki dört eder. Mesela, adalet iyidir. Bunun aksini savunabilen var mı? Adalet kötüdür diyen var mı, uygulamadan bahsetmiyorum, kavram olarak adalet pozitif bir kavramdır, olumlu bir kavramdır, iyidir. Mesela

zulüm kötüdür. Bunun aksini ispat edemezsiniz. Birisi kalkıp da zulüm iyidir savnamaz. Kavramsal olarak savnamaz, felsefede böyle bir şey vardır. Gerek kavramsal olarak olumlu olumsuz kavramlara, gerekse böyle yanlışlanamaz öncüllere baktığımız zaman, bu öncüllerden hareketle eğer yine yanlışlanamaz bir yöneme... ki Kartezyen felsefe bunu 17.yüzyılda Descartes'la birlikte keşfetmiştir, Spinoza ile bu iş yürütölmeye çalışılmıştır. Ama İslâm filozoflarına göre bu yanlışlanamaz yöneme, "**burhan**" dediğimiz yöneme sadık kalırsa bir insan, ortaya koyduğu görüş hakikattir. Seninle ben onda anlaşabiliriz. Niye anlaşabiliriz, çünkü bu öncül bizim aklımızda var, sen onu yanlışlayamıyorsun. "**Adalet iyidir**" ya da "**bir şeye eşit olan iki şey birbirine eşittir**". Bir şeye eşit olan birbirine eşit olmasaydı, ben şu kitapla şu telefonu bilemezdim zaten. Şimdi bizim gerek böyle doğuştan gibi kabul ettiğimiz öncüller var, ilimlerde biraz ilerleyerek kabul ettiğimiz öncüller var. Bir kısmına biz ilimlerde formül falan diyoruz. Biliyorsunuz matematikte, fizikte bunlar belli bir ikincil aşama öncüllerdir. Bu öncüllerden hareketle biz belli bir yöneme burhan'a bağlı kalarak bir görüş ortaya koyuyorsak ikimiz anlaşabiliriz. İnsan olarak benim yanlışlayamayacağım bir görüşü sen ortaya atarsan, ben onu kabul etmek zorundayım. Düşünce böyle ilerler ve Gazzâlî bunu yapmaya çalışmıştır. Mesela Gazzâlî filozofları eleştirirken filozofların "Burhan'a bağlı kalmadıklarını" iddia etmiştir kendince; kendisinin Burhan'a sadık kalıp kalmadığı ise ayrı bir tartışma. O, bu önemli noktayı, iddiayı görmüştür. Bunu demeye çalışıyorum, yani filozofların en güvendikleri yöntemin burhani yöntem olduğunu. Dolayısıyla düşüncede öncül çok önemlidir. Mesela halk arasında geçerli olan öncüllerden hareket edebiliriz. Mesela virüs diye bir şey yoktur, değil mi, birileri inanıyor, birileri inanmıyor. Bir sürü komplo düşünce ortaya koyabilirsin. Bakın bu da bir düşüncedir. Öncülü sağlam mı, değil. Öncülü sağlam değilse üstüne kurulan her şey yanlıştır. Felsefe işte bunun peşindedir. Öncülü sağlam ve

belli bir doğru yönetime sadık kalarak ortaya konulmuş düşünceler peşindedir ve bunu “Burhan” diye ortaya koyar. Pekâlâ dinî düşünce dediğimiz şey nedir? Dinden hareketle düşünce ortaya koymaktır. Yine düşüncedir ama öncülünü dinden alıyorsun; Kur’ân-ı Kerim’den alıyorsun, Hadislerden, Sahabe kavlından ya da Müslümanların tecrübesinden alıyorsun. Bunlara meşhurât, makbulât, maznunât deniyor... Teknik şeylere girmek istemiyorum. Bazen öncül ilhamdan alınır. İbn-i Arâbî’ye sorarsan; **“Bunları nereden söylüyorsun?” “Bunlar bana yazdırıldı”** diyor. Öncülünün kaynağı Tanrı, ama indirilmiş kitap değil, ona söylenmiş şey diyor. Tasavvufa bakarsanız böyle söylerler. Biliyorsunuz Hz. Mevlâna daha önce bir fakihti. Öncüllerini doğrudan dinden alıyordu. O nüzul edilmiş, nâzil olan ayetlerden, hadislerden alıyordu. Daha sonraki yazıp çizdiklerine baktığın zaman, hangi ayet diyebilir misin, hayır. Tamam. Kur’ân’a aykırılığın uyumu ayrı bir tartışma konusu. **“Bunu falan ayetten hareketle işte faiz haramdır ayetine bakarak söylüyorum”** şeklinde net bir şey söyleyebilir mi, söyleyemez. Şimdi öyleyse düşüncelere bu açıdan baktığımız zaman felsefe öncüllerini ve yöntemini akıldan alan bir düşüncedir. Öncüllerini akılda buluyor. Yöntemini de akılda buluyor. Buna **“Burhan”** diyor. Kelâm öncülünü dinden alıyor, yöntemini akılda buluyor,

savunmacı ve reddedici bir yönetime başvurduğu için o yönetime “**Cedel**” diyoruz. Tasavvuf öncülünü keşiften aldığı için yöntemini de şiir ve poetikaya tâbi tuttuğu için oradan hareket ettiği için o da “**keşfi/tasavvufî**” düşünce oluyor. Dolayısıyla düşünceleri böyle birbirinden ayırt ettiğimiz zaman onların kıymetini daha iyi bilebileceğimizi, daha iyi takdir edebileceğimizi düşünüyorum.

Felsefe toplumumuzda çok da böyle olumlu karşılanmadığını biliyoruz. Biz yıllardır “felsefenin gerekliliği üzerinde durmaya çalışıyoruz. İslâm düşüncesine baktığımız zaman felsefe ortaya çıkıncaya kadar İslâm düşüncesinde ötekine, Müslümanların dışındakine hitap edecek, onları etkileyecek biz düşünce üretilenemiştir. Fârâbî ve İbn Sînâ ile birlikte İslâm düşüncesi, Müslümanların dışındaki insanların dikkatine sunulmuştur veya dikkate alınmıştır. Dolayısıyla felsefe, dil olarak ve daha çok öncüllerini akıldan aldığı için ve daha çok yöntem olarak rasyonaliteye başvurduğu için ve insan akıllı bir canlı olduğu için felsefede “ortak şey” daha fazla dikkate alınmışlardır. İbn Sînâ açısından bakacak olursak İbn Sînâ’nın Batıda “Avicennaizm” (İbn Sînâcılık) diye bir akım ortaya çıkaracak kadar etkisi olmuştur. Bu etki öyle basit bir etki falan değildir. 18.yüzyıla kadar devam etmiştir. 18.yüzyılda, kaynaklarını söyleyebilirim, mesela Etienne Gilson’u okursanız görürsünüz. Onun şöyle bir iddiası var; “özellikle Batı Ortaçağ felsefesi -ki, Ortaçağ felsefesi anlaşılmeden modern felsefe kesinlikle anlaşılamaz, zaten- Batı ortaçağ felsefesi İbn-i Sînâ bilinmeden bilinmez”, diyor. Daha 18.yüzyılda kimi Düklerin, Kralların özel oturumlarında, ilmî ortamlarda İbn Sînâ’nın risalelerinin okunup tartışıldığından bahsediliyor. Bilenler bilir; “**Felsefe Kongresi**” diye her yıl yapılan bir kongre vardır. Bunu 1950’lerde ilk başlatan Etienne Gilson’dur. Çok çalışması vardır. Örneğin “**Orta Çağ Felsefesinin Ruhü**” Türkçeye de çevrilmiştir. Çok samimi bir Hıristiyan’dır, ama İbn Sînâ’nın hakkını da teslim eder. Bu açıdan onu da bu arada anmış olayım.

Sonuç olarak; İbn Sînâ İslâm düşüncesi ve Batı düşüncesi içerisinde gerçekten eşi benzeri olmayan bir filozoftur. Bunu iddialı ve bilinçli bir şekilde söylüyorum. Eserleri açısından, etkileri vesairesi açısından dikkate alarak söylüyorum. İbn Sînâ sonrası düşünce Kelâm, Tasavvufi, Felsefi düşünce hep İbn Sînâ'dan bir şekilde etkilendiği ya da ona karşı konumlanmış bir düşüncedir. Bu bakımdan önemlidir. Kelâm'da öncekiler ve sonrakiler ayırımının temelinde İbn Sînâ düşüncesi vardır. Tasavvufun bir yöntem olarak, bir düşünce olarak ortaya çıkmasının en önemli arka planını, yine İbn Sînâ oluşturur. Dolayısıyla bana göre, Osmanlı düşüncesi de dâhil İslâm düşüncesinin, İbn Sînâ hesap edilmeden, o dikkate alınmadan anlaşılabilir bir düşünce olduğunu düşünmüyorum. Bu bakımdan İbn Sînâ “eş-Şeyhü'r-Reîs”tir. Onun gerçekten en büyük otorite olduğunu düşünüyorum.

Son olarak, bir soru sorarak, bu soruya şimdi cevap bulmamız gerekmiyor, ama isterseniz tartışabiliriz; ama daha iyisi soru olarak kalmasıdır. O soru şudur: Madem bu kadar İslâm düşüncesinde etkin olmuş bir filozof var; biz Müslümanların bir filozofu var. Bu arada bir parantez açayım, Batıda İbn Sînâ ile falan karşılaştırdığınızda filozof denmeyecek kişilerin ne kadar abartıldığını biliyoruz; örneğin adam bir çeşmeden su içmiş, hâlâ koruyorlar. Falan yerde oturdu, filan yerde bastonuyla yürüdü... Orayı koruyorlar! Oysa İbn Sînâ gibi bir filozoftan Müslümanların haberi yok. Ya da çok dikkate almıyorlar, önemsemiyorlar. Şimdi sorum şu: Madem İslâm düşüncesinde bu kadar etkili olmuş bir filozof, çağdaş Müslümana ne der?

Bu soruyla bitirmiş olalım. Teşekkür ederim.

TYB Konya'da İslâm Felsefesinde İBN-İ SİNÂ konuşuldu

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin Şehre sözümüz var şeklinde yürüttüğü 2020 Kültür Etkinlikleri programının Covid19 salgını sebebiyle ara verdiği yüz yüze katılımlı ilk programını gerçekleştirdi.

Zafer Karakuş'un düzenleyip sunduğu programa N. Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Hasan Hüseyin Bircan Katıldı.

"İslam Felsefesinde İbn-i Sinâ"nın başlıklı programda İbn-i Sinâ'nın İslam düşüncesindeki yeri ve önemi üzerinde duruldu.

İbn-i Sinâ'nın hayatı, eserleri ve günümüz dünyasında etkileri ile ilgili bir giriş sonrasında İslâm düşüncesi kavramını açıklayarak sohbete başlayan Hasan Hüseyin Bircan, İslâm düşüncesinin İbn-i Sinâ'dan sonraki serüvenine vurgu yaptı. Onun kendinden önceki tüm eğilimlerin doruk noktasını temsil ettiğini, kendisinden sonra gelenlerin ise kaynağı durumunda olduğunu ifade etti. İslâm düşünce tarihi açısından İbn-i Sinâ'nın merkezi bir konuma sahip olduğunu ifade ederek birçok felsefe, tasavvuf ve kelam alanında belirleyici rolünün olduğunu ifade etti. Tasavvufta, kelam ve felsefe alanında temel problemleri ele alan benzeri olmayan bir isim olduğu konusunda İbn-i Sinâ uzmanlarının hem fikir olduklarını ifade etti.

Konuşmasının son bölümünde İbn-i Sinâ ya yönelik eleştirilerin ve bu eleştirilerin merkezinde İbn-i Sinâ'nın olmasının önemine vurgu yaptı. İmam Gazali bu alandan İbn-i Sinâ'ya olan itirazlarının da merkezinde İbn-i Sinâ'nın gündeme getirdiği

problemler olduğunu, bilhassa Gazâlî'nin "Tehafütü'l-Felasife" isimli eserinde İbn-i Sinâ sonrasındaki gelişimin kavşak noktasında bir eser olduğunu vurguladı. İbn-i Sinâ'nın gerek Selçuklu gerek Osmanlı düşünce dünyasında da etkilerini sürdürdüğünü, günümüz hem günümüz İslâm düşüncesi hem de Batı düşüncesine etkileri üzerinde durdu.

İslâm medeniyetinin en önemli kurucu düşünürü olan bir "Müslüman filozof" İbn-i Sinâ'nın asırlarca İslâm ve batı düşüncesinin merkezinde yer alan ve dinamik bir entellekte tartışmanın başat aktörü olan İbn-i Sinâ bugünün Müslüman bireylerine bir şey söyle(ye)memektedir. Şüphesiz bunun cevabı ve araştırılması gerekmektedir." şeklinde izleyicilere bir soru yöneltti.

"Belki de düşünme üzerine düşünme ile işe başlayıp felsefe, din ve bilime hak ettikleri değer verip; bu konuda İbn-i Sinâ'nın bizi yeniden aydınlatmasını na imkân tanyarak işe başlayabiliriz." diyerek konuşmasını tamamladı

Program sonrasında TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu tarafından Prof. Dr. H. Hüseyin Bircan'a plaket takdim edildi.

#şehresözümüzvar

Konya'da
FİLM ÇEKMEK
İhtiyarlar Taburu

Düzenleyen: Saffet Yurtsever

11 TEMMUZ 2020 CUMARTESİ
20:30
KILIÇARSLAN KONFERANS SALONU
(TYB KONYA ŞUBESİ YANI)

Fatih Sezgin
Yönetmen

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
MERAM BELEDİYESİ
KARATAY BELEDİYESİ
KATKILARIYLA

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya_subesi
tybkonya42@gmail.com
tybkonya

FATİH SEZGİN/Yönetmen

-ÖZGEÇMİŞ-

Fatih SEZGİN, 1986 yılında Gümüşhane’de doğdu. İlk ve orta öğretimini burada tamamladıktan sonra, lise öğrenimini İstanbul Medine Tayfur Sökmen lisesinde tamamladı.

2004 yılında Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik bölümüne giriş yaptı. Selçuk Üniversitesi bünyesinde yayın yapan Üniversite televizyonunda aynı yıl çalışmaya başladı. 2005 yılında Selçuk Üniversitesi televizyonunda program yönetmenliğine başladı. Yine aynı yıl çeşitli kısa filmler çekerek sinemayla tanıştı.

2006-2007 yılında Üniversite televizyonunda yayın şefliği görevine devam etti. 2006 yılından itibaren Üniversite televizyonundaki göreviyle birlikte Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi bünyesinde çalışmalarını sürdüren Süha Arın Kısa-ca Belgesel Atölyesinde kısa film alanında çalışmalara katıldı. Belgesel atölyesinde kısa film çalışmalarına yoğunluk verdi. 2008 yılında yüksek lisansını tamamladı. Birçok filmde yönetmenlik, görüntü ve kurgu yönetmenliği yaptı. İlk belgesel filmi olan “Çalı” çeşitli festivallerden birçok ödül aldı. Daha sonra “Hangi Savaş” kurmaca filmiyle yine birçok festivalde üniversitesini

temsili eti. “Siyah Beyaz”, “Dokunamıyorum”, “Yakamoz” adlı kurmaca filmiyle kısa film yolculuğuna devam etti.

Üniversite son sınıfta Derviş Zaim’in Kültür Bakanlığı desteğiyle çektiği “Nokta” adlı filmde reji asistanlığı yaptı. 2010 yılında Karaman’da çekilen yönetmenliğini Caner Erzincan’ın yaptığı “Mar” adlı Uzun metraj sinema filminde yönetmen yardımcılığı yaptı. Nivan Yapım adlı yapım şirketinde yönetmen yardımcılığı göreviyle İstanbul’un yurtdışında gösterilmek üzere hazırlanan tanıtım belgesel projesinde görev aldı. Erkamed prodüksiyon şirketinde drama yönetmenliği ve senaryo yazarlığı yaptı.

Yönetmenin “Sûfî” belgesel filmi ilk profesyonel drama çalışmasıdır. 5.TRT Belgesel Film Günlerinde profesyonel kategoride ve 2013 Altın Safran Belgesel Film Festivalinde finalist olan “Sûfî” filmi TC Kültür Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü tarafından da desteklendi.

“Rûmî” adlı belgesel filme yönetmenlik yaptı.

2015 yılında çekim ve montajını tamamladığı “İnsan Bu Meçhul” adlı belgesel çalışması 2016 yılı içerisinde festivallerde yarıştı. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı himayelerinde ve THY ana sponsorluğunda 12 bölüm olarak hazırlanan “Kervan, Kadim Bir Medeniyetin Yol Hikâyesi” adlı belgesel filmin yönetmenliğini yaptı.

2019 yılında “İhtiyarlar Taburu” adlı Kültür Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü’nün de desteklediği uzun metraj sinema filminin senaryosunu yazdı ve yönetmenliğini yaptı.

2018 yılı itibariyle dört yıl içerisinde hazırlanacak olan “Türklerin Mirası” adlı 18 bölümden oluşan belgesel filmin de yönetmenliğini yapmaktadır.

Film çalışmalarının yanı sıra Konya’da uluslararası olarak yapılan Sûfî Filmleri Festivali’nin iki yıldır yönetim kurulunda yer almaktadır. Anadolu Drama Sanatları adlı şirketin de sahibidir.

Ulusal Festivallerde Ödül Alan Filmleri:

“Özür Dileriz” kısa film (2004), “Çalı” belgesel film (2006), “Hangi Savaş” kısa film (2007), “Dokunamıyorum” kısa film (2008), “Nokta” uzun metraj sinema filmi (2008), “Mar” uzun metraj sinema filmi (2010), “Sûfî” belgesel film (2013), “Dervân-ı Âlem” belgesel film (2013), “Küçük Bir İyilik” kısa film (2014), “Rûmî” belgesel film (2014), “Ümmet-i Muhammed” kısa film (2015), “Dönüşüm” uzun metraj filmi (2014), “Ekmek Kırıntıları” kurmaca kısa film (2015), “İnsan Bu Meçhul” belgesel film (2016), “Kervan” belgesel film (2016), “Türklerin Mirası” belgesel film 2018. “İhtiyarlar Taburu” uzun metraj sinema filmi (2019).

KONYA'DA FİLM ÇEKMEK "İHTİYARLAR TABURU"

Merhabalar, davetiniz için, dinleme nezaketiniz için şimdiden teşekkür ediyorum.

Konu başlığımız Konya'da Film Çekmek, aslında Konya'da Sinema, Sinemada Konya, diye Sûfi Filmleri Festivali'nde biz Konya'da Sinema, Sinemada Konya'yı yaklaşık iki üç yıldır çalışıyoruz. Hatta Ahmet Kuş ağabeyimizin de kitaplarıyla destek verdiği bir alandır.

İhtiyarlar Taburu filminin özeline gelmeden önce kısa bir özet geçmek istiyorum.

Sinema filmleri açısından Konya, benim bakış açım göre, 2000 öncesi ve 2000 sonrası diye ayrılmadığı. Çünkü 2000 yılı öncesinde Konya'da film çekmek zaten sinema sektörü açısından da belli bir sıkıntıları olan bir alandı. Ancak ben biraz irdelediğim zaman, dediğim gibi, bu festivalden dolayı biraz irdeledim. Genelde Konya'da filmler muhafazakâr mahallenin yaptığı filmlerin dışında genel akım filmler, Konya'yı biraz daha muhafazakâr kültürün, daha

doğrusu İstanbul merkezde, kadının ötekileştirildiği, belli kaçamak yapılacak iller, belli bir bakış açısının biraz karanlık kaldığı sahnelerin çekildiği bir şehir, bakışıyla ele almışlar. Tabii muhafazakâr sinema için yine söylüyorum, onlar daha farklı, sonuçta Konya kültürel birikim açısından sinema veya bir yere de bir şeyler için bir kılavuzdu. 2000 sonrasında ise bu sefer biraz daha ulaşım olanaklarının artması, belli bir bakışın kırılmasından dolayı artık biraz da coğrafi güzellikleri ile sinemaya konu olmuştur. Ki, bence Konya'nın hak ettiği yer tam da burasıdır. Özellikle kültürel mirası, kültürel mirastan kastım Selçuklu mirası, bir payitaht şehir olması, aynı zamanda kısa mesafelerde coğrafi olarak çok farklı iklimleri barındırmasıdır. Mesela Karapınar'da erozyon ama Beyşehir'de bir deniz gibi gözükmektedir. Tüm bunlar 2000 sonrası sinema için Konya'yı önemli bir şehir hâline getirmiştir.

Ben Konya ile 2004 yılında tanıştım. Kısa filmler gereği farklı farklı ütopik sahneler gerektiğinde Konya'nın dışında çok başka bir şeye de ihtiyacımız olmadı. İlerleyen yıllarda, yani 2008 sonrası beş yıl kadar İstanbul'da çalıştım. Ondan sonra tekrar film projeleriyle Konya'ya, Karaman'a, Aksaray'a, bu bölgelere gelmeye baş-

ladıkça da bu sefer biraz daha ağırlık vermeye başladık. Özellikle son beş yıldır, yakinen de takip ediyorum, İstanbul'dan arkadaşlarımız geliyor, gezdiriyoruz, yani Konya'nın sinemadaki en büyük farklılığı, coğrafi zenginliğidir. Bunun dışında kültürel miras olarak mesela sinemaya nasıl bir katkıda bulunuyor, şimdi mesela son dönem yükselen bir Selçuklu kültürü var. Bu kültürün de ana kaynağı en nihayetinde Osmanlı için İstanbul, Selçuklu için Konya olmakla beraber kısmen Kayseri'dir, kısmen Sivas'tır. Dikkat ediyorum, mesela çekim maliyetlerinden dolayı belki ana platolar, veya büyük genel sahneler İstanbul'da çekilirken küçük sahneler veya hut da filmin tamamı Konya'da çekiliyor. Hatta şu anda bile Ahmet Yesevî'nin hayatını anlatan bir TRT dizisi, Tüyap Uluslararası fuar alanına kurulan bir platoda çekiliyor. Onun öncesinde yine birkaç Selçuklu konulu, 1071 Malazgirt gibi prodüksiyonlar hep Konya'da çekiliyor. Çünkü dediğim gibi kültürel bir miras var. Buna ister bakış açısı diyelim, isterseniz bazıları kervansaraylar, hanlar, hamamlar doğal platolar deyin; bir şekilde sinemada Konya'da neden yapılmış, denildiğinde son yirmi yılda tarihî filmlerin ana mekânlarından birisi olmuştur. Bunun yanında deneysel filmlerin

de, deneysel filmlerden kastım benim de çalıştığım Derviş Zaim'in Nokta filmi, bu film teknik olarak şöyle bir film; kesintisiz sahneler, yani bir kamera var, sürekli karakterlerin etrafında dönüyor. Bunun için ne lazım, düz bir alan lazım. Yani kapı varsa kamerayı kesmen gerekir. Derviş Zaim Hoca böyle bir deneme yapmak istiyor, bunun için en uygun mekân Cihanbeyli'deki Tuz gölünü görüyor. Çünkü orası düz bir alan, senaryosuna da iyi kötü uyuyor, orada çekmeye başlıyor. Yani biraz böyle arayış filmlerinin mekânı gibi oldu. Mesela Semih Kaptanoğlu'nun Buğday filmi, bildiğiniz gibi çok fazla ödül de aldı, onun öncesinde bir çöl arıyor hatta ben de yardımcı oldum, Karapınar'da o küçücük çöl alan var, erozyonu önleme bölgesi, orayı tercih ediyor. Konya'nın en büyük tercih edilme sebebi bence coğrafi koşullarıdır. Bunun yanında Konya'nın dezavantajlarını, isterseniz İhtiyarlar Taburu üzerinden aktarayım. Kendi yaşadığım sorunlar vardı. Şimdi bir video var onu göstermek isterim. Bu benim geçen yaz çektiğim İhtiyarlar Taburu filminin kamera arkası görüntülerinden oluşan bir kolaj'dır.

Öncelikle bu film en nihayetinde bütün edebî eserlerde olduğu gibi bir fikirdi. Konya bağlamında bakmaya çalışacağım. Ben Gümüşhaneliyim ama fikir dünyam Konya'da oluştu. İyi ki böyle bir şehirde oluştu. Konya'nın değişik bir yapısı var. Yani hep kültürel miras diyorum ya, bir tarafta tasavvuf, bir tarafta benim bakış açım göre şeriatın da çok güçlü olduğu bir yönü var, tasavvufun da çok güçlü olduğu yönü var. Doğunun ve batının da bir sentez hâli var. Bir tarafta mimarî hatalar var ama diğer tarafta da mimari şaheserler var. Hep böyle bir yazar için veya bir yönetmen için, bir senarist için müthiş bir ilham kaynağı var. Yani sürekli bir kontrasta, sürekli bir zıtlıkla baş başasınız. Bu hikâye de kısaca özetlemek gerekirse; beş tane Kore gazisi, gaziler derneğine takılıyorlar, sabah akşam çay içip sohbet ediyorlar, arada sırada da kutlamalara gidiyorlar. Ama en nihayetinde Suriye savaşı var, güçlü bir şekilde devam ediyor. Türklerin de savaşçı özelliklerini

kendi aralarında sürekli konuşuyorlar. Alparslan şöyle fethetmişti Anadolu'yu, böyle yapmıştı gibi. Biz ne yapalım, Suriye'ye yola çıkalım, gitsek üç beş günde orada savaşı kazanır geliriz. Kore'de nasıl kazandıysa Suriye'de de kazanırız, diyorlar. Beş kişi yola çıkıyorlar ama yolda Anadolu'nun hikâyesi başlıyor. Bedenen başlayan bir yolculuk artık zihnen bir yolculuğa dönüşüyor. Neden zihnen bir yolculuğa dönüşüyor? İhtiyarlığın verdiği etkenlerden dolayı biraz yavaş gidiyorlar ama onlara göre sanki atların üstünde son sürat gidiyorlar; ama akşam olduğunda bir bakıyorlar Zazadın Han'dalar, Konya'dan 20 km mesafede...

Bu beş gazi artık Suriye'ye gitmekten ziyade geçmişin dünyasının neyi inşa ettiği üzerine tartışmalara başlıyorlar. Bu tartışmalar kültür seviyesi çok da yüksek olmayan insanların arasında geçiyor ki, ben özellikle onu işlemek istedim. Mesela Saffet Yurtsever ağabey hoca rolünde ve bazı konulara bilimsel olarak girmek istiyor ama tam da giremiyor. Ben de öyleyim, bazen Selçuklu tartışması oluyor, hâlâ Alpaslan'ın Türkiye Selçuklularının Sultanı olduğunu düşünüyoruz. Halbuki alakası yok. Sanki Alpaslan Konya'ya gelmiş, burayı başkent yapmış gibi düşünüyoruz. Bu yüzden tarih bilgimiz biraz sıkıntılı. Ben de filmde biraz bunu vermek istedim, ama en nihayetinde karakterlerin niyeti temiz. Yani bir şekilde savaşa müdahil olmak istiyorlar, ama başarılı da olamıyorlar.

Tüm bu düşünceler benim için Konya'da var oldu. Bedestende, ya da Bolu lokantasında oturduğumda yanıma bir yaşlı amca gelip de yemek yemeye takati olmazken göğsünde gazilik madalyonunun olması benim için müthiş bir ilhamdır. Veya akşam bir kafede oturduğumuzda insanların bedenleri Konya'da kalsa bile ruhlarının Bosna Hersek'de dolaşması, Balkanlar coğrafyası için endişelenmesi, bazen masamıza bir genç geliyor neredeydin, Balkanlardaydım diyor, işte Sivil Toplum Kuruluşları götürdü, diyor. Konya'nın bu yönü beni çok cezbediyor. Sanki böyle bir şekilde bedenlen burada oturuyor olsa da hayal dünyası, belki Mevlâna'nın da söylediği gibi, hani Konya'yı merkez görüp de Buhara'ya, Semerkant'a ışığı vursun, diyor ya aynı onun gibi bir dünyası var. Bundan ilham alarak İhtiyarlar Taburu'nu yazdım. Konya'da değil de başka bir şehirde yaşasaydım böyle bir film çekebilir miydim, muhtemelen içeriği farklı olurdu. Çünkü bir tasavvuf hikâyesi, bir yol hikâyesi. Konya'nın en başta benim fikrime, ilhamıma çok büyük katkısı oldu. Tabi coğrafi kültür açısından da Konya'nın çok faydası var. Mesela İstanbul'dan ekiplerle çalışıyoruz, diyorlar ki senaryoda bu kadar şey yazmışsın, bir yerde Kervansaray var, bir yerde şehir merkezi var, bir yerde gaziler derneği var, bir yerde dağın tepesinde tek başına bir türbe var. Bütün bunları yapabilecek misin? Konya'ya

gelin diyorum, ben bunların hepsini tek tek gezdireceğim. Böyle aralarında çok büyük mesafe yok. En fazla bir buçuk saatlik mesafe olacak. Geldiklerinde de bunu görüyorlar.

Kervan filmi İbrahim Dıvarcı Ağaylerle birlikte yaparken, ekiplerle bir hafta da neredeyse bütün Türkiye'yi çektik, yani o 6-7 şehri çektik, 2 hafta sırf Konya'da çekim yaptık. Çünkü, Konya gerçekten çok zengin bir tarihî kültüre sahip. Gelen ekipler de daha sonra birkaç ekibi peşine takıp Konya'da şurası var, orada çekelim; burası var, burada çekelim; diye başka ekipleri de getirdiler. O yönden de güzel bir şeye vesile olduğumuzu düşünüyorum.

Konya'nın dezavantaj olarak başka neyi var?

Konya'nın sinema açısından kültürel mirası çok fazla yok. Hani fazla yok derken belki Anadolu şehirleri arasında; 1-2-3 sıralamasına girebilir. Ama bir İstanbul için ben bu kıyaslamayı yapıyorum. Teknik ekip, ekipman, malzeme, bizim belki hani çoğu zaman kitap yayınlayanlar bana soruyor, sinema filmi yapmak için kitabın dışında, fikrin dışında ne gerekli, diye. Diyorum, teknik cihaz. Çünkü bir kitabı yazarken yazarın hayal dünyası onun teknik cihazıdır. Yanlış isem beni düzeltin. Ama bir film yaparken o

filmi gerçekleştirmek için belli aletlere ihtiyaç duyuluyor. Bunların hiçbirisi hemen hemen Konya'da yok. Biz bunları İstanbul'dan getiriyoruz. Bu sefer maliyetler çok artıyor, bunun yanında yetişmiş eleman ve ekip çok fazla yok. Konya'da genelde hani bunu diriltmeye çalışıyoruz. Konya'dan çıkan yapımcılara diyoruz ki, Konya'da çalıştığınız zaman Konya'daki ekipleri en azından işin içine entegre edin. Yani oyuncu olur, ben mesela kast ekibine oluştururken mutlaka bir kişi de olsa Konya'dan bir oyuncu bu ekibin içinde olması lazım. Sağ olsun Saffet Yurtsever Ağabey oldu. Sonra İsmail Detseli Ağabeyi tanıdık o da olsun dedik. Sonra da her teknik ekibin içine Konya'da bu işe emek veren birer ikişer tane adam koyduk. Çünkü nihayetinde yarın, öbür gün öyle projem olacak ki, İstanbul'dan getireceğim bir ekip olmayacak, bütçem o kadar olmayacak. Bu sefer ben Konya'dan bu işi en azından görmüş, geçirmiş, tecrübe etmiş, profesyonel olarak yaşamış insanlarla çalışabilirim, düşüncesi var. Bunu, mesela burada 2-3 yıl önce büyük bir film de yapıldı, keşke o filmde de yapabilseydik. Ondan önceki filmlerde de yapabilseydik şu anda Konya'da çok doğru bir ekipmana ulaşmış olabilirdik, diye düşünüyorum. Bunun dışında Konya'da en önemli şey sermayedir, finansmandır. Aslında kurumlar destek veriyorlar, ama bunları anlatana kadar 1-2 yıl geçiyor. O da çok büyük bir dezavantaj bence.

Mesela şöyle bir şey var; bakanlık diyor ki, ben sana vergi indirimini sağlayan bir yazı vereyim git, özel şirketlerden destek al. İstanbul'da bir holdinge gittiğin zaman onlar bunu biliyor; ama Konya'da Holding'den randevu alıyorsun, gidiyorsun ona bu evrakın ne işe yaradığını anlatıp ikna edinceye kadar 1-2 yıl geçiyor. Çok fazla da uğraşamıyorsun. Bu da bir dezavantajdır.

Şirince'de Matematik köyü, başka bir yerde Fen köyü, gibi bazen biz gençlerle oturup konuşuyoruz. Acaba Konya'da böyle bir köy kursak ne olurdu, hemen aklıma Drama köyü geliyor. Yani Konya'nın, gerçekten sizler de benden daha iyi biliyorsunuz, çünkü birçok konuda kalem oynattınız, yazdınız, çizdiniz. Nacizane fikir dünyama göre Konya'da en çabuk yetişebilecek, dört mevsimde de ürün elde edilebilecek en büyük kalem, edebî yöndür. Çünkü bu topraklarda, bunu sloganik olması açısından söylemiyorum, bir niyetin gerçek olması için hani derler ya 'Türbenin oradan mı geçtin' diye, bunu ben hayatımda 5-6 defa yaşadım. Mesela filme başlamadan önce de gittim. Farklı bir dünya var. Bunu yaşamayan insana bunu anlatmak belki çok fantastik gelebilir, ama ben şuna inanıyorum. Bir baba nasıl ise çocuğu da öyle olur ya, bir şehrin geçmişi neyse gelecek kuşaklar açısından da ona etki edeceği ne inanan birisiyim.

Konya'nın en büyük avantajı geçmişte oluşan tasavvufu, geçmişte oluşan Ahîlik, Mevlevîlik kültürü hem Osmanlı döneminde hem de Osmanlı sonrasında bile bir şekilde devam edebilmesidir. Bu benim açımdan çok büyük bir avantajdır.

Bunların tamamını toparlayamasak bile en azından sizlerin desteğini alarak, Mustafa Güçlü Ağabey ile İbrahim Dıvarcı sayesinde birkaç defa oturduk. Onun birkaç cümlesi zihnimde. Ergenekon noktasında, Ergenekon'un aslında bir metafor olduğunu, zihnen bir özgürlük hikâyesinin anlatıldığını, ben onu aldım ve günü geldiğinde kullanmak istiyorum. Yani bu kültür camiasını bir arada tutabilecek bir şey olabilirse, Konya'da sinemanın çok daha ileriye çıkabileceğini düşünüyorum. Çünkü Türkiye Yazarlar Birliği bunu yapmış, ama Konya'da yazarlığın dışında bazı kültürel şeyler de var, ama ne yazık ki onlar tek başına. Mesela sinema da onlardan birisidir. Belki destek isteyeceğimiz noktalarda arttı, çünkü adam diyor ki, yani geçmişte adamlar geldiler buraya, şurayı kırdılar, burayı yıktılar, ya da filmde yanlış şeyler gösterdiler, gibi korkuları var. Ama o korkuları da kırmak, böyle söyleşilerle, böyle filmlerle belki mümkün olabilir, diye düşünüyorum. Bunun dışında mesela son iki yıldır Sûfî filmler Festivalleri hazırlıyoruz. Sağ olsunlar, geliyorlar. Hani sûfî filmlerin en büyük sıkıntısı, Türkiye'de Sûfî

filmler yapılmış ama dünyada da sûfi filmler yapılmış; onları getirmeye çalışıyoruz. Ama bazıları bizim kültürümüz açısından, tırnak içinde, ayıklayıcı olabiliyor. Onları eyleyim diyoruz, o yönden biraz sıkıntı yaşıyoruz ama yavaş yavaş bir film kültürü, bir festival kültürü oturtturmaya çalışıyoruz.

Çünkü ben şuna inanıyorum, belki biz çok fazla olmasa da bizden sonra gelecek kuşak en azından bir Türkiye Yazarlar Birliği olduğu gibi Sinemacılar Birliği Konya Şubesi de yapabileceklerine inanıyorum. Şöyle bir şey var; ben her zaman kaynağa doğru gittikçe bir şeylerin düzeleceğini biliyorum. Ne zaman ki kaynaktan uzaklaşırsak bozular, özelliğini kaybeder. Bu, su için de geçerlidir, insan için de geçerlidir, inanç için de geçerlidir. Bir şeyin kaynağından uzaklaşınca bozulduğuna şahit olmuşumdur. Kendi hayatımda da oldum. Mimarî yapıda da oldum, coğrafi olarak da oldum. Biz çekimler gereği daha geçen hafta İbrahim Dıvarcı Ağabeylerle Sivas'a da gittik, Kayseri'ye de gittik. Hepsini çok severim. Divriği'yi çok severim. Bırakın merkezleri ilçelerini de çok severim, âşığımdır. Lakin sanki Konya'da kurulan dünya buraya gökyüzünden gelmiş gibidir. Mesela Sivas'tan, Kayseri'den geçmiş; yani orası kaynağa, Orta Asya veya Ortadoğu'ya daha yakın olduğu için aslında onların daha yüce olması gerekirken, belki ben bilmiyorum burada

pozitif bir ayrımcılık yapıyor olabilirim, Konya'da böyle acayip bir sinerji var. Yani enerji var. Bu sadece dinimiz açısından değil, aynı zamanda, işte Klistra gibi, Sille gibi bambaşka bir değişik dünya. Bunu söylerken de Yurtdışından aktivistler geliyor, gezdiriyoruz, belgeseller çekiyoruz, başka şeyler yapıyoruz. Bunlar da işte Kapadokya bölgesini gezmiş oluyor, doğru bölgesini gezmiş oluyor, bu hislerimde yalnız olmadığımı onlardan duyunca da anlayabiliyorum. Dilimizi bilmeyen insanların bile hissiyatlarıyla Konya'ya bir başka baktıklarını biliyorum. Şükür ki biz, özgür bir şekilde Konya'nın sokaklarında geze biliyoruz. İstedığımız yere girip girip çıkabiliyoruz. Bu şehrin bir de sevdiğim bir özelliği gerçekten üretim yapan sanatçılara, edebiyatçılara, mesela Sultanlar türbesini görmek her kula nasip olmazken bana nasip oldu. Ne bileyim bir film çekeceğim zaman bu resim en güzel şu alandan çıkar dediğim zaman, bir İl Kültür Müdürünü arayabilmek veya bir belediye yetkilisine ulaşabilmek, en kötü yani bir şekilde vatandaştan, halktan destek görebilmek apayrı bir pozitif tarafıdır.

Çok teşekkür ediyorum. İnşallah film biter, gösterimini burada birlikte yaparız. Eleştirilerinizi alırız.

KONYA'DA FİLM ÇEKMEK

TYB Konya Şubesi'nin 17. Hafta programında
"KONYA'da FİLM ÇEKMEK ve İHTİYARLAR TABURU" filmi konuşuldu.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, "Şehre Sözümüz Var" sloganıyla yürüttüğü 2020 Kültür Etkinlikleri programının Covid19 salgını sebebiyle ara verdiği yüz yüze katılımlı ikinci programını gerçekleştirdi.

TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu üyesi sanatçı Saffet Yurtsever'in düzenlediği programa konuk olan ödüllü Senarist-Yönetmen Fatih Sezgin; "Konya'da Film Çekmek ve İhtiyarlar Taburu" başlıklı konferansında Konya'da sinemayı 2000 öncesi ve 2000 sonrası diye ikiye ayırdı. 2000 öncesinde mahallî filmlerin yapıldığını ve kadının ötelendiğini, 2000 sonrasında ise ulaşım olanaklarının artması ve belli bir bakışın kırılması ile daha çok coğrafi güzellikleriyle, özellikle kültürel Selçuklu mirasıyla, bir payitaht olmasıyla, kısa mesafelerde farklı iklim ve kültürleri barındırmasıyla sinemaya konu olduğunu söyledi.

Konya’da film çekmenin avantajlarını ve dezavantajlarını sıralayan Yönetmen Fatih Sezgin; “Bir yönetmenin hayalini gerçekleştirebilmesi için teknik cihazlara ihtiyaç vardır. Bunların birçoğu Konyada yoktur. Bunları İstanbul’dan getiriyoruz. Bu sefer maliyetler çok artıyor. Yetmişmiş ekip de çok fazla yok. Bunu Konya’da diriltmeye çalışıyoruz. Burada film yapmak isteyenlere Konya’dan da ekip oluşturmalarını tavsiye ediyoruz.” dedi.

İhtiyarlar Taburu filmini çekerken Konya’dan da oyuncu ve teknik eleman kullandığına vurgu yapan Sezgin; “Ben kast ekibini oluştururken Konya’dan da mutlaka bir kişi de olsa bu ekibin içinde olması gerekir dedim ve Saffet Yurtsever abiyi ve daha sonra İsmail Detseli abiyi dahil ettik. Teknik ekibin içine de birkaç tane Konya’dan eleman yerleştirdik ki; daha sonraki projelerde bu yetişmiş elemanlarla İstanbul’a muhtaç olmadan tamamen Konya’da kendi imkânlarımızla çalışabilelim. Keşke daha önceki çalışmalarımızda da bunu yapabilseydik.” dedi.

Konya’da film çekmenin en önemli dezavantajlarından birinin de finans ve sermaye sorunu olduğunun altını çizen Yönetmen Fatih Sezgin; “Bakanlıkların sanatsal faaliyetlere destek veren kurumlara vergi indirimini sağladığını Konya’daki büyük şirketlere ve holdinglere bir türlü anlatamadık. İstanbul’da bu iş çok kolay, büyük şirketler ve holdingler bunu biliyorlar ve destek veriyorlar. Ama Konya’dakilere bunu inandırabilmek/anlatabilmek uzun bir zaman alıyor. Yöneticilerle randevu alıp görüşebilmek, derdini anlatabilmek, onların anlayabilmeleri çok zaman alıyor. Bu da bir dezavantaj.” dedi.

İHTİYARLAR TABURU

Beş Kore gazisinin yaşlılıklarının son demlerinde Gaziler Derneğinde vakit geçirirken Suriye’de çıkan iç savaş sebebiyle zulme uğrayan Suriye halkını kurtarmak amacıyla Kore’de gösterdikleri kahramanlıkları yeniden yaşamak ve bir işe yaramak düşüncesiyle yola çıkmalarını ve yol hikâyelerini konu edinen “İhtiyarlar Taburu” filminin kamera arkası görüntülerinin gösterildiği program sonunda Senarist-Yönetmen Fatih Sezgin’e günün anısına TYB Konya Şubesi Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Ahmet Akman ile filmde rol alan Saffet Yurtsever ve İsmail Detseli tarafından plâket takdim edildi.

#şehresözümüzvar

MUSİKİDE
DÂHİ DOKUNUSLAR
DEDE EFENDİ - BEETHOVEN

Prof. Dr. Mehmet Gönül

Düzenleyen: Melahat Ürkmez

18 TEMMUZ 2020 CUMARTESİ
20-30

TANTAVİ KÜLTÜR MERKEZİ

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
KONYA TİYATRO VE SAHNE SANATLARI BİRLİĞİ
MERAM BELEDİYESİ
KARATAY BELEDİYESİ

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya_subesi
tybkonya42@gmail.com
tybkonya

Prof. Dr. MEHMET GÖNÜL

-ÖZGEÇMİŞ-

Mehmet Gönül, 1973 yılında Konya’da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Konya’da tamamladı. Üniversite eğitimine kadar olan süreçte talebesi olduğu okullarda oluşturulan ve ulusal düzeyde yarışmalarda dereceler alan korolar ile pek çok etkinliğe saz ve ses icrası ile katıldı.

1997 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü’nden derece ile mezun oldu.

Talebeliği esnasında Türk musikisinin çeşitli tür ve biçimlerinde pek çok konser programlarına iştirak etti. 2004 yılında merhum Prof. Dr. Feyzi Güllünc danışmanlığında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimini, 2010 yılında Prof. Dr. Gülçin Yahya Kaçar danışmanlığında Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi Anabilim Dalında doktora eğitimini tamamladı.

2011 yılında hocası Prof. Dr. Gülçin Yahya Kaçar'ın kurucusu olduğu Gazi Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuarı Çalgı Eğitimi Bölümüne (Yrd. Doç. Dr.) Öğretim Üyesi olarak atandı. Konservatuarda uzun süre müdür yardımcılığı, bölüm başkanlığı, yönetim kurulu üyeliği vazifelerinde bulundu.

2014 yılında yorumculuk (ud) alanında doçent unvanı almaya hak kazandı.

2019 yılında Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuarına profesör olarak atandı.

Lisans eğitiminin başlangıcından bugüne yurt içinde ve dışında pek çok konser programına genel sanat yönetmeni ve ud, tambur, ritim, saz ve ses icrası ile iştirak etti.

Ulusal ve uluslararası sempozyum, panel, workshop ve çalıştaylara davetli olarak katıldı. Yürütücüleri arasında yer alarak uluslararası düzeyde projeler gerçekleştirdi. Yüksek lisans ve doktora derecesine sahip talebeler yetiştirdi. Taranan hakemli dergilerde makaleleri, ileri ud icrasına ve Türk müziği solfej, makam, usul, dikte eğitimine yönelik kitapları ve Türk müziği alanında kitap bölümü yazarlıkları bulunmaktadır.

Hâlen Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuarında öğretim üyeliği, Konservatuar Müdürlüğü ve Türk Müziği Anabilim Dalı Başkanlığı görevlerine devam etmektedir.

Konservatuarın yapılandırılması çalışmalarını sürdürmekte, yüksek lisans ve doktora talebelerinin tez danışmanlıklarını yürütmekte ve akademik çalışmalarına devam ettirmektedir.

MÛSİKÎDE DÂHİ DOKUNUŞLAR

Dede Efendi - Beethoven

Değerli hâzirun, sizleri hürmet ve muhabbetle selamlıyorum.

Bizleri böyle bir etkinlikle burada buluşturan Türkiye Yazarlar Birliği Konya şubesi idarecilerine ve mensuplarına, programların gerçekleştirilmesinde çok değerli katkılar sunan büyükşehir ve merkez ilçe belediye başkanlıklarına ve emeği geçen herkese şükranlarımı arz ediyorum.

Doğumunun 250. Yılı dolayısıyla 2020 yılının tüm dünyada Beethoven yılı olarak kutlanması münasebeti ile biz de söyleşimizin başlığını Beethoven ve onun çağdaşı, Türk Mûsikîsinin âbide isimlerinden Hammamizâde İsmâil Dede Efendi özelinde **Mûsikîde Dâhi Dokunuşlar** olarak belirledik.

Söyleşimizin sonunda, bugüne bir nazire olsun maksadıyla, NEÜ Türk Müziği Devlet Konservatuarı icra heyeti mensubu değerli akademisyen arkadaşlarımla birlikte sizlere küçük bir dinleti sunmak arzusundayız.

17,18 ve 19. Asırlar Dünya müzik tarihi için ayrı bir öneme sahiptir. Bu asırlarda Dünya sathında müzik önemli gelişim ve değişimler yaşamıştır. Klâsik olarak kabul edilen ve bugün icra edilen eserler

ve formların pek çoğu ve/veya ilk örnekleri bu zaman diliminde yaşamış sanatkârlar eliyle vücut bulmuş, arşivlere kazandırılmıştır. Âsârın bestelenmesinden-icra edilmesine, eserlerin yazımından-icrâda kullanılan sazlara ve üsluplara kadar müzik, her alanda pek çok inkılâbı bu asırlarda yaşamış, müzik kültürleri arasında cereyan eden etkileşimler eserlerde kuvvetle hissedilmiş, vücut bulan özgün eserler tarih sayfalarında müstesnâ izler bırakmıştır.

18. yy'ın sonundan, 19. yy'ın ortalarına kadar olan zaman dilimine isimlerini altın harflerle yazdıran iki dâhî sanatkârla bu asırlar taçlanmıştı denilebilir.

Kısıtlı zamanımızı etkin kullanmak adına, daha önce dünyaya gelmesi sebebi ile Beethoven'dan başlayarak asıl konumuza gelelim müsaadenizle.

Ludwig van Beethoven

Doğumu: (Kiliseden elde edilen vaftiz kayıtlarına göre) **17 Aralık 1770 Bonn / Almanya'dır.** Maria Magdalena (Keveşich) ve Johann van Beethoven çiftinin yedi çocuğundan ikincisidir. Hazindir ki kardeşlerinden 3'ü sağır, ikisi âmâ, diğeri de zekâ engellidir. İki kardeşi dışında diğeri erken yaşlarda vefat etmiştir.

Ailesi ona, kendisi de Bonn'un önemli müzisyenleri arasında sayılan aynı zamanda bir saray koristi ve koro şefi olan dedesinin adını verdi (Ludwig van Beethoven). Beethoven'ın alkol bağımlısı olan babası da yine aynı sarayda tenor olarak koristlik yapıyor, keman ve klavye dersleri veriyordu.

İlk hocası olan babası, belki de alkol bağımlılığı nedeniyle kavuşamadığı şöhret ve ihtirasları sebebi ile, yeteneğinin erken yaşta farkına vardığı oğlunu –ki Beethoven o zaman henüz 4 yaşında idi- baskı altında tutuyor, yorucu bir eğitimle ona dersler veriyordu. Hatta bu baskı, küçük Beethoven'ın, müzikten nefret etmesine sebep olacak kadar ağırdı. Neticede bu stresli ve travmatik hayat onun bünyesinin sürekli zayıf bırakıyor, Beethoven mütemadiyen

hasta-lıklarla mücadele ediyordu. 5 yaşına geldiğinde ailenin yakın dostlarından müzik öğretmenleri de oldu. Gilles van den Eeden'den org, Tobias Friedrich Pfeiffer'den klavye Franz Rovantini'den keman ve viyola dersleri almaya başladı. İlk konserini verdiği 1778 yılında henüz 7 yaşında idi.

1779'da Neefe'den ilk bestecilik derslerini almaya başladı. 1783'te de, hocasının yardımıyla ilk bestesini yayımladı. 1783'te yayınlanan ilk 3 piyano sonatı ile şöhreti duyulmaya başlayan Beethoven mad-di ve manevi destek görmeye para kazanmaya başlamıştı.

(<https://www.tarihiolaylar.com/biyografiler/beethoven-152>)

1787'de Beethoven, dönemin bir başka dehası Mozart ile tanışmak ve birlikte çalışmak umuduyla Viyana'ya gider ancak annesinin rahatsızlığı sebebi ile geri dönmek zorunda kalır. Beethoven'ın yeteneğini gören Mozart, etrafındakilere;

"Bu çocuğa iyi bakın! Gün gelecek, tüm dünya onu tanıyacak..." demiştir.

Mozar'tın 1791 yılında vefatı sebebi ile bir daha bir araya gelme ihtimalleri de ortadan kalkmış oldu. Annesi o 18 yaşında iken verem sebebiyle hayatını kaybeder. Tek dayanağı olarak gördüğü annesinin vefatı onu bir hayli üzmüştür.

Yalnız kaldığı hayatında özel piyano ve viyola dersleri vererek geçimini sağlıyor, besteleri ve icraları ile şöhreti günden güne artıyordu. Beş yıl aradan sonra 1792 yılında 21 yaşında kendisini Bonn'a bağlayan her şeyi arkasında bırakarak tekrar Viyana'ya gitti. Çağın bir başka ünlü ismi Joseph Haydn ile çalışmaya başladı. Haydn'ın desteği ile şöhreti Viyana'da da çabucak arttı. Artık eserlerini sarayda icra eden ve bu yolla iyi para kazanan önemli bir sanatkar,

haline gelmişti. (<http://www.dergibursa.com.tr/sessizligin-icindeki-olumsuz-senfoni-beethoven>)

Hayatı boyunca pek çok hastalıkla mücadele etmek zorunda kalan Beethoven, **yirmili yaşların sonlarında** ünlü bir müzisyenken Prens Lichnowski ile beraber çıktığı Prag, Dresden, Leipzig ve Berlin seyahatinden dönerken yakalandığı tifüs veya menenjit olduğu söylenen bir hastalığa bağlı olarak işitme duyusunu yitirmiştir. (Turgut, <https://www.kibrisgazetesi.com/bir-kere-daha-devrimci-deha-beethoven-uzerine-makale,10894.html>)

İşitme sorunları sebebi ile çok zor günler geçirir oldu. Artık insanlarla ilişki kurmakta güçlükler çekmeye başladı. 1817 yılında 47 yaşında işitme duyusunu tümüyle yitirdi.

Küçük yaşlarında zorla başladığı fakat zamanla hayatının büyük bir kısmını kaplayan müzik onda o kadar derinlere nüfuz etmişti ki artık duyamaması besteler yapmasına, piyano çalmasına mani olamamıştı. Dışarıdan duyduğu sesler susunca, ruhuyla işitmeyi başarabilmiş olacak ki 9. Senfoni gibi nadide eserlerini bu zor zamanlarında besteledi, icra etti. Bu eseri belki de işitmeden icra eden, yöneten tek icracı da kendisi oldu.

İnsandan Tanrıya uzanan bir köprü olarak nitelediği 9. Senfoni-yi ilk kez 10 bin kişilik bir dinleyici topluluğuna devasa bir orkestroya şeflik ederek icra etti. İşitemediği hissedilmeksizin, süregiden konserde, dinleyicilerin hayranlıklarını dizginleyemeden birden coşan alkışlarını da duyamamıştı maalesef. Yardımla arkasına döndürüldüğünde duyamadığı alkışları görebildi.

26 Mart 1827'de 56 yaşında hayata gözlerini yumdu. 10 binlerce insan cenaze törenine katıldı. (<http://www.dergibursa.com.tr/sessizligin-icindeki-olumsuz-senfoni-beethoven/>)

Beethoven Klasik dönemden Romantik döneme geçişin en ünlü bestekârlarındandır. Bestelerinde insanı, barışı, özgürlüğü öncelleyen bir tutum içerisinde olmuştur.

Beethoven, 9 senfoni, 5 piyano konçertosu, 1 keman konçertosu, 1 Operası, 1 piyano, keman ve çello için üçlü konçerto, 32 piyano sonatı gibi pek çok eser bestelemiş ve sonraki nesillere önemli bir miras bırakmıştır.

Özellikle Mehter mûsikîsi ve Mevlevî ayinlerinin Avrupa Müzik kültürü üzerinde derin izleri olmuştur. Beethoven gibi Avrupanın önde gelen pek çok bestekârı Türk marşı, Marş, Alaturka gibi isimlerle eserler bestelemişler yada eserlerinde Türk ezgilerine ve/veya ritimlerine yer vermişlerdir. Beethoven tarafından bestelenen Türk Marşı ve Dervişler korusu gibi eserler bunlardan bazılarıdır.

Atina Harabeleri / opus (eser) 113

Osmanlıya karşı yaşanan Yunan isyanını yücelten bir beste olduğundan bizler tarafından çok fazla bilinen bir eser değildir. Ancak, eserin üçüncü koro parçası olan “Dervişler Korosu”, Hz. Peygamber Efendimizi (SAS), Kur’an ayetleri ışığında öven ve Kâbe isminin sıkça zikredildiği, İslam Dini ve Türk mûsikîsi adına önemli izler taşımaktadır. Eserin Beste i Kadim Düğah Mevlevî ayininden esinlenerek yapıldığı yönünde tespitler mevcuttur. Eser sadece erkekler tarafından ünison okunmaktadır. (Feza Tansuğ <http://www.musikidergisi.net/?p=1531>)

Eserin sözleri şöyledir;

"Kollarımızın kıvrımlarında ayı taşıdınız ve paramparça ettiniz. Kâbe! Muhammed!

İşıltılı Burak'a bindin ve yedinci cennete uçtun Büyük Peygamber! Kâbe!"

Hammâmizâde İsmâil Dede Efendi

9 Ocak 1778 İstanbul'da doğdu. Babası, Süleyman Ağa (Manastıra bağlı Kesriye kasabasındandır), Annesi Rukiye hanımdır. İsminden de anlaşılacağı üzere babası Süleyman Ağa, Hamam işletmecisidir. 7 yaşında Çamaşırıcı mektebinde eğitim gördüğü sırada sesinin güzelliği ile dikkatleri çeker ve okulun İlahi topluluğunun başına getirilir.

Şişman hoca lakaplı Uncuzade Mehmet Efendi, Oğlu ile aynı sınıfta olan Dede Efendi'yi yakından tanıma fırsatı bulur ve mûsikî yetkinliğini keşfederek onunla meşke başlar. Bu süreçte yüzlerce eser meşk ettikleri bildirilmektedir.

(Nûri Şeyda Beyden naklen) Okuldaki eğitimi sırasında küçük İsmail'in dehasını gösteren bir hadise cereyan eder. Hocası Uncuzade, sınıfı ile birlikte **Sazkâr fasıl** icrası esnasında bestesi **Tâbî'ye ait olan** bir eserin meyanını hatırlayamaz ve talebelerine her birinin meyanı üzerinde çalışması için ödev verir. Ertesi derste talebeleri hazırladıkları meyanı hocalarına okumaya başlar, sıra İsmail'e gelip de meyanı okumaya bağladığında orijinal besteyi anımsatacak kadar ustaca bestelemiş olacak ki Uncuzade eserin orijinal meyanını hatırlar ve eserin icrası öylece tamam edilir. Uncu zade Mehmet Efendi'nin bu hadise üzerine kendisine musikide icazet verdiği bildirilmektedir.

(<https://www.anakronik.org/nuri-seyda-dede-efendi-ikdam/>)

Mehmet Emin Efendi'nin himayesinde çeşitli devlet görevleri yerine getirirken bir taraftan da Yenikapı Mevlevihanesine devam

eder. Ali Nutkî Dede, kardeşi Abdülbâki Nâsır Dede ve zamanın önde gelen diğer sanatkârlarından faydalanarak kendini yetiştirmiştir. Ney üflemeği de Abdülbâki Nâsır Dede'den öğrendiği rivayet edilmektedir. (Özalp, 2000;531)

Hocası Ali Nutkî Dede'nin; "Oğlum, mûsikî fenni sana Allah vergisi öyle görüyorum ki, istikbalin en büyük üstadı olacaksın." (Salgar, 1995;14) İfadeleriyle övgüsüne mazhar olur.

3 Haziran 1798 de 20 yaşında iken Yenikapı Mevlevihanesinde çileye başlar. Kısa bir süre sonra babasını kayben İsmail Efendi, babasının işlettiği hamamı satarak dergâha bağışlar. Çilesi sürecinde bestelediği, "Zülfünder benim baht-ı siyâhım" adlı bûselik şarkısı mûsiki çevrelerinde büyük yankı uyandırır. Özellikle Sultan III. Selim'in gösterdiği teveccühün etkisi ve Hocasının oluru ile 1001 (33 ay) gün süren çileyi, -bazı kaynaklara göre 10 ayda tamamladığı bildirilse de- Hocası Ali Nutki Dedenin Defter-i Dervişan kayıtlarına göre 6 Mart 1801'de yaklaşık 21 ay gibi bir sürede tamamlayarak Dede unvanını alır. (Salgar, 1995;15) Daha sonra bestelediği "Ey çeşm-i âhû hicr ile tenhâlara saldın beni" mısraıyla başlayan hicaz nakış bestesi de musiki çevrelerinde taltiflerle karşılanınca şöhreti iyice bilinir olmuştur ve artık Sultan III. Selim'in davetiyle haftada iki kez toplanan ve Sultan huzurunda icra edilen küme fasıllarına hanende olarak katılmaya davet edilir.

1802 yılında saraylı Nazlıfer Hanım'la evlenerek dergâhtan ayrılmıştır. Âyin günlerinde mevlevîhâneye gidip mûsiki dersleriyle meşgul olan İsmâil Dede 6 yıl içerisinde sevdiklerinin arka arkaya kaybı ile mahzun zamanlar yaşar. 1804'te şeyhi Ali Nutkî Dede'yi, bir yıl sonra ilk çocuğu Sâlih'i -kaybetti. Oğlunun vefatı üzerine duygularını, "Bir goncafemin yâresi vardır ciğerimde" mısraıyla başlayan Bayâtî murabba bestesiyle dile getirdi- 1808'de annesiyle hâmisi III. Selim vefat eder; 1810'da da ikinci çocuğu Mustafa'yı da kaybetmiştir. (Salgar, 1995;17)

İsmâil Dede'nin II. Mahmud devrinde de sarayla münasebetleri devam etmiştir. 1812'de "musâhib-i şehriyârî"ler (padişah Dostları) arasına alınır. Bir müddet sonra da müezzinbaşılığa getirilir. Ayrıca bizzat padişah tarafından Murassa' İmtiyaz nişanı ile mükâfatlandırılmıştır. Sultan Abdülmecid döneminde müezzinbaşılık görevi devam etmesine rağmen sarayda eski samimi havayı bulamadığı kaydedilmektedir. 1842'de isteği üzerine Sultan Abdülmecid tarafından kendisine Ahırkapı civarında bir konak verildi. (Salgar, 1995;17)

Batı müziği etkisinin gün geçtikçe arttığı Abdülmecid devrinde bu durumdan rahatsız olduğu ve rahatsızlığını talebesi Dellâlzâde İsmâil Efendi'ye, "Artık bu oyunun tadı kaçtı" şeklinde özetlediği söylenir. 1846'da talebeleri Dellâlzâde İsmâil ve Mutafzâde Ahmed efendilerle birlikte padişahdan hacca gitmek için izin alır. Hac yolunda, Kutbünnâyî Osman Dede'nin unutulmaya yüz tutan mî'râciyesini bu talebelerine meşketmiştir. Yakalandığı kolera hastalığından kurtulamayarak 10 Zilhicce 1262 (29 Kasım 1846) tarihinde Mina'da vefat etti. Mekke'deki Cennetü'l-Muallâ'da Hz. Hatice'nin (ra) ayak ucunda medfundur. (Salgar, 1995;28)

Kendisinden sonra gelen sanatkârları etkileyen, Türk mûsikisine yeni bir üslûp ve kimlik kazandıran İsmâil Dede, ayrıca hâfızasındaki eserlerle geçmiş-gelecek arasında köprü vazifesi görmüş ve birçok eserin yeni nesillere ulaşmasını sağlayarak Türk musikisine çok önemli bir hizmette bulunmuştur.

Rast Nat-ı Mevlânayı icra edilecek ayinin makamında doğaçlama okuduğu rivayet edilmektedir. (Salgar, 1995;18) Başta Mevlevi Ayinleri olmak üzere musikimizin hemen her formunda 500'den fazla eser besteleyen Dede Efendi'nin, günümüze ulaşan beste sayısı yaklaşık 300'dür.

Dellâlzâde İsmâil Efendi, Mutafzâde Ahmed Efendi, Yağlıkçızâde Ahmed Ağa, Şâkir Ağa, Hamparsum Limonciyan, Hacı Ârif Bey, Eyyûbî Mehmed Bey, Çilingirzâde Ahmed Ağa, Nikogos Ağa,

Suyolcuzâde Sâlih Efendi, Yeniköylü Hasan Efendi, Behlûl Efendi, Hâşim Bey, Sermüezzın Rifat Bey, Gelibolu Mevlevîhânesi şeyhi Hüseyin Azmi Dede ve Zekâi Dede en meşhur talebelerindendirler.

Şimdi sizlere Beethoven ve Dede efendiden seçtiğimiz eserlerden oluşan bir dinleti icra etmeye çalışacağız.

Betofen 9. Senfoniden bir bölüm / Rast, Kar-ı Müşterek ten bir bölüm (sazlarla) / Rast, Yüzündür cihanı münevver eden / Rast, Yine bir günlühal aldı bu gönlümü.

TYB Konya'da BEETHOVEN ve DEDE EFENDİ konuşuldu

Prof. Dr. MEHMET GÖNÜL:

**“Mehter Musikisi ve Mevlevî Âyinleri Avrupa Müzik Kültürü
Üzerinde Derin İzler Bırakmıştır.”**

Türkiye Yazarlar Birliği Konya şubesi tarafından doğumunun 250. Yılı dolayısıyla 2020 yılının tüm dünyada **“Beethoven Yılı”** olarak kutlanması münasebeti ile Beetho-

ven ve onun çağdaşı, Türk Mûsikîsinin âbide isimlerinden Hammamîzâde İsmâil Dede Efendi özelinde **“Mûsikîde Dâhî Dokunuşlar / Beethoven, Dede Efendi”** adlı program, Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkıları ve sanatseverlerin katılımlarıyla Tantavi Kültür Merkezinde gerçekleştirildi.

Yazar Melahat ürkmez'in düzenlediği program, Necmettin Erbakan Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Müdürü Prof. Dr. Mehmet GÖNÜL'ün Beethoven ve Hammamîzâde İsmail Dede Efendi'nin hayatları ve sanatkar kişilikleri hakkında bilgiler vermesi ve eserlerinden örnekler dinletilmesi ile başladı. Sonrasında Necmettin Erbakan Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı İcra Heyeti mensuplarından Prof. Dr. Mehmet GÖNÜL (Ud), NEÜ A. K. İlahiyat Fakültesi Türk Din Mûsikîsi Anabilimdalı Başkanı Öğr. Gör. Mustafa YILDIRIM (Bendir ve Ses) Konservatuvar Öğr. Gör. Yakup AKSOY (Viyola ve Keman), Öğr. Gör. Özcan ÇETİK (Viyolonsel), NEÜ A. K. E. F. Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Arş. Gör. Cafer Sami DOĞAN (Kanon) ve Bahattin ATABEY'in (Ses) iştirak ettiği dinleti ile sona erdi.

17. 18. ve 19. Asırların dünya müzik tarihi açısından ayrı bir öneme sahip olduğunu söyleyen Prof. Mehmet Gönül; “Bu asırlarda müzik alanında dünya çapında çok önemli değişim ve gelişimler yaşanmıştır. Klasik olarak

kabul edilen ve bugün icra edilen eserler ve konuların pek çoğu ya o dönemde bestelenmiş ya da ilk nüvelerini ve formlarını o dönemlerde oluşturmuştur. O dönemde yaşayan çok değerli sanatkârlar ve bestekârlar aynı zamanda bugünkü âsârın bâkisi ve icraatçısıdır. Âsârın bestelenmesinden icra edilmesine, eserlerin yazımından icrada kullanılan sazlara ve icra alanındaki hususlara kadar müzik, her alanda pek çok inkılabı bu asırlarda yaşamıştır. Müzik kültürleri arasında cereyan eden etkileşimler eserlerde kuvvetle hissedilmiş, vücut bulan özgün eserlerle tarih sayfalarında müstesna izler bırakmıştır. 18.yy sonundan 19.yy ortalarına kadar olan zaman dilimine isimlerini altın harflerle yazdıran iki dâhi sanatkârla bu âsır taçlanmıştır.” dedi.

Özellikle Mehter musikisi ve Mevlevî âyinlerinin, Avrupa müzik kültürü üzerinde çok derin etkiler ve izler bıraktığına, onlarca eserin Avrupa’da Türk Marşı, Alaturka gibi benzer Türk isimleriyle anıldığına vurgu yapan Prof. Gönül; “Beethoven’un da Türk müziğine yakın olduğuyula alakalı izler vardır. Çok meşhur eserlerinden Atina Harabeleri, Osmanlı’ya karşı Yunan ayaklanmasını yücelten bir eser olduğu için Türkiye’de çok fazla bilinmez. Eserin 4.bölümünün ismi Dervişler Korosu’dur. Hz. Peygamber’in Kamer suresinde belirtilen Ay’ı ikiye ayırması hadisesini anlatır. Diğer sözlerinde de İsrâ suresinde geçen Mîrac hadisesini anlatır.” dedi.

Programda, Beethoven’ın 9. Senfonisinden bir kesit ve Dede Efendinin bestelerinden oluşan eserler icra edildi.

Program sonunda Prof. Dr. Mehmet GÖNÜL’e günün anısına TYB Konya Şubesi Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Ahmet Çaycı ve TYB Konya Şubesi eski başkanlarından Prof. Dr. Hayri Erten tarafından plaket takdim edildi.

#şehresözümüzvar

Hattat Şeyh Hamdullah
 II. Bayezid, Hattat Şeyh Hamdullah'tan Ne İstedi?
 Prof. Dr. Fatih ÖZKAFA
 25 TEMMUZ 2020 CUMARTESİ
 20:30
 TANTAVİ KÜLTÜR MERKEZİ
 Düzenleyen: Hasan Bayraktar

KATKILARIYLA

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ

- tybkonya.org.tr
- 0332 350 45 25
- TYB Konya Şubesi
- tyb_konya
- tybkonya42@gmail.com
- tybkonya

Prof. Dr. FATİH ÖZKAFA

-ÖZGEÇMİŞ-

Fatih Özkafa, 1974 Konya doğumlu. 1994 yılından itibaren Hattat Hüseyin Öksüz'den Hüsn-i Hat dersleri almaya başladı. 1996 yılında Selçuk Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. 2002 yılında hattatlık icâzetnâmesi aldı. Ardından divanî, celî divanî ve ta'lik yazılarını meşk etti. Yüksek lisansını tamamladıktan sonra farklı branş hazırlık eğitimi olarak Sanat Tarihi Anabilim dalında doktora başladı.

2005 yılında, Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü'nde araştırma görevlisi oldu. 2009 yılında yardımcı doçent, 2013 yılında doçent oldu. İrcica ve Albaraka tarafından düzenlenen uluslararası yarışmalarda beş kez ödül aldı. Bazı uluslararası yarışmalarda jüri üyeliği yaptı.

2013-2016 yılları arasında Konya Büyükşehir Belediyesi sanat danışmanlığı görevini üstlendi.

2011-2018 yılları arasında Dubai’de düzenlenen Uluslararası Mushaf Buluşmaları’na, muhtelif Kur’an-ı Kerim cüzleri yazmak üzere altı kez davet edildi.

2016 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü’ne naklen atandı. Aynı yıl Albaraka Sanat Akademisi’nde Hüsn-i Hat öğretim üyeliğine de başladı.

2017 yılında, T.C. Cumhurbaşkanlığı Millî Saraylar Danışmanlar Komitesi üyeliğine atandı ve Yıldız Şale Köşkü Klasik Türk Sanatları Merkezi’nde Hüsn-i Hat öğretim üyesi oldu. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü’nde eğitim almaya başladı.

Temmuz 2020’de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü Türk İslâm Sanatları Tarihi Anabilim Dalı’nda profesör oldu. Yurt içindeki ve yurt dışındaki çok sayıda resmî ve özel koleksiyonda klasik ve modern kategorilerde hat eserleri bulunmaktadır. Felsefe, edebiyat, fotoğraf, grafik tasarım ve sinema da ilgi alanları arasındadır.

HATTAT ŞEYH HAMDULLAH

II. Bayezid, Hattat Şeyh Hamdullah'tan Ne İstedi?

Şeyh Hamdullah gibi hat sanatı tarihi bakımından son derece önemli olan bir ismi anmak üzere buradayız. Şeyh Hamdullah o kadar mühim bir isimdir ki, hat sanatı tarihini, özellikle de Türk hat sanatı tarihini Şeyh Hamdullah'tan önce ve sonra diye ikiye bölebiliriz. Şeyh Hamdullah'ın yaşadığı ve yetiştiği coğrafya, siyasi ve sosyal şartlar tam olarak anlaşılmadan, öğrenilmeden Şeyh'in niçin bu kadar önemli bir isim olduğunu da tam olarak idrak edemeyiz. Onun hat sanatında yapmış olduğu inkılabı elbette hattatlar çok daha iyi fahmedebilirler. Kendisinden önceki mirası en güzel şekilde tevarüs edip onu bir üst merhaleye taşımak için ne gibi mücadeleler verdiğini ve bunun meyvesinin nasıl ortaya çıktığını en güzel şekilde hattatlar tasavvur edebilirler. Ama bununla birlikte kültür-sanat tarihimizin son derece önemli bir kilometre taşı olan Şeyh Hamdullah'ın ne gibi yeniliklere imza attığını, kültür-sanata merakı olan herkesin de bilmeye hakkı olduğunu düşünüyorum. İçinde bulunduğumuz 2020 senesi, Şeyh Hamdullah açısından son derece önemlidir. Çünkü kendisi 1520 yılında vefat ettiği için şu anda vefatının 500. yıldönümünü idrak ediyoruz.

Şeyh Hamdullah'ın yaşadığı 15. ve 16. asırlarda hat sanatının çok yoğun bir şekilde icra edildiği muhitlerden biri Amasya'dır. Amasya, hepimizin bildiği gibi o zaman şehzâdeler şehri olduğundan orada birçok ilim ve sanat erbabı ikamet ediyordu; bunlar aynı zamanda şehzadeleri de yetiştiriyorlardı. Koca bir devletin başına geçecek olan kişilere hususî bir eğitim veriyorlardı. Bu eğitim süreci içerisinde Şeyh Hamdullah'ın nasibine de Sultan II. Bayezid şehzâdelik döneminde tevafuk etmişti. Abbâsîler'den Osmanlı'nın İstanbul'u fethettiği dönem sonrasına kadarki süreçte Yâkût el-Musta'sımî'nin çok büyük tesiri vardı ve o devirde hâlen Yâkût el-Musta'sımî'nin kurmuş olduğu mektep mevcudiyetini devam ettiriyordu. Şeyh de böyle bir kültür havzasında yaşıyordu.

Yâkût el-Musta'sımî için, Abbâsîler'in en önemli hattatıdır, diyebiliriz. Kendisinden önce İbn-i Mukle ve İbnü'l-Bevvâb, hat sanatında ölçülü yazıdan nispetli yazıya geçişin önemli isimleridir. Bunlara da ve Hatt-ı Mensub diyoruz. İbn-i Mukle ile birlikte Hatt-ı Mevzun'dan Hatt-ı Mensub dönemine geçildi. Aşama aşama, geometrik nispetlerle bu üç büyük hattat, Aklâm-ı Sitte'yi olgun bir kıvama erdirdi. Aklâm-ı Sitte ise Farsça'da "Şeş Kalem" olarak bilinen, Türkçe'de "**Altı Kalem**" diye bildiğimiz, altı önemli yazı çeşididir. Yani Muhakkak, Reyhânî, Sülüs, Nesih, Tevkî', Rıkâ'. İşte bu yazılar Yâkut dönemine gelindiği zaman, artık ideal nispetlerine kavuşmuş idi. Yâkut, 1298 senesinde vefat etti. Şeyh Hamdullah 1520'de vefat etti. Aralarında yaklaşık iki asır kadar fark var. Bu süre zarfında Abbâsîler tarih sahnesinden silindi. Arada Selçuklu dönemi, Beylikler dönemi ve Osmanlı'nın kuruluş dönemi var. Bu konuyla ilgili olarak Şeyh'in doğduğu ve yetiştiği coğrafyaya gelmeden önce nasıl bir kültürel ve sanatsal atmosfer vardı, o konuya kısaca temas etmek istiyorum.

Bildiğiniz gibi el-Câhız isimli meşhur bilim adamı pek çok eser bırakmıştır ve 9. asırda yaşamıştır. El-Câhız'ın Türkler açısından önemli bir yönü, İslâm tarihinde Türkler'i medheden ilk kitabın

müellifi olmasıdır. *Fedail-i Türûk/Türklerin Faziletleri* isimli kitabı meşhurdur. O dönemlerde, Arap etkisinin çok baskın olduğu bir dönemde, yöneticilerin, halifelerin Arap olduğu ve Arap olmayanları da mevâli olarak kabul ederek dışladıkları bir dönemde gerçekten önemli bir eserdir. Daha sonra bir başka kitap karşımıza çıkıyor. Doğrudan isminde yine Türk ifadesinin geçtiği bir kitap: **Tuhfetü't-Türk**, bu kitabın müellifi de

Necmeddin et-Tarsûsî'dir. Tarsûsî, Tarsuslu gibi anlaşılıyor ama Dımaşk/Şam coğrafyasında dünyaya gelmiştir. Bu kitabın üzerinde önemle durmak istiyorum. Çünkü konuyla doğrudan olmasa da dolaylı bir bağlantısı olduğunu düşünüyorum. **Tuhfetü't-Türk** isimli bu kitap, 1353 yılında te'lif edilmiş. Yani İstanbul'un fethinden yüz sene kadar önce, Dımaşk/Şam bölgesinde. 1320 senesinde dünyaya gelmiş olan Necmeddin et-Tarsûsî, çok kısa sürede ilimde büyük merhaleler kat'ederek 16 yaşında medresede hocalık yapmaya başlamış. Genç denecek bir yaşta, 1357'de, 37 yaşında iken vefat ediyor. Ama geride pek çok eser bırakıyor. Bırakmış olduğu eserlerden bir tanesi de onun bu siyasetnamesidir. Geçtiğimiz yıllarda Türkiye Yazma Eserler Kurumu tarafından neşredildi. Çok hacimli bir kitap olmasa da mühim bir kaynaktır. Aynı cilt içerisinde Arapçası ve Türkçesi ile birlikte basıldı.

Bu kitabın bizim açımızdan ehemmiyeti nedir?

Burada Necmeddin et-Tarsûsî, Türkler'in lehine olan bir yorum yapıyor. Bu yorum, hükümdarlık için Kureyşîlik şartının olmadığına, Türkler'in de hükümdar/halife olabileceğine dair bir yorum olduğu için çok önemli. Şimdi bu, ilim tarihi açısından, siyaset tarihi açısından kayda değer bir atılımdır. Çünkü, Buhârî ve Müslim'de de geçen bir Hadis-i Şerif'e göre "*Yönetici/Halife Kureyş'tendir*"; yani halife Kureyşî olmalıdır. Dolayısıyla bu hadise istinaden Müslümanları yönetecek olan kişinin muhakkak neseb olarak Kureyş'e

bağlanması gerekiyor. Şimdi bununla ilgili Hanefî mezhebi ilk olarak genişletilmiş bir yorum yapmış ve Türklerin de daha doğrusu Arap olmayanların da halife olabileceğine yönelik bir ictihat yapmış. Bu konuyla ilgili olarak Memlûklülerin de hâkim olduğu bu coğrafyada, Memlûklüler Türk asıllı oldukları için, Necmeddin et-Tarsûsî, onların da lehine olabilecek böyle bir yorum genişletmesi yapıyor: **“Türkler de Halife olabilir.”** Bu anlayış, dolaylı olarak Osmanlılara da tesir ediyor. Yani bu kitabı yazdıran Osmanlı idaresi değil ama buna benzer yorum ve ictihadlar çoğaldıkça birtakım tabular yıkılmaya başlıyor ve böylelikle Türklerin önü âdeta açılmaya başlıyor, yeni bir devir zuhur ediyor. Arapların hâkimiyetleri Müslümanlar arasında zayıflamaya başlıyor. Çünkü bu gibi görüşler muteber ilim adamları tarafından serdediliyor ve bunların yazdığı şeyler de kulak ardı edilemeyecek kadar da ehemmiyeti haiz şeylerdir. Burada, siyasi gücün ve otoritenin, dini metinlerin yorumlanmasınaki etkilerini de elbette gözardı etmemeliyiz.

Necmeddin et-Tarsûsî, Hanefîlikte, Şâfîliğin aksine Hilâfet için Kureyşîlik, müçtehitlik gibi şartların olmadığını bu kitapta dermeyer ediyor.

Şimdi böyle bir ilmî vasatın üzerinden bir müddet daha geçip şartlar Türkler’in daha çok lehine gelişmeye başladıktan sonra Amasya’da, ilmin ve sanatın çok gelişmiş olduğu, İstanbul’un da minyatürü şeklinde bir coğrafyaya sahip olan bu bölgede, padişahlar çocuk yaştan itibaren âdeta staj yapıyorlar, valilik, beylik yapıyorlar ve aynı zamanda eğitim alıp tecrübe kazanıyorlar.

Şeyh Hamdullah’ın babası olan Mustafa Dede, mükâşefe ehli veliyullahtan bir zatla karşı karşıya geliyor. Mustafa Dede aynı zamanda bir hattat ve Sühreverdi şeyhidir. Mustafa Dede’nin karşılaştığı bu velî ona mülâkî olunca şöyle diyor: **“Ey Dede, senin tezevviç edeceğin filan mahallede bir fakirenin kızıdır ve andan gayrısı değildir. Heman anı al, sakın tereddüt etme!”** Yani evleneceği kişiyi adres göstererek tavsiye ediyor.

Mustafa Dede de bu velî zâtın tavsiyesine binaen gidiyor, o fakire kadının kızını, gariban bir kızı alıp onunla izdivaç ediyor ve daha sonra bu velî bundan haberdar olup tekrar mülâkî olunca Mustafa Dede'ye şöyle diyor: *“Ol fakire-i salihânın yetimesini vasiyetim tutup aldın, Allah sübhanehu ve Teâlâ andan sana veled-i salih vere ki, anın kemâlâtı meÂrif ve mehasini, yani onun irfâmı ve iyilikleri, meşhur-ı herşehr, mezkur-ı herdehr olup anın nâmı ilayevmi'l-kıyâme zinde ola ve ismi de Hamdullah ola!”*

Türkçe'den Türkçe'ye tercüme edersek; onun ismi, onun iyilikleri her şehirde meşhur olsun, her zaman anılsın ve onun nâmı kıyamet gününe kadar yaşasın, hayatta kalsın. İşte bu tavsiyeye binaen yapılan izdivaçtan bir erkek evlat dünyaya geliyor ve ismi de Hamdullah oluyor.

Hamdullah'ın babası Şeyh olduğu için, o da Hamdullah ibn Şeyh, sonra da Şeyh Hamdullah olarak anılıyor. Kendisi babasından hat dersleri alıyor. Şeyh Hamdullah'ın kayınpederi ve aynı zamanda dayısı olan Celaleddin Amasî, dayızadesi Muhyiddin Amasi ve akrabasından Abdullah Amasi de hattat. Bunların hepsi Amasya'da sanat icra etmişler ve Türk hat sanatına başka isimlerle birlikte *Esâtize-i Rûm* (Anadolu'nun üstadları) olarak geçmişlerdir. Bu yedi kişi Esâtize-i Seb'a'ya nazîre olarak geliştirilmiştir. Esâtize-i Seb'a içerisinde ise daha ziyade Arap hattatlar vardır. Bunların başını Yâkut el-Musta'simî çekiyor. Diğer isimler Abdullah Sayrafî, Yahya Sofî, Mübarekşah Suyûfî, Mübarekşah b. Kutub, Abdullah Ergun ve Ahmed Sühreverdi. Bunlar yedi büyük üstat olarak biliniyor. İşte buna karşılık olarak Anadolu'nun en büyük hattatlarına da Esatize-i Rum denilmiş. Bunların başında Şeyh Hamdullah'ı sayabiliriz. Diğer isimler ise Abdullah Amâsî, Celaleddin Amâsî, Muhyiddin Amâsî, Mustafa Dede, Ahmed Karahisarî ve Şerbetçizâde İbrahim Efendi'dir. Buna benzer olarak Yedi Bilge eski kültürlerde de var. Antik Yunan medeniyetinde de Yedi Bilge diye bilinen isimler var: Bunlar Thales, Solon, Cleobulos, Chilon, Bias, Periander ve Pittacus gibi isimlerdir.

Bizim tasavvuf kültürümüzde Ricâlü'l-Gayb/Âlemde tasarruf sahibi gizli ve âşikâr veliler topluluğu olarak bilinen Yediler, Kırklar, malumunuzdur. Bazıları doğuda harflerin sayısı ile ilgili çeşitli buluşlar yapmışlar, onların önemli insanlar olduklarını söylemişler, bunların içerisinde de yine Şeyh Hamdullah Hazretleri var. Harfleri 12 tane olan isimler: Birisi Şeyh Abdulkadir (Abdulkadir Geylânî), Sadreddin Konevî, Yusuf Sünbül Sinan, Hasanü'l-Üsküdarî,

Hattat Mustafa Dede, Yakutü'l-Musta'simî, Mehmed Refî' Tabib, Kâtipzâde Hattat ve eş-Şeyh Hamdullah. Bunların hepsinin harf sayısı on ikidir.

Bizim bu programdaki konumuzun temel sorusu ve o sorunun cevabı için birtakım klasik kaynaklara müracaat etmek istiyorum. Çünkü bu kaynaklar hat tarihinde olmazsa olmaz olan, bir kitap, makale, tebliğ hazırlarken mutlaka başvurulması gereken kaynaklardır. Birincisi, Türk İslâm sanatları için Osmanlı döneminde yazılmış en eski kaynak kabul edilen ve 1587'de te'lif edilmiş olan Menâkıb-ı Hünerverân'dır. Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi'nin meşhur eseridir. Burada o döneme kadarki pek çok meşhur hattatın ve diğer sanatlarla uğraşan sanatkârların tezkireleri yer alıyor; aynı zamanda mürekkep yapımı, kağıt yapımı gibi hususlarda da malûmat veriliyor.

Diğer eser, Gülzâr-ı Savâb. Nefeszâde İbrahim tarafından 1630'larda yazılmıştır. Bir diğer kitap, 1737'de Suyolcuzâde Mehmed Necib Bey tarafından yazılmış olan Devhatü'l Küttâb'tır. Bu da Gülzâr-ı Savâb'a bir zeyl olarak yazılmıştır. Yani orada zikredilmemiş daha sonraki hattatlar bu kitaba dercedilmiştir.

Bunlardan sonra asıl önemli kitaplarımızdan birisi Tuhfe-i Hattâtîn. Bakın yine bir **Tuhfe** kelimesi karşımıza çıkıyor. Tuhfetü't Türk/Türklere armağan, bu da Tuhfe-i Hattâtîn. İki arasında da bir bağlantı kurmaya çalışacağız. **Tuhfe-i Hattâtîn**/Hattatlara Armağan isimli kitabın müellifi çok önemli bir isim, Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi, çok büyük bir âlim. Bir de ebced konusunda mâhir, çok iyi tarih düşürüyor, âdeta konuşurken, yazarken irticalen tarih çıkıyor ve kitabının adı bile bu bakımdan ilginçtir. Tuhfe-i Hattâtîn tamlamasındaki harflerin rakam değerlerini topladığımız zaman ebced hesabıyla kitabın telif edildiği 1173 (h.) senesi çıkıyor. Kitabın içerisinde yüzlerce hattatın hayatı anlatılıyor ve bunların nerdeyse hepsi ile alakalı bir tarih düşülmüştür. Şeyh Hamdullah için düşmüş olduğu tarih de ilginçtir. Onun doğumuna düştüğü tarih temeşşûk, yani meşk etmek. Hüsn-i hat için en önemli kavram olan **temeşşûk**'u Şeyh Hamdullah'ın doğum tarihiyle özdeşleştirmiş.

İşte, Tuhfe-i Hattâtîn, bugün bizim için kendisinden önce saydığımız üç önemli kitabın da bilgilerini kapsayan, onlara ihtiyaç duymadan kullanabileceğimiz bir eserdir. Yakın zaman önce Tuhfe-i Hattâtîn, Prof. Dr. Mustafa Koç tarafından latinize edilerek Klasik Yayınları'ndan neşredildi. Oldukça hacimli bir eser. Daha evvel elimizde Osmanlıca nüshası vardı ve hatta bununla ilgili bir küçük hâtıramı nakledeyim. Doktora tezime çalışırken Nuruosmaniye Camii'nin kuşak yazısı hattatını bir türlü tespit edememiştim. İmzası da yoktu. Nuruosmaniye Camii'nin yazıları da Türk hat sanatında en uzun kuşak yazıları olarak bilinir. Benim tez konum da kuşak yazıları olduğu için o en önemli camilerden birisiydi. Bu uzun yazıda Fetih Sûresi'nin tamamı yazılı. Dört buçuk sayfalık sûreyi ihtiva eden 155 metre uzunluğunda bir kuşak yazısıdır. İstanbul'da bir padişah camii, yani selatin camiiine bunu yazmış ama altına imza koymaktan imtina etmiş. Haliyle hattatı tesbit için Tuhfe-i Hattâtîn'e müracaat ettik. Ama ne dijital bir nüshası var, ne de

latinize edilmiş bir kopyası var. Osmanlıca ve hacimli bir kitap var elimizde. Bu kitabı hatmetmezseniz, o bilgiye ulaşamazsınız. Diyelim ki, baştan sona okudunuz; garantimiz yok, yine bulamayabilirsiniz. Ancak sonunda küçücük bir paragraf buldum. Mumcuzâde Mehmet bin Ahmed. Bu zatın tezkiresinde Tuhfe-i Hattatînin müellifi Mustakimzâde özetle şöyle diyor: “Nuruosmaniye’deki kesintisiz Sûre-i Fetih kuşağını yazan hattattır.” Bir buluş yapmış gibi insan seviniyor. Aslında kitapta olan bir bilgi; ama onu bile keşfetmek bazen önemli bir buluş olabiliyor.

Diğer esere geçiyorum. Bu kitaplardan iktibas yapacağım için bunları tanıtıyorum. Bir de yüksek lisans, doktora yapmakta olanlar vardır. Onlara da acizâne, bu kitapları özellikle ihsas etmek istiyorum ki; bunları okusunlar ve bu eserlerden çalışmalarında mutlaka istifade etsinler...

Diğeri İranlı Habib’in “*Hat ve Hattatân*” isimli eseridir. Son olarak da İbnülemin Mahmud Kemâl İnal’ın yazmış olduğu “” kitabıdır. Bu kitabın bir önceki son baskısı 1955’te Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmıştı, çok sayıda siyah beyaz fotoğrafın da bulunduğu çok kıymetli bir eserdir. 2021 yılında yeniden neşredilmiştir. *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli* adlı eser, Mahmud Bedreddin Yazır’ın, çok önemli bir kitabıdır ama ne yazık ki 1983’ten beri yeni bir baskısı yapılamadı. O yüzden de fotokopisini falan yaptırıyorlar.

Biraz önce, *Gülzâr-ı Savâb*'da geçen, Mustafa Dede ile veli-yullahtan bir zatın karşılaşması hikâyesinden bahsetmiştik. Şimdi geliyoruz II. Bayezid ile aralarındaki diyaloga: II. Bayezid ile Şeyh Hamdullah'ın tanışmaları muhtemelen Şeyh Hamdullah'ın babası olan Mustafa Dede ile padişahın yakınlığına kadar uzanıyor. Bu arada şunu da söyleyelim; Şeyh Hamdullah, dört padişah görmüş, Fatih devrinde yetişmeye başlıyor, ilk eserlerini veriyor. Ardından II. Bayezid dönemine yetişiyor ve onun bizzat hocası oluyor. Daha sonra onun vefatında hâlâ hayattadır. Yavuz Sultan Selim tahta geçiyor. Yavuz Sultan döneminde nedense o padişahla yıldızları pek barışmamış. Yavuz'un da sert mizacı, biraz da fetihten fetihe koşması sebebiyle yaklaşık 7-8 yıl boyunca Alemdağ'daki inzivağâhına çekilmiş Şeyh Hamdullah. Yani Yavuz'la muhatap olma durumu yok. Ama hâlâ hayattadır. Yavuz vefat ediyor, tahta Kanûnî Sultan Süleyman geçiyor. O zaman artık pîrlik, yaşlılık dönemidir. Kanûnî Sultan Süleyman, Şeyh Hamdullah'tan bir mushaf yazmasını istiyor, Kanunî'nin dedesinin hocası tabi. Ama Şeyh Hamdullah, çok yaşlı olduğunu ileri sürerek akrabası Abdullah Amâsî'ye yazdırabileceğini söylüyor.

Kaynaklarda bazı ihtilafı hususlara rastladım, ama kesin bir sonuca da ulaşmak mümkün olmadı. Çünkü bu kaynaklar da güvenilir kaynaklar olmakla birlikte tenakuz olabiliyordu aralarında. Birinde deniyor ki; Şeyh Hamdullah, II. Bayezid Han tahta çıktıktan sonra onu davet etti ve davetine icabeten Amasya'dan İstanbul'a o da göç ederek Padişah'ın maiyetinde bulundu. Bir diğer kaynak da padişahı habersiz olarak İstanbul'a geldi ve orada akrabasından olan Cemaleddin Amâsî, Abdullah Amâsî gibi hattatların yanlarına gizlice yerleşti. Böyle bir rivayet ihtilafı var. Bunu ben mantık yürüterek şöyle yorumluyorum: Burada biraz mistifikasyon yapıldığını, yani biraz işe gizem katmanın, gizli, kaçak geldiğini falan anlatarak hikâyeye renk katmanın amaçlandığını sanıyorum. Çünkü eğer Şeyh Hamdullah İstanbul'a gelip kendini kimseye göstermeyecekse,

gizli bir hayat yaşayacaksa, niye geldi İstanbul'a? Amasya'da hayatına devam edebilirdi. Padişah'tan uzakta, saray protokolünden uzakta kendi sanatını icra edebilirdi. Yani İstanbul'a gizli kaçak gelmesinin bir anlamı yok. Hatta bazı hikâyeler anlatılıyor: Sultan Bayezid, onun bir yazısını görmüş ve bunu yazsa yazsa benim hocam yazmıştır, onu bana çağırın, demiş vs. Bu gibi hikâyeler şahsen bana pek inandırıcı gelmiyor. Ben daha ziyade Padişah'ın davet etmesine binaen, ekibi ile birlikte İstanbul'a Şeyh Hamdullah'ın da getirdiğini düşünüyorum. Zaten aralarında şu diyalog geçiyor, bizim için altın kıymetinde olan diyalog; *"Sarayı âmirelerinde kâtip ve muallim olarak kendisini nasb ediyorlar, II. Bayezid, Şeyh Hamdullah'ı ve Şeyh merhuma gayet meyl-i muhabbetlerinden hârem-i muhteremlerinde bir makar ittihaz eylemişler ki, anda tenhaca Kelâm-ı Kadîm ve Furkân-ı Kerim kitabet edeler. Ve kendilerine dâhi hemdem ve hemnişin olalar."* Yani kendisine son derece iltifat ve hürmet göstererek, muhabbet besleyerek ona sakın bir ikametgâh tahsis ediyorlar ve Üsküdar'da iki tane köyü de arpalık olarak tahsis ediyorlar. Gelirlerini, maişetini kazanması için ki, o sükûnet ile paraya da ihtiyaç duymaksızın Kur'ân-ı Kerim kitabeti ile meşgul olsun.

Hat sanatı tarihinin akışını değiştirecek olan en önemli diyalog da şu; *"Bayezid Han, bir gün Yakutü'l-Musta'simî'nin hat ve kitâbette olan kuvve-i rasiyesinden ve kuvve-i asabiyesinden sual eylediler."* Gülzâr-ı Savâb'daki ifadeler çok hoş olduğu için sadeleştirmeden aldım, lütfen mazur görün. Yakutü'l-Musta'simî'nin hat sanatındaki o üstün, sağlam kudretinden soruyorlar Şeyh Hamdullah'a; *"Ne buyurursunuz Yakut hakkında?" diye. "Şeyh za'm etti ki, belki ol miktar olup veyahut kendileri Musta'simî'den piştâr ola."*

Aslında Şeyh Hamdullah daha evvelden de Abdullah Sayrafi'nin ve Yakutü'l-Musta'simî'nin kıt'alarını, yazılarını, murakkalarını tetkik etmiş, incelemiştir. Fakat burası Topkapı Sarayı ve çok önemli hazineleri içinde barındırıyor. Bayezid Han da hattat olduğu için o

sanat hazinelerinin kıymetini biliyor. Sanatın kıymetini bilmeyen sıradan bir padişah olsa onlara hiç dönüp bakmayacak, tenezzül dâhi etmeyecek; ama Yakutü'l-Musta'simî'nin oradaki en güzel kıt'âlarını buluyor. Bayezid hattat olduğu için bunları hususen araştırmış olmalı. Zaten Osmanlı padişahları, biliyorsunuz, aynı zamanda sanatkâr insanlardır. Sadece Şeyh Hamdullah ile II. Bayezid'in hocalık-talebelik ilişkisi yok. II. Mustafa ile Hafız Osman'ın, Abdülmecid Han ile Mahmud Celaleddin'in var, Râkım ile II. Mahmud'un da bu tür münasebetleri var. Padişahlardan yedisi, sekizi hattatlığıyla temayüz etmiş. Diğer padişahların da şairlikte veyahut musikide önemli pâyeleri var ki III. Selim malûmunuz, çok önemli bir bestekârdır. Yani padişahın bizzat sanatkâr olması, sanatı himaye etmesi, ona gerçek değerini vermesi bakımından çok mühimdir. Danışmanların zorlamasıyla, onun bunun itelemesi ile kültür-sanata yeterince teveccüh gösterilemez. O, insanın içinden gelmeli. Yani bütün yöneticilerin, Osmanlı padişahlarının bu yönünü de örnek almaları gerekiyor. Resme biraz yarım bakıyoruz sanki; belli başlı özelliklerini örnek almaya çalışıyor bazı yöneticiler; ama sanat yönü üzerinde çok durulmuyor padişahların. Bu da altı çizilmesi gereken bir husustur.

Şeyh Hamdullah diyor ki; bizimle ya eşdeğerdır yahut biz ondan çok az öndeyiz gibi bir cevap veriyor. Fakat Sultan Bayezid Han, Yakutü'l-Musta'simî'nin itina edip yazdıkları yazıyı görmemişsiz, yani siz görmemişsiniz, deyu buyurdular ve kendilerin hazine-i âmiresinde mahfuz olan Yakut'un mâ'ruf ve meşhur karavaraklarından yedi evrak verip sual ettiler. Bakın az önce bahsetmiştim; "yedi" yine geçti. Bu "yedi"nin hadis literatüründe, bazı dinî kaynaklarda, kesretten kinaye; yedi, yetmiş, yedi yüz bin gibi kullanıldığı da vakidir. Belki öyle de yorumlayabiliriz.

İşte şurası "**Sultan II. Bayezid, Şeyh Hamdullah'tan ne istedi?**" sorusunun cevabıdır: "*Bu tarz-ı Yakutî'den daha bihter ve pişter bir tarz-ı has ihtira olursa idi, bu tarz-ı has gayet hoşayende ve dilcûyende olurdu.*"

Tercüme edelim: Bu Yakut tarzı çok güzel bir tarz ama bundan daha güzel, daha öte, daha ileri bir tarz ihtira olunsa, yani bulunsa; yeni bir keşif, yeni bir yöntem, yeni bir usul geliştirilebilirse, o yeni üslûb bizleri son derece memnun ve mesrur eder, gönlümüzü açar, ferahlatır, diyor.

II. Bayezid'in Şeyh'ten istediği budur. Bu isteğe binâen Şeyh Hamdullah ne yapıyor? Bu soruyu çok ciddiye alıyor; çünkü karşısındaki hem padişah hem hattat, yani işi bilen birisi. Şeyh de bunun aslında, Türkler'in İstanbul'u fethettikten sonra her bakımdan söz sahibi bir devlet olacağına ilişkin bir teklif olduğunu biliyor. II. Bayezid aynı zamanda Bayezid-i Velî olarak biliniyor. Tasavvufî bir yönü var. Fakat belki biraz da mutaassıp addedilecek bir yönü var II. Bayezid'in. Fatih Sultan Mehmed'in olanca geniş görüşlülüğüne rağmen II. Bayezid daha kapalı birisidir. Fatih Sultan Mehmed'in yaptırmış olduğu portreleri sarayın dışına çıkarttırıyor. Bunlar elden ele satılıyor ve artık günümüzde British Museum'da, başka müzelerde veya müzayedelerde görebiliyoruz. Yani resim sanatına yönelik olumsuz bir dönem ama hat sanatı bakımından da çığır açıcı bir devir II. Bayezid dönemi.

Hikâyenin devamını Tuhfe-i Hattatîn'den nakledelim: "*Ken-dilere mahsus olan tavrı ve vadiyi âsâr-ı eslaf-ı kiram ve hutût-i*

Yakut-u benamdan istifham ve sahife-i zihinlerine irtisam etmekle beraber harice çıkarıp kuvveden fiile getirmek mümkün olmaz idi. Bu babda kemâl-i ızdırıp üzere iken Hazret-i Hızır âtiyyü'z-zikir aleyhisselam zuhûr idüp kendine ol tavr-ı ta'limle bir miktar müzakere ile tesliyet-i amîm peyda olup vakıa endek zamanda safha-i hayalinde merkûz olan vadi-yi edna himmetle kendülere hediye-i behiyye-i vehebe ve hibe-i Rahmaniye olmuşdur."

Bugünkü Türkçesi şöyle: Aslında Yakut'un bu sayfalarında kendinden geçip buradan yeni bir tarz çıkarmaya yönelik zihninde bir takım şeyleri şekillendirmişti ama bu kuvveden fiile tam dökülememişti. Yoğun bir ızdırıp içerisindeydi. Çile halindeydi. Padişah benden bir şey istiyor, -ki aynı zamanda kendi içinden de gelen bir istek- ne yapmam lazım ki, bir Türk tarzı ortaya çıksın? Artık Arap tarzında yazmayalım, biz yeni bir devletiz, cihana hakim olma yolunda büyük bir merhale kat etmişiz, İstanbul fetholunmuş, tamamen yerleşik hayata geçmişiz. Artık İstanbul yeni bir merkez haline gelirken Osmanlı, bilime, sanata, yönetime, hukuk anlayışına, kısaca her şeye damgasını vurmak istiyor. Hat sanatı ve mimari de İslâm âleminde o zamanki en önemli sanatlardandır. İşte bunun ızdırabı, bu sorumluluk Şeyh Hamdullah'ın iliklerine kadar hissettiği bir sorumluluktur. Bu sıkıntılı hâl içerisindeyken Hızır (a.s.) onun imdadına yetişiyor ve ona o zihnindeki, kuvve halindeki tasarımı fiiliyata dökme konusunda yardımcı oluyor. Ve bu çilenin neticesinde Şeyh Hamdullah yeni bir tarz ile ortaya çıkıyor. Bu tarz ile eserler vermeye başlıyor. 15. asrın sonları 16. asrın başlarıdır. Böylelikle kendisinden önce 200-250 yıl kadar hüküm sürmüş olan Abbâsî kökenli Arap tarzı yeni bir şiveye kavuşmuş oluyor. Bununla alakalı da Müstakîmzade tarih düşürmüş.

*"Şeyh oğlu Hamdi hattı tâ kim zuhur buldu
Âlemde bu muhakkak, fesholdu hatt-ı Yakut"*

Yani, *“Ne zaman ki Şeyh’in oğlu Hamdullah, bu hat sanatında yeni hamlesiyle zahir oldu. Yakut’un hattı artık fesholdu.”* Fakat şunun altını çizmek istiyorum: Burada Yakut’u bdişlamak, ötelemek, beğenmemek asla söz konusu değildir. Bunu Sultan II. Bayezid de biliyor, Şeyh Hamdullah da biliyor. Çünkü onların da âdeti üstadı mesabesinde. Çünkü Yakut, İslâm âleminde *Kıbletü’l-Küttâb* olarak bilinen birisidir. Hattatların yöneldiği, teveccüh gösterdiği birisidir. Burada önemli olan soru şudur: Bu Yakut tarzı da çok güzel bir tarzdır ama bundan istifade ederek yeni bir yol açabilir miyiz? Şeyh Hamdullah da bunları elinin tersiyle itip bana ne Yakut’tan, ben yeni bir ekol kuracağım, bunlara ihtiyacım yok falan da demiyor. Onları iyice öğrenip, hıfzedip zihnine nakşedip fena fi’l-Yakut olduktan sonra yeni bir ekolle ortaya çıkıyor. Ondan sonraki hattatların hepsi de artık *‘fena fi’ş-şeyh’* olmak için mücadele veriyorlar. Yakut’a dönüş sadece Ahmed Karahisarî devri gibi kısa bir döneme münhasır kalıyor. Ve şu beyit de söyleniyor:

*“Şeyh-i sâhib tarz-ı âlî ihtisas
Âb-ı rû-yi cevher-i Yakut-i hâs”*

Az önce söylediklerimin şiire dökülmüş hâli. *“Şeyh’in bu yüksek üslûbu, bu ihtisasıyla Yakut’un has cevheri yeni bir yüz suyuna kavuştu.”*

Şeyh Hamdullah Hazretleri'nin bu yeni ekolü çerçevesinde vermiş olduğu sayısız eser, kendisinden sonra oğlu, damadı ve sonraki hattatlara da intikal ederek Hâfız Osman'lara, Mustafa Râkım'lara, Mehmed Şevki Efendi'lere ve daha sonra hocamın da hocası olan merhum Hamid Aytaç'lara kadar intikal ederek bugünlere taşınıyor. Şeyh Hamdullah merhum, 47 tane Mushaf yazmış. Dile kolay. Bugün bir tane Mushaf yazan hattat sayısı, nerdeyse bir elin parmakları kadardır. 47 Mushaf'la yetinmemiş, pek çok En'âm-ı Şerif, Delâilü'l-Hayrât yazmış ve sayısız kıt'a ve murakka' ortaya çıkarmış. Bunların bazıları Topkapı Sarayı Müzesi'nde, bazıları Süleymaniye Kütüphanesi'nde, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde, bazıları yurt dışında, bazıları ise özel koleksiyonlarda ve müzelerde yer alıyor. Eserleri çok kıymetli olduğu için bu konuyla alâkalı ilginç bir detay vereyim: Beşir Ağa isminde, sarayda yüksek rütbeli bir Ağa var. Aynı zamanda hattat ve İstanbul'da kitâbeleri var. Biraz yolsuz işleri de varmış, İnsanların elinden bazen zorla falan da almış. Beşir Ağa'dan mal kaçırmak için Şeyh'in ismini kazırlarmış murakka'larından. Eğer Beşir Ağa bunu görürse Şeyh'in yazısı diye el koyar, o istedikten sonra da vermemek olmaz, diye. Şeyh'in birçok yazısındaki imzası kazanmış. O yüzden imzasız eseri de fazlaca var. Bir de murakkalardaki kıtaların genellikle imza sonunda oluyor. Bu yüzden dağınık kıtalarda bazen imza yer almıyor. Kendisinin ayrıca İstanbul Firuz Ağa Camii, Davut Paşa Camii, İstanbul'daki, Amasya'daki ve Edirne'deki Bayezid Camileri'nde kitabeleri mevcuttur.

Onun hat sanatındaki temayüzü sebebi ile kendisine verilen lakapları hatırlatalım: **Kutbü'l-Küttâb**/kâtiplerin kutbu, **Kâtibü's-Sultan**/Sultan'ın Kâtibi, **Kıbletü'l-Küttâb**, **Gülzâr-ı bustân-ı âdab**, **Melek-nisâb**, **Felek-meâb**, **Tavûs-ı Baharistan-ı Tullâb**, "**Kıdvetü ehlü'l hatt-ı üli'l-elbâb**/Akıl sahibi hat ehlinin kılavuzu".

Başka ne gibi meziyetleri var? Tîrendaz, câmedûz ve şinaver'dir. Yani okçu, terzi ve yüzücüdür. Bunlarda da çok ileri boyutta mahirdir. Tîrendazlıkta Şeyhu'r-Ramiyân olmuş, yani okçuların şeyhi olmuş. Okçular Dergahı'nın da ilk Şeyh'idir. Aynı zamanda tarikat intisabı mevcuttur. Kendisinin bir beyanı var: *"Yazı yazmakta feraceyi tam giydim, ok atmakta ancak eteğine yapışabildim."* diyor. Okçulukta kendisini daha yetersiz görüyor, Şeyhu'r-Ramiyân olmasına rağmen.

Câmedûzlukta/terzilikte dikiş yeri belirsiz olarak diktiği elbiselerle şöret bulmuş olup bunlardan bir tanesi de padişaha diktiği kaftandır. Dikiş yerini bulamıyorsunuz. Öyle ince bir işçiliği var.

Şinaverlik/yüzücülükte, Üsküdar'dan Sarayburnu'na kadar, ağzındaki cüzdanı ıslatmadan geçebildiği söyleniyor. Arapça yazılarında hiçbir sarf ve nahiv hatası olmadığı tespit edilmiş.

1520'de vefat eden Hattat Şeyh Hamdullah, İstanbul'da, Karacaahmet Mezarlığı'nda medfundur. Onun mezarına kalemini birazcık gömdükten sonra bir hafta kadar bekleterek hattatlar meşketmeye başlıyorlar, teberrüken böyle bir gelenek oluşmuş. Çünkü kendisi Türk hat sanatı üslûbunun kurucusudur, müessisidir. Türk hat sanatı tarihi Şeyh'ten önce ve sonra diye ikiye ayrılıyor. O yüzden de bu önemli hattatın mezarında kalemler bekletilip onunla meşke başlanıyor. Hattatlar o kalemle bir esere başlıyorlar, biraz yazıp ondan sonra tekrar diğer kalem icap ediyorsa ona geçiyorlar. Teberrüken, yazıya onunla başlıyorlar.

Sabırla dinlediğiniz için hepinize çok teşekkür ediyor, hürmetlerimi arz ediyorum. Yakut el-Musta'sımî ile cümle eslâfının, Şeyh Hamdullah Hazretleri'nin ve eslâfının, sonra da Hattat Hamid Aytaç'a kadarki bilcümle silsile-i hattatînin ervâhına bir Fatiha rica ediyorum.

TYB Konya’da “HATTAT ŞEYH HAMDULLAH” konuşuldu.

Prof. ÖZKAFA: “Osmanlı Padişahları herhangi bir sanat dalında mahir oldukları için sanatı ve sanatkarı daima desteklemişler ve büyük bir medeniyetin inşası için çok yönlü olarak gayret sarf etmişlerdir .”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya şubesi tarafından vefatının 500. Yılı dolayısıyla “Hattat Şeyh Hamdullah / II.Bayezid, Hattat Şeyh Hamdullah’tan Ne İstedi?” başlıklı program, Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkıları ve sanatseverlerin katılımlarıyla Tantavi Kültür Merkezinde gerçekleştirildi. TYB Konya şube Başkanı Ahmet Köseoğlu, 35 yıldır tanıdığı Fatih Özkafa’nın sanatçılığı ve kişiliği hakkında bilgiler verdi. Köseoğlu, pandemi dönemi ile artık yüz yüze programların gelenekli programlar kategorisinde anılabileceğini ve TYB’nin de bu geleneği sürdüreceğini belirttiği konuşmasının ardından Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslâm Sanatları Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Fatih Özkafa’nın Hattat Şeyh Hamdullah’ın hayatı ve sanatkar kişiliği hakkında bilgiler vermesi ve eserlerinden örnekler göstermesi ile devam etti.

Prof. Özkafa: “Hattat Şeyh Hamdullah (ö. 1520), Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman devirlerini görmüş, ama en önemli eserlerini Sultan II. Bayezid döneminde vermiş olan büyük

Türk hattatıdır. Onun büyüklüğü, Abbasî dönemi hattatlarından tevarüs edilen hâkim tavrı aşarak onun yerine Türk zevkini ve üslûbunu yerleştirmeye başlamasından kaynaklanır. Onu bu yönde çalışmaya sevk ederek yepyeni bir tavrın ortaya çıkmasına sebep olan padişah ise II. Bayezid olmuştur. Aynı zamanda Şeyh Hamdullah'tan hat dersleri almış olan ve hattatlığıyla bilinen ilk Osmanlı padişahı unvanına sahip olan II. Bayezid, hocasının yeni bir vadi meydana getirmesinde mühim bir rol oynamıştır. Dolayısıyla hat sanatı tarihinde Türk hat mektebinin kurucusu, Şeyh Hamdullah, onu bu işe teşvik eden hükümdar ise II. Bayezid olarak kabul edilir." dedi.

Şeyh Hamdullah'ın bu atılımı ile Osmanlı Devleti, İslâm sanatlarının merkezinde sayılan hat sanatına da damgasını vurarak bütün İslam âleminin yönlendiricisi ve en büyük otoritesi olma yolunda kayda değer bir hamle gerçekleştirdiğini söyleyen Prof. Dr. Fatih Özkafa; "Payitaht İstanbul'un, hilâfetin de merkezi olması yolundaki adımlardan kültür ve sanata yönelik bu atılımla, Türk-İslâm tarihi bir dönüm noktası daha yaşamıştır. Hilafetin sadece Kureyşiler'in hakkı olduğuna dair dinî ahkâmın farklı yorumlanmasına yönelik birtakım ilmî çalışmalar ve telif kitaplar bu yorumu genişleterek Türklerin hilâfeti için meşru bir

zemin oluşturmuştur. Tarsus'ün bu konuya da temas eden Siyasetnâme'si, bu hususta zikredilmesi gereken mühim kaynaklardandır.

Cihan hâkimiyeti için sadece yönetim kudretini elinde tutmayı yeterli görmeyen Osmanlı padişahları ve devlet ricali, mimarî, hat, tezhip, mûsikî, şiir vs. sanat alanlarında da kendine has bir tavıra sahip olarak bu kültürü geniş coğrafyalara yaymak gerektiğinin bilincinde olmuşlardır. Bunda, padişahların bizzat sanatkâr olmalarının büyük etkisi vardır. Kendileri de herhangi bir sanat dalında mahir oldukları için sanatı ve sanatkârı daima desteklemişler ve büyük bir medeniyetin inşası için çok yönlü olarak gayret sarf etmişlerdir." dedi. Programın sonunda Prof. Dr. Fatih Özkafa'ya günün anısına TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu bir plaket takdim etti.

Fatih Özkafa'nın "**Profesör**" unvanı alışı vesilesiyle sürpriz bir tebrik merasimi de gerçekleştirildi. Prof. Dr. Ahmet Çaycı, KTO Karatay Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Geleneksel Türk sanatları Bölüm Başkanı Hattat Hüseyin Öksüz (icazet hocası), Öğretim üyesi Prof. Dr. Haşim Karpuz ile Meram Belediye Başkan Yardımcısı Ahmet Şenyiğit tarafından çeşitli hediyeler takdim edilerek kısa bir kutlama etkinliği ile program sona erdi.

#şehresözümüzvar

Vefatının 40. Yılında
**SELÇUK ES'İN
KONYA'SI**

Konuşmacı
Dr. Gülsün KOÇER

Yöneten: H. Hilal SEYHAN

**05
EYLÜL
2020
SAAT: 14.00**

TYB Konya Şubesi
TYBKONYA

**CANLI
YAYIN**

TÜRKİYE
YAZARLAR
BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

KATKILARIYLA

Dr. Öğr. Üyesi GÜLSÜN KOÇER

-ÖZGEÇMİŞ-

Gülsüm Koçer, Araştırma - İnceleme, Araştırma & Başvuru Kitapları, Edebiyat kategorilerinde eserler yazmış bir yazardır.

Başlıca kitapları alfabetik sırayla; Hak Yolu, Ufk-ı Atı, İhsan Ahmet'in Romanları ve Hikâyesi, Şahab - 2. Meşrutiyet Konya'sında Bir Dergi.

Gülsüm Koçer tarafından yazılan son kitap «Hak Yolu», Palet Yayınları tarafından okurların beğenisine sunulmuştur.

VEFATININ 40. YILINDA SELÇUK ES'İN KONYA'SI

Konya kültür tarihinin en önemli simalarından da olan Selçuk Esin vefatının 40 yılında onu rahmetle anıyoruz.

Selçuk Es, Konya kültürünü araştıran, inceleyen ve bu kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir rol oynayan değerli bir yazarımızdır. Biz onu özellikle 1962 yılından itibaren basındaki yazılarıyla tanırız. Bu yazıların çok azı kitaplaşmış, birçoğu da gazetelerin tozlu sayfalarında kalmıştır.

Selçuk Es'in yazıları birçok yönden değerlidir. Gündelik hayattan bahsettiği yazılarında bile geçmişe dair bazı bilgiler bulmak mümkündür. Geçmişin Konya'sını onun kaleminden öğrenmek, onun tanıklığına ve yaşadıklarına başvurmak, bu kültürü araştıranların işlerini bir hayli kolaylaştırmıştır.

Selçuk Es'in yazarlık hayatına şiirin kapısından girdiğini söylemek yanlış olmaz. *Ekekon* gazetesinde karşımıza çıkan iki şiir de güncel ve sosyolojik ortama uygun bir yapı taşımaktadır.

Bu şiirlerden birisi *Ekekon* gazetesine övgüdür. Diğeri de dönemin sosyal hayatına, toplumsal anlayışına uygun bir dil ve bakış açısıyla yazılmıştır. Ancak Ziya Çalık kendisine şiiri değil de düz yazı ile uğraşmasını, araştırma ve inceleme yazmasını tavsiye etmesi, onu bu işten bir haydi soğutmuştur.

Selçuk Es'in yazıları büyük oranda 1960-1980 yılları arasında yayımlanmıştır. Es, Şehir Postası (1962-1965), *Anadolu'da Hamle* (1966-1969), *Yeni Konya* (1969-1980) gazetelerinde sürekli yazılar yazmıştır. Bunların yanında *Yeni Meram*, *Anadolu*, *Türkiye'de Yarın* gazetelerinde de imzası vardır.

Selçuk Es'in Konya basınında 1962-1980 yıllar arasında yayınlanmış bin civarında yazısı bulunmaktadır. Yazıları hakkında konuşmadan önce bu önemli kültür adamının hayatı hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum.

Selçuk Es, Konya'nın köklü ailelerinden birine mensuptur. Yeni doğma büyüme Konyalıdır. 1 Mayıs 1911 tarihinde Konya'nın Pîrî Mehmet Paşa Mahallesi'nde doğmuştur. Annesi *Nazmiye Hanım*, babası Konya Hukuk Mektebi mezunlarından, başka hizmetlerinin yanı sıra Konya Belediye Başkanlığı ve bir dönem Aksaray, üç dönem de Konya milletvekilliği yapmış olan *Musa Kazım Gürel* (1980-1973)'dir.

Hasan Özönder'in 7 Ekim 1980 tarihinde *Yeni Konya*'da yayınlanan yazısına göre; Es, tahsil hayatına Konya'da başlamış, daha sonra Feyz-i Âtî Lisesi, ayrıca Galatasaray Lisesi ilk kısmına devam etmiştir. Orta öğrenimini Ankara lisesi orta kısımda okumuş, kimi kaynaklara göre 1933, kimilerine göre 1936 yılında Konya Erkek İlköğretmen Okulu'ndan mezun olmuştur. Dönemin şartları sebebiyle 1937 yılında başlayan askerlik vazifesi aralıklarla 1948 yılının Mayıs ayına kadar devam etmiştir. Sanatçı hakkında tez çalışması yapan Havva Abaza'nın tespitlerine göre 1937-1948 yılları arasında Es, üç kere askere çağırılmış ve toplam altı buçuk yıl askerlik yapmıştır.

1948'den sonra yazar, iki yıl Toprak Mahsulleri Ofisi'nde, on dört yıl Konya'daki çeşitli bankalarda memur olarak görev yapmıştır. Bir ara ticaretle meşgul olduğu ve sonradan yeniden memurluğa döndüğü bilinmektedir. 1963 yılından itibaren de Konya Karayolları 3. Bölge Müdürlüğü kütüphane memurluğuna getirilmiş ve nihayet 1976'ya kadar yürüttüğü bu görevden emekli olmuştur. Emeklilik sonrası da yazı faaliyetlerine bütün hızıyla devam eden Selçuk Es, 5 Eylül 1980 tarihinde daha yazacak, söyleyecek pek çok şey varken hayata veda etmiştir. Ölümünden kısa bir süre önce kendisi ile görüşen Hasan Özönder, son görüşmelerini şöyle anlatır:

"... Yine Konya için doluydu. Konya tarihi, kültürü ve folkloru için heyecanlıydı. Yine bir çok güzel hizmetlere hazırlanıyordu. Yeni düşüncelerinden, planlarından, çalışmalarından uzun uzadıya bahsetti. Sille yakınındaki şehitliğin tarihçesini bulduğunu ve ilgililerle temasa geçerek oraya bir Meçhul Asker anıtı diktirmek için gerekli çalışmalara başladığını sevinç ve heyecanla anlatmıştı..."

Sultan Selim Camii imam ve hatibi merhum Abdurrahman Şükür Özyaydın'ın damadı olan Selçuk Esin iki çocuğu vardır.

Selçuk Es, ömrünün sonuna kadar kalemını elinden düşürmemiştir. Onun yazdıkları; tarihçilerin, arkeologların, halkiyatçıların, ediplerin, sosyologların, basın dünyasına katkı yapmaya çalışanların hepsini ilgilendirmektedir. Konya'nın basın tarihinden başlayarak, gelenek ve göreneklerine kadar değinmediği konu yoktur. Bu yüzden farklı alanlarda çalışan inceleme ve araştırmacıların, onun yazılarından faydalanmaması mümkün değildir.

Selçuk Es, kütüphane ve arşivini Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesine bağışlamıştır.

Selçuk Es'in yazılarının önemli bir kısmı hatıralardan oluşur. Bunlar, yazarın kendi hayatı yanında Konya tarihine, kültürüne ve Konya'nın çeşitli yüzlerini ve şahsiyetlerini de gözler önüne serer.

Selçuk Es'in basın hayatında dikkatleri üzerine çekmesi, 1962'de *Yeni Konya* gazetesinde Celâlettin Kışmir ile birlikte hazırladığı "Yarım Asır Öncesi Konya" başlığını taşıyan yazı serisidir. Yazanlar: Celâlettin Kışmir ve Selçuk Es. Anlatan: İsmilli'dir. Dolayısıyla Selçuk Es, bu İsmilli müstear ismini sonradan başka yazılarında da kullanmıştır. Onun burada anlatıcı olması, olayların tatlı tatlı hikâyesi, yazılanlara ayrı bir tat, okuyanlara da meddah üslûbu içerisinde ayrı bir keyif vermiştir. Bu üst başlıkla yayımlanan yazılar şunlardır:

Konya'da Tramvay, Tramvayda Aşk, Tramvayda Biletçi, Tramvaylara Koşulan, Konyalılar, Sanayi Mektebi Bاندosu, Sanayi Mektebi Sineması, Film ve Seyirciler, Belediye Sineması, Gökalp Tiyatrosu ve Gösterileri, Belediye Sineması'nda Komik Osman Efendi, Adalet Tiraje Hanım, İtfaiye, Kırk Sene Evvelki Yangınlar, Konya'da İlk Otomobil (Hz. Ali'nin Düldülü), Konya'da Atatürk'ün Bindığı Araba, Konya'da Gramafon, Konya'da Radyo, Konya'da Elektrik, Elektrik Şirketi, Konya'da Spor, Konya'da Kulüpler ve Çeşitli Sporlar, Konya'da İlk Uçak, Manastırlı Deli Avni Bey, Mashar Babalık'ı Nasıl Tanıdım? Babalık Mashar'ın Yediği Tokat, Ziya Çalık, Ziya Çalık'ın Ölümü, Edip Ali (Bak), Muzaffer Hamit, Vali Haydar Bey, Abdülhalik (Renda) ve Galip Paşa, Ali Kazım Müfit Bey, Vali İzzet Bey'in Özellikleri, Almanlar Bir Polisimizi Şehit Etiler, İstiklâl Savaşı Günlerinde Konya, Konya'da Hastaneler, Ünlü Deliler: Havana Vırrık, Arap Şöhret Hanım, Mandal Başının Zârife, Oturak Âlemleri, Oturak Adap ve Erkânı, Oturak Kadınları, Oturak Havaları, Oturakta Çebiç.

Hatıralar etrafında kaleme alınan bu yazılar, Konya tarihi ile ilgili pek çok değerli bilgi içerir. Konya'ya tramvayın 1917'de Muhlis Koner'in belediye başkanlığı döneminde geldiğini bu yazılardan öğreniyoruz. Fakat anlatılan tek şey bu tarihi not değildir. Tramvaylardaki insanların davranışları, olası flörtler üzerine konuşulanlar gibi sosyal konular da gözler önüne serilir.

Ayrıca Konya Sanayi Mektebi bandosunun, şehrin tarihindeki önemi üzerinde duran yazar, Konya Sanayi bandosunun bütün asker uğurlamalarında istasyonda halka eşlik ettiğini, Konya'ya gelen önemli insanları da bu bandonun karşıladığını ve şehrin en heyecanlı, en zor günlerinin fon müziğini oluşturduğunu anlatmıştır.

Sanayi Mektebi sineması anlatılmış, Millî Mücadele günlerinde Konya'da sosyal hayatın ayrıntılı bir portresi çizilmiştir. "... *Konya'nın İstiklâl savaşı günlerinde bütün acılara, bütün yokluklara rağmen iyi denecek bir gece hayatı vardı. Aileler geceleri kendi aralarında toplanırlar ya da sinemaya giderlerdi...*"

Selçuk Es'in hatıralarındaki Konya'nın portresini çizdiği bir diğer yazı dizisi de *Hatıralar Arasında* üst başlığı ile yayınlanmıştır.

Selçuk Es'in bu üst başlık altında yayınlanan yazıları: *Atatürk'ün Konya'ya Ait Anıları, Atatürk'ün 24. Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle, Atatürk Anıtı 36 Yıl Önce Bugün Açıldı, Rus Elçisinin Konya hatıraları Yazısına, Yolcunun Hatıralarını Okurken, Çocukluğunun Ramazanları, Televizyonda Unutulanlar Programı Dolayısıyla (Deniz Kızı Eftalya), Aferinler-Mükafatlar-İzinsizler, Refik Koraltan ve Ona Ait Anılar, Namdar Rahmi Karatay'a Ait Bir Anı, Bir Demet Anı Yazısı Dolayısıyla, Bir Fotoğrafın Hatırlattıkları, Konya'nın Vatanseverlik Ruhu, Belediye Sinemasındaki Bayanlar Toplantısı (Milli Mücadele'de), Bir Hatıra, Kahraman Türk Kadını, Kara Fatma, İzmir'in Kurtuluş Haberi, Elli Sene Evvelki Konya'dan Hatıralar, Bir Galatasaraylı'nın Hatıraları, Yakın Konya Tarihinden Hatıralar, Konya'da Alay Sancağı Merasimi Hatırası, Yıldırımından Yıkılan İnce Minare'nin Minaresi Hakkında, Esad Efendi Hoca, Adam Olmak İçin, MaÂrif Vekili Necati Bey'in Konya'ya Son Gelişleri, MaÂrif Vekili Necati Merhumdan Sonra Cereyan Eden Bir Olay, Sakarya Meydan Muharebesi'nin 43. Yıldönümü, Şemsiye Hırsız Makarios, Kıbrıs Mektupları, Şeyh Muhyiddin Arâbî Hazretleri'nin İstihraçnâmeleri, Mithat*

Paşa'nın Şahadeti Sırası Vasiyet, Kâzım Karabekir Paşa ve Çocukları Konya'da.

Görüldüğü gibi bu yazılar, Konya tarihine pek çok açıdan ışık tutmaktadır. Özellikle Atatürk ve Millî Mücadele dönemine dair yazılar dikkat çekicidir.

Atatürk'ün Konya ziyaretlerine değinen Selçuk Es, özellikle üç evladını şehit vermiş ve Atatürk'ün manevî babası olan Hacı Hüseyin ile Atatürk'ün yaşadıklarını anlatmıştır. Atatürk, Konya'ya her geldiğinde Hacı Hüseyin'i ziyaret eder, bazen de Hacı Hüseyin manevî evladını ziyarete Ankara'ya giderdi. Bu ziyaretlerden birinde Atatürk Ankara'da değildir ve misafirinin geldiğini haber alınca, izzet ikramla ağırlanmasını bildirir. Bir sonraki Konya ziyaretinde Hacı Hüseyin Efendi'ye Ankara'yı nasıl bulduğunu sorar. Selçuk Es, vakanın geri kalanını şöyle nakleder:

"Hacı Hüseyin ağa gayet safiyane cevap verir; "Aman Kemal'im kusura bakma, ama delileri bağlasan durmaz orada(Ankara'da)." Atatürk bu cevap üzerine söze devamla; "Ankara'yı beğenmediysen, biz de hükümet merkezini İstanbul'a nakledelim, ya buna ne dersin?" Hacı Hüseyin Ağa aynı safiyetle; "Sakın oğlum, onu hiç yapma! Çünkü İstanbulluların gözü ya paşalıkta ya beyliktedir, niye üzülürsün, hükümet merkezini Konya'ya getir, bak biz de burada oturduğumuzdan akşamları birbirimize gider geliriz, yalnız kalmayız..." cevabını verir.

Bütün bu hatıraları burada nakletmek mümkün olmasa da şu küçük parçadan bile hem tarihi önemlerini hem de ne kadar keyifli bir okuma sağladıklarını görmek mümkündür.

Selçuk Es, Atatürk'ün Konya ziyaretlerine dair kendi hatıralarını da kayıt altına almış, bu ziyaretlerde yaşadığı heyecanı ve mutluluğu, Atatürk'ün elini nasıl öptüğünü özlem dolu satırlarla anlatmıştır.

Ayrıca Millî Mücadele günleri Konya'sının fedakâr insanları da bu yazılarda anlatılmış ve minnetle anılmıştır.

Hayal Olmuş Hakikatler dizisi de yine Selçuk Es'in hatıralarından ve Konya tarihine dair tespitlerini anlattığı yazılardan oluşur.

Bu yazı dizisi; *Sultan Reşat'ı Görüşüm, Meşhur Haydarpaşa Yangını, Udî Selanikli Ahmet Bey, Komik Kel Hasan Efendi ve Leblebici Horhor Opereti, İstanbul'un İşgali Günü Konya Rumlarının Taşkınlığı, Konya İntibah Terakki Okulu Hatıraları, İstiklâl Savaşı Sonlarına Doğru Konya Erkek Öğretmen Okulu Hatıraları, Cumhuriyetin İlanı Günü Konya'da Gördüklerimiz, Konya Sultanî Lisesi Hatıralarım, İstiklâl Savaşı Yıllarında Konya Rehber-i Hürriyet Mektebi İbtidaiî Hatıralarım, Musikî Hocası Karnik Kazancıyan, Alâaddin Saat Kulesi Niçin ve Nasıl Yıkıldı?* başlıklı yazılarından oluşur.

Bu yazılar, sanatçının 1. Dünya Savaşı yılları ile ilgili hatıralarından oluşur. Es, 1917 senesinde İstanbul'da olduğu için yazılarında hem İstanbul hem de Konya'nın o yıllardaki durumuna göz atma şansını buluruz.

İstanbul'un işgal edildiği günlerde Selçuk Es Konya'dadır ve o gün Konya'da yaşananlar; Rumların -çocuk gözüyle anlam vermediği- kutlamalarını, şehirdeki karmaşayı anlatmış ve işgal haberini duyuşunu şöyle aktarmıştır. O gün Alâaddin Tiyatrosu'nda (1956'da yanan Belediye Sineması), Çanakkale Şehitleri ailelerine yardım maksadıyla bayanlara tiyatro vardı. Müsamereye giden

rahmetli annem eve erken dönmüş, oturma odamızda namaz seccadesi üzerinde iki gözü iki çeşme sanki mütemadiyen ağlıyordu. Sebebini sorduğumuzda, temsilin ikinci perdesinde sahneye bir zatı muhterem çıkararak; *“Muhterem hanımefendiler, şimdi aldığımız bir haberde, sevgili güzel İstanbul’umuzun, bugün sabahtan itibaren ittifak orduları tarafından işgal edildiğini üzüntü ile bildirir, temsilcimizi yarıda bırakıyoruz...”* deyince, az evvel neşe çığlıkları duyulan salonda birdenbire derin bir sessizlik çökerek hıçkırık sesleri duyulmaya başlamış ve üzgün halde herkes dağılmış...”

Selçuk Es de annesinin bu derin üzüntüsüne ortak olmuş ve Millî Mücadele yıllarında annesiyle birlikte kapı kapı dolaşarak askerlerimiz için buğday toplamış, 9-10 yaşında bir çocukken savaşın zorluğunu ve acılarını hissetmiştir.

Ayrıca bu bölümde yer alan eğitim hatıraları, eğitim tarihi üzerine çalışan araştırmacılar için önemli bir kaynaktır.

Selçuk Es’in yazılarının önemli bir kısmı da Konya kültür hayatının önemli sîmaları hakkındadır. Bunların bir kısmı, önemli şahsiyetlerin vefatlarının ardından ya da ölüm yıldönümlerinde kaleme alınmıştır.

Selçuk Es’in, ölümünün ardından ya da ölüm yıldönümünde anlattığı şahsiyetler arasında MaÂrif Vekili Necati Bey, Hacı Ahmet Günay, Konya basınının büyük üstadı Mazhar Bey, tarihçi İhsan Bey, Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu, Rüstem Sungur, Ahmet Bahçıvan, Emin Ergene, Enver Behnan Şapolyo, Prof. Dr. Saip Rağıp Atademir, Arkadaşım Şakir Oba, Mithat Şakir Altan, Hafız Ali Yücesoy, Mahmut Mesut Koman, İhsan Hınçer, Doğan Nadi, Behçet Kemal Çağlar, Feridun Çölgeçen, Doktor Fethi Ferit Uğur, Hüseyin Refik Kırış, Rafet Uluşahin, Gün Sazak, Prof. Dr. Bedri Gorbon, Eşref Yazgan için, Ölümü Dolayısıyla Fahrettin Paşa (Altay), Orgeneral Nazmi Ataç ve Ali Fuat Cebesoy’u saymak mümkündür.

Bu şahsiyetlerle ilgili bilgi veren Selçuk Es, bazen bu şahıslarla kendi yaşadığı hatıraları, bazen nakledilen, okuduğu, duyduğu hatıraları verir. Bu hatıralar, söz konusu kişinin en çok takdir edilen özelliğini öne çıkaran hatıralardır ve çoğunlukla okuyucuya örnek olacak ve bazen döneminin sosyal ya da siyasi durumunu da ortaya koyacak şekilde dile getirilmişlerdir. Örneğin MaÂrif Vekili Necati Bey'in ölüm yıldönümünde kaleme aldığı yazıda Selçuk Es, onun maddi sıkıntı içinde olduğunu gösteren bir anıyı, naklettikten sonra sözlerini; *"Kırk yıla yaklaşıyor şu hadise olalı. O zamandan bu yana nice kimseler gelip geçti. Necati Bey gibi birçok memleket evlatları bu makamlarda oturmuştur; fakat hiçbiri şu müşkül durumda kalıp böyle hareket edeceğini zannetmiyorum, öyle devirler yaşayıp görüp işittik, okuduk. Devlet kesesinden dış fırçasına kadar aldırıp kendi kazancına dokunmayan sütsüzler de varmış; fakat böyle Necati Bey gibi kıt kanaat geçinen ve bakanlık sandalyesinde bile çıkarını düşünmeyen memleket evlatları az bulunur. Nur içinde yatsın, ruhu şad olsun..."* şeklinde ifade etmiştir.

Es, bu yazılarda sadece hatıralardan bahsetmez, zaman zaman konu ile ilgili evrakları ve eski gazete haberlerini de yazısına dâhil eder. Mashar Bey'in 41. ölüm yıldönümünde kaleme aldığı yazıda, merhumun ölüm tarihi ile ilgili ihtilafı sona erdirmek için Babalık gazetesinin ölüm ilanını aynen almıştır.

İhtiyaç gördüğü durumlarda hakkında yazdığı şahsiyetin hayat hikâyesini, eğitimini ve çalışmalarını da yazısında mümkün olduğu kadar anlatmıştır. Tarihçi İhsan Bey'in ölüm yıldönümünde kaleme aldığı yazı bunun en güzel örneklerinden biridir.

Yakından tanıdığı, saygı ve hayranlık duyduğu insanların arkasından kaleme aldığı yazılarda, yazarın kendi üzüntüsünü, yaşadığı kayıptan sonraki duygusal çöküntüsünü de görmek mümkündür. Selçuk Es, çok sevdiği İzzet Koyunoğlu'nun arkasından yazdığı yazıda; *"Kıymetli Koyunoğlu ağabeyimin ölümü üzerinden iki aya*

yakın zaman geçti, bir satır yazmaya kendimde kuvvet bulamadım. Moralem çok bozuktu, cenazesinde bulundum, yakınlarına başsağlığı diledim. Mevlidine gidemedim. Hayalimde yaşayan varlığının yıkılmasına bir türlü vicdanım razı olmadı. Mahallesine gidersem onu görmemek duygusu beni tamamen sarsacağı kanısındayım...” cümlesi ile başlaması bunun örneğidir.

Selçuk Es’in çeşitli şahsiyetlere dair yazıları yalnız ölüm yıldönümleri sebebiyle kaleme alınmış değildir. Yazar, başka vesilelerle de bu tarz yazılar kaleme almıştır.

Örneğin Naci Fikret’in daha önce yayımlanmamış bir şiirini, Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu’nun oturak âlemlerindeki müzisyenlere dair notlarını, Afif Evren’in 1927 yılında yayınlanan unutulmuş şiirlerini yayınlamış, böylece hem bu isimleri hatırlatmış hem de araştırmacılar için önemli bir kaynak oluşturmuştur.

Konyalı bir araştırmacı olan Selçuk Es’in elbette Mevlâna Hazretleri’ne dair yazıları da vardır. Mevlâna Türbesi hakkında olanları bir kenara bıraktığımızda bile bu yazıların sayısı 10’u bulur.

Es, Mevlâna ihtifali dolayısıyla Akşam gazetesinde çıkan bir yazıya cevap vermiş, yüce Mevlâna’nın görüşlerinin, törenlerinin iyi anlaşılması gerektiğini söylemiştir. Bu arada Mevlevîlerin Sema’ törenlerinin açıklamasını yapan bir makale yayınlamıştır. Ayrıca Hz. Mevlâna’nın adının çıkarıcı bir zihniyetle, uluorta kullanılmaması gerektiğini, ticarî bir meta gibi düşünülmemesi icap ettiğini hatırlatan, Mevlâna’nın adının sömürülmemesini öneren bir yazı kaleme almıştır. Hiç şüphesiz o, bu kadarla kalmamış, Mevlâna Müzesi önünde, yabancı ve yerli turistlere nasıl davranıldığını, özellikle yabancılara satıcıların, çocukların yapışkan bir tavır içinde yaklaştıklarını görünce, Belediye’nin gerçek tavrına tanık olunca, bir yazısında; “**Affet bizi Hz. Mevlâna!...**” diye haykırmıştır. Konya’da bazı insanların *Mevlâna* adının büyüklüğüne yakışmayacak davranışlar sergilemesinden yakınmıştır.

Bilindiği üzere Hz. Mevlâna soyundan gelen erkek evlatlara Çelebi derler. Bunlardan tarikat postuna oturana Şeyh denilen zata da Çelebi Efendi denir. 27 Mart 1971 tarihli bir yazısında o, Mevlâna ailesinden gelen Çelebilere yönelik bilgiler verir. Bu yazının adı; 'Çelebilerden Arda Kalanlar'dır. Bir de '*Zamanımızın Çelebileri*' diye bir başka yazısı da aynı konunun farklı bir boyutunu işlediği bir yazıdır, ama yine Hz. Mevlâna soyundan meşhur Vahit Çelebi'yi ise bir başka yazısının konusu olarak işlemiştir. Kısaca Hz. Mevlâna soyuna yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur.

Yani Hz. Mevlâna çevresinde gelişen bu konu burada kalmamış, giderek başka alanlara da kaymıştır. Belediye ile ilgili yazılarını şöyle tarayacak olursak; Hz. Mevlâna Müzesi, meydanı, müze duvarları, Mevlâna Müzesinin hemen yakınındaki çevre yollar, oralardaki göze nâhoş görünen nakliye işleri, Müze'nin hemen yakınındaki Selimiye Camiî, yine onun yazılarına konu olmuştur.

Mevlâna Müzesi Meydanı(28 Mart 1970), *Mevlâna Türbesinin Görülmeyen Dış Yönü* (20 Nisan 1970), *Mevlâna Meydanı Onarılrken* (16 Mayıs 1970) gibi yazıları, bu büyük mutasavvıfın, fikir ve gönül ehlinin yattığı mekânın çevresine de özen gösterilmesi gerektiği yolundaki uyarıları son derece yerindedir. Kısaca şehrin özellikle bu bölgesinin onun gözünde ayrı bir önemi vardır ve bunu yazılarından anlamak mümkündür.

Konya tarihine ve kültürüne tanıklık etmiş bir aydın olmasının yanı sıra Selçuk Es, önemli bir araştırmacıdır. Camileri, kervansarayları, çeşmeleri, mezarlıklarıyla Konya tarihi ve halk şairlerinden yerel kıyafetlerine ve yemeklerine kadar Konya folkloru onun başlıca çalışma alanlarıdır. Selçuk Es, araştırma yazılarını çoğunlukla '*Tarih Araştırmaları*', '*Musikî Araştırmaları*', '*Tarihî İncelemeler*', '*Meraklı Araştırmalar*', '*Konya Folklorun Edebî Araştırmalar*' gibi genel başlıklarla kaleme almıştır. Ayrıca Konya kültür ve folkloruna gönül vermiş bazı arkadaşlarıyla *Konya Folklor Derneği*'nin

kurulması için uğraşmış ve arkadaşları ile birlikte hazırladığı tüzüğü savcılığa vermiştir; ama kuruluşunu görememiştir.

Selçuk Es'in Konya folkloruna yaptığı hizmetlerden biri de gazetelerde yayımladığı çeşitli derlemelerdir. Özellikle 'yol' kavramı üzerine mani, bilmece ve atasözlerini yayımlamıştır.

Konya yemekleri ile de özellikle ilgilenen Es, gazete sayfalarında bu konuya ilk değinenlerden biridir. Daha sonra konuyla ilgili bir kitap da yayımlamıştır. Konyalı halk şairlerinin yemekle ilgili şiirlerine yazılarında yer veren araştırmacı, hem Konya mutfağını hem de şehrimizdeki halk şairlerini bir arada gazetelere taşımıştır. Selçuk Es'in aktardığı *Bülbül Hoca* nâmıyla meşhur, merhum Şerife Hanım'ın *Yemek Destanı* şöyledir:

*“Evvela yürüttük baştan çorbayı,
Sarımsakla terbiye olmuş paçayı,
Domatesle pişirmeli bamyayı,
Midemizi açsın hoş misal olsun.*

*Bihamdülillah hiçbir şeyi taşlamam,
Yağ içinde yumurtayı boşlamam,
Yumuşak somun olmayınca başlamam,
Semiz etin kenarları al olsun.*

*Baklava ile börek, der kenar ola,
Şeker helvası da pür hisar ola,
Toplanıp ihvanlar bir karar ola,
Sıtk ü muhabbetle ehl-i hâl olsun.*

*Mısırgayı bir hal edin öldürün,
Ortasına fıstık pirinç doldurun,
Dolmaları üçer üçer kaldırın,
Kuvveti bedene irtihal olsun.*

*Katmeri ince aç yağın sakınma,
Sakın ona haşhaş yağı kullanma,
İnce etten olur hemde çullama,
Tavada pişmiş bir kızıl hâl olsun.*

*Enginar ile kereviz ıspanak,
Karnabetle semiz ota birle bak,
Patete, domate, böğrülce kabak,
Onlar da içinde hasbihâl olsun.*

*Mıkla çilbir, mantı, kaygana gelsin,
Makarna ile keşkek, kuskus çekilsin,
Şalga pişip gelir iken dökülsün,
Kalan yemekler de istimâl olsun.*

*Köfte, yaprak bir de lahana dolması,
Sarı erik (sararık) zerdali nohut yahnisi,
Zülbiye, pancar, turp salatası,
Onlar da içinde pür kemâl olsun.*

*Tabakta turşu da kalmasın mahzun,
Zeytin yağ üstüne sıkılsın limon,
Balığı kızartın getirin Pür hun,
Yiyelim bizler de can misal olsun.*

*Yiyenler nimetin şükriin bilirse,
Vücut kuvvet bulup halin alırsa,
Bu yemekler bize her gün gelirse,
İsterse altı (ay) oruç hal olsun.*

*Sebebin işleyip karın gözetsin,
Herkes gidip nasibini deşirsin,
Günde bana üçer üçer pişirsin,
Hulki, huyu güzel bir ıyâl olsun.*

*Ta'n etmen ahbaplar siz bu âşıkı,
Ni'met ucuz ama budur lâyıkı,
Çok istemem ben keseme harçlıkı,
Beşibirlik ile bin riyal olsun.*

*Hak verir dostuna yarınki günü,
Çorba da yemeklerin önüdür önü,
Yemeklerin bastırmak için üstünü,
Kahve ile tütün on çuval olsun.*

*Palize ile muhallebi araya,
Kifayeler dursun hep bir sıraya,
İki tatlı tuzlu gelsin sofraya,
Kaymak güllaç ile şeker hâl olsun.*

*Canım hem böğrülce baklava ister,
Yıldız kökü Çayırbağı'nda biter,
Patlıcan ortanın gayretin güder,
Karpuz, üzüm, divlek üç misal olsun.*

*Kadıfın telini kırmalı günlü,
Üzeri kokulu anberli güllü,
Pilavın üstüne getir sütlüyü,
Yiyelim bizler de can cemal olsun.*

*Bihamdülillah yedik nimet ve nânı,
Bizim zamanımız bolluk zamânı,
Bin üç yüz on dörtte yaptım destânı,
Okunsun dillerde bir icmâl olsun."*

Yazarın söz konusu çalışmasında *mıkla*, çılbrır, *keşkeş*, çullama, gibi Konya yemeklerinin de adı geçer.

Selçuk Es'in gazetede değindiği diğer hususlardan biri de mi-zahtır. Tam bir koleksiyoncu edasıyla bulup arşivlediği yazılar sayesinde bilgiler günümüze kadar ulaşabilmiştir. Es, Konya folklorunda mizahî koşmalardan ikisini tespit edip arşivinde saklamıştır. Ama ne yazık ki bunların ozanları bilinmemektedir. Bunların yanında Lâdik Halıcı köyünde dinlediği iki mizahî konuşmayı okuyucularıyla paylaşmıştır. Özellikle Konya mizahının önemli ismi Tayyip Ağa'nın fıkralarını kayda geçirerek bu alanda önemli bir hizmette bulunmuştur.

Bu fıkralardan biri burada paylaşabiliriz.

"Birinci Dünya savaşı yılları içerisinde, istasyonda asker sevk ediliyor. Tayyip Ağa da yakın bir komşusunu uğurlamak üzere garda bulunuyor. Erler halkın arasından geçerek vagonlara binerken Tayyip Ağa da gençlere şu sözleri söylüyormuş: 'Aman oğlum gavur öldürmeyin, bizden

öldürün!...' Bunu duyanlardan biri yanına yaklaşarak; 'Sen deli misin be adam, bu söziün ne lüzumu var?' demesi üzerine; 'Efendi, bak senin de hiç aklın ermezmiş meğer, ülen bizimkilere kalsaydık hâlâ bezir kandilinin altında oturacaktık, gâvur petrol lambası icat etti de gecelerimiz gündüz gibi oldu, yalan mı şu söylediğim sözler hay gidi!...' diye cevap vermiş."

Mizah konusuna değinmişken yazarım Mehmet Önder'den aktardığı bir mürettip hatasını hatırlamamak mümkün değil.

"Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Konya'ya tayin edilen Vali Suphi Bey ile aynı gün Macaristan'a Konya Hârâsı için sipariş edilen bir boğa da Konya'ya getiriliyor. Ertesi gün Konya Vilayet gazetesinde şu şehir havadisleri çıkıyor: 'Macaristan'dan sipariş edilen Konya Hârâsı için bir boğa, dünkü posta ile şehrimize gelmiş, Vilayette makamına oturarak tebrikleri kabul etmiştir. Yeni valimize işlerinde başarılar diler, vilayetimiz için faydalı hizmetlerini bekleriz.' Gazete hemen toplatılmış ama haber şehre çoktan yayılmıştır."

Selçuk Es'in Konya folklor araştırmalarında mezar taşı kitâbeleri de önemli yer tutmaktadır. Zamanımızın tarihî belgelerinin birçoğu hâlâ kabristanlardaki mezar taşları kitâbelerinde mahfuz bulunmaktadır. Mezar taşı kitâbeleri incelendiği zaman o devrin sosyal yaşantıları, folkloru, ölüm karşısında duyulan acının sesleri adeta canlanır gibi olur. Konya kabristanları hakkında geniş bilgiyi Selçuk Es, 1963 senesinde yayınladığı *Konya'da Yatan Peygamberler ve Evlialar Risalesi'*nde verir. Mezar kitabelerinin bir bölümüne de yazılarında yer verir.

"Biz de yaşadık geçtik

Ecel şerbetini yetmiş yedi yaşında içtik

Şimdi anladık, önce bir hiçtik,

Bizi gör, kendini unutma sakın!

Ölüm insana her şeyden yakın..." kitâbesi de bunlardan biridir.

Yazar, Konya'nın geleneksel oturak âlemleri hakkında da geniş bilgi vermiştir. Erkeklerin bir araya gelip müzik dinledikleri, yemek yedikleri ve eğlendikleri, Konya ahlâkına uygun görülmediği ve zaman zaman cinayete varan şiddet olaylarına sebep olduğu için hoş karşılanmaz. Selçuk Es, bu eğlenceler hakkında ayrıntılı sayılabilecek bilgiler verir. Fakat onun asıl ilgilendiği kısım, oturak âlemlerinde söylenen türkülerdir. Yazar, bu türkülerden bir kısmına yazılarında yer vererek unutulmamalarını sağlamıştır. Yazar ayrıca Konya türkülerini de kayda geçirmiştir.

Konya folklorunun bir diğer koluna göz atıldığında; ağıtlar, ninniler ve tekerlemeler dikkat çekmektedir ki, Selçuk Es bunları da gazete yazılarına taşımış, unutulmaya yüz tutan gelenekleri yeniden yaşatmasını bilmiştir. Yazar ayrıca Söylemez Efsanesi ve Uzun Şih Efsanesi'ni de yayınlamıştır.

Selçuk Es, ayrıca saha çalışmaları sırasında duyduğu kelimeleri de not alıp gazetede yayınlamıştır. *Kilnevat*: Âsa, baston. *Tüylü tombalak*: Şeftali. *Ziykış*: İnce kıyma. *Zelletinden*: Lezzetinden. İllik: Erkek. Bu kelimelerden bazılarıdır.

Bu çalışmalarının yanında Selçuk Es, yazılarının bir kısmında da halk şiirlerini konu alır. Yazar, bu sanatçıları yakından tanır, birlikte oturup çalmışlar, onları evinde misafir etmiş, gece yarısına kadar musikî sohbeti yapmış ve onlarla arkadaşlık etmiştir.

Yakın geçmişte en güçlü Konyalı halk ozanlarından birisi Âşık Mehmet Yakıcı'dır. Selçuk Es, "Ölüm Yıldönümü Dolayısıyla Âşık Mehmet Yakıcı", "Ölümünün 15. Yılı Dolayısıyla Halk Şairi Âşık Mehmet Yakıcı" başlıklı yazıları ile 16. ve 21. Ölüm Yıldönümü vesilesiyle yazdığı yazılarla Mehmet Yakıcı'yı çeşitli yönleriyle tanıtmış ve onun şiirlerinden örnekler vermiştir. Bu yazılar daha sonra 1985 yılında prof. Dr. Saim Sakaoğlu tarafından hazırlanan '*Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı*' başta olmak üzere pek çok bilimsel çalışmaya önemli ölçüde kaynaklık etmiştir.

Yazar, bir dönem Konya Halkevi'nde saz kursları veren hatta hocalık yapan Mashar Sakman'la ilgili de üç yazı kaleme almış, bu yazılarında şair hakkında bilgi verdikten sonra onun üç koşmasını ve bir münacatını da yayınlamıştır.

Karamanlı Âşık Gufrânî hakkında da uzun bir yazı kaleme alan Selçuk Es, bu yazısında Gufrânî hakkında bilgi vermiş, pek çok şiirini de yayınlamıştır. Ayrıca yazar, Figânî hakkında da bilgi vermiştir.

Yazar, Konyalı Âşıkların Kaleminden '*Konya Medhiyesi*' yazısında halk şairlerinin şehrimizi nasıl övdüklerini anlatmıştır. Sadece Hakk'ın rahmetine kavuşan halk ozanlarını değil, yaşayanları da kaleminin yettiğince tanıtmış, bu yönüyle de halk şiirine katkıda bulunmuştur. Âşık Nuri Cennet ile 'Çağımızın Genç Bir Halk Şairi' diye nitelediği *Ahmet Çeken*'i de bizlere o tanıtmıştır.

Konyalı halk şairleri yanında Yunus Emre ile ilgili dört, Karacaoğlan ile ilgili de bir yazısı bulunan Selçuk Es, bu yazılarında büyük ölçüde sanatçıların nereli oldukları üzerinde durmuştur. Bu şairleri Konya'ya bağlamıştır.

Tarih yazıları ile ilgili de ayrıntılı tarih araştırmaları yapan Selçuk Es'in, bu araştırmalarından bazıları oldukça önemli belgelerdir. Yazar, 1284-1304 yılları arasındaki *Salnâmeleri* gazetede yayınlarak söz konusu zaman aralığında Konya'da görev yapan hükümet ricali ve erkânı, Konya'dan Milli Mücadele'ye katılanlar ve ordumuza buğday yardımı yapan köy, mahalle ve şahısların listesini yapmıştır. Ayrıca 1923'ten itibaren Konya milletvekillerini kısa künye bilgileri ile birlikte listeleyerek yayınlamıştır. Konya'da yatan valileri de araştırıp yazısına konu edinmiştir. Delibaş Hadisesi de onun kayıt altına aldığı tarihî olaylar arasındadır.

Selçuk Es, tarih ve folklor çalışmaları yanında Konya kültür mirasının önemli bir bölümünü oluşturan Cami, Çeşme ve Kervansaraylar hakkında da araştırmalar yapmış ve yayınlamıştır. '*1908'den*

Önce ve Sonra Konya Camileri ile Mescitleri' başlıklı yazısında 134 cami ve mescit ismi sıralamış, daha sonra 1908'den itibaren buralarda görev yapanları ulaşabildiği kadarıyla vazifeleri ile beraber listelemiştir.

Bu yazıdan başka Konya'da bulunan camiler ile ilgili pek çok yazı daha kaleme almış olan yazar, çoğunlukla bakım ve özen görmeyen bu tarihî hazinelerin içler acısı durumundan bahsetmiş, bazen belediyeye, bazen vakıflar müdürlüğüne, bazen de halka seslenerek kültürel ve manevî değerleri paha biçilmez olan bu eserlerin korunmasını ve restorasyonlarını sağlamaya çalışmıştır.

Sultan Selim Camii ile ilgili yazısında söyledikleri, onun bu konudaki çabasını ve üzüntüsünü açıkça ortaya koyar.

“Cami Koruma Derneği üyeleri ile konuştum. Cami dış duvarlarının derz yapılması için faaliyet gösterelim, dedim. Aldığım cevap şu oldu: Vakıflar idaresine söyledik, müze ile konuşun, tamiri kabul ederlerse birlikte yapalım, dediler. Müzeye müracaat ettik, biz bir şey diyemeyiz, Türkiye Anıtlar Derneğine müracaat edin, orada alınacak talimata göre hareket etmek mecburiyetindeyiz, dediler. Cevabını alınca üzülmemek elden gelmiyor. Kurtulamadık lüzumsuz bir sürü yazışma çizişme formalitelerinden. Ellerin böğrümde kaldı. Namık Kemal merhumun şu mısraları aklıma geldi: *'Vatanın*

bağrına düşman dayadı hançerini, / Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini?’ Ben de bu satıra şunu değiştirerek ilave etmek istedim; ‘Yok mu kurtaracak Konya Sultan Selim Camii’nin bugünkü perişan hâlini?’ demeden başka biz naçizlerden ne gelir elden. Hoşça kalın. Saygılarımla.”

Yazar ayrıca Konya’da bulunan konaklar, kervansaraylar, çeşmeler ve yollar hakkında da geniş araştırmalar yapıp gazete okurları ile paylaşmıştır. Konya’da bulunan Ferit Paşa Çeşmesi, Zafer Çeşmesi hakkında ikişer yazı kaleme alan Es, bu çeşmelerin hem tarihî hem de güncel durumlarını anlatmıştır.

Yazarın, *Boğaziçi Yalıları* yazı dizisinden esinlenerek kaleme aldığı *Konya Konakları* da önemli bir yazıdır. Bu yazısında Çelebi Konağı, Ayanbey Konağı, Mecidiyelerin Konağı, Çifte Çelebi Konağı, Meram Dedebağı Konağı, Yıldız Köşkü, Hükümet Konağı gibi yapıların özellikleri ve tarihleri hakkında bilgi vermiş, bu binalarla ilgili anılarını da paylaşmıştır.

Konya Kervansaray ve Hanlarıyla ilgili araştırmalar da yapan Selçuk Es, önce han ve kervansarayların ne olduğu, tarihî önemleri hakkında geniş bilgi vermiş, sonra Konya ve çevresindeki Horozlu Han (Kervansaray), Zazadin Hanı (Kervansaray), Altunapa Hanı (Kervansaray), Kuruçeşme Hanı (Kervansaray), Kızılören

Yayönü Hanı (Kervansaray), Kızılören Hanönü Hanı (Kervansaray), Dokuzun Hanı (Kervansaray), Kadınhanı (Kervansaray) ve Obruk Hanı (Kervansaray)'nın tarihleri, konumları ve mimarîleri ile anlatmıştır.

Selçuk Es'in çalışmalarından bahsederken onun 1968 yılında *Anadolu'da Hamle* gazetesinde yayınlamaya başladığı Büyük Konya Ansiklopedisi'ni unutmamak gerekir. 18 Mayıs 1968 - 2 Ekim 1969 arasında *Anadolu'da Hamle* gazetesinde tefrika edilen bu çalışma, gazete kapandığı için 15 Ekim 1969'da *Yeni Konya*'ya aktarılmış ve 22 Mayıs 1976 tarihine kadar sürmüştür. Yazar bu çalışmayı kitap haline getirmek istese de sağlığında bu mümkün olmamış ve Selçuk Es, bütün arşivi ve çalışmaları ile birlikte ansiklopedisini de Konya Belediyesi'ne bağışlamıştır.

Mehmet Ali Uz Bey'in aktardığına göre Konya Belediyesi tarafından 2014 yılında yayınlanan Konya Ansiklopedisi hazırlanırken Selçuk Es'in bu çalışması taranmış ve büyük ölçüde değerlendirilmiştir.

Selçuk Es, 1976 yılında emekli olunca Hac vazifesini yerine getirmiş ve bütün intibalarına da yazılarında yer vermiştir. O tarihte karayolu ile yapılan Hac yolculuğu sırasında geçtiği ülke ve şehirleri, yolları, insanları anlatmış, gördüklerini zaman zaman ülkemiz ile kıyaslayarak zaman zaman da tarihî süreç içerisinde anlatmıştır. Her sınır ve kontrolde rüşvet istendiğini anlatmış, hatta rüşvet vermek zorunda kalmadıkları kontrolleri özellikle belirtmiştir.

Selçuk Es, yolculuğu boyunca demiryollarının durumuna özellikle dikkat etmiş, Osmanlı'nın zorlukla yaptığı demiryollarının güncel durumu kadar tarihini de anlatmıştır. Suudi Arabistan'da gördüğü demiryolları hakkında şunları söylemiştir: "Çölde gözüme yer yer bozulmuş demiryolu ilişti. İçimde sanki acısı bitmez bir yara sızlamaya başladı, nasıl başlamasın, bu demiryolu Birinci Dünya Savaşı'nda sonu alınan ve Sultan Hamit devrinde inşası başlayan Hicaz Demir yolları hattı idi. Ah kıymet bilmez miras Arap,

hattı tarihi ile baş başa koymuş, köylüler sökmüşler, traverslerle evlerinin çitlerini, raylar ile de direklerini yapmışlar...”

Bu uzun soluklu yazı sadece yolları değil, Mekke ve Medine’yi de hemen her yönüyle anlatmıştır.

Selçuk Es’in gazetelerde ele aldığı meseleler, bahsettiklerimizden ibaret değildir. O, Konya basınına, spor tarihine, Konya’da turizm meselesine, şehrin güncel sorunlarına ve Konya’da insan manzaralarına da yazılarında geniş yer vermiştir. Fakat bu kadar kısıtlı bir zaman diliminde bütün yazılardan bahsetmek ne yazık ki mümkün olmadığı için o, Konya’nın bütün güzelliklerini, kültürünü, tarihini ve sorunlarını her yönüyle yazılarına taşımıştır, demekle yetinmek zorundayız.

Burada unutulmaması gereken Selçuk Esin neredeyse bütün yazılarının Konya tarihi, kültürü ve sanatı üzerine çalışacak araştırmacılar için değerli bir kaynak olduğudur.

Selçuk Es, daha öncede Konya basınında çeşitli vesilelerle hatırlanmış, ölüm yıldönümlerinde hakkında konferanslar düzenlenmiş ve anma yazıları kaleme alınmıştır. Av. Serdar Ceylan’ın, ‘35. Vefat Yıldönümünde Selçuk Es (1911 – 11980)’ ve Mehmet Ali Uz’un, ‘Selçuk Es, Hayatı ve Eserleri’ başlıklı yazıları ve Prof. Dr. Mustafa Özcan’ın Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nde 2015 tarihinde yaptığı konuşma, söz konusu çalışmaların ilk akla gelenleri arasındadır.

Bu değerli insanı, ana hatlarıyla tanıtmaya çalıştığım bu konuşmada da özellikle Prof. Dr. Mustafa Özcan Hocamın 2015 yılında Türkiye yazarlar birliği Konya Şubesi’nde yaptığı konuşmadan ve ayrıca hocanın arşivinde yer alan bilgi, belge ve yazılardan geniş ölçüde faydalandım. Kendisine içtenlikle teşekkür ediyor ve müsaadenizle konuşmamı Selçuk Es’ten bir alıntıyla sonlandırıyorum.

“Noksanım varsa bilenler tamamlasın...”

Teşekkür ediyorum.

TYB Konya'da “VEFATININ 40.YILINDA SELÇUK ES'İN KONYA'SI” Konuşuldu.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya şubesi tarafından vefatının 40. Yılı dolayısıyla “Selçuk Es'in Konya'sı” başlıklı program, Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkılarıyla NEÜ Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Dr. Gülsün Koçer'in anlatımıyla ve Covit 19 salgını sebebiyle çevrimiçi olarak gerçekleştirildi.

TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Yazar Hatice Hilal Seyhan'ın düzenlediği programın başında Selçuk Es'in hayatından kısaca bahseden Dr. Öğretim Üyesi Gülsün Koçer, onun doğma büyüme Konyalı olduğunu ve Konya Belediye Başkanlığı görevini yürütmüş Musa Kazım Gürel'in oğlu olduğunu belirterek eğitim hayatı hakkında bilgiler verdi.

Selçuk Es'in 1962-1980 yılları arasında Konya basınında yer alan 1000 civarındaki yazısını değerlendiren Koçer, onun hatıra yazılarından ve bu yazıların Konya kültür tarihi açısından öneminden bahsederek Es'in tarih ve folklor çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgiler verdi.

Koçer, Selçuk Es'in Konyalı bir araştırmacı olarak Mevlâna Hazretleri hakkında pek çok yazı kaleme aldığına vurgu yaparak söz konusu yazıları “Mevlâna'nın Felsefesi ve Tanıtımı Hakkında Olanlar”, “Çelebiler Hakkında Olanlar” ve “Mevlâna Türbesi ve Çevresi Hakkında Olanlar” başlıkları altında anlattı.

Koçer şöyle dedi: “Selçuk Es (1911-1980) Konya kültür tarihinin en önemli isimlerinden biridir. 1962-80 yılları arasında Konya gazetelerinde yayımladığı bini aşkın yazı ve tefrikası on yıla yakın süren Büyük Konya Ansiklopedisi ile Konya kültürüne eşsiz bir katkı yapmış ve şehrimiz hakkında yapılan araştırmalara büyük ölçüde kaynaklık etmiştir. Selçuk Es’in gazete yazılarının önemli bir bölümü hatıralarından oluşur. Es, bu yazılarında, 1.Dünya Savaşı, Milli Mücadele dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Konya’nın çok yönlü bir portresini çizmiştir.

Selçuk Es’in yazılarının bir kısmı da Konya kültürüne katkı yapmış şahsiyetlerle ilgilidir. Yazar, aralarında Konya basınının büyük ustası Mazhar Bey, İzzet Koyunoğlu, İhsan Hınçer, Feridun Çölgeçer gibi pek çok ismin de bulunduğu otuz civarında ismi yazılarında anlatmıştır.

Yazarın Konya folkloru ile ilgili de pek çok çalışması vardır. Konya efsaneleri, ninnileri, manileri, tekerlemeleri, yemekleri ve Konyalı halk sanatçıları hakkında araştırmalar ve derlemeler yapan Selçuk Es bunları gazetelerde yayımlayarak kayıt altına alınmalarını sağlamıştır. Folklorun yanında tarih çalışmaları da yapan yazar 1284-1304 tarihleri arasındaki Salnâmeleri latinize ederek yayımlamış ve Konya’da görev yapan hükümet ricali, Millî Mücadeleye katılan ve yardım eden Konyalılar, Konya’da yatan valiler gibi konuları gazete sayfalarına taşımıştır.

Selçuk Es’in çalışmaları bunlarla da sınırlı değildir; yazarın, Mevlâna Hazretleri, Konya’da bulunan camii, çeşme, kervansaray ve konaklar hakkında da kayda değer çalışmaları vardır. Çok çeşitli konularda titizlikle çalışan Selçuk Es’in yazıları birçok yönden değerlidir. Gündelik hayattan bahsettiği yazılarında bile geçmişe dair bazı bilgiler bulmak mümkündür. Geçmişin Konya’sını onun kaleminden öğrenmek, onun tanıklığına ve yaşadıklarına başvurmak, bu kültürü araştıranların işlerini bir hayli kolaylaştırmıştır.”

Son olarak Es’in Hicaz anılarını değerlendiren Koçer, Selçuk Es’in yazılarında Konya yakın tarihi, kültürü, mimarisi, folkloru ve şehrin önemli şahsiyetleri hakkında geniş bilgi verdiğini ve Konya hakkında çalışma yapacak olan bütün araştırmacılar için eşsiz bir kaynak oluşturduğunu söyledi. Dr. Gülsün Koçer “Konya sevdalısı Selçuk Es’in vefat gününde (5 Eylül 1980) onun anılmasına vesile olan Türkiye yazarlar birliği Konya Şubesi’nin başkanı ve yönetimine de ayrıca şükranlarımı sunuyorum.” dedi.

Av. AHMET SORGUN

-ÖZGEÇMİŞ-

Ahmet Sorgun, 25 Temmuz 1958 tarihinde Mustafa Bey ve Havva Hanım'ın çocuğu olarak Konya'nın Hadim ilçesinde doğdu.

Lise öğrenimini 1977 yılında Konya İmam Hatip Lisesi'nde tamamlamasının ardından 1981 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu.

Bir süre serbest avukat olarak çalıştı. Konya Büyükşehir Belediyesi'nde Birinci Hukuk Müşavirliği ve Genel Sekreter Yardımcılığı görevini üstlendi. Konya Su ve Kanalizasyon İdaresi'nde (KOSKİ) Teftiş Kurulu Başkanlığı, Genel Müdür Yardımcılığı ve Genel Müdürlük yapan Sorgun, birçok sivil toplum kuruluşunda kurucu ve yönetici olarak yer aldı.

23 Ocak 2010 ve 27 Aralık 2014 tarihleri arasında AK Parti Konya İl Başkanlığı görevini sürdüren Ahmet Sorgun, 1 Kasım 2015 Türkiye genel

seçimlerinde AK Parti Konya milletvekili olarak ilk defa meclise girdi. Eski Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım'ın Başbakanlık/ Genel Başkanlık görevine başladığı 24 Mayıs 2016 tarihinde AK Parti Seçim İşlerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı görevine başladı. Partisinin seçimlere her zaman hazır olduğunu belirten Sorgun, "Hiç seçim olmayacakmış gibi dingin, ama yarın seçim varmış gibi de hazırız" ifadelerini kullanmıştır.

Hâlen AK Parti Konya Milletvekili olan Ahmet Sorgun, Evli ve altı çocuk babasıdır.

40. YILINDA 12 EYLÜL 1980 DARBESİ DARBELER

Bugün inşallah sizlerle darbeleri konuşacağız. Özellikle de 40. Yılında 12 Eylül'ü konuşacağız; ancak 12 Eylül tek başına bir darbe değil, bir darbeler serisinin ara durağıdır. Biz de darbeler tarihi neredeyse 150 yılı bulur. Geçmişi 1876 Abdülaziz'in hallinden başlar. Hatırlarsınız, Padişah Abdülaziz iki bileği kesilerek intihar etti, süsü verilir; ama bir insanın iki bileğini kendisinin nasıl kestiği asla o günden bugüne kadar izah edilememiştir. Bu birinci darbedir.

İkinci darbe 1909'da bizim 31 Mart Vak'ası dediğimiz darbedir. Sonra Cumhuriyet döneminin ilk darbesi, 27 Mayıs 1960 Darbesi, arkasından 12 Mart 1971 Darbesi geliyor. Yine akabinde 12 Eylül 1980 Darbesi ki; bunun üzerinde duracağız. 1980'den sonra 28 Şubat Postmodern Darbesi ve nihayet hepsinin üzerine tuz biber eken 15 Temmuz 2016 Darbe kalkışmasıdır. Gördüğümüz gibi bunlar bizim ülkemizde serinin birer parçasıdır. Ancak şunu ifade etmemiz gerekir; bu saydığımız darbelerin ortak özellikleri vardır:

1-Bütün darbeler millet iradesine karşı yapılmıştır.

2-Darbeciler; küresel emperyalizm bir ülkeyi, bir toplumu, bir milleti, nerede görmek istiyorsa, nasıl görmek istiyorsa, konumlandıkları bir yer vardır, oraya çekmek isterler.

3-Bütün darbeler, bir dış destek olmadan asla yapılmaz. Tarih boyunca görülmemiş ve duyulmamıştır.

4-Darbeden önce kaos ortamı oluşturulur ki; darbeye hazırlık olsun, toplum darbeyi benimsesin.

5-Her darbenin bir kazananı, bir de kaybedeni vardır; ancak burada bir nokta, bir ayrıcalık var; bütün darbelerin bugüne kadar hep kazananları belli kesim olmuştur, kaybedeni ise millet olmuştur. Ama 15 Temmuz ki, ben 15 Temmuz'a bir darbe demiyorum; bir işgal girişimiydi, darbe girişimi değildi ve 15 Temmuz'un kazananı millet olmuştur. Kaybedeni ise darbeciler ve darbecilerin arkasındaki emperyalist güçler olmuştur. 15 Temmuz'un böyle bir farkı vardır.

Bütün darbeler, darbedir. Darbenin iyisi kötüsü olmaz. Darbenin meşrusu olmaz. Darbelerin ortak özelliklerini böyle sayabiliriz.

12 Eylül 1980 Darbesi'ne gelecek olursak; 12 Eylül'ün olduğu ortamda önce bir dış şartlara bakmamız gerekiyor. Bir de iç şartlara bakmamız gerekiyor. Hani namazın şartları 12'dir 6'sı dışından 6'sı içinden ya. İşte darbenin şartları da böyle; dışından olan şartları, içinden olan şartları vardır.

12 Eylül'den önce dünyaya şöyle bir baktığımızda; Rusya Afganistan'a girmiş 1978'de. Önce Davut Han, Rus yanlısı darbe ile başına geliyor, sonra Eminullah Han, Babrak Karmal ve nihayet aynen Suriye'de olduğu gibi Rusya'yı çağırıyorlar ve Rusya bizzat kendi askerleriyle Afganistan'a giriyor. Arkasından İran'da, İran İslâm Devrimi oluyor. 1 Şubat'ta Humeyni Fransa'dan/Paris'ten İran'a geliyor ki, bu çok önemli bir şey Amerika açısından. Çünkü Ortadoğu'da Amerika'nın en sadık, en zengin müttefikleri İran'dı o gün için. Orada Amerika'nın eli ayağı kesiliyor. Afganistan'dan da eli ayağı kesiliyor. Yunanistan'da Albaylar Cuntası olmuştu ve bu Albaylar Cuntası olunca Yunanistan NATO'dan çıkarılmıştı. Böyle bir ortam var. 1974 Kıbrıs Savaşı'ndan sonra biliyorsunuz, Amerika Türkiye'ye silah ambargosu koydu. Türkiye de buna karşılık bazı Amerika üslerinin kapatılması kararını verdi ve haşhaş ekimine izin verdi. Amerika bir taraftan Akdeniz'e ve Hint Okyanusu'na, Basra Körfezi'ne Rusya'nın inmesini istemiyor, ama böyle de bir durum var. Müttefikleri İran, Afganistan, bir bir düşmüş, Rusya'nın sıcak denizlere inmesi kolaylaşmış, NATO'dan Yunanistan çıkmış, böyle bir durum var ve Türkiye'de de haşhaş ekimine izin verilmiştir. Türkiye ile Amerika arasında da bazı problemler var. Yunanistan'la Türkiye arasında aynen bugün olduğu gibi Adalar problemi var. Adaların silahlandırılması var ve karasularının 12 mile çıkarılması problemleri var. Fır hattı/Ege hava sahası problemleri var. Kıbrıs problemi zaten başından beri var. Böyle bir ortamdır. Türkiye'nin güçlendirilmesi gerekiyor. Amerika'nın endişeleri var. Afganistan gitti, kendini şirazesinden, tabiri caizse, çıktı. İran kendi kontrolünden çıktı. Türkiye'de de böyle bir şey olabilir mi endişesi var. Onun için Amerika açısından Türkiye'nin, eğer deyim yerindeyse, sağlama alınması gerekiyor. Böyle bir dış konjonktür var 12 Eylül öncesinde.

İç şartlara gelince; birçoğumuz hatırlar o günleri. Ekonomi mefluç, yani felç durumda. En temel maddeler bulunamıyor; akaryakıt

sıkıntısı var, iç siyâsî istikrar yok. 1973 seçimlerinden 1980'e kadar 7 yılda 7 hükümet değişti. Siyasi istikrar yok. Terör her yere ege-men durumda. Faili meçhuller söz konusu. Toplu katliamlar, cina-yetler söz konusu. Bir taraftan Çorum'da, Maraş'ta, Sivas olayları, Ankara'da yedi gencin öldürülmesi, İstanbul'da 1 Mayıs Taksim hadiseleri ve 16 Mart 1978 İstanbul üniversitesi öğrencileri üzerine bombaların atılması ki; her gün ortalama yirmi insan ölüyor. Böy-le bir ortam var Türkiye'de. Bir taraftan siyasi çekişmeler, ne yazık ki kısır çekişmeler. Süleyman Demirel ile Bülent Ecevit arasında / Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında devam ediyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 114 tur yapılıyor, ama bir türlü Cumhurbaşkanı seçilemiyor. 10 Eylül günü 114. tur yapılıyor yine sonuç çıkmıyor. 11 Eylül günü 115. tur için karar alınıyor ama o gün çoğunluk sağlanamadığı için 11 Eylül'de de meclis toplanamıyor.

Cumhurbaşkanlığına İhsan Sabri Çağlayangil vekâlet ediyor. Adalet Partisi'nden birisi biliyorsunuz ve Dışişleri Bakanlığı yapan birisi. Adalet Partisi'nin, eğer deyim yerindeyse, en sağlam direk-le-rinden birisi. O, Cumhurbaşkanlığına vekâlet ettiği için Adalet Par-tisi ve Süleyman Demirel açısından Cumhurbaşkanı kimin seçilece-ği belli değil. Cumhurbaşkanı, seçilme sürecinin uzamasında onlar için bir problem yok. Çünkü Devam etsin istiyor. Erken seçim acaba bir çözüm olabilir mi? Ecevit ve CHP erken seçim istemiyor; çünkü Süleyman Demirel Azınlık Hükümeti var, "Demirel baştayken ben bir seçime gitmem", diyor. Böylece birbirleriyle, âdeta sokak dalaşı gibi bir durumdalar. Toplum kutuplaştırılmış. Hatırlıyorsunuz, işte mahalleler bölüşülmüş, şehirler bölüşülmüş, okullar bölüşülmüş. Bu arada İstanbul, Ankara, İzmir başta olmak üzere 13 ilde sıkıyö-netim ilan ediliyor. Sivil siyaset uzlaşamıyor ve çözüm üretmiyor. İçeride böyle bir ortam söz konusu.

Darbelerin mutlaka bir dış desteği olur demiştik. Dış destek olmadan asla darbe olmaz. Dış desteğin olduğunu nereden anlı-yoruz? 12 Eylül ihtilali olur olmaz geceleyin Amerika'nın Ankara

Büyükelçiliğinden Washington'a çekilen mesaj: "Endişe edilecek bir durum yok. Darbeyi yapan bizim çocuklar. İyi çocuklar."

İkincisi, darbenin hemen ertesinde Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Almanya, Fransa, İsrail, IMF ki, Türkiye o zaman IMF ile çok yakın ilişki içerisinde ve Dünya Bankası, Türkiye'ye olan desteklerini devam ettireceklerini, ilişkilerini devam ettireceklerini açıklıyorlar.

Mahir Kaynak'ın şöyle bir iddiası var: "Bu darbe Avrupa ve Amerika'nın ortak bir ürünüdür. Zira Kenan Evren Avrupa taraflıdır, Özal da Amerikan taraflıdır. Zaten darbeden sonra da ikisi birlikte iş yapmışlardır." Avrupa'nın ve Amerika'nın birlikte desteklediği bir darbe iddiasında bulunuyor daha sonraki çıkarımlardan.

Yine uluslararası destek anlamında, özellikle NATO ve Amerika desteği açıktan bunu söylüyor. Bu olaylar, özellikle amatör olanların sağ-sol çatışması çerçevesinde amatörce saiklerle işlenenlerin dışındaki çok profesyonelce işlenen olaylar gayri nizami harp tekniğine göre işlenmiş olaylardır. Bunları da ancak Özel Harp Dairesi yapabilir. Bakın tekrar söylüyorum, bu olayları ancak Özel Harp

Dairesi yapabilir ve o günkü şartlarda da Özel Harp Dairesi'nin eğitimini ve finansını ABD yapıyordu.

Bunlar hangisidir?

1 Mayıs 1977 Taksim olaylarında; hem Taksim Sular İdaresi'nden, hem de o günkü adıyla Continental Otel'in tepesinden ateş açılması suretiyle 34 kişi öldürüldü. Bunların failleri asla bilinemedi ve bulunamadı. 34 kişi öldürüldü, yüzlerce kişi de yaralı ve asla failleri bilinmiyor, bulunmuyor.

16 Mart 1978 İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Katliamı. Olayın bizzat canlı şahitlerinden birisi de benim. Allah(cc) dakikalar ve saniyelerle bizi korudu. O günkü şartlarda üniversiteye gruplar halinde girilip çıkılıyordu. Ülkücüler ve Solcular, toplu olarak polis kordonunda girip çıkıyorlar. Biz de onlar üniversiteye girip çıktıktan sonra, müstakil olarak girip çıkıyorduk. Yani Sabahçılar çıkacak biz de okula gireceğiz. Bayezid Camii'nin oraya durduk, solcu öğrencilerin polis kordonunda çıkmasını bekliyoruz. Çıkmaya başladılar, etrafı polis kordonu, grup İstanbul Üniversitesi ile Eczacılık Fakültesi arasından Süleymaniye'ye doğru gidecekti. Çünkü Süleymaniye o zaman solcuların üssüydü. Küllük tabir edilen yerde, hemen Bayezid'in karşısındaki yer, Ülkücülerin merkezidi. Caddenin bir tarafı Solcuların, diğer tarafı da Ülkücülerin hâkimiyetindeydi. Bu solcu öğrenciler devam ediyor, bir tarafı Hukuk Fakültesi bir tarafı Eczacılık Fakültesi ve polis kordonunda. Bakın dikkatlerinizi çekmek istiyorum, İstanbul Üniversitesi'nin bahçe duvarları zaten kale duvarı gibi, belki de 5 metre yüksekliğinde, diğer tarafında Eczacılık Fakültesi var ve öğrenciler polis kordonunda. Biz de bekliyoruz çıksınlar da biz girelim diye. Tam bu esnada bir bomba sesi duyuldu. Daha bomba sesi duyulur duyulmaz silah sesleri başladı. Herkes yere yattı ama kim öldü de yattı, kim korunmak için yattı. Birkaç dakika sonra polis kalkıp havaya ateş etmeye başladı. Öğrendik ki o bombadan 7 tane Hukuk Fakültesi öğrencisi vefat etmiş, 41 öğrenci de yaralanmış. Bombayı kimin

attığı bulunamadı. Sonra bunun Zülkif İsot adlı birisinin attığı, güya bunu itiraf ettiği ve bunu ablasına söylediği, işte ablasının da ben bunu anlatacağım, dediği söylendi. Ama asla gerçek failler asla ortaya çıkmadı ve bu dava 30 sene sürüncemede kaldıktan sonra zaman aşımına uğratıldı. Hâlâ da failler bulunamadı.

Bununla ilgili özellikle bu programa hazırlanırken olayın şahidi olmama rağmen tekrar tekrar bu olayla ilgili yazılıp çizilenleri okudum. Gerçekten çok bilgi kirliliği de var kitaplarda ve özellikle tarafgirlik saikiyle yazılanlarda. İşte birileri 'Kahrolsun komünistler' dedi, birileri gitti, koştu, bombayı attı, kaçtı, arkasından polisler koşacaktı da komiser müsaade etmedi, gibi bir sürü rivayet. Bunların hiçbirisi gerçekçi değil; çünkü olayın bizzat şahidiyiz. Bir önceki dönem Konya milletvekili olan Hüsnü Tuna Bey ile birlikte biz de öğrenciyiz ve bu olayın şahidiyiz. Maalesef bu olay, o gündür bu gündür asla aydınlatılmadı. Bu olaylar, aynen ifade edildiği gibi Özel Harp Dairesi tekniğiyle gerçekleştirilen olaylardır. Hatırlarsanız Bülent Ecevit 'kontrgerilla'dan söz etmişti; ama hemen ağzını kapattılar.

İlginç bir şey daha ifade edeyim. Turan Yazgan, edebiyat dünyası onu çok iyi tanır, Edebiyat Fakültesi'nin hocalarındandır, Allah(cc) rahmet eylesin, şöyle bir şey anlatıyor: 1982 yılında Kenan Evren, Turan Yazgan'ı Sincan'da bir yere çağırıyor. Diyor ki; **"Biz Türkî cumhuriyetlerde okullar açacağız, bu okulların dinî yönünü Fethullah Gülen ekibi üstlenecek, siz de eğitim yönünü üstleneceksiniz."** Yazgan diyor ki; **"Paşam, bize biraz müsaade edin, istişare edelim, bir düşünelim, ondan sonra cevap verelim."**

İstişare diyorlar, düşünüyorlar bir süre sonra Kenan Evren'e gelip diyorlar ki; **"Paşam, teşekkür ederiz, biz bu işin içinde yokuz. Bu yerli ve millî bir proje değil. Bu bir Amerikan projesidir."**

O günleri birçoğunuz çok iyi hatırlıyorsunuz, zor günlerdi. Eski postanenin olduğu yerde Kayalı Park'ta duvarlara asılan arananlar

listesinde Fethullah Gülen'in de ismi vardı. Ama o zaman Fethullah Gülen'e böyle bir görev veriliyordu. Şimdi çok daha net bir şekilde anlaşılıyor olayların kimler tarafından yapıldığı.

Tabii bu darbenin hazırlıklarına gelince, pat diye bir günde yapılmadı darbe. Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, tabii ihtilâlden önce, ikinci başkan Orgeneral Ali Haydar Saltık, ki daha sonra çok önemli rolleri de yine bu Haydar Saltık üstleniyor. 1979 Temmuz'unda Kenan Evren Haydar Saltık'ı çağırıyor ve hazırlık yapmasını söylüyor. 11 Eylül 1979'da da Haydar Saltık bir ekip kuruyor ve hazırlıklarına başlıyorlar. Yani bir yıldan önce, 15 ay öncesinden darbe hazırlıklarına başlıyorlar. Tabii bu arada Kenan Evren başta olmak üzere generaller, sürekli siyasîleri ve meclisi suçluyorlar, itham ediyorlar. Yine 1979 Aralık'ta Kenan Evren, Cumhurbaşkanına bir uyarı mektubu veriyor ve bu uyarı mektubu birkaç gün sonra basına düşüyor; ama mektuptan kimse üzerine bir şey almak istemiyorum. Süleyman Demirel diyor ki; **“Ben daha 15 günlük bir hükümetim, bana değil bu mektup.”** Bülent Ecevit diyor ki; **“Ben zaten görevde değilim, bu mektubun muhatabı ben değilim.”**

Hiç kimse mektubu üzerine almıyor. Kenan Evren Brüksel'den NATO dönüşü toplantısı havaalanında siyasîleri, hükümeti fena şekilde, eğer deyim yerindeyse, eleştiriyor ve hırpalıyor.

26 Aralık 1978'de İstanbul, İzmir, Ankara başta olmak üzere 13 ilde sıkıyönetim ilan ediliyor. Çok ilginçtir, darbeden bir gün önce dönemin Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya Amerika'dan dönüyor. Amerika ziyareti yapılıyor ve 11 Eylül günü Amerika'dan dönüyor. Biliyorsunuz Tahsin Şahinkaya şaibeli bir şekilde, çok aşırı bir servet sahibi ve ortak olduğu Amerika ilaç şirketleriyle içli dışlı ve sürekli bu servetin nasıl elde edildiği sorgulanıyor; ama bir türlü izah edilemiyor.

1980 yılı 1, 2, 3, 4 Eylül günleri bütün karargâhlara “Bayrak Harekât Emri” gönderiliyor. 12 Eylül'ün askerî adı bu. Çünkü 1979

Temmuz’unda zaten hazırlık başlıyor ve 12 Eylül Darbesi’nin askerî adı önceden **“Bayrak Harekât Emri”** olarak belirlenmiş. Dolayısıyla **“Bayrak Harekat Emri”** bütün komutanlıklara özel kuryelerle gönderiliyor.

Deniyor ki; “5 Eylül 1980’den itibaren hazırlıklı olun!”

11 Eylül günü Cumhurbaşkanı Vekili İhsan Sabri Çağlayangil, normal Genelkurmay Başkanı’yla olağan tabii görüşmesini yapıyor; ama Hükümet de tabii bir şeyler seziyor, fakat direnecek gücü yok. Süleyman Demirel, İhsan Sabri Çağlayangil’e diyor ki; **“Kenan Evren’in ağzını bir yokla bakalım, herhangi bir şey var mı? Bazı şeyler duyuyoruz.”**

Kenan Evren’e soruyor İhsan Sabri Çağlayangil; **“Ortada bir hareketlenme var mı?” diye. “Yok yok, herhangi şey yok, olağaniüstü hiçbir şey yok.”** diyor.

Tabii daha sonra, kendi özel dostlukları da var, diyor ki Çağlayangil; **“Sen bana niye söylemedin?”** Evren de; **“Darbe yapacağız mı deseydim...”** diye cevap veriyor.

Dediğim gibi darbe hazırlıkları 15 ay öncesinden başlayıp devam ediyor.

Gelelim 12 Eylül 1980’e. Gece saat 03.00’te Ordu önceden planlandığı gibi harekâta başlıyor. Her zaman olduğu gibi önce TRT, PTT, iletişimle, ulaşım ile ilgili bütün kurum ve

sistemlere el koyuyorlar. Biliyorsunuz 15 Temmuz 2016'da da TRT'ye el koymak istediler, Türksat'a el koymak istediler müsaade edilmeyince de bombaladılar.

Hele hele o zaman (1980) için özel televizyonlar yok, özel radyolar yok. Her şey TRT eliyle olduğu için gece saat 03.00'te askerler el koyuyor. PTT'ye el konuyor. Darbelerde, öncelikle bütün iletişim sistemlerine el konuyor.

Gece saat 04.00'te de TRT'den, Darbe'nin 1 Numaralı bildirisini, askerin yönetime el koyduğunu dünyaya ilan ediyorlar. Hükümet feshediliyor, parlamento feshediliyor, milletvekillerinin dokunulmazlıkları kaldırılıyor, bütün Türkiye'de sıkıyönetim ilan ediliyor, kesinlikle herkesin yurt dışına çıkması yasaklanıyor. Saat 05.00 itibarıyla da tüm Türkiye'de, ikinci bir emre kadar, sokağa çıkma yasağı ilan ediliyor. Siyasi parti liderlerinin hepsi derdest ediliyor. Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit Hamzakoy'a, Necmettin Erbakan Hoca İzmir Uzunada'ya götürülüyorlar. Alpaslan Türkeş, 27 Mayıs'tan tecrübeli olduğu için ilk üç gün bulunamıyor. Üç gün sonra ortaya çıkıyor ve yakalanıp o da İzmir-Uzunada'ya götürülüyor.

Bütün sendikal faaliyetler, grev ve lokavtlar yasaklanıyor.

Kenan Evren saat 13.00'te TRT'den çok uzun bir konuşma yapıyor ve darbenin gerekçelerini, haklılığını anlatmaya çalışıyor ve konuşmasını şöyle bitiriyor: *"Bugünden itibaren yasama ve yürütme yetkileri benim başkanlığında Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri ve Jandarma Genel Komutanlığı'ndan oluşan Millî Güvenlik Konseyi tarafından kullanılacaktır."* Yani hem hükümet hem meclis, hem yasamay hem yürütmeyi biz beş kişi yapacağız, diyor. Beşli çete.

Bir de 28 Şubat'ın, biliyorsunuz, beşli çeteleri var. 28 Şubat post-modern darbe olduğu için oranın Beşli Çeteleri, apoletli değildi. Apolet parlaticılarından bir Beşli Çete vardı orada da biliyorsunuz. Ama bunlar bizzat apoletli ve diyor ki; Artık yasama ve yürütme yetkisi biz beş kişiye aittir. Bunu resmen dünyaya ilan ediyor.

Ne oldu peki 12 Eylül'de?

Tam 1 milyon 683 bin kişi fişlendi. Bunlardan biri de benim. 650 bin kişi gözaltına alındı. Tam 210 bin kişiye dava açıldı. 230 bin kişi yargılandı. 7 bin idam talepli yargılama vardı. 517 kişiye idam cezası verildi, bunun 51'i infaz edildi. İlk solculardan idam edilen Necdet Adalı, sağcılardan/Ülkücülerden de ilk idam edilen Mustafa Pehlivanoglu oldu. İkisi de 22 yaşındaydı.

Kenan Evren diyor ki; *“Soldan birini idam ettiğimiz gibi sağdan da birini idam etmemiz lazım.”* Nasıl bir mantıksa, her konuşmasında *“Bir soldan, bir sağdan”* diyordu ya. İkisi de 22 yaşında gençcik fidanlardı.

388 bin kişinin pasaport talebi reddedildi ve pasaportuna el konuldu. 14 bin kişi vatandaşlıktan çıkarıldı. Biliyorsunuz bu dönemde vatandaşlıktan çıkarılanlar, daha sonraki dönemlerde, merhum Turgut Özal zamanında, hatta çok daha sonra Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlık döneminde bile yurtdışından gelen vatandaşlarımız olmuştu.

171 kişinin işkenceden öldüğü doktor raporuyla sabittir. Doktorların rapor vermediği, askerlerin baskısıyla rapor veremediklerinin sayısını ise Allah(cc) biliyor. 30 bin kişinin sakıncalı olduğu iddiasıyla işine son verildi. 23 bin 667 derneğin faaliyeti sona erdirildi. Yargısız infazlar ve faili meçhuller ise adı üstünde meçhul. Faili de meçhul, sayısı da meçhul... Allah(cc) bilir ancak.

O gün için hâlâ semboldür, Diyarbakır Cezaevi ve Mamak Cezaevi. Oradaki işkencelerle ilgili Hüsamettin Cindoruk'un ilginç bir beyanı var.

Bakın ne diyor:

“Bugün bölücülük ortaya çıkmışsa Diyarbakır ve Mamak'taki işkencelerin sonucudur...”

Bunu söyleyen Hüsamettin Cindoruk. Yani sağdan veya soldan sivriligi ile, tarafgirliğı ile meşhur olan birisi olsaydı buna şerh

konabilirdi, ama Hüsamettin Cindoruk çok doğru bir tespit yapıyor. Ve *"Bugün bölücülük ortaya çıkmışsa Diyarbakır ve Mamak'taki işkencelerin sonucudur."* diyor.

Kenan Evren de çıkıyor; insanları ölümden şöyle kurtardık, günde şu kadar kişi ölüyordu, memleket şöyleydi, böyleydi, diyor. Burada tam da yeri gelmişken bir fıkra aklıma geliyor: Eşküyalar bir kafilenin yolunu kesiyor, nesi var nesi yok her şeylerini soyup soğana çeviriyorlar. Tabii kafilede kadınlar, çocuklar da var. Kadıncağzın biri ağlıyor. Eşkuya başı, niye alıyorsun, diye soruyor. Kadın diyor ki; *"Ben, kendim için ağlamıyorum, her şeyimizi aldınız, ama küçücük bir çocuğum var, onun yiyeceklerini bari verin, ben sizden başka bir şey istemiyorum."*

Eşküyalar aldıkları her şeyi götürüyorlar, ama sadece o küçük çocuğun yiyeceğini geri veriyorlar. Bütün kafiye diyor ki; *"Allah razı olsun, ne merhametli adamlarmış, ne iyi insanlarmış!..."*

Biliyorsunuz ihtilalden 2 yıl sonra 1982'nin 7 Kasım'ında Anayasa oylaması yapıldı ve %92'ye yakın 91,7 oyla kabul edildi. Ben o kabulü görünce aynen bu eşkıya başının durumunu hatırlıyorum. Her şeyi alıp götürüyor, ama ne kadar merhametli insanlarmış, çocukların yiyeceğini geri verdiler, ne kadar iyi insanlarmış, memleketi kandan gözyaşından kurtardılar (!) Ama ben 7 Kasım sonuçlarını böyle değerlendiriyorum.

12 Eylül'de sembol şeyler vardı biliyorsunuz, *"netekim"* deyince Kenan Evren hatırlanır. *"Netekim Paşa"* diye meşhur olmuştu.

Bedreddin Demirel'i de hatırlarsınız, Konya'da da 2. Ordu komutanlığı yaptı. Harp Akademileri Komutanlığı yaptı. Diyor ki; *"Darbeyi bir yıl önce yapabiliydik, ama darbe şartlarının olgunlaşmasını bekledik."* Bunu başkaları da söylemişti, ama o çok daha net bir şekilde söyledi. Peki, o karar verildikten sonraki 15 ay süreyle ölenler, öldürülenler, işkenceler, sonrakileri kastetmiyorum, onlar

daha bir ayrı, kim bunun hesabını verebilecek? Olgunlaşmasını bekledik, diyor.

Yine Kenan Evren'in, "*Asmayalım da besleyelim mi?*" sözünü, sanırım hepimiz hatırlıyorsunuzdur. Bunlar da 12 Eylül'ün incilerinden.

Tabii biraz önce Hüsamettin Cindoruk'un sözünü ifade ettim. Öneme binaen tekrar etmek istiyorum: "*Bugün bölücülük ortaya çıkmışsa Diyarbakır ve Mamak Cezaevlerindeki işkencelerin sonucudur.*"

12 Eylül'ün akabinde Diyarbakır Cezaevi'nde görev yapan bir askerle konuştum. Tanıdığım Konyalı bir asker diyor ki; "*Ben şimdi insanlığımdan tanıyorum. O gün bize veriyorlardı gazı, veriyorlardı gazı, biz memleket, millet için kahramanlık yaptığımızı düşünüyorduk. Yaptığımız işkencelerden, ben şimdi insanlığımdan utanıyorum.*"

"12 Eylül Tutanakları Bin Tanık" adlı Erbil Tuşalp'in kaleme aldığı şu kitabı okuyunca insan, insanlığından utanır. Ama Kenan Evren hiç bunlardan söz etmiyor. Sadece öncesinden söz ediyor.

Yine Kenan Evren şöyle diyor; "Özal parti kuracağı zaman bana geldi, efendim ben parti kuracağım, dedi. Bak Özal, seni severim. Bize de hizmet ettin, ama senin Selamet Partili olduğunu söylerler, o partiden de 77 seçimlerinde İzmir'den adaylığını koymuşsun, bak partine bunları doldurursan partini kapatırız ha!"

Evren'in bize de hizmet ettin demesinin sebebi; Biliyorsunuz Demirel'in azınlık hükümeti döneminde Başbakanlık müsteşarı idi. Sonra Kenan Evren göreve gelince 24 Ocak Kararları'nın devamını istiyordu. Zaten dünyanın müesses nizamı da, darbeyi yaptıranlar da Türkiye'nin batıya açılmasını ve ekonomisin de her şeyiyle batıya bağlanması ve orada karar kılmasını istiyorlardı. 24 Ocak kararları da bunun için çok önemli bir nirengi noktasıydı.

Aynen onu devam ettiriyorlar, bunu Özal üzerinden devam ettiriyorlar.

Kenan Evren'e çok sonraları soruyorlar; "Keşke şunu da yapsaydık ya da yapmasaydık dediğiniz bir şey var mı?" diye.

Evren; *"Keşke cumhurbaşkanını halk seçsin diye anayasaya koysaydık."* diye cevap veriyor. Bunu Özal merhum söylüyor, Demirel söylüyor, Erbakan söylüyor, Ecevit söylüyor, Kenan Evren bile bunu söylüyor; ama hiç birisi buna cesaret edemiyor. Ancak 2007 Referandumuyla bu karar veriliyor ve Recep Tayyip Erdoğan'a nasip oluyor.

Yine 12 Eylül döneminin incilerinden, eğer deyim yerindeyse, bir tanesi de Necdet Öztorun'a aittir. Biliyorsunuz o günün kudretli generallerindendir kendisi. "İktidar boşluk kabul etmez. Türkiye'de iktidar boşluğu olursa bunu biz doldururuz."

Cenap Şahabettin'in vecizeleri gibi vecizeleri var bunların da. Allah rahmet eylesin Muhsin Yazıcıoğlu'nun da söylediği sözler var ki; söylemeden geçmeyeceğim. Çok anlamlı buluyorum: *"Biz okulları, mahalleleri, şehirleri paylaşamadık, ama 2,5 metrekare hücreyi paylaştık. Koskoca Türkiye'ye sığamadık, ama iki buçuk metrekareye sığdık..."* Bunu niye diyor biliyor musunuz?

Muhsin Yazıcıoğlu o gün Ülkü Ocakları Genel Başkanı.

Hücrede kiminle kalıyor?

Dev-Genç Genel Başkanı Mehmet Ali Yılmaz'la kalıyor. Yani o iki buçuk metrekareyi paylaşıyorlar. Onun üzerine bunu söylüyor zaten. Okulları, mahalleleri, şehirleri paylaşamadık, Türkiye'ye sığamadık; ama iki buçuk metrekareyi paylaştık, iki buçuk metrekareye sığdık. Bir tarafta Dev-Genç Genel Başkanı Mehmet Yılmaz, aynı metrekare içerisinde Ülkü Ocakları Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu.

Korkut Özal'ın şöyle bir sözü var; *“Liderler demokrasiden önce kendine sahip çıkıyor. Sıkıntı da buradan geliyor.”* diyor.

Bakın bununla ilgili bir şey anlatayım. Allah rahmet eylesin, Ahmet Kabaklı, yanlış hatırlamıyorsam, 8 Şubat 2001'de vefat etti. Vefat etmeden önce yeğeni Servet Kabaklı kendisine soruyor; *“Amca bu memleketin kurtuluşu yok mu?”* diyor.

Tabii 2001 şartlarını düşünün; yazar kasaların fırlatıldığını, esnaf yürüyüşlerini ki; Konya'da bile esnaf, toptancılardan çıkıp Valiliğe kadar, hiçbir organize olmadan kendi yürüyor, o günleri çünkü yakinen biliyoruz, hatırlıyoruz; bir yerlere gelmiş, hükümet krizinden neredeyse devlet krizine doğru gelmiş. Öyle bir ortamda soruyor Servet Kabaklı amcasına; *“Amca bu ülkenin kurtuluşu yok mu?”* diyor.

Ahmet kabaklı; *“Oğlum, bu ülkenin kurtuluşu elbette var; ama ne zaman siyasetçi kuru ekmek yemeyi ve ölümü göze alır, ülke o zaman kurtulur.”* Diyor.

Şimdi Korkut Özal'ın sözünü bir daha hatırlatalım; *“Liderler demokrasiden önce kendine sahip çıkıyor, sıkıntı da buradan kaynaklanıyor.”*

Bakın, kuru ekmek yemeyi ve ölümü göze alan bir siyasîler çıkarsa kurtulur, diyor. Ölümü göze alan bir siyasî lider çıktığı için Allah(cc)'in izniyle 15 Temmuz 2016'da yapılmak istenen işgal girişimi geri tepti. 15 Temmuz diğer darbelerden farklı oldu. Ama henüz kuru ekmek yemekle sınanmadık. Özellikle bu salgın sürecinde yeniden düşünmemiz gerektiğini düşünüyorum. Tabii burada Süleyman Demirel'in de ilginç bir sözü var. Diyor ki; *“Amerika Birleşik Devletleri'ni asla bir devlet olarak düşünmeyin, büyük bir şirket olarak düşünün. Çıkarı neyi gerektiriyorsa onu yapar.”*

Peki, 12 Eylül oldu da ne oldu?

12 Eylül'ün arkasındaki destek boş mu durdu?

Destek verdi de karşılığında ne aldı?

Alexander Haig. Biz gençliğimizde bu ismi çok duyardık. O zamanın Amerikan Dışişleri Bakanı. Bayağı da meşhur bir bakandı. Sonra başkan adaylığı falan da oldu ama kazanamadı. 12 Eylül'den sonra 1981 yılında Türkiye'ye geliyor. Havaalanında, ki o zamanı hatırlayanlarımız bilirler, iki şeyi çok meşhurdu. Her yere nutuk koymak ve her boş bulunan yere heykel/büst dikmek. Artık gerçek samimi Atatürkçüler bile gına getirmişti. Yani başka işiniz mi yok, her şey bir Nutuk'a, büste, heykele indirgeniyor, diye. Gerçekten samimi Atatürkçüler bile buna isyan etmişlerdi.

ABD Dışişleri Bakanı Alexander Haig, havaalanına geliyor. Biliyorsunuz âdettendir, havaalanına gelen misafirler VIP'de biraz dinlendirilirler. Çay, kahve ikram edilir, soluklanırlar, organizeler yapılır. "Orada diyor, bir Nutuk gördüm, Nutuk'tan "*Yurtta sulh, cihanda sulh*" sözünün Türkçesini ezberledim" diyor, sonra Evren de benim askerlik arkadaşım, zaten samimiyetimiz vardı diyor, (Alexander Haig de asker kökenlidir) kendisi ile görüştüğümde dedim ki diyor, siz askerler barıştan yanasınız, siz barışı seversiniz, bak Atatürk'ün "*Yurtta sulh, cihanda sulh*" sözünü Türkçe söyleyince de çok hoşlandı. VIP salonunda ezberlemiştim Türkçesini "*Yurtta sulh, cihanda sulh*" diyor, talimat verin de Yunanistan'ın NATO'ya dönmesine müsaade edin, dedim diyor. Hemen orada aşağıya talimat verdi. O gün bu işi orada hallettim diyor.

Bakın Yunanistan NATO'ya geri dönmek istiyor. NATO bunu istiyor. Amerika istiyor; ama NATO'da bir şart vardır. Bütün NATO üyelerinin hepsinin kabul etmesi gerekiyor. Bir tanesinin bile şerh koymaması gerekiyor. Yunanistan onun için NATO'nun askeri kanadına geri dönemiyordu. İhtilalin dış sebeplerinden bir tanesi bu idi. Çünkü Türkiye istiyordu ki; Adalar konusu, Adaları silahlanması konusu, kara suları konusu, FIR hattı konusu, Kıbrıs konusu, burada Yunanistan'ın dayatmaları varken biz onların dönmesine müsaade etmeyiz, kabul etmeyiz diyordu siyasîler. Kenan Evren'e bunu bir "*Yurtta sulh, cihanda sulh*" ezberi ile kabul ettiriyorlar.

Ve akabinde ne oluyor, yine ilk başta ifade ettim; Afganistan ve İran, biliyorsunuz Amerikan yörüngesinden çıktı. Kenan Evren'in emirleriyle ABD'ye üç tane havaalanı tahsis ettik; Batman, Muş ve Erzurum havaalanlarını NATO'ya tahsis ettik.

Ne zaman 12 Eylül dense, Konya'da yapılan 6 Eylül Mitingi konuşulur. Kenan Evren de yaptığı ilk konuşmasında, ki 12 Eylül günü saat 13.00'te TRT'de çok uzunca bir konuşma yaptı. Orada ihtilalin en baş gereçlerden bir tanesini de 6 Eylül Konya Mitingi olarak gösterir. Bu ne saçmalık; 15 ay önce zaten karar vermişsiniz, talimatını vermişsiniz, hazırlıklarını yaptırmışsınız. En sonunda Eylül'ün birinde, ikisinde, üçünde, dördünde, karargâhlara, komutanlıklara özel kurye ile 5'inden itibaren ihtilale hazır olun, demişsiniz. Sonra da 6 Eylül günü yapılan mitingi bir gerekçe gibi gösteriyorsun. Bu kadar saçmalık olmaz. Kimi kandırıyorsunuz? Ama o gün için de herkes bunu yuttu mu, yuttu. Kandı mı, kandı.

Bir de yine o konuşmasında ve ihtilalin gerekçeleri arasında, efendim cumhurbaşkanını seçemiyorlardı, diyorsun. Tamam, cumhurbaşkanlığı 1980 Nisan'ında boşalmıştı, doğru. Nisan'dan Eylül'e kadar 5 ay boyunca seçilemedi; ama zaten sen 15 ay önce darbe kararını verdin ve talimatı verdin. Bu gerekçede de samimi değiller; ama şunu da kabullenmemiz ve ifade etmemiz lazım ki, o günkü siyasîler ve özellikle iki başat siyasî, iki başat parti; Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi genel başkanları, âdeta nöbetleşe, münavebeli başbakan oluyorlardı. Bu ortamın oluşmasında, hazırlanmasında katkıları var mı veya ihmalleri var mı, bunu da kabullenmemiz lazım ki, var. O dirayeti gösterebilirlerdi, belki de ertelenebilirdi veya olmayabilirdi, onu bilemem.

İstihbarat analizcisi Mahir Kaynak çok ilginç iki soru soruyor ve diyor ki; "12 Eylül'ü anlamak için şu iki şeye bakmak lazım: Birincisi; Niçin '*kahrolsun Moskova*' diyenler, yani milliyetçiler/sağcılar, 12 yıl sonrasında Moskova'ya bağlı ve Moskova'nın dümen suyunda olan Bulgaristan'a ve Romanya sığındılar. '*Kahrolsun Amerika*'

diyenler de Amerika'nın güdümündeki, kontrolündeki İsviçre, Almanya gibi batı ülkelerine sığındılar. Acaba niye? Hiç mi düşünmüyorsunuz? İkincisi; Sabahleyin sağcıyı öldüren aynı silah, öğleden sonra solcuyu öldürüyordu. Bu silah değişimini kim yapıyordu? Sağcının elinden alıp solcuya veren kimdi?"

Bu iki sorunun cevabı bulunursa diyor, 12 Eylül'ü kimin yaptığı ve kimin yaptırdığı anlaşılır.

Bir ilginç nokta ki, Demirel'in söylediğini haklı çıkarıyor. *"Amerika'yı büyük bir devlet gibi düşünmeyin, bir şirket gibi düşünün."*

Amerika bildiğiniz gibi önce 12 Eylül darbecilerini ve işkencecilerini destekledi, arkasında durdu. Bugün de bu işkenceden doğan, beslenen, büyüyen bölücülerin/PKK'nın arkasında duruyor.

Bakın, her durumdan, hacıyatmaz gibi, istifade etmeye çalışıyor. Hem işkenceyi teşvik ediyor, işkenceciyi destekliyor. Sonra bu işkenceden nemalanan, işkenceden büyüyen, işkenceden filizlenen PKK'nın bugün arkasında duruyor. Tam bir Amerikan mantığı, Amerikan çıkarı projesi...

Bu 12 Eylül darbecileri ne oldular?

Yaptıkları yanlarına kâr mı kaldı?

Ne yazık ki, büyük oranda yanlarına kâr kaldı.

Hüsamettin Cindoruk'a bir söyleşide soruluyor: *"12 Eylül Darbesini yapanları niçin yargılamadınız?"* Diyor ki; *"Yargılamak önemli değildi, biz sorguladık, her şeylerini sorguladık."*

Tabii yargılamak büyük bir cesaret istiyordu, yürek istiyordu, güç istiyordu. 12 Eylül darbecilerinin yargı önüne çıkarılmaları da AK Parti'ye, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a nasip oldu.

Bu 12 Eylül Darbesi'ni yapanlar böyle elini kolunu sallaya sallaya gezecekler miydi? Biliyorsunuz 1960 Darbesini yapanlar senatörler olarak ödüllendirildi. Ancak; 12 Eylül 1980 ve 28 Şubat 1997 darbecilerini yargı önüne çıkarmak "Ölümü göze alarak ve kefenimizi giyerek çıktık bu yola!" diyen Recep Tayyip Erdoğan'a nasip oluyor. 12 Eylül 2010 referandumunda, ki o da anlamlı bir tarihtir, 12 Eylül 2010 referandumunda biliyorsunuz, Kenan Evren'i, 1980 darbesini yapanları ve o darbede görev alanları, konseyde görev alanları, o günkü yapılanları, yani 12 Eylül 1980'den Özal zamanına kadarki süreçte yapılanları, darbecilerin yargılanmaması, yaptıkları eylemlerden dolayı millete karşı hesap vermemesi açısından hem kendilerini ve kendilerini destekleyenlerin, o biraz önce saydığımız işkencecilerin hukuka hesap vermemesi için Anayasa'nın geçici 15. Maddesi vardır. Adı üstünde 'geçici', ama 30 yıldır bu geçici madde devam ediyor. 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan referandumla bu geçici 15. Madde kaldırıldı ve darbeciler hakkında birçok kimse, kuruluş, dernek, şahıs, suç duyurusunda bulundu. Ama bu Beşli Çete'den üç tanesi zaten vefat etmişti. Sadece Kenan Evren ve Tahsin Şahinkaya kalmışlardı. Onlarla ilgili dava açıldı. Fakat, ne yazık ki yargı henüz kendini daha tam olarak yeni döneme adapte edemediğinden, ben onu öyle ifade edeyim o zaman için, yargı süreci uzadıkça uzadı ve bu arada Tahsin Şahinkaya ve Kenan Evren de vefat ettiler. Böylece de dava düşmüş oldu. Ama yargı önüne çıkarıldılar ve o 12 Eylül 2010 Referandumunu ile Askerî Yüksek İdare

Mahkemesi, Askeri Yargıtay vesaire şeyler kaldırıldı. Hepsi tek mahkemeye bağlandı. Askerî mahkemelere, sadece askerlerin askerlikle ilgili eylem ve işlemlerinden dolayı yargılama yapabilme yetkisi verildi. Sivillerin asla Askerî Mahkemelerde yargılanmaması da temin edilmiş oldu.

Sonuç olarak şöyle diyelim: Bu milletin büyük yürüyüşünü, bu darbeler, 150 yıllık geçmişe sahip darbeler, asla engelleyemezler, engellemeyecekler, durduramayacaklar.

Bununla ilgili bir fıkra ile sözlerimizi tamamlayalım.

Kaplumbağa hacca gitmeye karar vermiş. Demişler ki; **“Sen bu cüssenle ağır ağır, yavaş yavaş yürüyüşünle mi hacca gideceksin, hacca nasıl varacaksın?”**

Diyor ki; **“Ben yavaş yavaş da olsa hacca varırım, Kâbe’ye ulaşırım, ama yolda filan köyün yaramaz veledleri var, beni bazen ters çeviriyorlar, biraz debeleniyorum, zaman kaybediyorum, ama yine de varırım Allah’ın izniyle.”**

Bu millet, hedefine, bu büyük medeniyet yürüyüşüne, zaman zaman ters çevrilirse de, engellense de, geciktirilse de varacaktır inşâallah.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

TYB KONYA'DA "12 EYLÜL DARBESİ" KONUŞULDU

Sorgun: DARBELERDE HEP MİLLET KAYBEDER

AK Parti Konya Milletvekili Av. Ahmet Sorgun, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nde "40. Yılında 12 Eylül Darbesi ve Darbeler" konusunu anlattı.

Sosyal Medya ağları üzerinde canlı yayınlanan programda konuşan Sorgun, hiçbir darbenin dış desteksiz yapılamayacağını ve her darbenin bir kazananı olduğunu ancak kaybedenin hep millet olduğunu söyledi.

Türkiye 'de darbeler tarihinin 150 yıl öncesine kadar dayandığını, 12 Eylül darbesi ise ara durak olduğunu ifade eden Milletvekili Sorgun: "12 Eylül 1980 Darbesi'nin ardından 28 Şubat Postmodern Darbesi oldu, Son olarak ise 15 Temmuz'a hep birlikte şahit olduk. Yalnız 15 Temmuz'u diğerlerinden ayıran şey, diğerleri darbe; 15 Temmuz ise bütün vatani topyekûn işgal girişimiydi. Ancak 15 Temmuz Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın cesareti, milletimizin feraseti ve Allah'ın yardımıyla bertaraf edildi şükürler olsun. 15 Temmuz'u darbelerden ayıran en büyük özellik ise, darbelerde hep millet ve demokrasi kaybederken, 15 Temmuz'da hem millet hem demokrasi kazandı." dedi.

Darbecilerin darbe yapmak için, darbeye zemin hazırladıklarını dile getiren Sorgun: "12 Eylül darbeleri tam 15 ay öncesinden darbe hazırlıklarına

#şehresözümüzvar

40. Yılında
**12 Eylül Darbesi
Darbeler**

Konuşmacı
Ahmet SORGUN
AK Parti Konya Milletvekili

TYB Konya Şubesi
TYBKONYA
12 Eylül / Cumartesi
Saat: 14.00

**CANLI
YAYIN**

başladılar. Sabah sağcıyı öldüren silah, öğleden sonra solcuyu öldürdü, bu silahu bu ellere verenler kimlerdi? Ben o dönem İstanbul Üniversitesinde Hukuk Fakültesi öğrencisi idim. Üniversitemizde bir bombalama olayı oldu. Fidan gibi yedi genç öldü, bizler arkadaşlarımızla o bombalamadan saniyelerle kurtulduk. Bombayı atan kimdi, kimlerdi? Bunun davası tam 30 yıl sürdü ama bir neticeye ulaşmadan zaman aşımından dava düştü. O dönem bunun gibi birçok olay meydana geldi, hepsi darbeye zemin hazırlamak, darbeyi milletin nezdinde meşrulaştırmaktı. Ve sonuçta bunları başardılar.” diye konuştu.

Darbe sonrasında İnsanların suçsuz yere öldürüldüğü, hapishanelerde işkencelere maruz kaldıklarını belirten Sorgun: “Bugün hâlâ Diyarbakır ve Mamak cezaevlerindeki işkenceler konuşuluyor. İnsanların eğitim hayatı bitti. İşlerinden güçlerinden oldular. Nice ocaklar söndü. Ülkeyi milyarlarca zarara uğrattılar. Şükürler olsun ki bunların hesap vermesi ve yargı karşına çıkması da yıllar sonra da olsa Recep Tayyip Erdoğan döneminde oldu.” diyerek sözlerini tamamladı.

"Anadolu Mektebi Öğrencilerinin Anlatımıyla"

SEZAI KARAKOÇ BİZE NE SÖYLÜYOR?

Panelistler: Fezta Nur KARADEMİR, Ebrar ALBAYRAK, Eda Nur YALÇIN, Kübra GÜL DAĞLI
Panel Başkanı: Sena Nur YÜĞRÜK

#şehresözümüzvar

CANLI YAYIN

TYB Konya Şubesi
TYBKONYA
19 Eylül / Cumartesi
Saat: 14.00

Yürütmen: Atilla YARAMIŞ

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
TYB KONYA ŞUBESİ
MERAM
KARATAY
TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

SEZAI KARAKOÇ BİZE NE SÖYLÜYOR?

- FEYZA NUR KARADEMİR • EBRAR ALBAYRAK
- EDA NUR YALÇIN • KÜBRA GÜL DAĞLI
- SENA NUR YÜĞRÜK / Panel Başkanı

ATILLA YARAMIŞ: Kıymetli dinleyenlerimiz, izlenimlerimiz, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, Anadolu Mektebi ve Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün birlikte düzenlemiş olduğu "Sezai Karakoç bize ne söylüyor?" başlıklı programımıza hepimiz hoş geldiniz. Bugün sizlere Türkiye yazarlar Birliği mensuplarının müdavimlerinin çok yakından tanıdığı genç yazarlarımız, genç okuyan üreten Anadolu Mektebi mensubu öğrencilerimiz, Sezai Karakoç'un çok farklı yönlerini anlatacaklar.

Hepinizin malumu olduğu üzere kültür ve medeniyetimizin, edebiyatımızın son yüzyıldaki en büyük ve en önemli isimlerinden birisi olan Sezai Karakoç'un sahip olduğu fikirler, öngördüğü medeniyet tasavvuru, birçoğumuzun aslında gönül coğrafyasında yaşamakta olduğu ve şahit olduğu sorunların da çözümü mahiyetindedir. Sezai Karakoç'a kulak vermek, Sezai Karakoç'un fikirlerinden istifade etmek ve Sezai Karakoç'u anlayarak Sezai Karakoç'un hayatındaki o kıymetli anları, kıymetli fikirleri hayatımıza nakşederek ederek aslında biz bütün bir medeniyete de çok önemli bir çözüm önerileri sunmuş oluyoruz. Bugün sözün asıl sahipleri olan kıymetli öğrencilerimiz, Anadolu Mektebi'nin Konya'daki üniversite ve liselerdeki öğrencilerimizin anlatacağı konular, inanıyoruz ki hepimizi ufuk açıcı nitelikte olacaktır. Ben şimdiden programa hazırlanan, bize konuşmaları yapacak olan öğrenci arkadaşlarımıza teşekkürlerimi sunuyorum. Hepinizi saygıyla, hürmetle selamlıyorum.

SENA NUR YÜĞRÜK / Panel Başkanı

Değerli misafirler, sizleri sevgiyle muhabbetle ve en derin saygılarımla selamlıyorum. Sezai Karakoç Bize Ne Söylüyor? paneline hepimiz hoş geldiniz.

Sizlere kendimi takdim edeyim: Senanur Yüğrük, Konya Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencisiyim. Üç yıldır Anadolu Mektebi üyesiyim. Bugün burada icra edilmekte olan “**Sezai Karakoç Bize Ne Söylüyor?**” paneline başkanlık yapacağım.

İlk panelistimiz Kübra Gül Dağlı, Konya Anadolu İmam Hatip Lisesinde öğrenim görmektedir. Üç yıldır Anadolu mektebi mensubudur. Konusu: “**Aslın Dirilişi, Asrın Dirilişi**”. Sözü ona bırakıyorum.

ASLIN DİRİLİŞİ, ASRIN DİRİLİŞİ

KÜBRA GÜL DAĞLI

Selam!

Diriliş nesline selam!

Nefsine değil, ruhuna selam!

Olduğun değil, olacağın duruma selam!

Selamın anlamına ve ruhuna ermesi için selam!

Diyerek sözlerime başlamak istiyorum.

Önce ruhu düşer insanın, ruhu düşünce kendisi de düşer, insanlık düşer. Her yok oluş ruhun ölümü ile gerçekleşir. Onun için önce ruhun dirilişi gerçekleşmelidir. Varlıktan varoluşa ruhun dirilişi ile ulaşılabilir. Çağın insanı, çağın ağları arasında ruhunu yitirmiş, özünden habersiz bir şekilde bocalamaktadır. İnsan kendi cehenneminde kavrulmakta ve ruh ölmek üzeredir. Ruhun ölümünden kastettiğimiz Karakoç'un deyişiyle «Onun kökten yok oluşu değil, varoluş hikmetinden habersiz oluşu, uzak kalışıdır.» Ruh adeta hasta bir adam gibi sallanmaktadır.

Sezai Karakoç'un sözlüğünde Ruh; som inanç ve erdem içindeki ruh, pürüzsüz ve menfezsiz bir ruhtur. Ona hiçbir dış güç nüfuz

edemez. Şüpheler ve tereddütlerle sarsılan ruh ise yerinden oynatılmış demektir. Ruhü şüphe ve tereddütlerden kurtarmanın ve korumanın tek yolu İslam'dır.

Çünkü üstüne ölü toprağı serpilmiş bu çağa söyleyecek sözü olan tek güç İslâm'dır.

1400 yıl önce inen vahiy bugün hala dipdiridir. Fakat çağ felç

olmuş, beyne, kalbe giden damarları tıkalıdır. Bu da çağ insanının ruhu ile hareket etme yetisini kaybetmesine neden olmuştur. Çağ insanı mevcut hal ile kendini ayakta tutabilmenin yollarını aramakta, bunun için de adeta yaralı bir aslan gibi sağa sola saldırmaktadır.

Avrupa, tıkalı damarlarını, geliştirdiği tahripkâr teknoloji ile açmak istemektedir. Ancak teknikte ne kadar ilerlediyse de, ruhtan da o derece yoksundur. Ve aradığı dirilişe ulaşamamaktadır.

Karakoç bunun için şu sözü söyler: **“Batı uygarlığı olumlu açılımını tüketmiş, son sınırlarına varmağa başlamıştır.”**

Diriliş sağlayacak, ruhu yeniden canlandıracak olan; inançlı, diriliş eri Müslümanlardır.

Çağın dirilişinin gerçekleşmesi için gerekli şartlardan biri de ruhun dirilmesidir. Ruhun dirilişi, inanmakla başlar. Önce Allah’a inanmakla, sonra da dirilişe inanmakla...

İnanmak, sonsuz güç ve kudret sahibine teslim olmaktır. Çünkü iman **“inanıyorum”** diyenlerin içinde büyür. Bu durum bütün inananlar için geçerli ve gereklidir. Çağ ve ruh ancak böyle olursa diriltilebilir. Ruh ancak Hakk’a olan inanç ile kendine gelebilir.

Diriliş İslâm’dan ayrılışın sona erişiyile, ona yeniden kavuşmayla gerçekleşir. Diriliş, öldükten sonra dirilmeyi, **“Vel bâ’su ba’del mevt”**i hatırlatır bize. Vaktin sahibinin önünde tekrar diriliş için, ölmeden önce dirilmiş olmak gerekir. Karakoç’ta eserleriyle bize bunu anlatır.

Diriliş önce birkaç insanın ruhu sonra da toplumun ruhuyla alevlenmeye başlar. Cahiliye döneminde de yüce Peygamberin diriliş için önce toplumun ruhuna başvurması ve onu çağırması da buna bir örnektir. Çünkü diriliş toplumun özüne yapılan bir çağrıdır. Ve bu çağrı önce kendimizedir.

Diriliş çağrısı yalnızca seçenlerindir ve bu çağrıyla yalnızca isteyenler kalplerinde hissedebilir. Radikaldir. Ama salt bir radikalizm değildir. Yeni bir insanın soluyacağı temiz ve sade bir ruh havasıdır.

Diriliş birleştiricidir. Ayırıcı değildir. Özde ve ruhta birleşmeye önem verir. Onu işi, gücü el verdiği kadar **“yapmak”** tır. Yıkma değildir. Adeta bir ruh metamorfozu olayıdır.

Diriliş ruhun özünde başlar, ruh insanın aslını diriltir. İnsanoğlunun dirilen aslı, asırlar diriltir ve beklenen diriliş harekâtı tamamlanır.

“İnsanın ruhu, hakikat olmaksızın yaşayamaz, hakikatten uzak kalmaz. Bir bakıma bunalım, ruhun hakikatten uzak kalışı, daha doğrusu uzak kaldığının bilincine varışından doğar.” der Sezai Karakoç. Fıtrat insanı hakiki olmaya yönlendirir. Hakikati reddeden kimseler, bu noksanlıktan dolayı ruhi bir bunalıma sürüklenirler. Karakoç’un da eserlerinin birçoğunda söz ettiği gibi insana ışık tutacak ve onu bunalımdan kurtaracak olan yalnızca İslam’dır. Bu şuardan habersiz kimseler ne yaşamdan verim alabilir, ne de huzursuzluk ve bunalımdan kurtulabilirler.

Hakikat zannedilen batıl özgürlük değildir! İnsanı ancak Allah özgür kılar. İslâm’dan haberi olmayanların özgürlük sandıkları palavralar, batılın boyunlarına geçirdiği bir zincirden başkası değildir. Hakiki özgürlük ise yalnızca İslâm’dadır. İnsan gerçek özgürlükten bihaberken dünyanın en görkemli hayatını dahi yaşasa, mutlak son bedbaht bir ruh halidir. İnsanı batılın verdiği bunalımdan çekip çıkaracak ve boyunlarındaki zinciri kırarak hakikattir. Hakikatleri batılın kapattığı karanlık kuyulardan aydınlığa çıkaracak olanlar ise şüphesiz diriliş erleridir.

Diriliş erleri kendini yaşadığı dönemin kirlerinden temizleyip aslını ortaya koyacaktır. İslâm’ı en güzel haliyle yaşayıp, bir mum gibi kendini diriliş ateşi ile yaktıktan sonra etrafındaki, yok olmaya yüz tutmuş mumları da ateşe vererek çağı aydınlatacak, İslâm’ı

diriltecektir. Diriliş erinin aslı İslâm'dadır. Diriliş erinin aslının dirilişle asırlar dirilecek hakikat kâinata hâkim olacaktır!

Karakoç'a göre **"Büyük hareketleri, büyük medeniyet açılımlarını büyük ruhlar, kahraman ruhlar, geniş ruhlar, cömert ruhlar yapar. Küçük, dar, korkak, alçak ve pinti ruhlarsa en kutlu mirası bile eritip, çürütüp yok edebilirler."**

Diriliş eri İslâm'ı öyle sağ ve diri yaşayacaktır ki, onu öldürmeye gelen onda dirilecektir. Diriliş erinin kahraman ruhu, batı uygarlığının tükenmiş ve dar görüşlü ruhunu insanlığın üzerinden söküp atacak ve en kutlu mirasımız olan İslâm'ı, bu ruh eritip yok etmeden en yüksek mertebelere yeniden ulaştıracaktır.

Son sözlerimi diriliş erlerine seslenerek bitirmek istiyorum.

Bir su gibi temiz olan ve batılın kirini de temizleyen İslâm'ın değerleri yine batılın elinde bir kazana atılarak cayır cayır kayıyor. İslâm şuuru kaybolmadan bu ateşi söndür, küllerinde kendine bir ders bul ve diril! Zaman, mekân ve mevcudiyetini sürdüren bütün canlılık bu mutlak sonu beklemekte... Diril, yaşa ve yaşat!

Teşekkür ediyorum.

SENA NUR YÜĞRÜK / Panel Başkanı

Arkadaşımıza teşekkür ediyoruz.

Diriliş, ruha hitap eder; diriliş, birleştiricidir; diriliş, özdedir.

İkinci panelistimiz Feyza Nur Karademir, Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi ikinci sınıf öğrencisidir ve beş yıldır Anadolu Mektebi mensubudur.

Konusu, **“Diriliş İdeali ve Gençlik”**

Sözü, kendisine bırakıyorum.

DİRİLİŞ İDEALİ VE GENÇLİK**FEYZA NUR KARADEMİR**

Bugün bizim rahmetle andığımız büyük fikir adamları, unutulamayan ve unutturulamayacak olan şahsiyet abideleri, gözü gerçeği gören, gerçeği gösteren örnek insanlar; hayatlarının en taze yıllarında, daha saçları ağarmamışken bu dünyada iz bırakmayı başardılar. Çağlarının destanını yazan gençler oldular. Bireysel çabalarının yanında destanlar yazacak gençler yetiştirmek için kendilerini adadılar. Bu, verilen emeğin asla kaybolmayacağı bir **“düşünce cihadı”** idi. Şimdi biz gençlerin bu insanların açtığı yollardan yürüyerek yetişiyor ve olgunlaşıyor olmamız bu yönde verilen uğraşların ne kadar uzun ömürlü olduğunu gösterir.

Mehmet Âkif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç gibi şahsiyetlerin ortak idealinin bir **“nesil hedefi”** olması, bunu dönemin sıkıntılarına çözüm yolu, öncelikli bir ihtiyaç olarak görmeleri meseleyi daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Onlar tereddütsüz inanmışlardır ki genç insan **“umut”** tur. İşte bu noktada, idealinin hayat bulması için âdeta çırpınan

Sezai Karakoç'un düşlediği nesli ifade eden cümlelerini sizlere aktarmak istiyorum:

"O çocuğu bekliyoruz.

Dünyayı değiştirecek, yenileyecek, meşhur kelimemizle söyleyelim, diriltecek çocuğu.

Bir muştı olan bir çocuk. Muştı gibi gelen. Muştı getiren.

Bu çocuk elbet gelecek.

Diriliş gerçekleşecektir.

Çocuk, kuzey ve batı rüzgârlarını kılıcıyla ikiye bölecektir.

Ruhun Ayasofyaları, Süleymaniyeleri yükselecektir yeniden.

*Elinde bir meşale, bu kış gecesinde dolaşacak olan o çocuğun ulaştığı her kent, dirilişe erecektir."*¹

Her okuduğumda beni heyecanlandıran ve içimi ısıtan bu cümleler, "İnsanlığın Alinyazısı Bir Çocuk" adlı yazıda geçmektedir. Sezai Karakoç'un, çocuğu "**insanlığın alın yazısı**" diye niteleyerek diriliş idealine ve diriliş erlerine duyduğu inancı ve umudu ifade etmesi çok etkileyicidir.

Sezai Karakoç'a göre diriliş, ruhun Allah'ı bilme ve daima onun huzurunda olma savaşında başarılı olması demektir. Diriliş eri olan genç, attığı her adımda, felakette de refahta da Allah(cc)'la birliktedir. Bu aynı zamanda İslam merkezli bir hayat yaşamak anlamına gelir. Böylece genç, İslam'ın merkezi çevresinde bulunan ve bu sayede değer kazanan diğer tüm unsurlara doğru yerden bakmayı başaracak yani çağı İslam'ın değer yargılarıyla yorumlayacaktır. Gencin İslâm'ı ruhunda gerçeğiyle yaşaması, İslâm'ın dirilişinin kapısını açacaktır. Bu dirilişten kasıt, Müslümanların ölmüş ruhlarının özüne döndürülmesidir. İnsan ruhunu hakikatle tanıştıracak ve kalbi diri tutacak olan şey vahiy ve peygamber izidir. Bunu bilen genç insan, hakikatin kalkanyla yola çıkacak, nihayetinde Allâh'ın bireysel ve toplumsal

¹ Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, Diriliş Yayınları, İstanbul, (?), (?).

olarak koyduğu düzeni gerçekleştirerek İslam toplumunun inşasına öncülük edecektir. Tıpkı hakikatle tanışan ruh gibi İslam'la şereflenen toplum da güçlü ve uyanık kalacaktır. *"Kurt kuş uykuda iken, şehri uyanık ve mü'min tutan, İslâm'dır."*² der Sezai Karakoç.

Sezai Karakoç, Müslümanların yeniden özlerine dönmeleri için İslam aydınlara ihtiyaç olduğunu ifade eder. Düşünce dinamizmini yakalayan aydınlar aynı zamanda toplumun da düşünce bağımsızlığını koruyacaktır. Bu, medeniyetimizin ilerlemesinde baş etken olacak, İslâm'la olan ilişkimizi sağlam tutacak, dolayısıyla değerlerimizi korumamızı sağlayacaktır. Nitekim son yüzyılda İslam düşünürleri yitirilmekte olan değerlerimizi korumak için, ülkemizin bilim ve teknikte yükselişe geçmesi için bir **"düşünce direnişi"** göstermişlerdir.

Düşüncenin dirilişi beraberinde sanat ve edebiyatta da dirilişi uyandırır. Sezai Karakoç, bir halkın ayağa kalkışında edebiyat ve sanatın payını ruhun vücuttaki payı gibi görür. İslâm ülkelerinde önder olan insanların aynı zamanda tanınmış edebiyatçılar olmasına dikkat çekmiştir. İslâm'ı var etme çabamız kültür ve sanatta da ön planda olmalıdır. Çünkü Sezai Karakoç'a göre yarın hayatımıza girecek olanlar bugün şiir ve edebiyatta gündemde olan unsurlardır.

Hem benliğimizi korumak için hem de Batı uygarlığıyla savaşabilmek için medeniyetimizin bir tekniği, sanat ve estetik ifadesi, bir bilim ağı olması gerektiğini ifade eder. Bunu sağlamada gençliği donanımlı yetiştirmek her şeyden öncelikli ve önemlidir. Eğitim kurumları, aile, sokaklar, kısacası gencin beslendiği her ortam; doğrunun, iyinin hâkim olduğu ortamlar olmalıdır. Gençliğin ruhuna ilimde, kültürde, sanatta öncü isimlerin mesajları aşılmalıdır. Sezai Karakoç, en yoksul evde bile küçük bir kütüphanenin bulunması, gerekirse bunun için ekonomik kalkınmadan fedakârlık yapılması gerektiğini belirtir. Harçlığının çok sınırlı olduğu zamanlarda dahi kitaplar aldığını, divan şiirleri ezberlediğini ve bunları ortaokul çağında yaptığını bizzat kendisi ifade etmiştir.

² Sezai Karakoç, *İslâm*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2018, s. 47.

Diriliş genci; bütün hayatını İslam'ın yükselişine adanmalı, bu amaçla hayattaki diğer hedeflerine anlam katmalıdır. Ahlak ve kültür inşasına derin bir aşkla sarılmalı, ideallerine yönelik kutsal bir heyecan taşınmalıdır. Dürüst, gayretli ve tevekkül sahibi olmalıdır. Günümüzde sahip olduğumuz geniş imkânları değerlendirerek hayatın her alanında etkin olmak için çabalamalıdır. Tüm bunların sonucunda diriliş eri, yoldaşlarıyla tek şuur ve tek gövde olarak diriliş toplumunu oluşturacaktır.

Konuşmamın sonuna yaklaşırken şu noktaya dikkat çekmek istiyorum: Diriliş ideali, saydığımız tüm bu özellikleriyle bir gençliğin somutlaştırılması olarak düşünülmelidir. Kürsülerde kulaklarımızın duymaya alıştığı konular olmasına karşın eylemlerimizin sözlerimizi hakkıyla karşılamadığı bir gerçektir. Sezai Karakoç'un dediği gibi: *"(...) Müslüman, inanmış kişi, (...) geçmişteki büyük İslâm yaşantısına hayran olmakla yetinmemeli. O yaşantıyı bugün de gerçekleştirmeyi bir görev bilmeli."*³ Bir ideale kendini adanarak bu uğurda çalışmak, Sezai Karakoç'un bizzat yaşayarak bize öğrettiği bir ilkedir. Sezai Karakoç'un Büyük Doğu'daki faaliyetlerini 1950'li yıllarda, yani "yirmili yaşlarında bir genç iken" göstermesi, biz gençlere bir mesaj vermelidir. Bize düşen şey, diriliş ilkelerini mesuliyetlerimiz görerek "diriliş bende başlar!" düsturuyla hareket etmektir. Allah'ın izni ve yardımıyla bu dava, eskiden olduğu gibi şimdi ve tüm zamanlarda da gençlerin omuzlarında yükselecektir.

Dirilişi yaşayan ve yaşatanlardan olmak duasıyla... Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim.

³ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Âmentüsü*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2019, s. 29.

SENA NUR YÜĞRÜK / Panel Başkanı

Arkadaşımıza teşekkür ediyoruz.

İdeal bir diriliş nesli ancak ve ancak inanmış olduğumuz gençlikte umut bulur.

Üçüncü panelistimiz Eda Nur Yalçın, Dr. Ali Rıza Bahadır Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencisi olup dört yıldır Anadolu Mektebi mensubudur.

Konusu, “Sezai Karakoç’un Üç İnceleme Eseri: Yunus Emre, Mehmet Âkif ve Mevlâna”

SEZAI KARAKOÇ’UN ÜÇ İNCELEME ESERİ: YUNUS EMRE, MEHMET ÂKİF, MEVLÂNA

EDA NUR YALÇIN

Şair ve yazar Sezai Karakoç, mütefekkir ve sanatkâr kimliği ile kendinden sonraki kuşakların zihin evreninin oluşmasında büyük bir yere sahiptir. Yakın dönem edebiyatımızın bu mühim kalemi, şiir dışında hikâye, deneme, çeşitli konularda düşünce yazıları yazmıştır. Ayrıca kendisi yapıtlarında inceleme eserlerine de yer vermiştir. Karakoç’un inceleme kitapları eserlerinin içinde ayrı bir yere sahiptir. Zira bunlar sanatkârın savunduğu ideallere ve düşünce sistem, ne ışık tutar.

Sezai Karakoç’un üç inceleme eseri vardır. Yunus Emre, Mehmet Âkif ve Mevlâna’dır. Yazımızda bu eserlerin yazılış tarihine bağlı olarak öncesinde Yunus Emre eserini inceleyeceğiz.

YUNUS EMRE

Bu çalışmada Yunus Emre’yi anlatılardan daha çok Sezai Karakoç’un şair gözüyle inceleyeceğiz. Karakoç’un

sık sık isimlerini andığı, eserleri üzerinde durduğu üç kişiden biri de Yunus Emre'dir. Yunus Emre adlı eser, 1965'te kitap halinde basılır.

Yunus monografisi temelde iki bölümden oluşur. İlk bölümde inceleme ve tespitler, ikinci bölümde ise Karakoç'un Yunus Emre'den seçtiği şiirler yer alır. Birinci bölümde kendi içinde Yunus Emre'nin yetiştiği "çevre"; menkıbelerle dolu hayatını anlatan "**Masalların Gerisindeki Gerçek**" ve şiir görüşünün anlatıldığı "Şiir" bölümü olmak üzere üç alt bölüme ayrılır.

"Çevre" başlığı altında Karakoç, Yunus'un yetiştiği çevrenin bir manzarasını çizer. Bu manzarayı da "**taptaze ve şah bir horoz sesi**" olarak tamamlar.

Sezai Karakoç'un gözüyle "Yunus Emre, toplumumuzun yeni ve büyük bir hamlesinin başlangıcında, duyarlıkların keskin bir saflık kazandığı bir dönemde doğan ve bu halk ruhundan aldığı ilhamla toplumun en derin, en zengin ve en doğal şiir dünyasını yüklenip gelen veli bir şairdir. Yunus Emre adeta havada gezen duygu ve düşünceleri o büyük ortak duyarlığın etkisiyle dile getirmiş, adeta gelmekte olan uygarlığın hamlesinin şiirsel anıtını dikmiştir."

Sezai Karakoç *Yunus Emre* adlı eserinde Yunus'un çevresini ele aldıktan sonra. "**Masalların Gerisindeki Gerçek**" adlı ikinci bölümde Yunus'un hayatı ve şahsiyeti hakkında bilgi verir. Yunus Emre ilim ve insan ile ilgilenir. İlim ile ilgilenmesinin amacı insanın oluşturduğu bir unsur olmasından ileri gelir.

Yunus Emre'nin şiirlerinin genel hatlarıyla şöyle özetler Karakoç; "*Samimilik, bitmeyen bir günah duygusu, serapsı bir ufuk özlemi, kesiksiz bir eksiklik yankısı, içte hiç durmadan çınlayan metafizik ürperti...*"

"**Yunus Emre**" adlı eser sanatkârca bakışın ve birikimin ürünüdür. "**Diriliş**" düşüncesinin önemli durak noktalarından biri olarak kabul ettiği Yunus Emre'ye, şair gözüyle bakmış, gördüklerini sanatkâr bir üslupla bize hissettirmiştir. Eser her ne kadar hacim itibarıyla küçük olsa da okurda bıraktığı izler bir hayli büyüktür.

MEHMET ÂKİF

“**Mehmet Âkif**” incelemesi Sezai Karakoç’un ikinci inceleme çalışmasıdır. Karakoç incelemeyi iki ana bölümde yapar. İlk bölümde Âkif’in hayatını bir başka şairin gözünden anlatır. İkinci bölümde ise Âkif’in şiirlerini ele alır.

İlk bölüm “**Hayatı – İnanç ve Düşünce Oluşumu – Savaşı**”, ikinci bölüm “**Şiiri**”, üçüncü bölüm ise “**Ölüm Yıldönümleri Dolayısıyla**” başlıklarıdır. Eser şekil itibariyle üç bölümden oluşsa da son bölüm yazarın derlemesi olup ilavedir. Esas olarak kitap iki ana incelemeye sahiptir.

İlk bölümde yazar, Yunus Emre incelemesinde olduğu gibi Mehmet Âkif’i tarihi koşulların gözünden anlatır.

“O, Âkif’in Şahsiyetini meydana getiren unsurları gayet ince mecazlı bir dille ifade ederken, içinde doğup yetişilen ve şairin karakterinin yoğrulduğu manevi atmosferi de kısa ancak anlamlı sözlerle anlatır. *‘Fatih Camii, büyük çınarlar, medrese, Devletin yüreği bir semt’*in içinde Âkif, ilk formasyonunu kazanmaktadır.”

“**Âkif’in şiiri tıpkı eserinin isminde olduğu gibi çeşitli safhaların şiiridir ki, bu onun hayat basamaklarıyla hemen hemen denk düşer. Karakoç onun tüm şiirlerinin kategorik bir gözle değerlendirilmesi halinde, yedi safhadan oluşan siyasal, sosyolojik, metafizik boyutlarıyla oldukça geniş plana yayılmış bir toplum analizinin ortaya çıktığını belirtir.**” Âkif’in şiiri köklü bir medeniyetle hâlihazır arasındaki bağlantıyı sağlayan köprü niteliğindedir.

Karakoç’un Mehmet Âkif incelemesi, Âkif üzerine derlediği yazıları ile son bulur. Bundan ötürü eserin son kısmı derleme havasındadır. Karakoç, “Mehmet Âkif ve Dolayısıyla” başlığı ile kitabı neden kaleme aldığını açıklamış olur. “**Diriliş**” ruhunu aşılacak olan iki mühim şahsiyet: Yunus Emre ve Mehmet Âkif.

MEVLÂNA

Sezai Karakoç'un Mevlâna eseri on beş bölümden oluşmaktadır. Karakoç, diğer eserlerinde olduğu gibi Mevlâna eserinde de tarihi konuyla başlar. Ardından Mevlâna'nın babası ile Anadolu'ya gelişi ve Mevlâna oluşundan bahseder. Asıl incelemeye giriş kitabın ilk üç bölümüdür. İncelemenin altıncı bölümü ise Şems-i Tebrizî ile karşılaşmasıdır. Sezai Karakoç bu bölümü okurlarına keyifle aktarır.

Karakoç iki yüce insanın Konya sokaklarında başlayan o ilk tanışmalarını ve sonrasındaki fevkaladeliği şöyle anlatır:

"Mevlâna, medresesinden at üstünden dönerken, dizginini tutup soru soran dervişin gönlün çoktandır beklediği, haberci ve yolcu olduğunu anlamıştı. ...o 'doğu yolcusu'nun, o atalar yurduca gönderilen armağan gönülün, o Tanrı misafirinin çıkıp geldiği besbelliydi. Kendisi İskender-i Zülkarneyn ise, işte karanlıklar içinde ab-ı hayatı birlikte arayacakları Hızır gelmişti. Şu şartla ki, o da öbürünün Hızırıydı.

Şems-i Tebrizî'nin gelişiyle, fûnye ateş aldı ve birikip sıkışmış bomba infilak etti. Maneviyat dünyası Konya Okulunu kazandı. Doğu ve batı birleşti. Leyla ve Mecnun ateşi, bir şimşek gibi yandı ve muratlar hâsil oldu. Anadolu ruhunun yüksek fırınlarından biri ateş aldı. Yüksek fırın, geç ısınır, geç ateş alır, fakat sonunda ateş aldı mı o artık kolay kolay sönmez..."

"Eserin altıncı, yedinci ve sekizinci bölümlerinde yazar, bu iki ruhun ve onlara karşı bütün bir dış âlemin tavrını diyalektik bakımdan ele alır. İlişkiler yumağında halkı bir yere, Mevlâna'yı bir yere ve onun manevi icazeti olarak gördüğü hocası ve pervanesi olan Şems'i bir yere koyar." Eserin 10.bölümden son bölümüne kadar Mevlâna'nın yazılı eserleri üzerinde durulur.

"Son olarak yazar, çağlar içinde Mevlâna'nın ve eserlerinin, onun düşüncelerinin hangi mecralardan geçtiğine temas eder. Herkesin bildiğini, anladığını zannettiği; oysa tam kavrayamadığı bu

eserlerin, zamanla daha da değerlendirildiğini söyler. Karakoç, onun, düşüncelerinin ve düşüncelerinin aynası olan eserlerinin sahip olduğu değerlerin de İslâm hakikati etrafında özetlenebileceğini kaydederek sözlerini noktalar.”

Bugün sizlere Sezai Karakoç’un üç inceleme eserini dilimizin döndüğü, kalemimizin yettiği yere kadar anlatmaya çalıştım. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

SENA NUR YÜĞRÜK / Panel Başkanı

Arkadaşımıza teşekkür ediyoruz.

Yunus Emre, Mehmet Âkif ve Mevlâna, Sezai Karakoç’un eserleri üzerinde durduğu üç büyük insandır. Gerek halkta bıraktıkları izler gerek yapıtları ile bizlere birçok şeyi aktarmışlardır.

Son panelistimiz Ebrar Albayrak kendisi Necmettin Erbakan Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü öğrencisidir. İki yıldır Anadolu Mektebi mensubudur. Konusu, “**Sezai Karakoç ve Anadolu.**” Sözü kendisine bırakıyorum.

SEZAI KARAKOÇ VE ANADOLU

EBRAR ALBAYRAK

Sezai Karakoç, Diyarbakır doğumlu şair, yazar ve mütefekkir. Anadolu'nun bağrında yetişen, Anadolu'yu diriliş ekolü ile harmanlamak için çalışmalar yapan, yazılar yazan Sezai Karakoç'u bu bağlamda inceleyeceğiz.

Yazılarında sürekli zikrettiği ve Anadolu'ya bakış açısını inceleme hususunda elzem olacak İslâmlaşma, Batılılaşma ve diriliş kavramlarını idrak etmek oldukça önemli.

Anadolu'nun doğu ve batı arasında yer alan jeopolitik konumu bir nevi kaderini tayin etmiştir. *Unutuş ve Hatırlayış* adlı eserinde Sezai Karakoç bunu şöyle ifade ediyor: “Anadolu'nun bir kadere var: Doğu'yla Batı'nın karşılaştığı yer olmak. Bu kaderdir ki birden coğrafyayı tarih, tarihi medeniyet karşılaşması, onu da iki düşüncenin, iki mizacın, iki ana dünya görüşünün, realizmle hayalciliğin, idealizmle oportünizmin, mistisizmle materyalizmin karşı karşıya geldiği, çatıştığı kimi zaman da barışıp kaynaştığı, umulmadık uzlaşmalarla birleştiği bir savaş toprağı yapıyor.” (Karakoç, *Anadolu'nun Dirilişi 1*, Mayıs 2018 - 7. Baskı). Böylece Anadolu dünya tarihinde ve günümüzde kilit bir rol oynuyor diyebiliriz.

Günümüze kadar Anadolu üzerinde pek çok medeniyet kurulmuş, farklı dinlere, ırklara ev sahipliği yapmış ve gelen her medeniyet de Anadolu'da kendinden bir parça iz bırakmıştır. Buradan ise Anadolu kültürü oluşmuştur. “Anadolu'nun antropolojisi ve arkeolojisi, bize, Allah'ın, zaman kılıcıyla, deprem silahıyla ve

tarih rüzgârıyla silip süpürdüğü medeniyetlerin, insan tiplerinin üst üste yığılmış, iç içe geçmiş, adeta nonfigüratif bir biçimler kompozisyonu oluşturmuş geçmiş zaman fikir, eşya ve olay müzesini sunar." (Karakoç, 2018). Var olan bu izleri takip ederek okumak, Anadolu'nun geniş perspektiften görülebilmesi ve kültürel, sosyolojik anlamda Anadolu'daki çeşitliliğin fark edilmesi için önem taşımaktadır.

Sezai Karakoç diriliş tanımında, insanın İslam'da dirilmesi ve İslam'la kurtulmasından bahseder. İslam'ın yeşerdiği topraklarda, İslam idealine inanmış olanlar, düşüncede ve edebiyatta çağın en ileri yapılarını kurmadan, insanoğlunun kalbini titretmeden, insana yeni bir mutluluk aşılamaadan, inançları tam yaşar hale getirmeden aksiyonda sürekli ve köklü bir başarı elde edemeyeceğini bilmektedir. *Diriliş Neslinin Amentüsü* adlı eserinde Sezai Karakoç bunu şöyle ifade ediyor: **"İslâm insanı, İslam'a bir çağrıdır. Hem kendisini hem başkasını, sürekli olarak, mutlak'ın, insan şahsiyetinde, toplumda, tarihte ve tabiatda, zamanda ve mekânda yansıması demek olan İslâm'a çağıracaktır İslâm insanı. Tek kişiyi çağırarak, toplumu çağırarak, tarihi çağıracaktır. Zamanı çağırarak, mekânı çağıracaktır."** (Karakoç, Kasım 2015 - 31. Baskı). Sezai Karakoç, Türklerin İslam dinine geçiş serüvenlerini ve Anadolu'nun Müslümanlaşmasında etkisi yadsınamayacak tasavvufçuları ve şairleri de eserlerinde sıklıkla dile getirmiştir. Bu sayede Anadolu İslam kimliğini benliğine yerleştirmiştir.

Anadolu tarihinde kırılma noktası sayabileceğimiz bir diğer husus ise Anadolu'nun batılılaşması meselesidir. Osmanlı'nın son dönemlerinde adeta içimize girip aramıza karışan bu kavram bugün bile bünyemizde tam manası ile sindiremediğimiz, üstümüze oturmayan bir haldedir. Batılılaşma bir anda gerçekleşmemiştir, yıllar süren ve neticede kendi kültürüne yabancılaşma, batı taklitçiliğinden öteye geçememiş, aydın sınıfın kurtuluşu bulmayı umduğu bir mesele haline gelmiştir. Marksizm çığırkanlıkları, emperyalizm

baskısı ile adeta kraldan çok kralcı olunmuştur. İnsanlığın Dirilişi adlı eserinde Sezai Karakoç bu şöyle ifade ediyor: “İslâm ülkeleri içinse, devrim, batılılaşma, kendi medeniyetine ihanetten başka bir şey değildir.” (Karakoç, 2005). Buradaki radikal duruşunun arkasından yaptığı diriliş çağrısıyla da meseleye karşı tutumunu belirtmiş oluyor diyebiliriz.

Anadolu insanı, yıllardır süregelen aidiyet buhranı içinde kendine ait olanı bulma umudu ile yaşamaktadır. Sezai Karakoç ise hem batıyı hem de doğuyu içselleştirmiş bir düşünürdür. Bu eksenden bakıldığı zaman Anadolu için yazdığı reçeteler ve yaptığı yönlendirmeler realiteden uzak yahut hayalperestçe değil bilakis rasyonel çözümlerdir.

Bugün yapılması gereken nedir? Batı ve doğu bu topraklarda çatışmaya kimi zaman da ortak paydada buluşup sentezlenerek yeni bir yapı oluşturmaya devam etmektedir ve edecektir. Ne Batının inkârı ne de Doğu'nun yok sayılması, hakir görülmesi Anadolu'ya katkı sağlayacaktır. Burada yapılması gereken Anadolu'yu bilmek ve yüceltmek için çalışmaktır. Yıllardır Türk milletine yurt yuva olan Anadolu gerek konumu, gerek kaynakları gerekse İslam'ın yaşatıldığı mekân olması hasebiyle kendini yenilemek, güçlendirmek zorundadır. Yenilenme ve güçlenme için kültürel hafızamızı tazelemeli, bizim olanın ayırımına varmayı bilmeliyiz. Sezai Karakoç, köklerimizi bilmeyi Türk – İslâm kimliğine sahip olmak ile eş değer görmüştür.

“Anadolu’da yeniden Fatihlerin, Yavuzların, Mevlâna’nın, Yunus Emre’nin, Fuzûlî’nin, Şeyh Galib’in, İtrî’nin ve Dede Efendi’nin, Hak yoluna adanmış kılıçların ve kalemlerin, erenlerin ve erlerin nesli gelecektir.” (Karakoç, *Mevlâna*). Sezai Karakoç’un eserlerini incelediğimiz zaman bir adanmışlık ve ekol görüyoruz. Yaşadığı toplumu analiz edebilen Sezai Karakoç geçmişten örnekler vererek, hatırlatmalar yaparak bugüne daha somut bakabilmemizi sağlıyor.

SENA NUR YÜĞRÜK / Panel Başkanı

Arkadaşımıza teşekkür ediyoruz.

Anadolu, her medeniyetten bırakılan izlerle diriliş kişiliğini benliğine yansıtmıştır.

Panelimiz burada sona ermiştir. Öncelikle panelist arkadaşlarıma, program ortağı kurum ve kuruluşlara ve siz kıymetli dinleyiciler ve izleyicilerimize teşekkür ediyor, sağlıklı günlerde buluşmayı diliyoruz.

GENÇLER TYB KONYA'DA SEZAI KARAKOÇ'U KONUŞTU

Karakoç: "Aslın Dirilişi Asrın Dirilişidir."

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, Anadolu Mektebi ve Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü işbirliği; Konya Büyükşehir, Selçuklu, Karatay ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla düzenlenen "Sezai Karakoç Bize Ne Söylüyor?" başlıklı panel programı, video konferans yöntemiyle 19 Eylül Cumartesi saat 14.00'te gerçekleşti.

Paneli düzenleyen Anadolu Mektebi Yürütme Kurulu Üyesi ve Konya İl Koordinatörü Atilla Yaramış, panel öncesi yaptığı konuşmada Sezai Karakoç'un son yüzyıldaki en büyük fikir ve sanat isimlerinden biri olduğunu ifade ederek bu büyük isme dair Anadolu Mektebi mensubu gençlerimizin her birinin çok önemli konuşmalar gerçekleştireceklerini ifade etti.

Panel başkanlığını Konya Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencisi Sena Nur Yüğrük'ün yaptığı programın ilk konuşmacısı yine Konya Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencisi olan Kübra Gül Dağlı idi. "Aslın Dirilişi Asrın Dirilişi" başlıklı konuşmasında Sezai Karakoç'un eserlerini inceleyerek, ruhun ölümü, ruhun dirilişi, insanlığın dirilişi, İslam'ın dirilişi ve hakikat kavramlarını anlattı. Çağın dirilişi için gerçekleşmesi gereken şartları özetleyip aslımıza nasıl döneceğimizi de sözlerine ekledi.

İkinci konuşmacı Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi öğrencisi Feyza Nur Karademir oldu. "Diriliş İdeali ve Gençlik" başlıklı konuşmasında şunları ifade etti: "Mehmet Âkif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek,

Sezai Karakoç gibi şahsiyetlerin ortak ideali, öncü bir nesil oluşturmaktır. Onlar tereddütsüz inanmışlardır ki genç insan umuttur. Diriliş ideali, bir gençliğin somutlaştırılması olarak düşünülmelidir. Sezai Karakoç'un Büyük Doğu'daki faaliyetlerini yirmili yaşlarında bir genç iken göstermesi, biz gençlere bir mesaj vermelidir. Bize düşen şey, diriliş ilkelerini mesuliyetlerimiz görekerek; 'Diriliş bende başlar!' düsturuyula hareket etmektir."

Üçüncü konuşmacı ise Karatay Dr. Ali Rıza Bahadır Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencisi Eda Nur Yalçın oldu. Karakoç'un inceleme eserleri üzerine konuşmasını gerçekleştiren Yalçın; "Şair ve yazar Sezai Karakoç, mütefekkir ve sanatkâr kimliği ile kendinden sonraki kuşakların zihin evreninin oluşmasında büyük bir yere sahiptir. Yakın dönem edebiyatımızın bu mühim kalemi, şiir dışında hikâye, deneme ve çeşitli konularda düşünce yazıları yazmıştır. Ayrıca kendisi yapıtlarında inceleme eserlerine de yer vermiştir. Karakoç'un inceleme kitapları eserlerinin içinde ayrı bir yere sahiptir. Zira bunlar sanatkârın savunduğu ideallere ve düşünce sistemine ışık tutar." dedi.

Panelin son konuşmacısı olan Necmettin Erbakan Üniversite Eğitim Fakültesi öğrencisi Ebrar Albayrak da "Sezai Karakoç ve Anadolu" başlıklı konuşmasında "Günümüze kadar Anadolu coğrafyası üzerinde pek çok medeniyet kurulmuş, farklı dinlere, ırklara ev sahipliği yapmış ve gelen her medeniyet de Anadolu'da kendinden bir parça iz bırakmıştır. Buradan ise Anadolu kültürü oluşmuştur. Karakoç'un dediği gibi "Anadolu'nun antropolojisi ve arkeolojisi, bize, Allah'ın, zaman kılıcıyla, deprem silahıyla ve tarih rüzgârıyla silip süpürdüğü medeniyetlerin, insan tiplerinin üst üste yığılmış, iç içe geçmiş, adeta nonfigüratif bir biçimler kompozisyonu oluşturmuş geçmiş zaman fikir, eşya ve olay müzesini sunar." Var olan bu izleri takip ederek okumak, Anadolu'nun geniş perspektiften görülebilmesi ve kültürel, sosyolojik anlamda Anadolu'daki çeşitliliğin fark edilmesi için önem taşımaktadır." dedi.

Programın sonunda konuşmacılar Kübra Gül Dağlı, Feyza Nur Karademir, Eda Nur Yalçın, Ebrar Albayrak ve panel başkanı Sena Nur Yüğrük'e, paneli düzenleyen TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Eğitimci yazar Atilla Yaramış tarafından katılım belgeleri takdim edildi.

1150. Doğum Yıldönümünde

#şehresözümüzvar

İSLAM MEDENİYETİNDE

Farabi

Konuşmacı
Prof. Dr. Musa Kâzım ARICAN
Türkiye Yazarlar Birliği Genel Başkanı
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörü

Yöneten:
Zafer KARAKUŞ

TYB Konya Şubesi
TYBKONYA

26 EYLÜL
CUMARTESİ
SAAT: 14.00

**CANLI
YAYIN**

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

**TÜRKİYE
YAZARLAR
BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ**

İYİ HAYAT
SİYUNEN
MİRAM
KARATAY

KATKILARIYLA

Prof. Dr. MUSA KÂZİM ARICAN

-ÖZGEÇMİŞ-

Musa Kâzım Arıcan; yazar, ilahiyatçı, felsefeci, akademisyen, rektör, STK yöneticisi, Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Genel Başkanı. 1970 yılında Hatay Dörtyol'da doğdu. İlkokulu Karakese kasabasında, orta ve liseyi Dörtyol İmam Hatip Lisesinde tamamladı. 1989 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat fakültesinde başladığı üniversite öğrenimini, iki yıl Erzurum'da okuduktan sonra 1994 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı.

Meslek hayatına, 1994 yılında Diyarbakır Ergani İmam Hatip Lisesinde bir yıl öğretmenlik yaparak başladıktan sonra, 1995 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Din Felsefesi Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak Akademik hayata intisap etti. 1996 Yılında İslam Felsefesi Anabilim Dalında Yüksek Lisansını, 2003 yılında Din Felsefesi Anabilim Dalında Doktorasını tamamladı. 2010 yılında Doçent, 2015 yılında Profesör oldu.

1995 yılından 2011 yılı sonuna kadar Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde çalıştı. 2012 yılından itibaren Ankara'da Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü, Türk İslam Düşüncesi Tarihi Anabilim Dalında görev yaptı. 2015 yılı Haziran ayından itibaren yaklaşık beş ay kadar Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesinde rektör vekili olarak görev yaptı. 2015 yılı Kasım ayından itibaren de Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde Rektör Yardımcısı olarak görevini sürdürdü.

Akademik hayatın yanında Sivil Toplum Kuruluşlarıyla da alakadar olmaya çalışan Prof. Dr. Arıcan, iki dönem boyunca sürdürdüğü Türk Felsefe Derneği Yönetim Kurulu Üyeliği görevi yanında 2014 yılından beri de Ankara Pursaklar Kent Konseyi Başkanlığını yürütmektedir. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Genel Başkanlığına seçilen Prof. Dr. Musa Kâzım Arıcan, evli ve üç çocuk babasıdır.

Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan, 29 Şubat 2019 tarihinde Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörü olarak atandı.

ESERLERİ: *Spinoza'nın Tanrı Anlayışı* (2004), *Teolojik-Politik İnceleme - Benedictus Spinoza* (2011),

Dini Tekelcilik (2013), *Kültürel Dini Farklılık ve Ebu Hanife* (2015), *Panteizm, Panenteizm ve Ateizm Bağlamında Spinoza'nın Tanrı Anlayışı* (2015), *Spinoza Felsefesi Üzerine Yazılar* (2015).

İSLÂM MEDENİYETİNDE FARABÎ

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

-Sayın Hocam, Fârâbî kimdir, İslâm düşünce geleneğinde ilmi ve önemi nedir?

Prof. Dr. MUSA KÂZİM ARICAN

Öncelikle, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemizi, bu güzel etkinlik dolayısıyla yıllara sarıh olarak sürdürdüğü ve yıl içinde birbirinden güzel bu tür etkinlikler düzenlediği için yürekten kutluyorum.

Bu salgın sürecinde, sizlerin yaptığı faaliyetlere, Konya Büyükşehir Belediyesi'nin, Karatay, Meram ve Selçuklu belediyelerinin destek olması, işbirliği içerisinde yapılması da çok güzel. Türkiye Yazarlar Birliği olarak amacımız, hedefimiz budur. Ülkemizin kültür, fikir, sanat hayatını toplumun farklı katmanlarına, toplumun farklı katmanlarındaki erklerle, yönetimlerle, yerel yönetimlerle,

üniversitelerle, ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla elbirliği içinde yürütmektir. Yoksa biz, tek başına TYB'nin reklamını yapmak ya da kendimizi öne çıkarmak gibi bir faaliyet içerisinde olmuyoruz. Bu anlamda Türkiye Yazarlar Birliği'mizin birçok şubesi çok güzel etkinlikler yapıyor. Bu salgın sürecinde gerçekten çok güzel telekonferansla da olsa toplantılar icra edildi.

Konumuz önemli. Aynı zamanda Birleşmiş Milletler 'in 2020 yılını Fârâbî yılı ilan etmesi dolayısıyla bir Fârâbî yılını da yaşıyoruz; ama Fârâbî belki biraz hayatındaki talihsizlikler gibi yaşadığı belki o şehir şehir gezmeden kaynaklı kaderi gibi böyle bir salgın dönemine denk geldi. Yani 2020 yılı, salgının hızlandığı, yaygınlık kazandığı, tüm dünyaya yayıldığı, mart ayı ile beraber bir dönem oldu. Dolayısıyla belki arzu edildiği şekilde Farabi yılı icra edilemedi, ama telekonferansla da olsa bunu icra ediyoruz.

Fârâbî'yi doğumunun 1150. yılı, vefatının da 1070. Yılında rahmetle anıyoruz. Çok önemli bir mütefekkimiz, düşünürümüz, filozofumuz. Benim aynı zamanda çalışma alanlarıma da giriyor. Yüksek lisans derslerimde Fârâbî Felsefesi-1 ve Fârâbî Felsefesi-2 olarak iki dönemde Fârâbî'nin eserlerini öğrencilerimle daha yakından tahlil etmeye, analiz etmeye çalışıyoruz. Fârâbî, o günkü müverrihlerin, tarihçilerin kayıtları ve kedisinin yaşadığı dönem çerçevesinde 870'li yıllarda, bugünkü Kazakistan sınırları içerisine giren eski adı Otrar olan daha sonra Fâryâb diye adlandırılan şehrin Vesiç diye bilinen bir küçük kasabasında doğduğu söylenir. Burası, dinleyicilerin biraz daha zihinlerinde canlandırması için söylüyorum, oralara gidip görmek bana da nasip oldu. Anadolu'nun İslamlaşmasında çok büyük emeği olan, bizim düşünce dünyamızın, gönül dünyamızın, inanç dünyamızın da çok önemli bir ismi olan Hoca Ahmet Yesevî'nin Türkistan'daki Yesi şehrine, 30-40 kilometre uzaklıkta bir yerde doğmuş. Hatta oraya yakın Hoca Ahmet Yesevî'nin de hocası olan Aslan Bâb/Aslan Baba'nın da bulunduğu yerde doğan bir filozofumuzdur.

Fârâbî'nin babası, Vesiç'te yönetici olduğu, Vesiç Kalesinin komutanı olduğu söylenir ve dolayısıyla o günkü geleneksel eğitimleri alıp ardından Buhara Semerkant bölgesine gittiği, kadılık yaptığı ifade edilir. Daha sonra bugünkü İran sınırlarındaki Tahran, Rey şehirlerinden, daha sonra İslâm dünyasının en önemli şehri olan Bağdat'a geldiği, Bağdat'ta mantık ilmi üzerine yoğunlaştığı, burada özellikle Süryânî asıllı hocalarla mülakiler, karşılıklı ilmî alışverişler yaptığı rivayet edilir. Fârâbî aslında yerleşik bir ilim süreci yaşamaz. Çok gezen, aslında ilim yolculuğu amaçlı seyahat, bugünkü dille söylersek, akademik amaçlı yolculuk yapmaktadır.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Sayın Hocam, Özellikle 9-11. yüzyıllarda diğer âlimlerde de bu tür seyahatleri sıkça görüyoruz. Fârâbî de bu anlamda yaptığı ilmî seyahatlerle Abbâsîler döneminin o canlılığını, İslâm dünyasının özellikle terakki edişinin Fârâbî hayatından da örneklendirmek mümkün gözüküyor.

Prof. Dr. MUSA KÂZİM ARICAN

Fârâbî tabii bu anlamda bizim en tipik örneğimiz. Fârâbî'den önce filozoflar anlamında Kindî var, sonra İbn-i Sînâ var, daha sonra İmam Gâzâlî var, daha da sonrası İbn-i Rüşd var. Ama Farabi belki de bu ilim yolculuğunu en yoğun ortaya koyanlardan birisidir. Belki Fârâbî gibi ilim yolculuğu yapan sınırlı sayıda isim vardır. Çok mütevazı, çok münzevî bir hayat yaşayıp kalabalığı sevmeyen daha çok yalnızlığı ve okumayı seven, bir eseri onlarca kez okuyan ve tamamen ilim odaklı, öğrenme odaklı bir hayat yaşayan bir şahsiyettir. Ama bunları öğrenirken, şunun altını çizmek istiyorum, bir defa her şeyden önce iyi bir Kur'ân altyapısı var. Bir defa çok iyi bir Nebevî, hadis ve dinî ilimlerde çok güçlü bir altyapısı var. Zaten kendisi de felsefe öğreneceklere ilişkin bir vurgusu var. Onu birazdan dile getireceğim.

İşte bu yolculuklarda Bağdat önemli o zaman tabi Abbâsîler'in başşehri ama buradan Harran'a geldi, Halep'e geldi, Şam'a, hatta İskenderiye'ye, Mısır'a geldi. İskenderiye'yi ve Mısır'ı neden önemsiyor, özeliği hikmetin merkezi oluşu, felsefeyi bir hikmet olarak adlandırıyor, görüyor ve orada hikmetin son temsilcilerini, birebir görmek, rûberû görmek, onlarla ve onlardan geriye kalan insanlarla konuşmak istiyor. O günün ilim anlayışında sadece kitaptan okumak, sadece duymak işitmek değil, o ilim sahibi ile hemhâl olmak, onunla müzakerelerde bulunmak, tartışmak, karşılıklı muhaverede bulunmak gibi asıl hedef budur.

80 yaşlarında 950 yılında Şam'da vefat ediyor. Vefatı ile ilgili çok rivayetler, farklı görüşler var, ama ben onlara girmeyeceğim. Şam kabristanında, onu da bana Mevlâ nasip etti, gördüm, aynı hayatında yaşadığı gibi, kabristanın o çok şatafatlı, çok gösterişli kabirlerin olduğu Şam kabristanının en ücra yerinde, mütevazı, üzerine küçük bir demir parmaklıklardan bir kafes yapılmış, oraya da işte *"Ebû Nasr Muhammed b. Muhammed b. Tarhan b. Uzluğ el-Fârâbî et-Türkî"* diye künyesini yazmışlar. Kabri başında; demek ki dedim, insanın hayatı ölümünden sonra kabrine de yansıyor. O gösterişli kabristanda çok mütevazı, gösterişsiz, sakin bir kabirdi. İşte böyle bir hayatı var.

Bizim açımızdan Fârâbî'nin önemi nedir? İslâm düşüncesi açısından, İslâm tefekkürü açısından Fârâbî'nin önemi nedir? Fârâbî,

bir defa klasik tipik bir âlim değil. Sadece ilmi öğrenip bunu nakleden birisi değil. Fârâbî, tabii erken dönem İslâm düşüncesinin önemli isimlerinden birisi. İyi bir dinî ilimler altyapısına sahiptir ve ayrıca bunu ekstra bir ilim olarak da görmüyor zaten. Bu diyor, bir düzey. Bu olmazsa, olmaz. Bu bir ön şart. Bu, daha esaslı ilimleri öğrenmeye bir zemin, bu bir başlangıç. Fârâbî bu anlamda çok özgün bir mütefekkir, bir filozof ve farklı kültürlerden, farklı coğrafyalardan, ki gezmekteki amaç budur, "*Hikmet Mü'min'in yitiğidir, onu nerede bulursa alsın.*" fetvası gereği aslında bir hikmet arayıcısıdır. O felsefe kavramının filo Sofia'nın işte Psogor'a atfedilen, hikmet sevgisi, hakikat sevgisi denilen, aslında oradaki hakikat de bizim mÂrifetullah dediğimiz Allah sevgisini, Allah bilgisini bize kazandırmaya çalışan bir yolculuk, bir serüven. Aslında böyle görür ilmi. İlim bir anlamda Kur'ân ve Sünnet temeli üzerine alacağımız ve bu, bir anlamda, birikim içerisinde kendimize mal edeceğimiz, yeniden yorumlayacağımız bir yolculuktur. İlim böyle bir serüven, böyle bir süreçtir.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Fârâbî'nin bu arayışı içerisinde özellikle Aristo'nun eserlerini tahlil edip anlamaya çalışması ve bu anlamda anlamlandırma gayreti, zannediyorum, sizin buyurdunuz bu minval üzere bir arayışın İslâm dünyasında olan gereksinimi tespit ve bunu değerlendirme anlamında diyebilir miyiz?

Prof. Dr. MUSA KÂZİM ARICAN

Fârâbî, bu arayışta, filozoflarla konuşuyor. En başta mantık ilmi diye bir ilimle, Îsâgocîya denilen, aslında Porphyrios'a ait zannedilen, aslında onun olan ama Aristo'ya, Platon'a ait gibi, tabi o zaman bazı eserlerin kime ait olduğu bilinmeyen bir dönemler de var, karışıklıklar var. Tabi o dönemde Kindî ilk filozof. Biraz daha işte Aristo'dan Plato'dan bahseden bir Müslüman düşünür, mütefekkir. Biraz daha bu Süryânî âlimler aracılığıyla Harran okulu,

İskenderiye okulu, Antakya okullarında biraz daha Aristo'dan Platon'dan eserler tercüme edilince, bunları nasıl karşılamak gerektiği, bunları nasıl yorumlamak gerektiği, yani bunları biz bir bâtil unsur mu göreceğiz, bunları İslâm dışı unsur mu göreceğiz, yoksa İslâm'ın içinde mi göreceğiz?

Burada bir şeyin altını çizmek istiyorum. Bu erken dönemde hiçbir zaman bizim ulemâ, mütefekkirlerimiz, filozoflarımız, ilimleri dinî ve dinî olmayan, İslâmî ve İslâmî olmayan diye bir ayrıma tabi tutmuyor. İlim bir bütündür, ilim Allah'ın sıfatıdır ve bir tecellisidir. Bu kimde tezahür etmişse, önemli olan bu bir hikmet olarak var olmuşsa, erdemle muttasıf ise buna bakıyorlardı. Dolayısıyla Aristo'ya ait önce mantık ilminden başlayarak bunu alıyor. Tabi ki burada Fârâbî'nin tarzı şu; bunu alıp olduğu gibi nakletmiyor. Mesela Kindî, biraz Aristocu geleneği taklit ediyor. Yani Peripatoscu dediğimiz batıdaki Aristo'nun yürüyerek ders vermesinden hareketle yolculuğunu Meşşâî olarak adlandıran bir metodolojiye yürütüyor. Ama Fârâbî bunu, mantığı olsun, siyaseti olsun, ahlâk ilmini olsun, metafiziği olsun, ruhla ilgili görüşlerini olsun, Aristo ve hocası Platon'a ait tüm ilimleri aldığı anda, Fârâbî bunu kendi sahip olduğu birikimle, daha önceki almış olduğu, öğrenmiş olduğu ilimle yorumlayarak yeni bir ilme dönüştürüyor. Yeni bir forma dönüştürüyor. Ve bu anlamda **Fârâbî'yi bir medeniyet filozofu** olarak adlandırıyoruz. Çünkü Fârâbî, asıl önemli eserlerini hep Medine kavramıyla konumlandırmıştır. Çünkü insanın aslında yeryüzünde var olma hikâyesi, bir medeniyet yolculuğudur. İnsan medenî bir varlıktır. Medenî varlık olarak erdemli olmak zorundadır. İnsan bu erdemliliği Kur'ân'dan, Sünnet'ten ve diğer ilimlerle birlikte alarak o insan-ı kâmil boyutuna çıkıp erdemli bir şehir, erdemli bir toplum, erdemli bir devlet ve mutluluk; Tahsilü's-Saade dediği mutluluğu elde etmek ve ardından da uhrevî bir kurtuluş ve ahirette Cennet... Dolayısıyla da çok müthiş bir sistem kurar ve bunu **medenî insan, Medînetü'l Fâzıla Erdemli şehir, es-Siyasetü'l Medenîyye Erdemli siyaset, el-Fusulü'l-Medenî**

medenî yönetimler, gibi medeniyet merkezli bir şekilde adlandırır ve Fârâbî 'nin sadece eserlerine vermiş olduğu bu isimleri konuşsak bir sempozyum olur. Ciltler dolusu kitap çıkar. Fârâbî'nin eserlerine verdiği isimler dahi başlı başına onun sahip olduğu tefekkürün muhteşemliğini ve yüceliğini ifade etmek için yeterlidir.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Sayın Hocam, Fârâbî'nin Muallim-i Sâni olarak anılmasına, özellikle biraz önce vurguladığımız Aristo felsefesini özümsemesi ve buna yeni bir form vererek onun İslâm dünyasında yeni bir versiyonla ortaya koymasını, temel kalıplarını oluşturmasını bu anlamda son derece kıymetli gördük. Biz Muallim-i Sâni ifadesini de kullanarak bir Fârâbî okulundan, ekolünden bahsetmek İslâm dünyasında ve bundan devam eden, neşet eden birçok öğrencisinin, birçok devam ettiricisinin bu yoldan gittiğini görüyoruz. Bu anlamda Fârâbî, Muallim-i Sâni ifadesini kendisinin alması, özellikle bizim buradan yaptığımız okumalar ya da sonraki dönemdeki okumalarda bu unvanı kendisine vermemiz boşuna yapılmış bir tanımlama olmasa gerek. Kendi çağını ötesine de taşıyabilecek bir çaba içerisinde olduğunu görüyoruz. Bu anlamda Fârâbî'nin mantık dışında farklı alanlarla ilgili söylemleri nelerdir, bu söylemler ile ilgili Muallim-i Sâni ifadesinin İslâm dünyasında ve batıda kullanılır olmasının kıymetinin ne olduğunu, öğrenmek isteriz.

Prof. Dr. MUSA KÂZİM ARICAN

Fârâbî, hikmeti müminin yitiği olarak görüyor. Onun temel gayesi hikmet'tir. Az önce de söylediğimiz gibi bizim bugün dinî ilimler diye adlandırdığımız İslâmî ilimler dediğimiz şey, aslında bizim bir vecibemizdir. Çok doğal öğrenmemiz gerekenlerdir. Bunun üzerine öğreneceğimiz şeyler, asıl dünyayı kurmak, dünyayı mamur etmek, İbn-i Haldun daha sonra onu *mamur* kelimesi ile *hadara* ile sonra ifade ediyor. Fârâbî'nin *Medine* kavramını biz İbn-i Haldun'da *turas* olarak veya *hadara*, *gelenek* ya da bir *medeniyet*

olarak görüyor. Şimdi bu anlamda Fârâbî, Aristo'yu **Muallim-i Evvel/İlk Öğretmen** olarak adlandırıyor. Batıda Aristo'ya İlk Usta falan deniyor ama İlk Öğretmen adı kullanılmıyor. Tabii Fârâbî bunun farkındadır. Neden Yunanlı birine ya da Müslüman coğrafyadan olmayan birisine İlk Öğretmen diyor? Garibimize gidebilir bu. Zaman zaman bu çağımızda da bu soruları sorup Fârâbî'yi eleştirenler çıkıyor. Fârâbî şunun farkındadır. İnsanlığın asıl öğretmenlerinin Peygamberler olduğunu biliyor. Hatta Peygamberlere bu ilmi öğreten de Cebrail'dir. Onun ilk akıl nazariyesinde bu vardır zaten. Fârâbî, devlet başkanını siyaset kuramında erdemli insan, erdemli toplum, Erdemli devlet, erdemli başkan ve oradan Peygamber aracılığıyla Cebrail'e, oradan da Allah(cc)'a ulaşan bir yolculuk, bir seyr-i sülûk vardır. Medine kavramını kullanmasında asıl vurgu da Hazreti Peygamber(sav)'in Mekke'den Medine'ye geldiğinde Medine ismini vermesinden mülhemdir. Medeniyet, din kelimesinden çıkmıştır ve din kavramının ism-i mekân halidir. Şimdi Fârâbî bu anlamda çağlar öncesi, Hazreti Peygamber(sav)den de önce, Milattan önceki bir dönemde yaşamış birini, sahip olduğu o erdemler dolayısıyla, öğretisi anlamında, bunu sistematize etmesi ve beşerî bir öğretmenlik anlamında *Muallim-i Evvel* demiştir. Yani Aristo, kendisinden önceki ilimleri, ki onun hocası Platon'dur, onun hocası Sokrates'tır, onlar Tales'ten almıştır, Tales Filistin bölgesine, İskenderiye bölgesine gelmiştir, Platon'un eserlerinde, yasalarında, Mosai diye önemli bir karakteri vardır. Hatta Platon, en üstün yasanın İlâhî yasa olduğunu söyler. Dolayısıyla Platon'un ve Aristo'nun düşüncelerini genel anlamda murad-ı İlâhî'ye aykırı görmez. Daha önceki o beşeri ilimleri iyi bir şekilde sistematize edip, formüle edip bir disipline dönüştürmeleri anlamında mantık ilmi gibi, siyaset ilmi gibi, ahlâk ilmi gibi bunu bir ilme dönüştürmüş olması, ki Aristo hocasında olmayan daha önce Sokrates'ta olmayan bir şekilde bugünkü modern tarzda ilk kez ilimleri neredeyse tasnif eden, disipline eden birisidir. Şimdi bu anlamda Aristo'ya *Muallim-i Evvel*

diyor. Ve şunun da altını çizelim, batı dünyası Aristo'yu, Platon'u, hatta Sokrates'ı, eğer Müslüman filozoflar olmasaydı, başta Fârâbî, Kindî, İbn-i Sînâ ve daha sonra da özellikle de İbn-i Rüşd, tüm eserlerini Aristo'nun tercüme etmiştir ve şerh etmiştir. Lakabı da zaten Şârih'tir, Commentator'dur, yorumcudur. Onlar olmasalardı bugün batı belki bu isimleri bilmeyecekti. Aristo diye birisi bilinmeyecekti. Aristo'nun bu şekilde yorumlanıp Muallim-i Evvel olarak, Fârâbî tarafından adlandırılıp özgün bir şekilde yorumlanıp kendi sahip olduğu inanç ve kültürle yorumlanıp yeni bir forma dönüştürülmesi de batıda, özellikle S. Ansel, S. Thomas gibi isimler daha sonra Mûsâ b. Meymûn, daha sonra Spinoza gibi filozoflar bu hakkı teslim ederek Fârâbî'nin Aristo'ya Muallim-i Evvel dediği gibi onlar da Fârâbî'ye Muallim-i Sâni/İkinci Öğretmen demişlerdir. İşte o sorunuzun tam cevabı; diğer eserleri dediğimiz, Fârâbî'nin en önemli eserlerinden bir tanesi İhsâü'l-Ulûm/İlimler Sınıflaması'dır.

Bugün dahi kafa karışıklığımız var. İlimleri nasıl sınıflandıracamız. 19. yüzyılın mantıkçı pozitivistimizin sistematize ettiği bir ilimler girdabına düştük. Birbirinden kopmuş, birbiriyle ilişkisi olmayan, tamamen deney ve gözlemi, tamamen seküler olanı, tamamen formel olanı, fenomenol olanı, olgusal olanı, gerçek olan ya da gerçekmiş anlamı gören bir bilim anlayışı bugün bizi bu noktaya getirdi. İnsanlık bir kriz yaşıyorsa, maneviyatı kaybediyorsa, erdemleri kaybediyorsa, 19. yüzyıldaki bu bilim anlayışıdır. Sonradan disiplinler arası ilişkiler, motodisipliner çalışmalar, şimdi de tam disiplin diye Amerika'da yeni bir model, yani ilimlere bütün olarak bakma çabası var. Fârâbî'yi iyi bir şekilde okursak, Fârâbî'nin her bir kavramında bu inanç zemininin köklerini görürüz. İhsâü'l Ulûm/İlimler Sınıflamasına 5 kategori diyor. Önce dil, iyi bir dil bileceğiz. O günkü yaygın dil Arapça'dır. Arapça'yı bütün detaylarıyla bileceğiz. Fârâbî, aslında Türk asıllı olmasına rağmen Arapçayı en güzel şekilde ve en fasih şekilde kullanan birisidir. Belki o gün Arapların dahi, yöneticilerin dahi kaba saba kullanıldığı, özensiz kullanıldığı

Arapçayı, en başta Fârâbî, çok edebî bir dille, çok anlaşılır bir dille kullanması dolayısıyla Arapça bir ilim dili haline gelmiştir.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Fârâbî burada bir dil felsefecisi, etimolojicisi, bakış ortaya koyan bir âlim anlamıyla ne yapılabilir, hem bize hem batıya bu anlamıyla bilime olan katkısı anlamında değerlendirilebilir değil mi hocam?

Prof. Dr. MUSA KÂZİM ARICAN

Kesinlikle, orada zaten çok önemli bir dil felsefesi var. Diyor ki; "İlim yolculuğu bir terakkidir." İlmî bir bütün görüyor. Bu aynı zamanda bir insanın hayatı boyunca sürdürmesi gereken yolculuğudur.

1-Dil. Önce ilim öğreneceğiniz alanın dilini iyi bileceksiniz.

2-Mantık. Bir tutarlılığı, bütünlüğü yani sağlıklı bir ilişki kurulmasıdır.

3-Talimî ilimler. Bugün fizik, Kimya, matematik, tıp, mühendislik, teknik dediğimiz tüm uygulamalı bilimler bugünkü anlamıyla. Bu aynı zamanda bir merdiven gibi yükselmedir.

4-Metafizik ilimler ya da İlâhî ilimler/İlahiyat ilimleri. Burada ne var kelimeler var metafizik dediğimiz İlâhî ilimler.

Fârâbî ve bizim erken dönem birçok filozof, ilimleri dinî - dinî olmayan, İslâmî - İslâmî olmayan diye ayırmıyor. İlimler bir bütündür. Dil, Mantık, Tâlimî ilim, İlahiyat ilimleri dedi.

5-Medenî ilimler. Bakın adlandırma muhteşemdir. Medenî ilimde ne var; siyaset, ahlâk ve fıkıh var. Fıkıh, kişinin lehine ve aleyhine olan şeyleri bilmesidir. Ve aynı zamanda bu felsefedir, hikmettir. Hikmeti de en tepe, en zirve alan olarak görüyor. *"Hikmet ve felsefe öğrenmeye başlayanların doğru ve tam mizaçlı, kişilikli, şahsiyetli olması gerekir. Önce Kur'ân, din ve şeriat ilimlerini öğrenmiş bulunması ve bunu kendi nefislerinde hâkim kılması, iffetli doğru*

olması, bunları ölçülü bir hâle getirmesi ve nefesine hâkim olan her türlü kötü hasletleri, eğilimleri, özellikleri atmalı, haksızlık, hainlik, hile, desise, dolandırıcılık gibi süflî süreçlerden de kurtulmuş olması lazımdır."

Bakın, ilim sahibi olacak bir kişinin karakterinin, bir ahlâkî düzeyinin olması gerekiyor ve bunu da en tepe olan, bu bir terakki aynı zamanda, dolayısıyla İhsâu'l Ulûm; ilme başlayacak kişinin hangi ilimleri öğrenmesi ve burada da sahip olması gereken özellikleri dile getirir. Bu dille ilgili bir sürü kısımları var, mantıkla ilgili olanlarla ilgili Fârâbî'nin kaleme aldığı boyutları var. İlahiyat ilimleriyle, medenî ilimlerle ilgili detaylı bir şekilde birden çok eser yazılmış oluyor.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Hocam, şunu özellikle çözümlmek istiyorum. Abbâsîler döneminde İslâm düşünce Rönesans hareketi gerçekleştiğini bir yere koyalım, Fârâbî'nin bu yapı içerisindeki önemli katkısını bir yere koyalım, Ortaçağ bu dönemde Avrupa'da skolastik düşünce içerisinde ama bir bakıyoruz özellikle 15. yüzyıldan itibaren Avrupa'da reform ve Rönesans hareketleri gibi bir hareketlilik başlıyor. Özellikle hem yatay hem de dikey alanda Avrupa'da, Avrupa düşüncesinde bir hareketlilik başlıyor. Bu anlamda özellikle batı düşüncesine Fârâbî'nin bir katkısı olmuş mudur? Bugün Birleşmiş Milletler'in 2020 yılını Fârâbî Yılı ilan ediyor olmasını Batı'nın Fârâbî'ye bakışını ve Fârâbî'nin batı felsefesine katkısını bu anlamda değerlendiresek, zannediyorum, eserleri ile ilgili söylediklerinizle burada bütünleştirilmiş olabiliriz. Mesela benim en gözüme takılan, psikoloji ile ilgili biliyorsunuz 19. yüzyıldan sonra batıda psikoloji bir bilim olarak gelişirken Fârâbî, psikoloji ile ilgisini kendi yaşadığı 12. yüzyılda çok rahat iştigal etmiş bu alana kalem oynatmış biri olarak görüyoruz. Bu anlamda batı düşünmesine de katkıları var mıdır? Batı düşüncesinin bugüne gelmesinde Fârâbî nerede durmaktadır? Bununla ilgili de bilgiler verirseniz memnun oluruz.

Prof. Dr. MUSA KÂZİM ARICAN

Fârâbî'nin yaşadığı 870-950 yıllar arası, o dönem sizin de ifade buyurduğunuz üzere batı çok ciddi bir sarmal içerisindedir. İşte *the dark ages* dediğimiz karanlık bir çağ. Kilise ne diyorsa, ki kilisede çok ciddi çekişmeler var. Neredeyse artık ilmiye sınıfı da kalmamış. Belki de daha öncesinden bu konsüller dolayısıyla yaşanan krizler yaşanan süreçler belki de o sahih anlayışları daha geri plana itmiş. Bu nedenle batının çok ciddi bir çıkmazda olduğu bir dönem ve insanlığın aydınlık çağı işte bu bölgede, Buhara'da, Semerkant'ta, Bağdat'ta, Şam'da, İskenderiye'de, yani bu bölgelerde, hatta Harran'da bugün Anadolu coğrafyasında Antakya'da, yani bugünkü bizim kendi Anadolu coğrafyasında çok önemli bir birikim var. Kilise, dünya düz diyorsa, düzdür. Sizin ilmi gerekçelerle bir şey söylemenizin bir anlamı yok. Tabii bu süreçte Fârâbî, ardından İbn-i Sînâ, ardından Gâzâlî var. Tabii Gâzâlî'nin bir reddiyesi var *Tehafütü'l-Felasife*. Belki farklı bir fasıl ama belki bir Gâzâlî'yi ayrıca konuşmak lazım. Gâzâlî'nin filozof eleştirisi nedir? Aslında orada da bir yanlış anlama var. Gâzâlî bir felsefe düşmanı değil. Gâzâlî, Nizamü'l-Mülk'ün kurduğu Nizamiye Medreseleri'nin baş müderrisidir. Bugünkü anlamda belki YÖK başkanı konumundadır.

Aslında o gün farklı felsefî tutumlar var. Zaten Fârâbî, bunu felsefesinde söyler. Gerçek felsefenin ne olduğunu dile getirir. Gâzâlî, önce *Mekâsîdü'l-Felasife*'yi yazar. Sonra *Tehafütü'l-Felasife* der. Filozofların Tutarsızlığı der. Felsefenin tutarsızlığı, demez. Mantık kavramını kullanır. Tutarsızlık kavramı bir mantık kavramıdır. Filozofların zırvası demez, filozofların saçmalığı demez. Kullandığı dil bile çok nezihdir. Çok düzeylidir. Yani o günkü, 9. Yüzyıldan 15. Yüzyıla kadar muhteşem bir süreç var. Müthiş bir eleştiri, müthiş bir karşılıklı düzeyli reddiyelerin yazıldığı bir dönemdir. Dolayısıyla Gâzâlî'nin fikrini, reddiyesini bir ilmî reddiye olarak görmek lazım, ki Gâzâlî'den sonra Endülüs'te İbn-i Rüşd Gâzâlî'ye reddiye yazmıştır. O da çok nazik, kibar bir şekilde *Tehâfütü Tehâfütü'l-felâsife / Tutarsızlığın Tutarsızlığı* diye çok kibar, çok nâzik, bir o kadar nezih, tam bir medeniyet örneği aslında. Yani o da dedi ki Gâzâlî'ye; "*Sen yanlış anladın. Onlar aslında öyle demiyor. Sen onların düşüncelerini tutarsızlıkla itham ederken asıl sen tutarsızlığa düştün.*" der.

Benim bir çalışma alanım da Din Felsefesi, Uluhiyyet anlayışları, Allah'ın varlığı ile ilgili kanıtlardır. Orada mesela İbn-i Rüşd, Gâzâlî'yi filozofları aşırı felsefî kavramlar ve tutumlar dolayısıyla eleştiriyor der; ama diyor ki Allah'ın varlığına ilişkin de, sen diyor Kur'an'dan delilleri bırakıp Hudus delili diye felsefî bir delil getiriyorsun. Mesela İbn-i Rüşd de Gâzâlî'ye diyor ki, sen filozofları eleştirirken, sen aslında bir bakıyorsun kendin tenakuza düşüyorsun. Tabii aralarında 100 yıllar var ama böyle geriye dönük reddiyeler yapıyor.

Fârâbî'nin eserleri, İbni Sînâ, Gâzâlî ve İbn-i Rüşd aracılığıyla Mûsâ İbn-i Meymun Yahudi asıllıdır ama bir İbn-i Sînâ izleyicisidir, Fârâbî izleyicisidir. *Mûsâ İbn-i Meymun'un Delâletü'l Hâirîn / Akli Karışıklar İçin Kılavuz* eseri, batı dünyası da görüyor. Burada özellikle İbn-i Rüşd'ün açtığı bir çığır var ama İbn-i Rüşd'ü şöyle görmemiz lazım. Tüm bu doğu aydınlanmasının, doğudaki mede-

niyet meşalesinin Kindî, Fârâbî, İbn-i Sînâ ve birçok ismin, batıdaki Endülüs'teki temsilcisi, tüm bunları alıyor, yorumluyor ve işte o karanlık çağ denilen, kilisenin kısılcısından kurtulmak isteyen insanlar, İbn-i Rüş'tün eserlerini görünce Floransa'da aklın kılavuzluğunda, aklın ışığında, İlâhî olana ulaşabileceklerini, kilise dışında da başka bir yol, üçüncü bir yol olduğunu görerek ilk aydınlanma başlıyor. Reform başlıyor.

İşte S. Thomas, S. Ansel gibi yine kiliseyle ilişkili ama biraz orayla ilişkiyi de idare ederek ilmî siyasetle; Fârâbî'ye Muallim-i Sâni diyen, İbn-i Rüş'te şârih diyen, commentator diyen filozoflar doğuyor. Daha sonra 14. Yüzyılın sonu 15. Yüzyılın başında da Descartes *Metot Üzerine Düşünce* gibi eserler yazıyor. Bunlar biraz Gâzâlî'nin birebir kopyalanmasıdır. Neredeyse birebir tercümesidir. Layıkmiş dediğimiz filozof, Gâzâlî'ye, Müslüman filozoflara bir sürü laf eder ama bunları olduğu gibi, mesela Monodolojisi vardır, Akıl-İman Uygunluğu, bunlar hep bizim Gâzâlîlerin, burada Gâzâlî'yi göz ardı etmemek gerekiyor, İslâm filozofların kendi içerisindeki reddiyelerini bir tarafa almamız, ama batıda oluşturdukları etkiyi çok ayrı değerlendirmemiz gerekiyor. Daha sonra batı aydınlanması, İbn-i Rüşçülük diye bugün nasıl bir Nietzschecilik, bir Marksizm diye ekoller doğuyorsa, İbn-i Rüşçülük, yani Averroizm diye bir gelenek doğuyor. Bir akım, Hegel'e kadar geliyor. 18. -19. yüzyıla kadar geliyor. Burada Descartes var, Laikniş var, Spinoza var, Kant var ve Hegel var. Fransız, İngiliz, Hollandalı, Alman filozoflar var. Ve bu Descartes'le başlayan modern felsefe, kartezyen felsefe yavaş yavaş İngiltere'de, Fransa'da, İtalya'da yayılıyor. Averroizm ve Kili-se İbn-i Rüş'tün eserlerini yasaklıyor. Ama az önce söylediğim gibi, İbn-i Rüş'tü sadece bir isim olarak görmemek lazım, Fârâbî ve İbn-i Sînâların, Gâzâlîlerin bir bütünü olarak görmek lazım. Daha özelde Fârâbî yorumcusu ve Fârâbî'yi takip eden S. Thomas, S. Ansen gibi filozoflar var. Daha da önemlisi benim de doktora çalışmasını yaptığım, Hollandalı Yahudi asıllı Spinoza, teolojik politik incelemesi,

Ethica' sı var. Spinoza'yı ben hem yüksek lisans hem doktorada çalıştım. Spinoza'yı okurken, o kadar âşıkâr felsefesini ana düşünce olarak Fârâbî felsefesi üzerine oturtur. *Ethica'*nın ilk bölümü Allah hakkındadır diye başlar. Burada iki kavram kullanır. Birincisi, Mutlak varlık Allah'tır. İkincisi, sonlu varlık modus, bu da tavrıdır. Mutlak varlık, mutlak özgürlük sahibi varlıktır. Her şeyi yaratandır, her şeyi meydana getirendir. Natura naturanstır. Yaratıcı varlıktır, Osmanlıcasıyla *Tabiat-ı fâ'tura'*dır. Diğer sonlu varlık, *modus* ya da *tavır* adını verir, *modus* der. Bu da mutlak özgürlük sahibi olmayan, Mutlak varlık tarafından meydana getirilmiş sonlu varlıktır. Natura naturata'dır. Tabiat-ı mefkûre'dir. Spinoza bu ayrımı o kadar belirgin bir şekilde Fârâbî'den alır.

Fârâbî felsefesinde bir ontoloji var, bir epistemoloji var, bir aksiyoloji var, bir ahlâk var. En temelde bir varlığı nasıl anlıyor; önce diyor ki, vacibü'l vücud, mutlak varlık, varlığı zorunlu olan varlık, yokluğu düşünülemeyen, hiçbir zaman yok olarak düşünülemez varlık. Kâdîr-i Mutlak, her şeyi yaratan varlık. Bunu felsefî bir dile getiriyor. Zaten Fârâbî'nin en büyük özelliği; Aristo'dan Platon'dan aldığı bilgileri kendi inancının, Kur'an'ın ve Sünnet'in, özellikle Kur'an'ın düşünceleri çerçevesinde felsefî bir forma, kalıba dökmüştür. Yani bir demirci ustasının yaptığı gibi bunları kavramsallaştırmıştır. Özgünlüğü, Muallim-i Sâni olması, bir kavram, bir teori, bir kuram geliştirmesidir. Vacibü'l-vücud zorunlu varlık ve vacibü'l-mümkün ya da mümkünü'l-vücud. Varlığı da yokluğu da mümkün olan. Sonradan meydana gelmiştir. Dolayısıyla en tipik özelliğini, en âşıkâr Fârâbî'nin yorumcusu olarak göreceğimiz isimlerin başında Spinoza gelir.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten

Hocam, Fârâbî 872, 9. Yüzyıl. Spinoza özellikle Yeniçağ sonrası Avrupa aydınlanma dönemi 17. Yüzyıl. Şimdi ikisi için baktığımızda, Fârâbî için biraz önce buyurdunuz, Aristo'yu yorumlayan; Spi-

noza da Fârâbî'yi yorumlayan. Medeniyetler arası etkileşimi ve bir üst basamağa toplumları taşıyabilen filozoflardan bahsediyoruz. Günümüz bu türden hareketlilikleri, özellikle zihinsel hareketlilikleri olumlu manada, çok yaşanmadan bu anlamda, Spinoza'dan sonraki Batı dünyasının, özellikle İslâm dünyasının içine düşmüş olduğu problemlerin çözümüne bir katkı sağlaması anlamında kullanılabilir mi? Buradan şuna ulaşmak istiyorum. Fârâbî merkezli İslâm düşüncesi, günümüz insanların sorunlarına çözüm üretebilir mi? Ya da biz ne yapmalıyız ki, günümüz İslâm düşüncesinin yeniden ihyasına imkân verebilecek bir mesnet bulmayı başarabilelim. Bu anlamda bize ne düşüyor, bilim adamlarına ne düşüyor, ne yapmamız gerekiyor? Bu konuda da eğer düşüncelerinizi paylaşırsanız memnun oluruz.

Prof. Dr. MUSA KÂZİM ARICAN

Teşekkür ediyorum, güzel bir soru oldu. Şimdi ifade ettiğimiz üzere aslında ilim yolculuğu, ilmî serüven, insanların serüveni aslında bilgiyi alıp o çağa yorumlamak, yeni bir kavrama dönüştürüp yeni bir içerikle onu içinde bulunulan çağın sorunlarına ve sonraki çağlara çözüm haline getirebilmektir. Aslında bu yapılmıştır. Aristo da aslında kendinden öncekileri almıştır, toplamıştır ki, Aristo da bunu söyler. "Ben, benden öncekilerin fikirlerini aldım, formüle ettim, kavramsallaştırdım, bunu bir metodolojiye, bir kurama dönüştürdüm..." der. Aslında çok yeni bir şey yok. Fârâbî tarafından Muallim-i Evvel deniyor. Fârâbî de aslında kendinden öncekileri alıyor, inanç ve kültür zemininde yorumluyor. O da bir kavramsallaştırma yapıyor, bir teori oluşturuyor, bir kuram oluşturuyor. Ama burada şunun altını çizelim, bu kavram ve içerik oluşturma, bu kuram oluşturma, zamanı ve mekânı aşarak kişiselleştirmeden, bir yere indirgemeden, zaman ve mekân üstü soyutlama yatarak bunu gerçekleştirdiğinizde zaten bu felsefe oluyor, bir tefekkür oluyor. Bir şeye bizim tefekkür diyebilmemiz, bir insana mütefekkir diyebilmemiz

için ileri sürdüğü fikrin, kavramın, eklektik olup olmaması değil, birilerinden etkilenip etkilenmemesi meselesi değil, bunu zamanı ve mekânı aşarak indirgmeden, soyutlamak ve bir formülasyona tabi tutması, bir kavram, bir literatür ve bir teoriye dönüştürmüş olmasıdır. Bugünkü dille söylersek, işte Spinoza da bunu yapıyor, ondan sonra bu gerçekleşiyor. Bugün sorunumuz budur. Müslüman dünyanın içine girdiği İslâm düşüncesi diye adlandırdığımız, Müslüman coğrafyada yaşadığımız sorun budur. Şu an merhum Nurettin Topçu, o da önemli bir filozoftur, mütefekkindir, özgün bir filozoftur. Fransa'ya gidip Fransa'da lisans eğitimini alıp intibak nedeniyle lise son sınıfta okuyup doktora düzeyine kadar gelmesine rağmen hiçbir zaman bir Fransız taklitçiliği yapmamıştır. Hele bir Fransız dil kompleksine girmemiştir. Özgün bir kavram üretimi sürecine girmiş ve *"En büyük hastalığımız taklittir, bu taklitten kurtulamadığımız sürece yeni fikirler oluşturamayız. Taklit etmediğimizi söylediğimiz anda bile taklit ediyoruz..."* diyordu.

Aslında sorunun kaynağını 19. yüzyıldaki bilim paradigmasında görüyorum. Bugün tüm dünyayı sarıp sarmalayan tek tip bir eğitim ve bilim modeli var. Tamamen deneye ve gözleme indirgenen, deneye ve gözleme konu edilen şeyler ancak bilimdir. Yani teknik alanda tıp, mühendislik alanları sanki bilim alanıymış gibi düşünülüyor. Pozitivizmin materyalist, kapitalist bir zihne yol veren, hatta bugün felsefeyi, mantığı, ahlâkı, dini, tüm bu metafizik giyebileceğiniz alanları ilimden kabul etmeyen bir zihniyet. Ama tüm kadim filozoflar, hatta bugün modern bilimin bile hep kendini dayandırdığı, referans verdiği filozofların tamamen eleştirilerin zıttına, aslında bir bilim paradigmamız var. Sorun, bu paradigmadan acilen vazgeçmektir. İşte Fârâbî'nin İhsâü'l-*Ulûm/İlimler Sınıflaması* bizim ihtiyaç duyduğumuz, bugünkü kavramlarla bunu yeniden güncelleyerek, yeniden adlandırarak, bütünlüklü bir bilim anlayışla ortaya koymamız gerekiyor. Yani dilin, mantığın, tâlimî ilimlerin, ilahiyat ilimlerinin ve medenî ilimlerin bir bütünlüğü

şeklindeki bütüncül bir bilim anlayışı olması gerekiyor. Bugün böyle bakamıyoruz. Para nerede çok, nasıl iş bulurum, nasıl hızlı yükselirim ya da işte sadece diplomaya dayalı bir anlayışa indirgenmiş, işte 19. yüzyıldaki mantıkçı pozitivist o bilim paradigmasından kaynaklanan bir sorun var.

Bu sorun sadece Müslüman coğrafyanın sorunu değil, bugün tüm dünyanın küresel olarak insanlığın yaşadığı ana kriz buradadır. Hatta bu salgın döneminde büyük teknolojik imkânlarla sahip, yapay zekalar, robotik gelişmeler sağlamış ülkelerin bile eli kolu bağlandı. Bir maskeye mahkûm kaldılar. Ekonomiler çöküyor, bakkın, basit bir virüs, birazcık daha ileri bir şey olsa insanlık ilim kibrinde, narsist bilim anlayışında iflas ediyor. Aslında Fârâbî, medeniyet filozofu diye adlandırdığım Fârâbî, bize şunu söylüyor. *Medinetü'l-Fâzılâ* gibi, *Tahsilü's-Saade/Mutluluğu Elde Etmek* gibi, bilge olursanız mutlu olursunuz. Mutluluk tek başına elde edilmez. İşte bugün güzel bir yemek yedim, mutlu oldum, güzel bir seyahat yaptım mutlu oldum, değil. Mutluluk bir yaşam biçimi, erdemli olma hâlidir. Faziletli olursanız, cömert, cesur, iffetli, adaletli, merhametli olursanız, bilge olursanız mutlu olursunuz. Bu erdem bir ahlaklılıktır. Diyor ki; Hikmet sahibi olmak, yani tüm bu ilimlerin bir bütün olarak hepsine *hikmet* diyor. İlmin özü hikmettir. Bu hikmeti erdemli insan elde edebilir. İlim bir ahlâk meselesidir.

Erdem sahibi olduğunuzda hikmet sahibi oluyorsunuz, hikmet sahibi olduğunuzda erdem sahibi oluyorsunuz. Dolayısıyla bugünkü dille söylersek; bilimin ahlâkiliği her şeyin önündedir. Bilim için bilim olmayacağını bize bir anlamda söylüyor. Bugün dünyanın yüz yüze olduğu KBR denilen kimyasal, biyolojik, radyoaktif nükleer tehditler, silahlar, çiftçiler tarafından, köylüler tarafından, çobanlar tarafından yapılmıyor. Dünyanın en dâhî insanları tarafından yapılıyor ve hemcinslerini, insanları yok etmek üzere, ülkelerin yok etmek üzere, dünyayı yok etmek üzere icat ediliyor.

Fârâbîci bir şekilde bakarsak; medenî olmayan, erdemli olmayan, erdemsiz bir tavidir. Fârâbî, biliyorsunuz iki şeyi söylüyor; erdemli insanlar, erdemsiz insanlar. Erdemli şehirler, erdemsiz şehirler. Yani erdemsiz şehirleri, ahlâksız şehirleri, ahlâkî olmayan şehirleri cahil şehirler; cahil şehirleri de 6 sınıfa ayırıyor. Bunun 6.sı da *demokrasi*'dir.

Belki bugün Fârâbî'nin demokrasi eleştirisini de konuşmak lazım. Bugün demokrasiyi biz kurtarıcı bir unsur gibi görüyoruz. İleri demokrasiden bahsediyoruz. Demokrasi, halkın kendi kendini yönetmesi anlamında ideal bir yönetim biçimi olabilir. Ama demokrasinin hangi handikapları var? Ta Platon'dan gelen, Aristo'dan gelen eleştirileri var.

Fârâbî, önce ilmin bir medenî iş, medenî insanın işi, bir erdem işi, erdemlilikle yapılacak bir iş olduğunu söylüyor. Bu yolculuk sonunda dil, mantık, tâlimî ilimler, ilahiyat ve medeniyet ilimlerini bir terakki olarak sahip olduğumuzda biz tam anlamıyla medenî bir insan ve bu insanların oluşturduğu medenî şehir, medenî toplum, medenî bir devlet oluşacaktır. O nedenle bugün Fârâbî'nin medeniyet merkezli felsefesine kulak verip buradan bu çağa biz bilgi toplumu, bilgi çağı diyoruz. İnsan hiçbir zaman ilimden kopmamıştır ki. Yeryüzünde ilk var olduğu günden itibaren insan hep bir ilmî yolculuk yapmıştır. Ama bugün bilgi toplumu dediğimiz toplumun bilgisi nasıl bir bilgidir? Ahlâkî bir bilgi midir? Gayri ahlâkî bir bilgi midir?

Bugün sorgulamasını yapmamız gereken en önemli konu bilginin ahlâkîliğidir. Bilginin merhametliliğidir. Bilginin adaletliliğidir. Bilgi ne kadar merhametlidir? Bilim insanlığın sorunlarına merhem oluyor mu? Yoksa insanlığın sorunlarına sorun mu katıyor? Bugün ilim ne kadar adaletlidir? Bilim insanlara eşitlik mi getiriyor? İnsanlar kazançta eşit mi? İnsanlar bugün sahip oldukları bilimle hemcinsleri olan insanlara, daha insanî mi bakıyor? Dünyaya, diğer

varlıklara, mahlûkâta acaba adalet gözüyle bakıyor mu? Doğayı sömürü aracı olarak mı görüyor? Doğaya hükmetme, her yere bina dikme, her yere fabrika yapma, her yeri beton yığını yapma şeklinde, gayri insanî, merhametten ve adaletten uzak bir anlayışla mı ilerliyor?

Dolayısıyla Birleşmiş Milletler tarafından Fârâbî Yılı ilan edilen 2020 yılında tüm dünyanın, Fârâbî'nin insanlığa hediye etmiş olduğu insan merkezli, medeniyet kavramıdır bu da, medenîlik üzerinden ve bunun da olmazsa olmaz şartı erdemlilik. Erdem/fazilet üzerinden yeniden bir dünya görüşü oluşturmak, bir hayat felsefesi kurmak, çocuklarımıza, gençlerimize, bu düşünceyi, öncelikli olarak bu zihniyeti kazandırmamız gerekir. Ondan sonra ilim yolculuklarını ve ilim yolculuğunda, bilim felsefesinde, bilim anlayışının da bunun üzerine inşa etmemiz gerektiğini düşünüyorum.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Hocam, teşekkür ederiz, gerçekten çok istifade ettik. Özellikle son bölümde Fârâbî bize ne söyler, anlamında Fârâbî'nin medeniyetimize, insanlığa olacak katkılarının metodunu da bariz bir şekilde ortaya koydunuz çok büyük katkılarınız oldu. TYB Konya Şubesi adına sizi misafir etmekten dolayı çok memnun olduk. Bu sohbetleri mümkün olduğu kadar farklı alanlarda devam ettirmeyi temenni ediyoruz. Emeginize sağlık, bizi kırmayıp davetimize icabet ettiğiniz tekrar çok teşekkür ediyoruz. Söylemek istedikleriniz varsa almak istiyoruz, muhabbetlerimizi iletiyoruz, sağlık ve afiyetle kalın inşallah, Allah(cc) razı olsun.

Prof. Dr. MUSA KÂZİM ARICAN

Teşekkür ediyorum. Amacımız sadece bir Fârâbî Yılı dolayısıyla Fârâbî'nin farkına varmak değildir. Bunu Birleşmiş Milletler'in yapmaması gerekiyordu. Bu da hayıflanmamız gereken bir nokta. Bunu aslında Müslümanlar olarak bizim ilan etmemiz gerekiyordu.

2020 yılı Fârâbî Yılı ve Fârâbî üzerinden dünyaya söyleyeceğimiz çok şey var, eyvallah, ama Türkiye olarak, dünyaya söyleyecek çok sözümüz var. Ülkemizde çok güzel birikimler oluştu. Fârâbîler üzerinden, İbn-i Sînâlar üzerinden dünyanın muhtaç olduğu, ihtiyaç duyduğu, yaşanabilir bir dünyayı kuracak düşüncelere sahibiz.

Bizim de Fârâbî'nin bize takdim ettiği, bize miras bıraktığı bu birikimler üzerinden siyaset anlayışlarımızı, dünya görüşlerimizi, ilim anlayışlarımızı hızlıca yeniden kurmamız gerektiğini düşünüyorum. Ülkemizde gerçekten hızlıca eğitim felsefelerimizi yine merhum Nurettin Topçu'nun *MaÂrif Davası* dediği bu maÂrif meselemizi, Fârâbî'nin medeniyet perspektifinden, erdem ve fazilet anlayışı üzerinden yeniden revize etmeliyiz. Yine yükseköğretim anlayışımızı, ilim zihniyetimizi, bilgi anlayışlarımızı, siyaset anlayışlarımızı, bu çerçevede yeniden güncellemek mecburiyetindeyiz.

Sözlerim yanlış anlaşılmasın, çok kötü bir noktadayız, demek istemiyorum. Çok iyi bir noktadayız, bugün şu konuşmayı yapıyor olmamız bile önemli bir noktada olduğumuzu gösterir. Bu anlamda gençlerimize Fârâbî'yi iyi anlatmamız gerektiğini düşünüyorum. Özellikle Türkiye Yazarlar Birliği'nin tüm mensuplarından, tüm üyelerimizden, tüm dostlarımızdan istirhamımız şudur: Fârâbî'yle ilgili gençlerimize, çocuklarımıza masallar, hikâyeler, romanlar, biyografiler, çizgi filmler, bugünün diline hitap eden enstrümanlar oluşturmamız gerekiyor.

Gençlerimize çabucak kızıyoruz, çocuklarımıza kızıyoruz; bençe onlara hiç kızma hakkımız yok. Suç bizde, sorun bizde. Böyle mükemmel düşünceye sahip filozoflarımız var, düşünürlerimiz var. Neden biz bunları onlara iyi bir şekilde tanıtacak enstrümanları oluşturmuyoruz? Bu görev, şu an bu sorumluluk makamlarında olan bizlere de düşüyor. Bu çalışmaları, okul öncesinden başlayarak onların da düzeylerine uygun bir şekilde takdim etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Bu yol üzerinden inşallah daha iyi bir

dünya inşa edeceğimizi ve dünyanın ihtiyaç duyduğu yeniden bir aydınlanmayı, Fârâbîlerin o meşalelerini, buradan, Anadolu'dan, bu coğrafyadan, bu topraklardan yakabileceğimizi düşünüyorum. Buna elbirliği ile katkı vereceğiz inşallah.

Ben de tüm izleyicilerimize, dinleyicilerimize, başta sizin şahsınızda TYB Konya Şubemizin güzide üyelerine, başkanımız Ahmet Köseoğlu Bey'e şükranlarımı sunuyorum. Sürçü lisan ettiyse af ola. Bu kültür programlarına destek veren Konya Büyükşehir, Karatay, Meram ve Selçuklu Belediyelerine, TYB Genel merkezimize adına teşekkürlerimizi sunuyoruz, saygılarımızı sunuyoruz.

TYB Konya'da "FÂRÂBÎ" Konuşuldu

TYB Konya Şubesi "Şehre Sözümüz Var" anlayışı ile sürdürdüğü programlarını Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkıları ile aralıksız her hafta izleyicileri ile buluşmaya devam ediyor.

Zafer Karakuş'un moderatörlüğünde saat 14.00'te başlayan programa katılan TYB Genel Başkanı Prof. Dr. Musa Kâzım Arıcan "1150. Doğum Gününde İslâm Medeniyetinde Fârâbî"yi anlattı.

Zafer Karakuş, 2016 yılında TYB Genel Başkanı olan ve Halen Ankara Sosyal Bilimler Üniv. Rektörü olarak görev yapan Prof. Dr. Arıcan hakkında bilgiler vererek "Bugün ele alacağımız konu BM tarafından 2020 yılı Fârâbî yılı ilan edilmesine uygun bir anma ve anlama olarak belirlendiğini" söyledi.

"1150. Doğum Yılı dönümünde İslâm Medeniyetinde Fârâbî" Konusunda gerçekleşen program "Fârâbî kimdir? İslâm düşünce geleneğinde yeri ve önemi nedir?" sorusu ile başladı.

Prof. Dr. Musa Kâzım Arıcan, "Ebû Nasr Muhammed bin Muhammed bin Tarhan bin Uzluğ el-Fârâbî et-Türkî ya da Batı'da bilinen adıyla Alpharabius 872'de Kazakistan'ın Fârâbî beldesinde doğup,- 950/951, Şam'da vefat

etmiştir.” dedi. 8. ve 13. yüzyıllar arasındaki İslâm’ın Altın Çağı’nda yaşamış ünlü filozof ve bilim adamı olan Fârâbî’nin hayatı hakkında çok az bilgi sahibi olduğumuzu, Bağdat, Halep ve Mısır’da bulunduğu, hayatının önemli bir kısmını da Halep’te geçirdiğini söyledi.

Prof. Dr. Musa Kâzım Arıcan “Fârâbî Aristo’nun temel eserlerinin birçoğunu Arapçaya yeniden çevirmiş, bu eserlerin daha iyi anlaşılabilmesini sağlayan şerhler yazmıştır. Bu yanıyla hem İslâm dünyasında antik felsefenin anlaşılmasını

sağlamış, hem de Arapçanın bir felsefe dili haline gelmesine büyük bir katkı yapmıştır” diyerek sözlerini sürdürdü. Fârâbî’nin Muallim-i Sani ismi ile anılmasında Kadim düşünce geleneğine katkıları üzerinde durarak eserleri ile ilgili bilgiler aktardı. Özellikle Medinetü’l-Fazıla (Erdemli Toplumun İlkelere Üstüne Kitap) isimli eserinde ilimlerin sınıflandırılmasını “Dil, Mantık, Talimi ilimler, Metafizik ve Medeni ilimler” diye tasnif edişi üzerinde durdu ve İslâm düşünce tarihinin temel problemlerine değindi. Fârâbî’nin Batı düşüncesine katkıları ile ilgili özellikle Rönesans’tan aydınlanmacı feylesoflara kadar Muallim-i Sâni ifadesine uygun bir filozof olarak öne çıktığını, Spinoza’dan Hegel’e batılı düşünürlerin kendisinden faydalandıklarını dile getirdi.

Konuşmasının son bölümünde “Fârâbî merkezli bir İslâm düşüncesi günümüz insanların sorunlarının çözümüne katkı sağlayabilir mi?” sorusuna cevap arayan Prof. Dr. Arıcan; “Bugün insanlığın Fârâbî’nin ortaya koyduğu faziletleri referans olarak birçok probleme çözüm getirilebileceğine” vurgu yaparak konuşmasını tamamladı.

ÖYKÜMÜZÜN ÖYKÜSÜ

- VURAL KAYA / Yöneten
- YUNUS NADİR ERASLAN ● HANDAN ACAR YILDIZ
- NECİP TOSUN

VURAL KAYA / Yöneten

Kıymetli misafirler ve katılımcılar Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemizin “Öykümüzün Öyküsü” programında ülkemizin üç önemli öykücüsü/hikâyecisi Necip Tosun, Handan Acar Yıldız ve Yunus Nadir Eraslan’ı ağırlıyoruz.

Kısaca Necip Tosun Ağabeyi tanıtmak istiyorum.

Öykü ve deneme yazarı. 10 Eylül 1960, Kırıkkale doğumlu. Rasattepe İlkokulu (1972), Karşıyaka Ortaokulu (1975), Kırıkkale Ticaret Lisesi (1978) ve Gazi Üniversitesi (1983) mezunu. Devlet Su İşleri ve Tarım Kredi Kooperatiflerindeki (1984-88) çalışmalarından sonra 1988’de Sayıştay’a geçti. Bu kurumda başdenetçi ve uzman denetçisi olarak görev yaptı.

İlk öyküsü “*Yangın*”, *Aylık Dergi*'de (Şubat 1983) yer aldı. Daha sonra öykü ve yazılarını *Mavera*, *Dergâh*, *Yedi İklim*, *Hece*, *Heceöykü* ve *Eşik Cini* dergilerinde yayımladı. Zengin betimlemelerle ve geçmişe özlem duygusuyla ördüğü öykülerinde şiirsel bir anlatıma ulaştı. Öyküde bilinçaltı tekniğini modern öykünün temel biçimi olarak kullandı. Öykülerini olay ve diyaloglardan uzak bir iç sesle oluşturdu. Temada geleneğe yaslanırken biçimde arayışlar içinde oldu.

Öykü yazarlığının dışında; başta Ahmet Hamdi Tanpınar, Orhan Kemal, Sabahattin Ali, Memduh Şevket Esenal, Tomris Uyar, Nezihe Meriç, Füzuran, Adalet Ağaoğlu olmak üzere çağdaş Türk öykücülerine üzerine incelemeler yapan Tosun, Rasim Özdenören ve Mustafa Kutlu öykücülüğü üzerine bağımsız kitaplar yazdı. Yazınsal bir tür olarak öykü üzerine de çalıştı, öykünün kuramsal temellerine eğildi. Bu bağlamda yazılarında öykünün, ritim, şiirsellik, kurgu, dil, görüntüleme gibi temel öge ve sorunlarını işledi.

Sinemayla da ilgilenerek, çeşitli gazete ve dergilerde sinema üzerine eleştiriler ve kuramsal yazılar yayımladı. *Sonsuz Kare* dergisinde düzenli sinema yazıları yazdı (2005-2006). Radyo Birlik'te 1987'de bir yıl süreyle “Sinema Notları” adlı programı hazırlayıp sundu. Yönetmen yardımcılığı da yapan Tosun, Devlet Bakanlığı bünyesindeki çalışmalarında, pek çok dizi filmin ve sinema filmlerinin senaryo danışmanlığını ve yapımcılığını üstlendi. *Otuzüçüncü Peron* adlı öykü kitabıyla 2005 Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Hikâyecisi Ödülünü aldı. *Düzyazı Defteri ve Hece* dergileri öykücülüğü üzerine bölümler düzenledi.

Modern Öykü Kuramı'nda öykünün gelişimini, dönüşümünü, yeni yönelimlerini belirlemeye çalıştı. Öykü adına ortak bir bilinç ve bellek oluşturmak amacıyla, öykü sanatının poetik alt yapısını anlama, çözümleme ve tespit etmeyi hedefledi. Öykünün yapısını, tarihsel serüvenini, anlatım imkânlarını ve karakterize olduğu özellikleri tartıştı.

1980'li yıllarda öyküye başlıyor ve sahada ben de varım mesajını çok güçlü bir şekilde veriyor. Necip Tosun isminin, edebiyat tarihimizde çokça anılacağını düşünüyorum. Üzerine makaleler yazılacak ve doktora yapılacak bir isim haline dönüşüyor. Bugün bile gençlere önemli izdüşümler sağlayabilecek önemli köşe taşı hikâyeciler üzerine yazılar, eleştiriler yazmış, öykü kuramları üzerine çalışmış ve bu alanda bize çok şey öğretmiş, hâlen hocalık yapmaya da devam eden bir büyüğümüzdür.

Handan Acar Yıldız Hanım, İstanbul'da doğdu. Bahçelievler Haznedar Abdi İpekçi ve Avcılar Ömer Seyfettin ilkokullarında ilk eğitimini alan Yıldız, 1995 yılında Bakırköy İmam-Hatip Lisesinden mezun oldu. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik bölümünü bitirdi (2000). Üniversite yıllarından itibaren *Sağduyu ve Yeni Şafak* gazetelerinde çalıştı. Daha sonra İhlas Haber Ajansında ve *Haber7.com*'da görev alarak İnternet haberciliği yaptı. 2013 yılında başladığı Anadolu Üniversitesi Sosyoloji bölümünden 2017 yılında mezun oldu. Hâlen İstanbul'da ikâmet eden yazar, edebiyat çalışmalarına devam etmektedir.

Yazarın ilk öyküsü "*Yokuş*", 2008'de *Dergâh* dergisinde yayımlandı. 2009'da Ankara'ya taşınması, yazarın edebî anlamda hayatında önemli bir değişikliğe yol açtı. Bu tarihten itibaren *Hece Öykü* dergisinde düzenli olarak yazmaya başlayan yazar, ilk öykü kitabı *Cam Koridor'u* 2011 yılında yayımladı. Bu kitabı *Ağır Boşluk* (2014) ve *İnatçı Leke* (2015) adlı öykü kitapları takip etti. İnatçı Leke, 2015 yılı Türkiye Yazarlar Birliği hikâye ödülünü kazandı. Handan Acar Yıldız, öykülerinde yalnızlık, hüznün, sevgisizlik, kısırılmışlık, toplumsal eleştiri gibi temalar üzerine yoğunlaşırken daha çok çağrışım ve felsefi göndermelerle ilerleyen bir öykü atmosferi kurdu. Bu atmosferi oluştururken bilinçakışı, anlık geriye dönüş, iç monolog gibi modern anlatım tekniklerinden faydalandı. Handan Acar Yıldız, Necip Tosun'un tespiti ile; "*(...) modern öykünün imkânlarını kavramış, duygu ile düşünceyi aynı metinde*

kaynaştırır, daha çok içe doğru zenginleşen yaklaşımıyla öyküye iyi bir giriş yapmış” bir yazar görüntüsü sergiledi.

Handan Acar Yıldız, ilk romanı *Kaybolmuş Kaderler Müzesi*’ni 2017’de yayımladı. *Kaybolmuş Kaderler Müzesi*, bir köyde cereyan eden olaylardan hareketle “kader” olgusu etrafında bütün insanlık tarihine göndermeler yapan “öykü diliyle yazılmış” bir romandır. Felsefe, mit ve kutsal kitaplardan beslenen romanda kader, inanç, günah, sonsuzluk gibi kavramlar kısa kısa öykülerle sorgulanırken modern anlatım tekniklerinden faydalanılmıştır.

Yunus Nadir Eraslan üstadımız, dostumuz; eğitimci, yazar, Edebiyat Dergisi’ne büyük omuz verenlerdendir. “Çıracık” öyküsü ve “Berber” öyküsü beni alıp kafamı duvara vuran bir öykü olmuştu. Ben o sıcaklıktaki ölkülere biraz fazla hayranım galiba. Rahmetli Ramazan Dikmen’in “Muhayyer”i gibi. Çok lirik olduğu için değil, lirizmin yanında bir sıcaklığı var. *Uzun Çarşı’nın Uluları*’nı okuyormuş gibi bir his var “Berber” hikâyesinde. Yunus Nadir Hocanın ileride önemli ürünler ortaya koyacağına inanıyoruz. Acelesi olmayan, sabırlı, işçiliğe önem veren bir isim olduğunu biliyorum. Çünkü bazı konuşmalarında çok titizlendiğini hissediyoruz. Titiz sanatçılar daha farklı, daha çarpıcı geliyor bana. Bu yazı titizliği zaten başka bir şeydir. En son yaptığınız söyleşilerde günlük tuttuğunuzu söylemişsiniz. O günlüğü çok merak etmeye de başladım.

Necip Tosun Ağabey ile başlayalım. Gençler için öykücülüğün kilometre taşlarını belirlediniz. Gençler onu çok sevdi. Bu pek uğraşılmamış bir şey şeydi. Gençler önceden; “Ben ne okuyacağım, vaktimiz çok dar, nitelikli eserleri nerede bulabilirim?” diyorlardı. Şimdi bu kitabı aldığı zaman bir başucu kitabı oldu. Öykümüzün Öyküsü’nün bir kronolojisi çıkmış oldu bir anlamda. Hangi kitaplar bize uygun olabilir, bir yazar adayının hangi yazarın kitabını okuması gerekir, benim kalbime hangi kitap dokunur, benim dilimi

hangi kitap iyileştirir, sorularının cevabını o kitabı alıverdiğinde el yordamıyla da olsa bir müddet sonra kendinin dilini oluşturacaktır ve iyi okuyabileceği kitapları da görecektir. Zaten “Öykümüzün Öyküleri” üzerine, Necip Tosun’un böyle bir çalışması olduğunu hissediyorum. Hep Öykümüzün Öyküsü’nü anlatıyor gibi kuramda, eleştiride. Bunu tarihin gerisinde bu tarafa doğru getiriyor.

Hocam bu konuda ne diyacaksınız? Öykümüzün Öyküsü, dinleyicilerimiz, yazar adaylarımız, özellikle öykü yazmak isteyen gençlerimiz, nasıl istifade edecekler?

NECİP TOSUN

Öncelikle konuklarımızı ve izleyicilerimizi selamlıyorum. Merhabalar diyorum. Handan hanımefendiye, Yunus Nadir ve Vural Kaya kardeşlerime selamlar, saygılar.

Şairi konuşmak, öyküyü konuşmak, hayatım boyunca en sevdiğim gündem oldu benim için. Öykü adı geçtiği yere koşarak geldim, orada bulundum, dilimin döndüğünce anlatmaya çalıştım. Sizin sorduğunuz soru çerçevesinde belki şunlar söylenebilir. 1980’lerde biz öyküye yeni başladığımızda, önümüzde kuramsal

incelemeler, denemeler, öykünün doğasını, öykü türünün diğer türlerle olan ilişkilerini anlatacak kitaplar çok az kitaplar vardı. Biz de kendi bulunduğumuz kuşakta, o dönemde rahmetli Ramazan Dikmen, Cemal Şakar, Ömer Lekesiz, bunlar benzer ortamlarda, bazen aynı evlerde bulunan arkadaşlardık. Birbirimize hep yeni bir öykücü ile geliyorduk. İşte bir gün Ramazan Dikmen, Bilge Karasu ile geliyordu. Diyordu ki bir yazar var, biz de hararetle Bilge Karasu okuyorduk. İşte ben farklı bir yazarı keşfetmişim, Erhan Bener'i keşfetmişim, Ömer Lekesiz farklı bir Marquez'le gelmiş, Cemal Şakar diyelim Korkazar'la gelmiş; ama önümüzde bir yol haritası yoktu. Kılavuz kitaplar yoktu. Tabii ki ilişkisinde olduğumuz dergiler ve ağabeylerimiz vardı. Maveria dergisine gidip geliyorduk. Aylık Dergi'ye gidip geliyorduk. Aylık Dergi'de Yaşar Kaplan, Maveria'da Rasim Özdenören, Cahit ZÂrifoğlu, onlarla sürekli birlikte oluyorduk. Onların yol göstericiliğinde ilerliyorduk. Ama kılavuz kitaplardan bir yol yöntem çizemiyorduk. 1983'te, sizin sözünü ettiğiniz Günlük'te "Öykünün Onuru" başlıklı bir yazı yazmıştım. Sadece şunu düşünüyordum. Bir öykücü, öyküye adım attığında sadece ürün yayınlamak değil, bu yaptığı işin doğasını anlamak, bu yaptığı işin mutfağında bulunurken çektiği zorlukları anlatacak, hatta bir de öykü poitikası olması gerektiğini düşünüyordum ve öykü ile birlikte bu kuramsal inceleme ve deneme kitaplarına da başladım. Bu, öncelikle bir eksiklikten kaynaklanıyordu. Gerçekten de şiir ve romanı üzerine bu kitap var vardı, ama öykü üzerine yoktu. Ben bu eksikliği kapattım demiyorum, ama belki yirmi yılımı bu kuramsal kitaplara ayırdım ve hem kendi yaptığım işi anlamaya çalıştım hem de benden sonra gelecek kuşaklara öykü birikimini aktarmaya çalıştım. Bu anlamda Modern Öykü Kuramı kitabını yazdım. Doğunun Hikâye Kuramı'nı, Öykümüzün Kırk Kapısı'nı, Günümüz Öyküsü'nü yazdım ve bunların hepsi, hem öykünün nasıl bir tür olduğu, diğer türlerle olan nasıl bir yakınlık ve farklılıkları olduğunu anlamaya çalışan, hem geleneğimizdeki

öyküyü, hikâyeyi anlamaya çalışmışım. Çok net söyleyebilirim şunu: Ben, ürün yayınlayan bir edebiyatçının; ister şair olsun, ister romancı olsun, ister öykücü olsun, sadece bir ürün yayınlayıp kenara çekilmesine karşıyım. Bunun aynı zamanda kendi politikasını oluşturmasını ve edebiyata hizmet etmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani bir şair aynı zamanda şiir üzerine düşünmeli politikasını oluşturmalı, kendi öncüsü şairler üzerine yazmalı ve şiir üzerine düşünmelidir.

Benim bildiğim bütün büyük yazarlar da sadece kendi edebiyatlarını yapıp kenara çekilmemişler, yazdıkları türe ve edebiyata da hizmet etmişlerdir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Tomris Uyar, Sezai Karakoç, Nazım Hikmet, yani pek çok edebiyatçı sadece ürün yayınlamamış, bir eleştirmen gibi bu türe de hizmet etmiştir. Ben de bu kitapları hazırlarken, doğrusu sadece kendi öykü anlayışımı temellendirmek değil, bizden sonra gelen kuşaklara da okuduğum, anladığım, bir şeyler öğrendiğim yazarları aktarmaya çalıştım. İşte sözünü ettiğiniz Öykümüzün Sınır Taşları kitabında 100 tane çok beğendiğim ve Türk öykücülüğünde de kalıcı olacağını düşündüğüm kitap seçtim ve bir kılavuz kitap olmasını istedim. Yine Modern Öykü Kuramı'nda öykünün neredeyse tüm kurallarını, yöntemlerini, açılımlarını anlamaya, aktarmaya çalıştım. Öykümüzün Kırk Kapısı'nda 40 tane öykücü belirledim ve Halit Ziya'dan başlayarak 1980'lere kadar Hulki Aktunç'lara, Rasim Özdenören'lere, Mustafa Kutlu'lara kadar gelen bir kitap hazırladım. Arkasından Günümüz Öyküsü kitabını hazırladım. Günümüz Öyküsü'nde de bu son dönem öykücüleri anlattım. Tekrar söylemek istiyorum, bir edebiyatçının sadece ürün yazıp bir kenara çekilmesini değil, yazdığı türe de hizmet etmesi gerektiğini düşünüyorum. Bunun bir sorumluluk olduğunu düşünüyorum. Ben bu sorumluluğumu yerine getirmeye çalıştım. Ne kadar çabaladığımı, neler yaptığımı tabi ki edebiyat dünyası takdir edecek. Ama hâlâ bu çaba içerisinde olduğumu söyleyebilirim.

VURAL KAYA / Yöneten

Bir tarih belirlemek gerekirse özellikle o kitabınıza Türk edebiyatının kaç ila kaçlı yıllar arası diyebiliriz?

NECİP TOSUN

Evet, şöyle söyleyeyim, ben Türk öykücülüğünü incelerken öykünün aslında bu topraklarda çok zengin bir birikimi olduğunu gördüm. Yani bu toplum, hani ortak coğrafyayı paylaştığımız Şark toplumunun çok zengin bir hikâye birikimi var. Biz her şeyi hikâye ile anlatmışız. Yani felsefe yaparken bile hikâyeler anlatmışız. Seyahatnamelerimiz de birer hikâyedir. Şiirimiz de hikaye değil mi? Hz. Mevlân'ın Mesnevisi hikâyelerle dolu. Dolayısıyla bu topraklar, hikâye ile yorulmuş topraklardır. Ben önce bu doğunun hikâye kuramında bunu anlamaya çalıştım. Bize niye Doğu kültürü, Mesel kültürü diyorlar? Hani niye biz Mesel kültürüyüz?

Batı ile karşılaştırdım bunu mesela. Batı daha çok resimle, müzikle, heykelle, sanatın farklı alanlarında kendisini izah etmiş. Ama doğu toplumları, hep hikâye ile söz ile kendini ifade etmiş. Bizde söz, hep kıymetli olmuş. Dolayısıyla da bizim Mesnevîlerimiz, Divanlarımız, hatta bizim tasavvufî metinlerimiz bile hikâyelerle dolu, menkıbelerle doludur.

VURAL KAYA / Yöneten

Aynı zamanda da o yazarın felsefesini barındırıyor. Mesela Celaleddin Rûmî'nin Mesnevî'sinde de kendi felsefesini anlatıyor aslında. En önemlisi bizim Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Müslümanların ilk romanı dediği kitapta İşrâkîlik felsefesi anlatılıyor. Yani oluşumumuzun mayasının çamur, çapul olduğunu iddia ediyor. Yaratılışlarda söz sahibi olan Müslüman âlimler aslında Darwin vesaire değil. Sertre'in temel felsefesini bulantıda görüyoruz. Bunun gibi, yani aslında sanatçı kendi felsefesini anlatıyor öyküyle ya da romanla.

NECİP TOSUN

Sözünü ettiğiniz kitaplarda diyelim ki Mevlâna sadece vaaz etmiyor. Kendi felsefesini, din algısını bir hikâyeye büründürüyor. Bir hikmeti, hikâye ile anlatıyor. İşte İbn Tufeyl, Hay Bin Yekzan'da o yaratılış olgusunu, felsefesini bir hikâye ile anlatıyor. Doğrudan bir felsefî metni söylemiyor, ama onu bir hikâyeye giydirip felsefesini de orada işliyor. Fuzûlî pek çok eserinde bu yaratılış olgusunu, hastalıkları, yani bizde hikâye hikmetlerin saklandığı yer olarak beliriyor ve doğu hikâyesine bu yüzden mesel kültürü deniyor.

Kur'ân'daki kıssaları da düşünelim. O da benzer bir şekilde yine hikmetleri bir hikâye formatında anlatıyor. Ben bu birikimizi ortaya koyduktan sonra, bir de batının buna nasıl baktığına baktım, modern öykü kuramında. Onlar nasıl bakmışlar? Tabi biz mesnevîleri yazarken batı, hem roman dediğimiz kurgusal türe geçmişti, hem de öyküye geçmişti yüz yıl önce. Biz mesnevîlerle hikâyelerimizi anlattığımız için hem roman hem de öykü türüne daha sonra geçtik. Modern öykünün kurucularından biri olarak Halit Ziya ile Ömer Seyfettin'i de aldım kitabıma. Her ikisinin de modern öyküyü çok iyi kavradıklarını ve eserlerine de çok iyi

yansıttıklarını gördüm. Tabi ki daha sonra öykücülüğümüz gelişti. Memduh Şevket Esendal'lar geldi arkasından, Sabahattin Ali'ler geldi, Refik Halit Karay'lar geldi. 1940'lara kadar çok güçlü öyküler yazıldı. Ahmet Hamdi Tanpınar güzel öyküler yazdılar. Burada bir ayırım yapmak istiyorum. Sabahattin Ali, Ahmet Hamdi Tanpınar, bunlar sadece öykücülükleriyle öne çıkanlar değil, bunlar farklı türde de yazarlar. Mesela Tanpınar hem öykü yazdı hem roman yazdı. Bunlar zaten bu türleri ayırmıyorlardı zaten. Sebahattin Ali hem roman yazdı hem öykü yazdı. Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Haluk Ziya, hem öykü hem güçlü romanlar yazdılar.

Benim bu araştırmalarda ortaya koymaya çalıştım şey, bunlar sadece romancı olarak bilinip romancılıkları öne çıkarılan ama hikâyecilikleri ve öykü anlayışları hiç yokmuş gibi görülmesi, beni bu kitapları yazmaya zorlamıştır. Çünkü Sebahattin Ali iyi bir romancı olduğu kadar çok güçlü de bir öykücüdür. Mesela biz Oğuz Akay'a baktığımızda, onun Tutunamayanlar'ı ve diğer güzel romanları; ama aynı zamanda iyi de bir öykücüdür. Ben biraz bu atlanmış türü anlamaya çalıştım. Bu yazarların sadece romancılıkları yok, aynı zamanda öykücülükleri de var. Ama 1950'lere geldiğimizde Türk hikâyeciliğinin büyük bir sıçrayış içerisinde olduğunu gördüm. Bilge Karasu, Vüsat Orhan Bener, Ferit Edgü, Demir Özlü, Onat Kutlar, işte o dönem öykücülerinin en bilinenleridir Bunların dil anlayışları biraz batıdaki bir varoluşçuluğu da getirdiler gibi, yorumlayarak çok ciddi bir simgesel anlatıma yöneldi 1951 öykücülüğümüz. 1950'den 1970'lere kadar bu öykücülük; tabi bunların arasına Rasim Özdenören'i de katabiliriz. 1970'lerdeki öykücülüğümüzü anlamaya çalışırken şöyle bir ayırım görmüştüm. 1970'lerde sanatla siyasetin mesafesi kısalıyor. 1970'lerde tabi anarşik ortamlar, 12 Haziran olayları, sosyal gerçekçiliğin öne çıktığı, toplumcu gerçekçiliğin öne çıktığı, sol siyasal akımların geliştiği, zenginleştiği bir dönemde edebî yapımız da biraz bu ideolojik ortamın atmosferine giriyor.

1970'lerin öykücülüğünü okuduğumda şunu görmüştüm. Çok sert sivri bir dil, çok ideolojik bir dil, toplum ikiye ayrılmış, sağcılar, solcular, kimse kimseyi görmüyor. Barikatlar var. 1970'lerin öyküsü biraz böyle sert ve sivri bir dil. Ütopyalara yaslanmış bir öykü dili fark ettim. 1980'lere geldiğimizde, o 1970'lerin sivri dilli, ideolojik dili daha yumuşamış, daha geriye doğru bakan, yalnızlığın, bunalımların öne çıktığı bir öykü anlayışı hakim olmuş. Bu da aslında çok normal, çünkü 1980'de 12 Eylül Darbesi olmuş. Darbe her şeyi, hayatı değiştirmiş, dönüştürmüş, arkasından küreselleşme başlamış. Bütün bu toplumsal değişimler, genelde edebiyatı da etkilemiş, özelde de öyküyü etkilemiştir. Ben bu kitapları hazırlarken hem toplumsal değişimleri hem de öykü dilini birlikte götürmeye ve anlamaya çalıştım.

VURAL KAYA / Yöneten

Şöyle bir kısa bir cevap alayım sizden. Şiirde İkinci Yeniyi aşmamak problemi yaşıyoruz. Bu tartışılıyor şairler arasında. Adeta öykünün İkinci Yenisi diyebileceğimiz 1950 kuşağı aşılabildi mi, aşılacak mı? Böyle bir oluşum var mı? Sizin bahsettiğiniz sorunlar da var, içeriye biraz daha girsek, sağ-sol meselesi var, 1980 öyküsü de şiiri de apolitiktir kısmen, politik bir düzlemi bırakıp daha farklı bir dünyaya geçiyor. 1990'lar, kapitalizmin daha şımarması, sanatçıyı etkiliyor, bohem dünya sanatçıda daha bir yer buluyor. Ve böyle ilerliyor. Ama bakıyoruz çok muhteşem metinler de çıkıyor. Bununla birlikte topyekun düşünüldüğünde 1950 öykücülüğü aşılabilir mi, aşıldı mı, aşılacak mı?

NECİP TOSUN

Evet, ben şöyle düşünüyorum gerçekten de şiirin İkinci Yeni ile birlikte çok iyi bir aşama kaydettiğinde, tam da dediğiniz gibi İkinci Yeni'nin bir yansıması öyküde de oldu. İşte o, 1950-60 kuşağı dediğimiz, ama bunlar döneminde çok gündeme gelmiş şeyler değildi. 1980'den sonra keşfedildi biraz da bunlar. Fazla uzatma-

dan, günümüz öyküsü bunu açabilir mi, sorunuzu cevaplamaya çalışayım.

Benim izleyebildiğim kadarıyla günümüz öyküsü çok farklı kanallardan akan hem postmodern hem bilinç akışı hem yenilikçi hem avangart çok çeşitli kanallardan akan zengin bir damar olarak akıyor ve sağdan, soldan, her yaştan öykücülerin çok iyi öyküler yazdığını hatta dünya çapında öyküler yazdığını düşünüyorum ve günümüz öyküsünün çok ileri bir düzeyde olduğunu düşünüyorum. Çevrilen dünya edebiyatı kitaplarından, mesela ben yazdığım kitaplarda son 20 yılın dünya öykücülüğünden öne çıkaracağım yazarlar o kadar az ki, ama Türkiye'deki öykücüler için çok zengin bir damar olduğunu söylemiştim, bu coğrafyayı paylaştığımız Şark okullarında. Günümüz öyküsünün çok ileri bir aşamada olduğunu düşünüyorum.

Dünya çapında, dünya öykücülüğünü ileriye taşıyacak bir öykü anlayışla sahip olduğunu düşünüyorum. Genç öykücüler, daha ileri yaştaki öykücüler, hepsi çok iyi öyküler yazılıyor ve 1950 kuşağının aşılabileceğini zaten 1950 kuşağının o dönemin diliydi ve o dönemi yansıtıyordu. Bu zamanın gerçekleri değişti. Zamanın gerçekleriyle bizim konuşmamız lazım. Bu zamanın diliyle konuşmamız lazım. Her sanat gibi zaten öykü de zamanın dilini konuşması lazım. Zamanın dilini konuşamayan türler hep geri giderler. Yani yenilik gerekli ve zamanında yeni olmayan bir dil de diyordu Nazım Hikmet, klasik olamaz. Dolayısıyla ben günümüz öyküsünün çok ileri düzeyde olduğunu düşünüyorum. 1950 kuşağının kıymetli bir yeri olmakla birlikte, şu andaki yazılan öykülerin de çok ileri bir aşamada olduğunu düşünüyorum. İşte fantastik öyküler, post-modern öyküler, öyküdeki yeni arayışlar, bizi çok daha ileri bir seviyeye getirecektir. Mesela zamanın ritmini çok iyi yansıtan öykücüler bence 10-15 yıl sonra gündeme gelecek ve Türk öykücülüğünün nasıl bir sıçrama içerisinde olduğumuzu, bu içinde bulunduğumuz son 10 yılda hep birlikte göreceğiz diye tahmin ediyorum.

VURAL KAYA / Yöneten

Teşekkür ediyorum. Aydan Hanım, bu günkü edebiyat dünyasında özellikle hikâye çok daha ön plana çıkmış durumda. Şiirden daha önemli bir görüntüye büründü ve gerçekten de öyle. Bakıyoruz, doksanlarda birkaç dergide insanlar yer alabilme fırsatı yakalamışken, bugün Sayın Yunus Nadir'in de içinde bulunduğu dergi, öykücülere bir alan açıyor. Post öyküdür, Can öykü yaptı bir ara, Hece öykü şümüllü bir öykü dergisi yapıyor. Dergi hâlâ iki öykü, üç öykülük ama önemli bir işlevi var. Alan daha çok, gençler, genç yazarlar veya sizin kuşağınızdan hemen sonra sizin kuşağınızla birlikte bu açılmış alanlarda iyi metinler ve doğru şeyler yapar. Fakat bununla birlikte durum öykücülüğü dediğiniz öykümüzün öyküsünü konuşurken bir de burası benim kafama takılıyor.

Durum öykücülüğü, biliyorsunuz biraz hikâye, hikâyeden batı formatı, biraz daha öyküleştirme metinleri, öyküyü anlatırken olay öykücülüğünü biraz daha ötelemek ve günümüzde durum öykücülüğü üzerinde dururken şöyle bir benim kaldıramadığım bir şey var. Çok şiire yaslanması, fonetik bir metin gibi hikâyelerin sürücülerin çıktığı ve sonucunda benim, tamam, Tarkovsky gibi bir şey anlatmak istediğini çok farklı şekillerde anlayabilirsin, ona bir çeşitlilik katarsın, bu mümkündür. O sanatının yüksek değerini gösteriyor, ama bazı hikâyelerde şiirsel metin mi okudum, anı-hikâye karışık mı okudum, deneme-öykü karışık mı okudum, bunu ayıramıyoruz çok. Durum hikâyeciliğinin bugün daha çok şiirsel metinlere yaslanarak, özellikle durum hikâyeciliğini soruyorum ama, kan kaybettiğini düşünüyor musunuz? Olay hikâyeciliğini çok mu ötelememiz gerekiyor? Bu kadar ötelememiz doğru mu? Özellikle genç öykü yazarlarımız için soruyorum. Durum öykücülüğünde de şiire bu kadar yaslanmak, bu kadar çetrefilli bir metne dönüştürmek, ivme kazandırır mı, bizi geriletir mi?

HANDAN ACAR YILDIZ

Hikâyenin sürecine baktığımız zaman, yani sözlü kültürden bugüne, yazılı kültüre geldiğimiz zaman, işitilen bir metin olmaktan, dinlenen bir metin olmaktan, okunan bir metin olmaya geldiğimiz zaman, birtakım değişikliklerden söz edebiliriz. Ama ben süreci incelediğim zaman kadim kültürümüzden bugüne gelen çizgiye baktığım zaman aslında hikâye evrimleşmiş, tür evrimleşmiş; fakat kapıda bir çizgi yok. Yani şu yıllara kadar olay öyküsü gündemdeydi. Şu yıllardan sonra durum öyküsü gündeme geldi. Benim zihnimde böyle bir ayırım oluşmuyor. Mesela Samipaşazâde Sezaî'nin *Küçük Şeyler* eseri, türün evrimi anlamında çok önemli bir noktaya sahiptir ve orada ben size bir alıntı yapmak istiyorum yazarın dilinden, şöyle diyor. Bunu çok önemsiyorum.

“Âlem-i Şemsin ahvâlini tasvir etmekle bir *hubbe-i böceğin kalbini teşbih eylemek edebiyatta müsavidir.*” Yani burada bir güneşin doğuşunu, küçük bir böceğin hareketinde bir güneşin doğuşunu görmekten bahsediyor, bizden süreç olarak çok daha önce yaşamış bir sanatçımız. Şimdi burada öykünün ya da sanatın matematik ve fizikten ayrı düştüğü bir noktaya ben dikkat çekmek istiyorum. Mesela bu da az önceki ifadede de yerini buldu. Parçanın içine bütünü sığdırmak, parçanın içinde bütünü görmektir. Cüzî olanın, hem küllî olanın niteliklerini taşıması, hem de cüzî olarak ortaya çıkmasıdır. Şimdi imparatorluklardan ulus devletlere geçtiğimiz zaman, aynı anda imparatorluktan ulus devlete geçmek, cemiyetten bireye geçmek, cemaatten bireye geçmek ile sözlü kültürden yazılı kültüre geçmek tesadüfi değildi. Yani hikâyenin rivayet edilenden, işitilenden yazılan olmasına geçmek tesadüfi değildi. Bu bir süreçti. Fakat bu önceki eserlerde de nitelikler tamamen değişmedi. Bu parça bütün ilişkisi bizim Necip Tosun hocanın ifade ettiği gibi, kadim kültürümüzde de var. Orada sembolik ve alegorik anlatımlar modern öyküde bireyleşti. Yani bir duygu, bir düşünce kişileştirilirken kadim kültürde modern kültürde duygu ve düşünceler bireyin içine

yerleştirildi. Yani parça ve bütün dengesi bunun üzerinden olmuştu. Şimdi bu noktadan itibaren durum öyküsünün güçlenmesi çok normaldir. Çünkü bu tarihsel bir süreçtir. Olay, bence zayıflamadı, olay yine anlatılıyor, fakat olayın anlatılma şekli üzerinde bir değişiklik var. Şimdi biz, dinlerken sözlü kültürde dinlerken, bir şeyi hep beraber dinliyorduk, zamanı ve mekânı onun içine katıyorduk, zamanı ve mekânı paylaşıyorduk ve sonunu merak ederek dinlediğiniz için olayın sonuna odaklanarak dinliyorduk. Fakat yine de anlatılma şeklinin estetik olmasının bir önemi vardı o dönemde de. O zaman kurmacanın bir sahibi yoktu. Kurmaca hem miti hem sembolü hem de kitlesel hafızamızı temsil ediyordu. Bireysel hafızamızı temsil etmiyordu kurmaca. Böyle bir ortaklık vardı. Fakat şimdi kurmacanın sahibi var, kurmacanın sahibi yazar, kurmacanın sahibi bireyleşti. Bir kişi yazılı bir metni eline aldığı zaman yazan ile okuyan arasındaki hat daha güçlü ve daha direkt hâle geldi. Bu da türdeki bazı değişimleri zorunlu kılıyor. Yani siz, elinize bir kitabı aldığınız zaman son sayfasını açıp orada ne olduğunu okuyabiliyorsunuz. Burada öykünün ve hikâyenin yapması gereken, modern çağda, sonu bilineni de meraklı hâle getirmektir. Bir şeyin sonunu bildiğiniz hâlde onu merak unsurundan uzaklaştırmamanız gerekiyor. Burada olayın anlatım şekli ne olduğundan ziyade, modern dönemde nasıl anlatıldığı önem kazanıyor. Bu da zorunluluk olarak önem kazanıyor. O zaman burada ne devreye giriyor? Kurmacanın sahibi olan yazarın, bir okur onun sonunu da bizse, o metni cazip hâle getirme zorunluluğu ortaya çıkıyor. Bu da yazarın, okurun bilinciyle arasındaki iletişim ile ilgili ve bu yazarın bu iletişime dair ne kadar öngörülü olabileceği, ne kadar yetenekli olabileceği ile ilgilidir. Bu anlamda ben lirizmin, yani daha imgeye yaslanan bir anlatımın önem kazandığını, olayla birlikte durumun bu yüzden önem kazandığını düşünüyorum. Yani artık yazan ve okuyanın niteliği değiştiği için yazar ve okur arasındaki o telin ve niteliği değişmek zorundaydı. Ben bu anlamda özellikle hocam 1950 öy-

kücülüğüne dikkat çekti, ben de çok önemli olduğunu düşünüyorum 1950 öykücülüğünün, bütünün parçaya sığdırılması açısından, hatta 1950 öykücülüğünde 1950 öykücülüğü dediğimiz öykücülüğe de bir örnek vermek istiyorum. Adnan Özyalçiner'in *Panayır* isimli bir öyküsü var. Mesela burada bir çadırda insanları güldürmek ile sorumlu olan kişilerin kendi acıları anlatılır. Aslında bu insanların sorumluluğu başkalarını güldürmektir. Fakat bu insanların kendisi ne kadar güler? Bu anlamda günümüz, oradan buraya bir akış var. Başlangıcı tam olarak nitelendirilemez, ama 1950 öykücülüğünde, 1950 öykücülüğünün kadim olan ile sağlıklı bağlar kurması sonucunda ortaya çıkan sembolik ve diyalektik anlatımın bugün modern öykünün de bir zorunlu sonucu olduğunu düşünüyorum ve gerek şiirin gerek şiir bağlamında imgenin gerekse durum öyküsünün güçlenmesinin bunlarla ilgili olduğunu düşünüyorum. Yani başarılı bir şekilde geçmişle bağ kurabildiğimizi düşünüyorum. Masalın evrimleşmesi, dönüşmesi öyküdür, destanın dönüşmesi de romandır. Şimdi bağlarımız birdenbire kopmuyor geçmişle ve ülkeler arasındaki sınır hattı gibi bir sınır hattı oluşup oradan oraya da sıçramıyoruz. Bu dönüşüm yavaş ve tarihin de getirdiği şekilde oluyor. Kayahan Özgür *history* ve *story* kelimesinin aynı kökten gelmesine dikkat çeker. Çünkü tarihin nasıl dışında kalamıyorsak, bir odanın içinde otururken de tarihin nasıl dışında kalamıyorsak, tür de tarihin dışında kalamıyor. Bu anlamda ben olayın önemli olduğunu, ama durum öyküsüne geçişimizin de ve bunun içine lirizmin katılmasının da bir zorunlu getiri olduğunu düşünüyor. Bu anlamda olayı önemsemek gerektiğini düşünüyorum. Çünkü biz durum öyküsü yazsak da olgu öyküsü yazsak da bütün durumlar ve olgular, olaylarla şekillenir. Yani olaydan bağımsız bir durum yok mu? Orada şöyle bir sıkıntıdan söz edebiliriz. Durum öyküsü yazarken, o durumu getiren, zorunlu kılan olaylara yeterince değinilmemiş olabilir. Ve o olayın eksikliğini yani o gidiş ve gelişin nasıl olduğunu, okur bir eksiklik olarak hissedebilir, biz durum

öyküsünü bu şekilde zayıflamış hissedebiliriz. Yani hiçbir durum öyküsü olaydan bağımsız değildir, ama olayla kurduğu bağı zayıf yansıtmıştır. Evet, bu durum öyküsünü zayıflatır mı? Benim kişisel öykü zevkime göre evet, bu durum öyküsü zayıflatır. Durum öyküsünün peşinden gidilmelidir, çağın peşinden gidilmelidir, fakat size şu yönden katılıyorum, olay ihmal edilmemelidir. Çünkü olaydan koparsak kronik zamandan da kopmuş oluruz. Kronik zaman da modern türün en fazla bağlandığı noktalardan biridir. Kronolojik zaman ve mekân. Zaman ve mekân netleşmiştir, fakat bu zaman ve mekânın netleşmesi, bizim şu an bulduğumuz zaman ve mekânı, şu an bulunduğumuz sınırlarla çerçeveleyip bunun dışına çıkmamamızı gerekli kılmaz. Hem içinde bulunduğumuz zamanın çerçevesini hem de bu içinde bulunduğu zaman ve mekânın uzantılarını güzel yansıtmak anlamında, daha fazla yansıtmak anlamında, ben de olay ile ilişkili öyküleri, ya da öykünün olayla ilişkilendirilmesini en az sizin kadar önemsiyorum.

VURAL KAYA / Yöneten

Benim zaten sormaya çalıştığım şey lirizm eşittir imge bağlamında değildi. Mesela Sait Faik'in hikâyesine biz durum hikâyesi diyebilir miyiz Necip Bey?

NECİP TOSUN

Şimdi tabii durum hikâyesi ile olay hikâyesi, atmosfer hikâyesi, bütün bunları kesin çizgilerle ayırmak çok kolay değil. Bunlar iç içe geçebilir, tonları farklılaşabilir. Bu anlamda olay öyküsü dediğimiz şey doğrudan bir olaya odaklanan ve bunun dışındaki psikolojileri, atmosferi, çok da fazla önemsemeyen öyküler diyebiliriz olay öyküye. Bu hani çok meşhurdur Maupassant tarzı öyküler, yani bir olay olması lazım, bomba patlaması lazım, Merc West'in öyküleri de buna benzer. Durum öykülerinde biraz atmosfer, çevre, insan psikolojisi, o olayın kendisinden ziyade etkilerini inceleyen, etkileyen öykü anlayışı durum öyküsüne benziyor, atmosfer öyküsüne

benziyor. Basit bir örnek vermek gerekirse; bir trafik kazası oldu, biri öldü, olay öykücü bunu şöyle anlatır. "*Arabaya bindi, gitti. Burada bir trafik kazası oldu ve orada bir vefa olayı oldu. Ne kadar acı. İşte bunları hastaneye kaldırdık...*" gibi. Olay bu, durum öykücüsü bunu farklılaştırır. "*Hasta yatakta yatmaktadır, zihinsel serüveninde bir kaza olduğu anlaşılır...*" O olay da çok öne çıkmaz zaten. O etkiyi biz onun zihninde görürüz.

Bu, "*Olay öyküsü iyi değildir, durum öyküsü iyidir.*" Gibi böyle bir keskinliğe gitmek pek doğru değil bence. Buradaki temel ölçüt neyi anlatabildiğidir. Bir öykünün yazılma gerekçesini okura iyi anlatıyorsa ve bir acı aktarabiliyorsa karşı tarafa, hani bir sızı, bir insanlık durumu aktarıyorsa, başarılı öyküdür. Eğer bunu aktaramıyorsa hangi biçimi kullanırsa kullansın, biz sonunda öyküyü, senin de kaygılarını anladım, güzel, lirik bir imge var, ne demek istiyorsun diye bize bu soruyu sordurursa, kesin başarısız öyküdür. Yani bir acı, bir duygu, bir insanlık durumu aktaramıyorsa, ister durum öyküsü olsun, ister atmosfer, ister olay öyküsü olsun, kesinlikle başarısız öyküdür.

VURAL KAYA / Yöneten

Olay öyküsünde de gösterilmeyen gizli tutulmuş hikâyede imge gerekiyor, ama göstermez bunu yazar. İçten içe bir imge işçiliği koymuştur ortaya. Ama bunu hiç hissetmeyiz, hikâyenin sonunda ne anladığımız veya ne duygulanma yaşadığımızı düşünürken bir patlama yaşarız. İşte o gizli imge, aynı gizli özne gibi olay hikâyesinde de vardır bu aslında. Handan Hanım, endişemi lirizmi eleştiri olarak değil, durumda bazı genç kalemlerin durumunda, öykünün içine şiirsel metinleri çok yığdıkları şikâyetim olacaktır. Burayı da siz çok güzel doktor olarak geçebilecek, böyle güzel bir tanımla ifade ettiniz. Edebiyat tarihçileri yarın bundan istifade ederler diye düşünüyorum.

Yunus Nadir Hocam, sizin de katkılarınızı alalım.

YUNUS NADİR

İyi bir yerden başladık, gerçekten tevfak oldu 1950 kuşağı ve sonra gelenler, ben hatta küçük küçük katkılarda bulunayım, alıntılar yapayım. Siz de o arada aklınıza gelen soruları sorun. Belki o sorunuzu sorma gereksinimi bile duymayacaksınız.

Ben Varlık yıllığından bir alıntı ile başlayacağım. Özellikle Tahir Alangu edebiyatımızda gerçekten hikâyeciliğimizde değerli bir isim. Kendisi 1950'li yıllarda Vatan gazetesinde öykü değerlendirmeleri yaptığı için ilginç bir tespitten başlayalım. Aslında zihnimizdeki çoğu böyle muğlak olan şeyleri biraz daha belirgin hale gelecektir. 1962 de özellikle 1961'i değerlendirirken, toplam 10 tane kitap üzerinden; biz şu anda yıllık 250 kitaptan bahsediyoruz, şöyle bir değerlendirme var. *"...bundan başka sanatçılarımızın davranışların da bu soy eserlerin geniş okuyucu kalabalığına yayılmasına engel olduğunu belirtmeliyim. Lirizmin nesilleri birbirinden koparacak ölçüde zorlanarak çok çabuk tempoda artılması, sanatçıların aşırı ölçüde soyuta, olumsuz, karanlığa yönelişleri, okumaya susamış oldukça geniş bir aydınlar zümresini yerli eserlerden uzaklaştırıyor. Üstelik temelde şartları ve sebepleri bulunmadığı halde Kafka, Sardır, Kavim tutkunluğu seçkin aydınlar çevresinde yayıldıkça (bu yazarlardan yapılan çeviriler çoğalıyor ve*

alıcı buluyor) genç öncülerin bu arada genç hikâyecilerin de gitgide çağdaş batılı sanat akımlarına doğru kayıp gittikleri görülüyor..."

Burada ciddi bir yakınma var. Şimdi bu yakınmanın tebarüz ettiği ilginç bir eleştiriyi hemen burada gündeme getireyim. O yıllarda, yani 1961'de, Leylâ Erbil'in *Hallaç* adlı eseri yayınlanmıştır, bakın hallaç için Tahir Alangu ne diyor. "*Leyla Erbil'in bu yıl içinde yayımlayabildiği 'Hallaç' adındaki kitabına aldığı hikâyeler, şimdilik son kuşak hikâyecileri arasında en aşırısı öteki kutupta bulunmaktadır. Onda hikâye bütün unsurlarıyla toplumsal anlamından okuyucudan kopmuştur. Duygular ve davranışlar bile en azından karanlık bir belirsizlik ortamından kurtulup bir cümleye bağlı akıl düzenine ulaşmadan kalmıştır..."*

Daha ileri cümleler var, fakat fazla vaktinizi almak istemiyorum. Aynı zamanda Alangu, bu çevreyi, edebiyatı biraz da düzene sokmaya çalışıyor. Tabi tarihe de dikkat etmek lazım. Yıl 1961, yani 1960'ta bir darbe olmuş; karamsarlık ortamı var.

Benim bu yıllık hastalığımın sonra epeyi bir yıllık okuma alışkanlığı peyda oldu bende. Aziz Nesin yıllıkları, Varlık yıllıkları. TYB'nin yıllıkları, vesaire, aynı zamanda bizi o gündemin, o tarihin gerçeklerine de götürüyor. Belirsizliğin sebebini bön şöyle düşünüyorum. 1980, 1990'ları da buna katabiliriz. Bir avangart edebiyattan çok bahsediliyordu, ama şimdi Allah aşkına bir avangart edebiyattan bahsediyoruz da, yani bir Descartes'ın tepkisi bizde yeşermedi. Bir Rosto'nun toplumu bizde yeşermedi. Fransa'da baş gösteren bireyselcilik akımı bizde yeşermedi. Biz moderniteyi öyle sonuna kadar yaşamadık. Bize bu akımlar biraz da kendi kültürüyle geldi. Biz bu akımları kişilerle tanıdık. Biz bu akımların içine doğmadık, bizatihi batı bu akımların içine doğdular. Bertolt Brecht İşçi Tiyatrosu'nu kurarken, bu adam aynı zamanda şair, epik şiirden bahsediyorum. Aynı zamanda Epik tiyatro. Epik tiyatroyu niçin kuruyor? İllüzyon tiyatroya karşı bir duruşu var. Çünkü illüzyon

tiyatro onun için aristokrasiyi temsil ediyor. Gerçekten de öyledir. Pahalı bir sanattır illüzyon tiyatrosu, ama o ne yapıyor, hayır diyor. Bana doktor için bir steteskop yeter, doktor odasına da ameliyathaneye de gerek yok. Ama illüzyon tiyatro, eğer bir doktoru canlandıracaksa sahneye bir de ameliyathane yapar. Bu pahalı bir iştir. Şunu demek istiyorum, biz bu akımların maalesef içine doğmadık. Biz biraz taklitte işi kotarmaya çalıştık. Doğallık da taklit olduğu için taklitte de böyle bir şey vardır. İnsanlar nasıl anladıysa öyle giderler. Ama bizim geleneksel sanatlarımız öyle değil. Yani bugün şunu da belirtmek lazım, Mesnevî kültürü aslında bir yazma kültürü değildir. Bir okuma kültürüdür. Yani bizim irfânî geleneğimizde şiir, aslında kemâlâttan sonra gelen bir nüvedir. Böyle bir şey vardır. Şiirsel anlatı da böyledir. Mecaz da böyle bir şeydir. Doğallıkla, onlar sadece akılda kalmak için ve kuşaktan kuşağa aktarılmak için yazılır. Ama bu inşa süreci batıda çok farklı geliyor. Bugün modernite ile birlikte batıda artık bir piyasa var. Yani piyasa sizden roman istiyor, hikâye istiyor ve bir editör grubu var. Yani neredeyse vermiş olduğunuz dosyanın onda dokuzunu atıyor. Sen şuradan başla diyebiliyor. Böyle bir grup var, böyle bir anlayış var. Bizde hâlâ böyle bir anlayış yok işin gerçeği. Metinlerin kuramsal yazıldığına ben hâlâ inanmıyorum. Ama öykünerek yazıldığını düşünüyorum. Buradaki belirsizlik biraz da bizim toplumumuzda o akımın, o sanatın içine doğmayışımızdan kaynaklanıyor. Mesela bir postmodernizmden bahsederken, bu postmodernizmin heykele yansıdığını görebiliyor muyuz, plastik sanatlara yansıdığını görebiliyor muyuz, sinemamızda iyi örnekleri var mı? Durum bu. Onun için kafamız da biraz karışık ve muğlak diye düşünüyorum.

Gerçekten de eğer tarihe not düşülecekse, üç şahsiyet var. Bunların ikisi aynı zamanda Alman ekolünü temsil ediyorlar. Sabahattin Ali, kendisi aynı zamanda dramaturg'tur. Yani *Ay Işığında Şamata'yı* tiyatroya dönüştürmüştü ve belki de epik temsilin yerleşmesine ciddi anlamda sebep olan en meşhur kişilerden biridir.

Sonra hemen o ekolü temsil eden Haldun Taner geliyor ki, o da yine dramaturg'tur. Mesela son yaşayan dramaturg ki, iyi bir hikâyeci Murathan Mungan'dır. Bu insanlar aynı zamanda batıda bizatihi o temsil ettikleri sanatı, epikten bahsediyorum mesela, bizatihi o ortamlarda bulunmuş, o akımın hangi sanatı, tiyatroyu, sinemayı, yazıyı nasıl etkilediğini içinde görerek bu topluma sunmaya çalışmışlardır. Benim söyleyeceklerim şimdilik bu kadardır, ama sizin soracağınız bir şey varsa lütfen buyurun.

VURAL KAYA / Yöneten

Durum öykücülüğü ya da olay öykücülüğü ya da kuramların Türkiye'de yerli yerince aktarılıp aktarılmaması meselesi çok önemli mi Yunus hocam, batı normları doğrultusunda öykü yok ki.

YUNUS NADİR

Kulaklarını da cınlatalım Mehmet Doğan Ağabey'in. Hepimiz onun paltosundan çıktık. Bu programın twitterine bir de bir yorum düşmüş, demiş ki; "*Aramıza bir de hikâyeci alsaydınız.*" bu benim çok hoşuma gitti gerçekten de. Yani bu hikâye bende evet, bir geleneği çağrıştırıyor, öykü de biraz modernizmi çağrıştırıyor. Yani çağrışımdan bahsediyorum.

Şöyle bir şey var, işin gerçeği, gelenek dediğimizde benim aklıma ilk, kadim, eskinin daha eskisi geliyor. Şimdi Kur'an'a dönelim; Kur'an-ı Kelâm, Kur'an insanı mayalar, besler. Hani bunu Yalçın Koç'tan alıntılıyarak söylüyorum, çok sevdiğim bir tanım. Şimdi Rabbimiz Yusuf suresine başlarken;

"İnna enzelnahü kur'anen arabiyyel lealleküm ta'kılun."

"Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik."

Sonra hemen başlıyor;

"Nahnü nekussu aleyke ahsenel kasası bima evhayna ileyke hazel kur'ane ve in künte min kablihi le minel gafılın"

“Sana bu Kur’an’ı vahyietmekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Halbuki daha önce sen bunlardan habersiz idin.”

“... Sen, hakikaten habersiz idin...” derken o dönemde Yusuf kıssası dilden dile anlatılıyordu. Ama dilden dile anlatıldığı için gerçekler, o kıssanın içerisinde barınan hakikâtin üstü örtülmüştü. O örtüyü kaldırıyor. Tahkiyeli bir lisandır. Bu yatsınamaz. Biz bunu doğallıkla yazıya geçirene kadarki olan kısım eyvallah, o hikâyenin ana kısmı, ama yazı farklı bir şey, anlatım farklı, yazı çok farklı. Yazıda siz –hâşâ- yarı tanrı oluyorsunuz. Yani kurgu öyle başlıyor ve doğallıkla siz bunu neticede bir kategoriye sokmak zorundasınız. Şimdi buna büyüğü gerçekçilik mi diyeceksiniz, gerçekçi bedevi âklı mı diyeceksiniz, çünkü düşünün, şu an Nesin Yıllığı dâhil yazarlar, öyküye dair o dönemi eleştirenler, sürekli, yazarların toplumsal gerçekçiliğe dönmelerini istiyor. Böyle bir tutum var. Necip Ağabey katılır mı bilmiyorum, bizim o dönemde mesela meşhur eleştirmen Ataç, Demokles’in kılıcı gibi tepede duruyor. Aynı zamanda Ataç, benim için otoritenin de mücessem hâlidir. Yani devletin, resmî otoritenin mücessem hâlidir. Böyle bir durum var. Şu an bu durum yok. Gençler çok daha serbest, gençlerin ilgisi çok daha dağınık, doğallıkla aynı zamanda gençler çok daha donanımlı. Eserlere çok daha vakıflar ve çoğu iyi bir dil biliyor. Doğallıkla etkilenmeleri gayet doğal diye düşünüyorum. Ben bunu yatsımıyorum. Düşünün, ortalama her yıl en az 150 tane nur topu gibi bir öykücüye sahip oluyoruz, yeni eser anlamında. Geçmiş yıllara bakarsanız eğer bu çok az. 2006’dan önce 1990’ları düşünün, iki basamaklı sayılarla ifade edebilmişiz. 70-90 arası. Ama 2010’dan sonra bu sayı hızla artmaya başladı. 2014’lerde 300’ü gördüğünü hatırlıyorum. Hâl böyle olunca, gerçekten de şu an öykü, Türkiye’de de çok tuttu ve öyküye karşı emek oldu. Bu biraz da arz talep meselesidir. Yani 50’nin üzerinde dergi var ve bu dergiler, çeşitli platformlar öykü talep ediyorlar. Düşüdüm şimdi, 1962 Yıllığının Önsöz’ünde Tahir Alangu, isim vererek diyor ki;

“Kemal Tahir’in 2 tane tefrikası sadece gazetelerde kaldı.” Onlardan da artık bahsetmek zorundayım ben. Biz mesala şimdi yıllık-ları da sadece dergilerde yayınlanan öykülerden bahsediyorum. Onlar sadece 10 tane kitap üzerinden yılın öyküsünü değerlendiriyordu. İşte 7 tanesini olumlu yönde eleştiriyor, bir tanesini de aşırı, Leyla Erbil örneğinde olduğu gibi, biraz nizam vermeye çalışıyor. Ve daha da ilginç bir şey söyleyeyim, aynı şahsiyet 1963 yıllığında ne diyor biliyor musunuz? Yahu aradan bir yıl geçmiş, “*Yazarlarımızda hızla toplumcu bir eğilim başladı.*” Diyor. Hani bir sene önce uyardı ya, aradan sadece bir yıl geçmiş, nasıl oldu bu yahu! Bu ne kadar objektif, tartışılır; ama işin gerçeği, bunları okurken de yine, Necip Ağabey çok net ve güzel belirleme yaptı, bizim siyasal yapımız. Yani o darbeler kültürü. O dönemler çok netameli dönemlerdir. O dönemde eser üretmek, biraz da böyle son derece toz duman bir ortamda, buğulu bir ortamda, göz gözü görmeyen bir ortamda, konuşmak, yazmak gibi; şu an mesela kaotik durumu sosyal medyada da görüyoruz, korkunç bir kaotik durum var. Orada da insanlar seslerini duyurmaya çalışıyorlar, ama ne derece duyuruluyor, ne derece belirgin bir yer orası, o da ayrı bir şey. Durum bu efendim.

VURAL KAYA / Yöneten

Peki, günümüzde sanat, siyaset ilişkisi bakımından yeni metinler içe mi kapanıyor, 1980’de ve 1980 kuşağından sonra böyle bir kapanış var. Sonra başka bir yere gidiyor, yalnızlıklar daha çok gündeme geliyor, ama içe mi kapanıyor, daha mı toplumcu-yuz?

YUNUS NADİR

Burada küçük bir değinide bulunup aslında topu Necip Ağabey’e atmak istiyorum. Çünkü gerçekten de Necip Ağabey o yılları çok iyi biliyor. Ben 1980’de o şeyi yaşadım. Evet, şunu da

belirteyim, 1980'li yıllarda ben 10 yaşındaydım, ama benim ailem, mübalağa etmiyorum, evimize iki gazete giriyordu. En az ayda 2-3 dergi giriyordu. Ben edebiyatı çok erken dönemde takip etmeye başladım. Ciddi anlamda bir kulak aşinalığım vardı edebiyata karşı. Şimdi şöyle söyleyeyim, her siyasal şey bizde, kırılma diyelim buna, yani siyasal yapılar hep öyle belli zamanlarda ciddi kırılmalarla, ciddi böyle yarılmalarla toplumda kendini gösterdi. Aynı zamanda o kırılmalar biraz da kendi sanatçısını üretmeye başladı. İşin gerçeği ben, bunu böyle değerlendiriyorum. Tabii ki bazı dönemlerde gerçekten, mesela İkinci Yeni için de aslında bunu söyleyebiliriz. Yani orada imgesel anlatıma yer verilmesi, düşünün mesela, Cemal Süreyya'nın "*Celaliyim, celalisin, celali...*" diyor. Ne desin başka, başka da diyemez. Kusura bakmayın, bu kadar diyor, sadece bu kadar diyor, ama öykü üzerinde konuşacak olursak, öykü üzerinde şu an gençlerde bir rahatlık var. Çünkü bizim dönemimizde her kişinin bir grubu vardı. Gittiği bir yer vardı, bağlı olduğu bir grup, bir ağabeyi vardı. Onlar dolaylı da olsa ki, çoğu direkt, bizim fikrimizi, yapımızı, düşüncemizi şekillendiriyordu. Bağlıyordu bizi. Şu an bu bağlılıktan söz edemeyiz. Doğallıkla serbest zamanlarda yaşıyoruz. Çok daha serbest zamanlarda yaşıyoruz. Yani bırakın onu, şu an kızımın bana bağlı olduğunu düşünmüyorum. "**Hadi baba ya!**..." diyor. Özür dileirim, durum bu. Bunu sanırım şöyle bir 15-20 sene sonra daha net değerlendirebiliriz, diye düşünüyorum.

VURAL KAYA / Yöneten

Orhan Veli'nin dediği gibi onu da edebiyat tarihçisi bulsun, diyorsunuz.

Şöyle toparlayabilir miyiz; Türk öykücülüğü bizi gelecekte umutla karşılıyor. Ümitvarız, gençleri seviyoruz ve gençler büyük şeyler yapıyor.

HANDAN ACAR YILDIZ

Ben çok kısa bir şey eklemek istiyorum buraya.

Pek çok yazar bulgular, ama Oğuz Atay özellikle vurgular ya; bizim toplumumuz daha önce Doğulu bir toplum iken, şimdi Doğu ile Batının arasında kalmış bir toplum. Yani biz arada kalmış bir toplumuz. Ne tam anlamıyla Doğulu olabiliyoruz, ne de tam anlamıyla Batılı olabiliyoruz. Ben bu, arada kalma duygusunun ve tam anlamıyla kültürden kopmaktan bahsetmiyorum. Bu anlaşılır sanırım, bu arada kalmışlık hissini ve kendi aidiyetine dair sorgulamaların arttığı dönemin, çok öykünün lehine olduğunu düşünüyorum. 1950 öykücülüğünü besleyen de bence bu arada kalmışlık duygusuydu. Kendini herhangi bir yere tam olarak ait hissedeme duygusuydu. Bugün de bu duygunun bizi besleyeceğini düşünüyorum. Zaten sanatın, edebiyatın, olumlu durumlardan değil, olumsuzluklardan besleneceğini düşünüyorum. Çok da mutlu, mesut bir toplum olmadığımız için, yaşama anlamında dezavantajlı toplum olduğumuz için, şu an kurmaca anlamında avantajlı bir toplum olduğumuzu düşünüyorum. Hatta Batıdan çok daha avantajlı olduğumuzu düşünüyorum; çünkü onlar artık tartıştılar, birtakım meseleleri sonuçlandırdılar. Biz tartışmalarda dahi onlardan geride olan hâlimizle şu anda edebiyatta bu halimizle, olumsuz ve sarsılan halimizle, kurmacada avantajlı olduğumuzu düşünüyorum.

NECİP TOSUN

Ben de birkaç cümle söylemek istiyorum.

Biraz önce konuştuğumuz kurallarla, hani kuramla bir öykü yazılmaz, şiir yazılmaz. Böyle olsaydı, yazmanın kuralları belirlenir, bu kuralları belirleyen kişi de en iyi şiiri yazardı. Ya da öykünün kuralları belirlenir, en iyi öyküyü o kişi yazardı.

Ben hep şunu söylüyorum; yani kurallarla, kuramsal bakışla öykü yazılmaz. Bunun en iyi kuram kitabının ben, türün iyi örnekleri olduğunu düşünüyorum. Yani biz iyi bir öyküyü kuramcı, incelemeci olarak iyi bir öyküyü belirliyoruz, diyelim, bir Rasim Özdenören öyküsü, bir Mustafa kutlu öyküsü, bir Bilge Karasu öyküsü, diyelim. İyi bir öyküyü belirliyoruz, o iyi öyküdeki unsurları alt alta yazıyoruz, daha doğrusu kuramcılar bunu belirliyorlar. Diyoruz ki, *“Biz bu öyküyü niye beğendik?”*

Dili iyiydi, anlatımı iyiydi, iyi bir atmosfer kurmuştu, bize bir acı aktarabiliyordu bu öykü. Bu öyküyü okuduğumda iyi bir öykü okuduğumu hissettim, duygusunun alt başlıklarını belirliyoruz; işte kural dediğimiz, kuram dediğimiz şey işte tam da bu.

Ben, bir kuram kitabı okumaktan iyi bir öykü okumanın, bir öykücüye daha fazla katkıda bulunacağını düşünüyorum. Çünkü o kuramcının atladığı, görmediği pek çok şeyi iyi bir öykü okuru, o iyi öyküdeki bu şeyleri belirleyebilir. Dolayısıyla kuramlarla iyi öykü yazılmaz, iyi öyküler her zaman o türün iyi örnekleri her zaman daha yararlıdır, diye düşünüyorum.

Bir de bu sanat siyaset meselesinde bir cümle söylemek istiyorum; Cahit Zârifoğlu'na bu sanat siyaset sorulduğunda, hangi tonda olmalı, ne olmalı, diye sorulduğunda, diyor ki; *“Bir şiirin içine her şey, fizik, kimya, tabiat, çerçicilik, her şeyi katabilirsiniz, ama sanmayın ki bu rastgele olur.”* Aslında bu rastgele kelimesinde, yani siz bir mesaj vermek istiyorsanız, istediğiniz her şeyi verebilirsiniz; ama onun gerekleri doğrultusunda.

Ben bir yazımda şöyle demiştim; yani Sezai Karakoç ol, Edip Cansever ol, o kadar güzel şiirler yaz, her mesajın kabulümdür, demiştim. Yani iyi bir şiir, iyi bir öykü her türlü mesajı kaldırır, ama asıl olan iyi öykü, iyi şiir yazmaktır.

VURAL KAYA / Yöneten

Evet, son bir şey aklıma takılıyor. 20-25 yıldır şiir, eleştiri dergileri, eleştiri metinlerinin yoğun olduğu saf şiir dergilerinin biraz yer ettiği merkezli dergiler olmasa da farklı grup çıkışları olduğunu ve özellikle tanzimlerle beslendiğini gördük. Hikâyede eleştiri ve kuram dergileri biraz yetersiz değil mi, 20 yıldır veya son 10 yıldır diyelim, daha yükselmesi gerekirken iyi bir yerde durmuyor gibi geliyor bana. Ne dersiniz bu konuda?

NECİP TOSUN

Tür dergileri bizim ülkemizde çok yeni bir alandır. Adam öykü burada aslında ciddi bir boşluğu doldurmuştu. İmge Öyküler, Hece Öykü daha sonra, diğer tür dergileri geldi arkasından, Öykü gazetesini gibi. Aslında öykü için bunlar ciddi öykü türünün tutulmasında, sevilmesinde, öykü türünün doğasının anlaşılmasında bu tür dergilerinin önemi büyüktür. Şiir için aslında son 10-15 yılda bir kan kaybından söz edebiliriz, gibi geliyor bana. Ama son günlerde de şöyle bir üç dört tane yeni şiir dergisi çıktı, tür dergisi olarak. Bu tür dergileri gerçekten çok önemlidir. En son Hayriye Ünal'ın içinde olduğu bir dergi çıktı. Bizde yeni yeni ortaya çıkmaya başladı. Bu anlamda o tür dergiler çok önemli. Mesela bir roman dergisi yok bizde, ama tür dergisi olarak hem şiir, hem öykü dergisi var. Bu çok önemli ve türe çok büyük katkıları var, diye düşünüyorum.

VURAL KAYA / Yöneten

Eyvallah, şimdi sorular var. Bir izleyicimiz, genç öykücülüğün, 1950 kuşağını aşamayacağını ve daha geriye giden bir performans olduğunu iddia ediyor. Siz katılıyor musunuz? Alparslan Özdemir

soruyor; sağ cenahta özellikle hikâye konusunda sol'a pozitif ayrımcılık yapıldığını, oraya yaklaşma çabası belirgin, gündeme taşınan hikâyeciler konusunda belirgin bir ayrımcılık var, ne dersiniz?

NECİP TOSUN

Tabii bu bir görüştür, saygı duyulması gerekiyor. Gerçekten de Türkiye'de edebiyatın daha çok ideoloji üzerinden okunduğu bir döneme tanıklık ettik. Uzun süre bu böyleydi. İşte Mustafa Kutlu ve Rasim Özdenören, uzun süre bir öykücü olarak kabul edilmemişti. Öykü antolojilerinde bile Mustafa Kutlu, Rasim Özdenören yoktu. Benim kişisel kanaatim şu; edebiyattan bahsediyorsak eğer, adı Türk öykücülüğü ise bunun, hem Mustafa Kutlu olmalı hem Bilge Karasu olmalı. Düşünce olarak, dünya olarak yakın olduğum yazarlar var. Bu hayata bakış, eşyayı yorumlayış, benim yakınında olduğum yazarlar var hiç kuşkusuz. Hatta 1950 öykücülüğünde, dünyasında cinsellik duyguları da dâhil olmak üzere itiraz ettiğim yazarlar var, ama sadece bundan dolayı bir mahkumiyete karşıyım ben. Bir Türkçe üretilen metinlere bu açıdan bakılması gerektiğini düşünüyorum. Eğer siz bir Türk öykücülüğü yazısı yazmışsanız, burada Mustafa Kutlu'yla Rasim Özdenören'le diğer birçok yazarı almamışsanız, bunun adı Türk öykücülüğü olamaz. Türk öykücülüğü üzerine bir kitap olamaz; bunun adına Türk sosyalist öykü tarihi diyebilirsiniz. Adını ne koyarsanız koyun, ama siz eğer Türk Öykücülüğü diyorsanız; burada Rasim Özdenören, Mustafa Kutlu ve pek çok yazar olmalıdır. Yani benim yapmak istediğim objektif davranmaktır, ama hiçbir zaman da kimliğimden, dünyayı algılayışımın bir taviz vermeyi hiç düşünmedim. Dostlarım, arkadaşlarım, elbette Mustafa Kutlu, İsmet Özel, Sezai Karakoç... Biz, Cahit Zârifoğlu'na derdik; *"Ağabey, sen şu antolojide yoksun."* *"Biz işimize bakalım."* derdi, çok üzülürdü. Aynı şeyin yapılmaması gerektiğini düşünüyorum.

Türkiye'deki bu ideolojik sanata bakışın elbette tercihlerde, dünyamıza yakın insanlar bize daha sıcak geliyor, ama burada Türk şiiri diyorsan, Türkçe yazılan şiirlere bakmamız gerektiğini düşünüyorum.

VURAL KAYA / Yöneten

Eyvallah, yani bu bağınazlık düşünceler arasında da var, düşüncenin kendi içinde de var. Bu bağınazlık sizin bakış açınız gibi gerçek bir edebiyat, Türk edebiyatı diyorsanız, Necip Tosun ayırım yapmadan ortaya koyduğu ürünler çok net, herkesin hakkını vererek bir kitap listesine dönüştürüyor. Bu er ya da geç ortaya çıkacak bir şeydir. Turnusol kâğıdı gibi bunu yaşıyoruz. Zaman, o renk ayırımını yapacaktır, diye düşünüyoruz.

Bir izleyicimiz; "Öykü ve roman, sosyolojik değişimden payını alıyor. Handan Hanım bu değişimi çok güzel izah etti. Bunun için teşekkür ederim," diyor.

Necip Ağabey'e: "Günlükleri yayınlamayı ne zaman düşünüyor?" diye bir soru yöneltilmiş.

NECİP TOSUN

Günlüklerin tümünü Word'e aktardım. Yayın sırasını bekliyor. Biraz kritik tabi günlükler, çok özel isimler var. Onların o sorunlarını da aştığımız zaman yayınlanacak inşallah. Günlüklerde geçen, siyasî istismara uğrayacak bazı isimler var. Arkadaşlarımız bakan olmuş, önemli mevkilere gelmiş, biz onlarla farklı işler yapmışız, yani onların böyle istismarını engelleyecek bazı ayıklamalar yapmak istiyorum.

VURAL KAYA / Yöneten

Eleştirmen Mehmet Erdoğan'ın Necip Tosun'u eleştirisine ne diyorsunuz, diyor bir izleyicimiz.

NECİP TOSUN

Ben eleştirileri çok normal karşılayan bir insanım. Ben başkasını eleştiriyorsam, beni eleştirenleri de normal karşılıyorum. Bunun takdirini de edebiyat kamuoyu verecek, diye düşünüyorum. Bu da beni besleyici bir şeydir.

VURAL KAYA / Yöneten

Şiirin bazı cenahlarında, öyküde de zaman zaman oluyor tabii, eleştiri olmazsa kuram nasıl ortaya çıkacak? Batı kuramlarına göre nasıl konumlandıracağız? Kendi kadim kültürümüze göre nerede durduğumuzu anlayacağız. Bütün bunlar bir sorun haline geliyor. Eleştiriler bir zenginliktir.

Öykümüzün Öyküsü için, sırf öykü aşkına, öykü sanatının ilerlemesi, dolayısıyla edebiyatın ilerlemesi aşkına emek verdiniz, vakit ayırdınız, çok teşekkür ediyorum.

TYB KONYA'DA "ÖYKÜMÜZÜN ÖYKÜSÜ" KONUŞULDU

TYB Konya Şubesi "Şehre Sözümler Var" anlayışı ile sürdürdüğü programlarını Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkıları ile aralıksız her hafta izleyicileri ile buluşmaya devam ediyor.

Şair Vural Kaya'nın yönettiği program 3 Ekim Cumartesi saat 14.00'de "Öykümüzün Öyküsü" başlığıyla sanal ortamda gerçekleştirildi. Toplantıya, yazar konuklar Necip Tosun, Handan Acar Yıldız ve Yunus Nadir Erarslan katıldı.

Dünden bugüne Türk öykücülüğünün konuşulduğu program kalitesiyle ve derinlikli konularıyla hafızlarda kalacak niteliğe sahipti.

Türk öykücülüğünün masaya yatırıldığı programa yüksek bir katılım sağlandı. Özellikle salgın döneminde kültür programlarının sanal toplantı ortamında sürdürülmesi ve bu programlara yüksek katılımın sağlanması ve aynı zamanda kayıt altında tutularak sonradan tekrar yayınlara uygunluğu oldukça dikkat çekici bir değere sahipti.

"Öykümüzün Öyküsü" üst başlıklı konu yazar katılımcılar tarafından titizlikle ele alındı ve incelendi. Necip Tosun programda öykümüzün dünden bugüne ana hatlarını ortaya koydu. 1950 Kuşağı öykümüzün ivme kazanarak ilerlemeye devam ettiğinin ve gelecekte bugünün genç kuşaklarının öykümüzü dünya standartlarına taşıyacak bir sağlamlıkta olduğunu ifade etti. Kurullarla öykü yazılamayacağına vurgu yapan Tosun, kuramcıların yazdığını değil iyi öykülerin okunması gerektiğini ve iyi bir öykü ile her mesajın verilebileceğini söyledi.

Handan Acar Yıldız, öykümüzün sosyolojik ve tarihsel gelim serüvenini kısa zamanda ve fakat derinlikli bir bakış açısıyla ortaya koydu. Günümüz öykücülüğünün doğu ile batı arasında kaldığını ve batıdan avantajlı olduğuna dikkat çekti. Arada kalmışlık duygusunun günümüz öykücülüğünü beslediğini söyledi.

Yunus Nadir Erarslan ise öykümüzün yıllıklar ve dergilerde ilerleme serüvenine dikkat çekti. Tür dergilerinin ülkemizde yeni bir alan olduğunu ve öykü türünün tutulmasında tür dergilerinin katkısının büyük olduğunun altını çizdi.

Oldukça dolu geçen programın sonunda sanal toplantıya katılımlarıyla renk katan izleyicilerin soruları da ayrıca yazarlara soruldu.

▪DURAN ÇETİN / Yöneten

•MEHMET KURTOĞLU •YUSUF TURAN GÜNAYDIN

•FARUK UYSAL

-ÖZGEÇMİŞ-

Mehmet Kurtoğlu, 1969 yılında Urfa'da dünyaya gelmiştir. Harran Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu İnşaat Bölümü ve Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesinden mezun olmuştur.

Birçok değişik kurumlarda memurluk ve idarecilik yapmıştır. Yazı ve şiirleri bi çok çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır. Şiir ve gazetecilik dallarında çeşitli ödüller almıştır. Yazar Ankara'da yaşamakta ve 2008 yılında bu yana Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığında yayın müdürü olarak çalışmaktadır.

KİTAPLARI: İbrahim'in Nazargâhu Urfa, Yeşilçam'ın İmgeleri, Çocuk Bu İhmale Gelmez, Ruhumu Kuşatan Şehirler, Urfa Efsaneleri, Bir Batı Masalı Shakespeare, Metafiziğin Trajik Şairi Necip Fazıl, Hasret ve Azap, Bu Eller Utandırmaz Adamı, Dilim Türkü Gönlüm Gazel, Eski Dünyaya Seyahat, Anıciğim Bana Sarılır mısın? Ezelden Urfa, Az Gezdim Çok Gördüm, Tanrı'yı İcat Etmek, Gavur Mahallesinde Aşk, Hasret ve Umut Bosna.

-ÖZGEÇMİŞ-

Yusuf Turan Günaydın, araştırmacı yazar, 1967, Taşova / Amasya doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Taşova'da yaptıktan sonra 1984'te Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okuluna girdi ve bir yıl devam etti. 1990'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı üniversitede İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü Türk İslâm Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisansını tamamladı (1996). On dört yıla yakın öğretmenlik yaptı. Halen Türk Tarih Kurumu'nda çalışmaktadır.

Yazı hayatına lise yıllarında babası Ali Rıza Günaydın'ın çıkardığı Yeni Taşova gazetesinde başladı. Üniversite yıllarında Kültür Edebiyat / Yeni Taşova Gazetesi Sanat Eki adlı dergiyi iki yıla yakın bir süre çıkardı. Ankara'da çıkan Özlenen Fark dergisine yazıları ve yayın kurulu üyesi olarak katkıda bulundu. Çeşitli sempozyumlarda tarih, tasavvuf edebiyatı ve tasavvuf tarihiyle ilgili bildiriler sundu. Makale, şiir ve yazıları Kültür Edebiyat, Ayane, Özlenen Fark, Tasavvuf, Dergâh, Yedi İklim, Hece, Ahîlik Araştırmaları Dergisi, Okuntu, Kitap Haber, Kitap Postası, Günışığı gibi dergilerde yayımlandı. Çalışmalarını öğretmenlik yaparak sürdürdü.

KİTAPLARI:

Çeviriyazı-Tercüme: İbn-i Kemal, Edebî Kişiliği ve Kaside-i Bürde Tercümesi/Tenkitli Metin (1996), Düstûr-i Ahlâkî: Müntehabât-ı Eş'âr-ı Alî (Ahmed Raşid'den, 1999); Bektaşîlik Makâlâtı (Ali Ulvî Baba'dan, İsmail Kasap ile, 2006); Yemen Hâtırâtı (Ali Emîrî Efendi'den, 2007), Ubeydiye Risalesi: Dar Geçitleri Aşmak (Ali Behcet Efendi); Risale-i Mahbûb: Nefsin Şehirleri (M. Sâdık'tan, 2013). **Derleme:** Mektuplar (Mehmet Âkif'ten, 2009, 2016); 1920 Adana Ermeni Mezalimi Hâtıraları (Abdülgani Girici'den, 2011); Bir Ömür Boyunca (Refik Halid Karay'dan 2011); Babam Mehmed Âkif (Emin Âkif Ersoy'dan, 2010, 2011, 2024, 2017); Yunus Emre –Anadolu Edebiyatı Notları (Z. F. Fındıkoğlu'ndan, 2014); Tasavvuf Tarihi Ders Notları (K. E. Kürkcüoğlu'ndan, 2014); Ahîlik: Eski Türkiye'de İş Teşkilâtı (2015); Yakın Dostları Yahya Kemal'i Anlatıyor (Şemsi Kuseyri'den, 2015); Kavâid-i Edebiyye (Mehmet Âkif'ten, 2016). Telif: Sûfî ve Kitap (2012); Ahilik Araştırmaları 1913-1932 (2015).

Sadeleştirme: Çocukta Dil ve Düşünme (Jean Paiget - S. E. Siyavuşgil'den, 2007); Çocukta Karar Verme ve Akıl Yürütme (Jean Paiget - S. E. Siyavuşgil'den, 2007). Bibliyografya: Hece Dergisi Dizini: 1-200. Sayılar (2013); HeceÖykü Dergisi1-60. Sayılar (Şubat 2004-Ocak 2014) (Selma Günaydın ile, 2014); M. Âkif İnan Bibliyografyası 1955-2009 (Selma Günaydın ile, 2015); 83 Yılın Kitapları: Türk Tarih Kurumu Yayınları Bibliyografik Katalogu 1932-2014 (2015); Mevlânâ Defteri (2017).

-ÖZGEÇMİŞ-

Faruk Uysal, bürokrat, şair, çevirmen. 14 Aralık 1955, Korkuteli / Antalya doğumlu. Eleştiri yazılarında Korkut Soylu takma adını kullandı. Avdan Köyü İlkokulu (1967), Korkuteli Ortaokulu (1970), Antalya Ziraat Meslek Okulu (1973), Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Yönetimi Bölümü (1980) mezunu.

Batı Illionois Üniversitesinde (ABD) yüksek lisans yaptı (1996). Çalışma hayatına 1982 yılında Maliye Bakanlığı Muhasebat Kontrolörü olarak başladı. Bir süre aynı bakanlığın Muhasebat Genel Müdürlüğünde daire başkanlığı, Başbakanlık TİKA'da başkan yardımcılığı görevlerinde bulundu.

İlk şiiri “Çocuk Gazeli”, *Kıyam* adlı edebiyat dergisinde (Şubat 1977) yayımlandı. Şiir ve yazıları sahipliğini yaptığı *Kıyam*'da ve daha sonra ile *Aylık Dergi*, *Kayıtlar*, *Mavera*, *Dergâh*, *Yedi İklim*, *Edebiyat Ortamı* ve *Hece* dergilerinde yer aldı.

ESERLERİ:

Şiir: *Beyaz Yürüyüş* (1998), *Kayıp Konuşmacı* (2000), *Kırılmalar* (2018).

Çeviri: *Seçilmiş Yüz Şiir* (E.E. Cummings'ten, 2001).

DURAN ÇETİN / Yöneten

Merhum Mehmet Âkif İnan'ı rahmetle anıyoruz. Mekânı cennet olsun inşallah. Bizler onu anladık mı, anlayabildik mi, anlatabildik mi, nasıl anlamamız gerektiği konusunda bir sohbet gerçekleştireceğiz.

İlk sözü Mehmet Kurdoğlu Bey'e vermek istiyorum. Mehmet Bey, Mehmet Âkif İnan'ın hayatını sizden dinleyelim, buyurun.

MEHMET KURDOĞLU

Mehmet Âkif İnan 1940 yılında Urfa'da doğmuş. Ailesi Suruç'tan Urfa'ya göç etmiş, Urfa'da 600 yıllık bir geçmişi olan Mırzaalılı aşiretine mensup, dedesi Urfa'nın Suruç ilçesinde iken ticaretle uğraşiyor. Ticaretle işler kötü gidince Urfa'ya yerleşiyor. M. Âkif İnan'ın babası medrese çıkışlı bir memurdur. Osmanlı'nın son dönemlerinde Medresede okumuş. Babası Yunus Emre'nin, Mehmet Âkif Ersoy'un, Mevlâna'nın eserlerini okuyan, bunlara ilgi gösteren bir kişiliği vardır. M. Âkif İnan da o ortamda büyümüştür. Altı kardeşirler, dört kardeşin hepsi de yüksek tahsilli erkek çocuklardır. M. Âkif İnan, Urfa'da iken öğrenciliği sırasında dışarıdan Farsça ve Osmanlıca eğitimini almıştır.

M. Âkif İnan'ın Urfa'da yetiştiği ortamı bilmek için Urfa'nın kültürel tarihine bakmak lazım. M. Âkif İnan'ın da dediği gibi Urfa, kapalı bir toplumdur. Tarım toplumdur. Tarım toplumu olduğu için de dışarıya kapalıdır. Özellikle de geçen yüzyılda merkezden kopuk bir şehir durumundadır. Okul okuyan, lise okuyan çok azdır. Genelde aşiret reislerinin çocukları Diyarbakır, Antep veya İstanbul gibi yerlerde okuyorlar. Mehmet Âkif İnan'ın babası memur olması dolayısıyla çocuklarını okutmuş, eğitimin farkında birisidir. M. Âkif İnan, liseyi son sınıfa kadar Urfa'da okumuştur. Urfa'da iken sınıf arkadaşları Zübeyir Yetik, Nihat Armağan'dır. Bu iki ismi de Türkiye iyi bilir. Nihat Armağan yayıncılık yapmış biridir. Zübeyir Yetik de M. Âkif İnan'dan sonra Memur-Sen Konfederasyonu'nun genel başkanlığını yapmış, Türk düşünce hayatında önemli yeri olan birisidir. Bu üç kişi lisedeyken Urfa'da birlikteler. Onların Urfa'da şöyle bir rolü var; 1950'lerde Urfa'ya Nurculuk hareketi yeni girmektedir ama edebiyat anlamında, İslâmî duyarlılık anlamında Urfa'daki ilk temsilciler bu üç kişi; M. Âkif İnan, Zübeyir Yetik ve Nihat Armağan'dır. İslâmî edebiyat duyarlılığının Urfa'ya yansması bunlarla olmuştur.

Urfa'da 1946'da lise açılıyor. 1946'ya kadar Urfa'da lise yok. Lisede ilk edebiyat öğretmeni Halide Nusret Zorlutuna'dır. Aslında bir dönem Urfa düşünce hayatında Halide Nusret Zorlutuna da rol oynamıştır. Urfa düşünce tarihine baktığımız zaman aslında Şair Nâbî'den almamız lazım. Nâbî döneminde 17.yüzyılda Urfa'da dört tane dünya şairi vardır. Yani 17. yüzyılda Nâbî şöhret olduktan sonra 18. yüzyılda 14 tane divan şairi görüyoruz. 19. ve 20. yüzyıla geldiğimiz zaman toplam 115 tane divan şairi vardır. Nâbî'nin Divan şiirinde şöhrete kavuşması ile birlikte Urfa'da bu gelenek başlıyor ve bunu M. Âkif İnan'a kadar görüyoruz.

Divan şiiri denilince Nâbî'den sonra 18. yüzyılda Sâkıp ekolü var. Sonra Kıratoğlu Emin ekolü var. Ondan sonra hece ile şiir yazan Halide Nusret'in şehirde bıraktığı bir iz var. Dolayısıyla

M. Âkif İnan'ın edebiyatta Nâbî'yi, Sâakıp'ı, Kıratoğlu Emin'i, Halide Nusret'i takip eden 5. kuşak olduğunu görüyoruz. M. Âkif İnan ve arkadaşlarının diğerlerinden ayrılma noktalarından biri İslâmî duyarlılıkla şiir yazmaları ve İslâmî düşünceyi savunmalarıdır. M. Âkif İnan lise son sınıfta okuldan ayrılmak zorunda kalıp Urfa'dan çıktıktan sonra da annesi Maraşlı olduğundan dolayı Maraş'ta eğitime devam eder. Maraş'ta eğitimine devam ederken orada Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Alaaddin Özdenören, Cahit ZÂrifoglu gibi isimlerle tanışır. Maraş, M. Âkif İnan'ın edebiyat hayatında, düşünce hayatında yeni bir ufuk açar. Divan şiirinden modern şiire geçer. Burada İkinci Yeni'yi tanır, Necip Fazıl'la tanışır.

M. Âkif İnan'ın Maraş'a gitmeden önce Büyük Doğu'yu takip ettiğini biliyoruz. Zübeyir Yetik, Nihat Armağan ve Âkif İnan, Urfa'da Büyük Doğu'nun aboneleridir ve Büyük Doğu'yu takip etmektedirler. Tabii aynı zamanda da Urfa gazetelerinde yazmaktadırlar. Lise son sınıfta okurken Derya gazetesinde, Urfa Demokrat gazetesinde ve Nâbî dergisinde yazmaktadır. M. Âkif İnan'ın Urfa'da yazdıklarına baktığımızda tamamen Necip Fazıl'ın etkisinde şiirler yazdığını görürüz. Zaten M. Âkif İnan da bu şiirlerini kitaplarına almamıştır. M. Âkif İnan Maraş'a gittikten ve modern şiirle tanıştıktan sonra bu defa gelenekle modernizmi birleştirerek yeni bir şiir dili oluşturmaya çalışır. Bu Şiir diliyle kendisini Behçet Necatigil'in, Turgut Uyar'ın, o dönemlerde ortaya koyduğu benzer şiirleri ortaya koyar. M. Âkif İnan, şiir olarak İslâmî edebiyatta önemli bir noktadadır. Onun şiiri dışında Urfa bağlamında baktığımız zaman Urfa'da ondan sonra gelen ve onun şiirlerini okuyan yeni bir kuşak vardır. Bunlar artık Urfa'da serbest şiirin temsilcileri olmuşlardır. Divan edebiyatından da ayrılmışlardır. Urfa şiirinde M. Âkif İnan'dan sonra divan şiirinde değil de daha çok serbest şiirde kalem oynatan şairleri görüyoruz. Çünkü M. Âkif İnan'a gelene kadar Urfa, kapalı bir

toplum olduğundan dolayı hep Divan Edebiyatı geleneği içerisinde şiirler yazmışlardır. Mesela Sıra Geceleri vardır, o sıra gecelerine baktığımız zaman Nâbî'nin, Yaşar Nezihe'nin, Fuzuli'nin gazelleri okunmaktadır. Bunlar hep Urfa kültüründe geleneğin devam ettiği bir durumdur. Faruk Uysal Ağabeyimin çok güzel bir tespiti var bu konuda; Urfa merkezden koptuğundan dolayı, mesela 1952'de Fırat'ın üzerine köprü yapılmıştır, 1946'da okul kurulmuştur, dolayısıyla bunlar Urfa'yı merkezden koparmıştır. M. Âkif İnan'ın şansı, Urfa'dan Maraş'a gitmesi ve bu kapalılığı kırmasıdır. Faruk Uysal diyor ki; "Urfa geleneği doruklaştırarak ağırlıyor. Aslında gelenek süreklilik demektir, ama Urfa geleneği, tutuculuk ile bir gördüğünden dolayı bunları M. Âkif İnan'ın şiirinde de görüyoruz. Mesela Âkif İnan, Nâbî'den devam eden şiir geleneğini Maraş'a gittiğinde bile devam ettiriyor. Rasim Özdenören diyor ki; *"M. Âkif İnan Maraş'a geldiğinde gazel yazıyordu. Bizim tuhafımıza gidiyordu."*

Urfa'da bugün bile hâlen Nâbî'nin izinden giden şair ve yazarlar vardır, ama bunlar artık ikinci, üçüncü planda kalmışlardır. Fakat M. Âkif İnan'dan sonra Urfa şiirine baktığımız zaman İslâmî bir duyarlılık hâkim olmuştur. Bu İslâmî duyarlılıkla beraber serbest şiire teveccüh gösterilmiştir. Bu bağlamda hem Türkiye hem de Urfa üzerinde M. Âkif İnan'ın önemli bir yeri vardır. M. Âkif İnan'ın Urfa'daki bir diğer özelliği bana göre Büyük Doğu'yu temsil bağlamında da Büyük Doğucular vardır. Urfa'da bina yapmışlardır ve adını da Büyük Doğu apartmanı veya Necip Fazıl apartmanı koymuşlardır. Bunu Atilla Maraş bir kitabında yazmıştı, *"Urfa'nın Büyük Doğucuları"* diye. Necip Fazıl'ın etrafında çok Urfalı yazar ve şair vardır. Mesela Mustafa Yazgan, M. Âkif İnan, Mehmet Ragıp Karcı, bunlar Necip Fazıl'ın etrafındadırlar. Urfa'da bir Büyük Doğu geleneği de vardır. Bu Büyük Doğu geleneğinin Urfa'daki ilk temsilcilerinden ve takipçilerinden biridir Mehmet Âkif İnan. Bu anlamda da önemlidir.

Mehmet Âkif İnan, Urfa'dan çıktıktan sonra da Ankara'ya gitmekten sonra da sadece şiir edebiyat bağlamında değil gelenek görenek bağlamında da Urfalılığını devam ettirmiştir. Mesela biraz önce Halide Nusret'ten bahsettim, Ankara'da Hilâl dergisini çıkarırken sahibi Salih Özcan'dır biliyorsunuz, Salih Özcan da Halide Nusret'in öğrencisidir. M. Âkif İnan Hilal dergisinde çalışırken Halide Nusret Hilâl dergisinde yazardı, aynı zamanda M. Âkif İnan Halide Nusret ile diyalog kuruyor, dostluk kuruyor, hatta TRT'de beraber bir programa bile katılmışlardır. Urfalılığını Ankara'da da devam ettirir. Üstat Necip Fazıl'ın M. Âkif İnan için çok güzel bir tanımı vardır: "*Âkif İnan Urfalı değildir, Urfa Âkif İnanlıdır.*" diyor. Yani o kadar Urfa'yı içselleştirmiştir.

Ben, rahmetli M. Âkif İnan ile Urfa'da görüştüğümde "*Urfa'dan çıkın, Urfa kapalı bir yerdir.*" demişti. Urfa'nın kapalı olmasından dolayı da rahatsızdır. Rahatsızlığının sebebi; kendisinin modern şiirle geç tanışmasının nedenlerinden birisinin Urfa olduğunu düşünmesidir. Çünkü kapalı bir şehir, tutucu bir şehir, bu yüzden modern şiir ve edebiyat Urfa'ya girememiştir. Kendisi Maraş'a gitmekten sonra keşfetmiştir modern şiiri. Onun için Urfalı gençlere, "*Urfa'dan çıkın, geleneği ve Urfalılığı farklı şekilde devam ettirin*" derdi.

Kendisi nasıl devam ettirmiştir?

Kendisi bir aşiret geleneğinden geldiğinden dolayı biyografisinde, sohbetlerinde, Mırzaalı aşiretine mensup olduğundan bahseder, o gelenek vurgusunu, aşiret vurgusunu gösterir. Ama bir ağalığı da vardır M. Âkif İnan'ın. Sofrası açık bir insandır, cömerttir, bizde ağalık vermektir, M. Âkif İnan'da da verme özelliğini görürsünüz. Bu bağlamda da M. Âkif İnan, bir yanıyla sanat edebiyatıyla Urfa'dan çıkmak isteyen, diğer yönden de Urfa'yı kültürel olarak, doğrudan değil de çok gizli planda, inanç olarak, gelenek olarak, imaj olarak şiirlerine yansıttığını görüyoruz.

DURAN ÇETİN / Yöneten

Teşekkür ediyoruz. Söylemiş olduğumuzdan bazı çıkarımlarda bulundum. Onu dile getirmede fayda var. Mehmet Âkif İnan Urfa demektir, Urfa Mehmet Âkif İnan demektir. Şiir geleneği Urfa'da Mehmet Âkif İnan ile modernleşmeye başlamıştır. Serbest şiir yazan Urfalı genç şairlere bir öncü olmuştur.

Böyle bir yönünü tanımış olduk. Tekrar teşekkür ederim.

Faruk Uysal Bey'e de şiirle ilgili bir soru yöneltmek istiyorum.

Mehmet Âkif İnan Bey, her şeyden önce şairliği ile öne çıkmış, tebarüz etmiş bir insandır. Mehmet Âkif İnan'ın şiirlerini ve şairliğini nasıl değerlendiriyorsunuz, şairliğinden ve şiirlerinden bizi haberdar edebilir misiniz?

FARUK UYSAL

*“Ellerine sarın kalbimin içi
O ayla boyanmış nar ellerine*

*Bahar ellerine giydir düşleri
Göksel şarkıları sar ellerine*

*O kar ellerine yâr ellerine
Deme sabah akşam var ellerine*

*Rüzgâr mı asker mi biçti yolunu
Önünde kaç engel var ellerine*

*Bitirip şu kuru kara ekmeği
Göç etsem diyorum yâr ellerine.”*

Merhum Mehmet Âkif İnan'ın “El Gazeli” şiirini okuyarak böyle bir giriş yapayım istedim.

#şehresözümüzvar

Konuk: Faruk UYSAL

TYBKONYA

0332 350 45 25

tyb_konya

tybkonya42@gmail.com

TYBKONYA

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ

KATILARILYLA

Her şeyden önce değerli katılımcılara ve değerli izleyicilere selamlarımı ve saygılarımı sunuyorum.

Mehmet Âkif İnan bir öğretmen, bir sendikacı, bir yazar, bir dava adamı, bir sûfî, bir Urfalı; ama her şeyden önce o bir şairdir. Geçen yıl Türkiye Yazarlar Birliği Genel Merkezinde yapılan bir panelde bana “*Mehmet Âkif İnan’ın Dâvâ Adamlığı*”nı anlatmak düşmüştü. Burada ise sözü şairliğine verdiğiniz için teşekkür ederim.

Böylelikle Mehmet Âkif İnan’ın bir başka yönünü de anlatma fırsatı bulmuş olacağım. M. Âkif İnan’ın bildiğimiz gibi iki şiir kitabı var idi. İlk şiir kitabı *Hicret*, ikinci şiir kitabı *Tenha Sözler’dir*. Bu iki şiir kitabının içerisinde toplam olarak 54 şiir vardır. *Hicret* şiir kitabı ilk olarak Edebiyat Dergisi Yayınları’ndan çıktı. Bende Edebiyat Dergisi yayınlarından olan nüshası yok. Yediiklim Yayınları’ndan olan ikinci baskısı var elimde. Dolayısıyla Edebiyat Dergisi’nde yayınlanan şiirlerden oluşmuştur ve bana sorarsanız en kıymetli kitabı, en etkin kitabı, en güzel kitabı budur.

Mehmet Âkif İnan Edebiyat Dergisi'nden ayrıldıktan sonra Maveria Dergisi'ni kurdular. Maveria Dergisi'nde yayınlanan şiirlerinden oluşan ikinci şiir kitabı, *Tenha Sözcükler*'dir. Bunun da bende yine Yediiklim Yayınları'ndan olan baskısı var. Bunlar imzalı kitaplar olduğu için özellikle saklıyorum.

Bir üçüncü kitabı var. Turan Bey arkadaşımıza teşekkür ederim. Büyük bir gayretle dışarıda bırakılmış şiirlerini topladı, derledi ve bizlere sundu. İçerisinde değişiklikleri, tercüme şiirleri de var. Güzel bir çalışma olmuş. Tercüme şiirleri saymazsak 38 şiir yer alıyor. Mehmet Âkif İnan'ın tespit edilen toplam 90-92 şiirlik bir külliyatı var. Ama hayattayken yayınladığı, izin verdiği 54 şiirdir. Yani birinci ve ikinci kitapta olanlardır. Bu şiirlere baktığımızda, dikkatimizi çeken, genel olarak vurgulanması gereken husus, Mehmet Âkif İnan'ın şiir geleneğini sürdürme konusundaki kararlılığıdır. Yani gelenekten yararlanma düşüncesinde olan bir şairdir Mehmet Âkif İnan. Şiir geleneğini sürdürmek isteyen bir şairdir.

Mehmet Âkif İnan Divan şiirinin etkisinde Urfa'da yetişmiş bir şairdir. Divan şiirinin etkisiyle yetişiyor, fakat daha sonra hece etkisine giriyor. Divan geleneğinden geldiği için de şiirleri geçmişe yönelik beyit şeklindedir. Yani divan şiirimizin şekil olarak beyit geleneğini sürdürür. Beyit geleneğini sürdürünce şiirlerinde bir bütünlük değil, tıpkı bizim eski klasik şiirimizde olduğu gibi her bir beyit kendi içinde bir bütünlük sağlar ve beyitlerden oluşan bir şiir söz konusudur. Oysa modern şiir bir bütündür. Şiir bir bütündür. Bunun ikinci noktada Divan şiirinden yararlanıp şiirlerinin isimlerini Divan şiirlerinden verir. Divan şiirinde biz ne deriz, gazel deriz. Ama o gazele isim verir. *Umut Gazeli* der, *El Gazeli* der, *Adsız Gazel* der. Yani şiirlerinin isimlerini divan şiirleri ile birleştirir, böylece gene gelenekten yararlanır.

Şiirlerinde ben daha çok iki büyük şairin etkisini görüyorum. Biri Ahmet Haşim'dir. M. Âkif İnan, Ahmet Haşim'in şiirlerini

ezbere bilirdi. Yani Ahmet Haşim de enteresandır, 90 şiirlik bir külliyyatı vardır. Mehmet Âkif İnan'la şiir külliyyatı hemen hemen aynıdır, eşittir. Her ikisi de az yazan şairlerdir. Ahmet Haşim'in etkilerini şiirlerinde görmemiz mümkündür. Zaten Ahmet Haşim'in bütün şiirlerini ezbere bildiğini, Alaeddin Özdenören'in hatıralarından ve Rasim Özdenören'in hatıralarından okuyabiliriz. Orada defalarca kendisinden Ahmet Haşim'in şiirlerini dinlediklerini belirtirler. İkinci büyük etki Necip Fazıl'ın etkisidir. Ahmet Haşim'deki etki daha çok kelimelerdir. Ahmet Haşim parlak kelimeler kullanan bir şairdir, şiiri kelimelerle yazan bir şairdir. Mehmet Âkif İnan'da da bu özelliği görüyoruz. Ama Âkif İnan'ın duyarlılığı, dünyaya bakışı, hayata bakış açısından baktığımız zaman da hatta şiirlerindeki lirizm açısından da yer yer Ahmet Haşim, yer yer Necip Fazıl'dır. Hayata bakışı, düşünce yapısı, duyarlılık açısından Necip Fazıl'a benzer. Ahmet Haşim'in şiirlerinde dikkat ederseniz kelime dağarcığı azdır, kelimesi azdır. Mehmet Âkif İnan'ın da şiirlerinde kelimesi azdır. Ahmet Haşim'in şiirlerindeki tema çok azdır; Mehmet Âkif İnan'ın da şiirlerinde tema çok azdır. Her ikisi de kendi içlerinde şiiri bir duygu patlaması olarak yaşarlar. Mehmet Âkif İnan'ın şiirlerine baktığımız zaman temasal olarak şehirlerden bahseder, şehirlerdeki beton yığınlarından şikâyet eder ve bir doğaya dönüş söz konusudur. Çok enteresandır ki, şu an gün geçtikçe şehirlerimizi daha çok betona gömüyoruz. Tıpkı Necip Fazıl gibi şiirlerinde akla karşı çıkar; Necip Fazıl da akla karşı çıkar, Âkif İnan da karşı çıkar. Hatta neredeyse her şiirinde akla karşı bir beyiti, bir mısrası vardır. Ama bende bu hep bir soru işaretidir. Çünkü kaynaklara döndüğümüz zaman Yüce Kur'an'da "*Akıl etmez misiniz?*" gibi hususlar vardır. Bu, Âkif İnan şiirinde, Necip Fazıl şiirinde bence tartışılması gereken bir husustur. Ben İlahiyatçı değilim, konuya girmeyeceğim, sadece tespit yapıp geçiyorum. Âkif İnan'ın şiirini tek kelime ile ifade edeceksek; bir ülkü şairidir. Sevgili, kadın olabilir; ama o tıpkı divan şiirimizdeki gibi kadın, soyutlana soyutlana

bir ülküye dönüşebilir. Soyutlanır, bir mürşîd-i kâmil olur. Soyutlanır, sevilen bir şahsiyet olabilir. Dolayısıyla Leyla ile Mecnun'daki gibi, divan şiirimizdeki Leyla'yı divan şairleri nasıl şeyh yapmışlarsa, aynı şekilde Âkif İnan da kadını kendi şeyhi yapabilir. Böyle bir benzerlik vardır.

Tematik olarak baktığımız zaman *Tenha Sözler*'deki şiirler daha anlaşılır tasavvufi şiirlerdir. *Hicret*'teki şiirler ise daha çok ülküsel şiirlerdir, dâvâ şiirleridir, diyebiliriz. Ama şiirlerinde iki tane özellikten bahsetmemiz lazım; *Tenha Sözler*'de *Haber* adlı bir şiir vardır, bu onun şiir yapısı içerisinde bir farklı kırılmadır. Esasen Edebiyat Dergisi çevresindeki tarihe eleştirel yaklaşımın bir unsurudur, bir uzantısıdır. *O Haber* adlı şiirde, padişahları, şehzadeleri, saltanatı, lüksü, medeniyeti, eleştirir ve bunlar yüzünden İslâm mahvoldu, demeye getirir. Bu şiir benim en önemseydiğim şiirlerden bir tanesidir. Geniş halk kitleleri, Âkif İnan şiirini, biliyorsunuz, *Mescid-i Aksa* şiiri ile tanımıştır. Mehmet Âkif İnan neredeyse bir *Mescid-i Aksa* şairidir. Geniş halk kitleleri *Mescid-i Aksa* ile tanımıştır, ama benim açımdan az önce okuduğum şiir, Mehmet Âkif İnan şiirinin içerisinde şiir değeri açısından en üst noktada durur. Ama geniş halk kitlelerinin şiirde aradığı şey farklıdır. O şiir güzel midir, evet güzel bir şiirdir; ama şair o şiiri yazmak kaygısıyla oturmuştur. Dolayısıyla yer yer şiirin içinde anlatıcı karakterler ortaya çıkar, kesinlikle yoğun bir duygu vardır; ama anlatıcı karakter ortaya çıkar.

DURAN ÇETİN / Yöneten

Evet üstadım, teşekkür ediyoruz.

Sizin şu cümlelerinizi not aldım; "Mehmet Âkif İnan, öğretmen, sendikacı, yazar, dâvâ adamı, sûfî, ama şairdir. İki şairden etkilendi; kelimeler yönüyle Ahmet Haşim'e benzer, dâvâ şuuru açısından baktığımız zaman da Necip Fazıl'ı takip eder." dediniz, tekrar teşekkür ederim.

Şimdi de sözü Yusuf Turan Günaydın'a vermek istiyorum. Mehmet Âkif İnan'ın ölümünden sonra basılan eserlerinin hazırlık sürecinde yer almanız hasebiyle bu süreci sizden dinlemek isteriz.

YUSUF TURAN GÜNAYDIN

Mehmet Âkif İnan'ın kitaplarını çok kaba hatlarıyla ikiye ayırmak gerekiyor. Sağlığında basılmış kitaplar ve vefatından sonra sendikanın gayretleriyle basılan kitapları. Sağlığında basılan kitaplarından hem Mehmet Bey hem Faruk Bey söz ettiler. Ben, en başından beri hazırlık süreçlerinde bulunduğum için vefatından sonra hazırlanan eserlerinden bahsedeyim.

Gazetelerde yazdığı yazılar büyük bir yekûn tutuyor rahmetlinin. Biz, sendika tarafından bu yazıların kitaplaştırılma çalışması ile görevlendirildik. İlk başlamamız böyle olmuştu. Rahmetli İsmail Dervişoğlu ile birlikte, o zaman Ahmet Gündoğdu Beyefendi idi sendikanın başkanı. Dervişoğlu İstanbul'da oturuyordu, Ankara'ya geldi, beraber sendikaya gittik. Gazete yazılarının büyük bir kısmını rahmetli Mehmet Âkif İnan kendisi sağlığında kupür olarak kesmiş, onları bir koliye istif etmişti. O koliyi bize verdiler. Bu kolinin içerisindeki kupürlerden yola çıkarak bir tasnif yapıldı. Bunların içinde konu birliği gösterenler bir araya getirildi ve böylece yaklaşık 5-6 kitap ortaya çıkmış oldu. Bu kolide bulunmayan malzemenin ürettiğimiz bir kitap daha oldu. O da *Söyleşiler* kitabıydı. Rahmetli her nedense kendisi ile yapılan röportajları kupür olarak kesip saklamamış. İlk yayınlandığı zamanlarda okumuştuk onları dergilerde. Onları da teklif ettim kitaplaştırmak için. Bu arada sendikada, Miraki Madak'ın yapmış olduğu ve yayınlanmamış olarak görülen bir röportajı da varmış. Onu da eklediler ve *Söyleşiler* kitabı o şekilde ortaya çıktı. Daha sonra *Siyaset Kokan Yazılar* isimli kitap yine rahmetlinin kesip saklamış olduğu o kupürler arasından, bu konudaki yazıları bir araya getirilerek çıkartıldı. *Mirası Kuşanmak* o şekilde hazırlandı. İslâm ve Ortadoğu, o şekilde hazırlandı.

Bu kitapların hazırlık süreçleri şöyle oldu; önce biz bunların dizgisini yaptırdık. Dizgi işi İstanbul'da yapıldı. Dizgi yapıldıktan sonra da rahmeti Dervişoğlu Ankara'ya geldi ve çok hızlı bir şekilde bunları tashih ettik. Neden hızlı bir şekilde dersiniz; dizgi işi tahmin ettiğimizden uzun sürdü. Her sene ölüm yıldönümü 5 Ocak'ta anıldığı için sendika bizden bunları 5 Ocak'a, o zamanki yıldönümüne yetiştirmemizi istiyordu. 5 Ocak'a da çok az bir süre kalmıştı. Biraz hızlı bir tashihle bu kitaplar baskıya gönderildi. İlk grup bu şekilde çıktı. Bunların yayın hazırlıklarını rahmetli İsmail Dervişoğlu yaptı. Asıl onun ateşleyici bir girişimi vardı bu konuda. Belki de sendikayı bu konuda ateşleyen oydu. Çünkü kendisi kitap hazırlama konusunda çok gayretliydi.

Sonra aradan çok uzun zamanlar geçti. Yine ölüm yıldönümlerinde bu seri, bir set olarak daha sonra sağlığında basılan kitaplarla birlikte basıldı. Geçen yıl sendikadan tekrar ölüm yıldönümüne denk geldiği için 2020'nin 5 Ocak'ında bizden bir 5 kitap daha hazırlamamızı istediler. Ama İsmail Dervişoğlu rahmetli olmuştu. Bu arada kupürleri de sendikaya iade etmiştim. Kupür olarak elimizde yoktu. Fakat onlardan birer fotokopi vermişlerdi bize. O fotokopilerden yararlanarak yeni 5 eser daha üretmem istendi, ama bu eserlerden ancak 4 cilt basılabildi. O toplamalara baktığımızda benim daha o zamanlar kafamda şekillenen, yani rahmetli M. Âkif İnan'ın yazılarından şunlar şunlar da bir araya toplanmalı ve mutlaka bir kitap olarak okuyucuya sunulmalı, diye düşündüğüm yazı toplamları vardı. Bunlardan bir tanesi Necip Fazıl ile ilgili yazdıklarıydı. Şimdi rahmetli Necip Fazıl'ın çok yakınında bulunmuş bir şahsiyet, onu en yakından tanıyan bir şahsiyet. Hatta *Mavera*'nın özel bir sayısında yazdığı çok güzel yazılar vardı. Çeşitli vesilelerle de yazmıştı zaten. Kendisiyle Necip Fazıl hakkında yapılmış röportajlar vardı. Bunları da yine süre kısıtlı olduğu için dizgi istediğimiz zamanda gelmediği için ben diğer üç kitabı hazırlarken bunu da kardeşim Selma Günaydın'a verdim.

Kardeşim Necip Fazıl ile ilgili şeyleri hazırladı. Necip Fazıl konusunda onun da güzel bir tezi vardı. Kitap olarak da basıldı. *Meyve ile Ağaç* diye. Bu yüzden o çalışmayı ona vermiştim. O da tamamladı ve dolayısıyla 2019'un sonlarında hazırlandı ve 5 Ocak 2020 gelmeden basılmış oldu. 5 Ocak'ta düzenlenen Anma törenlerinde de gelenlere dağıtılmış oldu. Ama o ilk baskı çok az, bin adet basılmış yanlış hatırlamıyorsam, oraya gelenlere dağıtılmış ve bitmiş. Sonra yeni baskısını yapmışlar.

Bu toplam içerisinde en son hazırladığımız kitaplarından birisi de *Portre Yazıları*'ydi. *Portre Yazıları* gerçekten rahmetli Mehmet Âkif İnan'ın geride bırakmış olduğu bu yazı birikimi içerisinde dikkat çekici boyutlardaydı. Bunlardan bir kısmı hemen vefat eden bir zatın, bir tanıdığıнын, bir arkadaşının veya dünyadan önemli bir şahsiyetin arkasından sıcağı sıcağına yazmış olduğu vefahat yazıydı. Kimler vardı, bunlar arasında sporcular var, tasavvuf erbabı var, sanatçılar var, edebiyatçıları var, siyasetçiler var, mesela dünyadan bir isim vermek gerekirse Luyarabon vefat ettiğinde yazmış mesela çok güzel bir yazıdır. Sonra Türkiye'deki simalardan Mehmet Zahid Kotku Efendi vefat ettiğinde güzel bir yazı yazmış. Onun dışında daha birçok önemli isim, bizim şu anda dünyamızda bir şekilde karşılığı olan belki bir kısmımızın yakından tanıma imkânı bulduğu kişiler hakkında da yazmış. Onun dışında Türk edebiyatından en eski örneklerden başlayarak Mevlâna hakkında yazmış, Yunus Emre hakkında yazmış. Yunus Emre hakkındaki yazısı gerçekten oylumlu bir yazıdır. Ondan sonra Nâbî hakkında yazmış. Bunları tarih sırasına göre dizerek *Portreler* kitabının 1. cildini oluşturduk. Kitabın alt başlığı *Sanat Düşünce Edebiyat Adamları* diye yer almıştı.

Son zamanlarda bütün dünyada da yaygınlaşan ve bir tür haline gelmeye başlayan *Kavram Portreleri* de var. Portre deyince sadece bir şahsiyeti ele alarak onun hakkında yazılmış yazılar anlaşılıyor, aynı zamanda bir kavramı ele alarak o kavramın portresini

ortaya çıkarmaya çalışan yazılar da portre yazısı kabul ediliyor. Bu tip birkaç örnek son zamanlarda Türkiye’de yayınlandı. Onlardan yola çıkarak aslında M. Âkif İnan’ın gazete yazılarında birçok kavramı ele alarak onların adeta portresini çıkardığını fark ettim. Dolayısıyla bu tip bir kavramın portresini çıkarmaya yönelik olarak yazmış olduğu köşe yazılarını da ikinci kitapta; *Portreler-2* adında kitaplaştırdık. Bunun alt başlığı da *Mücerret Portreler* oldu. Yani somut bir şahsı, bir insanı ele almayan ama daha mücerret/soyut kavramları ele alan yazılardan oluşuyor bu kitap. Bu iki cilt teşkil etti. Necip Fazıl üç, iki cilt de *Portreler* kitabı, ondan sonra bir kitap da sendika için hazırladık. Bunlar en son basılan kitaplardır.

Mehmet Âkif İnan, sendika kurucusu olduğu için eserlerine büyük önem veriliyor. Bunların yayınlanması için büyük çaba sarf ediliyor. Tabii kâr amacı güden bir kuruluş da olmadığı için bunlardan çok sayıda bastırıp herhangi bir ücret talep etmeden dağıtımını da yapıyor. Bu M. Âkif İnan için güzel bir hizmettir, diye düşünüyorum. Aynı zamanda güzel bir şanstır diye de düşünüyorum.

Bu kitapların yayıldığı yayın organları nelerdir diye merak edenler olursa bunu da açıklayalım. En çok yazı yazdığı ve yazı

yazmaya başladığı gazete Yeni Devir'dir. Yeni Devir gazetesinde günlük olarak yazıyor, sonra Millî Gazete'de yazıyor. Fakat bir dönem oluyor ki, hem Millî Gazete'de hem Yeni Devir'de yazıyor. Sonra Yeni Devir kapanıyor, bir müddet bazı yazıları mükerrer olarak diğer gazetelerde yayınlanıyor ve en son yazmış olduğu Yeni Mesaj diye bir gazete. O gazetede de uzun bir zaman günlük olarak yazıyor. O günlük yazıların içerisinde de mükerrerlere denk geldik. Belki başlığını değiştirmiş, yazının muhtevasında ve kelime kadrosunda bazı düzenlemeler yapmıştır. Bunları birbirinden ayırt etmeye çalışarak bu çalışmalarını yaptık. Fakat bu arada şimdi son yıllarda rahmetli Mehmet Âkif İnan'ın eserlerini İz Yayıncılık basıyor ve kitapçılara dağıtımını yapılmış oluyor. Tabi Sendika bastığı zaman kitapçılarda bulamıyorsunuz. Çünkü kâr amacı güden bir kuruluş değil. O ancak meccanen bunları dağıtıyor. Oysa aynı zamanda Mehmet Âkif İnan'ın kitaplarının kitapçılarda da bulunması gerekiyor. Bu ihtiyacı da İz Yayıncılık karşılayacak. İz Yayıncılık Mehmet Âkif İnan'ın varisleri ile de sözleşme imzaladığı için şu an yasal olarak kitaplarını basma hakkına sahiptir. O bakımdan İz Yayıncılığın basmış olduğu kitapların da kitapçılarda bulunması açısından ben önemli görüyorum. Çünkü her okuyucu sendikanın bu kitapları bastığından haberdar değil. Ben, M. Âkif İnan'ın şöyle şöyle bir kitabı basıldı diyorum, nerede diyorlar, kitapçılarda görmedik diyorlar. İşin garip tarafı kitapçılarda olmadığı için internetteki kitap sitelerinde de yok. Oralarda da rastlayamıyorsunuz. Ancak *Nâdir Kitap Fuarı*'nda rastlayabiliyorsunuz. Sendikanın hediye olarak dağıtmış olduğu kitapları alanlardan bir kısmı her halde bunları sahaflara satıyor. Bu bir gerçek maalesef, ancak oradan bulabiliyorsunuz.

Bütün yazılarını kitaplaştıramadık şu an ama bütün yazılarının bir bibliyografyasını çıkartmıştık, sendika onu bir kitap olarak basmıştı. Ondan yola çıkarak Belli bir süre içerisinde bütün yazılarını kitaplaştıracamız inşallah.

#şehresözümüzvar

Konuk: Mehmet KURDOĞLU

TYBKONYA

SAKİ İLİBE

CANLI YATIRIM

KONYA

MERAM

KARATAY

KATKILARIYLA

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
8332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

DURAN ÇETİN / Yöneten

İnşallah, teşekkür ediyoruz. Bu arada kitapların serencamını öğrenmiş olduk. Benim kütüphanemde de var sendikanın dağıttığı bu kitaplardan. Ama sonrakilerden haberim yok. İnşallah onlara da ulaşıyoruz. Emeginizden dolayı size teşekkür ediyoruz. Mehmet Âkif İnan'ın yazarlık, şairlik, yönünü de böylece edebiyat kültür alanına dâhil etmiş oluyorsunuz, katkılarınızdan dolayı minnettarız.

Portreler çok dikkatimi çekti. Özellikle kavram portreleri alanında yazdıklarını bu tarzda yeniden ikinci cilt olarak kitaplaştırmanız beni heyecanlandırdı.

Mehmet Bey'le ikinci tura başlayabiliriz. Mehmet Âkif İnan'ın Urfa'da yetiştiği çevre ile ilgili eklemek istedikleriniz, sendikacılığı ile ilgili bildikleriniz ya da bir hatıranız varsa onunla tamamlatabilirsiniz.

MEHMET KURDOĞLU

Sendikacılığı ile ilgili pek bir bilgim yok, ama Urfa ile ilgili boyutunu bir önceki konuşmamda bahsetmiştim. Yalnız Mehmet Âkif İnan, daha önce de söylediğim gibi Urfa'yı doğrudan/açıktan şiirine ve sanatına yansıtmak istemiyordu, ama şiirini besleyen şehir Urfa olmuştur. Kapalı olarak şiirlerine Urfa yansımıştır. Bir örnek vermek istiyorum.

*“Her eylem yeniden diriltir beni
Nehirler düşlerim göl kenarında*

*Ey deprem gel yetiş bu şehirlerin
Doğayı çarptıran konumlarına*

*Doğ ey güneş erit taştan adamı
Ve kurut taşları diken elleri*

*Babamın gölgesi koruyor beni
Oh ne güzel şehir bu eski şehir*

*Dönüştür ey kalbim bahçeli eve
Anlamı ezen o makinaları*

*Kurtuluş haberi olsun dünyaya
Ayırma üstümden bir an gölgeni” (Şehir Gazeli)*

Dikkat ederseniz “...bu eski şehir...” dediği, kadim şehir Urfa'dır. “...şehirler düşlerim göl kenarında...” derken Urfa'daki Balıklı Göl'ü kastetmektedir. Yani şiirine imge/İmaj olarak Urfa girmişti, ama hiçbir zaman Urfa'yı zikrederek şiirine yansıtmamıştır. Yalnızca mahallî gazetelerden birinde *Urfa'ya Ağıt* diye başka bir isimle de iki defa bu şiiri yayınlamıştır. O şiirden de sadece bir kıtasını örnek vereyim.

“İhmâlin vefasız alçak hükmüne

Sabırla elini bağlayan şehir,

Haşmetli devrinde gördüğü güne

Bakıp da anarak ağlayan şehir...”

Diye devam ediyor. Dört kıtalık Urfa ismiyle yazılan tek şiiridir. Onun haricinde dolaylı olarak şiirini Urfa'nın beslediğini görüyoruz. Konu olarak genelde modernizm karşıtıdır ve geleneği savunur. Aslında bu modernizm ile gelenek çatışmasına baktığımız zaman kadim bir şehirde büyüdüğünden dolayı bir türlü gelenekten kopamamıştır ve modernizm karşıtıdır. Aslında Mehmet Âkif İnan'ın modernizm karşıtlığı ve gelenekçiliği de sorgulanmalıdır. Şiirlerinde kullandığı gelenek ve modernizm karşıtlığı söylemlerinden bir okuma yapıldığı zaman çok farklı yorumlara ulaşabiliriz.

FARUK UYSAL

Mehmet Âkif İnan, bir şiirinde “...*Urfa bir dağ, gönlüm bir bağ içinde...*” diyerek Urfa'yı açıkça zikreder. Mehmet Âkif İnan'ı ne zaman hatırlasam, hep eksikli bir şeyler bıraktığımı düşünürüm. Yani anlatılmayan birçok husus kaldığını düşünürüm. Mesela *Hece Dergisi*'nin *Mehmet Âkif İnan Özel Sayısı*'ndan burada hiç bahsetmedim. Onun editörlüğünü de ben yapmıştım. Gerçekten güzel bir sayı olmuştu. İçerisinde arkadaşlarımın her birinin de yazıları var ve Mehmet Âkif İnan'ın bütün yönlerini kuşatan güzel bir sayı olmuştu. Ondan hiç bahsetmedim. Bizler, yarına doğru düşünen ve yazan insanlar olarak Mehmet Âkif İnan'a bakarken yarına doğru bir perspektif çizmeliyiz. Mehmet Âkif İnan'ın kullanmış olduğu kavramları güncellemeliyiz. O kavramlar üzerinde biraz düşünmeliyiz ve araştırmalıyız, diye düşünüyorum. Mesela *medeniyet* ve *doğu* kavramlarını Mehmet Âkif İnan çok yoğun kullanılır. *Doğu* neresidir, *batı* neresidir? Doğu-batı düşüncesi nerede başlar, nerede biter? Biz gerçekten doğulu muyuz, yoksa batılı mıyız? Araplar doğulu mudur, batılı mıdır? Bunların tartışılması gerekir. Yine

Mehmet Âkif İnan diyor ki; **yerli düşünce**, nedir bu *yerli düşünce*? Boyutları nelerdir? Biz, düşünen insanlar olarak bunları, Mehmet Âkif İnan'ın kavramlarını yarına aktarmak açısından tartışmalıyız, gibi geliyor bana. *Modernite* kavramı. Mehmet Âkif İnan bazen *moderniteye* karşıdır, bazen taraftardır. Modern tıp olduğu zaman taraftardır, ama modern hukuk olduğu zaman karşıdır. *Akıl* kavramını yerden yere vurur. Bir şiirinde; "*Ey kaynar sulara yol alan aklım / Kalbime yönelen yaylım ateşi...*" diyor. *Kalbime yönelen yaylım ateşi* kim? Akıllı. Akılla kalbini karşı karşıya getiriyor. Mehmet Âkif İnan'da *akıl* ve *kalp* çatışan unsurlardır.

Bir başka şiirinde çok enteresandır; "... *Soyunup eşyadan kurt kuşla birlik / Aklımı yem etsem karıncalara...*" diyor. Mehmet Âkif İnan'ın bunun gibi ona yakın akla karşı dizesi ile karşılaşılabiriz.

Önceki Türkiye Yazarlar Birliği'ndeki konuşmamda Mehmet Âkif İnan'daki *gelenek* ve *modernite* kavramlarını biraz açmaya çalışmışım. Burada da biraz *akıl* kavramına yoğunlaşmak istedim. Biz, Mehmet Âkif İnan'daki *akıl* ve *kalp* kavramlarını da yeni veriler sayesinde sorgulamamız gerekiyor. *Akıl* nedir? Gerçekten İslâmî akıl mıdır? *Gelenek* ne zaman *aklı* bu şekle getirdi? Ya da biz akla karşı mı olmalıyız? Hangi akla karşı olmalıyız? Kaç türlü akıl var? Kaç türlü kalp var? Kalp nedir? Kan pompalayan bir organ mıdır, duyguların olduğu bir organ mıdır? diye tartışmamız gerekir, düşüncesindeyim.

Allah(cc), Mehmet Âkif İnan Ağabeyimize rahmet eylesin, mekânı cennet olsun, ruhu şâd olsun.

YUSUF TURAN GÜNAYDIN

Eksik bıraktığım bir eseri gündeme getireyim. İlk üç kitaptan söz etmişim. Dördüncü kitap dışında bırakılan şiirleridir. Çeşitli yayın organlarından aradık bulduk. Bunlar, rahmetlinin bıraktığı, bize verilen kupürler arasında yoktu. Birtakım verilerden yola çıkarak bu kitap için epey uğraştık. Bu yayının organlarına ulaştık, bunlardan

birisi de Demokrat Urfa gazetesiydi. Hem Mehmet Bey söz etti hem de bu kitapla ilgili bir hususu hatırlatmıştı Faruk Bey, onun için bunun üzerinde duruyorum. Bizim bulduğumuz 1955 yılında yayınlanmış nüshalarda Rehâvî mahlaslı birtakım şiirler vardı. Bunlar daha çok gazel tarzı, Divan Edebiyatı tarzında yazılmış şiirlerdi. Fakat Mehmet Bey, Hece Dergisi'nin geçen ayki sayısında buna itiraz eden çok seviyeli bir yazı yazdı. Tabii hepimizin amacı hakikatin ortaya çıkmasıdır. Mehmet Kurtoğlu Bey, bizim Demokrat Urfa gazetesinden aldığımız şiirlerin Mehmet Âkif İnan'a ait olmadığını söylüyor. Tabii kuvvetli delilleri var. Bunlar üzerinde düşüneceğiz. Bu kitaplar hazırlanırken belki bazı hatalar yapmış olabiliriz. Bunlar zamanla oturacak. Bu şiirler arasında Mehmet Âkif İnan'ın iki tane de uyarlaması var. Ben görünce çok şaşırılmışım. Çünkü bunlar gazetede yayınlanmış. Mehmet Âkif İnan'ın Farsça kursları, dersleri aldığını söylemişti Mehmet Kurtoğlu Bey. Gerçekten Mesnevî'nin ilk 18 beyti ki; biliyorsunuz Sûfîlerin çok önem verdiği bir şeydir. Mesnevî, aslında, Sûfîler için ilk 18 beyitten ibarettir. İlk 18 beyiti, bir Ramazan bayramı vesilesiyle okuyucularına kendisi tercüme ederek sunmuş. Farsça aslından kendisi tercüme etmiş. Sonra yine bir yazısının içerisinde Hayyam'dan bir dördlüğü yine Farsça aslından tercüme etmiş. Bu konuda da daha fazla örnekler çıkabilir karşımıza. İki tane örnek bulabildik. Bu dışarıda bırakılmış şiirler, zaman içerisinde değişebilecek, artabilecek, eksilebilecek bir toplam. Mehmet Kurtoğlu ile biz, bir araya gelemedik. O Ankara'da ben İstanbul'dayım. Ankara'ya bir geldiğimde inşallah bu konuda da kendisi ile görüşeceğim. Çünkü Mehmet Kurtoğlu Bey eskiden beri tanıdığım ilminden şüphemin olmadığı bir arkadaşımızdır. Tenkitlerinin de tutarlı tarafları olduğu için inşallah Mehmet Bey'le de müzakere halinde bunları daha sağlıklı bir şekilde oturtacağız. Fakat Divan edebiyatı tarzında yazdığı şiirleri olduğunu bütün kaynaklar söylüyor. Mehmet Âkif İnan'ı tanıyanlar da söylüyor. Hatta *Yedi Güzel Adam* dizisine bile yansıdı. Orada "*Failatün failatün failün*" diye şiir okuma seansı vardır, öyle bir sahne vardır, izleyenler hatırlayabilirler.

FARUK UYSAL

Necip Fazıl'ın hapisteyken yazdığı *Zindandan Mehmet'e Mektup* şiirine cevaben Mehmet Âkif İnan'ın yazdığı bir şiir vardır ve bu şiir de kayıptır.

YUSUF TURAN GÜNAYDIN

Evet, bu araştırmaları yaparken söylediğiniz bu şiir de karşımıza çıktı, fakat o şiir de hiç kimsede yok. Daha doğrusu Mehmet Âkif İnan, bunu kimsenin de bilmesini istemediğine dair şeyler söylendi. Tabii bu toplam, Mehmet Âkif İnan'ın iki ayrı röportajında verdiği iki ayrı rakam var. *"Benim şiir kitaplarıma almadığım 100 küsur şiirim daha vardır."* diyor.

Bir başka röportajda da 60 küsur şiir vardır, diyor. Tabii röportajların tarihleri farklı farklı yapılmış. Bu konuda da çalışmalarımız sürecektir. Ben de rahmetli Mehmet Âkif İnan için Allah(cc)'tan gani gani rahmet diliyorum. Yazmış olduğu eserler gerçekten çok samimi bir üslupla yazılmış. Bunların birçok yabancı dile çevrilmesi lazım. Özellikle de İslâm Dünyası ve Ortadoğu kitabının Arapçaya çevrilmesi lazım. Arap dünyasında o yazıların okunması, büyük

ihtimalle bir bilinç uyanmasına sebep olabilecek yazılardır, hâlâ önemini koruyan yazılardır. O kitabı yeniden okurken fark ettim. Gerçekten eserlerinin başka dillere; Arapça başta olmak üzere, Farsçaya, Arapçaya, İngilizceye, Fransızcaya çevrilmesi gerekiyor. Bizim için gerçekten çok güzel bir miras bırakmış. Dergilerdeki ve gazetelerdeki bütün yazılarının kitaplaşması lazım ki; biz Mehmet Âkif İnan hakkındaki toparlayıcı hükmümüzü ondan sonra verebileceğiz. Yazdığı her şeyi önümüze koyabilmeliyiz ki, ancak o zaman kesin, net ve gerçekten daha isabetli hükümler verebilelim. Tekrardan Allah(cc), gani gani rahmet eylesin, diyorum.

DURAN ÇETİN / Yöneten

Teşekkür ediyoruz. Değerli izleyenlerimiz, takipçilerimiz, bugün konuşmacı misafirlerimiz Yusuf Turan Günaydın, Faruk Uysal ve Mehmet Kurtoğlu Beyefendilerdi. Kendilerinden istifade ettik. Sizleri izleyicilerimizle tanıştırmaktan mutlu olduk. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi adına hepinize teşekkürlerimizi bir kez daha iletiyoruz. Değerli dostlar, Mehmet Âkif İnan'a rahmet dileğiyle birlikte Mehmet Âkif İnan'ın dâvâ adamı ve sendikacı olmasının yanında Türk edebiyatı ve Türk kültürüne katkılarını da burada bir kez daha yinelemiş olduk.

Allah(cc)'a emanet olun.

TYB KONYA'DA VEFATININ 20. YILINDA

M. ÂKİF İNAN ANILDI

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi “Şehre Sözümler Var” anlayışı ile sürdürdüğü 2020 yılı Kültürel Etkinlikler takvimindeki programlarını Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkıları ile aralıksız her hafta izleyicileri ile dijital ortamda buluşturmaya devam ediyor.

TYB Konya Şubesinin hazırladığı, “Vefatının 20. Yılında M. Âkif İnan'ı an(la)mak” programına Duran Çetin'in yönetiminde yazarlar Faruk Uysal, Mehmet Kurtoğlu ve Yusuf Turan Günaydın katıldı. Programda, M. Âkif İnan'ın sendikacılığının yanında dava adamlığı ve Türk kültür ve edebiyatına katkıları da dile getirildi.

Programı yöneten Duran Çetin, Mehmet Âkif İnan ile tanışmasını anlattı. Sendikacılığına ve dava adamlığına vurgu yaptı.

İlk sözü Mehmet Âkif İnan'ın hemşehrisi Mehmet Kurtoğlu aldı. Mehmet Âkif İnan'ın yetiştiği ortamı, Urfa'dan Maraş'a geçişini orada öğrenciliği esnasındaki edebi çalışmalarını, Ankara'daki hayatını ve etkileşimlerini, irtibatta olduğu arkadaşlarını anlatan Kurtoğlu, Âkif İnan'ın Urfa ile birlikte anıldığını da dile getirdi. Urfa şiirinde gençlere öncülük ettiğini ve gelenek ile modern şiiri birleştirdiğini ifade etti.

Faruk Uysal ise konuşmasında, Mehmet Âkif İnan'ın şiirlerindeki derinlik ve tema meselesine vurgu yaparak, Ahmet Haşim ve Necip Fazıl'dan farklı yönleriyle etkilendiğini dile getirdi. Hicret ve Tenha Sözlere kitabındaki şiirlerin özelliklerini etkileyici bir şekilde sundu.

Konuşmacılardan Yusuf Turan Günaydın ise Mehmet Âkif İnan'ın vefatından sonraki adına hazırlanan kitaplarının yayınlanma aşamalarını ve bu hususta yaptığı çalışmaları anlattı. İki cilt halinde yayınlanan Portreler kitabının içerik ve yayın serencamını paylaştı. Memur-Sen sendikasının kitaplar üzerindeki istek ve çalışmalara katkısını dile getirdi.

Oturumu yöneten Duran Çetin, katılımcılara TYB KONYA Şubesi adına teşekkür etti ve öğretmen, sendikacı yazar, dava adamı, sūfî ve şair olan Mehmet Âkif İnan'a rahmet dilekleriyle programı tamamlandı.

#şehresözümüzvar

Vefatının 1. Yılında
NURİ PAKDİL

Vural KAYA
Necip Evlice
Atif Bedir

CANLI YAYIN

facebook/TYB Konya Şubesi
youtube/TYBKONYA
instagram/tyb_konya

17 Ekim
Cumartesi
14.00

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

KATKILARIYLA

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

VURAL KAYA / Yöneten

* NECİP EVLİCE * ATIF BEDİR

- ÖZGEÇMİŞ-

Necip Evlice, Edebiyat, Şiir kategorilerinde eserler yazmış bir yazardır.

Huyulanışlar kitabının yazarıdır. Necip Evlice kitapları; Öncü Kitap aracılığıyla kitapseverlerle buluşmuştur.

Necip Evlice tarafından yazılan son kitap "Huyulanışlar", Öncü Kitap tarafından okurların beğenisine sunulmuştur.

- ATIF BEDİR / ÖZGEÇMİŞ-

Asıl adı **Abdurrahman Başpınar** olan **Âtîf Bedir**, 1965 yılında K. Maraş'ın Suluyayla Köyü'nde doğdu. İlköğrenimini köyünde, orta öğrenimini K. Maraş Lisesi'nde tamamladı. 1985 yılında AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fak.'ni bitirdi. TRT'de kameraman ve yönetmen olarak çalıştı.

İlk şiir ve yazıları, lise yıllarında K. Maraş Işık gazetesi sanat-edebiyat sayfasında yayımlandı. Aynı yıllarda arkadaşlarıyla Esra Yazıları dergisini çıkardı. Daha sonra sırasıyla Edebiyat, Maveria, İkindiyazıları, Kayıtlar, Türk Dili ve Hece dergilerinde şiir ve denemeleri yayımlandı.

Kitapları: Nuri Pakdil Direniş Hattında Bir Devrimci, Har, Rüzgârın Dili Lâl, Gökyüzünde Arıcık Kuşları, Yarasını Saklayan Şehirler, Ateş Salaları.

VEFATININ 1. YILINDA NURİ PAKDİL

VURAL KAYA / Yöneten

Nuri Pakdil üstadımızı, vefatının 1.yılında anmak ve anlamak üzere yanında yetişmiş, hem insanî hallerine şahitlik etmiş hem de fikrine, zikrine, düşüncesine sahip çıkan, talebeleri konumunda olan Necip Evlice ve Atıf Bedir hocalarımızla beraberiz

Büyük bir münever, aydın, yön gösterici, ufuk açıcı, sadece bir edebiyatçı değil, aynı zamanda değerleri olan, endişesi olan ve bu endişelerini de gelecek kuşaklara aşılacak derdiyle ömrünü ideallerine ve düşüncelerine adanmış, yakın zamanda kaybettiğimiz Nuri Pakdil üstadımızı rahmetle anıyoruz.

Bu Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin vefatının 1.yılında üstad Nuri Pakdil'e bir vefa, aynı zamanda onu anma ve anlama programıdır.

Necip Evlice hocamızla daha çok Nuri Pakdil'in düşünce dünyasını, ideallerini ve kişisel olarak kim olduğunu konuşacağız.

Atıf Bedir ile biraz Pakdil üzerine yakın dönemde kaleme aldığı kitabı vesilesiyle onun edebiyat dünyasını, kaygılarını, estetik değerlerini, bize bıraktığı mirası konuşmaya çalışacağız.

Yaşına hürmeten şair-yazar-fotoğrafçı-yayıncı-matbaacı ve birçok özelliği olan, Pakdil üstadımızın da vefatına kadar en yakınında duran Necip Evlice hocamızla başlıyoruz.

Bir insan portresi olarak Nuri Pakdil üstadımız nasıl bir insandı, bize, genç nesillere ve daha sonra gelecek olan nesillere neyi miras bırakmak istedi, örnek davranışları, erdemliliği ve adamış olduğu hayatından kısa kesitler nelerdi?

NECİP EVLİCE

Üstat Nuri Pakdil; "Üstat" diyoruz insanların tanımlamasıyla, bana göre, benim kişisel tecrübelerimden edindiğim birikimlerin sonucunda söyleyebileceğim en temel şey şudur; bir vefa örneğidir. Arkadaşlarına ve dostlarına vefası ile tanınır ve onları kolsuz sevmesi, kollaması, gözetmesi ile tanınır. Son yıllarda sık sık sorulurdu, "**Yedi Güzel Adam'ı bize anlatır mısınız?**" diye. Onun için etrafındaki bütün arkadaşları, tanıdıkları, "**Yedi Güzel Adam**" kapsamında değerlendirilecek insanlardır. Şöyle derdi. "**Bizim aramızda hiçbir zaman senin benim meselesi olmamıştır. Senin paran, benim param yoktur. Verdiğimiz almamışızdır, aldığımızı vermek gibi bir kaygımız olmamıştır. Birimizin parası hepimizin, hepimizin parası birimiz içindir**" gibi bu klasik şeyi sürekli çeşitlemelerle çoğaltırdı. Hayatı da aslında, bir ömür boyunca böyle geçmiştir. Her nesi varsa, en azından kendisi açısından çok net biliyoruz ki, hemen herkesle, her türlü ideolojik kaygı taşıyan, düşünce kaygısı taşıyan, ülkenin geleceği ile ilgili insanlarımızla ilgili kaygı taşıyan hemen herkesle paylaşmış, destek vermiş, koltuk çıkmış, bunu hem maddî yapmış hem manevî yapmıştır.

Manevî nasıl yapmıştır?

Bütün Anadolu'da o dönemde çıkan küçük bir sanat edebiyat faaliyeti ile ilgili bir sayfayı bile, küçük bir dergiyi bile izlemiş; onu edebiyatla ilgisindeki kendi "Değİnmeler" sütununa da taşımış, değerlendirmeler yapmıştır. O insanların isimlerini zikretmiştir. Biz de Atıf Bedir ile birlikte bu insanlardanız. Böylelikle ta-

nıştık biz. Maraş'ta yerel olarak yaptığımız bazı çalışmalarını, "Değİnmeler" sütununda ismimizle birlikte zikrederdi. Biz her ay nasıl bir şey olacak falan diye onu beklerdik. Sadece bizi değil, birçok benzer faaliyetleri de oraya taşır ve onlardan söz ederdi. Bugünkü iletişim imkânlarının olmadığı ve 1980 öncesinden bahsettiğimi düşünürseniz, bunlar önemli şeylerdir. Bunun bir örneğini de aslında kendisi 1950'lerde yapmıştı. Bir lise dergisi olan Hamle dergisini çıkarmaya başladığında, ki o günün Türkiye'sinde Hamle dergisi, çok önemli bir dergiydi. Her türlü yazara, şaire, kitaba, dergiye ulaşmış ve onları tanıtmıştır. Onlarla iletişim kurmuş, arkadaşlarına ve kendisine bir perspektif, bir bakış açısı oluşturmaya çalışmıştır. Aynı şeyi hayatının her döneminde, her aşamasında yapmıştır. Kendisinde gelip giden insanlarla bunları paylaşarak yapmıştır. Onlarla pratikte birtakım davranışları konuşarak yapmıştır. Bana göre hayatı buydu, birilerini kollayıp, gözetip, hep bir vefa örneği olarak onlara arka çıkmıştır. Böyle tanırım, böyle bilirim ve böyle adlandırırım Nuri Pakdil'i.

VURAL KAYA / Yöneten

Evet, bu kadarla yetinelim şimdilik ve Atıf Bedir'e soralım.

Edebiyatçı Nuri Pakdil, düşünür Nuri Pakdil, münevver Nuri Pakdil ile ilgili bize neler söylersiniz? Yeni kitabınız da çıktı. Üstadın kendi talebesinin kaleminden bir eser. Üstatla ilgili aha çok kitap çıkacak, ben buna inanıyorum. Sizin çalışmanız, öncülerden oldu. Pakdil'i nasıl anlattınız, ya da daha anlatamadım dediğiniz bir bölüm var mı?

ATIF BEDİR

Öncelikle saygılarımı, hürmetlerimi sunuyorum. Nuri Pakdil'in vefatının 1.yılında rahmetle ve minnetle anıyorum. Allah(cc) rahmet etsin, diyorum ve teşekkür ediyorum.

Sözünü ettiğiniz kitabı, Nuri Ağabeyin vefatından bir buçuk yıl önce başlamıştım çalışmaya. Nuri Ağabeyi de haberdar ettim bu çalışmadan. O da çok sevindiğini söylemişti. Çalışmaya başladım, bu arada Nuri Ağabey rahatsızlandı. Uzun süre Hastanede yattı. Ben kitabı bitirdim, Önsöz'ünü yazdım. Bu da bir tevafuk herhalde bir Cuma günüydü, kitaba son noktayı koydum ve tamam artık bu kitap bitti dedim. 18 Ekim 2019 Cuma günü, Cuma namazında Nuri Ağabeyin vefat ettiğini öğrendim. Vefat ettiği gün kitap bitmişti.

Kitap yaklaşık 300 sayfadır. Ben bu kitapta Nuri Pakdil ile öncelikle hayat hikâyesinden başlayarak düşünce dünyasına girmeye çalıştım. Çünkü Nuri Pakdil'in düşünce dünyasının oluşmasında, çocukluğuna kadar giden bir durum vardır. Yani Nuri Pakdil'in çocukluğu aslında onu geleceğe dönük olarak kurmuştur. Nuri Pakdil'in düşüncesi, hayata bakış açısı hep çocukluğunda oluşmuştur. Bu genel olarak da insan fıtratında böyledir. Çocukluğunda oluşan dünyası bütün ömrü boyunca devam eder. Ben de çocukluğundan başladım. Nuri Pakdil, 1934 doğumludur ve dedesi, annesi, babası, Osmanlı vatandaşıdır Nuri Pakdil'in doğumunda çok kısa süre öncesine kadar Osmanlı vatandaşıdır, Osmanlı tebaasıdır ve 1923'te Cumhuriyet kurulduğunda ailesi çok büyük bir travma yaşıyor.

Yani yıkılan devletten yeni kurulan bir devlet tebaasına geçiş, kültürel anlamda kırılma, dinî anlamda hayatın tamamıyla değişmesi, şok etkisi yaratıyor ailede. Mesela Cumhuriyet'in yeni kurulan okullarına gönderilmek istenmez. İlkokula üç yıl geç başlar. Okulda öğrendikleri ile ailesinin kendisine öğretmeye

#şehresözümüzvar

çalıştıkları arasında çelişkiler vardır. Bu çelişkileri fark eder ve bu onda bir travma demeyelim, ama bir kırılma oluşturur. Daha çocukken hayatı sorgulamaya başlar. Bu da onun düşünce dünyasına oluşturan en büyük etmenlerden birisidir. Babası, dedesi, dedesinin yaşadıkları, annesi zaten onu tam anlamıyla yay kurar gibi kurar. İleride hedefe atılacak bir ok gibi yayını annesi kurar. Düşünce dünyası babası sayesinde oluşur. Aile içinde annesi, babası, dedesi, dayısı bazen Arapça konuşurlar. Çünkü ailenin bir tarafı, anne tarafı, Halep'ten gelmiştir. Dinî düşünce dünyası çocukluğunda oluşmuştur. Ailesi zaten bu dinî düşünceyi vermiştir Nuri Pakdil'e.

Nuri Pakdil'in "İslâm öğretisi" dediği düşünce dünyası da bu şekilde oluşmuştur ve daha sonra yazmaya başladığında ilk başlarda niçin yazdığının farkında değildir; ama sonra bunu yazma olayını tam bir temele oturtur. Yazarak var olacağını düşünür ve inandığı değerleri, sanatla ve edebiyatla anlatabileceğini düşünür. Yazmak artık onun için hayatî öneme haiz bir olay haline gelir. Yazmanın ötesinde insanlara ulaştırmak vardır. Daha ortaokuldayken, lisedeyken yazmaya başlar ve dergiyi, dergiciliği keşfeder. İnsanlara anlatmak istediği değerleri ulaştırmanın yolunun bir dergiden, bir kitaptan geçtiğini keşfeder. Nuri Pakdil'in hayatındaki kırılma noktalarından birisi de Fethi Gemuhluoğlu ile karşılaşmasıdır. Nuri Pakdil, Fethi Gemuhluoğlu'nu kendisi keşfetmiş, kendisi bulmuştur. İstanbul'da öğrenciyken Gemuhluoğlu'nun bulunduğu kurumun çevresinde, onunla tanışmak için aylarca dolaşmış. Kendisi anlatıyor bunu, bir türlü cesaret edememiş, en sonunda tanışmış. Bu neden önemli, Fethi Gemuhluoğlu bir yazar değildir, ama insanları etkileyen, ateşleyen, kuran bir insandır. Bu tanışma neticesinde Fethi Gemuhluoğlu'nun şu sözü Nuri Pakdil'in belki de hayat felsefesi olmuştur; "Ülkemize yabancılaşma edebiyatla gelmiştir ve edebiyatla dışarı atılacaktır."

Fethi Gemuhluoğlu'ndan devraldığı bu söz, Nuri Pakdil'in hayat felsefesi olmuştur, diyebiliriz. Yani bundan sonra sanata, edebiyata bu gözle bakmıştır.

Ülkemiz 1923'ten sonra farklı bir kültüre, farklı bir düzene geçmiştir. Bunun da daha Osmanlı'nın son dönemlerinden gelen bir geçmişi vardır ve ülkemize yabancılaşma edebiyatçılar aracılığı ile gelmiştir. Öyleyse biz de edebiyatla karşı dururuz ve dışarıya atarız, diye düşünmüştür. Bütün amacı bu olmuştur. Çıkardığı dergiler, yazdığı kitaplar, arkadaşlarıyla ilişkisi hep bunun üzerine kurulmuştur ve bu düşünceye kendisi "*yerli düşünce*" adını vermiştir. Yabancılaşmayı sınır dışı etmenin tek çaresi yerli düşünceye sahip, yabancılaşmaya karşı olan yazarların yetişmesidir. Bunun için de bütün arkadaşlarını bu şekilde kurumuş, bu şekilde yönlendirmiş ve ideolojisini bu doğrultuda oluşturmuştur, diyebiliriz.

Kitabımız kesinlikle akademik maksatlı değildir. Öncelikle Nuri Pakdil'i tanımak ve anlamak isteyenlere bir kılavuz niteliğindedir. Tamamen onun düşünce dünyasına, edebiyat dünyasına bakış atan bir perspektiften baktım. Onun, kitaplarında ne yapmak istediğini, edebiyat yapmakla nereye varmak istediğini anlatmaya çalıştım. Bunun gibi kitapların sayısının çoğalması gerekir

Nuri Pakdil'in kitaplarının özellikle gençler tarafından çok okunması gerektiğine inanıyorum. Nuri Pakdil'in zor anlaşır olduğunu düşünenler olabilir, ama bence öyle değildir. Çok kolay anlaşılabilir, ne demek istediğini çok net ifadelerle anlatan bir yazardır. Bu yüzden benim yapmak istediğim bir toparlayıcılık, bir kılavuzluktur. Pakdil'in bütün kitaplarını baştan sona okuyamayacak olanlar için bir özet kitap diyebilirim.

Bu kitabın bir özelliği de Nuri Pakdil konusunda sadece benim düşüncem değil, şimdiye kadar diğer insanlar, öğrencileri, yazarlar ne düşünmüşler, neler yazmışlar, onu nasıl anlamışlar, buna bakmaya çalıştım. Bunun için de öncelikle onunla ilgili çok sayıda özel sayı, dergilerde dosya, birkaç yayınlamış kitap, bunları tarayarak bu neticeye ulaşmaya çalıştım.

VURAL KAYA / Yöneten

Araya girerek kısa bir soru sormak istiyorum.

Nuri Pakdil hakkında yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri yeterli mi?

ATIF BEDİR

Bu kitap çalışması sırasında ulaşabildiklerimi gördüm. Bu konuda en yetkin doktora çalışması Prof. Dr. Abdullah Harmancı'nın yaptığı "Yazının Yükü" isimli dosyadır. Bu doktora tezi daha sonra aynı isimle kitaplaştı. Doğrudan Nuri Pakdil üzerine değil Edebiyat Dergisi üzerine yapılmış bir çalışma, ama öbür taraftan da Nuri Pakdil'in dergi bağlamında büyük oranda ne yapmak istediğini de anlatmaya çalışmıştır. Bence en yetkin çalışmalardan birisi budur. Tabii yapılan çalışmalar yeterli değildir, daha fazla çalışma yapılması gerekiyor. Yine bununla ilgili olarak dün sosyal medyada denk geldim, Reşit Güngör Kalkan isimli arkadaşımız bir Nuri Pakdil kitabı çıkarmış. Henüz yeni çıktığı için görmedik, ama onu da şimdiden tebrik ediyoruz. Bu tür çalışmaların artması gerekiyor.

Bu kitap çalışmasına başladığımda Ankara'da yeni bir kitabevi açılmıştı. En büyük kitabevi olarak adlandırılmıştı. Her yazara bir bölüm ayrılmıştı. Nuri Pakdil bölümüne baktım, diğer yazarlar bölümünü dolaştım, o yazarlarla ilgili kendi yazdıklarının yanı sıra o yazarların adına yazılmış çok sayıda kitaplar vardı. Ama Nuri Pakdil ile ilgili bölümde o zaman bir tane bile kitap yoktu. Sadece kendi kitaplarından birkaç tanesi vardı. Tamamı bile yoktu. Batılı ülkelerde bunun çok daha fazla yapıldığını düşünüyorum. Bir yazarla ilgili bir kütüphane dolusu çalışmanın yapıldığını biliyorum. Bence Nuri Pakdil de bu tür çalışmaları hak ediyor ve onun geleceğe taşınması açısından, düşüncelerinin, düşünce dünyasının unutulmaması açısından, bunun önemli olduğunu ve akademik anlamda da yine çalışmalar yapılması gerektiğini düşünüyorum.

VURAL KAYA / Yöneten

Eyvallah. Teşekkür ediyorum.

Necip Ağabey, sizler gece gündüz onunla beraberdiniz. Şeyh-mürit ilişkisi gibi bir ilişkiniz vardı. Onun evli olmaması, bekâr olması, çoluk çocuğunun olmaması, dolayısıyla sizler onun evlatları gibiydiniz. Sağlığı bozulduğu yıllarda değil de ondan önceki yıllarda nasıldı ? Sağlığı bozulduktan sonra sizler daha çok yanında oldunuz. İnsan yetiştirmek için içerisinde dert taşıyan insanımız adına üstada yaptığımız bu evlatlık muamelesine ben teşekkür ediyorum. Nasıl bir kişiliği vardı, nasıl bir babalığı vardı daha doğrusu? Bu konuda neler söylemek istersiniz?

NECİP EVLİCE

Teşekkür ediyorum.

Tabii o şeyh-mürit tanımlaması, bizim üstat ile olan ilişkimizden çok daha farklı bir şey çağrıştırıyor aslında. Hiç uymuyor bana göre; çünkü şeyh-mürit meselesinde “mürit, gassal önündeki mey-yit gibidir” anlamı vardır biliyorsunuz. Biz de böyle bir durum yok. Allah(cc) gani gani rahmet eylesin, Üstatla biz sürekli bir çatışma

halindeydik, sürekli bir fikir kavgası halindeydik. Aslında sürekli kavga ederdik, sürekli birbirimize sesimizi yükseltirdik. Yeri geldiğinde ben sık sık itiraz ederdim. Edebiyat Dergisi yayınlanırken de o zaman kitaplar vesaire yapılırken de her konuda fikrimi açıkça söylerdim. Üstat da bana çok kızardı, ama sonuçta onun dediği olurdu. Çünkü beni ikna ederdi söylediklerinin doğruluğuna. Ama ben fikrimi söylemekten asla geri durmazdım. Dolayısıyla sizin bu şeyh-mürit tanımlamanıza bizim durumumuz asla uymuyor. Peki, nasıl tanımlayabiliriz? Kendisinin şöyle bir tanımlaması vardı; edebiyat dergisinin daha kapanmadığı yıllardan bir gün bir takım insanlarla otururken, bana “İdris Hamza” derdi biliyorsunuz. “İdris Hamza” ismini kendisi vermişti bana. *“Biz İdris Hamza ile sürekli afyonlaşırız.”* Kendisinin tanımıdır bu *“afyonlaşmak”*. Nasıl, diye açıklama yapardı. *“Durup dururken İdris Hamza benim üzerime doğru bir zerre afyon sıçratır. Ben durur muyum, ona ben de bir damla afyonla karşılık veririm. İdris Hamza altta kalmaz bir çay kaşığı afyonla bana mukabele eder. Ben ona bir çorba kaşığı falan...”* Bunu çoğaltır çoğaltır, artırır. En sonunda *“...tabii onun karşısında kim var, Nuri Pakdil var. Ben de onun kafasından aşağı bir tencere, bir kazan afyonu döker ve konu kapanır.”* diye böyle komedi türü bir anlatımı olmuştu ve bunu birkaç kez tekrarladığını hatırlıyorum.

Buradaki *“afyonlaşmak”*; açmak, karşı çıkmak, bir öneride bulunmak, şerh düşmek gibi şeyler için söylerdi. Sonuçta dikkate alınırdı, tartışılırdı, yine onun dediği olurdu. Belki de onun dediğinin doğru olması daha doğrudu. Çünkü söylenen her şeye göre yönünüzü değiştirip, fikrinizi değiştirip, hareketinizi belirlerseniz, aslında sizin o konularda ciddi çalışmadığınızı, düşünmediğinizi, rastgele hareket ettiğiniz gibi bir sonuç çıkar; ki Nuri Pakdil asla böyle birisi değildi. O, yapacağı her şeyi, söyleyeceği her şeyi, yazacağı her cümleyi, yüzlerce kez yazar da söyleyeceği her cümleyi de kendi içinde mutlaka defalarca kurar, o cümlelerin vurgu ve tonlamasını

bile içinde yaşar ve o cümleyi ondan sonra söyleyen bir insandır. Her şeyi önceden ölçüp biçen, düşünen bir insandır. Hiçbir zaman şu anda aklıma geldi, hadi şöyle yapalım, demeyen bir insandı. Mutlaka yapacağı işi, söyleyeceği cümleyi günlerce, gecelerce, iyice düşünmüş, taşınmış, o işi yapmakla ilgili veya o söyleyeceği şeyle ilgili zihninde her şeyi halledip öyle icra etmiştir. Biz de biraz cahillikten, biraz gençlikten, biraz piyasa şartlarını dikkate alarak, çevreyi, diğer yayınları, vs. fikrimizi söylüyorduk. Yanlış mı oluyordu, hayır, biraz pekiştirme oluyordu. En azından ben şu açıdan çok müsterihim. Ben onun yüzüne, olduğu yerde, birebir karşılıklı olarak söylüyordum. Ama yine üzücüdür ki, bizim ahlâkî yapımız kaldırmaması gerektiği halde, orada konuşulmayan şeyleri, çoğu zaman onun olmadığı yerde konuşan insanlar olmuştur. Ben bunu hiçbir zaman tercih etmedim ve edilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Söyleyeceğiniz bir şey varsa yüz yüze iken söylersiniz ve doğru olan budur, diye düşünüyorum. Öyle bir ilişkimiz vardı bizim.

On üç yıllık suskunluk döneminde biraz ara vermekle birlikte, tekrar kitap yayınlanmaya başladığında yine çağırmıştı ve bunu yayınlatabilir miyiz diye dosyayı önümüze koymuştu. Ben de koşulsuz evet demiştim. Çünkü onun düşüncesinde, yapısında, tarzında tereddüde asla yer yoktur. Tereddüdü hiç sevmezdi. En ufak bir tereddüt geçerseniz kıyameti koparırdı. Tereddüt yoktu onda, her şeyde emin olmak vardı ve emin olduğu şeyi söylerdi. Söylediğinden de emindi.

Müslümanı tanımlarken de öyle söylerdi; Müslüman yaptığın-
dan emin olan, kendisinden emin olunan kişi, derdi. Kendisi de her
şeyiyle böyle bir insandı ve biz de böyle gittik ona, hiç tereddüt et-
meden, destek vererek, çağırdığı her yerde bulunmaya çalışarak...
Bütün bunları konuşmaktan biraz utanıyorum, ama bunlar insanların
gözü önünde olup bittiği için konuşmanın sakıncası olmadığını
düşünüyorum.

Biz, iyi günde de kötü günde de bir şeylerin sıkıntısını çektik, bir şeyleri tartışmaya çalıştık. Her şeye rağmen ülkemizin, insanımızın geleceği için, ideolojimizin, inancımızın geleceği için, bütün dünyada her şeyin tersine döndüğü bir yerde, Atıf Bedir'in de söylediği gibi, *"Bu ülkeye batılılaşma, yabancılaştırma, edebiyatla gelmiştir; yine edebiyatla atılacaktır."* düsturundan hareketle, bunun altını hep kalın kalın çizdiği için, bununla ilgili en iyi örnekleri vermeye çalıştım. Edebiyat dediğimiz zaman, aslında sanatın bir alt dalıdır ve Nuri Pakdil, kitaplarını, bir kitap yayını olarak, yayıncılık olarak görmeyen bir insandır. Onların her birisi başlı başına bir eserdir. Eser diyebileceğimiz, eser tanımlamasına girebilecek şeylerdir. Onun için sanatta, edebiyatta, eserin bir tanımı vardır. Eseri anlamak için, her ne kadar Atıf Bedir, "Nuri Pakdil'i anlamak kolay" dediyse de yalnızca okumak yetmez. O eserin yazıldığı dönemi, o dönemin şartlarını, o eseri yazan kişinin içinde bulunduğu şartları, dünyanın o dönemde yaşadığı, geçirdiği dönüşüm ve değişimi biraz bilmek gerekir. Dolayısıyla yazarın hayatını da, yazar ile ilgili birtakım bilinmezlikleri bilmek gerekir ki, o eseri daha iyi çözümleyebilirsiniz. Bir resim eseri için de, bir fotoğraf eseri için de, bir heykel eseri için de böyledir bu. Dolayısıyla eser diyebileceğimiz kitaplar için de öyledir. Bu kitapların içeriği günlük olur, roman olur, şiir olur, anlatı olur, anı olur, ne olduğunun önemi yoktur; ama eser niteliği taşıyorsa buna böyle bakmamız gerekir. İşte Nuri Pakdil bütün bunları, bir yazardan öte bir sanatçı olarak hayatını konumlandırıp, yaşayıp ortaya koyduğu eserlerdir. Bunlara böyle bakıp, bütüncül olarak o atmosferi o dünyayı, o dönemi iyi okumak, iyi bilmek gerekir.

Nuri Pakdil'i salt sevdiği için okumak yerine, bu gözde okumaya ve anlamaya çalıştığımızda, biraz önce de söylediğimiz, onunla ilgili yapılan çalışmalara katkısı olacaktır ve o çalışmaların sayısı da artacaktır. Nitekim böyle çalışmalar var, izliyoruz, ama burada yaşarkenki atmosferimizi ve yapımızı, o öldükten sonra sürdürememek gibi bir durumla karşı karşıyayız. Bir yıl gibi bir süre geçti bakın göz açıp

kapayınca kadar ama biz kurumsal bir faaliyet içerisinde olmadık maalesef. Yaptığımız bu tür faaliyetlerin hepsi eser niteliğinde faaliyetlerdir. Yani bir yapı oluşturamadık. Onunla ilgili, arkasında onun mirasının konumlanacağı, konuşlanacağı ve insanların faydalanacağı, çalışmalarını paylaşacağı bir ortam oluşturamadık ve oluşturmayacağımız konusunda da açıkçası bir fikrim yok. Üzgünüm, ama yok şu anda. Yani onunla ilişkimiz, daha çok çatışma, ama onun söylediği bir şeyi burada anlatmak istiyorum. Onun istediği şeyh-mürît ilişkisi değildi. O, şunu söylerdi hep; “Bunca insan geliyor ziyaretimize, konuşuyoruz, tanışıyoruz, fikirlerimizi söylüyoruz, fikirlerini dinliyoruz; ama bunların hemen hepsi neredeyse gittikten sonra bir daha gelmiyorlar. Halbuki doğru olan şudur; buradan gittikten sonra mektup yazması gerekir. *“Sayın Nuri Pakdil, sizinle konuştuk, tanıştık, fikirlerinizi dinledik, hiçbirinize katılmıyorum. Ben şöyle düşünüyorum ya da tersine düşünüyorum, demeleri gerekir. Bu bile çok saygıdeğer ve önemli bir şeydir. Eğer bu bile yoksa aslında ortaya koyduğumuz bir şeyler yoktur.”* demişti.

Onun eylem dediği şey, hareket, bir şey, bir faaliyet meselesi ancak ortaya bir eser çıkarabilirdi. Durağanlık, içine kapanma, evet, aslında onun susması da bir eylemdi, ama susmaktan bile bir değer üretti, eğitirdi, insanlara bir mesaj verirdi, susmayı bile bir eyleme dönüştüren bir insandır o, hareket idi onun her şeyi, karşılıklı fikir alışverişi iletişimdi. Fikirleri ifade etmeydi. Orada çıkan tartışmanın orada kalacağı ve bir hayra vesile olacağını bilirdi. Asla geriye dönüp de kin, nefret, inatlaşma vesaire gibi bir şey hiçbir zaman yaşamazdık. Hep önüne bakardı ve tartışmaları bir adım yukarı doğru götürmek için uğraşır. Yani tartışmaların bir hayra, güzelliklere vesile olmasını beklerdi. Boş boş konuşmak değil, anlamlı fikirleri, düşünceleri önemserdi.

Eleştirmeyi, tartışmayı ki; döneminde günlük gazetelerin köşe yazarlarına düşüncelerine taşınmıştır bu tür tartışmalar. Edebiyatta bunlar yapılabilir mi, bir İslâmî edebiyat olabilir mi, bir Müslüman

gerilla diyebilir mi, emekten nasıl bahseder, diye bunların hepsini o günkü koşullarda, imkânsızlıklar içerisinde entelektüel dünyanın tartışma alanlarına taşımış ve tartışılmasını tek başına sağlamıştır. Böyle olduğu içindir ki, o susmayı, boyun eğmeyi, belli çevreler bunu biat kültürü diye aşağılıyorlar ama Nuri Pakdil, biat kültürünün kayıtsız şartsız, bir insan ne derse desin ona itaat etmek gibi bir şey olduğunu düşünmüyor. O, düşüncenin bizatihi kendisine, inancın bizatihi kendisine, Peygambere biattan bahseder. Peygamberin ilkelerine, Kur'an'ın ilkelerine biattan bahseder. Yoksa kişisel olarak sen benden büyüksün, sen benden bilgilisin gibi, ben sana biat ettim gibi bir şey değildir onun biat anlayışı. Bu kavram üzerinde bir yanlış anlaşılma oluyor ve zaman zaman değişik şeyler üretiliyor.

Karşılıklı tartışma, hareke, düşündüğünü söyleme, yeni şeyler üretmek, yeni modern şeyler denemek, hep bunun üzerinde durmuştur, kendisi de bunu yapmıştır ve yapanları da her zaman desteklemiştir. Bu anlamlı mı, bu güzel mi, bu değerli mi, bunlara bakmamıştır; yeni şeyler yapın, yeni şeyler üretin demiştir. Çünkü sanat budur, edebiyat budur, eser üretmek budur, insanlara kimliğini kazandırmanın yegane yolu budur. Dünü tekrar ederek, yazılmış şeyleri tekrar ederek, aynı şeyler üzerinde dönerek değil, ancak yeni, modern şeyler deneyerek sanat, edebiyat yapabilirsiniz. Bize hep bunları anlattı ve öğretti. Yapmaya çalıştığı şey buydu. Bu anlamda çok değerli ve anlamlı şeyler yaptığını düşünüyorum.

VURAL KAYA / Yöneten

Evet, sözü Atıf Bey'e bırakalım.

Üstadın söz orucu tuttuğu bir dönemi var. Bu dönemde edebiyat üretimi, düşünce üretimi devam ediyor mu, devam ediyorsa hangi kitapları kaleme aldı, bu dönemden sonraki dönemde geçmişte yaptığı eylemleri ret etmesi söz konusu mu, yoksa insanlarla tekrar barışarak, o dönemin de kazandırdığı ürünleri sunarak yoluna devam mı etmiştir?

ATIF BEDİR

Edebiyat Dergisi'nin son sayısında, o dönemde tuttu 31 Aralık 1984 tarihini taşıyan günlüğünde şöyle der; *"Yarın (1 Ocak 1985) edebiyat olmayacak."*

#şehresözümüzvar

1985'in 1 Ocağından itibaren yaklaşık 14 yıl çıkan Edebiyat Dergisi kapanmıştır ve Nuri Pakdil de 13-14 yıl süren uzun bir suskunluk dönemine girdiğini düşündürmüştür. İnsanlar, Nuri Pakdil sustu bir kenara çekildi, bundan sonra Nuri Pakdil yok, diye düşündüler. Ama böyle olmamıştır aslında;

çünkü Nuri Pakdil pes eden bir adam değildir. Silahını(kalemini) çıkarıp duvara asar, ama bir gün o silahı(kalemi) eline alır. Bu suskunluk döneminde bile kalemi hiç bırakmadığını anlıyoruz. Çünkü 14 yıllık suskunluk dönemi bittiğinde peş peşe kitaplar yayınlamaya başladı. Biraz önce Necip Bey de söyledi; o dönemin sonunda bir gün geldi, böyle bir kitap var, bunu yayınlayabilir miyiz, dedi. Ben de hiç tereddüt etmeden yayınlayabiliriz, dedim. İlk kitap odur. *"Sükut Suretinde"* isimli kitaptır. Bu dönemi Necip Bey daha yakından izlemiştir. Edebiyat Dergisi kapandığında, Edebiyat Dergisi yazarları olarak bizler umutsuzluğa kapıldık. Nuri Pakdil'in böyle bir umutsuzluk görevi olduğunu hiç düşünmedim. Ama bundan sonra biz ne yapacağız, diye düşündük. Sokağa bırakılmış çocuklar gibi hissettik kendimizi. Ben kendisiyle hiç görüşmedim. Necip Ağabey görüştü.

NECİP EVLİCE

Ben Ankara'da olduğum için zaman zaman görüşmelerimiz, karşılaşmalarımız oldu. Otelde kalıyordu. 1984'dün Aralık ayında Edebiyat Dergisi kapandı. 1985'in ilk birkaç ayında Keçiören'deki

öğrenci evinden kitapların gazeteye getirilmesi, onların ücretsiz olarak ilanlar dağıtılarak dağıtılması sürdü.

O dönem öğrenci evleri vardı. Ârif Ay, Şaban Özdemir ve benim kaldığımız Keçiören’de sobalı bir evdi. Bir öğrenci eviydi. Yanından hemen asfalt dediğimiz çok gürültülü bir cadde geçerd. İstanbul’dan döndükten sonra yaklaşık bir buçuk iki yıla yakın orada kaldı. Dergi kapandı. Kitaplarını açamamıştı, Hasköy’de bir depoda duruyordu. Derginin ve kitapların basılmış fazla nüshalarını iki kamyonu yükleyip getirildi ve Akay caddesindeki büronun önüne yığıldı. Onları günlerce kendisi harmanlayarak, poşetleyerek kuyruğa giren insanlara ücretsiz olarak dağıttı. O dönemde basılmış bir el ilanları vardı. Öğrencilere, yurtlara, Tunus Caddesi’nden Hacettepe’nin dolmuşları kalkardı, oralara “Kültür armağanınızı ücretsiz olarak alın” yazılı ilanlar asarak o kitapları dağıttı. O hareketiyle bile bile ideolojik bir eylem yaptı. “Kültür Armağanı” dedi. “Kültür ekiyoruz” dedi. “Halktan alıp halka veriyoruz” dedi. Bu süreç bir iki ay sürdükten sonra nisan-mayıs aylarında Keçiören’deki evden ayrıldı ve bir otele yerleşti. 1985’in ortalarından 1996’ya kadar otelde kaldı.

O dönemde işsizdi. 1978’de memuriyetten ayrılarak yalnızca Edebiyat Dergisi ve Edebiyat Dergisi Yayınları ile ilgilenmek üzere İstanbul’a yerleşmişti. Daha doğrusu o dönemde Ankara’da Çalışma Bakanlığı’nda iken İstanbul’a sürgün gönderildi. Oraya gitti ama istifa edip Erenköy’de bir ev tuttu ve kendisini tamamen Edebiyat Dergisi Yayınları işine adadı. 1984-85’e geldiğinde arada bir 12 Eylül 1980 Darbesi dönemi vardır. Bu nedenle dergi işleri pek yürümez. İnsanlar darmadağın olur. Bunu her anlamda hissediyor ve biliyoruz. Dergiyi kapatır, kitapları dağıtır. Ondan sonra işsiz kalır. Dolayısıyla yalnızlık ve açlıkla karşı karşıya kalır. Yaklaşık bir yıla yakın sürer bu durum. Tekrar birtakım uğraşlar sonunda devlet teşkilatındaki görevine geri döner ve 1998’de emekli oluncaya kadar orada çalışır.

Söz orucu tuttuğu dönemde boş durmuş mudur?

Durmamıştır. “*Sükût Sûretinde*” adlı şiir kitabını ve “*Otel Gören Defterler*” başlığı altında altı cilt kitap yayınladık. O dönemi 1990’lı yıllara kadar götürüyor. O dönem otel hayatını kendi üslubunca ve meşrebince yazan bir insandı Nuri Pakdil. “*Otel Gören Defterler*” çok farklı bir eserdir bana göre. Yeterince karşılık bulunmuştur, ama gelecekte çok değerlendirilecek ve incelenecektir. Rahmetli olduktan sonra evraklarının içerisinde, şimdi aldım bir kısmını, tam da bir buçuk yıllık “*Otel Gören Defterler*” formatında, üzerine yeniden yazarak, çizerek, her ayı 100 sayfa civarında tutan ve her ayı ayrı bir zarfta olmak üzere 1993 yılının 1 Haziran’ından başlayıp 1994 yılının 31 Aralık’ında biten, yaklaşık 1500 sayfaya yakın notları çıktı. Bunlar muhtemeldir ki, “*Otel Gören Defterler*”in devamı olacaktı. Bize kitap dosyası olarak verirken bunların tamamını elden geçiriyor, dönüştürüyor, değiştiriyor, daktilo ediyor ve üzerinde çalışıyordu. Metinler ekliyor, çıkarıyor, kesiyor, biçiyor ve kitap dosyası olarak veriyordu. Bunlara gelinceye kadar epeyce zaman geçti ve 2000’li yıllardan sonraki süreçte yaşlılığın ve yorgunluğun da verdiği bir ataletle, bize dosya veremeyince “*Otel Gören Defterler*” serisi tamamlandı gibi düşündük biz. Bu dosyalar evrakların arasında unutuldu kaldı diye düşünüyorum; yoksa bunları da elden geçirip 1996’ya kadar “*Otel Gören Defterler*” olarak devam edecekti.

VURAL KAYA / Yöneten

Bunları basmayı düşünüyor musunuz?

NECİP EVLİCE

Bunları basmayı düşünüyorum. Bunları elden geçirip belli bir noktaya kadar getirdim. Hepsini dijital ortama aktardım. Bunlardan en az üç seri kitap daha çıkar diye düşünüyorum. Kendi üslubunca yazdığı çok orijinal notlar bunlar.

On üç yıllık suskunluk döneminde hiç durmamış Nuri Pakdil. Dil çalışmaya devam etmiş, notlarına devam etmiş, kitap okumaya devam etmiş, en yoğun okuduğu kitaplar o dönemde. Çalışmak ille de bir şeyler yazmak değildir. Rahmetli olduktan sonra kütüphanesindeki bütün kitapları elden geçirerek kayıt altına aldım ve ko-

liledim. Altını çize çize okuduğu kitapların tarihlerine baktığımızda hep o yıllara denk geliyor ve kitapların ön yüzünde baktığımızda; *"Bu kitap otel odasında, çay bahçesinde, kahvede, filan parkta okunmuştur..."* gibi notlar var.

Gittiği yerlerle ilgili onun çok farklı bir yaklaşımı vardı. Kendine has yerler keşfederdi, oralara giderdi kitap okumak için. Şu anda isimlerini tam sayamayacağım, ama Opera meydanında gittiği kahveyi biliyoruz, Kızılay'da İnkılap Sokakta gittiği kahveyi biliyoruz... Biz oralara özelliklerini bilmeyiz ama o özellikle oralara gidip oturan bir insandı.

VURAL KAYA / Yöneten

Her yazarın bu tür özel gittikleri gizli kuytuları vardır; sizin de vardır, Atıf Ağabey'in de vardır. Bunlar önemli değil de anlattıklarının askıda kalmaması lazım.

Atıf Ağabey, Nuri Pakdil'in ideolojik anlamında, düşünce anlamında, edebiyatçı anlamında, yol gösterici bir münevver olması anlamında bize söylediği sızıları var, dertleri var. Bu dertleri yarına, yarının gençlerine nasıl aktarılabilir? Pek anlayışlamadı gibi bir his var içimde. Daha iyi anlaşılması için, gençlerimizin daha kolay algılayabilmeleri için ne yapmamız lazım?

ATIF BEDİR

Madem burası Türkiye Yazarlar Birliği'nin bir programı, bizi dinleyenler içerisinde de ya da sonra izleyecekler içerisinde yazarlığa hevesli, yazar olmayı düşünen insanlar olacaktır. O açıdan Nuri Pakdil neredeyse bütün yazdıklarında nasıl yazdığını, yazma çilesini nasıl çektiğini, niçin yazdığını, satır satır yazan bir insandır. Yazar olma hevesindeki insanlara, bir yazarlık bilinci kazandırması açısından Nuri Pakdil'in kitaplarını okumalarını öneririm.

Başka neler söylenebilir, dersenez; onun düşünce dünyasına, Necip Bey az önce, kitapları o kadar kolay anlaşılır değildir, demişti; zaten has yazarları anlamak biraz çaba sarf etmeyi gerektirir. Has yazarların eserlerini hap gibi yutamazsınız. Ona nüfuz edebilmemiz için, Necip Bey'in de dediği gibi, çaba sarf etmeniz gerekir. Sadece onun yazdıklarını okumanız yeterli değildir. Onun yaşadığı dönemi, onun üzerine yazılanları, yaşadığı çağı, düşünce dünyasını anlamak için karşıt düşünceleri de bilmeniz gerekir. Yani bir donanımınızın olması gerekir. Sadece kitaplarını alıp okuyarak bir yere varılamayabilir. Onun için gençlere öncelikle bunu öneriyorum. Yazar olmak isteyenler onun yazdıklarını okurken onun bir kılavuz olduğunu, yazarlık çilesini çeken bir yazar olduğunu anlayabilirler. O şöyle düşünür: *Bir yazar, her gün en azından bir cümle yazmadır, der. Bir yerde de der ki; Gece yattım, bir türlü uyku tutmadı. Neden tutmadı diye düşünürken, o gün yazmadığımı düşündüm. Kendi kendime ne uyuması, bugün bir şey yazmadın ki, tabii uyuyamazsın.*

Nuri Pakdil, bu yazarlık çilesini çekmiştir ve bu çileyi, bu çabayı, bu hassasiyeti, onun yazdıklarında görebiliriz. Bir cümle, bir kelime üzerinde çok fazla durmuştur. Bir cümle kurmak onun için çok kolay bir şey değildir. Üzerinde çok fazla uğraşmıştır, değiştirmiştir. Kitaplarının bazılarında kaç kere yazıldığını dipnotlarla belirtmiştir.

VURAL KAYA / Yöneten

Okuma eylemiyle ilgili şöyle bir hikâye anlatılır, bu doğru mudur?

Üstat kitap okumak istediği zaman öylesine ehemmiyet gösteriyordu ki, yatsa bile tekrar kalkar, takım elbisesini giyer, masasına ciddiyetle oturur ve kitap okumaya öyle başlardı. Kitap okumaya ayrı bir ciddiyet atfederdi. Bu doğru mudur?

ATIF BEDİR

Evet, o hem yazarlık ciddiyetinde hem de okuma ciddiyetinde çok hassastır. Nuri Pakdil okuyarak aslında biz sadece Nuri Pakdil'in dünyası'na girmekle kalmayız; bir okuma bilincine de sahip oluruz. Çünkü o, okuduklarından söz eder. Yani kitaplarında kimleri okuduğundan, kimleri okumak gerektiğinden isim isim söz eder. O yazarların eserlerinden söz eder. Aslında Nuri Pakdil'i edebiyata giriş rehberi olarak da düşünebiliriz. Has edebiyata nasıl girileceğinin reçetesini sunuyor.

VURAL KAYA / Yöneten

Onun anlattığı gibi olursa, günümüz Türkiye şartlarında yazarlarımız da "okur" bile olamamıştır. Ortalama dünya vatandaşı olabilmek için Dostoyevski'yi üç kere bitirmek gerekir diyor.

ATIF BEDİR

Nuri Pakdil'in dünya ortalaması vatandaş dediği seviyeye bizim ortalama yazarlarımız bile erişebilmiş değil. Bir de Nuri Pakdil, yapmadığını yazan bir insan değildir. Onun yazdıkları aynı zamanda onun hayatıdır. Her ne yazmışsa hayatından izler taşır. Yapmadığı, düşünmediği bir şeyi yazmamıştır. Kimseye de önermemiştir. Orada ne yazıyorsa doğrudur, diye düşünmek lazım. Bazı simgesel göndermeleri de vardır tabi orası ayrı, ama büyük oranda günlük gibi yazmıştır. Mesela ilk kitabı "*Batı Notları*" da batı günlüğüdür.

Edebiyat Dergisi'nde tarihli, günlük olarak yayınlanmıştır. Daha sonra o tarihleri çıkarmış ve batıyı tahlil/gözlem kitabı olmuş. Bir yazarın batıyı nasıl gözlemlediği, nasıl algıladığı ve orada neler yaşadığı ile ilgilidir ilk kitabı.

“Otel Gören Defterler”, “Bir Yazarın Notları”, “Edebiyat Kulesi” hep günlüklerden oluşmuştur. Tiyatro eserlerinin dışında kalan kitaplarının yüzde doksanı günlüklerden oluşur ve onlar da bizzat yaşadıklarıdır.

VURAL KAYA / Yöneten

Yakın tarihte oynanan tiyatrosu “Umut” u ben izledim. Çok güçlüklerle yaptırılmış, çok karşı çıkılmış ama Türk tiyatro tarihinde de ilk 5'e girecek bir oyun çıkartılmış. Oyuncuların kalitesi de yüksekti. Ama tiyatro metninin derinliği çok yüksekti. Müthiş bir oyun olmuş. Oyuncular her ne kadar zorla oynamış olsalar da teşekkür ederiz.

NECİP EVLİCE

Bu konuyla ilgili bir anekdot anlatmak istiyorum. Devlet Tiyatroları ilgilenmişti ve *“Umut”* adlı oyun çok kısa bir sürede sahneye kondu. İlk yıl Mazlum köydeki yaklaşık yüz kişilik salonu olan deneme sahnesinde oynandı. Ayda bir iki temsiller vardı. Ondan sonraki yıl büyük tiyatroya aktarıldı. Çok uzun uzun oynamadı. Ama büyük tiyatrodaki sahnede çok daha izlenebilir hale gelmişti. Gerek salonun büyük olması gerekse ferah olmasından dolayı mükemmel bir oyun haline gelmişti. Önceki salon, adı üstünde deneme sahnesiydi. Fakat oyunun devamı sağlanamadı.

Bu oyunun metni önce Nuri Pakdil ismi kapatılıp oyunculara dağıtılıyor. Oyuncular okuyorlar. Tiyatro metni mükemmel, harika bulunuyor. Rol alır mısın, alırım; şunu oynarım, bunu oynarım. Sonra eserin Nuri Pakdil'e ait olduğu öğrenilince bazı oyuncular geri çekiliyor. Nuri Pakdil ismi bilinmeden okunan ve mükemmel

bir metin diyerekten övgüler yağdıran, rol kapmaya çalışan oyuncular, Nuri Pakdil ismini duyunca aynı şeyi düşünmüyorlar. Dolaşısı ile bir ikiyüzlülük sergiliyorlar. Tabi o şartlarda kısa bir dönem oynatıldı. Halbuki o oyun oynatılmaya devam etmeliydi. Oyuna çok büyük haksızlık yapıldığını düşünüyorum.

VURAL KAYA / Yöneten

Necip Fazıl da bu işin piriydi. O çok katı dönemlerde bile bazı başat tiyatrocular Necip Fazıl'dan kendileri gelip bir oyun alıp gidiyorlardı. Şimdi yirmi yıldır her ne kadar rahat olalım, birbirimizi dışlamayalım, söylemleri geliştirilse de belli bir kesim Türkiye'de hâlâ benim adamımsa iyidir, senin adamımsa kötüdür'ü oynuyor. Kim bu dünyaya kulak kesilmişse ötekine sağır diyor. Bunu devam ettiriyorlar. Bunu bana şair Mustafa Aydoğan anlatmıştı. Hatta oyunu beraber izlemiştik Aydoğan'la. Çok üzülmiştim. Bu kadar taassubiyet, bu kadar saçma bir dünyada yaşıyoruz ki; ismini çektiğin zaman başka, ismini gösterdiğin zaman başka. Bir de kendimizden olanı dışlaya dışlaya, bir taraftan da yirmi sene dir tiyatrocü üretmediğine de yanıyorsun. Bu nedir yani niye üretmiyoruz? İnsanların o eski azmi kalmadı galiba, her şey yoktu ama bir azim vardı. Madem bu taassubiyet var, kendi kodlarını oluşturacaksın. Bu da yapılmamış. Üzüntü verici bir durum. Bugün oynanabilecek derinliği o kadar güçlü tiyatro eserleri olmasına rağmen hâlâ sayıklamaya devam ediyoruz. Bir yığın çevirileri de var. Ama bana göre kendi metinleri çok daha derin. Gençler, okumalarında/oylumlu okumalar yaptıklarında, ileride daha böyle derinlemesine yol aldıkları zaman, bunlar müthiş eserlermiş, diyeceklerine inanıyorum. Edebiyat tarihçilerinden umudum yok. Onlar biraz daha yatmaya devam ediyorlar. Edebiyat tarihçilerinin, Nuri Pakdil'i hayattayken mercek altına almadıklarını düşünüyorum. Bundan sonra zorlamayla bu işe soyunabilirler. Belki de ele alınan şahsın ağırlığından dolayı da çekinebilirler. Biliyorsunuz

meşhur hikâyedir; Orhan Şaik Gökyay akademizme intisap edememiş ama, büyük bürokraside kalmış, buna rağmen büyük bir eleştirmendir aynı zamanda. Hasan Ali Yücel bakanlığı döneminde böyle şeyler söz konusu olduğu zaman İsmet İnönü'den gizli bir şekilde yâverini hapishanedeki Orhan Şaik Gökyay'a gönderir ve ondan çeviri, derleme gibi eserler istermiş. Yine böyle altı ciltlik kült bir eserin yazımında bir heyet oluşturuluyor, heyetin içerisinde önemli profesörler de var, bunlarla muhabbet ederken heyet, üzerinde çalışılan meselenin bir alt kurula havale edilmesine karar veriyor. Orhan Şaik Gökyay; "Alt komisyona havale edilmiş hiçbir işten hayır çıkmaz, bu iş alt komisyona havale edilemez; bu iş burada bitsin." diyor.

Bu anlamda Hasan Ali Yücel'in çok önemli bir bakan olduğunu ve onun bazı faaliyetleri olmasaydı belki de kültür dünyamızla, dünya klasikleriyle, Mesnevî'yle belki tanışamayacaktık bile. Taassup yok, adamın hakkını veriyorsun. Yobazlık başka bir olaydır. Bana göre yobaz, ötekine kulağını tıkayandır. İyiye iyi demek lazım. Hasan Ali Yücel yarımı düşünen iyi bir bakandı, derinlikli düşünen bir bakandı. Bazı hataları bize uymayabilir, ama teşekkür etmek lazım.

Orhan Şaik Gökyay hikâyesinin şurası önemli; "Alt komisyona havale edilemez. Bunu Türkiye'de yapsa yapsa üç kişi yapar." Deyince, oradaki profesörler dikkat kesiliyor; "Acaba benim ismimi de söyleyecek mi?" diye.

Orhan Şaik Gökyay, elini kaldırıyor ve; "Bir Orhan, iki Şaik, üç Gökyay yapar." diyor. Eseri alıyor ve bitiriyor.

NECİP EVLİCE

Nuri Pakdil'in 12-13 yıllık suskunluk orucu dediğimiz dönemde, sustuktan on yıl sonra 16 Ağustos 1994'te Enis Batur, Milliyet gazetesindeki köşesinde "Nuri Pakdil'in Narin Bakışı" başlıklı bir yazı yazıyor. Belki okumuşsunuzdur. Tamamen farklı dünyaların insanları olmakla beraber Nuri Pakdil'in suskunluğunun bir anlamı

olduğunun farkına varan ve bunu yazıya döken yegane insanlardan birisidir. Başka hiç kimse fark etmemiştir. Enis Batur diyor ki; *“Yaşayan Türk yazarları arasında yazdıklarını en çok merak ettiğim insan Nuri Pakdil’dir. İşin aslı merak değil burada söz konusu olan, bir o kadar da özlem. Yaklaşık on yıldır tek satırına rastlamadığımız Pakdil benim gözümde 70’li yılların en özgün yazın adamlarından birisidir. Kurcalayıcı bakışı, soyadına uygun dili, ince ince yontulmuş üslubu, dünyayı göğüsleyişindeki acılı ama umutlu yoğunluğuyla özel bir yazardır.”* Yazının ilk cümlesi bu. Sonra suskunluğuna geliyor ve diyor ki; *“Açık ya da örtük, istenmiş ya da istenmemiş bir kılavuzluk konumu da vardı galiba. Nuri Pakdil’in Edebiyat Dergisi’nin ve Yayınları’nın farklılığında oynadığı rolü küçümsediğinden değil, beni asıl ilgilendiren o yönünden çok yazarlığıydı. Denemeleri, oyunları, günlüğü, çevirileriyle topyekûn bir ustalık...”*

Bakın 1994. Son yıllar yok burada. 1984’ten önceki yaptıkları ile tanımlanan bir yazar. Devam ediyor Batur: *“Eksikliğini duymamanın belirli nedenlerinin başında gelip geçici bir yazarlık serüveni olmayışı geliyor sanırım. Nuri Pakdil’e bu 10 yıllık suskunluk döneminin şu noktasında dönüp baktığımda bir kuyruklu yıldız değil gördüğüm. Bir atımlığına parlamış, söyleyeceğini söyleyerek çekilmiş, kalem kırmış bir yazar olarak göremeyiz Pakdil’i. Susmuşsa söyleyeceği kalmadığından değil besbelli. Yeniden söz almaya hazırlanıyor olabilir mi? Yoksa yazı dünyasında yolunu sessizce sürdürüp yayın dünyasının uzağında kalmayı mı yeğliyor?”*

Bakın biraz önce konuştuğumuz konu. Yazı dünyasında sessizce sürdürüyor mu, yazı dünyasından uzak mı kalıyor?

“Tahmin yürütmenin uzun boylu bir anlamı yok gerçi, yine de gitgide kirlenen bir ortamın dışında durarak farklılığını koruma

çorbası verdiği inancı ağır basıyor bende. Nuri Pakdil'i kültürel bağlamda erozyonun hızlandığı bir dönemde, geri çekilmeyi tek doğru çözüm yolu saymış, seyrek ermişlerden biri olarak değerlendiriyorum."

Müthiş bir tespittir bu. İşte ne olursa olsun namuslu insanlar çıkıp bir gün doğru tespitler yapabiliyorlar. O insanların sayısı az olabilir. Bu bizi ümitsizliğe sevk etmemeli. Her insan bu anlamda üzerine düşeni yapmalı ve sorumluluğu yerine getirmek için gayret göstermelidir. Tabii her insandan kastım, kuşkusuz iddiası olan, kaygısı olan, derdi olan, yazıp çizen, bu dünyanın, bu cemiyetin içinde olan insanlardan söz ediyorum. Okurlar tabii ki önemlidir, onlar da gayret göstermelidir, ama başta bizler, bu dünyanın örgütleri dediğimiz örgütlü yapılar, kesinlikle biraz daha bu işin sancısını ve acısını çekmeliler ve önyargılı, ön şartlı olarak yaklaşmamalılar birbirlerine. İletişimsiz bir dünya asla düşünülemez. Bu anlamda Nuri Pakdil, yaşadığı dönemde yaptıkları ve ettikleri ile görevini yapmıştır ve karşılık da bulmuştur.

Bunu nereden biliyorum?

Nuri Pakdil'e yazılmış mektupları hazırladım ben naçizane bu pandemi döneminde. Kitap olarak henüz basmadık ve nasıl basacağım konusunda da henüz bir düşüncemiz yok. Yaklaşık 600 sayfa civarında bir kitap oldu. 1954'ten bu yana, Nurullah Ataç'tan başlayarak Nuri Pakdil'e yazılmış mektupları kitap olarak hazırladım. Çok değişik insanlardan, her kesimden gelen mektuplar var. Nuri Pakdil'in nasıl bir görev îfa ettiğini de ortaya koyuyor aslında. O mektupların yayınlanması, birçok şeye de ışık tutacak. Edebiyat tarihine de ışık tutacak. Belki birtakım şeyleri de değiştirecek. Ben bunları hazırladım. bütün ereksiyonlarını yaptım, düzenledim, kitap boyutuna geldi; yayınlanması kaldı. Nasıl yayınlayacağıma, hangi formatta yayınlayacağıma karar veremedim henüz. Umarım kısa sürede yayınlarım.

Biliyorsunuz Nuri Pakdil'in kendi mektupları üç cilt olarak yayınlandı. Ayrıca onlar seçilmiş mektuplardı. *“Sınır Tanımayan Devrim Ateşi: Mektuplarım”*. Ama bir o kadar da ona yazılmış mektupların önemli olduğunu düşünüyorum ben.

VURAL KAYA / Yönetici

Gelecek için hep umut var. Umutlu olmayı bize üstat aştıladı. Gençlerimizin de umutlu olduklarına inanıyoruz. Elbette örtük bir dünya var. İnsanlar da birbirlerini örtmüş olabilir. Güzel şeylerin üzerleri de örtülmüş olabilir ama hakikât altın gibi bir şekilde kıymetini her daim koruyacak ve yeri geldiğinde de kendisini ele verecektir. Vermiyorsa da onun sebebinde de irfânî bir hikmet vardır. Pakdil üstadın bundan sonra insanlara daha çok ulaşacağına inanıyoruz. Kalbî duygularla yazdıklarının kalplere ulaşmasına katkıda bulunacağız. Popüler anlamda değil, Pakdil nasıl hassas bir kalp ile yazmışsa, kendi kadar hassas kalplere ulaşması temennisindeyiz. Dileğimiz budur.

Son olarak neler söylemek istersiniz?

NECİP EVLİCE

1997 yılında o dosyayı önümüze koyup yayınlatabilir miyiz, dediğinde, hemen aldım ve çalışmalara başladım. Bu arada arkadaşlar duydu, gelen gidenler oldu falan. Düzeltmeler yapıyoruz, kitabın kaç adet basılacağı ile ilgili konuya geldik. 7-8 kişi varız bir arkadaş dedi ki, 10 bin basalım. Birisi 5 bin basalım, diğeri 3 bin basalım. Nuri Pakdil Ağabey dedi ki; *“Beyler, uçmayın, havalanmayın, inin aşağıya. Bizim kitaplarımız ancak 50 tane satılır. Zaten 50 bin tane satılsa devrim olur Türkiye’de. Onun için bin tane basacaksınız.”*

Biz Nuri Pakdil Ağabey’e rağmen bin beş yüz tane bastık. Bazı kitapları birkaç baskı yaptı ama bazı kitapların da bin beş yüzü on yılda ancak tükenebildi.

O, sayının çok fazla önemli olmadığını biliyordu. Sayılar rakamlar hiçbir şeydir, sayılara yüklediğiniz anlamlar önemlidir. Bazen bir kişi, bütün herkesi temsilen çok ciddi bir anlam ifade edebilir. Az önce bir yazı okudum, bütün diğer insanların takınması gereken tavra ciddi anlamda bir anlam örneği teşkil etmiyor mu? Nitekim o yazı yazıldıktan sonra başka gazetelerde, başka insanlar da benzer yönlerde yazılar yazmaya başladılar. “Nuri Pakdil nerde, niye yazmıyor, vesaire...” Çünkü bir kişi bir taş atar ve karanlığı dağıtır. Böyle bir şeydir bu, sayının çok olması önemli değildir. Bir kişi bile yeri geldiğinde etkili ve anlamlıdır. O, bunu iyi bilenlerdendi.

Edebiyat Dergisi’nde baştan beri bir müstear isim geleneği vardı biliyorsunuz. Baştan beri olan müstear isim gizliliğinin bir gerekçesi vardı. Bir kişi birkaç konuda yazı yazıyordu. Notlarını yazıyor, şiirini yazıyor, Değıniler’i yazıyor. Hepsini aynı isimle yazmamak için Edebiyat Dergisi’nin ilk yıllarında her türe bir müstear isim bulunmuştu. Rasim Özdenören için de böyle, Âkif İnan için de böyle, Nuri Pakdil içinde böyle bir gelenek vardı. 12 Eylül 1980’den hemen sonra dönemde hemen herkesin kovuşturmaya tabi tutulduğu dönemde ki, Nuri Ağabey bu tür konulara çok dikkat ederdi, titizlenirdi. İnsanların yazdıklarından, ettiklerinden bir şekilde sorgulanmalarını, zarara uğramalarını, gözaltına alınmalarını, riske girmelerini asla istemezdi. Yani bu konuda basiretli olmalı, temkinli olmalı derdi. Müslüman basiretli insandır, derdi. Ama buna rağmen isim benzerliğinden, şundan bundan bir takım şeyler arkadaşlarımızın başına geldi. Bunlardan bir tanesi de Atıf Bedir’le ilgili bir mevzudur. Benim ismimin İdris Hamza olması ile ilgili bir mevzudur. Ben o dönemin birisinde Almanya’ya, okumak düşüncesi üzerine gitmiştim. O dönemde edebiyatla ilgili çalışmalarım, yazılarım, ilişkilerim devam ettiği için yanlış hatırlamıyorsam üniversite ikinci sınıftaydım. O sene Atıf Bedir de liseyi bitirip Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesini kazanmıştı. Ona bir mektup yazdım Maraş’a, Atıf Bey’le de biz kan bağı olarak akrabayız, annemin

dayısının oğludur, dedim ki; Ankara'ya geldiğinde Edebiyat'a mutlaka uğra, arkadaşlarla tanış, görüş. O günün heyecanıyla da şu an nasıl cümleler kurduğumu hatırlayamıyorum, Mektup ortada yok. Gönderdim mektubu. Sıkıyönetim o zaman bütün mektupları okuyor. Maraş'ta Sıkıyönetim Komutanı açıyor mektubu okuyor. Böyle böyle, bir "Edebiyat" geçiyor, buluşalım geçiyor, birtakım şeyler geçiyor. Atif Bedir'i gece alıyorlar, geliyorlar. Bu "Edebiyat" nedir, siz gizli örgüt müsünüz, şifre mi, parola mı, diye bir güzel benzetiyorlar. Konu Nuri Pakdil'e intikal ediyor, Ankara'ya hemen askerî istihbarattan birini gönderiyorlar aceleyle, sonra bakıyorlar, ediyorlar, durumun düşündükleri gibi olmadığını anlıyorlar. Bir iki gün sonra Atif Bedir'i serbest bırakıyorlar. Ama Nuri Ağabey böyle şeyleri sevmediği için diyor ki; bundan sonra yeni yazarların da eski yazarların da bir müstear ismi olacak, herkes o isimle yazacak. Derginin o sayısı Almanya'ya geldiğimde dergiyi açtım baktım, benim şiirimin altında İdris Hamza yazıyor. O zaman anladım ki, bana müstear isim olarak İdris Hamza ismini vermişler. Tabi Ârif Ay Ağabeyle de yazışmalarımız devam ediyordu o zaman. O gün bu mevzu olduğunda Nuri Ağabeyle Ârif Ağabey bana İdris Hamza ismini koyuyorlar. Atif Bedir'in gerçek ismi de Abdurrahman Başpınar'dır. O da Atif Bedir ismiyle ünlendi ve çalışmalarına devam etti. Bunun gibi birçok arkadaşımızın gerçek ismi bilinmez. Müstear isim olayı Atif Bedir'in gözaltına alınmasından sonra başlamıştır. Bu konularda çok dikkatlidir Nuri Ağabey. "Asla basiretsiz davranamayız, kaybedecek bir dakikamız yok, kaybedecek insanımız yok, kaybedecek bir kuruluşluk ekonomimiz yok, her şeyi ideolojik anlamda en iyi ve en verimli şekilde kullanmak zorundayız." derdi ve hep ileriye doğru bakardı. Dönüp geriye bakmazdı. Anlatmak istediğim buydu.

VURAL KAYA / Yöneten

Teşekkür ederim güzel bir program oldu.

TYB KONYA'DAN VEFATININ 1. YILINDA KUDÜS ŞAİRİ NURİ PAKDİL'E VEFA PROGRAMI

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, “Şehre Sözümüz Var” anlayışı ile sürdürdüğü programlarını Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkıları ile aralıksız her hafta izleyicileri ile buluşturmaya devam ediyor.

Bu hafta Yazar Vural Kaya'nın yönettiği programa misafir olarak katılan Yazarlar Necip Evlice ve Âtîf Bedir, “Vefatının 1.Yılında Nuri Pakdil”i konuştular.

Edebiyatımızın müstesna ismi, eserleriyle ufkumuzu aydınlatan Kudüs Şairi merhum Nuri Pakdil'in dünya görüşü, düşünce biçimi, yaşamı, mücadele ettiği dava anlayışı, edebiyat, sanat ve estetik görüşlerinin ele alındığı program oldukça ilgi gördü.

Yazar Necip Evlice, Nuri Pakdil'in kişisel yaşamı, hatıraları ve Nuri Pakdil ile olan yayın ilişkilerini anlattı.

Nuri Pakdil'in, edebiyat hayatı boyunca “Büyük Doğu” ve “Diriliş” dergileriyle de güçlü bağlar kurduğunu, bu dergilerin çevresinde ayrıca çok sayıda yeni şair ve yazar yettiğini ifade eden Evlice, Pakdil'in Diriliş dergisinin yayına ara verdiği ve bir daha basılıp basılmayacağını belli olmadığı dönemde, Türk edebiyatında “Yedi Güzel Adam” olarak bilinen ekipten Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt ve Âkif İnan ile “Edebiyat Dergisi”ni yayınlamaya başladığını söyledi.

Yazar Âtîf Bedir de Nuri Pakdil'in düşüncesi, edebiyat ve estetik yönlerini bütün detaylarıyla izleyicilerle paylaştı. Nuri Pakdil'den geriye kaleme aldığı 42 eser bıraktığına vurgu yapan Bedir, Türk edebiyatının “Kudüs Şairi” olarak tanımladığı usta yazar ve şairi, Kudüs için hissettiği yürek sızısını, “Yüreğimin yarısı Mekke'dir, geri kalanı da Medine'dir. Üstünde bir tül gibi Kudüs vardır” ifadeleriyle kaleme döktüğünün altını çizdi.

Sanal ortamda gerçekleştirilen panel programı oldukça yoğun bir izleyiciyle buluştu.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Nuri Pakdil'e vefasını ilk yılında Nuri Pakdil programı ile gösterdi.

ŞİİRİMİZ

Ne Durumda?

#şehresözümüzvar

Hakan Şarkdemir
Konuşmacı

Hayriye Ünal
Konuşmacı

Vural Kaya
Yöneten

CANLI YAYIN

facebook/TYB Konya Şubesi
youtube/TYBKONYA
instagram/tyb_konya

24 Ekim
2020
Cumartesi

14.00

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

MERAM BELEDİYESİ

KARATAY BELEDİYESİ

KATKILARIYLA

* HAKAN ŞARKDEMİR * HAYRİYE ÜNAL

VURAL KAYA / Yöneten

-ÖZGEÇMİŞ-

Hakan Şarkdemir, İstanbul'da dünyaya gelen Hakan Şarkdemir'in çocukluk yılları Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde geçti. İlk ve orta öğrenimini Balıkesir'de tamamladı. 1989'da Kuleli Askerî Lisesini bitirdi. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden 1995'te mezun oldu. Marmara Üniversitesi İktisadî İdarî İlimler Fakültesi Uluslararası Kalite Yönetimi Bölümünde yüksek lisansını tamamladı. 1998 yılında özel bir çizgi film stüdyosunda çalıştı. Atlılar dergisinin ilk dönemde şiir editörlüğü yaptı. Şehrengiz dergisinin yayın ekibinde yer aldı. Bazı edebiyat dergilerine illüstrasyonlarıyla katkıda bulundu. 2008'den beri Osman Özbahçe ve Serkan Işın ile birlikte çıkardıkları Karagöz dergisinin yayın yönetmenliğini yürütmektedir. Kahramanın Dönüşü (2008) adlı eseriyle 2009 Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü Eleştiri Ödülü'ne layık görüldü. Çizgi Filmciler Derneği üyesi olan şair, hâlen yazı çalışmalarını sürdürmektedir.

Şiirle yazı hayatına başlayan sanatçının ilk şiiri 1994'te Mülkiye Mektebi'nde yayımlandı. Daha sonra kaleme aldığı şiir, eleştiri yazıları ve çevirilerini; *Atlılar*, *Dergâh*, *Hece*, *Heves*, *Karagöz*, *Kırklar*, *Kökler*, *Şehrengiz*, *Ülke* ve *Yedi İklim* gibi çeşitli dergilerde yayımlamayı sürdürdü. *Batık Değirmenler* (1997) adlı ilk şiir kitabında mitik ve masalsi bir üslupla çocukluğunu dizelere işledi. Çocukluk imgesinin şiirsel özne hâline geldiği şiirler; hayal kırıklıkları, tabiat, geçmiş ve gelecek temaları etrafında dönmektedir. Daha sonraki şiirlerinde felsefi düşünceler ekseninde ironik bir anlatıma yöneldi. İkinci kitabını 1997'de yayımladı. Şair, *Tadat'*a öncekinin aksine duru, ancak biçim değişmelerine de izin veren bir dile yaslandı.

Şiire 'heteropoetika' kavramıyla bakmayı öneren Hakan Şarkdemir, *Kul Hakkı Kulak Arkası* adlı kitapta yeni bir yola varır. Sanatçı, bir yandan şiir yazarken diğer yandan her şair gibi poetik fikirlerini ortaya koymaya çalışmıştır.

Günümüz şiirine yeni bir bakış açısı getirme gayretiyle "modern epik şiir" anlayışını Türk ve dünya şiirinden örneklerle tartışmaya açmıştır. *Kahramanın Dönüşü* (2008) adlı eserinde, modern epik şiirin gelişim sürecini anlatmış ve söz konusu anlayışı teorik fikirlerle desteklemiştir.

-ÖZGEÇMİŞ-

Hayriye Ünal, Şair ve yazar. 6 Ekim 1973, Afyon doğumlu. Aslen Fethiyeli bir aileden olup yazar ve eğitimci İbrahim Ünal'ın kızıdır. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı (1991). ODTÜ Matematik Bölümü (1997) mezunu. Yüksek lisansını 2005'te Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde tamamladı. 1998 yılında İran Büyükelçiliğinin Tahran'da Avrupa ve Orta Doğu ülkelerinden seçilmiş öğrencilere verdiği Farsça dil ve edebiyat eğitim programını tamamladı. 1995-96 yıllarında radyo programcılığı, 1997-98 öğretim yılında özel bir kolejde matematik öğretmenliği yaptı. 2004 yılından itibaren musahihlik ve redaktörlük yaptı. Eylül 1980'den itibaren Ankara'da yaşadı.

Yazı hayatına 1997'de *Hece* dergisinde İngilizceden çeviriler yaparak başladı. İlk şiiri "*Gözleri Kamaşanlar İçin Üç Kısa Şarkı*", *Hece* dergisinde (Eylül 1997) yayımlandı. Daha sonra şiir, yazı ve çevirilerini; *Dergâh* (1998-2005), *Son*

Duvar (1998), *Kaşgar, İpek Dili, Yeni Dergi* (1997-99), *Ahlular* (1999-2001), *Hece-öykü* (2004-), *Edebiyat ve Eleştiri* (2005), *Yasakmeyve* (2005), *Merdivenşiiir* (2005), *Kökler* (2005-2006), *Kırklar* (2003) ve *Hece* (1997, 2002-) dergilerinde yayımladı.

Yazı çalışmalarını, özellikle modern Türk şiiri üzerine yoğunlaştırdı. Roman ve hikâye üzerine eleştirel denemeler yazdı. 2006 yılında *Hece* dergisinin “*Şiiir ve Hakikat*”, “*Şiiir ve Edebî Miras*”, “*Şiiir ve Geleceğin İnşası*”, “*Şiiirle Bir İnsan Getirmek*”, “*Edebiyat, Şiiir, Metafizik...*”, “*Şiiirin Kavgası*” başlıklı dosyalarının editörlüğünü yaptı. TYB tarafından düzenlenip Kırım’da gerçekleştirilen Türkçenin 6. Uluslararası Şiiir Şölenine “*Elhan-ı Kıtıl*” adlı şiiriyle katıldı (2005).

ESERLERİ (Şiiir):

Saçları Vardır Aşkım (2000), *Ademin Kızlarından Biri* (2003), *Sert Geçecek Bu Kış* (2006).

ŞİİRİMİZ NE DURUMDA?

VURAL KAYA / Yöneten

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin daha önceden yıllık bir takvime bağladığı kültür programlarının bu haftaki “Modern Şiirimiz Ne Durumda?” üst başlığıyla yapacağımız programın konuşmacıları Hakan Şarkdemir ve Hayriye Ünal’a hoş geldiniz diyorum.

“Modern Şiirimiz Ne Durumda?” üst başlığı çok kapalı, bunu biraz daha açarak günümüzden başlayıp başlangıcına doğru konuşmalar arasında kısa bir akış sağlayalım.

Konuklarım şair, eleştirmen Hakan Şarkdemir ve şair, eleştirmen, şiirimizi çok iyi takip eden, şiirimizin dünü ve bugününü çok iyi bilen Hayriye Ünal Hanımefendi.

Hakan Ağabey, günümüz şiirinin, birtakım oluşumların bittiği ve 1960’lı yıllardan sonra ocakların, oluşumların oluşmadığı, akımların gündeme gelmediği, ama kendi halinde akıp giden, bir de düşünsel olarak ayrılmış bir şiirimiz var Türk edebiyatında. Biz düşünce olarak ayrılmış şiiri baştan reddederek soruyoruz soruyu. İkinci Yeni, sonrası ve 1960’lı yıllardan sonra, modern şiirimiz kısaca ne durumda, öncelikle bu konuda görüşünüzü alabilir miyim? Günümüze doğru gelelim.

HAKAN ŞARKDEMİR

Herkese merhaba. Öncelikle bugünkü güncel şiiri ya da sonra 20-25 yılın şiirini anlayabilmek için İkinci Yeni'nin de öncesine gitmek gerekiyor. Belki de kavramın kendisine bakmak gerekiyor. Modern şiir nedir, ya da modern nedir? O konuda biraz düşünmek gerekiyor. Ben hâlihazırdaki mevcut düşünce, modern şiir denilince çağdaş şiire yakın bir anlamı var bunun. Hâlâ bugün de modern şiirin yazıldığını söyleyen insanlar var. Peki, bu genel anlamda böyle düşünüyorlar ama modernlik konusunda ben biraz farklı düşünüyorum. Modern sonrası, hatta onun sonrası, gibi de aşamalarının olduğunu düşünüyorum. Bugünkü şiire gelebilmek ve modernliğin nerede başladığını anlamak için *modern* kelimesini biraz açmak lazım. Bugün ne değişti, şiiri nelerle ölçüyoruz, geçmişte nelerle ölçüyorduk, bunu anlamak lazım. *Modern* kelimesi *Shakespeare* zamanında da kullanılan bir kelimedir. Hatta daha eski, Yunan kaynaklarında bile olan bir kelimedir. Ama biz bu kavramın etimolojisine, kökenine bu kadar girmek yerine bunun hangi dönemeçlerde, hangi figürler tarafından başlatıldığını anlamamız gerekiyor.

Bizim özellikle klasik şiirimiz, Batı etkisinde değil Fars edebiyatı etkisinde bir şiirdir. Daha öncesinde tamamen Türk kültürü üzerine, İslâm kültürü üzerine bina edilmiş bir şiir vardır, Yunus Emre gibi şairleri dikkate alacak olursak, ama sonrasında klasik şiirimiz Fars edebiyatı etkisi altında gelişen bir şiirdir ve divan şiiri diyoruz. Fakat bizim Tanzimat'la başlayan modern şiirimiz, Batı etkisinde gelişen bir şiir olduğu için biz bugün Batıda, Batı kültüründe, Batı medeniyetinde ya da Batı düşüncesinde ve sanatında neler olup bittiğini anlamadan günümüz şiirini anlamamız biraz zor olur, diye düşünüyorum.

Modernlik nasıl başladı, kimlerle başladı?

Şiirde ilk modern şair kimdi, dendiğinde bunun birkaç cevabı vardır. Çoğu kişi bunun Baudelaire olduğunu söyler. Baudelaire

bir anlamda Paris'i/şehri, şiire katan ilk şairdir. Zaten Bakır Benjamin de onu belirtir, Baudelaire üzerine uzun uzun düşünür. Baudelaire'in, şairin hem ânu hem de sonsuzluğu bir araya getirme şeklindeki zihinsel sürecine vurgu yapıldığını biliyoruz. Bu anlamda Baudelaire, modern şiirin kurucusu şairlerinden birisi sayılır. Fakat öte tarafta Baudelaire'in melankolik alegorik, şehir ve ölüm temalı şiirinin karşısında bir de Mallarme diye başka bir Fransız şair var. Mallarme de *Bir Zar Atımı* şiirinde, bu bir kitaptır aynı zamanda, şiirine boşluğu katıyor. Halbuki Mallarme, "Şiir kelimelerle yazılır" diyen bir şairdir. Fakat belki sezgisel olarak belki de bunu kast ederek, beyaz sayfadaki boşluğu, şiire bir şekilde katıyor. Aslında Mallarme'nin yaptığı şey, klasik şiirdeki, Fransız şiirinde/Batı şiirinde, Arap şiirinde veya bizim şiirimizde hep bir *düzenlilik* ilkesi vardır. Yani düzenlilik ilkesi de *vezin'*dir. *Aruz vezni* ile yazarsınız onlarda *pentametre* ile yazarlar ya da başka bir ölçü kullanırlar. Eski Yunanlılarda da vardı bu. Bunun çeşitli versiyonları vardır. *Aruz'un*, Arap şiirinde doğuşu ile ilgili bir takım şeyler söylerler. İşte devenin üstünde şair giderken onun ritmine uygun bir şekilde şiir oluşturduğunda aruz doğmuştur, derler. Bu kadar ayrıntıya girmeye gerek yok belki ama bir birim var, bir ölçü var, bir düzenlilik var. Mallarme bunu kırıyor. İki sayfadaki kelimeleri biz mısra düzenine göre, yani yukarıdan aşağı değil de okuyucu olarak bağımsız bir şekilde okuyabiliyoruz. Karşılıklı iki sayfayı da bir araya getirebiliriz. Alt alta da okuyabiliriz, çapraz okuyabiliriz. Yani böyle bir şiir ortaya koyuyor. Burada boşluk, beyaz sayfadaki boşluk da şiire dahil olmuş oluyor. Bir anlamda şiir plastikleşiyor. Ama bütünüyle plastikleşiyor, diyemeyiz. Hatta şiirinin sonunda takımyıldız göndermesi vardır Mallarme'nin ve son mısralar, son parça Büyü-kayı takımyıldızı şeklinde belirlemiştir. Mısralar ya da kelimeler bir anlamda o şekilde bölünmüştür. Bir anlamda Mallarme'nin yıldızlı bir gökyüzü vardır, Baudelaire'in ise yıldızsız bir gökyüzü vardır, diyebiliriz.

VURAL KAYA / Yöneten*Türk edebiyatına buradan keskin geçiş yapar mıyız?***HAKAN ŞARKDEMİR**

Keskin geçiş yapamıyoruz, çünkü bunların öncesinde bir Dante var. Dante şiire roksfabrika denen gündelik konuşma dilini sokuyor. Bunu ilk yapan şair Dante'dir. Bu anlamda, bana göre, ilk modern şair Dante'dir. Dante kendini/otobiyografisini şiire sokar. Kendi siyasi meselelerini, şahsi meselelerini şiire sokar. Aynı zamanda gündelik konuşma dilini de şiire sokar.

Modernlik aslında estetik söylemle, estetik söylemin doğuşu ile alakalı, belki aydınlanma düşüncesi ile alakalı bir kavramdır. Bizde otobiyografiyi şiire ilk sokan, benim bildiğim, İzzet Molla'dır. Mihnetkeşân'da kendisini uzun boylu, seyrek sakallı ve dünyada benzeri bulunmayan bir adam olarak tanıtarak kendi otobiyografisini şiire sokar. Hatta ben İzzet Molla'yı Enderunlu Vasıf ve Âkif Paşa ile beraber modernizmin Türk şiirinde doğuşunun öncülleri olarak yani modern şiirin öncülleri olarak değil, bir anlamda aslında bunların yaptıkları şey itibarıyla şiirimize yeni diyebileceğimiz mevcut okuyucunun algısını geliştirenren, değiştiren, onu yadırgatan bir şiir anlayışını ortaya koyduklarını söyleyebiliriz. Dramatik karakterleri şiire sokuyor, sokağı şiiri sokuyor.

İzzet Molla başka türleri bir araya getiriyor. Mesela kaside formuyla gazel formunu yan yana koyuyor. Bunların kolejini yapıyor. Başka tekniklerin, dramatik, felsefî ya da anlatısal birtakım şeyleri yan yana koyuyor, bu anlamda parodik bir şiir ortaya koyuyor. Âkif Paşa ise felsefî iki kavramı, varlık ve yokluk kavramlarını şiire sokuyor. Âkif Paşa'nın öncesinde Fuzûlî'yi, daha da eskiye giderek Yunus Emre'yi de bu anlamda sayabiliriz. Varlık ve yokluk üzerine düşünen şairleri, geçmişe ta Yunus'a kadar sayabiliriz. Belki daha öncesi de vardır. Çok köklüdür yani, biz buna logosuz şiir ediyoruz. Bunları anlamak lazım. Bunların hemen ertesinde Tanzimat

diye bir olay var. Tanzimat Fermanı ile beraber değilse de Tanzimat Fermanı belki bunun göstergesidir. Osmanlı kültüründe bir dönüşüm var. Daha doğrusu bir çöküş var. Klasik Osmanlı kültürünün o çağda, 19. yüzyılın sonunda değişime uğradığını biliyoruz ve aynı zamanda batı kültürünün etkisinin, artık toplumun her alanında, askeri savunma alanında, ekonomi alanında ya da bilimsel faaliyetlerde, başka kültürel alanlarda, Batı etkisinin ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bu aşamada ilk hareket şiirde başlıyor. Ahmet Muhittin diye o yüzyılda yaşamış, 1920'lerde bir doktora tezi vardır, Modern Türklükte Kültür Hareketleri diye. İlk hareketin şiirde başladığını, daha sonra bunun kültürel alanda, şiirdeki dönüşümün düşünceye, düşüncedeki dönüşümün de kültüre, kültürün de toplumun bütün departmanlarını dönüştürdüğünü söylüyor. Muazzam tespitleri var. Çok genç yaşta vefat etti. Yaşasaydı belki çok daha güzel eserler ortaya çıkarabilirdi. Takdir öyleymiş. Ahmet Muhittin'in o tespiti bence doğrudur. Bir şey önce şiirde ortaya çıkar, daha geniş söylemek gerekirse sanatta ortaya çıkar. Bu toplumun diğer teneffüs ettiği, nefes aldığı alanlara da bir şekilde sirayet eder, diye düşünebiliriz.

Daha sonra Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi şairler var. Ama ilk modern Şair diyebileceğimiz şair Abdülhak Hamid Tarhan'dır. Onun Sahra (1878) ve Makber (1885) adlı şiirlerini biliyorsunuz. Bunun sonrasında şiirimize bir Türkçeleşmeyi Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi şairlerin, düşünce adamlarının getirdiğini biliyoruz. Bunlar aynı zamanda tarihi şahsiyetler ve devlet adamlarıdır. Mesela Âkif Paşa da öyledir. Biz bunları birer tarihi şahsiyet olarak da biliyoruz, aynı zamanda şair olarak da biliyoruz. Bunların kullandığı vatan, millet gibi belli kavramlar var. Aynı zamanda şiirin Türkçeleşmesi ve o Fars etkisinden çıkması bu şairlerle olmuştur. İşte bu modernliğin bir göstergesi olarak ortaya çıkıyor.

Ahmet Haşim, Yahya Kemal gibi şairler, ki Ahmet Haşim ilk serbest müstezatları yazan bir şairdir.

VURAL KAYA / Yöneten

Şunu diyebilir miyiz, model şiirimiz Türkçe'ye daha çok yer açmıştır. Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçe'yi önemsemesi ve o dönemlerde Yunus Emre'lerin, benzer düşünürlerin ya da şairlerin Türkçe vurguları büyük bir dönem akamete uğruyor, bir Fars etkisi var. Modern şiirle birlikte biz Türkçe'ye daha yaklaştık, Yunus Emre'nin Türkçesine geri dönüyoruz.

HAKAN ŞARKDEMİR

Kesinlikle. Biz Fars etkisinden sıyrılıp, hani o ağır tamlamalardan kurtulup Tevfik Fikret'le onun daha ilerisi Mehmet Âkif'le, Nazım Hikmet'le devam eden modern şiire bu şekilde geçiş yapıyor. Yahya Kemal, Ahmet Haşım, Cenap Şahabettin gibi şairlerle modern şiire giriyoruz. Ondan sonra İkinci Yeni'ye doğru, işte arada Hece var, Garip var, en son İkinci Yeniye geliyoruz. İkinci Yeni ben- ce, 1954-1959 yılları arasındaki ilk dönemi itibariyle post modern bir şiirdir. Yani genel olarak insanlar İkinci Yeni'yi modern şiirimizin içinde kabul ederler, fakat ben farklı düşünüyorum. Modern şiir Garip'le bitmiştir, diye düşünüyorum. Ama biz zaman zaman İkinci Yeni'nin ikinci dönemi de dâhil olmak üzere zaman zaman modernliğe geri dönmüşüz. Bugün de modern şiir yazılıyor.

VURAL KAYA / Yöneten

Modern şiirimiz 1954-1959 yılları arasında bitti ve yeni bir dönem başladı mı diyorsunuz?

HAKAN ŞARKDEMİR

1954-1959 yılları arasında biz, postmodernizm gibi bir kavramı konuşmuyorduk. Yani Sezai Karakoç "*Dişimizin Zarı*"nı yazdığı- nda postmodern kavramını doğrudan konuşmuyorduk. Ama dolaylı olarak postmodernizmle ilgili birtakım tespitleri, sevgisel olarak ya da çok iyi bir gözlemci, çok iyi bir yorumcu, çok iyi bir şiir düşünce- sine sahip olduğu için bunu anlayabiliyordu. Mesela Sezai Karakoç;

İkinci Yeni'deki ilk dönemi kastederek *yeni şiir* diyor, *neoverist akım* diyor. "*Eski büyük yaşayışları aktüel kıları*" diyor "*Dişimizin Zarı*"nda. Yani bu aslına bakarsanız, postmodernizme uygun bir târifdir, tanımdır. Bunu yapabilen bir şiir, artık modern şiirin dışına, sınırlarının ötesine çıkmıştır, anlamına gelir. Şöyle anlamak lazım; biz şiiri akım, ritim, imge gibi ölçülerle ölçüyoruz. Kısaca anlatayım, tartışma uzarsa oralara girmek lazım anlamak için.

Akıl nedir, ritim nedir, imge nedir, bilmeyenler; heceyle, vezinle, kafiye ile ölçüyorduk, nereden çıktı bunlar, diyebilirler âşina olmadıkları için. Bu kavramları anlamak lazımdır. Biz daha önceden modern şiir söz konusu olduğunda *akıl, ritim ve imge* gibi üç ayrı anlama biçimi ile şiiri ölçüyorduk. Şiire ya akıl ile, ya imge ile ya da müziksel ifade/ritim ile varıyorduk. Yani ya kulağımızla, ya gözümüzle, ya da zihnimize anlamaya çalışıyorduk. Bunun değiştiğini söyleyebiliriz. Postmodern ve sonrası dönem için söz konusu olduğunda artık bu aklın, müziksel ifadenin veya göstergelerin, imgelerin işe yaramaz olduğu, şiiri bunlarla anlayamadığımız ve ölçemediğiniz durumlarda modernin ötesine geçmiş oluyoruz, diyebilirim. Belki daha sonra açabiliriz bu konuyu.

VURAL KAYA / Yöneten

Hayriye Hanım, siz ne diyorsunuz, buyurun söz sizde.

HAYRİYE ÜNAL

Merhaba öncelikle herkese, Hakan Bey daha çok tarihsel bir okuma yaptı. Birçoğuna katılıyorum. Detaylarda belki konuşabiliriz, ama ben işin başka bir veçhesine işaret edeyim ki, tamamlayıcı olsun.

Modernlik dediğimiz zaman içinde bulunduğumuz zamanı nasıl anlayacağımız çok önemli. Ben biraz sosyolojik okumalar da yapan birisiyim. Yani işin sosyolojik tarafını da önemsiyorum. Modern kelimesi şiir için bir terim anlamı taşıyor ve bu dediğimiz

bütün incelikleri taşırken bir taraftan da yaşamayla çok ilgili bir şey. Yani biz bugün dünyayı kavramakla yükümlüyüz bir şair olarak. Dünyayı kavramakla yükümlü olduğumuz zaman da her şeyle ilgili düşünüyorum. Yani bugün biz şiiri, herhangi bir tarih kesitinden alıp koparıp okuduğumuz zaman, aslında anlayamayacağımızı görürüz. Her şey o anlamda iç içedir. Mesela Tanzimat dediğimiz zaman Tanzimat'ı anlamaya çalıştığımızda da geri dönüp bakıyoruz. Mesela okulda öğrendiğimiz bilgilerle baktığımızda, Tanzimat işte şu şu özellikleri taşıyor, dediğimizde, belli kalıplar var. Fakat ben detayda gittiğim zaman herhangi bir şairin biyografisini seçelim, işte Şinasi adı geçti. Mesela Şinasi kimdir, dendiği zaman belli kalıplarla okuduğumuz adamın hayatında aslında ne kadar aydın birisi olduğunu, ne kadar geniş kültürlü birisi olduğunu görüyoruz ve o detaylarda saklı olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla modern çağı anlamak için de içinde bulunan toplumların koşullarının da önemli olduğunu düşünüyorum. Mesela Türk şiiri ile Fransız şiiri, sözgeşi, karşılaştırıldığı zaman aynı süreçlerden geçmiyor. Bugün güncel Fransız şiiri de Türk şiiri gibi değil, bunu söylemek istiyorum. Bir de şu var; modernlik, mondenlik gibi dünyevîlikle de bağdaştırılan bir şey. Dolayısıyla işin bu tarafından da şiirin dünyevîliğini konuşmak gerekiyor ve yine bütün çağları bir arada değerlendirerek anlamak gerektiğini düşünüyorum. Buradan da şöyle bir şey çıkıyor; insan hayatları yüz yıllık dilimler halinde tekrar ediyor. Yani bir tekerrürün var olup olmadığını konuşmamız lazım. Bunu konuşurken şiirde de biz aslında çağların sürekli birbirini takip ettiğini görüyoruz. Mesela Hakan Bey Türkçe için söyledi. Türkçenin tekrar sadeleşmesiyle ilgili bir şey söylendi. Buna benzer bir şekilde oradaki dinamiklerle benim tespit ettiklerimin başlıcası şudur; bütün edebiyatla ilişkili akımlar, zamanı biçimlendiren bütün akımların hepsi şöyle bir ikilik içerisinde gidip gelirler. Romantizm ve Gerçekçilik arasında hep bir çekişme vardır ve bu bütün çağların edebiyatlarını belirleyen bir şeydir. Mesela bizim

modernliğin başlangıcında biz de böyle bir rüzgâr içerisinde çıkıp geliyoruz. Hep bir ikilik var. Bugün bile biz bunu tartışmakla karşı karşıya geliyoruz sürekli. Çünkü yaşadığımız edebiyat, ortamda çıkan dergiler, baktığımızda hepsi birden fazla akımın aynı anda, birden fazla çağın aynı anda yaşandığını gözlemliyoruz. Bu niçin böyle, çünkü bu çekişme toplumun siyasi yapıları ile de ilgilidir. Yani Türkiye’de siyasetten bağımsız bir edebiyat konuşabilir misiniz, bence hayır. İşte Türkçenin sadeleşmesi ya da Türkçenin kapalı hale gelmesi ile ilgili bir şey siyasetten bağımsız mıdır, hayır. Hepsini birbiriyle bağlantılıdır. O anlamda mesela Hakan Bey’in söylediği bu sadeleşme, tekrar Yunus Emre dönemine dönme ile ilişkili de bir serh koymak isterim. Mesela ben bunu çok da olumlu bir şey olarak okumamaktan yanayım. Yani dipnotlar düşerek, açarak; bu çok da olumlu bir şey olmayıp şifahî kültürün, yani bugün içinde yaşadığımız elektronik kültürün bizi zorladığı bir sıralaşma göstergesi de olabilir çünkü.

HAKAN ŞARKDEMİR

Bu Fars etkisinden kurtulma anlamında söyledim Türkçeleşmeyi, yoksa Yunus Emre dönemine geri dönme değil; Türkçe’nin şiirdeki serüveni anlamında. Ben şiirin yazılan bir şey olduğunu düşünmüyorum zaten; yani ben bir söz sanatı olarak şiire inanmıyorum, derken bunu kabul ediyorum. Fakat bunun ötesinin mümkün olduğunu düşünüyorum. Şiirin sadece yazılan bir şey olmadığını, bunu da ayrıca konuşabiliriz. Dolayısıyla şiirin ufku bence Türkçeden ibaret değil, ama Türkçe yazılan bir şiiri konuşuyoruz. Tanzimat şiirini konuşurken, onun şartlarını konuşurken Tanzimat fermanını da okuyabiliriz, tarihî bir takım vâkâları da okuyabiliriz, onun ertesindeki Islahat Fermanı’nı da konuşabiliriz. 19. yüzyılda olup bitenler hakkında tabii ki, biz o gün yaşayanlar kadar konuya vâkıf olamayız. Ama bugünden doğru şiiri okuyoruz. Bunu sadece Batıya göre de okumuyoruz, kendi şiir geleneğimize göre de okumuyoruz. Birçok enstrümanı, birçok kavramı bir araya getirerek

okuma yapıyoruz. Tek boyutlu bir okuma yapmıyoruz. Burada farklı farklı şiir anlayışları vardır; mesela böyle çok epik bir anlayış var, epik şiire yakın diyebileceğimiz Mehmet Âkif, Nazım Hikmet, Tevfik Fikret gibi şairler üzerinden epik bir damar, *etos* damarı söz konusudur. Aynı zamanda Cenap Şahabettin, Ahmet Haşım, Yahya Kemal gibi şairler üzerinden *potos*, lirik şiir, bir saf şiir arayışı var. yine aynı zamanda belki kaybolan ama sonraları, işte diyelim ki başka şairlerde hatta İkinci Yeni'de İlhan Berk gibi şairlerde, sonrasında ortaya çıkan tekrar yükselen bir *logos* var. Âkif Paşa ile Teber Yüre'den beliren bir anlayış. Daha öncesi de vardı, daha önce söylemiştim, Fuzûlî'ye gidebiliriz hatta Yunus'a gidebiliriz, aynı şekilde başka şairlere Şeyh Galib'e bağlayabiliriz, Nedîm'e bağlayabiliriz, Yahya Kemal'e, Ahmet Haşım'e bağlayabiliriz. Bütün bu şairleri yine Batıdaki birtakım şairlere de bağlayabiliriz.

Ben etkinin önemli önemli olduğunu düşünüyorum. Etkisiz bir şiirin söz konusu olamayacağını düşünüyorum. Her şiirde, her büyük şairde, başka şairlerden etkiler vardır. Mesela Yahya Kemal diyoruz, onun şiirlerini okurken oradan Baudelaire'i görmemek, Baudelaire'in olmadığını söylemek, Fransız şiirinin etkisinin olmadığını düşünmek, bence Yahya Kemal'i anlamamak anlamına gelir. Yahya Kemal'i biz kendi içerisinde bulunduğumuz topraklar içinden anlayabiliriz elbette, o duyusu hissedebiliriz. Ondaki lirizmi, ondaki duygu yüklerini anlayabiliriz. Onun ne dediğini, onun hâyâl dünyasını, ondaki melankolik bakış açısını anlayabiliriz. Ama bunun kökeninde neyin olduğunu, bunun hangi etkilerle oluştuğunu anlamak için sadece Yahya Kemal'i ne batıya göre ne doğuya göre ne de bulunduğunuz topraklarına göre ki biz doğuda değiliz, batıda da değiliz, ikisinin ortasındayız, belki de bir köprüyüz. Bu anlamda anlayabiliriz. Mesela Yahya Kemal diyor ki; "Şiirin bereketli dönemlerinde üç tür anlayış vardır. Bunlardan bir tanesi felsefe ve *maveraî zevklerdir. Yani logos şiiri dediğimiz şiire çıkar, felsefî şiire çıkar. Bazısı da hâlis şiirin peşinden gider. Bu saf şiir, lirik*

şair dediğimiz patetik şair, olan şaire taşıyan patos şiiri dediğimiz damardır. Bir de daha millî birtakım hassasiyetlere eğilen bir şair anlayışı var. Bu şair anlayışı da etos damarına tekabül eder."

Bu damarlar aslında birbirinden bağımsız değildir. Birçok şairde bu damarlar iç içe geçmiştir. Benim bir anlamda yüzeysel olarak tarihî bakış açısıyla anlatmaya çalıştığım şey budur. Ama tarihî bakış açısını bir kenara koyarak veya koymadan modern kelimesini çağdaşlık vurgusuyla da anlayabiliriz. Postmodern ve modern sonrası denilen kavramları da modern tarihsel bir devamı olarak değil, hatta modernden önceki anlayışın ya da avangart öncü anlayışın bir göstergesi olarak da okuyabiliriz. Yani burada önce postmodern gelir sonra modern gelir sonra da klasik gelir, diye de okuyabiliriz. O aslında çok doğru bir okumadır. İlk önce bizi yadırgatan avangart bir hareket vardır şiirde, sanatta. Bu aslında henüz okuyucu tarafından, kendi çağdaşları tarafından sanatçının, henüz tam olarak anlaşılmamıştır; bu daha sonra anlaşıldığında bu modernleşir, çağdaş temayüller haline, konvansiyonlar haline dönüşür ve bu bir zaman sonra artık iyice kabul edildikten sonra akademi de bunu özümledikten sonra klasik hâle gelir ve müzeye konulur. Bu şekilde de okuyabiliriz.

HAYRİYE ÜNAL

Burada araya girip bir katkıda bulunmak isterim. Konuşurken biz aslında şöyle bir şeyle malül olduğumuzu düşünüyorum. Raf sistemleri aslında eleştirmenlerin edebiyatı anlamak için icat ettiği ve yararlı olan şeyler şüphesiz. Biz bir adım sonrasına geçmeyi teklif etmek istiyorum. Bizi izleyen, dinleyen öğrenciler, akademisyenler var. O yüzden edebiyat tarihine şöyle bir şüphe, soru işareti koymak aslında benim söylemeye çalıştığım. Eleştirmenler raf sistemleri olmadan rahat edemiyorlar. O anlamda da sürekli bu ayrımlar üzerinden konuşalım; ama bir sonrakine, mesela ben yirmi yıldır edebiyat ile ilgilenmeye başladığımdan beri ethos, pathos,

logos ayrımları; lirik, epik ayrımları ve bunlarla beraber geriye doğru çizilen takip çizgileri; gerçekçi olan, epik olan şairlerden geriye doğru çizilip tercihler belirlemek; Yahya Kemal, Ahmet Haşım ayrımları gibi ayrımları şüphesiz yararlı buluyorum. Bu rafların şairler, yeni yola çıkan şiir yazar şairler, akademisyenler, edebiyat tarihçileri için de çok yararlı olduğunu düşünüyorum. Anlamamız için de çok yararlı ama temelde de şöyle çok ciddi bir zararı olduğunu görüyorum tek tek şairler üzerinden incelemeye başladığımızda onların bütün detaylarını bizim kaçırmamıza yol açıyor gibi geliyor. Sözlerim, bir tür itiraz gibi değerlendirilsin istemiyorum. Sadece tartışmayı zenginleştirmek için bunu söylemek istedim.

HAKAN ŞARKDEMİR

Şöyle bir şey söyleyebilirim. Bunu Adorno'dan okuduğumu hatırlıyorum. Aslında temelde aydınlanma mitral bir çağdır. Adorno ol Cainer, aydınlanmanın mit olduğunu söyler. O bu şekilde açık söyler. Bunun üzerine düşünürken aslında aydınlanma dediğimiz çağda batıda, bizde böyle bir süreç yok, ama aydınlanmada en kaba bir şekilde bilimin, sanatın, ahlâkın birtakım departmanlara ayırdığını, onların özerk alanlar olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz. Yani aydınlanma ne yapmıştır, dediğimizde kabaca bunu yapmıştır. Hatta sanatı bile kollarına ayırmıştır; yani plastik sanatlar ayrı bir yerde, müzik ayrı bir yerde, şiir ayrı bir yerdedir. Bu düşüncüler

diyorlar ki, siz bunların arasına açarsanız, bunlar eninde sonunda gelip kapanırlar. Yani sanat bilimmiş gibi yapmaya çalışır. Bilim de sanatmış gibi davranmaya çalışır. Anlatabiliyor muyum, Modernlikle ilgili Ramsiye de buna benzer şeyler söylüyor. Modern şiiri de bu şekilde okuduğumuzda, sonuçta şair, sanatçı, o plastik olanı, sanatların karıştırılmaması bağlamında söylüyor Ramsiye bunu.

Sanatların karıştırması aydınlanma düşüncesi için bir tabudur. Diyelim ki işte Apollinelerin yaptığı gibi, şiirle resim yapmak; ama Mallarme'nin yaptığı boşluğu şiiri katmak, o güzellik ilkesini ortadan kaldırmak bir anlamda vezni ortadan kaldırmak modern bir şeydir. Fakat diğeri, Apolline'nin yaptığı şiirle resim yapmaya kalkmak sanatları birbirine karıştırır. Şimdi bütün bunlar bizim şiirimizde de bir şekilde gelişen süreçlerdir. Eninde sonunda gelişen süreçlerdir. Sonra da olmuş olabilir, Tanzimat döneminde de olmuş olabilir. Bu ayrımlar aslında bizim sadece baktığımız şeyin neye yöneldiğini, karakterinin ne olduğunu anlamamıza yarar. Homeros diye bir şairden bahsediyoruz. Homeros'un şiirinde bile kalkan'dan bahsederken çok romantik mısralar okuyabiliyoruz. Yani epik şiirde görmeye alışmadığımız Akileus'un kalkanını tÂrif ederken Homeros, bambaşka bir Homeros olup çıkabiliyor. Yani o parça boyunca şiirin kendi şeyinden uzaklaşıyor ki, bu eski Yunan'daki ayrımlar çok keskindir. Lirik şiir başka bir şeydir, lir eşliğinde söylenir, epik şiir topluluk önünde inşaat edilir, dramatik şiir sahnelenir. Bu ayrımlar muğlak değildir, belirgindir. Tragedya ile komedyaya arasındaki ayrımlar muğlak değildir. Biz bunu sinemada, televizyon dizilerinde, romanda karşılığını bugün buluyoruz. Tragedya orada da devam ediyor. Tragedya komedyaya ile karıştığında trajikomik bir tür ortaya çıkıyor. Yani tüm bunlar aslında birbirine karışmıyor. Mesela şiir, romansıylaştığında modern bir şey oluyor. Dante aslında şiiri romansılaştıran bir şairdir. Daha öncesinde böyle bir şey var mı, ona bakmak lazım. Bu bir kırılma noktasıdır. Biz kendi şiirimizdeki kırılma noktalarına baktığımızda ne görüyoruz,

ne tür özellikler görüyoruz, açısından bu ayrımları akılda tutmak, ama bunlara kapılmamak lazım. Zaten şiirimizde bugün epik, lirik, dramatik şiir bakış açısıyla ya da ephos, pathos, logosla, ya da akıl, ritim, imge ile ölçemiyoruz. Bunları açıklamak için bu kadar şey söyledim.

HAYRİYE ÜNAL

Biçimsel açıdan lirik, epik gibi ayrımlarla ethos, pathos ayrımlar arası çok bariz bir farkı da okuyorum ben. Mesela Âkif gibi şairleri ethos üzerinden okuyarak da aslında batıda o sanatın sekülerleşmesi ile ilişkili bir şeyde şiiri dinsel açıdan kurtarmak gayreti de mi var, acaba ethos diyerek. Aslında bu da tartışılabilir, öyle geliyor aklıma.

HAKAN ŞARKDEMİR

Ethos, pathos, logos nedir? Bunlar üç tür inandırma tabiridir. Ethos, karakterine inandığımız bir insanın sözlerine de inanırız. Yani kahraman olmak zorunda değil, ama dürüst bir kimsenin karakter olarak sağlam bir şahsiyetin söylediği söze inanırız. Ya da mesele acı çeken, kocasını kaybetmiş acılı bir kadının sözüne inanırız. Çünkü onun yalan söyleyemeyeceğini düşünürüz. O bizde pathos dediğimiz inandırma tarzıdır. Patetik bir etki uyandırıyor. Onunla o şekilde bir duygudaşlık kurmaya çalışırız. Logos da akıl yoluyla bizi ikna eden kişidir. Mesela bilimsel birtakım formüller ortaya koyar ya da birtakım dökümantel, belgeselleri ortaya koyduğunda, bakın bu şeyin belgesi budur, bu anlaşmanın belgesi budur. Anlaşma da atıyorum, Rusya ile Osmanlı Devleti arasında bir konuda anlaşmaya varılmıştır, dendiğinde biz artık susuyoruz. Orada bir anlaşma metni var, bir belge var, üzerinde anlaşılmış tarih, orada belgeleniyor. Bilimsel bir şeyi, işte Dünya Güneş'in etrafında dönüyor gibi bir şeyi açıklarken, bir hakikati açıklarken de biz bilimsel bir söyleme ikna oluyoruz, bizi ikna ediyor.

Arap şairlerin şiirinde de vardır. Bütün kasideler ağlayarak başlar. Bakınız muallaka şairlerine, orada Haris'in, Lebid'in, Zuheyr'in, Tarafe'nin, Antere'nin, Amr b. Külsum'un Kâbe'nin duvarında asılı şiirlerinin başına baktığınızda sevgiliyi kaybetmiştir, yeri yurdu viran olmuştur; onunla başlar, ağlayarak girer şiire. Ama o şiir ağlayarak devam etmez. Epik bir söyleyişle ya da işte senin dediğin gibi gerçekçi, romantik olan o değil belki daha çok gerçekçi, uygara çıkar, sefere çıkar, atından bahseder, atını över. Belki onu överken romantik bir evrene girer. Ama onun dışında çok gerçekçi bir şiirdir. Fakat çok patetik bir şekilde, tuhaf bir şekilde başlar. Mesela bir makalede okumuştum; 100 mısra ölçüsünde bir şiirin etkili olabileceği gibi bir şeyden bahsediyor. Bir şiiri yazarken de bizi etkileyen en çok şey, mesela bir kadındır diyor. Güzel bir kadının ölümüdür diyor. Yani bununla birleştiriyor ve orada tekinsiz bir tema var. Bir kuzgun geliyor, sürekli kapıya ya da pencereye vuruyor. Baudelaire de mesela kadını ve ölümü kullanır, ama ona şehri ekler. Baudelaire'i anlamak için Edgar Allen Poe'yu anlamak lazım. Bunları biraz anluyorsak bizim şiirimizi daha iyi anlayabiliriz anlamında söyledim.

HAYRİYE ÜNAL

Aslında etkiyi anlamak için çok iyi bir örnek bu. Etki, okuyucu üzerinde olan bir etki ama biz bir taraftan da okuyucu ne kadar önemliyi tartışan insanlarız. Kendi aramızda da tartışıyoruz, yaptığımız yayınlarda da tartışıyoruz. Mesela bir şiir söz konusu olduğu zaman aramızda tartışırken, bu şiir etkili değil, aslında güzel bir şey yapıyor ama etkili değil. Etki, bence çok tartışılması gereken bir şey, etkili olacak olan kişi kimdir, o kişinin hazır bulunmuşluk düzeyi nedir ki, etkilensin? Genel anlamda ortak bir etki var mıdır, bu bence bugün için özellikle birden fazla yollar denendiği için görsel şiir var, deneysel şiir var, alangart şiir var, klasik kendi tarzı içerisinde etkili olmasını konuşuyoruz. O etki dediğimiz şey kimi etkilemeli,

kimdir etkilenecek olan o kişi? Editörü mü etkilemeli bir şair şiir, 20 yaşında genç bir şair editörü mü etkilemeli, belli bir anlayışı mı etkilemeli? Ortamı mı etkilemeli, kitleyi mi etkilemeli? Şarkı sözü yazarak da bir birçok insan etkili olabiliyor, oradaki o etki konusunu konuşabiliriz.

Benim kafamı şuradan kurcalıyor etki konusu. Biz dergimizde hep çıkarsızlık dedik. Sonrasında kitlenin bizi belirlememesi üzerine de yazılar yazmış insanlarız. Etki dediğimiz zaman da hep başka insan söz konusu oluyor. İkinci kişi, şairin şiir yazmasında ne kadar önemlidir, konusu çok tartışmalı göründü gözüme.

HAKAN ŞANKDEMİR

Etki, aslında tabu sayabileceğimiz mitik bir kavram. Etki her zaman olumsuz olmasa bile çoğunlukla bir şair söz konusu olduğunda, bir şair bir şairden etkilendiğinde biz bunu olumsuz bir şey olarak görürüz. Orijinallik arıyoruz şairde. Türk şiirinde böyle bir durum vardır. Bu aslında bana göre Türk şiirinde ciddi bir sıkıntıdır. Bizim büyük bildiğimiz bütün şairler etki altındadır. İsmet Özel'e baktığımızda çok başka şairlerden etki alan bir şairdir. Yani Turgut Uyar'ın "*Malatyalı Abdo*" şiiri ile İsmet Özel'in "*Mataramda Tuzlu Su*" şiirini, bu iki kişi arasında bir etki, bir devamlılık anlamında bir özellik görüyorum. Yani "*Malatyalı Abdo*"nun başlangıcına bakın bir de İsmet Özel'in "*West Indies, Kızıl Elma, İtaki, Maçın!*" diye başlayan şiirin girişine bakın. Eğer biraz daha dikkatli bakarsak bu etkiyi görebilirsiniz.

Malatyalı Abdo'yu konuşacağız diyelim, bu şiirin gerisinde halk şiirini görebiliriz, Karacaoğlan'ı görebiliriz, Pir Sultan Abdal'ı görebiliriz. Belki çağdaşı şairi görebiliriz, Edip Cansever'i görebiliriz. O şiir de çok yoğun bir şekilde, garip bir şekilde Edip Cansever etkisi vardır. Hatta kendi kendinin etkisi vardır. Her pazartesi kitabında bile o etki devam etmektedir. Mesela daha da dikkatli bir göz Turgut Uyar'da Metin Eroğlu etkisini görebiliriz. Ama Metin

Eroğlu'ya baktığımızda bu sefer başka şeyler konuşuruz. Şimdi bu etkileri yokmuş gibi ya da eleştirel birtakım tespitlermiş gibi okursak, bunların gerçekliğini bulamazsak, bunların yaşanmışlığını anlamaya çalışmazsak, Turgut Uyar niye Karacaoğlan veya Pir Sultan Abdal'dan, halk şiirinden veya türkü formundan etkilensin. O her pazartesi şiirlerin belki Divan adlı kitabının ilk nüvesini oluşturması, işaretlerini taşıması, o da buraya geliyor. Ya da şöyle okuyabiliriz; Malatyalı Abdo şiiri nerede geçmektedir, Malatya'da mı, Adıyaman'ın Kahta ilçesinde mi, Bolkar dağlarında mı, Mersin'in üstündeki dağlarda mı, İstanbul'da mı geçmektedir?

O şiirde deniz vardır. Deniz geçer ve yoğun bir şekilde geçer. Mesela etki kavramı anlayabilmek için merceğimizi edebiyat eserine, eleştiri dediğimiz şiire yöneltmemiz gerekiyor. Yani kavramlar üzerinden de konuşabiliriz meseleyi. O zaman da boşlukta kalır o nesneyi göremeyiz. Bence şiir üzerinden de konuştuğumuzda bu sonucu anlayabiliriz.

Yaşayan bir Turgut Uyar kendi çağdaşından, kendi arkadaşından Edip Cansever gibi bir şairden de etkilenebiliyor. Kendi dinlediği müzikten de etkilebiliyor. Biz yaşlı şairlerin genç şairlerden etkilenebileceğini düşünürüz. Halbuki Batıda da birçok örnek vardır ki, bu düşünceyi ortadan kaldırır. Edouard Manet'nin "*Kırda Kahvaltı*"sı var. Görsel bir unsurun şiire dâhil edildiği hiçbir şiir yoktur o şiirin dışında. Aslında tipografik olarak vardır. Ama bu kadar açık bir şekilde yoktur. Şimdi İsmet Özel'in kendinden sonraki şiirde olup bitenlerden bir etki almadığını hâlâ söyleyebilir miyiz, ya da İsmet Özel'in kendinden sonra olanlara bir cevap veya karşılık vermediğini söyleyebilir miyiz? Bu çok açık bir şey olduğu için bunu söyleyebiliyoruz. Burada Manet'nin bir tablosunun şiire, girişine dâhil edilmiş olması açık bir delil olduğu için biz bunu konuşabiliyoruz. Ama biz bunu mısralara ya da şiirin kendi içine girip araştırmaya kalktığımızda bunu ispat etmemiz zorlaşıyor. Yani kendinden sonraki şairlerden İsmet Özel etki almış mıdır,

dediğimizde, İsmet Özel de belki buna itiraz edebilir, ki etmesinden daha doğal bir şey olamaz, İsmet Özel çok büyük bir şairdir, şair diye bildiğimiz herkesi etkilemiştir. Ya düşüncesiyle etkilemiştir, ya söyledikleri ile etkilemiştir, ya şiiriyle etkilemiştir. Ama bir şekilde etkilemiştir. Ki bundan etkilenmeden kurtulabilen şairler de, şiirden duvarına çarpmadan o duvarı aşabilen şairler de Türk şiirine kalabilir bir duruma gelmiştir şiir. Etki meselesi bizde tabu haline gelmiştir.

Büyük şairler, hep başka büyük şairlerden etkiler taşırlar; işte Eduard'a bakarız bunu görürüz, Paund'da bakarız bunu görürüz. Bizim kendi şairlerimizde de Âkif'e bakarız Tevfik Fikret'i görürüz, Nazım'a bakarız başka şeyler görürüz, hangi büyük şaire bakarsak bakalım birçok etki görürüz, yaşanmışlığın etkisini de görürüz. Edebî plandaki, estetik plandaki etkiyi de görürüz.

HAYRİYE ÜNAL

Aslında özgünlük diye bir şeyin olmadığını konuşmuş da olduk bir nevi. Şair-i Maderzat, işte anadan doğma şair, nevezuhur olmak, özgün olmak, tümüyle orijinal olmanın tümüyle imkânsız olduğunu da konuşmuş olduk böylece belki.

Büyük şair dediniz ya Hakan Bey, büyük şair benim için tırnak içinde bir şeydir. Ben bunu tartışmaya açabilirim her zaman. Ama büyük şair, ya da etkili şair veyahut da çağ açıp çağ kapatan şair dediğimiz türde şairlerin tamamen nevezuhur olmayıp şunu yapmış olduğunu söylemek mümkün oluyor bu konuşmadan sonra. Birçok etkiyi kendilerinde soğurup farklı bir şekilde dönüştürüp kendi damgalarını vurmak üzerine, yani temellük etmek aslında, bir nevi her şeyi temellük etmek, kendisinden önceki her şeyi ne kadar temellük edip daha sonraki çağa ne kadar iyi aktarıyorsan, o kadar büyüyorsun da denebilir şiirde.

HAKAN ŞARKDEMİR

Resim de bu çok açıktır. Mesela Reinhard'ın bir sözü var. "*Sanatçıya sanat diğer sanatçılardan gelir.*" diyor. Sanat eseri diğer sanatçılardan gelir. Başkaları da buna benzer şeyler söylüyor. Seda da, Franstelya da; "*Resim yapmayı başka ressamlardan öğreniriz.*" diyor. Batıda resim geleneği, Klasik dönem olsun Modern olsun. Belki sonrası işte Postmodern dönem için de metinler arasına ya da görseller arasına, Manet'nin o çayırdaki kahvaltıya bakalım arkasında başka ressamlar vardır. Kendi çağdaşı ressamlar vardır, kendi çağındaki birçok şey vardır. Gündelik hayat vardır. Mesela o resim çok skandalvari bir resimdir. Modern resmin doğuşunu bir anlamda, şiirde dedik Boudelaire ve Malerme'dir, öbür tarafta resimde de Manet ile başlar modern resim, romanda Flaubert'le başlar. Bunları anlamak lazımdır. Niye Manet bu resmi sergilediğinde skandalvari bir şey haline geldi? Yani oradaki çıplaklık mı, hayır; çünkü çıplaklık daha önceden de vardı. Daha önce de Manet'nin *Olimpia*'sından önce ya da Çayırdaki *Kahvaltı*'sından önceki çoğu resimde çıplaklık diye bir şey vardı. İnsan bedeni olduğu gibi resmediliyordu. Mesele o değildi. Mesele, gündelik hayatı Manet kompozisyonun içine soktu. Ondan önceki güzellik ilkelerini, perspektifi sarstı. Orijinallik düşüncesini sarstı. En önemlisi belki budur. Orijinalin aurasını yıkan sanatçılardan birisi Manet'dir. Bunlar önemli ya da türleri

birbirine karıştırdı. Orada portre geleneğinin de tarihî resminin de manzara resminin de birçok türün de iç içe geçtiğini görüyoruz. Mevcut teknikleri de dönüştürdü Manet. Birçok özellik var. Halbuki Manet çok uysal bir adamdır. Belki apolitik sayabileceğimiz halim selim bir adamdı. Hiç de öyle yıkmak gibi bir düşüncesi de yoktu. Belki çok ustalara bağlıydı, hürmet içinde yaklaşıyordu. Bir saygısızlık yapmıyordu ama klasik resmi allak bullak etmiştir, altüst etmiştir o tablolar. Bunu anlamak lazım. Bunu Türk şiirinde karşılığını bulabiliyoruz. Bu böyle bir şey, anlatabiliyor muyum? Türk şiirinin başına yerleşiyor.

VURAL AKYA / Yöneten

Çizmiş olduğun tablonun ve vermiş olduğun örneklerin her şairde olabileceğini, özellikle dönüştürücü, öncü şairlerde de yüksek olduğunu söylediniz. Sizlerde de var mıdır böyle, anlattığınız mümkün müdür?

HAKAN ŞARKDEMİR

Bunlar doğallıkla olabilen şeyler. Mesela Elliot'un son döneminde yazdığı bir şiir de Uzunca bir mısra var diyor ki; *"Eskiler, eski adamların kâşifler olması gerekir"*.

İsmet Özel'in *"Bir Yusuf Masalı"*na baktığımızda;

"Eskiler iz sürerdi

Biz muttasıl arıyoruz yeni insanlar.

Arıyoruz âlemin iç yüzünden zihnimize

Yansıyan bir tasarımla gerçeği." diyor.

Bu ikisi arasında bir ilişki var bence. Yani İsmet Özel'in Elliot'un o şiirini bilmemesi mümkün değildir. Elbette ki biliyor. Bu şiirin etkisini, o şiirde, *"Bir Yusuf Masalı"*nda görebilmemiz şaşırtıcı değildir. Ama o etki, bütün şiirin bütünlüğünü dönüştürmemiştir. Şiirin bir yerinde devreye girmiştir. Yani bizim bütün hayatımızı

dönüştürmez bir Sanat eserinin varlığı, bir şiirin varlığı. O şiirin varlığı bizi bir şekilde etki eder. Bir sanat eserinde de açığa çıkabilir, hayatımızın başka bir veçhesinde de açığa çıkabilir.

Günümüz şiiri ile ilgili özetle şunu söyleyebilirim. İlk başta söylediğim akıl, ritim, imge gibi ölçütlerle ilgili daha önceki türler epik, lirik, dramatik, ethos, patos, logos gibi bu ayrıntılarla ölçemediğiniz bir şiirden söz ediyoruz. Artık bir takım göstergeler, şiirde geçen *ev* sözcüğü, *ev*den başka her şeyi karşılayabilir. Yani o bir gösteren olarak metinde “e” ve “v” harfleri, o lekelerin gösterileri *ev* dâhil her şey olabilir. *EV*olabileceği gibi evrendeki sayısız nesne ya da sayısız anlama tekabül edebilir. Anlatabiliyor muyum? Böyle bir şiir var bugün. Ama bunun yanı sıra hâlâ o hani geçmişten bugüne gelen *hece* anlayışı ya da lirik şiir anlayışı ya da Pathos damarından mülhem çağdaş bir şiir de yazılıyor. Ya da daha sokağa inen, daha kitle ile ya da tecrübe ettiğimiz hadiselerle daha çok etkileşen bir şiir anlayışı var. Bugün şiirimizdeki eğilimler birden fazladır. Tek bir hâkim şiir anlayışı yoktur, diye özetleyebilirim. Bir anlamda da millîselleşmiştir şiir, vardığı ve seviye itibarıyla. Bugün şiir, gösterenlerin o anaforu içinde anlaşılabilir. Göstergelerin, düzenli göstergesel bir bilgi içerisinde okunamaz. Mevcut daha önceki vezin kalıplarına, şiiri ölçen birimlere göre ölçülemez. Daha çağrışımsal bir şiir vardır. Bu belki önemlidir. Şair de şiir okuyucusu da izleyicisi de şiiri artık daha çağrışımsal yöntemlerle şiire yaklaşabilir. Yani şairin niyetiyle okuyucunun niyeti hiçbir zaman buluşamaz hâle gelmiş bir şiirden söz edebiliriz.

HAYRİYE ÜNAL

Günümüzde şöyle bir şey tespit edebilirim, bu diğer çağlarla, içinde yaşamakla da ilgili bir şey. İçinde yaşadığımız için çok detayları görüyoruz. Belki İkinci Yeni zamanında da böyleydi. Belki daha önce de böyleydi, ama bugün ifade araçlarının daha çok artmış olmasını ben şiirimizin anlamını değiştirdiğini düşünüyorum. Artık

dışa vurumcu tarafı o patetik tarafı farklı kanallardan açığa çıktığı için şiir artık bugün daha bilimsel bir kanala doğru giden şiir biçimlendirecek günümüz şiirini. Yani o çağrışımsal dedi mesela Hakan Bey, o çağrışımsal boyut başka ifade kanallarında da kendini buluyor. Yani insanlar bugün artık herhangi bir insan. Mutfakta yemeğini yapan bir ev hanımı dahi kendini ifade etmek için herhangi bir mecradan bağlanıp ânında duygularını ifade edebiliyor. Yani duygularını yıllarca bastıran insanlar da artık bugün anlık bir şekilde duygularını ifade edebilen, bunu yayan, hatta bundan dolayı takdir toprak insanlar toplumu halinde olduğumuz için şiirin bu işlevi, bu tarafa kaydığı için de şiir daha bilimsel bir taraftan, logos tarafından da yürüyecek diye düşünüyorum. Patetik tarafını, yükünü bırakarak ilerleyecek bana göre. Bu taraftan, bu kanaldan gidenler başarılı olacak gelecekte benim gözlemim ya da öngörüm bu yönde.

Bilimsel derken de hani bilgiyi de kapsayan, eleştiri de artık bu minvalde ilerleyecek. Bir şiiri eleştirebilmek ve analiz edebilmek için çok fazla şeye sahip olmanız lazım. Yoksa üstüne konuşan herhangi birisi olursunuz. Bir şiirin üstüne herkes bir şeyler söyleyebilir. Ama test edilebilirliği, bir geçerliliğinin olması, bunu başka etkiler doğurması, tekrar edilebilir olması, başka insanların bunu sizin gibi yapabiliyor olması, yapmaya çalışması ile ölçülebilecek bir şeydir bu. Bana ver kötü bir şiiri, ben sana onu iyi diye yutturayım, yazı mÂrifetiyle bunu yapabilirim. Bunu Hakan Bey de yapar, bunu yapmak bir mÂrifet değildir. Bu bir eleştiri değildir. Tekrar edilebilir olan, öğretici olan başka bir şey öğretebilen o anlamda bilimsel, bir kere bilgi ile doğrulanabilir olmalıdır.

Hakan Bey'in hep vurgu yaptığın etki, izlenimi de anlatan bir şeydir. Etkiyi tamamen dışarıda bırakamam ki. Etki ve izlenimi tamamen dışarıda bırakamam. Ama kimin etkilendiği ve kimin izlenim sahibi olduğu da çok önemlidir. Yani Ataç izlenimci bir eleştirmendir ama Ataç boş bir adam mı, yani Ataç bir şiire iyi dediği zaman o şiir iyidir yani aslında. Sadece yöntemlerini tartışabiliriz Ataç'ın.

VURAL KAYA / Yöneten

Günümüzde bu hâlâ devam ediyor bana göre. Söylediğiniz kadar kötü bir şiiri okurunu, kitlesini seçerek iyi bir şiir olarak lanse edebilmenin de çok tutacağına inanmıyorum.

HAYRİYE ÜNAL

Bu özellikle bugün tutar. Bakın ortamda otorite olduğunu düşündüğümüz birisi eğer üzerine belli miktar oynarsa, ortalama bir şeyi iyi diye belli süre götürebilir ve bunun örnekleri de var. Şimdi burada isim isim sayarak bir ifşa ya da teşhir işine girmek istemiyorum. Ama böyle şeyler var, böyle şeyler oluyor. Aslında eleştirinin bir işi de bu tür maskeleri de indirmek olmalıdır. Böyle bir adam var adamı Türk şiirinin prensi gibi takdim ediyorlar. Ama yok öyle bir prens. Ben bakıyorum prens değil. Adamın yazdığı şiir de Mehmet'in yazdığı şiir ile aynı. Ama Mehmet'in prens olma potansiyeli yok. Adama bakıyorsun birisi kafasına taç koymamış. Ama öbürüne koymuş. Bunu biz söylemiyoruz diye, ben söylemiyorum, Hakan Bey söylemiyor, öteki söylemiyor diye bir süre gidiyor bu. Kalır mı, kalmaz elbette. Ama bir süre gider. Kim kalmış ki, yer altında magma kalır, altın madeni kalır. Şiir dediğin şey zaten uçucu bir şeydir. Yani Yunus Emre kaldı, Yunus Emre çok şiir yazıyordu da kaldı da ben de iyi bir şey yazdıysam kalacağım, böyle bir şey yok. Konuşarak da kalırsın. Kalmak öyle metnin bir maden gibi sağlayacağı bir şey değildir. Etkiler toplamı diye o kadar konuşuyoruz. Bir metnin kendini konuşturması da gerekir, üstünde konuşturması da gerekir. Yani metni, hiçbir zaman bir element gibi düşünemezsiniz. Kıymetini, kendi kendini ortaya koymaz, onun üzerinde insanlar üzerinde etkili olduğu zaman, konuşulduğu zaman etkili olur. Hakan Bey Mesela Ezra Paund dedi konuşması içinde. Ezra Paund'u bugün sana önemli gösteren sadece metni değildir. İçinde bulunduğu harekettir. Ezra Paund 50 tane adamla yazışmış. Her biriyle 500 sayfalık kitapları var adamın. Joyce'u ortaya çıkaran adam bu.

Lukovski diye bir adam var bir şiirini çevirdik biz bu sayıda. Lukovski'ye 500 sayfa yazmış. Oturmuş yazmış adama şiirin nasıl olacağına dair, bunları yaptığı için var bu adam. Şiiri yazdım, metni ortaya koydum, çok değerli bir metindi de altın madeni gibi buldular, böyle bir şey yok. Yani kalıcılık ile ilişkili bir yanlgı var, o yanlgıya çok da aldanmamak lazım. Çok metafizik bir şeydir kalıcılık konusu.

VURAL KAYA / Yöneten

Ne olacak bu şiirin hâli?

HAYRİYE ÜNAL

"X kuşağı" olarak Hakan Bey'le beraber her işi yapıyoruz. Yapmak zorundayız; şiiri de yazacağız teoriyi de yazacağız, eleştiriyi de yapacağız, başka çaresi yok.

VURAL KAYA / Yöneten

Güncel olduğu için örnek vereyim. Bu dergide, bu sayıda hangi şiir var, diye vicdanımızla baş başa kalınca, şiirleri okuyup hangisi hoş olmuş diye vicdanımız bir karar veriyor, değil mi? Söylediğiniz etki var değil mi? Ortak bir etki, ortak bir kanaatiniz var mı? Mesela editör şiiri seçmiş ve koymuş, ama birkaç tane şiiri okuruz kalburun üzerinde tutarız, burada genelde şiirden anlayan, hem eleştirmen hem şair, on tane çok önemli iyi şairi koysan; aslında etkilenmiyoruz diyoruz ama etki var tabii, ama çok değil diyoruz, bunların da tam tersine iyi şiir varsa, iyi bir metin çıkmışsa ortaya, on tane isim koysak ve hepsi de hemen hemen iki tanesini seç desek, o ikisini seçer. Mesela "Tadat"ı ortaya koysanız, "Tadat"ın gerçekten şiirden anlayanlar tarafından etkilenilmeyeceğini mi ifade edeceğiz? Varsa güzel bir şey ortadadır.

HAKAN ŞARKDEMİR

Var tabi. Şöyle, iki türlü bakış açısı var. Bir bakış açısı, aynı zaman dilimi içinde iki dergide iki yazı okudum kitaplar hakkında bilgi sahibi olmak için. İkisinde de birbirine çok karşıt iki hüküm çıkıyor. Birisi bu şair diyor, kurucu şair değildir diyor. Çağdaşı birtakım isimlerden bahsediyor, o isimler kurucu şairlerdir diyor. Ama bu değildir diyor, herhangi bir şey inşa edememiştir diyor. Sürekli kendisinin bir şiiri var diyor. Diğer bakış açısı da diyor ki, burada şu geleneği o kadar derinleştirerek söylüyor ki, ta Âkîflere kadar gidiyoruz ya da başka şeylere, başka dönemlere gidiyoruz. Oradaki gerçekçilik algısının yeni formudur diyor. Yeni Gerçekçiliktir diyor ya da yeni bir aşamadır diyor. Şimdi onun başlatıcısı olarak söylüyor, onu kurucusu olarak söylüyor. Bu ikisi de eleştirel bir bakış açısıdır, ikisini de saygı ile karşılamamız gerekiyor, ama iki bakış açısının da nesnel birtakım dayanakları vardır ya da birtakım subjektif yargılardan ya da kişisel birtakım önyargılardan boş inançlardan da besleniyor olabilirler, ama eleştirel birer metin önümüze sunmuşlardır. İkisi de aynı edebî nesneden baktılar. Fakat farklı sonuçlara varmışlardır.

Burada hem nesnel hem subjektif birtakım şeyler devreye girmiştir ve sonuç farklı olmuştur. Yani birbirine bütünüyle karşıt iki sonuç çıkmıştır. Biri demiştir ki bunda kuruculuk vasfı yok, diğeri de kuruculuk vasfı var, sonucu çıkmıştır. Yani biz bunun nesine güvenebiliriz?

Bunlar ortak olduğunda acaba güvenimiz sağlanacak mıydı? İkisi birden bunun kurucu olduğunu veya tam tersini söyleseydi bizim buna inanmamız mı gerekecekti? Yani ortak kanaat aslında bir şeyi söylemez. Söylemesi gereken şey, Hayriye Hanım'ın da söylediği gibi, bilimsel olandır, nesnel olandır. Yani ona izlenimlerimizle yardımcı olabilir. Kanaatlerimiz ya da önyargılarımız karışabilir, müdahil olabilir, ama sonuçta o nesnellik vasfını büyük

ölçüde yitirdiğimiz zaman o tutarlılık, nesnellik, eleştiride, şiire bakışta, edisyonda, o nesnelliği yitirdiğinizde, biz şiirimiz hakkında yanlış yargılara varabiliriz. Yani bugün şiiri çok değerli genç arkadaşlarımız var. Şiir üzerine düşünen, eleştiriye kafa yoran, fakat yanlış hükümlerle, mesela biraz önce dedik ya etkilenme meselesi, genç şairden yaşlı şair etkilenir mi, buna benzer bir şey ama burada zamanda yolculuk söz konusudur. Yani bir sonraki dönemde çıkan şairler, bir önceki dönemdeki şairleri zamanda yolculuk yaparak etkiliyorlar ve geri dönüyorlar. İlk önce 2000 şiir ortaya çıkıyor, ama 2000 şiirinde 2010 şiirinin etkisiyle ortaya çıkıyor. Böyle bir şey söz konusu olabilir mi? Ama böyle okuyan, çok da sağlam bir takım eleştirel donanımına sahip arkadaşlarımız var. Bunlar üzerine kitaplar çıkıyor. Yani halimiz nice...

Bütün bunların eleştirilerin, şiir edisyonunun ya da dergi yayıncılığı veya kültürel birtakım nesnelere okumanın yolu, bence nesnel, tutarlı bir şeye ve boş inançlardan, boş önyargılardan olabileceğince uzak bir okumaya bağlıdır. Ve şöyle bir şey gereklidir; siz bir şairi, diğer şairlere göre okumanız gerekir. Kendinden önceki şairlere göre okumanız gerekir, kendi dönemindeki şairlere ve kendinden önceki dönemdeki şairlere göre, onun eserleri ile bir arada, hem düz yazı metinleri, mesela şiir üzerine düşünmüşse, mesela şiir üzerine düşündüğü şeyleri dikkate almanız gerekir. Hem de şiirlerinin aşamalarını dikkate almanız gerekir. Çünkü bu aşamaların birbirini takip etmesi gerekmez. Bir şair sazı eline aldığı zaman hep aynı şekilde söylemesi beklenir. Bunun da orijinal olduğu söylenir. Yani her şairin bir tarzı vardır. Hep Edip Cansever, halbuki biraz önceki örnekte Turgut uyar da Edip Cansever'den okuyor. Mesela bunlardan da hiçbir rahatsızlık duymuyor, hiçbir sıkıntı yok bence. Mesele bu değil.

VURAL KAYA / Yöneten

İyiye mi gidiyoruz, kötüye mi gidiyoruz?

HAKAN ŞARKDEMİR

Bence iyiye gidiyoruz. Bizim şiirimiz dünya şiiri seviyesiyle aynı seviyede, belki de üzerinde diyebiliriz dünya şiirinin vardığı irtifayı söz konusu ettiğimizde. Yani Gılgamış'tan Zenoteks'e kadarki bir dünya şiirini ele alalım, biz de ta Âşık Paşalara, hatta Dede Korkutlara gidelim, o günden bugüne şiirimizi alalım, bizim şiirimiz böyle hiç de yabana atılacak bir şiir toplumu değildir. Bizim mesela romanımızı, resim sanatımızı konuşurken zorlanırız. Yani şair örneği gibi verdiğimiz örnekler vermekte zorlanırız. İşte Flaubert'ten Dostoyevski'yi, Tolstoy'u konuştuğumuz gibi bizim romancıları konuşamayız. Konuşmak biraz zordur. Ama bizim şairlerimizi sayarken Sezai Karakoç, İsmet Özel ya da Turgut uyar, Ece Ayhan gibi bir şairi söz konusu ettiğimizde hiç böyle eksiklik hissetmeyiz. Yabancı şairler Kamık'mış, Eza Pound'muş, Thames'miş, Heroda'ymuş bunlarla kıyaslamayız bile. Bizim böyle büyük şairlerimiz var. Bugün de vardığımız seviye itibariyle bence şiirimiz çok ileridedir. Şiirimize görsel şiirin ötesinde hacimlilik de girmiştir bence. Dijital olan şeyler de şiire dâhil olmuştur, boşluk da girmiştir, her şey

olmuştur, her şey mümkündür şiirde. Bütün mümkünlerin kıyasında bir şiirimiz var. Bir söz sanatı olmanın zirvesine çıkmıştır. Bir anlamda Doğu klasik şiirimizde ya da modern şehrimizdeki formasyonlar devam etmektedir, daha da gelişmektedir; ama buradan ne çıkar, ben bilmiyorum. Hâlâ Hece Şiiri ile büyük işler yapabilirsiniz. Bir de daha öncekilerin yaptığını tekrar edersiniz. Yani Büyük işler yaparken çok yeni bir şey yapabilirsiniz ki; ben bugün o gelenekte yeni bir şey yapan birini göremiyorum. Belki bu benim eksikliğim olabilir. Yeni bir şey yapmak mümkündür. Elektronik ortam gibi şeyler varken, internet, bilgisayar gibi şeyler varken bu hecedeki, vezindeki, aruzdaki düzenlilik şeyini barkotta, yazılımda göremiyorsan, bunları birleştiremiyorsan, o zaman düşünmen gerekir. Hece şiiri o muhafazakâr alanda, dünyanın içinde kalır gider. Orada en mükemmel örnekleri okumaya devam ederiz. Ama bugünün çağdaş insanına hiçbir şey katmaz, diye düşünüyorum.

VURAL KAYA / Yöneten

Umudum bir anda yükseldi. Hayriye Hanım söz sizin.

HAYRİYE ÜNAL

Hakan Bey'in sözlerine şunu ekleyebilirim. Bugünün Türk şiiri ne durumda, dünya ölçeğinde mi, konusunda şunu bir yanığı olarak belki insanlar farkında değildir, hani İngilizcenin dünya üzerindeki yaygınlığı bazı şeyleri bizden üstünmüş gibi gösteriyor olabilir; ama böyle bir şey yok. Ben de bu anlamda Hakan Bey'e katılıyorum. İrtifayı kendi dilin içinde ölçmek gerekir. Yani Türkçe içinde olan bir olaydır. Eğer diyelim ki Nobel almıyorsa, Nobelli olan şairin şiirlerine çevirilerden de bakılabilir. Herhangi bir Türk şairinden daha üstün

olmadığını gözünle görebiliyorsun. Bunu irdeleyebiliyorsun. Bakarak gördüğümüz bir şey bu. Dolayısıyla teknoloji gibi bir şey değil bu, teknolojik olarak büyük bir devlet, çok büyük bir prodüksiyonla film yapabilir ve üstünmüş gibi görünebilir, ama şiirde bu irtifaları o şekilde karşılaştırmamak gerekiyor. Çünkü dünyada da birçok çete var ve dünyasal yaygınlık bu çeteler üzerinden yürüyor. Birçok lobi var. Dolayısıyla hani Türk şiirini ben hiçbir başka dildeki şiirle bu şekilde ölçmüyorum. Yani söz gelimi Hakan Bey burada olduğu için onu söylemiş olayım, onunla aynı kıymetli birçok şehidimiz var, bunlardan herhangi birisi bugün Nobel alan herhangi bir şairden, şiirle ilgili konuşan birisi olarak daha aşağı değil benim gözümde. Bunun irtifasını dil üzerinden veya şöhret üzerinden ölçemeyiz, demek istiyorum. Dünyasal kabuller üzerinden ölçemeyiz. Dolayısıyla o anlamda şiirsel irtifayı sadece kendimiz değerlendirebiliriz. Türk şiirini değerlendirecek olan kişiler de Türk şairleri ve Türk eleştirmenleridir. Bu da dışarıdan gelecek herhangi bir kabulün bizim değerimizi arttıracığına inanmıyorum. Tabii ki algılar açısından böyledir. Ünlülük, kabuller açısından tabii ki böyledir; ama biz, hani kıymet bilimsel bir bilgi dedik ya eleştirinin bir konuşanın sahip olduğu kanaat, bir değer var ya, işte oradan konuşarak söyledim bunu.

HAKAN ŞARKDEMİR

Bu Nobel meselesiyle ilgili şunu söyleyebilirim. Nobel ödülünün şiir için ne bizde ne de batıda bir karşılığının olduğunu düşünmüyorum. Mesela Amerika'da Ezra Pound'a Nobel ödülü vermediler, vatan hainliğinden akıl hastanesine kapattılar. Bizde Namık Kemal'in vatan, millet kavramları ilişkisi ne ise aslında

Ezra Pound da öyledir. Yani böyle bir adamı 13 sene akıl hastanesine kapattılar.

İşte Nobel ödülü verdikleri lirik şair Louise Glück'tür. Bizim şiirimizde vasat şair yoktur, ama en vasat, en ortalama şair, en sıradan şairi alalım ve yan yana koyalım. Kıyaslanamaz bile. Hani bunu anlayabiliriz, İngilizce biliyor olsak da o tercümelere okusak da bu sonuca varabiliriz, diye düşünüyorum.

Ben batıda Anglo-Amerikan, Anglo-Sakson şiirini kısmen, Kanada, Amerika şiirini takip ettiğim kadarıyla hiç böyle bir isme rastlamadım. Birçok isme rastlıyorum, birçok kadın şair ismi duydum. Ama bu kadıncağıza rastlamadım. Geçende İngiliz şairi Anthony Etherin'i yayınladık. Yeni şiirler yazan bir şair. Bizim dergimiz de onun şiirlerini çevirdi. Mesela onun örnek verdiği bir kadın şair var. Açın bakın o kadın şairin şiirlerine. Ne kadar güçlü, kadar güzel şiirler, ama Nobel verilmemiş kendisine. Yani bu Nobel'in sanatta ve şiirde bir karşılığının olduğunu ben düşünmüyorum. Arkada bir takım ideolojik şeyler olabilir, yani Elliot'a da vermemişlerdir. Ama başkalarına vermişlerdir. Tamamen politik, ideolojik olabilir, diye düşünüyorum.

VURAL KAYA / Yöneten

Her iki konuşmacımıza da çok teşekkür ediyorum.

TYB KONYA'DAN “ŞİİRİMİZ NE DURUMDA?”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, 2020 yılı kültürel etkinlikler takvimi doğrultusunda, “Şehre Sözümüz Var” anlayışı ile sürdürdüğü programlarını Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkılarıyla her hafta izleyicileriyle buluşturmaya devam ediyor.

Bu hafta şair-yazar Vural KAYA'nın yönettiği; Cumartesi günü saat 14.00'te başlayan ve sanal ortamda gerçekleştirilen programa konuk olarak katılan Eleştirmen-Şairler Hakan ŞARKDEMİR ve Hayriye ÜNAL, “Şiirimiz Ne Durumda?” konusunu ele aldılar.

Şiirimizde modernleşme olgusu üzerinden başlayan programda, modern şiiirden söz etmek için modernlik kavramı üzerinde durmak gerektiğini vurgulayarak söze başlayan Eleştirmen-Şair Hakan Şarkdemir, şiirimizdeki ilk modernlik hareketinin Tanzimat dönemi edebiyatı ile başladığını belirtti. Tanzimat dönemi ile birlikte şiirimizin fars etkisinden kurtularak Türkçeleşmeye başladığını, şiirimizde modernizmin Türkçeye daha fazla yer açtığını ifade etti. Modern Türk Şiirine bir çerçeve çizerek Türk şiirinin modernizm ile buluşmasındaki dönemeçlerinden bahsetti.

Şiirimizde modernlik algısı, modern eğilimler ve şiirimizin modernizm ile olan münasebetinden bahseden Eleştirmen-Şair Hayriye Ünal ise şiiri; etik, lirik ve dramatik olarak tasnif etmenin eleştirmenler ve şiire yeni başlayanlar açısından faydalı olduğunu, ancak bunun detayları kaçırmamıza neden olacağını söyledi. Günümüz şiirinin bu ayrımlarla ölçülemeyeceğini belirterek modernizmi deneyimleyen şairlerin beslenme kaynakları ile etkilenme alanlarından ve Türk şiirinin modernizm ile olan tecrübelerinden bahsetti. Bilginin (logos) modern Türk şiirinin önümüzdeki süreçte önemli unsuru haline geleceğini düşündüğünü belirtti.

Modern Türk Şiirinin ele alındığı program izleyiciler tarafından yoğun ilgi gördü. Programı yöneten Vural Kaya, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi adına katılımcılara ve izleyicilere teşekkür etti.

#şehresözümüzvar

SELÇUKLU MİNYATÜRLERİ
ÜZERİNDEN BİR MEDENİYET OKUMASI

Konuşmacı
Dr. Zekeriya ŞİMŞİR

31 EKİM 2020/CUMARTESİ
SAAT: 14.00

Yöneten: Mustafa GÜDEN

CANLI YAYIN

facebook/TYB Konya Şubesi
youtube/TYBKONYA
instagram/tyb_konya

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

KATKILARIYLA

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
GİR
MERAM
KARATAY

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

Dr. Öğr. Üyesi ZEKERİYA ŞİMŞİR

-ÖZGEÇMİŞ-

Zekeriya Şimşir, Konya'nın Ilgın İlçesi, Yukarı Çiğil Kasabası'nda doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Konya'da tamamladıktan sonra Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi bölümüne girdi. 1987 yılında bu bölümden mezun olduktan sonra Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nde memuriyet hayatına başladı.

1990 yılında yüksek lisansını tamamladı. Aynı yıl Ereğli Müze Müdürlüğü'ne atandı. Burada Müze Araştırmacısı ve Müze Müdürü olarak görev yaptı. Askerlik hizmetini yedek subay olarak yaptıktan sonra tekrar Ereğli Müzesi'ndeki görevine geri döndü.

1994 yılında Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Sanatı Ana Bilim Dalı'na Araştırma Görevlisi olarak atandı. 2002 yılında doktorasını tamamladı. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dr. Öğretim Görevlisi olarak görev yaptı ve derslere girdi.

2011 yılında Konya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü'ne Yard. Doç. Dr. olarak atandı. Yaklaşık on dört yıl Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüklerinde Sanat Tarihçi üye olarak görev yaptı. Şu an Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sanat Tarihi bölümünde görevine devam etmektedir. Evli ve üç çocuk babası olan Zekeriya Şimşir'in alanı ile ilgili yayınlanmış çalışmaları bulunmaktadır.

SELÇUKLU MİNYATÜRLERİ ÜZERİNDEN BİR MEDENİYET OKUMASI

TYB Konya Şubesi'nin her hafta yaptığı etkinliklerden bu haftaki konumuz; “Selçuklu Minyatürleri Üzerinden Bir Medeniyet Okuması” şeklinde olacaktır. Öncelikle bana bu fırsatı veren Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube başkanı Ahmet Köseoğlu Bey'e ve Yönetim Kurulu üyelerine ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Medeniyet, “Medîne” kelimesinden türemiş olup, medenî ise; şehre ait, şehir ile ilgili, şehirli anlamlarına gelir. Dolayısıyla medeniyet insanların yerleşik hayata geçmesiyle, şehirleşmesiyle, şehirlerin bayındır ve mamûr olmasıyla başlamıştır denilebilir. Medeniyetin birçok tanımı yapılmıştır, yapılabilir. İnsanların nesilden nesile tevarüs ettirdikleri, teknik, sosyal, siyasî, kültürel, ahlâkî, dinî ve târihe... ait maddî ve manevî müktesebâtıdır diyebiliriz. Medeniyetin bu unsurlarından biri de sanat eserleridir. Sanat eserlerinin bir şubesi de resim ve minyatürlerdir. Selçuklu minyatürleri detaylı olarak incelendiğinde, Selçuklu medeniyetinin parametrelerini okumak mümkündür.

Minyatür, Fransızca veya İtalyanca “**miniature**” kelimesinden türemiştir. Batı dillerine de teşmil edilebilir. “**Minyatür**”; küçük, ufak tefek anlamına geliyor. Bu anlamda örneğin “**minyatür araba**”, “**minyatür ev**” diyoruz, küçük araba, küçük minyatür ev anlamına geliyor. Ancak tabii ki her terimin olduğu gibi ıstılah olarak minyatürü de ele aldığımızda birçok tanımı var. Kısaca şöyle tanımlayabiliriz; el yazması kitaplara boya ve altın varakla gayet itinalı ve ince olarak yapılmış olan resimlere minyatür diyoruz. Minyatür sanatı, ayrı bir şekli ve anlatım dili olan kitap sanatlarının bir şubedir. Kitap sanatları deyince neleri zikredebiliriz? Hat sanatı, tezhip sanatı, minyatür sanatı, cilt sanatı, ebru sanatı gibi dalları vardır. Bunların önemlilerinden birisi de minyatür sanatıdır. Minyatür Sanatı metin ve görsel resimlerden oluşuyor. Osmanlı döneminde bunlara “**Nakış**” denilmiş, bu işi yapanlara da “**Nakkâş**” denilmiş. Yapılan resimlere de “**Tasvir**”, bunları yapanlara aynı zamanda “**Musavvir**” de denilmiş.

Minyatür bir söz sanatı değil, bir resim sanatıdır, ama diğerlerinden tamamen farklıdır. Bunun da kendine has özellikleri vardır. Kullanılan malzemeler; boya, altın yaldız, varak gibi malzemelerin yanında tabii bunun işleneceği yüzey olarak kâğıt, kâğıdın da terbiye edilmesi gerekiyor. Yani aharlanması gerekiyor. Bunun dışında küçüklü büyüklü fırçalar kullanılıyor. Minyatürde kullanılan boyalar genellikle sulu boya cinsinden oluyor. Çizgiler ve ince şekiller genellikle tüy kalem denilen fırçalarla yapılıyor. Nakkaşlar genellikle yaptıkları resimlerin altına isimlerini koymuyorlar. Bu özellik İslâm sanatının geneline de teşmil edilebilir. İsimden, imzadan imtinâyı mütevâzilikle de açıklayabiliriz. Eğer imza var ise bu sernakkaşın imzası olabiliyor. Zaman zaman bunların da Nigârî gibi, Levî gibi mahlas kullandıklarını da görüyoruz.

Minyatür, genellikle bir kitap sanatıdır. Mutlaka bir metni var ve metni açıklayan da görsel malzemeler, resimler veya minyatürler var. Dolayısıyla minyatür sanatında öncelikli husus, kitabın da

konusu olan metinlerdir. Metni açıklayan da resimlerdir. Mutlaka bunların da birbirleriyle bağlantısı oluyor. Genellikle minyatürlerde manzara kurallarına uyulmuyor. Perspektif ve derinlik dediğimiz hususlar olmuyor. Yani ön planda da olsa arka planda da olsa resimler büyüklü - küçüklü yapılmıyor. Genellikle büyüklü-küçüklü yapılması daha çok statüye bağlı olarak değişiyor. Diyelim ki bir resim grubunda bir figür, daha büyük yapıldıysa mutlaka onun statüsü daha büyüktür. Ya bir sultandır, ya bir meliktir, ya bir devlet ricalidir veya önemli bir bilim adamıdır. Dolayısıyla diğer figürlerden farklı bir özelliği mutlaka vardır. Manzara kurallarına uymuyor; manzaradaki, resimdeki renklerin tonları olmaz. Minyatürde ön planda da olsa arka planda da olsa renklerin tonlarında bir değişiklik görülmez. Modern resimde ön plandaki renkler daha canlı, geri plana gidildikçe de daha pastel renklerin kullanıldığını biliyoruz. İşte minyatürlerde böyle bir husustan bahsedilemez.

Minyatürde derinlik yoktur. Ne figür ne de eşya birbirinin arkasında gösterilmez. Resimlerin bir kısmı önde, bir kısmı arkada sıralanabilir. Genellikle manzara kurallarına uyulmaz. Minyatür sanatçısı figürlerin tamamını göstermek ister. Bir de tafsilâta, derinliğe, inceliğe çok dikkat ederler. Diyelim ki bir yaprağı tasvir ettiklerinde yaprağın en ince çizgisine kadar bunu göstermek ister. Bir ceylan tasvir etmek istediğinde de ceylanın göz rengine, gözündeki en ince detayına kadar bunları resimlendirmek ister.

Minyatür sanatının özelliklerinden bahsetmek gerekirse; tarihî kaynaklar içerisinde tek görsel kaynaktır. Tarihî birçok belge günümüze kadar gelmiştir. Tahrir defterleri, hurûfât defterleri, şeriye sicilleri, beratlar, nişanlar gibi belgelerde çok önemli bilgiler vardır. Ancak buradaki bilgiler, eksik olabilir. Bu tür eksiklikleri yazma kitapların içerisindeki minyatürlerde buluyoruz. Tarihî belge niteliğinin yanında estetik kıymeti de minyatürlere ayrı bir zenginlik kazandırıyor. Kültürel kimliği ifade ediyor. Yani yapıldığı dönemin kültürünü, sanatını, dinî inanış biçimlerini, kıyafetlerini, mimarisini

ve buna benzer özelliklerini minyatürlerden öğreniyoruz. Devrin yaşantısı, cülüs merasimleri, elçi kabulleri, padişah alayları, saraya ait âdâp, erkân, hiyerarşi, savaş tasvirleri, ordu tasvirleri, av sahneleri, şehir tasvirleri, cenaze merasimleri gibi birçok konuyu, olayı ve ayrıntıyı minyatürler aracılığıyla öğreniyoruz. Hangi dönemde yapıldıysa o dönemin sanatlarını ve zanaatları hususunda önemli bilgiler edinebiliyoruz. Osmanlı döneminde şenlikler, surnâme törenleri Sultan Ahmet Meydanı'nda yapılıyordu. Bu meydan hiçbir zaman önemini kaybetmemiş, Roma'da ve Bizans'ta hipodrom olarak kullanılmış, Osmanlı döneminde de At Meydanı olarak isimlendirilmiştir. III. Murad'ın şehzadeleri için yapılan sünnet merasimleri de 1582 yılında Sultan Ahmet meydanında yapılmış ve bu törenlerde İstanbul'un bütün esnafı geçit alaylarında yer almıştır. Dolayısıyla birçok esnaf gruplarını, din adamlarını, sanatçıları, zanaatkârları bu minyatürlerden öğrenebiliyoruz.

Hangi dönemde yapıldıysa o dönemin mimarî anlayışı, süsleme anlayışı, kılık kıyafetlerin biçimi, deseni vb. özelliklerini minyatürler aracılığı ile öğreniyoruz.

Yine şehirlerin fizikî yapısı hakkında ilk elden görsel kaynaklar minyatürlerdir. Özellikle bu konuda bir örnek vermek isterim. Matrakçı Nasuh, Kânûnî Sultan Süleyman'ın İran seferini anlatan Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn isimli eserinde İstanbul'dan hareket edilerek, batıdan doğuya bütün güzergâh kat edilmiş, Tebriz'e kadar bütün menziller üzerindeki şehirler, akarsular, bitki örtüsü, dağlar, taşlar, her şey tasvir edilmiştir. Konya'nın ilk görseli de Matrakçı Nasuh'un yapmış olduğu bu eserde yer alan minyatürdür. O minyatürde Konya'nın sularla çevrili olduğunu, şehrin mimari dokusunu, Gevele Kalesi'nin iki kaleden müteşekkil olduğunu, Takeli dağın üzerinde surların bulunduğunu, dış surların dışında da Mevlâna külliyesinin yer aldığı görülmektedir ki, Mevlâna külliyesi Konya surlarının on iki kapısından biri olan Bab-ı Aksaray'ın hemen dış tarafında bulunuyordu. Konya'nın en eski fizikî yapısını

gösteren görsel kaynak, Matrakçı Nasuh'un yapmış olduğu minyatürdür. Tabii o dönemde resim yok; ancak geç dönemlerde batılı seyyahlar geliyorlar, gravürler yapıyorlar. Bir de ancak 19.yy.'dan itibaren siyah beyaz resimleri görebiliyoruz. Dolayısıyla 16. yy.'da Konya'nın fizikî durumu nasıldı?, mimarî yapıları nasıldı? Savunma sistemi nasıldı?... gibi sorulara görsel olarak ilk elden cevap verebilecek kaynaklardan biri de minyatürlerdir.

Bu girişten sonra İslam resminin gelişimine bir bakmakta gerekir. Nasıl ki İslâm sanatının bir teşekkül/oluşum süreci varsa, İslâm resim sanatının da bir teşekkül süreci vardır. İslâm'ın zuhur ettiği ilk dönemde, Araplar'ın plastik sanatlar anlamında bir birikimleri yoktu. Ancak kadîm bir sözlü gelenekleri vardı. Edebiyatta, şiirde son derece güçlüydüler. İlk fetihlerle beraber İslâm orduları farklı kültürlerle, farklı sanatlarla yüz yüze geldiler. Kudüs'ün, Mısır'ın, Suriye'nin fethiyle birlikte Bizans sanatıyla yüz yüze geldiler. İran'ın fethiyle, kadîm Pers ve Sasânî kültürleriyle karşılaştılar. Mimaride ve resimde bu kültür ve sanatların etkisiyle ilk eserler verilmeye başlandı. Emevî dönemindeki Şam Ümeyye Camisi'nde mozaikten yapılmış olan doğa ve kent tasvirlerini, Kubbetü's-Sahre'de yapılmış olan bazı bitkisel süslemeleri ve çöl saraylarında yapılmış olan duvar resimlerini biliyoruz.

Abbâsî dönemiyle beraber Türkler, Abbâsîler'in hassa ordusuna girdiler, dolayısıyla Türkî unsurlar da İslâm sanatına katılmaya başladı. Bu dönemde Uygur resminin etkileri de İslâm resmine girmiş oldu. IX. yüzyılda Abbâsîler döneminde çok önemli ilmî faaliyetler var. Beytü'l-Hikme isminde bir kurum kuruluyor ve tefsir, kelâm, hadis gibi Arap dili ve belâgatı gibi dinî bilimler anlamında, hem de müspet bilimler anlamında çok önemli gelişmeler oluyor. Hz. Peygamber (sav)'in; **"Hikmet mü'minin yitiğidir, onu nerede bulursa alır."** hadisinden hareketle, antik dönemde Sanskritçe, Yunanca, Latince yazılmış olan kaynakları Arapça'ya çeviriyorlar ve müspet bilimlerin, pozitif bilimlerin temelleri atılıyor. Antik

dönemde yazılmış olan bu türdeki yazma kitap eğer resimli ise resimleri de birebir kopya ederek Arapça çeviriyorlar ve ilk minyatürlü yazmalar da XI. yüzyılda ortaya çıkmaya başlıyor. Bunlardan eczacılıkla ilgili, şifalı bitkilerle ilgili olan *Materia Medica* isimli eser Arapça'ya *Kitâbü'l-Haşâiş* diye çevriliyor.

Selçuklu minyatürü paydası altında üç tane bölge var. Birincisi Selçuklular'ın hâkim olduğu Başkent Konya ve çevresi, ikincisi Artuklular'ın hâkim olduğu Diyarbakır, Mardin çevresi, üçüncüsü ise Zengîler'in hâkim olduğu Bağdat ve civarıdır. Bütün bu coğrafyalarda üretilmiş olan minyatürlü yazmalara Selçuklu üslûbu deniliyor.

Materia Medica (Kitâbü'l-Haşâiş) eczacılıkta, tıpta kullanılan şifalı bitkilerle ilgili bir yazma'dır. Haşîş, kuru ot anlamına gelmekte olup, haşâiş de bu kelimenin çoğuludur. Kitabın yazarı Milâdî 64 yılında Kilikya bölgesinde, Adana yakınlarındaki Anazarba kentinde doğmuş olan Pedanius Dioscorides'dir. Dioscorides, Hıristiyan olmamış, putperest olarak kalmış olan bir Anadolulu'dur. Yazmada iri yapraklı, iri çiçekli şifalı bitki tasvirleri ve bazı hayvan tasvirleri yapılmıştır. Bunun yanında Dioscorides'in de tasvir edildiği bazı tabipler ve Antik dönem filozofları da resmedilmiştir.

Materia Medica-Kitabu'l-Haşâiş'te yer alan bitki ve hayvan figürü

Bu dönemde bazı figürler üzerine isimleri de yazılıyor. Minyatürlerden birinde ilaç hazırlayan tabip, hemen karşısında önemli bir kişi, tabibin yardımcısı ile beraber tasvir edilmiştir. Bir ilaç terkibi yapılıyor, ilaç hazırlanıyor. Buradaki figürlere baktığımız zaman; o dönemin özelliği olarak bazı yerli tiplerle beraber, Türkî unsurlardan İslâm resmine katılan Uygur resminin etkisi olarak Orta Asya Türk tipi dediğimiz, çekik gözlü, yuvarlak yüzlü, küçük ağızlı tipleri Selçuklu minyatürlerinin neredeyse hepsinde görebiliyoruz.

Materia Medica-Kitabu'l-Haşaîş'ten sultan, hekim ve yardımcısı

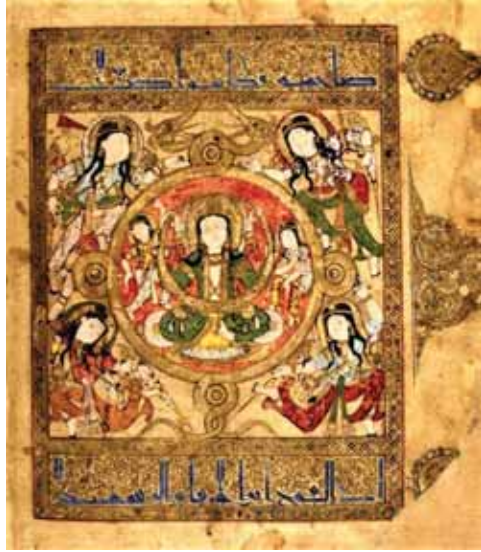
Selçuklu döneminin bir özelliği de metinlerle resimler arasında genellikle bir çerçeve olmuyor. Metin ile minyatür iç içe girebiliyor. Tabii ki bunların da istisnaları vardır. Bu minyatürde bir bilim adamıyla karşısında ona soru soran veya herhangi bir konuyu müzakere eden iki figür bulunuyor. Selçuklu medeniyetinde ilmin ne kadar önemli olduğunu vurgulayan hususlardan birisidir. Dioscorides'in *Materia Medica (Kitâbü'l-Haşâiş)* eseri içerisinde bu tür tasvirler de bulunuyor.

Materia Medica-Kitabu'l-Haşâiş'ten bir sahnede bilim adamlar

Diğer bir eserimiz, Kitâbü't-Tiryâk'tır. Tiryâk, panzehir anlamına geliyor. Kitapta hastalıklara karşı kullanılan panzehirlerden ve hekim Andramakos'un maceralarından bahsediyor. Üst ve alt tarafında kûfî yazı kuşağının yer aldığı kompozisyon geometrik bir bordür ile çerçeveleniyor. Kompozisyonun merkezinde cepheden tasvir edilmiş, bağdaş kurarak oturan ve elinde hilal tutan bir figür ile eksenlerde düğümlemiş dairevî madalyonlu ejder figürü bulunuyor. Ejder figürü Orta Asya İslâm öncesi Türk kültürüne de dayanıyor. Ejder figürlerinin Selçuklu döneminde her tür malzeme üzerine işlendiğine şahit oluyoruz. Selçuklular'ın İslâm dinine

girmelerine rağmen Şamanizm'den, İslâm öncesi geleneklerden ne kadar etkilendiklerini göstermesi açısından da bu tür sahneler önem arz etmektedir. Yine statü olarak da resmin merkezinde önemli bir şahıs elinde hilâl tutuyor. Dört tarafında da melek figürleri yer alıyor. Melek figürlerini mimarîde de görebiliyoruz. Konya surlarının Pazar Kapısı'nın kemer köşeliğinin iki tarafında melek figürleri yer almaktaydı. Kreyker tarafından çizimleri yapılan bu eserler günümüzde İnce Minareli Medresede sergileniyor. Bu iki örnekteki melek figürleri; mimariyle kitap sanatlarının, özelde de minyatür sanatının birbirleriyle ne kadar ilişkili olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

*Kitâbü't-Tiryâkisimli eserde elinde hilal tutan figür
ve etrafında melek figürleri*

Bir diğerk eserimiz, *Kitâb fî MÂrifeti'l-Hiyeli'l-Hendesiiyye (El-Câmi Beyne'l-İlmi ve'l-Ameli'n-Nâfi fî Sınâati'l-Hiyel)* kısaca *Otomata*'dır. Eseri İsmâil b. Rezzâz el-Cezerî kaleme alıp resimlendirmiştir. Kendisini *Reisü'l-Âmâl* olarak da tanımlıyor, biz onu makine mühendisi olarak tanımlayabiliriz. Artuklu bölgesinde çalışmış olan sanatçımıza hem makine mühendisi hem de ressam

diyebiliriz. Çeşitli otomatik cihazlar yapıyor ve Artuklu hükümdarına sunuyor. Artuklu hükümdarı Nasreddin Mahmud; *“Bu eserler unutulup gitmesin, bunların resimlerini de yap ki, bunlar bâkî kalsın...”* diyor. Kitabı neden yazdığını şu şekilde anlatıyor:

“Bir gün onun huzurundaydım ve bana yapmamı emrettiği bazı araçları getirmiştım. Bana ve yapmış olduğum araca baktı, düşünmekte olduğumu sezdi ve gizlediklerimi açığa vurdu ve şöyle dedi:

-Eşsiz araçlar yapmışsın. Seni yoran ve kursuz olarak inşa edilen bu şeyler kaybolup gitmesin. Bu kadar zahmet çekip açık bir biçimde inşa ettiğin bu araçlar kaybolup gitmesin. Benim için birer birer icat ettiğin bu şeyleri toplayan ve her birinin resimlerinden seçmeler içinde olan bir kitap yazmamı istiyorum...”

Sultanın bu sözlerini emir telakki ederek çeşitli otomatlar, çıkılık sistemleri, makara sistemleri, saat başı zil çalan mekanizmaları ihtiva eden ve bunların çalışma sistemlerini anlatan eserini yazıyor. Eserdeki otomatlar çeşitli bilim dalları tarafından, özellikle makine mühendisliği tarafından inceleniyor. Konya'daki Bilim Merkezi'nde de bunların modelleri vardır.

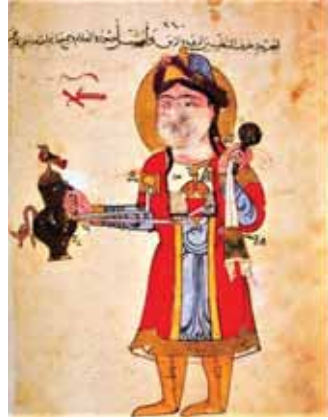
Diyarbakır surlarına da benzetilen minyatürde bir kale, saat, müzisyenli su saati, yukarıda zodyak işaretleri, altında on iki hücreli bölme, iki tarafın da yine Diyarbakır kalesinde gördüğümüz, çift başlı kartal figürleri ve her saat başı çeşitli enstrümanlar, telli çalgılar, nefesli çalgılar çalan figürler, üst tarafta yine çeşitli burç figürlerini, akreptir, aslandır, ikizlerdir, yengeçdir, bu tür burçları da görüyoruz. Dolayısıyla Selçuklu medeniyeti içerisinde yine kadîm medeniyetlerin de ne kadar etkili olduğunu, bu tür zodyak ve burç figürlerinin minyatürlerenasıl yansıtıldığını göstermesi açısından da mühim bir örnektir

Kitâb fî MÂrifeti'l-Hiyeli'l-Hendesiyye-Otomata'dan müzikli saat

Otomat örneğinde de minyatürün bir özelliğini daha söyleyebiliriz. Dönemin kültürünü, sanatını, şehirlerin fiziki yapısını yansıtır dedik, aynı zamanda dönemin teknolojisini, teknolojide nerelere gelebildiklerini göstermektedir.

Bir başka minyatürde gördüğümüz iki tane tavuslu otomat ve diğeri de başka bir otomat. Bunların hepsi figür şeklinde yapılmasına rağmen dikkat edersek kolları bacakları seyyar, takılabilir sökülebilir şeklindedir. Bir elinde ibrik, diğeri de peşkir tutan figür dikkat çekiyor ki, Artuklu meclislerinde bu tür otomatların kullanıldığını da söyleyebiliriz. Dolayısıyla hem teknolojide geldikleri seviye hem de meclislerde, sosyal hayatta kullanılan alet-edevati göstermesi açısından minyatürler yapıldığı asrın aynasıdır.

*Kitâb fî MÂrifeti'l-Hiyeli'l-Hendesiyye-Otomata'dan
tavuslu ve su döken otomatlar*

Diğer bir eserimiz ise *Kitâbü'l-Baytara*'dır. Kitabın adından da anlaşıldığı üzere baytarlık ve seyislikle ilgili, yani at yetiştiriciliği ile ilgili bir eserdir. Dikkat ederseniz her bilim dalına hizmet edecek şekilde minyatürlü yazmalarımız Selçuklu döneminde üretilmiştir. Veterinerlikle ilgili, baytarlıkla ilgili, makine mühendisliğiyle ilgili, resim sanatıyla ilgili, elbette bunların belge değerinin dışında estetik değeri de vardır. Resim sanatı ile ilgili birçok örneği görmüş oluyoruz. Biraz önce tıpla ilgili, eczacılıkla ilgili, şifalı bitkilerle ilgili eserden de bahsettik, *Kitâbü'l-Haşâiş*'ten bahsettik. Dolayısıyla minyatürlere baktığımızda her bilim dalına hizmet edecek verileri, ilk örnekleri görebiliyoruz. Minyatürlerde atın nasıl yetiştirildiği, seyisler ve süvariler tarafından atların eğitiminin, temizliğinin, bakımının nasıl yapıldığı gösterilmektedir.

Kitâbü'l-Baytara'da iki seyis

Buraya kadar mevzu edilenler genellikle ilim ve fen kolunu ilgilendiren minyatürlerdir. Şimdi de edebî konulu minyatürlerden

bahsededeceğiz. Elbette edebî konulu minyatürlerin içerisinde yine bilim ve teknik konuları da yer almaktadır.

Makâmât isimli bir eser Basra yakınındaki Meşan kasabasında, 1054 yılında doğan **Ebû Muhammed Kâsım bin Alî bin Muhammed el-Harîrî** tarafından yazılmıştır. Toplumdaki eksiklik ve çelişkilere dikkat çekmek amacıyla, *Ebû Zeyd Es-Surûcî* adlı hayalî kahraman adına uydurulmuş maceraların râvi rolündeki Hâris b. Hemmâm'ın dilinden akıcı bir üslûpla anlatıldığı nazım-nesir karışımı bir eserdir. İpek ticareti ile ilgilendiği için *Harîrî* mahlasını almış, devletin önemli mekanizmalarında görev yapmış, bir ara gizli serviste de çalışmış, dolayısıyla hem bürokrasinin ve devletin çeşitli kademelerinde görev yapması, hem bilim olarak çok üstün meziyetlere sahip olması, hem de edebî yönden son derece güçlü olması, *el-Harîrî*'nin *Makâmât* isimli eserini yazmasına sebep olmuştur. Makâmât, kelime anlamı itibariyle makâme, oturumlar, cüluslar, ayakta kalma gibi anlamlara gelmekte olup, 58 tane hikâyeden oluşuyor. Selçuklu medeniyetine ait önemli meziyetler olan ahlâklı, erdemli olma; ahlaksızlık, sahtekârlık gibi hususlara dikkat çekerek insanları özellikle ahlâklı, erdemli olmaya yönlendirmek için yazılmıştır. Kitapta iki karakter vardır; bunlardan birisi el-Harîrî'nin kendisi, el-Hâris'tir. Diğeri de *Ebû Zeyd*'dir. *Ebû Zeyd* güzel laf eden, çeşitli meclislerde güzel konuşan ve diyar diyar gezen bir seyyah şeklinde karşımıza çıkıyor. Zaman zaman menfaati gereği yalan söyler ve hile yapar. Her seferinde karşısına *El-Harîs* çıkar ve kendisini bu davranışlarından dolayı uyarır. O da özür diler. Buna benzer hikâyelerle insanlar yanlış davranışlar hususunda uyarılarak ahlâklı ve erdemli olmaya yönlendirilir.

Minyatürde minberde bir kadı ile kadıya şikâyetinde bulunan bir kadın figürü yer almaktadır. Hem minber hem de mihrabın tasvir edilmesiyle 12. ve 13. yüzyılda minberlerin, mihrapların formunu ve şeklini, aynı zamanda insanların statülerini ve kılık kıyafetlerinin niteliğini öğreniyoruz.

Makâmât isimli eserde Kadıya şikâyet sahnesi

Diğer bir minyatürde de Bağdat Kütüphanesi tasvir edilmiştir. Bu minyatür eskiden kütüphanelerin nasıl olduğuna cevap verebilecek niteliktedir. Kütüphanede kitaplar oturularak okunuyor. Bir kişi karşındakilerle sohbet ederek bir konuyu izah ediyor. Karşısındaki dinleyenler de o mecliste bulunan âlimi dinliyorlar ve soru soruyorlar. Bir de kitap rafları küçük küçük dolaplar halinde ve kitapların da günümüzdeki gibi dikey değil, yatay konulduğunu öğreniyoruz. Cilt sanatı ile uğraşanlar kitapların yatay mı yoksa dikey mi konulduğunu yıpranma özelliklerinden de anlayabiliyorlar.

*Makâmât isimli eserde
Bağdat Kütüphanesi*

Makâmât'tan Ortaçağ'da açık bir pazarın nasıl olduğunu görüyoruz. Eşyalar nasıl istif ediliyor, nasıl tartılıyor, pazardaki kadınları, erkekleri, siyahî renkli olanları, satıcıları, tüccarları görebiliyoruz.

*Makâmât isimli eserde
pazar sahnesi*

Hac alayı Makâmât'tan diğer bir sahnede yer alıyor. Özellikle hac alaylarında yer alan çeşitli sancakları, alemleri, çalınan enstrümanları gösteriliyor.

Makâmât isimli eserde hac alayı

Diğer bir makamede *el-Hâris ile Ebû Zeyd*'in bir deniz yolculuğu tasvir ediliyor. Deniz yolculuğu esnasında sandal alabora oluyor, daha sonra bir adaya sığınmak zorunda kalıyorlar ve adadaki köyün gündelik hayatından bir kesit aksettiriliyor. Ayrıca deniz yolculuğunun o dönemde nasıl yapıldığı, sandalların, biçimleri, yelkenlerin nasıl bağlandığı, sandalda görevli tayfalar hakkında bilgi sunuyor.

*Makâmât isimli eserde El-Haris
ile Ebu Zeyd'in
bir köye uğraması*

*Makâmât isimli eserde El-Haris ile
Ebû Zeyd'in deniz yolculuğu*

Varka ile Gülşah mesnevisi 7. yüzyılda yaşamış Urva bin Hizam'ın hikâyesinden oluşuyor. 11. Yüzyılda *Ayyûkî* tarafından Farsça yazılıp **Gazneli Mahmud**'a sunuluyor. 13. yüzyılda Nakkâş Abdülmü'min el-Hoyî tarafından resmediliyor. *Varka ile Gülşah Mesnevisi*'nden önce Karatay Medresesi vakfiyesinde de *Abdülmü'min el-Hoyî*'nin ismi şahitler listesi içerisinde geçiyor. Aynı şahit listesinde **Abdullah bin Muhammed el-Hoyî** ismini de görüyoruz. Künyelerinin ve memleketlerinin aynı olması, kardeş olmalarını da güçlendirmektedir. *Dolayısıyla Abdülmü'min el-Hoyî*'nin Karatay vakfiyesi'nde isminin geçmesinden dolayı büyük bir ihtimalle *Varka ile Gülşah Mesnevîsi*'nin Konya'da yazıldığı da kabul ediliyor.

Burada aslında bir aşk hikâyesi anlatılıyor. **Varka ile Gülşah**, iki amca çocuklarıdır. Evlenme yaşına geldiklerinde evlendirilmek isteniyor. Ancak Türk filmlerine benzer şekilde; araya bir sürü engeller, çeşitli entrikalar giriyor ve bu aşk hikâyesi mutlu sonla bitmiyor. Eserde kız isteme nasıl yapılıyordu gibi birçok hususun yanı sıra, ilk defa Hz. Peygamber (sav)'in tasvirinin yer alması açısından da *Varka ile Gülşah Mesnevîsi* son derece önemlidir. Daha sonraki İlhanlılar döneminde de Hz. Muhammed (sav)'in tasvirlerini görüyoruz. İlhanlılar döneminde, Tebriz yakınlarında *Râb-ı Reşîdî*'de *Câmiü't-Tevârih* isimli bir dünya tarihi yazılıyor. Orada da Hz. Peygamber (sav)'in veladeti, yapmış olduğu Uhut, Bedir savaşları gibi, çeşitli elçi göndermeler gibi Asr-ı Saâdet'ten birçok kesit yer alıyor. Eserde Hz. Muhammed (sav)'in iki sahnede yer aldığını görüyoruz.

İlk dönemden itibaren İslâm resim sanatında Uygur resim sanatının etkilerinin görüldüğünü söylemiştik. Yüz tipleri itibariyle Türk tipleri, uzun örgülü saçlar, uzun etekli elbiseler ve diğer unsurlarla birlikte elbiseler üzerindeki tasvirler döneminin diğer eserleri ile de mukayese edebileceğimiz şekilde karşımıza çıkmaktadırlar. Özellikle figürleri **Kubâdâbâd** çinilerinde yer alan figürlerle de mukayese edebiliriz. Dolayısıyla mimarî süsleme ile kitap sanatları arasında bir ilişkinin olduğunu, bazı sanatçıların (belki de)

hem mimarî süsleme yaptıklarını hem de kitap sanatları üzerinde çalıştıklarını da ifade edebiliriz. En azından dönemin üslubu olarak paralellikler olduğunu söylememiz mümkündür.

Varka ile Gülşah medresede diye isimlendirilen bir minyatür sahnesinde; ortada bir muallim ve iki tarafında da **Varka ile Gülşah** eğitim görürken tasvir edilmiştir.

Yazmada Benî Şeybe ve Ebu Tabya isimli iki kabileden bahsediliyor. Bu iki kabile arasında da kız alıp verme yüzünden, özellikle Gülşah yüzünden çeşitli savaşlar çıktığını, Varka'nın bir dönem Yemen'e amcasının yanına gittiğini, orada da Aden Kralı ile Yemen kralı arasındaki savaşa katıldığını, tekrar geri döndüğünü biliyoruz. Uzun uzadıya bir hikâye anlatılmış ve bu hikâye de minyatürlere yansıtılmıştır.

Varka ile Gülşah medresede

Varka ile Gülşah'ın vedâlaşması

Yukarıda metinlerle resimler arasında herhangi bir çizgi olmadığını ifade etmiştik. Bu istisnalardan birisi de **Varka ile Gülşah Mesnevîsi**'dir. Burada metin ile resimlerin bir çizgiyle ayrıldığını söyleyebiliriz. Sahnelerdeki çizgilerin daha sonra çizildiği ile ilgili görüşler de bulunmaktadır.

Varka ile Gülşah Mesnevisi'nde iki kabile arasındaki savaş

Diğer minyatürde bir çarşı tasviri yer almaktadır. Her bir eyvan-
da veya her bir revak içerisinde farklı sektörlerle ait esnaf grubunun
faaliyeti gösteriliyor. Dolayısıyla bir Selçuklu kentinde ne tür esnaf
grubunun var olduğunu, ne tür sektörlerin faaâiyet gösterdiğini
yansıtmaları bakımından da bu sahne önemlidir. Elbette tarihî bel-
gelerde, çeşitli kaynaklarda, işte şu şu esnaf grupları vardır, diye
anlatılabilir; ama bunların detaylarını minyatürlerde görüyoruz.
Sağdan sola doğru; birinci revak içerisinde bir ekmekçinin, bir fırın-
cının tandırda ekmeği nasıl pişirdiğini gösteriliyor. İkincisi bir ka-
sap, hayvanın kesilmesi, sonra çengele etlerin asılması ile ilgilidir.
Üçüncüsü bir aktar, şifalı bitkiler satan bir tüccarın elinde terazisi
ile raflarda çeşitli ottan mamul ilaçlarıyla nasıl faaliyet gösterdiğini
yansıtıyor. En soldaki eyvan içerisinde de bir lokantacı olabi-
lir, etleri şişlere dizmiş, sonra pişirecek. Abdülmü'min el-Hoyî'nin
Karatay vakfesinde isminin geçmesinden dolayı Varka ile Gülşah
Mesnevîsi'nin muhtemelen Konya'da yazıldığını, dolayısıyla Kon-
ya çarşısındaki çeşitli sektörlerle ait esnafın bir kesiti olarak bu tas-
virin resmedildiğini de söyleyebiliriz.

Varka ile Gülşah Mesnevîsi'nde Konya çarşısı

Varka ile Gülşah Mesnevîsi'nde Hz. Peygamber (sav) iki sahne tasvir edilmiştir. Burada da statü olarak Hz. Peygamber (sav) resmin merkezinde, hemen arka tarafında dört halifeyi görüyoruz. Karşısında da iki tane figür var. Bunlardan biri Şam valisi veya Şam kralı olarak biliyor. Diğeri de başka bir figür.

Varka ile Gülşah Mesnevîsi'nde Hz. Peygamberin tasvir edildiği sahne

Uzun uzadıya, Türk filmine de benzer şekilde, aşk hikâyesinin anlatıldığı, bir türlü âşıkların kavuşamadığı hikâyenin sonunda **Varka ile Gülşah**, vefat ediyor. Şam valisi de onlara bir türbe yaptırıyor ve türbeye de Âşıklar Türbesi deniliyor. Hz. Peygamber (sav)'in bu mezarı, bu türbeyi ziyaret ettiği ve **Varka ile Gülşah**'ı dirilttiği hikâyede geçiyor.

Başka bir minyatürlü yazma da *Kelile ve Dimne*'dir. M.Ö. 4. yüzyılda yaşamış bir Hint bilgisi olan **Beydebâ** tarafından **Debşelim** isimli bir Hint kralına, hayvanların üzerinden mesaj vermek üzere yazılmıştır. Bu husus Brahmanlar arasında da kadîm bir gelenektir: öğrenme statüsü olan kişilere mesaj vermek istediklerinde hayvanlar üzerinden mesaj veriyorlar. **Debşelim**, öncelikle halkına müşfik davranan, daha sonra durdurulamayan bir zâlim şekline dönüşüyor ve bu zâlim hükümdara mesaj vermek üzere de **Beydebâ**, hikâyelerini ve kitabını yazıyor. Öncelikle eser **Burzeveyh** isimli bir saray hekimi tarafından Farsça'ya çevriliyor. Daha sonra, 750 yılında da İbni Mukaffa Arapça'ya tercüme ediliyor. İbni Mukaffa'nın bu eseri Yunanca'ya, İbranice'ye, Moğolca'ya, Habeşçe'ye, eski Malay diline ve diğer dillere çevrilerek bütün dünyaya yayılıyor.

Beylikler döneminde Türkçeye de çevriliyor. **Kanunî Sultan Süleyman döneminde** de *Humâyunnâme* ismiyle yeniden yazılarak resimleri yaptırılıyor. **La Fonten**'in eserinde ve Mevlâna'nın *Mesnevî*'sinde bile *Kelile ve Dimne*'nin hikâyeleri yer almaktadır.

Kelile ve Dimne

Kelile ve Dimne aslında iki çakal kardeştir. Birisi sahtekârlığı ile ün yapmış, diğeri ise sürekli onu uyaran bir karakter olarak hikâyede yerini alıyor. **Kelile ve Dimne** adı verilen bu iki çakal kardeşlerden **Dimne**, hırslı bir hayvandır ve ormanlar kralı aslanın gözüne girmek için çeşitli düzenbazlıklar, hileler, dalavereler yapar. Burada tabii aslan da iktidarı sembolize ediyor. **Dimne**, ne kadar aslanın yanında yer alırsa, iktidar nimetlerinden o kadar istifade edebileceğini düşünerek sürekli hilebazlıklar yapar; ama en sonunda kazmış olduğu kuyuya düşerek aslan tarafından idam edilir.

Bu minyatürde **Kelile ve Dimne**'yi, iki çakal kardeşi görüyoruz ve o dönemin üslubuna uygun olarak da iri yapraklı bitki tasvirleri yer alıyor.

Kelile ve Dimne'ye yansımış olan çok güzel hikâyeler yer alıyor. Minyatürde bir aptal ve bir de sivri zekâlının arkadaşlık etmeleri, bir yerde altın bulmaları, daha sonra buldukları altınları birlikte bir yere gömdükten sonra ayrılmaları, zeki olanın geri dönerek altını yerinden alması, daha sonra budalanın tekrar geri dönüp altını bulamaması ve **Kadı**'ya şikayet etmesi yer alıyor. Akıllı olan kişi

de kendine göre bir hikâye uyduruyor, ağacın kovuğuna önceden babasını yerleştiriyor ve sorulduğu zaman kendi oğlunun altınları çalmadığını, diğeri budalanın çaldığını söyleyecektir. Mahkemede kadı'ya diyor ki; *"Ben bu altınları almadım, inanmazsanız gidelim, altını*

Kelile ve Dimne isimli eserde sivri zekalı ile budalanın mahkemesi

sakladığımız yerdeki ağaca soralım..." Ağacın olduğu yere keşfe gidiyorlar. Kadı işin iç yüzünü anlıyor ve *"Ağacı ateşe verelim, yakalım!"* diyor. Baba yanma korkusuyla ağaç kovuğundan hemen çıkmak zorunda kalıyor, böylelikle kendisini akıllı sanan kişi, kazdığı kuyuya kendisi düşüyor ve gerçek ortaya çıkıyor. Böyle çok güzel, ahlâkı, erdemi vurgulayan minyatürler yer alıyor.

Diğer bir hikâyeyi çoğumuz biliriz. Ormanlar kralı aslana her gün hayvanlardan birisi sabah kahvaltısı oluyor ve sıra tavşana geliyor. Tavşan canını kurtarmak için bir kurnazlık düşünüyor. Oyalanıyor oyalanıyor, öğlene doğru aslanın huzuruna gidiyor. Tabii aslan aç olduğu için küplere biniyor. *"Nerede kaldın"*, diyor. Tavşan, *"Efendim diyor, canım size feda olsun, ben sizin yanınıza gelirken karşıma bir başka aslan çıktı. "Nereye gidiyorsun"*, dedi. *"Ben ormanlar kralına kendimi sunmak üzere gidiyorum"*, dedim. *"Kimmiş o, esas kral benim" dedi ve beni oyaladı"* diyor. Bu söze sinirlenen aslan; *"kimmiş onu bana göster"*, diyor. Tavşan öne düşüp kuyunun başına getiriyor aslanı. Kuyunun içinde olduğunu söylüyor. Kral aslan

kuyunun içine bakarak kükreyince, sudaki yansıması da kükrüyor ve hemen kuyudaki aslanın üzerine atlıyor. Oysa kuyuda gördüğü kendi yansımasıdır ve telef oluyor. Böylelikle tavşan da kurnazlığıyla canını kurtarmış oluyor.

Kelile ve Dimne isimli eserde aslan ile tavşan

Diğer bir minyatür de çok felsefî, çok güzel yorumlar ihtivâ ediyor. Bu minyatür Selçuklu dönemine ait değil, ama **Kelile ve Dimne**'de yer aldığı için Timurlu dönemine ait bir minyatürü de sunmayı uygun gördük. Ağzından köpükler saçarak deliren bir deve, önüne bir insanı katarak kovalıyor. En sonunda insan bir kuyuya sığınmak zorunda kalıyor. Kuyuya sığınyor sığınmasına ama dışarıdaki ve kuyunun içindeki tehlikeleri unutuyor: İki tane ağaca elleriyle tutunuyor. Bu ağaçları beyaz ve siyah iki fare kemiriyor. Bu ise insan ömrünü bir değirmen gibi öğüten, **Cahit Zârifoğlu**'nun "*Bir değirmendir bu Dünya*" dediği gibi siyah fare geceyi, beyaz fare ise gündüzü sembolize ediyor. Ayaklarını bastığı yerde ikişer yılan var. Kuyunun tabanında ise ağzını açmış bir ejder yutmak üzere bu insanın düşmesini bekliyor. Dışarıda da ağzından köpükler saçan delirmiş bir deve bekliyor. Bu kadar tehlike olmasına rağmen üst taraftan bir bal sızıyor ve bütün tehlikeleri unutan insan bu balı yemeye çalışıyor. Dolayısıyla bu fânî hayat içerisinde, insanı o kadar çok felaketler bekliyor ki, ancak insanoğlu küçük menfaatler

peşinden koşarak gerçekleri unutabiliyor. Bu tür hikâyeler de **Kelile ve Dimne**'de bulunuyor.

Kelile ve Dimne isimli eserde azgın deveden kaçıp kuyuya sığınan insan...

Başka bir yazma eserimiz ise **Ebû'l Vefâ el-Mübâşir** tarafından yazılan **Muhtar El-Hikem ve'l- Mehâsinu'l-Kilem**'dir. Antik Yunan bilgilerinden;

Homer'den, Hipokrat'tan Solon'dan, Sokrates'tan, Pisagor'dan Galen'den ve onların anlattıkları, felsefeden, tarihten, tıptan bahseden bir yazmadır. Burada da bir filozof ve karşısında onun talebeleri veya onun meclisinde bulunup ona soru soran figürleri görüyoruz.

Muhtâr El-Hikem ve'l-Mehâsinu'l-Kilem isimli eserde Solon ve talebeleri

Yine Selçuklu minyatürünün genel karakteri içerisinde statüyü burada da görebiliyoruz. Minderde oturmuş, daha büyük olarak tasvir edilmiş olan filozof veya bilim adamı ile karşısındaki insanların jest ve mimikleriyle bir konuyu müzakere ederken, mükâleme yaparken veya soru sorarken tasvir edildiğini görüyoruz. Sahnedeki figürler Uygur ve Türk çehresi şeklinde değil, yerli Arap tipinde resmedilmiştir.

Son yazmamız *Resâilü İhvâni's-Safâ* ismini taşıyor. İhvânu's-Safâ; saf, temiz kardeşler anlamına geliyor. X. y.y.da insanları taassuptan kurtarmak, toplumu ıslah ederek bir aydınlar ahlâki ortaya koymak ve bir felsefe kurmak amacıyla oluşturulmuş olan Aydınlar topluluğudur. Bu topluluk, düşüncelerini yaymak için *Resâilü İhvânu's-Safâ* adıyla bilinen, İslâm dünyasındaki ilk ansiklopediyi

hazırlıyorlar. Birliklerin hedefine uygun olarak 52 adet risale yazıyorlar. Müellifleri arasında **Mukaddesî, Ebu'l-Hasan Ali bin Harun El-Zincânî, Muhammed bin Ahmed En-Nahracurî El-Avfî ve Zeyd bin Rufâ** gibi isimler yer alıyor. Risalelerdeki hikâye ve fıkralarda Eski Yunan, İran, Hint felsefesi, Tevrat, İncil, Kur'ân gibi mukad-

des kitaplardan, astronomi, jeoloji, botanik, tabiat ve riyaziyata ait eserlerden etkilendikleri görülüyor. İçerisinde Kur'ân'dan da çeşitli pasajlar yer alıyor. Dolayısıyla çeşitli kaynaklardan bilgileri alarak bir bütünlük içerisinde vermeye çalıştıkları; seçmeci, uzlaşmacı ve eklektik bir metotla bu risalelerini yazmışlardır.

İhvânu's-Safa müellifleri

Yukarıda Abbasiler dönemindeki *Beytü'l-Hikme*'den bahsetmiştik. Orada da her kültürden, Antik dönemden, Sanskritçe'den, Yunanca'dan, Latince'den, birçok eserin çevrilerek İslâm bilimine katıldığını söylemiştik. *Resâilü İhvâni's-Safâ* müellifleri de aynı

şekilde kutsal kitaplardan, bunların dışındaki çeşitli kitaplardan etkilenmiştir. Kur'ân'dan da belli normlarda etkilenecek ve bunlardan pasajlar alarak risalelerini yazıldıklarını görüyoruz.

Bu sahnede *Resâilü İhvâni's-Safâ*'nın müelliflerinin tasvir edilmiştir. Bir köşkte veya medresede müellifleri yanlarındaki talebelere bir konuyu anlatırken veya bu risalelerini yazarken tasvir edildiğini görüyoruz. Buradaki tipler yine Türk tipleri olarak karşımıza çıkıyor.

Selçuklu dönemi sonrasında İlhanlı döneminde **Câmiu't-Tevârih** ve **Miraçnâmeler** yazılıp minyatürleniyor. İlhanlı veziri **Reşidü'd-din Fazlullah Hemedânî**'nin kurduğu Rab'-ı Reşidî, onun idam edilmesinden sonra dağılıyor. Buradaki sanatçıların bir kısmı memleketlerine geri dönüyor. Bir kısmı da bölgedeki çeşitli sülale devletleri olan **Celâyirli**, **İncu** ve **Muzafferîler** gibi yönetimlerde, yeni patronlarının emrinde eser vermeye devam ediyorlar. Daha sonra Timurlu döneminde minyatür sanatı büyük bir atılım yapıyor Şiraz, Herat ve Semerkant gibi kentlerde çok önemli eserler üretiliyor. İşte bu bölgelerde gelişen ve diğer üsluplardan da etkilenerak de yepyeni bir Osmanlı minyatür sanatı ortaya çıkıyor. Osmanlı döneminde, özellikle klasik dönemde minyatürün diğer sanatlarla birlikte zirveye çıktığını, konu yelpazesinin de zenginleştiğine şahit oluyoruz.

TYB KONYA'DAN SELÇUKLU MİNYATÜRLERİ ÜZERİNDEN BİR MEDENİYET OKUMASI

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, 2020 yılı kültürel etkinlikler takvimi doğrultusunda, “Şehre Sözümüz Var” anlayışı ile sürdürdüğü programlarını Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkılarıyla her hafta sonu izleyicileriyle sosyal medya üzerinden buluşturmaya devam ediyor.

Bu hafta Mustafa Güden'in düzenlediği ve Eğitimci Araştırmacı Yazar Zekeriya Şimşir tarafından Cumartesi günü dijital ortamda canlı olarak gerçekleştirilen programda; “Selçuklu Minyatürleri Üzerinden Bir Medeniyet Okuması?” konusu ele alındı.

Minyatür'ün kelime anlamı itibariyle küçük, ufak tefek anlamına gelmekle birlikte ıstılahta el yazması kitaplara gayet itinalı bir şekilde yapılan resimlerin minyatür olarak tanımlanabildiğini ifade eden Zekeriya Şimşir, Kitap Sanatları'nın önemli bir şubesi olan bu resim tarzına Türklerin Nakış, sanatçısına da Nakkâş dediklerini; yapılan işe Tasvir, yapana da Musavvir denildiğini söyledi.

Selçuklu minyatürlerinin Doğu milletlerine has özellikler gösteren ayrı bir resim tarzı olduğuna dikkat çeken Şimşir; “Bu minyatürlerde perspektif, derinlik, yakınlık ve uzaklık, renklerin tonlanması gibi hususlar olmaz.

Minyatürlerde dönemin kültürünü sanatını görebiliriz. Tarih belgeleri içerisinde tek görsel kaynaktır. Yazılı belgelerde görmediğimiz birçok detayı minyatürlerde fark ederiz. Selçuklu minyatürlerinin detaylarına inilerek Selçuklu medeniyetinin umdeleri hakkında bilgi sahibi oluyoruz. Selçukluların ilim hayatı, inanç yapıları tıp ve eczacılıktaki uygulamaları, sosyal yaşamı, sultanların imajı, savaşların, eğlencelerin nasıl yapıldığı, teknolojiye geldikleri seviye gibi birçok hususiyeti bu minyatürler üzerinden okuyabiliriz. Yazma eserlerdeki metinde yer alan edebîyat ve sözlü gelenekler ahlâk ve erdem gibi değerler hikâyeler şeklinde sunularak resimlendirilerek muşahhaslaştırılmıştır. Bir kısmı yok olan, diğer kısmı da Dünya’nın değişik kütüphane ve müzelerinde yazma eserler olarak muhafaza edilen bu eserlerin metinlerinin ve bu metinleri açıklayan, aynı zamanda estetik değerler de barındıran minyatürlerinin detayları araştırılarak Selçuklu medeniyetinin bilinmeyen özelliklerini ortaya çıkarmak mümkün olacaktır.” dedi.

Program sonunda Eğitimci Araştırmacı Yazar Zekeriya Şimşir’e programın anısına TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu tarafından teşekkür edilerek Selçuklu döneminin önemli medreselerinden Sırçalı Medresenin minyatürü takdim edildi.

GELENEKSEL 10. MEVLÂNÂ ŞİİR ŞÖLENİ

A. ALİ URAL
ABDURRAHMAN EKİNCİ
AHMET AKA
AHMET KOT
ALİ K. METİN
ATILLA YARAMIŞ
EMRE ÖZTÜRK
HÜSEYİN AKIN
İBRAHİM DEMİRCİ

KÂMİL UĞURLU
KENAN ÇAĞAN
M. ALİ KÖSEOĞLU
MEHMET SOLAK
MEVLÂNÂ İDRİS
MUSTAFA UÇURUM
OSMAN ÖZBAHÇE
SÜMEYYE BETÜL
VURAL KAYA
YAVUZ ALTINIŞIK

30/31 EKİM - 1 KASIM

21.00

[youtube.com/karataybelediye](https://www.youtube.com/karataybelediye)
[youtube.com/tybkonya](https://www.youtube.com/tybkonya)

KARATAY
BELEDİYESİ

TÜRKİYE
YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

ÖNSÖZ

AHMET KÖSEOĞLU
TYB Konya Şube Başkanı

Şehir, Şiir ve Şair

Şehir, şiir ve şair kavramlarının anlam bulduğu, derinden hissedildiği bir zaman ve zeminin arzusunu hep diri tuttuk ve Konya'dan dünyaya şiirleriyle hakikati evrenselleştiren Mevlânâ'nın "gel" çağrısına icabet ederek gülbahçesinde yine cem olduk. Kubbe-i Hadrâ'nın eteğindeyiz. Şiir şölenindeyiz. Şehr-i Konya'dayız. Şehirdeyiz. Şehrâyindeyiz. Şehir, şiir ve şair denince Konya ve Mevlânâ hemen zihinlerde yinelenir, yenilenir.

Şehir bir değerler ve inançlar diyarıdır. Hafıza ve düşüncedir; sembolik ve şiirseldir. Diğer taraftan ise şehir bütün imla yanlışları, yalanları ve yırtık sayfalarıyla antropolojik kitap gibidir. Titus da Calvino da bize bunları teyit eder. Max Weber de "Doğu'da Batı'daki gibi kent yoktur." der. Gariptir ki bizim insanımız yerliyen yersizliğe, şehirliyen kentliliğe özendirilmiştir. Şehir bizim, kent onların olsun!

*"Nagihân ol şâr'a vardım ol şârı yapılış gördüm
Ben dahi bile yapıldım tâş'u toprak arasında"*

Şehrin şiirle ilişkisini nadide üslubuyla aktaran ve gönlün de şehir gibi yapırlılığını metaforik bir dille ifade eden Hacı Bayram Veli, şehirleri inşa edenlerin gönülleri de inşa etmelerini, şiir gibi şehirler kurmalarını salık veriyor.

Tanpınar, “Beş Şehir” eserinde “Cetlerimiz inşa etmiyorlar, ibadet ediyorlardı. Maddeye geçmesini ısrarla istedikleri bir ruh ve imanları vardı. Taş ellerinde canlanıyor, bir ruh parçası kesiliyordu.” diyor.

Yolu, büyük şair gönüller sultanı Mevlânâ’dan geçen Hüdai Salih Dede, Şâhidi, Fevrî, Bursalı Rahmi, Ârifî, Cevrî, Neşatî, Nabî, Nef’î, Sakıp Dede, Şeyh Galip, Esrar Dede, Yenişehirli Avni, Leyla Hanım, Şeref Hanım ve gönül coğrafyamızı ilmek ilmek işleyip medeniyetimizin inşasında büyük rol alan daha nice şairlere selâm olsun, ruhları şâd olsun.

Çocuk denecek yaşlarda Mesnevi ile tanışıp “Çok erken bir uyanmasıydı bu zihnimin.” sözünü hatıralarından okuduğumuz ve yine “Şair, milletine kafasıyla, gönlüyle ve ruhuyla yapışıktır. Alın yazısı, milletin alın yazısıdır.” diyen, Hızır’la Kırk Saat eserinde özellikle Konya’mız için büyük mâna ifade eden Mevlânâ, Şems ve İbn-i Arabî’yi buluşturan üstat Sezai Karakoç’a selâm gönderiyoruz. Milletimizin alinyazısıyla bütünleşmiş, gönlüyle, ruhuyla milletine yapışık olan şairlerimize selâm ediyor ve bu müstesna programa iştirak eden A. Ali Ural, Abdurrahman Ekinci, Ahmet Aka, Ahmet Kot, Ali K. Metin, Atilla Yaramış, Emre Öztürk, Hakan Şarkdemir, Hicabi Kırlangıç, Hüseyin Akın, İbrahim Demirci, Kamil Uğurlu, Kenan Çağan, M.Ali Köseoğlu, Mehmet Solak, Mevlâna İdris, Mustafa Uçurum, Osman Özbahçe, Sümeyye Betül, Vural Kaya, Yavuz Altınışik’a hoş geldiniz, hoş’a geldiniz, koşa geldiniz, GELDiniz diyoruz.

Konya’da şiire ve şölenlerine ezelden aşınayız. Mevlânâ Celaleddin-i Rumi, Meram bağlarında Mesnevi’sini Hüsamettin Çelebi’ye yazdırırken bülbüllerin de cûş-u hurûşa gelerek şiirine mukabele ettiklerini biliyoruz. Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde de şiir Konya’nın vazgeçilmezi olmuş, şuarâ Konya’da buluşup huzur-u Pir’de şiirler okumuşlardır. Yakın tarihimizde de Konya’da 1990’lı yılların başından günümüze değin hemen her yıl şiir şölenleri düzenlenmiştir. Bugün burada onuncusunu yapacağımız Mevlâna Şiir Şöleni, Karatay Belediyesi, İl Kültür Müdürlüğü ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi ile birlikte tertiplenmiş olup Karatay Belediye Başkanına, İl Kültür Müdürümüze ve emeği geçen bütün arkadaşlarımıza şükranlarımı sunuyorum.

TAKDİM

HASAN KILCA
Karatay Belediye Başkanı

Şehir, Şiir ve Şair Bir değerler bütünü olarak kültür, toplumlara kimlikler kazandıran en önemli etmenlerden biridir.

Aziz ecdadımız şanlı tarihi boyunca dünya üzerinde çok geniş bir coğrafyaya derin kültürel izler işlemiş ve bugün bizler için kıymetli olan yazılı ve sözlü birçok değeri miras olarak bırakmıştır.

Bu kıymetli mirasın içerisinde öyle bir öge var ki, mutluluğu, acıyı, geçmişi, duyguları ve düşünceleri yüzlerce yıl sonrasına taşıyabiliyor. İşte bu özel unsur şiirdir.

Şiir, hiçbir zaman durduk yere ortaya çıkmaz ve her zaman bir kültür birikimine ihtiyaç duyar. Bu yönüyle kültürel birikim şiirin en önemli ham maddesi, şiir ise kültürün vazgeçilmez bir parçasını oluşturmaktadır.

Şiir; dün ve bugün arasında, kalp ve dil arasında, söz ile kalem arasında uzanan gönülden gönüle bir köprüdür.

Şiir, kültürümüzün, değerlerimizin, tarih boyunca değişmeyen öz duygularımızın bugüne taşınmasında asla vazgeçemeyeceğimiz bir değerimizdir.

Değerlerinden kopmamış, tarihi miraslarını ve kültürel hazinelerini yaşatan bir toplum olarak şiirin bu coğrafyada her dönem başköşede olmaya devam edeceğini söyleyebiliriz.

Türk şiirinin, Karacaoğlan ve Köroğlu'ndan Ercişli Emrah ve Gevheri'ye; Ahmet Yesevi'den Yunus Emre, Hacı Bektaşî Veli, Pir Sultan Abdal ve Kaygusuz Abdal'a; miladı 13'üncü yüzyıla denk düşen Divan şiirinin temsilcileri Kadı Burhanettin'den Nedim'e, Şeyh Galib'e; Tanzimat öncesi dönemin temsilcilerinden Şinasi ve Namık Kemal'e; Ahmet Haşim'den Ziya Gökalp'e uzanan köklü bir geçmişi bulunmaktadır.

Oldukça derin ve zengin bir kaynağa sahip Türk şiiri, insanı bir duygu eğitimi sokarak dünyamızı imgenin merceğinden algılamaya ve anlatmaya davet etmektedir. Ülkemizin dört bir yanı bu bakımdan oldukça zengin bir membaa sahibidir.

Sultan Veled'in;

“Sen Anadolu kıt'asının baş şehrisin. Her küçük şehir bir kumandan gibidir. Sen onların başında padişah gibisin. Her kale parlayan bir yıldız gibidir.

Sen o yıldızların başında ay gibisin. Ey Konya! Sen devlet ve yüceliksin” mısralarındaki eşsiz ifadelerindeki gibi Konya ise sıradan bir şehir değildir. Konya; bir tarih, kültür, turizm ve sanat şehridir. Konya, bu yönüyle köklü geçmişinden günümüze kadar birçok önemli edebiyat adamı yetiştiren, birbirinden kıymetli eserlerin ortaya çıkmasına şahitlik eden aziz bir şehirdir.

İşte Konyalı olarak her birimize düşen görev ise bu değerler ışığında; okuyan, düşünen ve üreten bireylerin oluşturduğu ve kendi değerleriyle tanışık topluma kavuşmaktır. Kendi kültürel, sanatsal ve edebi mirasımızı koruyarak evrensel kültürün bir parçası haline getirme bu noktadaki temel gayemiz olmalıdır.

Her yıl şehrimizde düzenlenen “Mevlâna Şiir Şölenleri”ni de Konya'mıza ve insanımıza çok önemli değerler katması bakımından oldukça önemsiyoruz. Bu kapsamda da köklü geçmişimizin emanetleri olan sanat adamlarını ve onların eserlerini hem korumak hem de gelecek nesillere aktarmak adına geçtiğimiz yıl Karatay Belediyesi olarak 9. Mevâna Şiir Şöleni'ne ev sahipliği yaptık. Bu eşsiz dil ve kültür üstatları, coğrafyamızdaki yeni bir edebi dirilişin zemini oluşmasına katkı sağladılar. Göz nuru ve akıl terleriyle vücuda

gelen birbirinden kıymetli eserleriyle söz üstatlarımız, bizleri ziyadesiyle heyecanlandırdı ve mutlu etti.

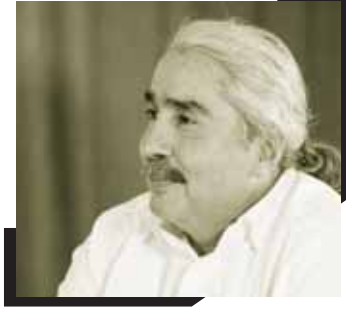
Anadolu'nun evlatları ve yüzlerce yıllık zengin bir medeniyetin mirasçıları olarak bizler şairlerimizin, yazarlarımızın sanatçılarımızın değerini çok iyi bilmek zorundayız. Kadim coğrafyamızı bir ilim ve irfan yuvasına çeviren erenlerimizi, velilerimizi ve mürşitlerimizi unutmamalıyız.

Ne mutlu her defasında iç dünyamızı daha bir anlamlandıran söz üstatları şairlerimize. Eserleriyle sevgi ve merhameti toplumun tamamına sunan üstatlarımıza ne mutlu.

Bu duygu ve düşüncelerle; önemli ve kalıcı bir eser olan bu kıymetli çalışmada katkıları bulunan herkesi kutluyorum.

Medeniyetimizin özü olan ve kalpten çıkan söz ile kelamın şiire dönüştüğü bu eserde bizlere lezzetlerini sunan bütün kültür ve sanat adamlarımıza, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne ve elbette şiir deryasına dalan bütün hemşehrilerime şükranlarımı sunuyorum.

Ekim 2020

A. ALİ URAL

1959'da Samsun Ladik'te doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Ankara'da tamamladı. İlk şiiri Maveria dergisinde çıktı (1982). Yükseköğreniminin ardından bir süre editörlük yaptıktan sonra Şüle Yayınları'nı kurdu. 1989'da Merdiven Sanat isimli aylık bir sanat dergisi çıkardı. 24 sayı çıkan bu derginin yanı sıra Kitap-haber isimli iki aylık bir kitap-kültür dergisi yayınladı. Yayın yönetmenliğini de yaptığı bu dergilerde şiir, öykü ve makalelerini yayınladı. Ural'ın yayınlayıp yönettiği dergiler arasında bir şiir ve poetika dergisi olan MerdivenŞiir de bulunuyor (2005–2007).

2006-2012 yılları arasında Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) İstanbul şube başkanlığını yapmış olan A. Ali Ural, bir dönem de Şehir Tiyatroları Repertuar Kurulu üyeliğinde bulundu. 2011 yılından itibaren FSMVÜ'de "Özgün Yazarlık" ve "Yazılı ve Sözlü Anlatım"; 2017'den itibaren İstinye Üniversitesi'nde "Yazılı ve Sözlü Anlatım" dersleri vermektedir. 2012 yılının şubat ayında birinci sayısı çıkan ve edebiyat ağırlıklı bir sanat dergisi olan Karabatak'ın genel yayın yönetmenliğini yapan Ural'ın "Hızır ile Kırk Saatin Kurgusal Yapısı" konulu bir yüksek lisans ve "Sabahattin Ali, Sait Faik ve Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Anlatıcı Okur İlişkileri" başlıklı bir doktora tezi bulunuyor.

ESERLERİ

Şiir:

Körün Parmak Uçları (1998) Kuduz Aşısı (2006) Gizli Buzlanma (2013) Mara ve Öteki Şiirler (2017)

Öykü:

Yangın Merdiveni (2000)
Fener Bekçisinin Rüyalari (2011)

Deneme:

Posta Kutusundaki Mızıkca (1999) Makyaj Yapan Ölümler (2004) Resimde Görünmeyen (2006) Güneşimin Önünden Çekil (2007) Satranç Oynayan Derviş (2008) Tek Kelimelik Sözlük (2009) Ejderha ve Kelebek (2010) Bostancı Bahane (2010) Peygamber'in Aynaları (2015) Bisiklet Dersleri (2017) Ay Tiradı (2018) Raf Ömrü (2019)

Tercüme-Araştırma:

Divan / İmam Şâfiî'nin Şiirleri ⁽²⁰⁰²⁾

ÖDÜLLERİ

Ejderha ve Kelebek
(2010 TYB DENEME ÖDÜLÜ)
Gizli Buzlanma (2013 TYB ŞİİR ÖDÜLÜ)
Uluslararası Abdullah Tukay Büyük Şiir Ödülü
(2015 TATARİSTAN- KAZAN)

TEŞBİH

ben bu şehri
tekmelenen bir konserve kutusuna benzetiyorum
benzeme yönünden kaçırdığım bakışlarımla benzetiyorum
ne konservesi olduğunu ayakkabımın ucundaki
kırmızılığın ele verdiği
ben bu şehri

ben bu trenleri
sürünen yılanlara benzetmiyorum hayır
trenleri yılanlara benzetme modası geçti
ayakları yerden kesilerek geçti yanımdan çok oluyor
çok oluyor unuttum tıkırtılarını topuklarının
ben bu trenleri

ben bu uçakları
kuşlara benzetenlere hayret ederim hayret ettiğim kadar kuşlara
yemezler önlerine attığım yemi bulutlar penceremde
pırr diye uçamazlar bak bu da var
bu da var son çağrı kapım değişti
ben bu uçakları
ben bu kitapları
horozlara benzetirdim uyandırsalardı beni her sabah
tavuklar gibi tüneyen raflarında kitaplığımın gözleri yumuk
benzemezler yine de tavuğa çorbaları olmaz
karıştırırlar kafamı çorbaları olmaz
ben bu kitapları

ben bu gelinleri
beyaz şemsiyelere benzeten bir şaire rastlasam yaz günü
başına güneş geçtiğini düşünürüm

duvakların süpürdüğü bir gölge görürüm kır düğünü
kır ve kaç dağlara şenlensin alıcı kuşlar
ben bu gelinleri

ben bu gözyaşlarını
yağmura benzetenlere kahkahayla gülerim gök gürültüsü
sağnak gülerim kesilmez günlerce neşe akar yollardan
ağlamak mı neye benzese teşbihte hata olur
benzetilene kaybolmuştur peşine bin merak takıp
ben bu gözyaşlarını

ben bu çocukları
ölü yapraklar gibi yüzen ırmaklarda
ölü yapraklara benzetemem dilim kurur

ABDURRAHMAN EKİNCİ

1964 yılında Adıyaman'da doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Malatya'da tamamladı. Gazi Üniversitesi G.E.F. Kırşehir Eğitim Yüksekokulu'nu bitirdi (1990). Lisansını Anadolu Üniversitesi Lisans Tamamlama Programı Türkçe Bölümünde tamamladı (2000). Şiirleri Yedi İklim, Kertenkele, Kargış ve Başka Dünyalar dergilerinde yayımlandı. Sekmeleri Durmak (Yedi İklim, 2017) adlı bir şiir kitabı ve Münzevi Mütefekkir Üstat Hüsamettin Yıldırım (Malatya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2018) adlı bir de söyleşi-biyografi kitabı var.1991 yılında başladığı öğretmenlik görevine Malatya'da devam etmektedir.

SERVİKAL DİSTONİ

elini başından çekemiyor servikal distoni
para dolu çantası bulununca karakolda secde
küba'ya düşen göktaş böyle görüntülendi
artık önemli olan sadece kazanmak olacak

en yüksek radyasyon seviyesine sahip
akıllı telefonlar açıklandı
bu muazzam miktarda çelik ve çimento
her ay yeni bir new york inşa etmek

dünyanın zengin insanları orada yaşıyor
yemeye çalıştığı ahtapot yüzüne yapıştı

filipinler ile kanada arasında çöp krizi
halen soruyorum komik durum
önce durağan sonra egzotik
hepsi denizden çıktı
ölüm bir tık uzağımızda
provokasyonlar ve diplomasi sürüyor

bütün satırlarımı suç ortaklığı gibi düşünüyorum
toplu başlıklar altında tören halinde söylenirken

diyecektim vazgeçtim bunu söyleyebilmek
insanlar geçilmez tapınaklarından
işte buraya bu eşiğe düşüyorum kapaklanarak
abuk sabuk iniyorum sonra
boşuna diyorum telaş işte yani pürtelaş değil

ölüm grafiklerde daha temizlenmiş olur madem
kurtulmak ister miyiz
düşün bil sonra yaparsın şimdi sırası değil
baston bu sen de oturan fil değilsin

AHMET AKA

Hadim (Balcılar) / Konya doğumlu. İlköğrenimini Balcılar İlkokulunda, İskenderun İmam Hatip Lisesinde başladığı ortaöğrenimini Çumra İmam Hatip Lisesinde tamamladı. Bazı gazetelerde muhabirlik, haber müdürlüğü, sanat yönetmenliği ve Yazı İşleri Müdürlüğü yaptı. Şiirlerini Güneysu, Sur, Cuma, Bizim Okul, Çalı, Çerağ, Büşra ve Jurnal dergileri ile Yeni Ufuk, Türkiye’de Yarın, Dönüşüm, Merhaba ve Hakimiyet gazeteslerinde yayımladı. İmam Hatip Liselerinin 40. Kuruluş Yıldönümü dolayısıyla açılan şiir yarışmasında Türkiye birincisi oldu. Çimke Yayınları kurucuları arasında yer alan Aka, halen arkadaşlarıyla birlikte haftalık ‘Anadolu GÜNLÜK’ gazetesi ve edebiyat dergisi EYLÜL’ü çıkıyor.

ESERLERİ

Şiir: Sevinç Gözyaşları ⁽¹⁹⁹⁰⁾ Bir Gönül Fethetmek ⁽¹⁹⁹¹⁾ Devrim Şarkıları ⁽¹⁹⁹³⁾ İnce Düşler ⁽²⁰¹²⁾ Roman: Sevgi Rüzgarı ⁽¹⁹⁹⁶⁾ Çocuk Hikayesi: Ardıçkuşu ile Ağačkakan ⁽²⁰¹⁸⁾

yürek talaşı...

- 1- o susunca üşüyor kuşlarım
altı üstüne yapışmış bir kafese düşüyor
hacer-i muallâk değilim rabbim
kâle almazsan yok olmaz yokuşlarım
seni kudüs gibi yaşıyorum ey
mescid-i aksa gibi kuşanıyorum
- 11- rüzgâr! sen de bekleme beni
asil bir iğde kokusu sinmiş üstüme..
benden uyanmalı levhi mahfuza
eğerli yarımından eksilmez tüme...
essen, dökülecek hanımelleri
esmesen, iğdemizin kokusu ölecek
- 111- bütün dünyaları önüne sersem
ne bir yüz bulurum ne söz alırım
o hep Züleyha'dır ben ise sersem
bir yorgun düş gibi kalakalırım
mülteci bağırdır göğüs kafesim
bağırsam, kendime çarpıyor sesim
- 11v- göbek bağymışım gibi... sancı sapağı
bir ince acı sızı/p kesmeden soluğumu
/gönlümüzü yedi kat gökyüzü kıl rabbim/
mermi merhem olmaz bu yaraya...
ben bir kara deliğim aslında...
kara leke değil insanlığın alnında!
- 1v- 'örsü bile örseleme' derdi babam:
toprak olmayı öğrendiğinde çok geç oluyor
/o ölünce herkesin babası öldü sandım/
mezar taşları müzesi gibi, ziyarete kapalı
yitik rüzgârları beklemekten usandım
insanların ruhu terliyor bende

AHMET KOT

1953 Eskişehir doğumlu. Eskişehir Maârif Koleji (1972) ve İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nü (1980) bitirdi. AB Kültür Politikaları üzerine Master yaptı. 1975 Yılından itibaren Kültür Bakanlığı, TRT İstanbul Televizyonu ve Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Danışmanlığı görevlerinde bulundu. 1978'de 1 yıl süreyle İngiltere'de gazetecilik yaptı. 1979'dan itibaren yayıncılık, çevirmenlik, fotoğrafçılık, tasarımcılık yaptı. 1983'te kendi ajansını kurdu ve yönetti.

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti projesinde Edebiyat Direktörlüğü yaptı. Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti projesini hazırladı ve yönetiminde bulundu. 2015'te Türk Dünyası Vakfı'nın kuruluşunda bulundu ve halen mütevelli heyetinde görev yapıyor. 2017-2020 arasında Timaş Yayınları'nda Genel Yayın Danışmanlığı yaptı. Yine 2018'de Sofya'da kuruluşunda bulunduğu Balkan Kültür Vakfı ile Balkanlar'da başta kitap ve kütüphane hizmetlerini yaygınlaştırma çalışmaları olmak üzere kültürel etkinliklerin planlanmasında aktif olarak yer alıyor.

İlk şiirleri Hareket, Deneme ve Yeni Sanat dergilerinde yayımlandı. Arkadaşlarıyla birlikte Eskişehir'de Deneme adlı bir kültür-sanat dergisi çıkardı (1971-72, 14 sayı). Daha sonra Ankara'da arkadaşları ile birlikte Gelişme dergisini yayınladı (1973-74, 8 sayı). Daha sonra Edebiyat, Diriliş, Maveria dergilerinde şiir, yazı

ve çevirileri yayınlandı. 1988 yılında kurduğu Yazı Yayıncılık'ta yayınladığı şiir kitapları dizisiyle de Türkiye Yazarlar Birliği tarafından 1988'de yılın yayıncısı seçildi.

1985'ten itibaren başta Balkanlar olmak üzere 30'a yakın ülkeden çektiği fotoğraflarıyla geniş bir dia arşivi oluşturdu. Fotoğraflarını yurt içinde Konya ve İstanbul'da, yurtdışında ise Londra, Strasbourg, Berlin ve Chicago'da sergiledi; dergi, kitap, afiş, kartpostal ve takvimlerde yayınladı. Fotoğraflarından oluşan birçok saydam gösterisi düzenledi. Birçok fotoğraf yarışmasında jüri üyeliği yaptı.

Şiir kitapları: Sirkeler ve Sular (1988) ve Hasbahçe (1989).

Çevirileri: Köklerimiz (Malcolm X), Hz. Ömer Döneminde Ekonomik Yapı (İrfan Mahmut Rana), Şenlikli Toplum (Ivan Illich), Yeşil ve Yaşanabilir Bir Dünya İçin (Muhammed İdris), Ayetlerden İşaretler (Abdülkadir Essufi), Yüz Basamak (Abdülkadir Essufi),

Fotoğraf albümü: Medeniyetler Kavşağında Konya

Ayrıca, çeşitli yerli ve yabancı dergi ve gazetelerde yer almış fakat kitaplaşmamış makale, röportaj ve tercümelemleri bulunuyor. Uzunca bir ara verdiği edebiyat dünyasına 2020 başında Muhit dergisinde yayınlamaya başladığı şiirleriyle yeniden döndü.

AŞKIN DÖRT HALİ

Şiirin, aşkın dervişi İbrahim Tenekeci'ye

CEYLAN VE ÜRKEK

Aşkın en yalın hali
Bir masa dört ayak
Dokunsan uçacak

Bir yanında hüznün
Bir yanında aşk gerek
Sahifeler arasından sekerek
Konar omzuma birdenbire
Dünyayı dolduran yürek
Ceylan ve ürkek

ÇİĞ

Uykunun en derin yerinde
Dağların uğultusuna karışıp
Sessizce yaklaşan bir rüzgar
Öpücükler serpiştirecek rüyalarına

Sabah uyandığında
Çiğ düşmüş yine
Bu gece de
Diyeceksin.

ÖZGÜR VE LEYLAK

Çık dışarı ins ve cins
Nefes al, solu gökyüzünü bir an

Göreceksin leylaklar gelip dizilecek kapına
Ve binbir iklimden gelen
Yusuf'lar açılacak derinden

Leylak ve felak
İkiz kardeşleri aşkın
Binlerce yıllık yolculuklardan
Bize kalan

İMHA

Bir çift gözden
Birdenbire düşen
İki damla gözyaşı
ki o Adem'in de serüveni

Karışır birbirine
Çekemez ağırlığını
Düşer yüreğime

İmha olur evren
İmha olur yüreğim

ALİ K. METİN

1964 söğüt doğumlu. Gazetecilik bölümü mezunu. Şiir, eleştiri ve düşünce yazıları yazmaya devam ediyor. Batbar şiir adını verdiği poetikasıyla Türk şiiri içinde özgün bir çıkışa imza atan Ali K. Metin, muhtelif dergilerin yanı sıra, fikircografyasi.com sitesinde ve Star Açık Görüş'te yayımlanan çalışmalarıyla da bilinmektedir. Şairin yayımlanmış şiir ve eleştiri kitapları vardır.

ÖMER'İN TAŞLARI KİME YETER?

Bütün şairler intikam peşindedir
Salvo yapmak dahil
Buna şiirin çekim kanunu gibi bir şey
Tanrı'yı şizofren sandıysalar
Savaşmak her zaman güzeldir denebilir

Her çağın bir sikleti var
Mertlik meydanında post giyen tilki olmaz
Yürek kaynayınca bordroları taşlamak ister
Ömer'in varsa herşey mümkün

Kibre karşı kibir ne güzel dedim
Siperlerimde öyle inanılmaz bir buldozer
Zalimlere gerçek kurşun sanırım olabilir
Hayır, buna mutlaka inanırım

Kötebeklere fakat dikkat etmemek olmaz
Ey şair, çığırtkanlar sınıfa dahil
Tarih baba ve avanesi
Şükret ki açık alın, giderayak
İntikam halkımıza Allah'ın bir lütfudur.

ATILLA YARAMIŞ

1986 Konya, Emirgazi doğumlu. İlk ve orta öğrenimini Emirgazi’de tamamladı. Yükseköğreniminin ilk yılını Afyon Kocatepe Üniversitesi’nde okudu. Daha sonra Konya Selçuk Üniversitesi’ne geçiş yaptı. 2007’de buradan mezun oldu. İlk şiiri, Hece dergisinin Eylül 2004 tarihli sayısında yayınlandı. Gözardı dergisini çıkaran ekipte yer aldı. Şiir ve yazılarıyla Hece, Yedi İklim, Derkenar, Gözardı, Memleket Dergi, 40ikindi, Kitap Postası, Millî Gazete, Mahalle Mektebi ve İtibar’da oldu. Anadolu Mektebi öğrencileri tarafından gerçekleştirilen program sonrasında, Necmettin Erbakan Üniversitesi tarafından basımı yapılan “Hikâyemizin Yarım Asırlık Yerli Sesi Mustafa Kutlu” kitabının editörlüğünü üstlendi. Denize Atılan Mektup ve Göl Efsanesi adlı iki masal kitabı var.

GERİYE KALAN

ellerim terledi bir mihenk doğurdu sonra
üst üste koyduğum ayazlar kâr etmedi
bacaların ardında sallanan rüzgara
ömrümden bir parça verdim
bunu kimse bilmedi

kitapların ve savaşların arasından
geçti kadınların merhameti
kısıldı şiirlerin sesi
bu yüzden göçtü şairler
bu yüzden bir anne kaldı kadından geri

DÜNYA

Saat yönünde kıvrıldı yaşadığım ne varsa
Uzun tutmadı sinevizyon bu günahı
seküler ya da global bilemem
ne anlatırım bilmediğim üstüne
bilmiyorum efendim bilmiyorum dünya nedir
bir oyun ve eğlenceden başka

şehrin bağrında bir çıban gibi türedi
ne yana baksam küçülürüm bu yüzden
ne yana baksam mozaik yapılı bina
ne denir buna ne denir efendim?
Yücelere el uzatan minareden
Boyu daha uzun şu betonlara...

EMRE ÖZTÜRK

1991 yılında Konya'da doğdu. İlk şiirini 2008 yılında Varlık Dergisinde yayınladı. Hece, Karagöz, Aşkar, Mahalle Mektebi ve çeşitli dergilerde şiir ve eleştiri yazıları yayınlandı. İlk kitabı 'Kemik Yasası' 2012 yılında, ikinci kitabı 'Kapanış Konuşması' 2019 yılında Ebabil yayınlarından çıktı.

Kollarımda Uyu

hiç iyileşmeyecek böyle anlatsam,
böyle bir boşluktan aşağı
böyle karanlığı çağıran orman,
say ki büyük çiçekler oydu
yitirdim hepsini, büyük taşlar biriktirdim kırgın eşit
kırgın ve eşit parçalara bölmek için günleri,
yoktu bir şey konuşacak

başka ne vardı?

gidememenin soğuk boşluğunda bir uzay
gitmenin bir ağrısı varsa elbet kalmanın sızısı
vardı makas seslerinden teşkil ağızlardan geçmenin
zayıfa duyulan açlıkla ilgisi

başka nasıl söylesem
yürümek yüzünde üzgün bir ormanı,
kendini bulmak, evine dönmek sonra yine kendini
nasıl söylesem
içimde kirli çiçekler sergisi
dalgınlığa soyunması bir akşamın

yine de uyu kollarımda
taştan çıkardığım bu uykunun
insanı çağıran kıvrımlarında
bir yok oluş kıvrımlarında ölçülerin,
bezginlik bir uzunca
artık eşyada rahat bozan bir ritim

bırak öylece kalsın

HÜSEYİN AKIN

1965 Sinop (Türkeli) doğumlu. Öğrenim hayatı İstanbul'da geçti. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. İstanbul'un değişik okullarında öğretmenlik yaptı. Lise yıllarından itibaren çeşitli dergilerde şiir ve yazıları yayımlandı. Özülke dergisini kurdu ve yönetti. Kırknar dergisinin yayın yönetmenliğini yaptı. İkinci Yazıları, Ünlem, Yansıma, Derkenar, Kardelen, Düşünarı, Kırklar, Lamure, Yedi İklim, Hece, Hece Öykü, Dergâh, Karabatak, Türk Dili, Türk Edebiyatı, Mahalle Mektebi, Edebiyat Ortamı, Varlık, Deve, Çeto gibi dergilerde yazdı. Çeşitli radyo ve televizyonlarda kültür-sanat programları yaptı. Birçok gazetede düşünce, kültür yazıları yazdı. Köşe yazarlığı yaptı. Şifahi kültür alanında "sokak sosyolojisi" adını verdiği çalışmalar yaptı. Şiir, deneme, hikâye, biyografi ve inceleme alanlarında kitapları bulunan Akın'ın bazı şiirleri Farsçaya çevrilip yayımlandı. Hu Dönüşü kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği 2014 deneme ödülünü, Yan Tesir kitabıyla 2017 Eskader şiir ödülünü aldı.

ESERLERİNDEN BAZILARI:

Şiir: Sevmek Karanfil ve Kiraz (Şiir/1997)

Ay Tanığım Olsun (şiir / 1998)

Çöl Vaazları (şiir / 2001)

Kumaştan Çalan Terzi (şiir / 2003)

Ömrümün Kısa Günü (şiir / 2011)

Yan Tesir (şiir / 2017)

Toplu Şiirler (1988-2011) (2014)

Babam İle Mercedes (2020)

Deneme: Deneme Yanılma (2003)

Kitabım Çıktı Alınmayın (2006)

Geçmiş Günler Matinesi (2007)

Canlı Renkler (2010)

Kaybolmak İçin Nereye Gitmeli (2014)

Yalan Dünyanın Yanlış İşleri (2014)

Hu Dönüşü (2014)

Bana Öğretmenini Söyle (2019)

Tespitçi Dükkânı (2017)

Menkul Kanaatler Borsası (2019)

Unutmanın Sildiği Resimler (2020)

Hikâye: Hepsi Hikâye (2007)

Şehir-Anı: Ayağымda Kırk Numara Kâğıthane (2010)

Kastamonu'nun Çanakkale Kahramanları (2007)

İyi Kalpli Üvey Ana: Ankara (2016)

Sokak Sosyolojisi: Ateistler İçin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (2005)

Biyografi: Bir İnanç Adamı: Mehmet Âkif İnan (2016)

Röportaj: Benden Söylemesi. (Hazırlayan: Osman Özbahçe) (2019)

BEN YAŞARKEN OLANLAR

Topu topu kaç kişi kaldık bu aralıkta
Herkes gitse kim toplar bu dünyanın çöpünü
Baktığın taraflara hep mezarlık ekmişler
Ölüm bile önünü görmüyor karanlıkta
Geçinip üstümüzden dolduruyor küpünü

Şu tablet şu parşömen hepsi benim sırtımdan
Gök boşluğuna doğru fırlattığım yeminler
Onlar naylon ve beton tarihin takma dişi
Bırakıyor bir gemi kendisini rıhtımdan
Gidenin tarihini kim anlatır kim dinler.

Yol bilmez İbn-i Haldun “coğrafya kaderdir” der
“Seninki bir düşüştür, ölümü üstüne al”
Burda geceler soğuk, böyle söyler Haydeger
Ya burayı kendin kıl ya da kendin burda kal
Ne coğrafya ne tarih, insandır büyük kader

Dağların zirvesinde terin kurumaz dendi
Kalmaya niyet ettim bu dünyadan ev tuttum
Bütün masraflarımı düşmanlarım üstlendi
Kapadım gözlerimi, dört bir yanım kamera
Tam bir şey diyecektim, gelir gelmez unuttum

Gülüp geçmiştim ona şehitliği gezerken
Nasıl da sırtıyor cümle içinde ölüm
Boy aynası önünde bakıp bakıp yüzüne
Kendinden geçip öyle gidenleri süzerken
“İnanmam” diyor hayat hiç kimsenin sözüne

İBRAHİM DEMİRCİ

1956 yılında Konya’da doğdu. İlköğrenimini Konya’da, ortaöğrenimini Konya, İzmir ve Balıkesir’de; lisans dönemini Erzurum’da Türk Dili ve Edebiyatı alanında tamamladı. Yüksek lisansını Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinde, “Behçet Necatigil’in Şiir Dünyası”, doktorasını Konya Selçuk Üniversitesinde “Muhteva ve Şekil Hususiyetleriyle Ahmet Hâşim’in Nesir Dünyası” üzerinde çalışarak bitirdi.

Hatay-Kırkhan, Konya-Ilgın ve Amasya’da liselerde öğretmenlik yaptı. Konya Meram Fen Lisesinde çalışırken Suriye’de Halep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde misafir öğretim üyesi olarak görevlendirildi (2008-2009). Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesiyken 2012 Mart ayında Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğine atandı. 2019 yılında emekli oldu.

Edebiyat dergisinde başladığı yazı hayatı boyunca şiir, oyun, deneme ve eleştiriler yazdı. Arapça ve Fransızcadan çeviriler, Osmanlı Türkçesinden aktarmalar yaptı. Yeni Şafak gazetesinde haftada bir Dil Burcu köşesinde İbrahim Kardeş müstearıyla yazdı. Hece dergisi yazı kurulu üyesidir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Yanıklar (şiiir), Ay Burcu (şiiir), Bu Camı Kim Kırdı (oyun), Yaralı Yazılar (deneme), Hay Hay Hayat (deneme), Dillerin Dili (deneme). Ahmet Hâşim'in Nesirleri (İnceleme), Kiralık Konak Romanında Batılılaşma ve Dil Sorunları (İncelenme), Güneşin Ayetine Uyarak Düş Görüyorum / Kör Kâhin / Kudüs Konçertosu (Adonis'ten), Ben Beyrut (Nizar Kabbani'den), Gazaba Uğramış Şiirler ve Diğerleri (Nizar Kabbani'den, Turan Koç ile birlikte) Ağaçlar ve Merzuk Cinayeti (Abdurrahman Münif'ten çeviri, Hasan Harmancı ile birlikte). Çocuklar için Arapçadan çevirdiği kitaplar: Ellerim, Ayaklarım, Nefise Nine.

AĞUSTOS

Ağustos benim ayım
Bu ayın yirmisindeymiş
Güneşin altına çıkışım

...

Ağustosun ipi uzun
Bir ucundan Roma tutmuş
Bir ucundan Hiroşima

Ağustosun tuzu kaya
Orada Caligula ufalar
Nagazaki kavrulur burada

Ağustosun karnı büyük
O çeperinde Spartaküs uyur
Bu duvarında Rosa Luxemburg

Ağustosun taşı geniş
Bir yanına Neron yapışmış
Bir yanına Alpaslan

Ağustosun akli duru
Ne Sezar'a boyun eğmiş
Ne kollamış Brutus'u

Ağustosun göğü temiz
Meryem'in gözleri gibi
Sözleri gibi İsa'nın

Ağustosun taşı sıcak
Arabistan'ın çölleri gibi
Yankısı gibi Hıra'nın

Ağustosun ağacı incir
Gün gelir forumu yıkar
Çökertir Panteon'u.

KÂMİL UĞURLU

1942 yılında Konya’da (Hadim-Aladağ) doğdu.Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde (şimdi Mimar Sinan Üniversitesi) mimarlık eğitimi aldı. Türk Mimarlık Sanatı konusunda doktor oldu. Selçuk Üniversitesi’nde proje, sanat tarihi ve estetik dersleri verdi. Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı yaptı. **Yurt içinde ve dışında önemli projeler yönetti.** TİKA’nın danışmanı olarak Orhun Anıtları Projesinde yer aldı ve Moğolistan’da Ötüken Vadisindeki müzelerin proje ve uygulamalarını yaptı. 1998 yılında Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’na getirildi. Başbakanlık Müşaviri oldu. 2009 Yerel Seçimlerinde Karaman Belediye Başkanlığına seçildi.

Kâmil Uğurlu mimarlık ve sanat tarihi kitaplarının yanında “**Şehrengizler**” yazdı. Yayınlanmış Karaman, Konya, Eskişehir Şehrengizleri, şehir kitapları konusunda yeni bir akım başlattı. Konya Şehrengizi Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) tarafından “**Yılın Şehir Kitabı**” olarak değerlendirildi.

Farklı bir üslûpla yazdığı “**destan-şiir**” denemeleri de vardır. Bunlardan “Ötüşün Kuşlar Ötüşün” Türk Dünyası Yazarlar Birliği tarafından ödüllendirildi. Yurt dışında iki kitabı yayımlandı. Uluslararası **Struga Şiir Toplantısında Türkiye’yi temsil etti.**

Uğurlu, Türk Ocakları Türk Kültürüne Hizmet Büyük Ödülü, Kırgızistan ve Kazakistan Devlet Nişanları, Türk Dünyası Mimarlar ve Mühendisler Birliği Büyük ödüllерinin sahibidir.

Türk Dünyası Sanatçıları Vakfı (TÜRKSAY) kurucu üyesi, üç dönem Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Bilim Kurulları üyesi, v.b. üyelikleri vardır.

ESERLERİ

Mimarlık ve Sanat Tarihi: Türkistan Tasvirleri, Orhun Anıtları, Selçuklu Evi.

Şiir: Yemenimde Hâre Var, Yüreğimde Yâre Var, Gölgeyi Soğukun Şiirleri, Nil Nehrinde Nilüfer.

Şehir Kitapları: Konya Şehrengizi, Karaman Şehrengizi, Eskişehir Şehrengizi.

Deneme ve Biyografiler: İşte Biz Böyleyiz, Kelebek Kanadındaki Hayatlar, Âşkan Yolu (Basımda).

Destanlar: Mir Ali ile Gül Hanım'ın Destanı, Ötüşün Kuşlar Ötüşün, Cehennemde Aşk Çiçekleri, Asiyе'nin Ayları

HATİM

- Ablam'a, Ulviye Hanım'a -

Bu kaçınıcı hatimdi indirdiğin,
Benim güzel ablacığım
Doksandokuz mu, yüz mü,
/ bilmem
Benim bildiğim
/ çakır gözlerinden ırmaklar çıkar
/ ve her sûrede uzar
/ mübârek kirpiklerin, uzar
/ Fetih'ten Fâtihâ'ya kadar

Sen sayfalara yüceldikçe
/ dağlar eğilir önünde, erir
/ yol verir yanık yolcularına
Ve Hûmâ kuşu suya iner korkusuz
Ve kuşkusuz karıncalar tavafta
Yıldızlar çoğalır bu tarafta, ablacığım
/ çoğalır güneşler ve aylar
/ leyl'i ve'n Nehâr

Devam buyur Allah aşkına
/ erken giden kocan ile
/ yetimlerin aşkına
/ anan, baban
/ Karaman'da garip yatan
/ kardaşların aşkına
/ şehitlerin, gariplerin, yolcuların aşkına

Devam buyur, nur'a garkolsun
/ şehir
/ yollar, sokaklar, kapılar
Sabah sâlâsına daha vakit var...

KENAN ÇAĞAN

1970 Ankara doğumlu. Sosyolog. Hâlen Samsun Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesi. Çalışma alanları: Sanat Sosyolojisi, Kültür Sosyolojisi, Türk Modernleşmesi vb.'dir. Bu konularda çeşitli kitap, makale ve bildirileri yayımlanmıştır.

İnceleme Kitapları: Popüler Kültür ve Sanat (2003), Entelektüel ve İktidar (Edt.)(2005), İdeoloji (Edt.) (2008), Münevverden Entelektüele (2015), Postmodernizm ve Mahremiyetin Dönüşümü (2019). **Şiir Kitapları:** Kendi ve Siyah (2006), Ölü Diller Arşivi (2012), Bıçkın (2018).

SALNAME

gemilerin köpüklü sesini duydun mu
sahillerin umarsız bekleyeni
sokaklarımda beliren silueti krizantemler örttü
saldırgan tacirleri arsız öğütücüleri gördün mü
inkarcı çırakları ütülü uyumluları

salnamelerde adım geçti diye nice kayba düştüm
kimselere aşına değilim
durmadan çevgenlerden arza doğru bir intizam
yürüyor
zabitan gelse de suçumu ikrar etsem
kırçıl dillerini inkarda kendime bir itikat buldum

bu yüzden durmadan eksiliyor gök
bu yüzden alev alev saf ibrişim
elini denize dokun
inci gerdanlıklı deniz kızları serilsin göğsüne

ve kalbin hışırtısıyla yürü ırmağa yüzüm düşsün

niçin batıda hiç güney yok
ama değirmili şapkalı çocuklar
taş kaldırımı yağmurla birlikte dinliyor gece
çan sesi uzaklaşıyor ve ardından arsız bir saksafon
bütün girintili kıyılara sokuluyor
italya niçin tanıdık bütün akdenizler niçin sarsak
o çiçek demetini yere bırak onikilik revolveri de
nal seslerini uzaklaşan ıslık sesine ek yap
hatasız doğurgan kadınları fahişlere

hesap kabarık günahlarsa çok ortaklı

M. ALİ KÖSEOĞLU

Süleyman ve Raziye Köseoğlu'nun üç çocuğunun sonuncusu olarak Konya'da doğdu. Genç yaşta gazetecilik ve yayıncılığa başladı. Hasan Kuvvet ve Ahmet Aka ile birlikte çıkardıkları Eylül dergisinin altı sayısının editörlüğünü yaptı. Bülent Sönmez yönetimindeki Âşyan dergisinin sahipliği ve yazı işleri müdürlüğü görevinde bulundu. Köseoğlu'nun yazı, söyleşi ve şiirleri Çerağ, Eylül, Aşyan, Mavi Kuş, Düş Çınarı, Yedi İklim, Dergâh, Hece, MinikaGo, Diyanet Çocuk gibi dergilerde yayımlandı.

Bir süre İkkıtap Yayınları'nın şiir editörlüğünü yürüten Köseoğlu'nun ilk kitabı Her Ayrılık Bir Aşk da aynı yayınevince yayımlandı. Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından yayımlanan İyilik Yap İyilik Bul kitabının yayın yönetmenliğini, KOSKİ yayını Konya Çeşmeleri adlı kitabın da ortak metin yazarlığını üstlendi.

Son yıllarda çocuk edebiyatı sahasında da masal ve şiirler kaleme alan Köseoğlu'nun çocuk şiirleri Dört Mevsim Dört Yaprak adıyla, "Muğla'yı anlama denemeleri"nden oluşan yazıları da Menteşe'deki Muğla adıyla kitaplaştı. Menteşe'deki Muğla, Türkiye Yazarlar Birliği tarafından "2019 Yılı'nın Şehir Kitabı" seçildi.

TYB Konya Şubesine 3 dönem başkanlık eden Köseoğlu'nun, Gülşah Hanım ile evliliğinden Süleyman Süheyl ile Muhammet Vefa adlarında iki oğlu vardır.

Kimsenin yüreği değil benim yüreğim

Kaçıncı kez uğurluyorsun el sallıyorsun
birbiri ardınca kopup giden kelebekler gibi
mütemadiyen her otobüsün camından
el sallıyorum mütebessim bir suretle
kimsenin yüreği sızlamıyor
kimsenin yüreği değil ki benim yüreğim

göremiyorlarsa da aynı anda
kuşlar çırpınıyor gökyüzünü acıtmadan
bulutlar alınyazısını yağıyor sanki asırlardır
yanağında bir damla bir damla daha
yol olup uzuyor uzuyor uzuyor
bakışlarında gökyüzünün siyahı kalıyor

başka şeyleri konuşuyoruz bir aradayken
Varka ve Gülşah'ı Mem u Zin'i
Leyla ile Mecnun'u Tahir ile Zühre'yi

-lale mi gül mü
leylak mı yasemin mi
çiçeklerin isimlerini soruyorsun

-benim için rahmetli annemin menekşesi bir de sen
ama aman konuşmayalım bunları
da gökyüzü kapanmasın yeniden
-iyi o zaman şiir oku
diyorsun

“Erzurum garında banklar üstünde
uyku tutmuyor karanlıkları” ...

içinin motiflerini çiziyorsun
/narçiçeğiyle boyadığın kâğıda
bana yol oluyor bağlar bahçeler
ah güzelim nazlı yârim ıhlamur çiçeğim
bana yol oluyor
parmaklarınla masallaşan dağlar tepeler

kollarını açıyorsun rüzgârgülleri gibi
rüzgâr gibi sıvışıyorum aradan
tohum bilip toprağına basıyorsun yine de
kim bilir hangi çiçeği umut ederek
/ismini söyletmediğin
hangi güzel duygunun annesi oluyorsun yeniden
yeniden umut ederek vedalaşıyoruz
el sallıyorum el sallıyorsun

kimsenin yüreği sızlamıyor
kimsenin yüreği değil ki benim yüreğim.

MEHMET SOLAK

1965 yılında Konya'da doğdu. 1987 yılında Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl öğretmenliğe başladı. Şiirlerini ve yazılarını; başta Hece olmak üzere pek çok edebiyat dergisinde yayımladı. Şiir, deneme, inceleme-çözümleme çalışmalarına devam eden şair, Mersin'de yaşıyor.

ESERLERİ:

- *Aşka Yüzüm Var / Şiir (Hece Yayınları-1999)
- *Arada Bir Yerde / Şiir (Saçak Yayınları- 2006)
- *Hüzünârâ / Şiir-Mektup (Saçak Yayınları- 2006)
- *Hayal İçre / Şiir (Digraf Yayınları- 2009)
- *Adına Hazırım / Şiir (Hece Yayınları-2015)
- *İhsan Deniz/Sevgilimdir Yazdığım Her Şiir Benim (Cümle Yayınları-2016)
- *Hiç (Hece Yayınları-2016)
- *Hayatın Özü Şiirin Eşiği / Deneme (Çıra Yayınları-2018)

hiç

hangi uykudan uyansan
açamazsın kilitlenmiş bahtını
ertelenmişse talan bir kez daha
yumuk elleriyle bir çocuk
kör uykusu gözler çatlak dudaklar
soğumuş bir çift ayak mı
ne onarır kalbini

kalbini
vakumlasa hangi hamarat usta
daha kavi olur mu eskisinden
daha afilli daha pürüzsüz
bozulmadan hasarsızlığı tenin
hurdaya çıkmadan can

can
çıkınca lâmbadan
söner ateş islenir fitil
gök daralır çorba soğur
sıra sende derler günah sırası burası
kırılır sarı-yeşil kehribar
sıra dağılır

dağılır
konuşan konuşmayan kim varsa
çatıştıran seni beni börtü böceği
kim bilebilir ki
içinden geçen her treni
çamurlu yolları kese kese

günde kaç kez çığırkan
bir yankı bırakarak kendi kaderinden
kendi dehşetine tanık

tanık ol
bayatlayan ekmeğe kuruyan suya
donan kurt sesine tipi borana
çerçi rahatlığına karartma vakitlerinde
hatırla kaç firar yaşadın
ardında bırakamadan
yorgun korkuları paslanmaz anıları
keskin soluğunu kılıcın
muştusunu gövermiş tohumun
işte oyuluyor zamanın
ölüme meyyal ruhu
kurumuş ekmeğin
küflenmiş içi

İçi
zeval değil mi dışı hayal
hep esatir hayat baştan sona
hangi kahin teskin eder
kimden intikâl eden hangi veraset
varis kim kime helâl kaçta kaç pay
hangi isyanda derdest edilmiş
boyunu ilmeklenmiş hükmü okunmadan yüzüne
terekesi okunmuş mahkumu

mahkumu kim
kim infaz eder
hiç hüküm giymemiş
hiç bilmemiş hiç olmayı
-----HİÇ-----

MEVLÂNA İDRİS

1966 yılında K. Maraş'ta doğdu. 1989'da İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Edebiyat dergileri ve çeşitli gazetelerde edebiyat çalışmalarını yayınladı.

Çocuk ve yetişkin edebiyatı alanında 65 kitaba imza attı. Bazı masalları çizgi filme dönüşerek Tv'de yayınlandı. Kimi kitapları çeşitli doğu ve batı dillerine çevrilip yayınlandı.

TRT'de yayınlanan Nuri Pakdil, 28 Şubat ve Gezi olaylarının belgesel metinlerine imza atan yazarın eserleri hakkında yurtiçi ve yurtdışı üniversitelerinde akademik çalışmalar yapıldı. Ulusal ve uluslararası düzeyde ödüller aldı.

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığında uzun süre Basın Danışmanı olarak çalıştı.

İki ayda bir yayınlanan çocuk edebiyatı dergisi ÇETO'nun (Çocuk Edebiyatı Tercüme Ofisi) genel yayın yönetmenliğini yapan ve İstanbul'da yaşamaya devam eden Mevlâna İdris, hâlen öncelikle çocuklar için yazı çalışmalarını sürdürüyor. Üç çocuk babası.

Tarih Bitti

Sana bakmak toprağa bakmak kadar güzeldi
Sert şarkılar vardı yanaklarında

Sabahın sisini dalgın atlara yükledim
Senin şehrine vardım saçlarını aradım boşuna
Sen yoktun bir şey yoktu
Bütün dillerde yalan söyledim sana inanmak için

Sen gittin tarih bitti milat neyi açıklayabilir
Sana bakmak toprağa bakmak kadar güzeldi

Ne vardı bir de bahçeler vardı

Bahçeye resimler düşmeye devam ediyor

Kimi eski bir denize çizilmiş
Kimi her yanı haziran bir trene
Kimi bir kelimeye

Bir resimde isa akşama bakıyor
Bir resimde tarihçiler eliboş dönüyor kadınların verdiği sözlerden
Bir resimde yüzlerce anahtar var hiç kapı yok
Bir resimde telefon çalıyor açıyoruz ve yağmur
Islanıyor zaman
Bir resimde yedi kişiyiz
aramızda en güzel ölüm gülümsüyor

Çiçektik çok
Hatırlar mısın
Hatırlarsın

Geçtik dünyanın arasından
Geçtik bu küçük omuzlarımızla
Maviler giymiş ağlayan meleklerle
TÂrifsiz kadınlara
Düşmüş bayraklara gecikerek
Geçtik dünyadan başısla bizi

Yaptıklarımız için
Yapmadıklarımız için
Elimizi
Dilimizi
Tanrım
Başısla bizi

Kimsenin olmayan bir yoldan geçerken
Kimsenin olmayan bir resmini gördüm hayatın

Büyük dalgınlar vardı
Cevapsızlar
Hiç deniz görmeyenler
Kimseye bir şey sormayanlar vardı
Kaybedenler
Hayatın büyük ırmağında
Vardı ve akıyordu

Sonra kimse kalmadı
Hiç kimse
Bağırmak için
Yalvarmak için

Çünkü herkes gitti
Çünkü herkes gider
Geceler var bir de iyi geceler

İyi geceler bayım hiç yittiniz mi
En az bir defa yitmeli insan

Nasıl geçti yıllar telefon beklerken mi
Şarkılar bitti şarkılar bitti
Bir şey söylemedin kadınlar için
Devrimler için bir şey söylemedin
Yıldızlar için
İyi geceler bayım

Her şeyin uçup gittiğini bile bile
Neden bakıyorsun bakma bana
Ben gökyüzünü bir kuşa bağlamış düşünüyorum
Adım silinmiş
Delik deşik göğsümden ışık düşse de
Bana bakma yokum ben
Toplanacak sayısız cesedin ortasında
Doğduğumdan beri Kudüs
Doğduğumdan beri Filistin
Doğduğumdan beri Amerika
Doğduğumdan beri darbe
Yeter be
Git ve beni vurmak için tüfeğini doğrultan o adama söyle
Yokum ben
Bu kurşuna dizilmiş sessizlikte
Ümmet balık olmak istiyor
Aslına bakarsan neler istemedi ümmet
Petrol istedi iktidar istedi para istedi
para için kasalar istedi
Hepsi oldu ama eksildi bir şey
Bir şey
Her şeyi tutan bir şey
Ne diyordum

Ne bileyim yokum ben
Bir gözyaşı köpeği çekiyor yokluğumu
Kayıp giderken
Ellerine dalıp giderken
Ellerin demişim pardon
Yokum ki ben
Şimdi desen ki şaka yaptım
Bak döndüm bak ellerim desen
Yokum ki ben

Başlasa meleklerin siyah beyaz şarkısı
Ben yokum diyorum sen şarkı diyorsun

Yine birisi ağlamış bak yeryüzü ıslak

İçinde yalan olmayan bir cümle söyle bana
İçinde amerika olmayan bir cümle söyle
İçinde zulüm olmayan bir cümle
İhtiyacım var buna

Çok hırpalandım zeytin ağacı
Çok hırpalandım sevgilim
Bu vakitsiz değişen haritalardan
Kederli göklerden
mübarek çocuklardan kapanmış çiçeklerden
Geldi geçiyor dünya
Elimi tut
Bir cümle söyle
İçinde yalan olmayan bir cümle
Göklere bakma anında dünyadan çıkma anında
Söyleyip kaybolayım söyleyip varolayım
Bir cümle bir cümle bir cümle
Lailaheillallah

MUSTAFA UÇURUM

Tokat doğumlu. İlkokulu, ortaokulu ve liseyi Adapazarı'nda; üniversiteyi Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Arkadaşlarıyla Martı dergisini ve Yitik Düşler Edebiyat dergisini, daha sonra Tokat merkezli Polemik dergisini çıkarttı. Şiir ve yazıları; Dergâh, Yediiklim, Hece, Hece Öykü, Kırklar, Yolcu, Türk Dili, Karabatak, Türk Edebiyatı, Aşkar, İtibar, Sabit Fikir, Cins, Nihayet, Söğüt gibi dergilerde yayımlandı. www.dünyabizim.com sitesinde kitaplar ve dergiler üzerine yazılar yazmaktadır. Şairin Aynası kitabı ile TYB 2018 deneme ödülünü aldı. Milat gazetesinde köşe yazıları yazıyor.

Kitapları: Tenhalayın Kalbimi (Şiir), Esmerliğime Bakma (Öykü), Fedakâr Dost (Hikâye), Çocuklar Çocukluğunu Bilsin (Şiir), Irmaklarla Büyüyen Çocuk (Hikâye), Konuştukça Memleket (Şiir), Deneme Çekimi (Deneme), Kalbime Takılan Uçurtma (Hikâye), Şairin Aynası (Deneme), Şehirde Yeni Bir Rüzgâr (Deneme), Dünya Telaşı (Şiir) Uçurumda Bir Gömü (Öykü)

ANSIZIN BİR MELEK

Yalnızlıktan acıyan bedenimi kuşluk vaktinden aldım
Bir çılgılığın ortasına bıraktım çarşılarda
Uzak bir pencereden bakıyorum halk bakıyor benimle
Bir genişlik, yaz güneşi, gürültü görüyoruz çokça
Bu, duvarların yankısını içime çektiğimdir
Geçtiğimdir bir Ali'den rüzgârına tutunup
Öyle uzaktan olmaz, koşar adım yorulmalı insan
Kararlı bir cümle ile söylüyorum uzatıp ellerimi
Ansızın bir harita çıksa önümüze
Her yere gideriz değil mi?

İyi şeyler çizilsin duvarlara gülen çocuklar mesela
Resimlerde bile güzel güler çocuklar
Biz kahrolsun diyelim üstümüzden geçen uçaklara
Açıldıkça uzaklara, dünya ne renkli coğrafya
Gidemeyeceği yer yok insanın her istasyon bir umut
Biraz eski zaman şarkıları, çokça sağlam arkadaşlar
Uçsuz bucaksız bir sevgili, daha ne ister insan?

Halime bakıp da albümlerden çıktığımı sanma
Çokça zeytin dalı var çantamda zor günler için
Pencereden bakıp Afrika görünmez sıcak
Ekranlardan bakıp Asya duyulmaz soğuk
Ben nasıl arkadaşlar biriktirdiysem eski şarkılar gibi
Bu oyun ancak kalabalıklarla oynanır
Yeter ki sevsin insan herkesi, kendinden başlayıp

Geç kalmış tüm yolcuları topladım etrafıma
Ne söylesem çok olacak üzgün duramıyor insan
Ansızın bir melek çıksa önümüze
Herkesi severiz değil mi?

OSMAN ÖZBAĞÇE

1971 Konya doğumlu. İlk ve orta öğrenimini Konya'nın Ilgın ilçesinde tamamladı. Ilgın İmam Hatip Lisesi (1986) ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu (1991). İlk şiiri Yeni Taşova gazetesinin eki Kültür Edebiyat dergisinde yayınlandı (Mart 1990). Şiir ve yazıları Ayane, Dergâh, Yedi İklim, Kayıtlar, İkinci Yazıları, Yarın Edebiyat, Hece, Çerağ, Edebiyat Ortamı, Atlılar, Bumerang, Huruç, Okuntu, Kökler, Memleket Dergi, Karagöz, Aşkar, Ücra, Mahalle Mektebi, Türk Dili, Hayal Defteri, Çilingir ve Natama'da yayınlandı. Nisan 2003-Haziran 2006 tarihleri arasında (12 sayı) yayınlanan üç aylık edebiyat dergisi Kökler'in yayın yönetmenliğini yaptı. Karagöz ve TYB Akademi dergilerinin kurucuları arasında yer aldı. 2007 yılında yayınlanan Kural Dışı adlı kitabı Türkiye Yazarlar Birliği tarafından eleştiri dalında yılın kitabı ödülüne değer bulundu.

ESERLERİ: Uzun Yürekli Nehir (şiir / 1999), Çağının Mimarını Mimar Sinan (biyografi / 2003), Düşmanlık (şiir / 2004), Kitabımı Öğreniyorum (çocuk kitabı / 2005), Kral (şiir / 2006), Sağlam Şiir (eleştiri / 2006), Kural Dışı (eleştiri / 2007), Modern Şiirimizin Kökleri (eleştiri / 2008), Türkiye Kitabı (şiir / 2012), Analiz (eleştiri / 2013), İkinci Yeninin Doğuşu (eleştiri / 2018), Görevimiz Tehlike (söyleşi / 2018), Dogma (şiir / 2019).

DÜŞMANLIK

Kim kurtulabilir sağ elimden!
Sağ elim Tevrat'ın, Zebur'un, İncil'in
Yeniden nazil olmuş tazeliğinden
Kopartılmış bir bıçak
Kim durdurabilir parlayınca ışığı!
Işık
parladıkça sağ elim
Sağ elim
parladıkça hiç aşılmamış bir kıştan

Işık çoğalıp "XX. yüzyılı sakin adamlar olarak geçirdik"
Çoğalıp "I. Dünya Savaşı'nda yenildik"
"II. Dünya Savaşı'nda yenildik"
"Bütün devrimlerde, bütün darbelerde yenildik"
"XX. yüzyılın her yerinde yenildik"
"Oysa Bedir'de, Malazgirt'te, fakat Çanakkale'de"
"Aslanlar gibiydik hem Mekke'nin, hem Bizans'ın fethinde"
"Bizdik yüz defa bağırان, yerinde duramayan"
"Şimdi çoğalıp evlerde duran, evlerden bıkan"
"Çoğalıp düşmanlık nedir bilmeyen"
"En çok barışçı olan, en çok davul çalan"
"Nerde evlerde durulmaz olan!"
"Nerde damarda duran, yüz defa bağırان!"

"İşte yürüyor kar gökte biri"
"I. Dünya Savaşı'nda yenilen biri"
"Başıma düşecek gökte biri"
"Kar gıcırıyor biri gökte"
"Yürüyor çünkü bu kış kaderimizi delerek"
"Kar deliyor işte kaderimizi mevsimin ince beşiği"

“Uzanıp”

“Uzanıp duruyor gökten biri”

“Yürüyor gök karda biri”

Soluğumu tuttum, soluğum tırmalayarak inilen

Bir patika bulup çıkaracağım orduma ordan

Orda yalnızdım kışta yürüyen biri

I. Dünya Savaşı’nda yenilen biri

Bütün darbelerde, bütün devrimlerde yenilen biri

“Neden,” dedim “bir kelimeyi bir kelimenin yanına koyarız”

“Neden bir kadını bir adamın”

“Siyahı siyahın beyazı beyazın yanına”

“Çevirip karıştırıp siyahı beyazın yanına”

“Nerde bu adam karısı dul kalmak”

“Dul kalmak kurda kuşa yem olmak”

“Nerde çünkü ite çakala, tek dişi kalmış canavara”

“Meydan okuyacak devlet”

“Neden zihnim kor kesilmek”

“Renksiz dolmak”

“Dünyayla sağır olmak”

“Her savaşa, her darbede, her devrimde”

“Durmadan yenilen biri olmak”

Zamana sokulmuş bir kıymıktım ben

Bir kez daha, sadece bir kez daha yenilecek biri

Avcumu kanatan kayrak bir taşta zonkluyardım ben

Ne işim vardı da bir taşta benim kayrak

Gözümün birden maviye girip çıktığını hissettim

Yepyeni bir savaşa, kanımı dolduran

Sağ elimi dolduran uçsuz bucaksız

Bir savaşa girip çıktığımı hissettim

Kalktım, hiç aşılmamış bir kıştan çıkan

Rüzgâr yakmış yüzünü hem yüzü rüzgârdan
Yanmış bir adamdım işte ben
Yepyeni bir ahenk, yepyeni bir komutan
Yüzüne biraz dikkatli bakınca bir uğultu
Yayılan içinizde kıpırdayan bir düşman

Hemen çünkü “Düşman!” der demez
Serbest vezinden çıkmak istersiniz çünkü ben!

Hey yavrum hey!
“Şunun düşmanını öldüren bir kelime imdada yetişse!”
Hey yavrum hey!
“Bir kafiye, bir zengin mi zengin bulup ahengi yatıştırırsak!”
Hey yavrum hey! “Burda kalmış bir komutan!”

Bir kelimededen, bir kafiyeden söz eden kim!
Benden ulu bir komutan
Ulu bir ahenk kabardıkça
Dört kitaptan
Hiç aşılmamış bir kıştan
Kopartılmış sağ elim
Taştıkça! “Şu ahengi bir yatıştırırsak!”
“Yayıyor içimize!”
“Bu cellat çatlayacak!”
“Çabuk!”
“Çabuk yatıştırırsak şu düşman!”
“Kanını atıp ortaya birazdan!”
“Bağıracak!”
“Bunların yürekleri atıyooo!”

SÜMEYYE BETÜL

1984 Ankara doğumlu. Dört üniversiteden atıldı beşincisinden mezun oldu. Şiirleri ve yazıları Hece, Dergah, Karabatak, Melamet, Mahalle Mektebi gibi çeşitli dergilerde yayımlandı. Bir kamu kurumunda yöneticilik yapmakta. Ahmed Asaf'ın annesi. Çarpışma (Ebabil, 2017) şairin ilk kitabı.

çarpışma

geride kalmak bende boşluk bırakmaz
açılan oyuklara çünkü kendimi koydum
burkulmaz içim köşeler bende kıvrılmaz
dolandım etrafımı, kendi dışıma kendimi ördüm

eşyaya gündüzü yerleştirdim kalkmayı yeniden
bu şehrin kuralları yok, mideme işlemez
daha kolay değil böyle yaşamak daha zor değil
akan ne varsa akmadan çer çöp deniz tarih kapılmadan
bulaşmadan yalnızlığa ama kalabalıklaşmadan
nasıl diye sormak bende karşılık bulmaz

kalmak tahta yüzüktür parmağımı terletir
ısıtıp da birisi şu uçuğa sürse
kimsenin beklediğini bilmeyendir kimse
bendense biraz herkes biraz katilse
ölmezsem. yaralanmak bende iz bırakmaz

kuşları ürküterek çekinmeden pervasız
sadece sıralayarak, sesi aramadan, ayarsız
herkesin içinden yeniden herkesi bulamam
anlatamam en baştan bir halka kuramam
çünkü çoktan yerleşmiş raflarda düzen
halbuki bir ağaç kovuğu, halbuki bir mağara
yanına meclis olur mesafe bırakmaz

git ama al koridorlarda kabaran geceyi
günler sallanan vapur, geçici baş dönmesi
denizin hırçın yükselişleri günler
kalkmayı şart koşmasan da hızlanıyor günler
söylenmiş midir sabahın bazen yetişmediği
ağzımı sıkı tutmak bende sorgu bırakmaz

VURAL KAYA

Şair ve yazar. 1975 yılında Konya Seydişehir’de dünyaya geldi. İlkokulu Seydişehir’de, ortaöğrenimini Konya’da tamamladı. Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 2003 yılında mezun oldu. Ardından 2007 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde “Cahit Zârifoğlu’nun Çocuk Kitaplarında Temel Değerler” konulu teziyle yüksek lisansını 2007 yılında tamamladı.

Edebiyat ve sanat çalışmalarına lise yıllarında başladı. Üniversite yıllarında Turnusol Edebiyat dergisini çıkarttı.

İlk şiiri 1995 yılında yayımlandı.

Üniversite hayatında tek sayı süren Turnusol Edebiyat dergisini çıkarttı.

Bumerang Kültür Sanat Dergisinin ^(3 sayı) editörlüğünü yürüttü.

Dergâh, Hece, Kaşgar, Karagöz, Kökler, Kırağı, Aşıyan, Çerağ, Mahalle Mektebi, Aşkar, Edebiyat Ortamı, Ücra, Edebiyat Sokağı, Kırklar, Kırknar, Bumerang gibi edebiyat-sanat dergilerinde şiir, eleştiri ve denemeleri yayımlandı.

Şiir kitapları ve çocuklar için yazdığı eserleriyle bilinmektedir. Şiir üzerine zaman zaman değerlendirme ve eleştiri yazılarıyla da modern şiirimize katkı sunmaya devam etmektedir.

Be Yaz Bulut Çocuk dergisinin uzun süre şiir editörlüğünü üstlendi.

2012-2013 yılları arasında Diyanet Çocuk dergisinin koordinatörlüğünde bulundu. Yayıncılık, editörlük, sanat yönetmenliği, düzeltmenlik gibi alanlarda da çalışmalarına devam etmektedir. Ülke çapında yüzlerce okulda çocuklar ve gençlerle söyleşti.

Türkiye Yazarlar Birliği tarafından, “Kuşların Kalbine Dokunmak” isimli eseriyle 2016 yılında çocuk edebiyatı ödülüne layık görüldü.

siirdenyana.com sitesinin sahibi ve yönetmenidir.

ESERLERİ; Şiir

Renga (Şiir, Ebabil Yayınları, Ankara, 2007)

Cezbede Bir Narsist (Şiir, Ebabil Yayınları, Ankara, 2012)

Arınma Festivali (Şiir, Ebabil Yayınları, Ankara, 2014)

Uçurumlar Bestecisi (Şiir, Hece Yayınları, Ankara, 2017)

Vaktinde Firar (Şiir, Hece Yayınları, Ankara, 2019)

Kuşlar Attâya Gider (Çocuk Şiirleri, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2009)

Kumbarama Dolan Şiirler (Çocuk Şiirleri, Çimke Yayınları, Konya, 2012)

Çocuklar Gibi Güzel Şiirler (Çocuk Şiirleri Antolojisi, Üç Elma Yayınları, Konya, 2005)

Bir Şiir Sana Bir Şiir Bana (Toplu Çocuk Şiirleri, Nar Yayınları, İstanbul, 2015)

Mesnevi'den Seçmeler (Şiirli Hikâyeler, Nar Yayınları, İstanbul, 2015)

Deneme: Kuşlar Benekli Gökyüzü (Deneme, Kayalıpark Yayınları, Konya, 2017)

Kuşların Kalbine Dokunmak (Deneme, Salıncak Yayınları, İstanbul & Kayalıpark Yayınları, Konya; 2007)

Ben Çocukken (Deneme, Kayalıpark Yayınları, Konya, 2017)

Çevre Bildirisi (Manifesto-Deneme, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2019)

Ramazan Bildirisi (Manifesto-Deneme, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2019)

İyilik Bildirisi (Manifesto, Deneme, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2019)

Merhamet Bildirisi (Manifeston-Deneme, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2020)

Biyografi:Kutlu Peygamberim (Siyer-Anlatı, Nar Yayınları, İstanbul, 2012)

Âkif'im (Biyografi, Kayalipark Yayınları, Konya, Kişisel Yayın, Ankara, 2017)

Necibcik (Kayalipark Yayınları, Konya, Kişisel Yayın, Ankara, 2017)

Aliya, Aliya İzzetbegoviç (Kişisel Yayın, Ankara, 2019)

Mehmet Âkif İnan (Kişisel Yayın, Ankara, 2019)

Mallcom X (Kişisel Yayın, Ankara, 2019)

Bir Bakışta Hz. Muhammed'in Hayatı (Manolya Yayınları, Konya, 2018)

Söyleşi: Ben Çocukken (Söyleşi, Kayalipark Yayınları, Konya, 2018)

Öykü: Çocuklar Gibi Güzel Öyküler (Çocuk Öyküleri Antolojisi, Üç Elma Yayınları, Konya, 2005)

İyilik Bahçesi (Peygamberimizin Anlattığı Hikâyeler, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2019)

Türk Edebiyatında Ramazan Hikâyeleri, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2020

Masal: Çocuklar Gibi Güzel Masallar (Çocuk Masalları Antolojisi, Üç Elma Yayınları, Konya, 2005)

HAKKINDA: Bürokratik Türk Şiiri / Şiirini Ele Geçir /, Osman Özbahçe; (Gerçek Hayat, sayı 497, 30 Nisan 2010), Vural Kaya / Akranımdır Şiirsel Analizci!, Bülent Keçeli; (Ücra Dergisi, sayı: 36), Doksanlardan Doksanlara Gelenler, Osman Özbahçe; (Karagöz Şiir Temaşa Dergisi, Sayı: 36), Çocuklar İçin Edebiyatta Yeni Bir Soluk: Vural Kaya, Mustafa Aldı; (http://www.dunyabizim.com/news_detail.php?id=895), Cevat Akkanat "Sekreteryası Bozduk Dünyanın" (dunyabizim.com, 03.07.2009), İçeriği Dışlayan Şiir: Renga, Evren Kuçlu; (Karagöz, Şubat - Mart 2008, sayı 1), Kapkara fetişleri Amerika'nın, Turan Karataş, (Yeni Şafak Kitap, 02.01.2008), O, şair olmakla birlikte tam bir şiir âşığıdır da, Ömer Yalçınova; (dunyabizim.com, 4 Temmuz 2013).

Bülent Keçeli Şiiri

Kendi şiirinden bir epigrafla:

*“mülk anneme aitken tükenirdi annemde rehin
sarıklı babamdan sarıp oğluna saçılmış dualar”*

Herkes ölür, tek geçilir
ölmek de yaşamak da şiirdir
“Süt dilimle alışıyorum”
böyle dediğini hatırlıyorum
dün gibi daha dün gibi
Bir daha söylesene bunu
bizi de alıştırmak yokluğuna
Sızlayan yerlerimiz oldu
giz kalmadıkça, ardımızda
fakat devam edecek dünya
dünya sızlamaya, evler barklar
iğdiş hayaller sızlamaya
Körsek düşlemler sızlamaya
korkunç korunaklı
olan ne varsa sıza/sızlaya

Türkçenin işçimen şairi
gürbüz ve gümrah yüreği
Kocaoğlanı Türkçenin hey
duyuyorsun bizi
biliyoruz duyuyorsun
“Göçünce yazı’ya düşen
Benden öte kim
Ters ve acı”

Seni anacak dilimiz
Senden öte biz
bir acı bir düz kaldık
yapı/sökümlerin, sözcüklerin
Yeniden yeniye ulak ettiğin
dirlik düzenliklerin
Issız nehir gibi akışınla biz
anacağız derinden hüznle

Başka notlar düşmekle
düşlem-lemekle;
imgeleye emekleye
Uzatmayacağız ayrılış türkünü
fakat yakılmış bir türkü
olarak yaşa dur aramızda
Ozan'la yaşa Mirhan'la

Son söz yerine söyleyelim:
bana esenlik dileyiniz
demiştin ya
Hastalık Şiirlerinde
Bütün şairler sana
kalbi selim olanlar sözgelimi
hep bir yürekte seslenecek
bir şiir selamıyla her biri
dingin bir ıslıkla söyleyecek:
Esenlik dileriz
Esenlik dileriz

YAVUZ ALTINIŞIK

1 980 Erzurum doğumlu. Evli, bir oğlu ve bir kızı var. Kocaeli’de ikamet etmektedir.

İlk ve orta öğrenimini Erzurum’da, lise öğrenimini Bursa İmam Hatip Lisesi’nde tamamladı. Lise yıllarında bir arkadaşıyla beraber Amatör Kalemler isminde üç sayılık bir edebiyat dergisi çıkardı. Şiirlerinin yanı sıra sinema üzerine metinler yayınladı. Şiir ve denemeleri ağırlıklı olarak Karagöz ve Melamet dergilerinde yayımlandı. İlk kitabını 2008 yılında Makyaj Hatası adıyla Ebabil Yayınları’ndan çıkardı. Bu kitabıyla 2009 Zemçi Çetinkaya ödülünü aldı. Şantiye Modern adlı ikinci kitabını 2014 yılında çıkardı. Çilingir dergisinin genel yayın yönetmenliğini yaptı. Şiirleri sırasıyla Atlılar, Huruç, Vivo, Okuntu, Kırkınar, Dergâh, Yedi İklim, Heves, Mahfil, Ücra, Aşkar, Karagöz ve Melamet dergilerinde yayımlandı.

Ölülerin Arabası

1911'de Münih'te bir dernek kokteylinde
Geceymiş, parlamentten bir mavi
Çöküvermiş Kandinsky'nin gözüne.
Moskova buz tutmuş, Lenin'in kalpağında kar
Ölüleri dikine mi ne gömüyorlarmış Paris'te?
Üstelik veremden kalıyorken sınıflarda çocuklar.

Ekran karıncalanıyormuş rahmi deşilirken tarihin
Çağcıl bir put kaşıntısı geçiyormuş
Ağzı kursağına fit kahkahayla birlikte,
Sokaklar geçiyormuş üstümüzden
Tanrılar, tasarılar
Banılırken bilmişliğin baldırları dilimize.

Çünkü mutsuzluktan geberiyormuşuz
Aşk diye koynumuza aldığımız yoksulluğun
Davulları çatlıyormuş gündelik yazgımızdan,
Şık giyimli vur emrine amade
Fotoğraflar çektirip ekrana koyuyormuşuz
Başkasının neşesi sızsın diye yarıklarımızdan.

Kim sahip çıkar önden yırtılan bir gömleğe?
Bir çarpıklık arar herkes o şaşılık çıkmazında
Gök oynatılır yerinden, kan değil, kanat değil
Ar diye astarlanan tülbentlerin
Yayıışı kalır avlumuzda belki de.

“10. MEVLÂNÂ ŞİİR ŞÖLENİ”

SANATSEVERLERİN EVLERİNE KONUK OLDU

Karatay Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin iş birliğiyle organize edilen “10. Mevlânâ Şiir Şöleni”, Koronavirüs salgını dolayısıyla bu yıl dijital platformlar üzerinden gerçekleştirildi. Şölene katılan şairler, üç gün boyunca birbirinden güzel eserleriyle dijital platformlardan Türkiye'nin dört bir yanındaki şiir severlerin evlerine konuk oldu. Şiir Şöleni'ni değerlendiren Karatay Belediye Başkanı Hasan Kılca, belediye olarak kültür ve sanata destek vermekten büyük mutluluk duyduklarını belirterek, “Edebiyatımızın zenginliğini ve ihtişamını bu yıl da yine hep beraber yaşadık” dedi. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu, şölen vesilesiyle zamanımızın dil ve şiir ustalarını bir araya getirerek şiir severlerin gönüllerine dokunduklarına vurgu yaptı. TYB Onursal Başkanı Mehmet Doğan, derin kültürel geçmişiyle edebiyatımıza zenginlik katan Konya'nın, Şiir Şöleni için önemli bir merkez olduğunu dile getirdi. TYB Genel Başkanı Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan ise, “Şiir, insanların kendini ifade edebileceği en güçlü medeniyet ürünüdür” dedi.

“10. Geleneksel Mevlânâ Şiir Şöleni” bu yıl da Karatay Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Konya Şubesi iş birliğinde gerçekleştirildi.

Koronavirüs salgını dolayısıyla dijital platformlar üzerinden yapılan Mevlâna Şiir Şöleni, ülkemizin yetiştirdiği birbirinden önemli şairleri sanatseverlerle buluşturdu. Şölen, 3 gün boyunca Karatay Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin dijital platformları üzerinden de canlı olarak yayınlandı.

Sanatseverleri eşsiz bir içsel yolculuğa çıkaran program; A. Ali Ural, Abdurrahman Ekinci, Ahmet Aka, Ahmet Kot, Ali K. Metin, Atilla Yaramuş, Emre Öztürk, Hakan Şarkdemir, Hüseyin Akın, İbrahim Demirci, Kâmil Uğurlu, Kenan Çağan, M. Ali Köseoğlu, Mehmet Solak, Mevlânâ İdris, Mustafa Uçurum, Osman Özbahçe, Sümeyye Betül, Vural Kaya ve Yavuz Altınışık gibi önemli isimlerin katılımıyla yapıldı.

Şölene katılan şairler, birbirinden kıymetli eserlerini Konya ve Türkiye’nin dört bir yanındaki sanatseverlerle paylaşma imkânı buldu.

ŞAIRLERİMİZİN GÖNÜL PENCELERİNE EVLERİMİZDEN KONUK OLDUK

Karatay Belediye Başkanı Hasan Kılca, “10. Mevlâna Şiir Şöleni”ni değerlendirdiği açıklamasında Mevlânâ Şiir Şöleni vesilesiyle Türkiye’nin dört bir yanından binlerce sanatseverin evine konuk oldukları için mutlu olduklarını söyledi.

Başkan Hasan Kılca, “Ecdadımız, yüzlerce yıllık şanlı tarihi boyunca dünya üzerinde çok geniş bir coğrafyaya derin kültürel izler bırakmıştır. Bu izler ve bu eşsiz birikime katkılar yapılarak bugüneler gelindi ve kıymetli yazılı ve sözlü bir mirasa sahip olduk. Şiir de, dün ve bugün arasında, kalp ve dil arasında, söz ile kalem arasında uzanan gönülden gönüle bir köprüdür. Köklü tarihiyle şairlere de ilham olan Konya’mız; bir tarih, kültür, turizm ve sanat şehridir. Konya, bu yönüyle köklü geçmişinden günümüze kadar birçok önemli edebiyat adamı yetiştiren, birbirinden kıymetli eserlerin ortaya çıkmasına şahitlik eden aziz bir şehirdir. Değerlerinden kopmamış, tarihi miraslarını ve kültürel hazinelerini yaşatan bir toplum olarak şiirin bu coğrafyada her dönem başköşede olmaya devam edeceğini söyleyebiliriz. Bizler de Karatay Belediyesi olarak kültür ve sanata, şairlerimize destek olmaya devam edeceğiz. Koronavirüs salgını sebebiyle bu yıl Konya olarak şiir ziyafetinden mahrum kalmamak ve söz üstadı şairler ile şiire gönül vermiş vatandaşları

buluşturmak adına 10. Mevlâna Şiir Şöleni'ni bu yıl dijital platformlar üzerinden gerçekleştirdik. Dolayısıyla sosyal mecralardan da olsa edebiyatımızın bu eşsiz söz sanatını sanatçılarımız ve sanatseverlerimizle buluşturmuş olduk. Edebiyatımızın zenginliğini ve ihtişamını bu vesileyle hep beraber bir kez daha yaşadık. Mevlânâ Şiir Şöleni'miz vesilesiyle ülkemize ve Konya'mıza önemli değerler katan bütün kültür ve sanat adamlarımıza, bizlere gönül pencerelerinden dizelerini aktaran şairlerimize, şiir sevdalısı vatandaşlarımıza ve katkısı bulunan herkese teşekkür ediyorum" dedi.

DİJİTAL DÜNYA İLE SÖZÜMÜZÜN COĞRAFYASI GENİŞLEDİ

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu da salgın dönemi olması dolayısıyla bu yıl 10. Mevlâna Şiir Şöleni'nde sosyal medya aracılığıyla dünyaya açıldıklarını belirtti.

Başkan Ahmet Köseoğlu, şunları aktardı: "Bizim medeniyetimizin bize öğrettiklerinden dünyaya söyleyecek çok sözümüz var diye yola çıktık. Dijital Mevlâna Şiir Şöleni ile bir ilki gerçekleştirerek sosyal platformlardan çok daha fazla insana ulaşış aynı zamanda sürekliliğinin sağlanmasına da katkı sağlamış olduk. Yine pandemi döneminde dijital dünya ile dünyanın farklı yerlerinden insana ulaşma imkânı da bulduk. Dijital dünya ile sözümüzün coğrafyası genişlemiş olup, bundan sonra programlarımızı kültür, sanat,

edebiyat, düşünce ve tarih alanlarında devam ettirerek şehrimize, ülkemize ve sesimizin ulaştığı her yere gidebilmesi için üzerimize düşeni yapacağız. 10. Mevlâna Şiir Şöleni, geçmiş asırların anıtları, şairlerini bizlere hatırlatırken; zamanımızın dil ve şiir ustalarını bir araya getirerek şiir se-

verlerin gönüllerine dokunduk. Şehir, şiir, şair kavramlarını anlam bulduğu derinden hissedildiği bir zaman ve zeminin arzusunu hep diri tuttuk. Şehir, şiir ve şair denince Konya, Mevlâna ve Mesnevisi de bütün zihinlere düşüverir. Şehrin şiirle ilişkisini zârif üslubuyla aktaran ve gönüllerin de şehir gibi yapırlılığını metoforik bir dille ifade eden Hacı Bayramı Veli, şehirleri inşa edenlerin gönülleri de inşa etmelerini, şiir gibi şehirler kurmalarını bizlere söylüyor. Konya'da bu tavsiyeye örnek bir şehrimizdir. Yolu büyük şair Hz. Mevlâna'dan geçen ve gönül coğrafyamızı ilmek ilmek işleyip medeniyetimizin inşasında büyük rol alan şairlerimizin gönlüne sağlık. Milletimizin alın yazısıyla bütünleşmiş gönlüyle ruhuyla milletine yapışık olan şairlerimiz ve bizden desteklerini esirgemeyen Karatay Belediyesi'ne teşekkür ediyorum.”

ANADOLU'NUN ŞİİRİ KONYA'DA BAŞLADI

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Onursal Başkanı Mehmet Doğan ise derin kültürel geçmişiyle edebiyata zenginlik katan Konya'nın, Şiir Şöleni için önemli bir merkez olduğunu dile getirdi.

Anadolu'daki şiirin Konya'dan başladığına vurgu yapan Mehmet Doğan, Hz. Mevlâna'nın geçmiş asırların anıtları, şairlerinin başında geldiğine vurgu yaparak, “Hz. Mevlâna, edebi zekası ve usta kalemıyla kendisinden sonra gelen şairleri önemli ölçüde etkilemiştir. Anadolu'nun usta kalemlerinin mirasını devralan günümüz şairleri de gönülleri beslemeye devam edecektir. Bu vesileyle bu yıl 10'uncusu düzenlenen Mevlâna Şiir Şöleni'nde emeği geçen herkese teşekkür ediyorum” ifadelerini kullandı.

PANDEMİ DÖNEMİNDE İÇSEL YOLCULUKLAR ARTTI

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Genel Başkanı Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan, şiirin kadim medeniyetlerin en köklü geleneği olduğunu belirterek şiirin, insanların kendini ifade edebileceği en güçlü medeniyet ürünü olduğuna vurgu yaptı.

Musa Kazım Arıcan, sözlerini şöyle tamamladı: “İrfan geleneğimizin birçok öncü ismi düşüncelerini, fikirlerini şiirlerle ifade etmişlerdir. Mevlâna Hazretleri de düşüncelerini fikirlerini şiirle de ifade etmiştir. Şanlı ve derin geçmişimizin emanetleri olan kültür ve sanat adamlarını, onların eserlerini

hem korumak hem de gelecek nesillere aktarmak adına bu şölenlerin önemini daha da iyi anlamamız gerekiyor. İçinde bulunduğumuz salgın dönemde insanların artık biraz daha kendi içine döndüğü, belki de kendisini bulduğu kendi duygularıyla düşünceleriyle daha baş başa kaldığı bir dönem. Bu dönemde edebiyatımızın güçleneceği ve şiire önemli katkı ve yönelimler olacağını düşünüyorum. Bizleri bir araya getiren Karatay Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne, evlerimize misafir olan şairlerimize ve tüm şiir severlere şükranlarımı sunuyorum.”

Prof. Dr. AHMET ALKAN

-ÖZGEÇMİŞ-

Ahmet Alkan, 1954 Konya/Ahırılı doğumlu. Yüksek Mimar ve Kent Plancısı... Bilim (Prof. Dr.) ve siyaset (Milletvekili) insanı... Aynı zamanda, mimari proje üretmeyi hayatın anlamı olarak görüp her dönemde çizen ve fırsat buldukça da inşa eden uygulamacı bir meslek adamı...

1978 yılında başladığı akademik hayatında çok sayıda bildiri, makale, seminer, konferanslara katılımı yanı sıra, düzenlediği ulusal ve uluslararası sempozyumlar ve yayına hazırladığı dergi ile (ICONARP) kuruluşuna öncülük ettiği ve kurucu dekanlığını yaptığı (2012-2018) SÜ Mimarlık Fakültesi'ni kurumsal kimliğe kavuşturmak hayatının önemli amaçları arasında yer almıştır.

Hayal kurmayı mimar kimliğini besleyen en verimli kaynak olarak gören Alkan, şiir ve edebiyatla da meşgul olmaktan geri durmamıştır.

KİTAPLARI: Tarihi Çevre Düzenleme İlkeleri, 1982. Gelişim Süreci İçinde Kentin Sosyo-Ekonomik Analizi, 1981. Şehirsel yerleşmelerde Teknik Altyapı Planlamasında Yararlanabilecek Bir Yöntem Araştırması, 1983. Konya; Tarihi Kentin Planlama Sorunları, 1994. 20.Dönemden Kesik Çizgiler/Siyasî Konuşmalarından Seçkiler, 1996. Sevda Mevsimi/Şiirler, 2013. 68 İkliminde Tipi/Roman, 2015. Nar Demi/Şiirler, 2019. Anılarla Son 50 Yılın Mimarlık/Planlama Pratiği, 2019.

ŞEHİRİ YAŞA(T)MAK

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

Şehri yaşamak ve yaşatmak anlamında neler söylersiniz, şehirlerin bir ruhu var mıdır, şehirler bize ne söyler?

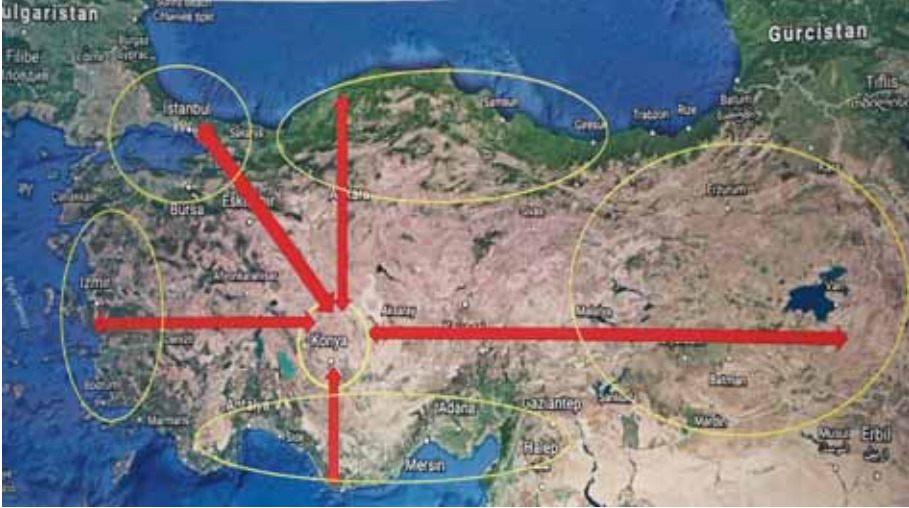
AHMET ALKAN

Bir ülkeyi, bir ülküyü, bir şehri yaşatmanın birinci şartı, onun içinde bulunduğu coğrafyanın; sosyal, ekonomik ve fiziksel koşullarıyla uyumlu bir temel fikrin belirlenmesidir. Ülke genelini kapsayacak bu makro ideal etrafında diğer şehirler organize olmalı ve her bir şehir bu organizasyonda üstlendiği role nispetle kendi temel fikrini ortaya koymalıdır. O zaman sorunuza cevap verebilmek için sormamız gereken birinci soru; “Ülke ve ona bağlı olarak Konya için **“temel fikir”** nedir?” sorusu olmalıdır.

İkinci önemli aşama, kentin gelişmesini ve karakteristiğini tanımlayacak temel fikir etrafında kenti oluşturan alt kümelerin (fenomenlerin) ve onların kendi ölçeklerinde açığa çıkan temel fikirlerin doğru belirlenmesi ve planlama **“bütünlüğü”** içinde **organize edilmesidir**. Bu aşamada büyükşehir kentin fenomenleri arasında koordinasyonu sağlamak ve temel fikrin gerçekleşmesi için

yönlendirici ve denetleyici konumda kalmalıdır. Bütün ayrıntıların uzun planlama süreçlerinde tasarlandığı *“modernist planlama anlayışı”*, sanayi devriminin sonuna gelinmesi ile (1960’lı yılların başı) ömrünü tamamlamış ve ne yazık ki başarısız olmuştur.

Konya ya da başka şehirler... Şehirlerin yaşayabilmesi, var olabilmesi için öncelikle bu şehrin içinde bulunduğu ülke ve bölge içindeki yeri ve o bölgenin ya da ülkenin sahip olduğu büyük fikri, bu fikrin kente gönderdiği impulsları anlamak lazımdır. Yani Türkiye’nin varmak istediği nokta, büyük ideali, bir ana fikri, bir temel fikri var mıdır ve varsa nedir? Bu soruyu doğru ve sağlıklı bir şekilde cevaplayabildiğimiz takdirde, Konya ve diğer şehirlerimizin bu temel fikir etrafında organize olabilme imkânlarını elde etmiş olacağız. Eğer ortada sağlıklı bir ana fikir yoksa Bütün ülkeyi, şehirlerimizi ve bütün toplumu, milletimizi bir ideal etrafında birleştirecek bir temel fikir yoksa, Konya’nın anlaşılması, yaşaması ve yaşatılması konusunda önemli sorunlarla karşı karşıya kalıyoruz demektir.

Konya, doğu-batı ve güney-kuzey koridorlarının kesişme noktasında olmanın yanı sıra İstanbul metropolü ile de kolay ve güçlü bağlantıları ile gelişme potansiyeli oldukça yüksek bir kent.

Biz kendisini 1968 kuşağının genç mensupları olarak nitelendiren, 1950'li yılların başında doğmuş nesil, yetişme biçimimiz itibarıyla kendimizce Türkiye'nin ideallerini ve geleceğini nasıl kuracağını tanımlamış, bu anlamda belli bir temel fikre sahip olan nesiliz. Buradan yola çıkarak ve Konya'yı da bu temel fikrin bir parçası olarak görerek nasıl yaşatılabileceğini dahası Konya'nın hayat damarlarının neler olduğunu tespit etmeye ve sizlere kısaca aktarmaya çalışacağım. Böyle bir soruyu cevaplarken öncelikle -çok özet olarak- Konya'nın Türkiye içinde işgal ettiği yeri tespit ederek başlamak gerekiyor diye düşünüyorum.

Türkiye haritası üzerinde görsel bir analizle kolayca tespite edebileceğimiz gibi Konya, Türkiye'nin hem Doğu-Batı hem Kuzey-Güney bağlantıları üzerinde ve ekonomik, tarihsel ve turizm olarak önem arz eden bu dört büyük bölgenin kesişme noktasında, Türkiye'nin bir anlamda coğrafi merkezinde bulunmaktadır. Aynı zamanda bugün, Türkiye'yi gerek sosyolojik gerek kültürel gerekse ekonomik anlamda, yöneten ve yönlendiren İstanbul Bölgesi'yle de doğrudan ve güçlü bağlantıları olan, oradan aldığı mal ve hizmetleri, kültürü bütün Türkiye geneline yayabilme, dağıtabilme imkânlarına sahip olan bir şehir. Bu coğrafi avantajlarının üzerine tarihi ve kültürel birikimini, mazisini, bir başkent olma vasfını da koyduğunuz zaman -ki sürekli olarak şunu söyleriz; "**bir başkent daima başkenttir**"- Konya'nın sadece kendi içinde yaşayanlar için değil, Konyalılar için değil, bütün Türkiye için önemli bir kent konumuna geldiğini görürüz. Bu çerçevede yapacağımız değerlendirmeleri çok uzun anlatımlara girmeden, (çünkü Konya'nın çok zengin, kadim bir kültüre sahip olduğunu biliyoruz) özetlemeye çalışayım.

Günümüzden on-on iki bin yıl geriye kadar giden bir tarihe sahip Konya. Onun için Konya'yı yaşatan ve yaşatacak olan, Konya'nın içinde "**yaşanacak**" olan çok şeye sahibiz. Konya, gerçekten zengin bir kültür, zengin bir coğrafya ve zengin bir mimariye sahip.

Tarih içinde hoyratça yok etmemize ve yeteri kadar sahip olduğumuz tarihi değerleri, mimari mirası koruyamamamıza rağmen elimizde kalan varlıklar hala Konya'yı bir dünya şehri yapmaya yetiyor. Biraz daha dikkatli kullanırsak bunu çok daha ileri noktalara taşıma potansiyeline sahip. Onun için ben bugün sizlere Konya'nın beslendiği ve yaşatılmasını sağlayacak beş ana kolon üzerinden bir sunum yapmak istiyorum. Konya'nın ontolojik analitiği, beş önemli fenomenin Konya'nın sosyal, ekonomik ve fiziksel gelişmesinde etkin rol üstlenebileceğini göstermektedir:

1-Alâ-ed-din Tepesi ve Çevresi (Sur içi/Tarihi merkez): Yönetsel sistemin simgesi ve bilgi kaynağı olarak kentin temel fikrini oluşturmada rehberlik etmesi gereken büyük bir birikimi yansıtır. Kentin zihnidir... Hafızasıdır... Aklıdır...

2-Mevlâna Dergâhı ve Türbesi: Bilimi, birlik olmayı, hoşgörüyü, farklı renklerin bir arada yaşaması kültürünü tanımlar. Konya evrensel ölçekte biri bilim şehri olmalıdır. Kentin Kalbidir.

3-Meram: Konya'nın her anlamda nefes almasını sağlayan ve en sağlam kayıtlarının tutulduğu hafızasıdır. Kentin maddi ve manevi anlamda nefes almasını, ruhunu dinlendirmesini sağlayan ciğerleridir.

4-Sille: Konya'nın çok kültürlü yapısının temellerini yaşatan ve çok kültürlü yapının topluma katkılarının canlı simgesidir. Hoşgörü ve birlikte yaşamın, birlikte üretip-tüketmenin bereketini bütün insanlığa anlatan bir laboratuvar...

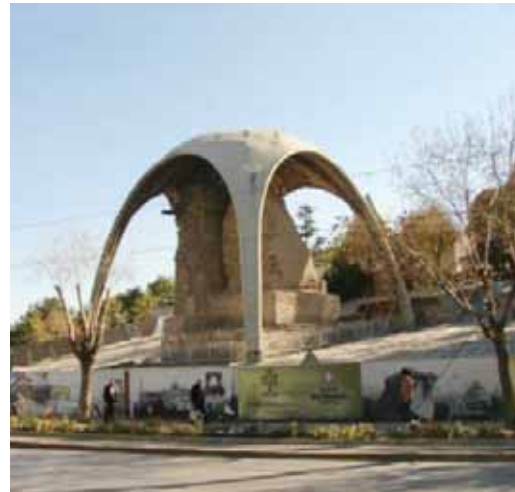

5-Çatalhöyük, insanlık tarihinin yeniden yazılışını sağlayan, tarım devriminin başladığı yer. Anadolu tarihi de Çatalhöyük ve benzeri yerler keşfedildikçe, tarihin derinlikleri aydınlatıldıkça yeniden yazılacak ve millet tanımımız değişecektir.

Bu merkezlerden birincisi Alâeddin Tepesi ve onun içinde iç kale içerisinde ortaya çıkan tarihsel birikimdir. Bu birikim gerek mimari gerekse fiziksel ve yönetsel ve kültür anlamında ortaya çıkan önemli bir zenginliğe ve derinliğe sahiptir. Alaeddin Tepesi'nde yapılan öncül kazılardan elde edilen bulgulardan tarihinin Frigler dönemine kadar gittiğini biliyoruz. Ama yine biliyoruz ki bu tarih çok daha eskilere uzanıyor. Eğer insan ve kent arasında bir simülasyon, bir benzerlik kurmak gerekirse Alâeddin Tepesi Konya'nın zihni, aklı, hafızası; yönetim merkezi...

Sur içini bu anlayışla analiz edebilirsek, *“tarih, günümüz Konya'sına neler söylüyor, neleri anlatıyor?”* Sorusuna kapsamlı ve nitelikli cevaplar ve yansımalar buluruz. Biz Konya'yı yaşamak - yaşatmak istiyorsak; Alâeddin Tepesi ve çevresini, iç kale ve Sur içi yerleşmesini, hayatımıza son yıllarda geriye dönmüş olan varlık ve varoluş felsefesi çerçevesinde bir analize tabi tutmamız lazımdır. Bu bakış açısı bize çok önemli şeyler söyleyecektir.

İkinci önemli Merkez, tabii ki Mevlâna. Konya Mevlânasız Mevlâna Konyasız olmaz, anılamaz. Konya'yı bir dünya kenti haline getiren Mevlâna'dır. Bizim bu çerçevede Konya'yı ve Mevlâna'yı değerlendirdiğimiz zaman iki önemli hususu tespit etme imkânımız var: Birincisi fiziksel olarak ortaçağ boyunca -benim bilebildiğim kadarıyla- dünyada çok merkezli bir şehir yapısı yok. Bu ilk defa Konya'da gerçekleşiyor. Birinci Merkez Konya'nın zihni, akli dediğimiz Alâeddin Tepesi-İç kale. İkinci merkez; dış kalenin de dışında Hazreti Mevlâna'nın türbesinin yapılmasıyla ya da Mesnevinin önemli bölümlerini yazdırdığı gül bahçesine defnedilmesi ile başlayan ikinci bir merkezleşme, ikinci bir yerleşme olgusu! Çelebi evleri, ticaret yapıları, çevresinde gelişen dini yapıları ve sosyal tesisleriyle (hamam, medrese, imaret vb.) ortaçağda rastladığımız ilk çok merkezli kent olarak Konya'nın şehirçilik tarihinde önemli ve özel bir yeri vardır.

İkincisi Mevlâna'nın Konya'ya kattıklarıdır. Bizim belki de yeterince anlayamadığımız ya da ihmal ettiğimiz husus budur. Yani günümüzde Hz. Mevlâna'yı yeterince anlayıp anlatabildiğimizi ve ondan yeterince yararlanabildiğimizi düşünmüyorum. Bu anlamda yine Mevlâna ve Konya ilişkisini gerçekçi bir analize tabi tuttuğumuz zaman ortaya şu çıkıyor: ikinci merkez bir bilim merkezidir. Ve Hazreti Mevlâna, gerek yaşadığı dönem içinde yaptıklarıyla gerekse yazıp bize bıraktıklarıyla, Konya'nın bir ilim merkezi olmasını öngörmüş dahası târif etmiştir. Bunu bir anlamda

Konyalıya bıraktığı vasiyet olarak da kabul edebilirsiniz. Bunu dikkate alarak Konya'yı yaşamak ve yaşatmak istiyorsak biz Konya'yı bir ilim şehri haline getirmek ve öyle yaşamak, öyle yaşatmak, odağında sevgi, hoşgörü, insanlık bulunan bir bilim şehrini bütün dünyaya katkı verecek, insanlığa yol gösterecek bir kent haline getirmek mecburiyetindeyiz.

Konya'nın sur dışı yerleşmesi olarak Hz. Pir'den sonra "ona yakın olmak" ilkesi ile kurulan bu yeni kenti, giderek yapıların ve insanların ondan uzaklaştığı bir planlama anlayışı ile yalnızlaştırılmıştır. Her geçen gün de Dergâh ve Türbe çevresinin daha çok boşaltılması ilkesi ile devam eden planlama-uygulama anlayışı, Konya için belirlenmiş birlik fikrinden yoksun olmanın sonucu olarak, kentin gelişmesine bütüncül anlamda katkı vermekten uzaklaşmaktadır.

Mevlâna, Konya'nın bir dünya şehri olmasını sağlayan ilim, düşünce ve sanat adamı olarak yaşamaya ve yaşatmaya devam ediyor. Fakat onu sığ bir anlayışla yorumlamaya ve sadece "türbe ziyareti ve şeb-i arus törenleri" mahpesinde görsel ve tanıtım yönü ağırlıklı bir metalaştırma ile takdim etmeye devam ediyoruz. Oysa Mevlâna Konya'nın yaşatılmasında "süreklilik" ve "sürdürülebilirlik" kavramlarını da kapsayan önemli bir tanımlamayı 847 yıl evvel yapmıştır: "Konya, bir ilim ve hoşgörü beldesidir... Diyar-ı Aşk'tır..."

Üçüncü merkez yine Konya'ya çok şeyler katan, Konya'dan ayrı düşünemeyeceğimiz, benim de otuz yılı aşkın bir süredir yaşamaktan büyük zevk aldığım, büyük keyif aldığım **Meram**'dır. Meram'ın da ruhunu anlamaya çalışır ve o pencereden bakabilirseniz yine karşınıza Mevlâna çıkacaktır. Tavus Baba'yla, (ya da Tavus Anne) Cemal Ali Dede'yle, Ateşbaz'la ve benzeri yapılarıyla ve yaşanmış öyküleriyle Meram'da yaşananlarla karşınızda yine Mevlâna'yı bulursunuz.

“Konya” şehrinin vazgeçilmez fenomenlerinden üçüncüsü; Meram... Konya'yı yaşatmak istiyorsanız, Meram'ı yaşatmalısınız. Çünkü orada – çok az kalsa da- yaşayan ulu ağaçların üzerinde “erenlerin göz izleri var...” Tıpkı eski kent ve Mevlâna Dergâhı ve çevresi gibi, Meram, tek boyutlu yorumladığımız, gerçekte çok yönlü değerlendirilmesi gereken önemli bir fenomen... Evet, çok şey kaybedildi... Ama artık kalana bakmak gerek!

Yeri gelmişken bir hatırayla devam edeyim; lise yıllarımda Mevlâna Dergâhında çalışan bir Mevlevi dervishi şöyle söylemişti: Akşamları Meram'a gidin. Tavus Baba'nın altında ağaçların altına uzanıp akşam saatlerine yakın gelecek bülbülleri dinleyin hiçbir şey yapamıyorsanız oradaki ulu ağaçları seyredin. Çünkü onların üzerinde erenlerin göz izi vardır. Konya'yı, Meramı, Meram'ın ruhunu, Konya'nın ruhunu anlayacaksak o ağaçların üzerindeki erenlerin

göz izinin bize bir şeyler ilham ettiğini, bize bir şeyler söylediğini ve neler söylediğini anlamak mecburiyetindeyiz. Onun için anlamamız ve anlamlandırmamız gereken önemli bir merkezdir Meram.

Size söz edeceğim dördüncü merkez Sille'dir. Sille tarihi çok eskilere dayanan ve Konya'nın tarih sahnesinde yer almasında önemli katkıları olan bir bilim sanat ve ticaret merkezidir. Bugün Sille boşaldı, Sille yıkılıyor. Ve onu ayağa kaldırmak için biliyorum ki gelmiş geçmiş ve mevcut yöneticilerimiz çok ciddi gayretler sarf ediyorlar. Fakat olmuyor! Neden? Çünkü biz Sille'nin ruhunu anlamadık Sille'nin ne anlama geldiğini ve onu nereden beslendiğini anlayamadık.

Konya için hayati öneme sahip dördüncü fenomen Sille: Yüzyılın başında önemli bir nüfusa ve ticari aktivitelere sahip sille, mübadeleden sonra hızla kan kaybetti. Son yıllarda yönetenlerin ilgi gösterdikleri ve ciddi harcamalar yaptıkları kent, benzeri örneklerde (Safranbolu, Kula, Beypazarı vb.) olduğu gibi, ticari meta olarak algılandı. Daha önemlisi, Sille Konya'dan bağımsız bir kent gibi yorumlanarak kendi dinamikleri ile yaşıatılmak istendi... Olmadı... Olamazdı...

Nihayet çok ihmal ettiğimizi düşündüğüm, aslında Konya'ya çok büyük katkıları olabilecek ve biz farkında olmasak da varolan ve şehrimize de ülkemize de önemli katkıları olan, beşinci merkez Çatalhöyük'tür. Çatalhöyük İnsanlık tarihinin yeniden yazılmasını sağlayacak kadar -sadece Konya için değil- bütün dünya için önemli bir merkezdir. Konya sınırları içerisinde böylesi bir değere sahibiz. Ama gerek kazılar gerekse sonuçların değerlendirilmesi gerek bu alanın korunması, tanıtılması anlatılması, yani ruhunun, fiziksel yapısının anlaşılması konusunda -tıpkı Hz. Mevlâna'da olduğu gibi- yeterli bir farkındalığa sahip olmadığımızı düşünüyorum. Bunları beraber değerlendirdiğimiz takdirde Çatalhöyükün, insanlık tarihinin bilinen ezberlerini önemli bir yer olduğu anlaşılacaktır. Bizim Türk tarihi hakkında demografik ve etnografik bilgilerimizi tamamıyla tersyüz edecek, kendi tarihimizi yeniden yazdıracak kadar önemli bir merkezdir Çatalhöyük, dolayısıyla insanlık tarihini... Kaldı ki Çatalhöyük tek zenginliğimiz değil! Benzer yapıda şu anda üzerinde çalışılmaya başlanan Boncuklu Höyük var. Henüz dokunulmamış hazinelerimiz var. İlk izlenimler Çatalhöyük'ten de daha geriye giden birtakım bulguların ortaya çıkacağını gösteriyor.

Bedeni yaşatmak istiyorsanız, onun uzuvlarını yaşatmalısınız. Uzuvlarımız ise ancak bedeninizle bütünleştiği zaman bir anlam ifade eder. Konya olarak gereken değeri vermediğimiz ve "Konya" şemsiyesi altında değerlendiremediğimiz dünya çapında bir varlığımız: Çatalhöyük. on bin yılı aşkın süredir bozulmadan günümüze kadar gelebilmiş. İnsanlık tarihinin

yazılmasında yapılan çok sınırlı kazılar bile önemli veriler sağlamış. Bence Konya için büyük önem taşıyan fil ayaklarından beşincisidir bu değer...

Şimdi dönüyorum bu beş Merkez üzerine. Konya'nın planları üzerinde yükseleceği kolonlar bunlar. Temelleri çok sağlam kolonlar. Bize düşen bu temelleri ve kolonları doğru anlayıp üzerine yepyeni bir şehir inşa etmek! Doğru bir şehir inşa etmektir. Bu makro pencereyi, bu çerçeveyi doğru anlamadığımız müddetçe ayrıntıda yapacağınız şeylerin hiçbir kıymet-i harbiyesi yok. Çünkü eli ve kolu bedene yerli yerine doğru yerleştiremiyorsak anlamını ve işlevini kaybeder. Parmak ya da tırnak yerli yerindeyse bedene katkısı olur, faydası olur.

Biz şimdi bu uzun zamandır planlama çalışmalarının Konya'da başladığı günlerden itibaren ki 1930'lar zannediyorum ilk planlama çalışmalarının başlaması, sonra 40' da, 44'te daha ciddi bir çalışma, arkasından 64 planıyla Konya gerçekten çok derli toplu bir planlama sürecine girmiş ama acaba doğru mu yaptık diye soruyoruz şimdi. Çünkü bu uzuvlar bu planlamada yerli yerince değerlendirilmemiş. Onu görüyoruz, onun sonuçlarını yaşıyoruz şimdi. Olaya bu makro ölçekten bakarak, ayrıntıya ya da sizin istediğiniz sorulara cevap vererek devam edelim.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

Bir yazarımızın şöyle bir tespiti var: bu şehirler beyinler tarafından değil de beyincikler tarafından idare ediliyor, estetik yok, felsefe yok. Teori ile değil, pratik akılla yönetiliyor. Ve sadece

kamuoyuna, halkın beklentilerine göre, oy hesabıyla yönetiliyor. Halbuki şehrin seçkinleri de var, bunlardan da yararlanmak lazım. Bu bağlamda yöneticilerimize, mimara ve halka düşen görevler nedir? Vazifelerimiz ne olmalı, siz bir bilinçten bahsettiniz, nasıl bilinçlenebiliriz, idarecilerimiz bağlamında, genel olarak söylüyorum. Neler yapılmadı şehirlerin geleceği, müstesna güzelliklere sahip olması açısından?

Prof. Dr. AHMET ALKAN

Bu feylesofumuzun -zannediyorum Cündioğlu- Dücane Cündioğlu'nun sözlerine katılmamak mümkün değil. Fakat buna ilave edeceklerim ve ne yazık ki olumsuz ilave edeceklerim var! Biz şehir planlamasını, şehirleri ve onu oluşturan binaları "*insan*" için planlarız. Yani şehir planlamasının ve mekân üretimimin odağında insan vardır, öyle olmalıdır. Fakat planlama sürecinde, özellikle kapitalizmin dünyada yaygınlaşması ve kentsel arazinin ticarete konu olmaya başlaması, metalaşması ile ortaya "*kent rantı*" dediğimiz çok büyük boyutlarda, hiçbir sektörde bu kadar hızlı bu kadar büyük ve bu kadar kısa sürede kazanamayacağınız kazançlar çıktı. Böylece şehir planlama faaliyetlerinde odak noktasında bulunan insan kenara itildi. Odak noktasına para yerleşti. Ne yazık ki, o zaman şehir planları -üzülerek ifade edeyim- insana değil bu büyük kazançlara hizmet eden araçlara dönüştü. Bugün şehir plancıları, mimarlar, kentle ilgili tasarım yapan herkes; artık kendi düşündüklerini, inandıklarını ve yapmak istediklerini değil paranın tanımladığı, tÂrif ettiği şeyleri yapar hale geldi. Bugün aşmamız gereken birinci sorun budur. Biz plancılar bunun farkında mıyız? Elbette farkındayız ama statükoyu değiştirmeye gücümüz yetmiyor.

Biz bilim insanları şehirlerin nasıl planlanması gerektiği konusunda gerekli bilgiye sahibiz. Bizim yetiştirdiğimiz öğrencilerin de önemli ölçüde bu bilgilere sahip olduklarını biliyoruz.

Ama üzülerek ifade edeyim ki bu yer değiştirme yani planların insan için yapılmaktan çıkarılıp rant için yapılmaya daha çok getiri daha çok getiri nasıl elde ederiz düşüncesi ile yapılmaya başlanması, şehirlerimizin bir anlamda sonu olmuştur. Daha vahimi bütün toplum bu dayanılmaz kazancın tadını almış farkına varmıştır. Küçük bir imar planı değişikliği, plan notlarına ekleyeceğimiz iki-üç kelime, insanların bütün ömürlerinde çalışarak kazanamayacakları büyük getiriler sağlar hale gelmiştir.

Bu sorun nasıl aşılır? Kritik soru ve cevap budur! Cevap elbette karmaşık ve çok yönlüdür. Fakat temelde, yöneticilerimize, kentliye ve plancıya düşün görev ve sorumluluklar önceliklidir.

Bu aşamada görev öncelikle yöneticilerimize düşmektedir. Çünkü yasal düzenlemelerin yetkili ve sorumlusu, planların yaptırılması ve uygulanması yetkilerini elinde toplayan merkezi otorite ve mahalli idarelerdir. Bir dönem mahalli idarelerde toplanan bu yetki, günümüzde çok dağılmıştır. Bu şehri hiç tanımayan, hayatında hiç görmemiş insanlar Konya ile ilgili planlar yapabilmektedirler. Uygulamalar yapabilmektedirler ve buna mahalli idarelerimiz müdahale etmemektedir, hatta katkı sağlamaktadır. Yani plan yapım ve uygulama sürecinin yönetiminde çok büyük sorunlar ve aksaklıklar vardır. O yüzden sürecin sağlıklı bir zemine kavuşturulmasında birinci görev idarecilerimize düşüyor. Türkiye'yi yöneten merkezi otoriteden mahalli idarelere kadar yönetim katmanları alacakları kararlarla, yapacağı yasal düzenlemelerle planlamaya ve plancıya nefes alabilecekleri bir ortamı sağlar ve planın odağına tekrar insanı koymamızı temin ederse, birçok şey değer ve düzelir gibi.

Halka düşen görev ise kentine sahip çıkmaktır. Tarihine, kültürüne ve çevresine sahip çıkmaktır. Bir örnek vereyim; Meram dedim! Meram'da biliyorsunuz Konya'nın elde kalmış son yeşil kıvrıntıları var. Sabah kalkarsanız -hafta sonları, özellikle bahar günlerinde- akşama kadar hızar sesleri dinlersiniz. Bülbül

ötüşleri, sincap sesleri, su şırıltıları yerine hızar sesleri... Ne yapar bu hızarlar? O tarihi ağaçları keserler. Koruma altındadır üstelik Meram; 1991'di sanıyorum, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunda görev yaptığım yıllarda, yaklaşık altı yüz hektarlık bir alanı tarihi ve doğal sit alanı olarak tescil etmiştik. Buna rağmen ağaçlar kesilmeye devam etti... Ediyor... Peki, siz hiç komşusu kendi bahçesinde tarihi bir ağacı keserken telefonu açıp, yetkililere "*buraya müdahale edin*" diyen bir Meramlıyı, bir hemşerimizi duydunuz mu? Sanmıyorum. Çünkü biz -buna kendimi de dahil ediyorum ne yazık ki- kentlilik bilincini kaybettik! Hemşerilik anlayışını kaybettik! Bu şehrin bizim ortak malımız olduğu anlayışını kaybettik! Bu şehrin bize atalarımızdan miras ama çocuklarımızın emaneti olduğu anlayışını kaybettik! Bu şehir bizim değil, bu evler bizim değil, bu caddeler, sokaklar, arsalar, bizim değil! Çocuklarımızın, torunlarımızın, gelecek nesillerimizin, onların emaneti. Beş yüz yıllık ağaç bugüne gelebilmişse onu bir beş yüz yıl sonrasına daha taşımak bizim görevimiz. Bu anlamda hepimiz, -ağaç üzerinden örnek verdim-tarihimize, şehrimize, sokağınıza sahip çıkmak zorundayız. Konyalıya düşen böyle bir görev var.

Bu bilincin gelişmesi ve yönetim tarafından plancılarımızın prangalarının çözülmesi halinde plancılarımızın, mimarlarımızın daha yaşanabilir şehirler planlayacağına inanıyorum. Elbette ki onların da kendilerini bu şehrin mutlak sahibi, planın müellifi gibi görmekten vazgeçerek, planlama timinin ve bütün kentlinin katılacağı bir planlama sürecinin koordinatörlüğüne razı olmaları şarttır. Esasen planlama sürecinde yaşanan çıkmazların aşılabilmesi için gerekli bilgiyi üretmek, paylaşmak ve hayata geçirmek gibi yeterince zor bir sorumluluğu da üstlenmiş durumdadırlar. Bu zor görevin altından kalkabilmek için bilgilenme düzeylerini hep en üst seviyede tutmaya, paylaşımcı olmaya ve takım çalışmasına mecbur olduklarını unutmamalıdırlar.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

Kültürel yozlaşma ile beraber insanî bir yozlaşmadan bahsedebilir miyiz?

Prof. Dr. AHMET ALKAN

Bu konu benim gözümde 1970'lerde çok kullandığımız bir jargon olarak kaldı. Konuyu bu kadar sınırlı bir anlayışla ve biraz da ideolojik bir pencereden yorumlamak işin kolayına kaçmak gibi olur diye düşünüyorum. Burada kendi neslime de önemli bir sorumluluk yüklüyorum. Üzülerek ifade edeyim ki bizim neslimiz çağı anlamakta zorlandı! Değişimi anlamakta zorlandı! Dolayısı ile de değişime ayak uyduramadık. Her dönem teknolojisi, kültürü, düşünce yapısı ve mekânsal yapısı -mimarisi- ile kesintisiz akıp giden zaman yolculuğunda döneminin gereklerini yapıyor. Önemli olan bu zamanı anlayabilmektir. Değişimi anlayabilmek ve bu zaman ve değişim ile uyumlu bir şehir ve mimarlık inşa edebilmektir. Biz bunu yeterince ve gereğince yapamadık diye düşünüyorum. Bunu bir anlamda benim kendimden sonraki nesillerden özür dileyişim olarak da kabul edebilirsiniz.

Bakınız İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'da taş taş üstünde kalmadı. Ama ellerindeki belgelerle geleneksel şehirlerinin bir bölümünü yeniden inşa ettiler. Bunu sadece tarihi taklit etmek ve her şeyi olduğu gibi koruyan bir müze kent oluşturmak üzere yapmadılar. Bir kültürel sürekliliği sağlamak, değişimin yavaş yavaş, yıkıcı sonuçlar verecek kadar hızlı ve radikal olmadan gerçekleşmesine yönelik yaptılar. Mekânsal ve kültürel değişimin, teknolojik değişimlerle uyumlu olarak, tedrici -çok beğendiğim bir sözcüktür "tedrici" kelimesi. Çok şeyi kapsayan bir derinliği vardır- bir şekilde gerçekleşmesini hedeflediler. Eski şehirlerin yeniden inşası bir tür taklitti ama yeni toplumsal yapının (modern toplumun) inşasında önemli roller üstlendi. Düşünceleri, yaşayışı ve toplumsal yapıyı yönlendiren bir kaynak oldu. Yeni şehirler de inşa ettiler. Orada yanlışlar yok mu? Elbette çok var... Ama bize göre, planlama faaliyetlerini

daha doğru bir zemine yerleştirebildiler. Bunu ben, sadece kültürel yozlaşma olarak algılamak yerine bütün olarak hem kültürde hem teknolojide hem de mekânda, şehirlerimizde, binalarımızda birlikte gelişen bir yozlaşmadan ziyade yetersizlik olarak tÂrif ediyorum. Yozlaşmayı biraz kendimize haksızlık gibi yorumluyorum. O kadar da kötü vaziyette değiliz. Biraz kendimize gelir biraz düşünmeyi, akıl etmeyi becerebilirsek -ki bizim inancımızın birinci emridir bu; oku, aklet, düşün... Akıl üzerine kurulmuştur her şey- bunu başabilirsek birçok şeyi çok hızla iyileştirme imkânına hala sahibiz.

Bakınız güvendiğim bir şey var; bu şehir yüzyıllardır hoyratça tüketilmesine rağmen, (bu sadece bugünün meselesi değil, şehirlerimizin tüketimi yüz yıllardır devam ediyor) hala Konya bir başkent. Hala Konya'nın bir başkent olduğunu hissettiren fiziksel yapıya da tarihsel birikime de sahibiz. En önemlisi bu ruhu yaşatan değerlere sahibiz. Mevlâna başta olmak üzere çok sayıda insanı sayabilirim. Mimarlar Odası Konya Şubesi kent hafızasına ilişkin bir makale istemişlerdi benden. Sadece Bedesteni konu edinen küçük bir çalışma yaptım. Orada iki camiyi ele aldım; Aziziye ve Kapı Camii. Çok güzel insanlar çıktı karşıma. **Velî**'sinden, "**deli**" zannettiklerimize kadar; gördüm ki, o güzel insanlar içimizde yaşamaya devam ediyorlar. Önemli olan onların bize öğrettiği değerleri su yüzüne çıkarabilmektir. Bunu yapabildiğimiz zaman her şeyin çok hızla değiştiğini göreceğiz. O kadar karamsar değilim ama söylediğiniz tabii ki kesinlikle doğru. Bu değişimi anlayamadığımız ve kendi kültürümüzü bu değişime uyumlu halde geliştiremediğimiz için bu kaosu yaşıyoruz. İsterseniz buna "**yozlaşma**" diyebilirsiniz ve itirazım çok güçlü olmaz. Şurası muhakkak ki bir gerilimdeyiz. Buna Mümtaz Turhan Hoca ve Ogburn Kültürel Gecikme diyor. Ben aynı zamanda bir "**mekânsal ve zamansal gecikme**" süreci içinde olduğumuzu düşünüyorum: Teknoloji, kültür ve mekânın uyum içinde gelişmesini sürdürememesi. Bunu iyi anlamak, iyi gözlemek ve çözümlerini bulmak mümkün mü? Evet mümkün.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

Mimarimizin dayandığı, insan anlayışının dayandığı temeller neler hocam? Mesela Cansever Hoca'nın Osmanlı şehirlerinden bahsederken bir "tasavvuf düşüncesinden ayrı değildir, onunla bütünleşmiştir" diye bir tespiti var. İslam düşüncesi, fikriyatıyla beraber ele aldığımızda neler söyleyebiliriz? Yeterince beslenebiliyor, ilham alıyor ve inşa edebiliyor muyuz? Mirasımıza ne kadar sahip çıktık? Siz bahsettiniz ama...

Prof. Dr. AHMET ALKAN

Bir önceki sorunuzla bağlantılı ve iç içe bir soru. Hiç şüphe yok ki teknolojik gelişmeler ne kadar şehirlerimizi etkiliyorsa -ki etkiliyor; ne yapıyoruz? İlk akla gelen gökdelenler yapıyoruz- inancımız da şehirlerimizin şekillenmesini elbette etkiliyor. Düne kadar gökdelenler yapamıyorduk! Elimizde bu gökdelenleri taşıyacak yeterli malzeme, planlama ve yapım tekniği yoktu. Teknoloji şehirlerimizi ve yapılarımızı ne kadar etkiliyorsa belki ondan daha fazla ve önemli olarak inançlarımız, değerlerimiz, toplumun ürettiği ortak değerler şehirlerin ve yapıların ortaya çıkışında tabii ki çok etkilidir. Cansever hocanın kubbeyi yere koymamak üzerinden bir de İstanbul'u anlamak üzerine geliştirdiği yaklaşımını saygıyla karşılıyorum ve hiç şüphesiz bizde çok önemli bir yeri var. Yani bugün

de dün de hatta İslam öncesinde de var olan sofizm -bizim kendi inancımız içinde “İslâm Tasavvufu” olarak tanımladığımız ve yaşamaya çalıştığımız bir değerler sistemi- doğal olarak mimarimize de şehirlerimize de yansımıştır.

Bir küçük örnek vereyim; Konyalı hemşerilerim çok iyi bileceklerdir. Konya evinde kullandığınız belli tabirler vardır: harem, selam, hariciye, hayat, meşruta gibi... Bunların kökenlerine baktığınız zaman, bizim inancımızın mekâna yansıması olarak gerçekleştiğini görürsünüz. Bildiğiniz gibi harem ve selam, kadın-erkek misafirlerin ayrımı noktasından yola çıkar. Meşruta evin yardımcılarının yaşamalarını sağlayacak olan bir ayrımı ifade eder. Hayat ortak yaşamın geçtiği -özellikle yaz aylarında- bir buluşma noktasını ifade eder. Siz bunu derseniz Konya evi, Türk evi ya da Müslümanın evi gibi de yorumlayabilirsiniz. Giderek bir “İslâm Şehri” anlayışına erişebilirsiniz. Bunların hepsi de doğru analizler olur. İlginç olanı bu yapının kadını odağına alarak şekillenmiş olmasıdır. Onun hayatını kolaylaştırmak ve ağırlıklı olarak yirmi dört saatini evde geçiren kadına rahat ve keyifli yaşayabileceği bir alan oluşturmak üzere düzenlenmiştir. Bunun ayrıntılarına giremeyiz burada, zamanımız müsait değil. Ama Konya evini incelediğimiz zaman bunu çok net olarak görebilme imkânına sahibiz.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

İyi ve şöyle bir tespiti var Bilge hocamız Turgut Cansever'in; “Batı kültürünün herhangi bir döneminde Müslüman tevazuuna benzer bir mimari ifade bulmak çok zordur. Bizim binalarımız Mimari tevazuunun ışığını kaybettiği gün haysiyetini de kaybetmiştir.” Günümüz muhafazakârlarında veya inançlı insanlarında da Müslümanlık inancını tatbik veya kibir konusunda Dücane Bey de gökdelenlerimiz için “hayvanî heybet, şeddadi binalar, çirkin binalar, bina tarlaları...” diyor. Müslümanlık, inanç ne derece yansımıştır? Kibirli binalarımız var mıdır? Yine Batılı bir yazarımız: “Güzel bulduğumuz binalar

önemsediğimiz değerleri farklı yollarla yücelten, yani gerek malzemeleriyle gerekse biçim ve renkleriyle, herkesin olumlu olarak düşündüğü, dostluk, nezaket, derinlik, güç ve zekâ gibi kavramlara gönderme yapan binalardır. Güzellik anlayışımız ile iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğine ilişkin düşüncemiz ayrılamaz” diyor. Size göre, mimari anlayışımızda hayatı inşa etme alanında, bugün estetik değerlere, taşıdığımız değerlere, mirasımıza ne derece sahip çıktık? Bizim yapılarımız bu güzellik anlayışını ortaya seriyor mu ve Türk Milli mimarisinin, mimarimizin geleceğinin ne olacağını düşünüyorsunuz? Ümitli misiniz, karamsar mısınız?

Prof. Dr. AHMET ALKAN

Sondan başlayayım. Ümitsiz olmak gibi bir hakkımız yok! Elbette ki ümidimiz olacak ve bu uğurda mücadele edeceğiz, çalışacağız. Ortaya olumlu şeyler çıkarmak için katkı vereceğiz. Sorunuzun birinci kısmında Turgut Cansever hocanın kendi hipotezini doğrulamak adına biraz zorlamalara gittiğini düşünüyorum. Hocanın yayınlarını da okudum. Kendisiyle birlikte çalışma imkânı da buldum; ortak bir projede kısa süreli beraberliğimiz oldu. Hoca son derece saygın bir insan tabii ki! Fakat bu *“haysiyetini kaybetme”*, binalarımızın haysiyetini kaybetmesi noktasında, yine ben kültür ve mekân anlayışlarımızın teknolojik değişime uyumlu olarak geliştirilememesi noktasını vurgulamak istiyorum. Yani biz şunu tam yapamadık; Âkif’in bir beyti vardır:

*“Doğrudan doğruya Kur’ân’dan alıp ilhamı,
Asrın idrakine söyletmeliyiz İslâm’ı.”*

Bu aslında, biraz evvel size söylediğim kültürde, mekânda süreklilik ve sürdürülebilirlik kavramlarının çok güzel ifadesidir. Yani kaynağımız belli. Bu kaynaktan beslenerek zamanın hızına ve akışına uygun olarak, zamanın gerektirdiği doğru kültürü ve doğru yaşayış biçimini inşa edeceksiniz. Biz bunu yeterince gerçekleştiremedik ve dikkat ediniz -konuyu biraz abartarak söylüyorum,

dinleyicilerimiz bizi yanlış anlamasınlar- Türkiye’de seksen üç milyon diyelim Müslüman var. Buna yakın da farklı Müslümanlık anlayışı var diyorum. Neden? Çünkü beraber yürümeyi gerçekleştiremedik. Beraber yürüme esnasında da insanlarımıza ihtiyaç duydukları zamanın sorunlarına çözümler üretmedik. Bu kültürel çıkmazların yansıması olarak da şehirlerimiz, binalarımız hedefini ve eksenini kaybetti. Bunu tekrar hızla tartışıp, konuşup ülke için temel fikir ne? Şehir için temel fikir ne? Meram için temel fikir ne? Mevlâna için temel fikir ne? Bunları kademe kademe evimize kadar evimizin içindeki piyeslere kadar hiyerarşik bir düzen içinde, kendi kültürümüzü ve inancımızı yansıtan bir anlayışla, önce fikri ve sosyolojik altyapısını geliştirebilirsek mekânlarımız buna uygun olarak hızla değişecek ve gelişecektir.

Küçük bir alıntı ile sorunuzu cevaplayalım: Ayn Rand, *“Hayatın Kaynağı”* adlı bir mimarın hayatını anlatan kitabında ifade eder; mimar Howard Roark bir arkadaşına ev yapmıştır. Arkadaşı evi çok beğenir. Birlikte içeri girerler: *“Howard, bu evi neden bu kadar çok seviyorum?”* der. Mimar cevap verir: *“Çünkü bu ev senin için yapıldı. İçindeki piyesler, odalar detaylar, senin bu evi nasıl kullanacağına göre yapıldı. Oysa diğerleri başkaları desinler diye evlerini yaptılar. Onlar seyirlik evler yaptılar, sen kendi evini yaptın.”* Burada şunu görüyoruz; yapı ile insan arasındaki uyumu sağlıyorsak o mimari güzeldir. Üzülerek bir şeyi tespit ediyorum; bizim *“koruyalım, ne güzel tarihi değerlerimiz, sivil mimarlık örneklerimiz”* dediğimiz binaların neredeyse tamamı mimarsız mimari! Bunu çok ciddi olarak oturup düşünmeliyiz. Falanca mimarların yaptığı binalar -buna ben de dâhilim- üzerinden otuz-kırk yıl geçiyor, *“hadi yıkalım”* diyoruz, neden? Bir şeyler eksik. Yanlış giden bir şeyler var. Bu tek taraflı bir şey değil: Mimarın da yönetimin de eksikleri var! Kullanıcının da eksikleri var! Bizim eğitim sistemimiz bu kültürel sürekliliği temin etmek ve yeni nesillere bu şuuru vermek üzerine yeniden gözden geçirilmelidir. Bizim temel problemimiz aslında eğitim sistemindedir.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

Yine bu bağlamda şöyle sorabiliriz, gerçi cevap verdiniz ama Türk şehirlerinin şahsiyeti var mıdır?

Prof. Dr. AHMET ALKAN

Bilimsel ağırlıklı ifadelerden uzak durmaya çalışıyorum ama sorularınız ister istemez beni oraya doğru yöneltiyor. Ben bu sorunun cevabını size şöyle vermiş olayım. 1926 zannediyorum! Ogburn'un kültür değişmeleri üzerine yazdığı kitap; Ogburn, Mores ve onları Türk akademisyası ile buluşturan Mümtaz Turhan... İddiaları şu; teknoloji geliştikçe -bunu Ray Kurzweil tekillik olarak söylüyor- toplumlar arasındaki kültür farklılıkları giderek azalacak. İlkel toplum aşamasına benzemese de kültürler arasında bir benzerlik ortaya çıkacak. Başlangıçta küçük küçük grupların kültürleri zorunlu olarak benzerken (doğal şartlarda yaşamının ortaklığı), gelişen coğrafi kültürlerin farklılaşması çok farklı, birbirlerinden çok ayrı yaşayan, çok ayrı düşünen toplumları ortaya çıkarmıştır. Ama teknoloji, iletişim araçları, ulaşım araçları geliştikçe, yeniden kültürler arasındaki farklılıklar azalmaya başlamıştır. Bu Ogburn'un "*kültürel anonimleşme*" olgusudur. David Harvey'in "*zamanın sıkışması, mesafenin sıkışması*" olarak tanımladığı bu teknolojik hız, kültürler arasındaki farklılıkları her geçen gün daha hızla yıpratmaktadır. Bu değişimi "*dünya küçük bir köye döndü*" mottosuyla anlatıyoruz.

Zaman kısalıyor, mesafe sıkışıyor ama çok uzak noktalardaki insanların yaşayışını, kültürlerini, bilgilerini biz oturduğumuz yerden anında izleyebiliyoruz. Teknoloji sayesinde bu gelişmeler giderek toplumlar arasındaki kültür farklılıklarını da azaltıyor. Ogburn bu tespiti yaklaşık yüz yıl önce yapar. Bu değişimden kaçınılmaz olarak şehirlerimiz de etkilenecek ve birbirine benzeyecektir. Benzedi mi? Evet benzedi. Bu benzeşmeye, şehirlerin böylesi gelişmesine de son dönemin biraz popüler mimarlarından ve bu konularda

düşünce üreten mimar feylesoflardan Rem Koolhaas'ın New York üzerine bir kitabı var; Delirious New York. Görüşlerini Manhattanizm olarak adlandırmış. Özetle diyor ki: *"Bu toplumsal yapının ve yığılmanın karşılığı bu şehirlerdir. Bu kadar insanı bir yere toplarsanız kaçınılmaz olarak şehirler de yükselir. Bu işin doğasında vardır. Bir anlamda da Manhattan sanayileşmenin ve teknolojik gelişmenin doğru mekânsal yansımalarıdır. Şehirlerin bu hale gelişinin suçlularını aramak yerine, teknolojik gelişmelerin mantığını ve hayatımıza etkilerini anlamaya yoğunlaşalım. Bu gelişmeler ile uyumlu ve yaşanabilir kent mekânları üretebilmenin çarelerini arayalım."*

Bu sıkışmalardan rahatsız oluyorsak, insanları bu kadar yoğun ortamda bir araya toplamayalım. Yani daha az yoğun şehirler inşa etmeliyiz. Bu açıklamadan sonra sorunuza dönersek: Bugün için tarihsel birikime yaslanarak sözünü ettiğiniz ayrımı yapan çok düşünce insanı ve buna ilişkin çok yayın var. *"Türkiye bir İslam ülkesidir ve şehirlerimiz de İslâm şehri"* gibi. Fakat bugün geldiğimiz nokta ve gittiğimiz istikamete baktığınız zaman teknoloji, malzeme, nüfusun hızla büyük şehirlerde toplanması gibi faktörler, ülkeler ve kültürler arasındaki farklılıkları çok minimize ediyor. Yani şehir kimlikleri giderek birbirinin kopyası, birbirinin benzeri bir hale geliyor. Bundan kaçınmak mümkün müdür? Evet. Bunu başaran şehirler hem bizde hem de yabancı ülkelerde vardır. Fakat Konya'da bunu başaramadık ve bir bakıma fırsatı da kaçırdık. Şehri merkezinden yükseltmeye başladık. Sivil mimarlık örneklerini çok tahrip ettik. Bir eski Konya tanımını şu anda yapamıyorum. Şöyle örnek vereyim; Hatay'da eski Hatay var. Tarihi şehir belli ölçülerde korunmuş, tarihi evleri var. Buna karşın yeni Hatay var. Kültürel anonimleşmenin mekânsal anıtı gibidir. Biz mimarlar eski Hatay'ı anlatırız fakat özellikle yeni kuşak Hataylılara nerede oturmak istediğini sorarsanız, *"Yeni Hatay"* cevabını alırsınız. Bu paradoksun en kısa sürede ve sağlıklı bir şekilde çözülmesine ihtiyacımız var.

Bu uygulamanın çok ileri örneği Petersburg'da; eski Petersburg aynı ile korunmuş. Yeni yapı neredeyse yok. Dikkatle arama rağmen iki üç yeni yapı görebildim. Onlar da eskilerle uyumlu, aynı gabarilerde, aynı karakterlerde. Ama öbür tarafta bir New York kopyası, bir Londra, Paris kopyası yeni Petersburg... Moskova'dan sonra Rusya'nın ikinci büyük şehri ve Rusya'nın batıya açılan yüzü olarak inşa edilmiş. Yeni Petersburg'a baktığınız zaman onun Batı şehirlerinden, Amerikan şehirlerinden bir farkı olmadığını görüyoruz. Hâlbuki Rusya'nın toplumsal yapısıyla, kültürüyle Amerika'nın, Fransa'nın ya da Almanya'nın kültürel yapıları son derece farklıdır. İşte bu sınırların kalkmasıdır. Bakınız şimdi internet diye bir şey var artık, kültürel olarak ülkeler arasında sınır kalmadı hatta ekonomik olarak kalmadı. Bu kadar geçişken bir yapı... Bu kaçınılmaz olarak mekâna yansıtacaktır. Yansıyor...

Bizim bu konuda ne yapmamız gerekiyor sorusunun cevabı işte bu. Kültürel sürekliliği sağlayıp bugünün Türk-İslam kültürüne temellendirilmiş, yarının Türk-İslam kültürü ve yaşayış biçimini bu süreklilik içerisinde ortaya koyabilirsek, geliştirebilirsek o zaman şehirlerimiz de ilk bakışta bir farklılık görülme de alt ölçeklere indiğiniz zaman, burası bir Türk-İslam şehri dedirtecek ilkeler ve detaylar kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

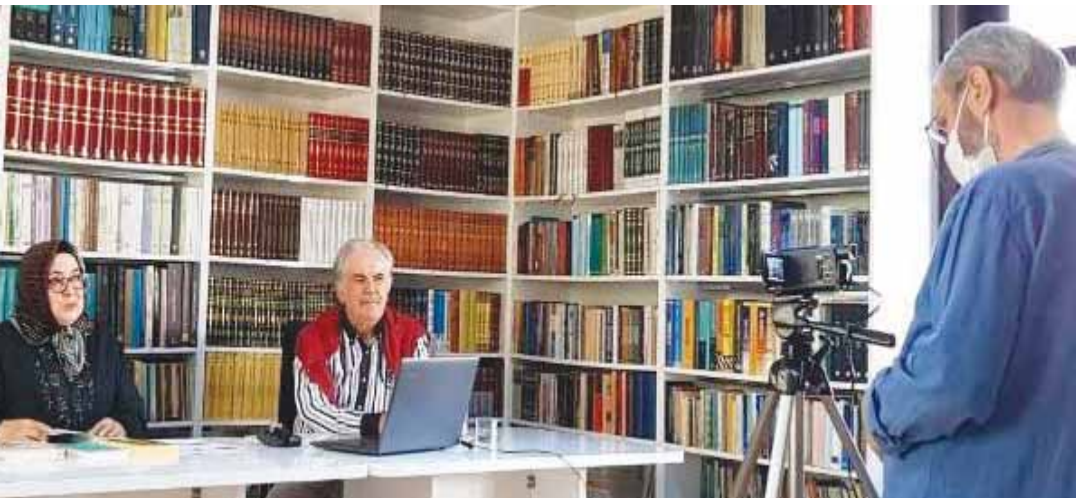
İnsanımızın Howard Roark'ın söylediği "*burası senin yaşayacağın evdir*" ilkesine uygun olarak geliştireceğimiz, "*benim yaşayacağım evi, sizin yaşayacağınız evi*" inşa ettiğimiz zaman, onlar bir araya gelerek Türk-İslam şehrini bugünün değerleri ve bugünün yaşayış biçimiyle ortaya koyacaktır. Biz öncelikle bu akışkanlığı ve sürekliliği, kültürel sürekliliği, sosyolojik ve teknolojik sürekliliği sağlamalıyız. En önemlisi de bu değerleri geliştirmek zorundayız. Öncelikle bu sorunu çözmeliyiz ki mekân sorunu çözülsün. Bir Türk-İslâm şehrinden söz edebilelim.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

Batı kültürününün tahakkümü altında mıyız? O geçişkenlikler falan var ama onun baskısı çok daha fazla herhalde. Sadece kendi şehirlerimiz değil mesela çok kötü bir Suudi Arabistan örneği de var bizim de kutsal mekânlarımız... İç acıtıcı... Yine kendi yöneticilerimiz özeleştiri yapıyorlar, dikey-yatay mimari, bunları biliyoruz, ama gerçekleştirilemiyor ve sanki bu sözler söylenmemiş gibi binalarımız estetikten, işte belli seviyelerden, mimari ölçülerden yoksunluğunu sürdürerek yapıyor. Bunun için bir şeyler söylemek ister misiniz?

Prof. Dr. AHMET ALKAN

Bu sorunuza şöyle cevap vereyim: Yönetim anlayışı tarih boyunca belli ilkeleri bünyesinde hep barındırmıştır. Yani değişmeyen ilkeleri vardır. Bu doğruları yaptığımız zaman toplum olarak da toplumun fertleri olarak da iyi şeyler ürettik ve daha iyi konumlara geldik. Bu ilkelerin başında da liyakat geliyor. Liyakate önem vermek nedir? Bizim konumuzla alakası nedir? İşi ehline bırakmaktır. İşi bilgiye ve bilime bırakmaktır. Bugün mimarlık ve şehir konusunda şehir plancıları ve mimarların dışında söz söylemeyen, hüküm vermeyen, bilmeyen kimse yoktur. Böyle bir anlayışla doğru şehirlerin inşa edilmesi, doğru projelerin ve doğru politikaların, stratejilerin üretilmesi mümkün değildir. Bence temel sorun burada yatmaktadır. Ayrıca yatay ya da dikey mimariden neyi kastediyorsunuz?

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

Gökdelenleri... Sivrilmiş yapıları.

Prof. Dr. AHMET ALKAN

Onları dikey olarak kabul ediyoruz değil mi? Bu kavramlar bilimde yok, literatürde yok. Literatürde “*az yoğun-yoğun-çok yoğun*” kavramları var. Bizim şehirlerimizin problemi yüksek ya da daha düşük, daha az katlı binalar değil yoğun ya da çok yoğun bir yapılaşmaya izin vermektir. Böyle baktığınız zaman, Sayın Cumhurbaşkanımızın bu sözünden sonra ne ortaya çıktı? Belediyeler kararlar aldılar; altı kattan yukarıya bina yaptırmayalım... Bu yatay mimari! Öyle mi acaba? Yani altı katlı bina yaptığınız zaman bir yatay mimariye mi yönelmiş oluyorsunuz? Katları altına düşürdüler ama aynı anda -yanlış hatırlıyorsam- arazi kullanım katsayılarını TAKS=0,40 maksimumdan 0,60'a çıkardılar. Ne oldu? Çok küçük bahçeler varsa binaların önünde onlar da kayboldu.

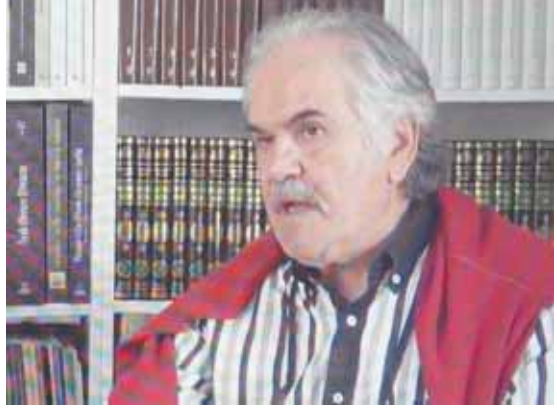
HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

İstanbul silüetinin kaybolmasından çok söz edildi.

Prof. Dr. AHMET ALKAN

İstanbul'un silüetinin kaybedilmesi tabii ki çok ayrı tartışılması gereken bir konudur ve olacak iş değildir, cinayettir! Bakınız burada sorun, çok katlı ya da az katlı değil, sorun az yoğun ya da çok yoğun ya da İstanbul için “*en fazla yoğunluk ne olmalıdır?*” sorudur. Ne kadar boşluk doluluk kalacaktır? Buna karar verilmesi sorundur. Bir başka önemli husus; korunmasını istediğimiz tarihi yapıların çevresinde “*en fazla ne kadar yükseklikte yapı yapılabilir?*” sorusuna cevap vermeliyiz. Bu sorunun cevabını Prost -bir yabancı şehir plancısı- İstanbul için vermiş. Dolmabahçe'den tarihi yarımadaya bakıp demiş ki; “*burada artı kırk rakımının üzerinde yani denizden kırk metreden daha yüksekte bina yapılmasına izin vermeyiniz.*” Bu çok genel bir ilkedir. Tabii ki bu tarihi yarımada

artı kırk rakımında olduğu gibi binalarla dolduralım anlamına da gelmiyor. Her noktada tarihi yapıları, çevresini ve yarımadanın silüetini dikkate alarak, oradaki çok önemli yapıları ve -Süleymaniye orada, Topkapı orada, Ayasof-

ya orada, Sultanahmet orada, Beyazıt orada, Fatih orada vb.- sivil mimarlık örneklerini dikkate alarak, her yapı adası ve yapı için, ayrıca proje yapıp, kat yüksekliği, cephesi vesairesi belirlenmeliydi.

Bakınız orada yanlış hatırlamıyorsam İstanbul Üniversitesi'nin Zooloji Fakültesi binası ya da laboratuvarları, Adnan Menderes zamanında + 40 rakımının üzerine yükseltilmiştir. Öyle bir proje yapılmıştır ama Menderes görüp binayı kestirmiştir. Kesilmiş olmasına rağmen, + 40 rakımının üzerine çıkılmamasına rağmen çok ebatlı, büyük bir bina yapıldığı için bugün bile Kabataş, Karaköy tarafından Tarihi Yarımada'ya baktığınız zaman gözünüzü tırmalayan bir devasa yapı olarak karşımıza çıkar. Yani mesele sadece yükseklikle sınırlı değil. Bunun esneklik içerisinde -ben buna *sürekli planlama* diyorum, sürdürülebilir planlama değil sürekli planlama- her an bitmeyen bir değerlendirme, yorumlama ve o an için bütün çevre neyi tÂrif ediyorsa neyi gerektiriyorsa uyumlu bir planlama sürecine alınması gerekiyor. Odağına insanı alarak planlamaya devam etmek ve anında müdahale etmek, anında değiştirmek sürekli planlamak... O zaman biz bize uygun şehirleri inşa edebiliriz. Yine şehircilik konusunda çalışan meslektaşlarımızdan bir tanesi diyor ki: şehir, şehrin üzerine kurulduğu doğa ile zıtlaşmamalıdır. Onu adeta iyi bir jel tabakasıyla kaplıymuş gibi onun dokusuna, eğrilerine, hatlarına uyum sağlamalıdır onu rahatsız etmemelidir.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

Dünyayı Güzelleştirme gibi hedefimiz de olmalı belki inançlı bir insan olarak...

Prof. Dr. AHMET ALKAN

Bunları yaptığımız zaman, insanın içinde mutlu olabileceği bir çevreyi inşa ettiğimiz zaman zaten dünyanın güzelleştiğini de göreceksiniz.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

Çok güzel bir sunum oldu hocam çok teşekkür ederim. Sizin şair yönünüz de var. Bırakmayalım sizi. Lütfederseniz bir şiir; ister okuma -aklınızda varsa- veya nasıl arzu ederseniz...

Prof. Dr. AHMET ALKAN

1976-77 yıllarında -çok şanslı bir adamım bu anlamda Üsküdar'da yaşadım. Sultan Tepe'den Mihrimah Sultan'a inerdik. Üsküdar'ın o eşsiz sabahları bende derin izler bırakmıştır. İstanbul'a her gidişimde oraları yine ziyaret eder ve gençlik duygularımı yaşarım. Aradan uzun yıllar geçtikten sonra o günlerden kalanları yazıya döktüm. Uzunca bir şiirdir bu. İsterseniz sadece birinci kupleyi okuyalım. Belki metne tamamını ekleriz. Ezanı yazdım burada. Üsküdar'da dinlediğim ve kendimce anlamlandırdığım bir sabah

ezanını yazdım. Genç bir insan, Üsküdar'da sabah ezanlarını dinliyor. Penceresinde gerçekten de kumrular ve güvercinler; onların "Hu Hu"ları... Sonrasında derin ve anlamlı bir sükût... O anları yazdım. İçimde, derinlerde ne kalmışsa...

ÜSKÜDAR'DA SABAH EZANI

Allahuekber...

Üsküdar Sultantepe semalarında,
Daracık penceremde gün aydınlanırken;
O İlâhi davet, kumruların Hû Hû'larında...
Yükselir göklere; zor zamanlarında
Sevr'in kutlu misafirlerini bekleyen
Güvercinlerin kanatlarında...
Ümmetine ezeli ve ebedi müjden;
Can bulur şerefelerinde minarelerin,
Can bulur asırlar aşır bugüne gelen
Ölümsüz sesinde Habeşli Bilal'in...
Yayılrı muştusu ılgıt ılgıt seher yelinden
Putlarına tapınmaktan yorgun gönüllerin...
Sultantepe; ağır ağır söken şafaktan
Alır; kendi karanlığında uyuyan gecenin
Sıyrılrıp gaflet mahmurluğundan
İlâhî davetini yetimler yetiminin;

Allahuekber...

*Uyandırır o efsunlu ses bir zikir ordusunu
Uyandırır bu gaafil sonsuzluk yolcusunu;*

Kapılıp cezbesine bezm-i ezelin sesinin
Kâinat susmuş, Sultantepe susmuş
Sanki bu ölümsüz daveti yeniden ezberler...
Ya Muhammed; gökler kıyama durmuş,
Sana kavuşan toprak şükranla secde eder...

Sinan'ın desen desen yeniden doğduğu
 Mihr-i Mah'ta; taşa nakşettiği ölümsüz sevda,
 Cehaletin yeryüzünü karanlıklara boğduğu
 Sefillerin sefili bir çağda,
 Can buldu ya Muhammed!
 Seninle var olan o kutlu dağda...
 Ve asırlar aşır Cibril'in kanatlarında,
 Bize ömrün hakikatini söyler
 Sevr'den gelen güvercinlerin fısıltılarında.
 Tek nefes olmuş Üsküdar'ın dualarıyla beraber,
 Avazesi gökleri tutan minareler her sabah
 "Allahtan başka ilahın yokluğuna şehadet eder..."

Eşhedü en la ilahe illallah...

*Bu yoldan başka tuttuğun her yol der;
 Bil ki yeniden çaresiz bir karanlığa gider..."*

Dolar yine gönlümüze maveradan
 Sevr'in kokusu güvercinlerin kanadında
 Kâinatı saran sevgin ve Hıra'dan yayılan,
 İlâhî mesaj Cibril'in ilhamında...
 Medet umar yaratılmışın hayırlısından
 Ve mahşerde senin yolunu gözler
 Sensizliğin karanlığında kapanan
 Nice bahtsız gözler...
 Ve ümmetin olamadan
 Gelmiş geçmiş cümle nebiler...
 Haykırır adını saadet asrından;
 Göklere el açıp niyaz eden minareler...
 Üsküdar baştanbaşa olmuş Mihr-i Mah.,
 Ilgıt ılgıt gönüllere dolan bu sesi dinler;

Eşhedü enne Muhammeden Resulullah

*Son mevsime erişmiş ölümsüzlük muştusudur bu
Ömrümüzün zaman ve mekân aşmış coşkusudur bu...*

Gönüllerde hasretle adın anıldığında;
Kul hakkına uzanan haramlarla kursağında
Sapık heveslerle azgın nefisler
Çürüsün düştüğü kendi bataklığında,
Çürüsün her devir türeyen sahte peygamberler...
Ya Muhammed; bezm-i ezelde adın
Adıyla beraber yazıldığında,
Ve bahtiyar ruhlar durup meleklere yakın,
Arkanda huşû ile saf tuttuğunda;
Levh-i mahfuzda bize de yazıldı kaderler,
Ogün bu gündür seni bildik! Yokluğunda
Dinmedi mü'min gönüllerde hasretler...
Her sabah gönlümüze yeniden
Karanlık geceye gün doğar gibi gel...
Coşkun bir baran olup yücelerden
Susuzluğumuzun üstüne yağar gibi gel...
İsmi sayıklayan şafak vaktinden
Dört bir yanı saran bu zulmet iklimini
İlâhî nurunla nura boğar gibi gel...
Aydınlığınla aydınlansın yeniden
Davetinde gölgesine sığındığımız kubbeler.
Beş vakit yedi iklim dört mevsimden
Duyulsun getirdiğin müjdelere;
Erecek elbet vuslatına bir sabah
Vecd ile huzuru ilahiye gidenler...

Hayye ale's-salâh...

*Kucaklar muhabbetiyle Mihr-i Mah'a gidenleri
Yokuşlardan basamak basamak huzura inenleri...*

Âlemi karanlıktan nura,
 Kinden sevgiye davetindir bu,
 Bütün insanlığa kardeşlik isteyen
 Ümmetine son emanetindir bu...
 Çağırır Habibinin şefaatinin dileyen,
 Ve gafletten uyanan her kulunu...
 Asırlar öncesinde çöle kurulan namazgâh,
 Anlatır iki cihanda felaha ermenin yolunu.

Hayye ale'l-felâh...

*"Haydi, terk edin hep beraber seher uykusunu,
 Uyandırın gaflete dalmış sonsuzluk yolcusunu..."*

Ruhumda tüllenen saba serinliğinde
 Kâinat tutup nefesini seni dinlerken
 Gönülleri tutuşturan şafak renginde
 Aydınlanan yeni bir gün, ümide doğarken,
 Penceremde kumruların Hû Hû'larında;
 Ya Muhammed; yazdık adını dilimize,
 Uyanıp kâinatın yeniden diriliş sularında!
 Seni gördük gönül gözümüzle
 Kalplerin uyanık kaldığı beden uykularında...
 Ve indik yavaş yavaş gözlerimizde nem
 Adım adım yürüdük Üsküdar'ın yokuşlarında,

Essalât-ü hayriin minen nevm

*Uyanırız bu ölümsüz davete sessizce katılarak,
 Güvercinlerin kanatlarından Sevr kokusu alarak...*

İsminle sürura ermiş gönüller
 Yaşarız yeni bir günün efsunlu nefesini
 Ve hatırlatır ümmetine her sabah müezzinler;
 "Kul hakkı yiyemez gönülden hisseden Allah sevgisini..."

Tanrı uludur, korkun başkasını ilah görenden!
Terk etmezsen tevhidi; yolun 'O' na gider
Bilin ki hoşnuttur 'O', kendini bilenden...

Allahuekber...

*Kesrette kaybolan her varlık birer birer
Sabah ezanıyla toplanıp yeniden bire gider...*

Ey seher, ey bad-ı saba
Selam olsun geceleri uyanık kalan
Sonsuzluk kervanının hakikat yolcularına...
Sen de katılıp seherde hayretle uyanan
Zikreden kumruların Hu Hu'larına,
Ve binip bir ruhun hafifliğinde
Sevr'in hatırası güvercinlerin kanatlarına
Nakşedip ruhuna ezeli diriliş muştusunu
Onun adıyla bile kâinata her sabah
Gönülden fısılda bütün ervahına;

La İlahe İllallah...

*Asırlar var Üsküdar'da gün böyle doğar,
Gönül ehli yeni bir sabaha böyle başlar...*

(Meram, 19 Mayıs 2019)

TYB KONYA'DA "ŞEHİRİ YAŞA(T)MAK" KONUSULDU

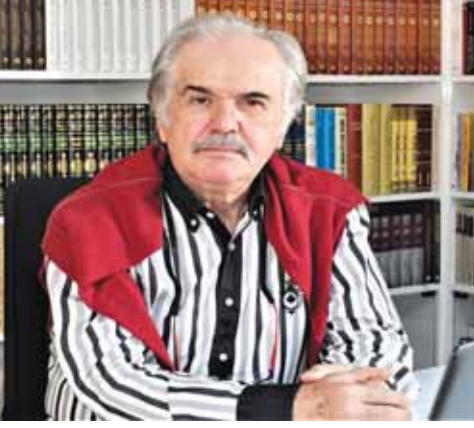

ALKAN: "Şehirleşmenin yükseklikle-yataylıkla ilgisi yoktur. Sürekli planlamak gerekir."

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, 2020 yılı kültürel etkinlikler takvimi doğrultusunda, "Şehre Sözümüz Var" anlayışı ile sürdürdüğü programlarını Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkılarıyla her hafta sonu izleyicileriyle sosyal medya üzerinden buluşturmaya devam ediyor.

Bu hafta Yazar Hüzeyme Yeşim Koçak'ın düzenleyip sunduğu ve Karatay Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Öğretim üyesi Prof. Dr. Ahmet Alkan'ın konuşmacı olduğu program, Cumartesi günü TYB Konya Şubesinde gerçekleştirildi. Dijital ortamdan yayınlanan programda; "Şehri Yaşa(t)mak?" konusu ele alındı.

Programı yöneten Hüzeyme Yeşim Koçak'ın; "Türkiye'nin varmak istediği nokta, büyük ideali, bir ana fikri, bir temel fikri var mıdır ve nedir?" sorusuna; "Konya ve diğer şehirlerimizin bu temel fikir etrafında organize olabilmeye imkânlarını elde etmiş olacağız. Eğer sağlıklı bir ana fikir yoksa bütün şehirlerimizi, bütün ülkeyi ve bütün toplumu milletimizi bir ideal etrafında birleştirecek, bir temel fikir yoksa Konya'nın anlaşılması, yaşaması ve yaşatılması konusunda önemli sorunlarla karşı karşıya kalıyoruz demektir." diye

cevaplayan Prof. Dr. Ahmet Alkan; sadece meselenin yükseklikle-yataylıkla sınırlı olmadığını, bir esneklik içerisinde, sürekli planlamak gerektiğini ve sürdürülebilir planlama değil sürekli, her ân bitmeyen bir değerlendirme, yorumlama ve o ân için bütün çevre neyi tÂrif ediyorsa, neyi gerektiriyorsa, odağında insan olarak planlamaya devam etmek ve ânında müdahale etmek, ânında değiştirmek, sürekli planlamak olduğuna vurgu yaptı ve “O zaman biz, bize uygun şehirleri inşa edebiliriz.” dedi.

Prof. Alkan; “Şehircilik konusunda çalışan meslektaşlarımızdan bir tanesi diyor ki; Şehir, üzerine kurulduğu doğa ile zıtlaşmamalıdır, onu adeta bir jel tabakasıyla kaplıyormuş gibi onun dokusuna, eğrilerine, hatlarına uyum sağlamalıdır. Onu rahatsız etmemelidir. Dünyayı da güzelleştirme gibi bir özelliği olmalıdır. Dolayısıyla insanın içinde mutlu olabileceği bir çevreyi inşa ettiğimiz zaman dünyanın da güzelleştiğini göreceğiz.” dedi.

Program sonunda konuşmacı Prof. Dr. Ahmet Alkan’a TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu teşekkür etti ve şehri yaşamak üzerine deneyim ve bilgilerini paylaşan Ahmet Alkan’a Sırçalı Medrese’nin taç kapısını temsil eden minyatürü günün hâtırasına takdim ederken şunları söyledi: “Medeniyetimizde kapıların önemi çok büyüktür, hele ilim kapılarının önemi daha da büyüktür. Bir üniversite hocasına, Selçuklu döneminin üniversitesinin kapısının anlamının manidarlığının farkında olup bunu size takdim etmekten çok mutluyum, bahtiyarım. Konya Yazarlar Birliği’nde hocamız hayatının birikiminin tecrübelerinin özetini bizimle paylaştı. Tabi ki sadece bugünkü konferansına atfen değil, Türk kültürüne, irfanına, harsına, imarına, şehirleşmesine, bugüne kadar yapmış olduğu katkıları da kapsayacak bir şekilde bu hâtıra plaketini takdim ediyoruz.”

#şehresözümüzvar

Enformatik Zır Cehalet

Prof. Dr. Nabi AVCI

Yöneten Doç. Dr. Ahmet AKMAN

14 KASIM 2020 SAAT: 14.00

CANLI YAYIN

Facebook/TYB Konya Şubesi
youtube/TYBKONYA
instagram/tyb_konya

KATKILARIYLA

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

Prof. Dr. NABİ AVCI

-ÖZGEÇMİŞ-

İletişim bilimci, akademisyen, profesör, yazar, siyaset ve devlet adamı, Eskişehir milletvekili, Milli Eğitim eski Bakanı, Kültür ve Turizm eski Bakanı. 8 Ekim 1953, Bilecik doğumlu. Baba adı Abdullah, anne adı Habibe'dir. Veysel Vedat, Enes Harman adlarını da kullandı. Eskişehir Maârif Koleji (1971) ve ODTÜ İdari Bilimler Fakültesi (1978) mezunu. Çalışma hayatına 1975'te Kültür Bakanlığında başladı. 1977'den itibaren iki yıl Kopenhag Büyükelçiliğinde çalıştı. 1979'da Anadolu Üniversitesine asistan olarak girdi. Doktorasını 1986'da burada yaptı, doçentliğe aynı yerde yükseldi, 2000 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesinde profesör oldu.

Henüz öğrenci iken *Deneme* (1969-72) ve *Gelişme* (1972-74) dergilerinin kurucuları arasında yer aldı. 1979'da İsmet Özel, Ahmet Kot ve Bekir Şahin'le birlikte Yeryüzü Yayınevini kurdu. TRT'de genel müdür danışmanı (1986-87),

Zaman gazetesi yayın danışmanı (1986-87), Millî Eğitim Bakanlığı danışmanı (1988-92), Başbakanlık danışmanı (1990-92), Kanal 7 yayın danışmanı (1995-98) ve *Yeni Şafak* gazetesi genel yayın yönetmeni olarak görev yaptı. Kanal 7’de “360 Derece” programını hazırlayıp sundu. 2003’te Başbakan Başmüşavirliği görevine getirildi. TÜBİTAK Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu Üyeliği ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanlığı yaptı. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu İletişim ve Enformasyon Komitesi üyesi (1988-91), Türkiye Yazarlar Birliği genel başkan yardımcılığı (1988-91), TRT Televizyon Dairesi başkanlığı ve Belgesel Yayınlar Repertuvar Kurulu üyeliği (1986-88) görevlerinde de bulundu.

2011 yılında AK Parti’ den milletvekili aday adaylığı için görevlerinden istifa etti. 24., 25. ve 26. dönem Eskişehir milletvekili seçildi. TBMM Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanı, Türkiye-Kanada Parlamentolar arası Dostluk Grubu başkanı, Türkiye-Brezilya Parlamentolar arası Dostluk Grubu başkanvekili ve Türkiye-Almanya Parlamentolar arası Dostluk Grubu üyesidir. 24 Ocak 2013 tarihinde yapılan kabine değişikliği sonucu Millî Eğitim Bakanlığı görevine getirildi. Daha sonraki hükümet dönemlerinde de Millî Eğitim Bakanı olarak görevini sürdürdü. 24 Mayıs 2016 tarihinde kurulan 65. Hükümette Kültür ve Turizm Bakanı olarak yer aldı. Başbakan Binali Yıldırım’ın, 19 Temmuz 2017 günü açıkladığı yeni kabinede (65. Hükümet) yer almadı.

Çok iyi düzeyde İngilizce, orta düzeyde Almanca bilen Avcı, Semra Avcı ile evli ve 5 çocuk babasıdır.

Şiir ve yazılarını *Hareket* (1968), *Deneme* (Eskişehir, 1970-73), *Gelişme* (Eskişehir, 1973-75), *Mavera* (1980), *Yeni Devir* (1977-80), *Millî Gazete* (1986), *Zaman* (1986-87), *Albatros* (1988), *Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı*, *Millî Eğitim*, *Türk Yurdu*, *Aktüel* (haftalık), *Türkiye Günlüğü*, *İlim ve Sanat*, *Yeni Şafak* gibi gazete ve dergilerde yayımladı. *Yeni Devir*’de “Enes Harman” imzasıyla dış politika konularında yazdı. Yayımlandığı dergilerde ilgiyle okunan şiirlerini kitaplaştırmadı. Ayrıca “*Molla Kasım*” takma adıyla mizah yazıları yazdı. Bunlardan bir bölümü, karikatürist Necdet Konak tarafından resimlenerek “*Evvel Zaman İçinde - Molla Kasım’ın Not Defterinden 1*” adlı kitapta toplandı.

ESERLERİ

TÜRKÇE: *Türk Dili Batı Edebiyatından Seçmeler* (1986), *Düşünce ve Uygarlık Tarihi* (3 cilt, S. H. Bolay'la birlikte, 1987), *İletişim Düşüncesinin Gelişimi Eğitim Öğretim Boyutlarıyla Bir Model Denemesi* (1988), *Evvel Zaman İçinde* (Molla Kasım'ın Not Defterinden-1 (mizah yazıları, 1989), *Bombacı Parmenides* (1989), *Kitle Kültürü ve Enformatik Cehalet* (1990), *Enformasyon Toplumu ve Eğitim Sistemine Etkileri* (1992), *Görgü Kuralları, Ailenin İletişim Kılavuzu* (N. Erdoğan ile).

İNGİLİZCE: *Information Society Cahallenge for (Turkish) Education Policies* (1989), *“National Report on Information Society”* (1989), *“Distance Education in Turkey” The Information Society Five Case Studies* (1989).

ÇEVİRİ: *Din ve Medeniyet Üzerine* (H. Nedvi'den, 1978), *Modern Dünyanın Bunalımı* (R. Guenon'dan, 1979), *Antik İnançlar Modern Hurafeler* (Martin Lings' ten, 1980), *Trendeki Derviş* (Tevfik El Hakim'den, 1981), *İnsan ve Tabiat* (S. H. Nasr'dan, 1982), *Uzaktan Eğitimde Yazılı Malzeme* (1984), *İslâm'da Bilim ve Medeniyet* (Seyyid Hüseyin Nasr'dan, Ahmet Ünal ve Doç. Dr. Kasım Turhan ile, 2015).

ENFORMATİK ZİR CEHALET

Doç. Dr. AHMET AKMAN / Yöneten

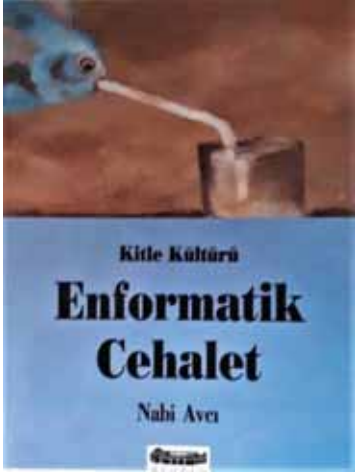
Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak yine bir güzel söyleşiye ev sahipliği yapacağız. Misafirimiz Prof. Dr. Nabi Avcı Hocamızı, sayın bakanımızı zaten bizim bütün üyelerimiz, izleyenlerimiz tanıyorlar. Bugün Enformatik Cehalet üzerine konuşacağız.

Sayın bakanım, sayın hocam, yollar önce yazdığımız “Enformatik Cehalet” kitabınızı okuduk. Hakikaten bizim dünyamızda bir takım yapı taşları oluştu. Yeni baskıları da devam ediyor. Demek ki bu kitabın konusu güncelliğini sürdürüyor. Bugünkü konu başlığımız da “Enformatik Zır Cehalet”. Yani acaba durum menfiye mi gidiyor, diye insanın aklına geliyor. Bu konuda neler söylersiniz efendim, söz sizin.

Prof. Dr. NABİ AVCI

Çok teşekkür ederim Ahmet hocam,

Önce selam, sonra kelimeler, diyoruz. Sizleri ve tabii Konya’dan yayın yapıldığına göre Hz. Şems’in ve Hz. Pîr’in hemşehrilerini, tazimatımızı arz ederek, selamlamak istiyorum. Davetinize teşekkür

ederim. Ahmet Köseoğlu Bey, uzun bir zamandan beri böyle bir faaliyeti rûberû (yüzyüze) istiyordu. İnşallah o da olur geniş zamanlarda, sağlık ve afiyet içerisinde görüşürüz.

Dediğiniz gibi *Enformatik Cehalet* kitabının ilk baskısı yayınlanalı çok oldu. Üzerinden 30 yıl geçti. *Enformatik Cehalet* konusunda konuşmaya başlamadan önce usul hakkında birkaç şey söylemek istiyorum. Bu

Enformatik Cehalet kitabı üzerine ve bunun etrafında bugüne kadar pek çok konuşma, sohbet, tartışma programları yaptık; gerek rûberû, gerek internet üzerinden, gerek televizyon kanallarında. Dolayısıyla bu konuda çok konuştum. Arkadaşlarımız da bu konuları müteakip defalar dinlemiş olabilirler. Şimdi de üç aşağı beş yukarı aynı konuları konuşmuş olacağız. Nasrettin Hoca gibi işin kolayına kaçıp dinlememiş olanlara da dinleyenler anlatsınlar deyip işin içinden sıyrılmak mümkündür ama eski dinlemiş olanlarla ilk defa dinleyenler için kitapla ilgili kısa bir şey söylemek istiyorum. En son TV24'de Belkıs Kılıçkaya Hanımefendi'nin programında bu konuda bir stüdyo programı yapmıştık. Programdan sonra eve dönerken yolda benim her programıma katılan koruma arkadaşım; Aziz, dedim. Bu konuşmayı dinledin mi, dinledim hocam dedi. Peki, daha önce duymadığın bir şey söyledim mi, yeni bir şey var mıydı konuşmalarımızda? Var hocam, dedi. Ben de şaşırdım yeni ne söylemiş olabilirim, diye. Sülük meselesini söylediniz hocam, dedi. Çok hoşuma gitti. Gerçekten de ilk defa o gün okuduğum bir yazıdan, makaleden, konuyla ilgili bir hikâye anlatmıştım. Nietzsche'nin bir sülük uzmanı ile konuşurken kullandığı bir metafor vardı. Programdan önce okumuştum ve not etmişim, onu anlattım programda. Aziz benim önceki konuşmalarımı dinlediği için sadece orayı fark

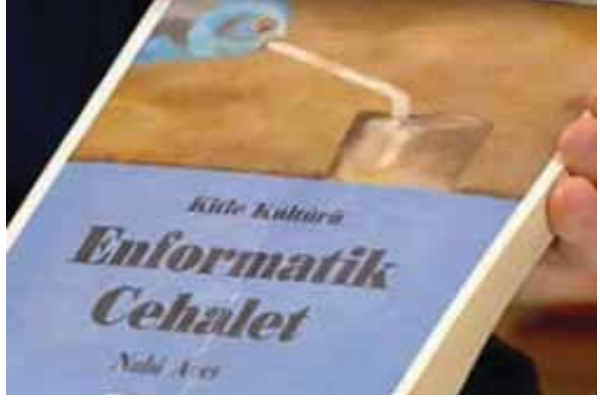
etmiş yeni olarak. Birçok arkadaşımız da bu programda, acaba bilmediğimiz, duymadığımız yeni bir şey söyleyecek mi, diye merak ediyor olabilirler. Onları hayal kırıklığına uğratmak istemem. Zamanlarını iyi tasarruf etsinler diye söylüyorum.

Bu kitap dediğim gibi 30 yıl önce yayınlandı. Yayın sebebi de; ben, o tarihlerde Millî Eğitim Bakanlığı'nda rahmetli Hasan Celal Güzel'in müşaviri olarak çalışıyordum. Hasan Bey o zaman Millî Eğitim Bakanı idi. O tarihlerde üç yılda bir yapılan Avrupa Konseyi Eğitim Bakanları Konferansı, İstanbul'da yapılacaktı ve o toplantının ana teması da *"Enformasyon Teknolojileri ve Eğitim Sistemleri Üzerindeki Etkileri"* idi. Her ülke bu toplantıya bir ulusal rapor sunacaktı. Türkiye Millî Raporu'nu hazırlama vazifesini de rahmetli Hasan Celal Güzel bana vermişti. Ben de bir grup genç akademisyen arkadaşlarla bir komisyon kurduk ve Türkiye Millî Raporu'nu hazırladık. Tabii o raporu hazırlayabilmek için pek çok şey okumak gerekti, dünyada bu enformasyon teknolojileri nerede, nereden geliyor nereye gidiyor, kim ne yapıyor, eğitime kim nasıl uyarlıyor, bütün bunları raporumuzda bunları yazabilmek için epeyi okuduk, tartıştık, epey görüşmelerimiz oldu. O sırada tevafuken küçük bir Amerika seyahati oldu. Konuyla alakalı rahmetli Özal o günlerde Millî Eğitim Şûrası'nda yaptığı konuşmada yazılı metinde olmayan, irticalen bir cümle kullandı. Amerika'dan yeni dönmüş-tü rahmetli Özal ve dedi ki o şûra açış konuşmasında; *"Ben şimdi Amerika'dan geldim, Amerika'da gördüm ki gençler, çocuklar, okullarda bilgisayarlardan faydalanıyorlar eğitimde. Dolayısıyla biz de önümüzdeki dönemde eğitim sistemimizde bilgisayar destekli eğitime geçeceğiz. Bunun için de Türkiye önümüzdeki dönemlerde bir milyon bilgisayar alacak..."* dedi ve bu konuşma Amerika'daki bilgisayar piyasalarına bomba gibi düşmüş. Bizde o tarihte öyle bir piyasa yoktu. Amerika'daki bilgisayarlıların kulakları dört açılmış. Türkiye bir milyon bilgisayar alacak, müthiş bir olay. Çünkü o tarihlerde, daha sonra rapor hazırlarken gördük ki, bütün Avrupa'da

mekteplerde aktif olarak kullanılan bilgisayar sayısı 480 bin. Şimdi düşünün ki, böyle bir ortamda Türkiye bir milyon bilgisayar alacak. Hemen Amerika Dış Ticaret Kurumu'ndan bir heyet geldi Türkiye'ye. Millî Eğitim Bakanlığı'ndan bir grubu Amerika'daki bilgisayar sektörünü tanımak üzere, yani gelin bizi tanıyın, bir milyon bilgisayarı bizden alın, diye bir heyet davet ettiler. Hasan Bey de bu heyeti oluşturdu. **YÖK**'ten, üniversitelerden, **TÜBİTAK**'tan, Millî Eğitim Bakanlığı'ndan, Kültür Bakanlığı'ndan 15 kişilik bir heyet teşkil edildi ve ben de o heyetin içerisindeydim. Amerika'ya 15 günlük bir ziyarete gittik davetli olarak. Oradaki belli başlı bilgisayar şirketleri, bilgisayar yöneticileri ve firmalarıyla görüştük. O zamanlar henüz küçük bir firma olan Microsoft gibi küçüklü büyüklü bütün firmaları gezdirdiler. Fakat Amerika'ya giderken, heyet hareket etmeden önce Hasan Bey beni hususen davet etti, Hasan Bey'le çok özel bir hukukumuz vardı, Allah rahmet eylesin, dedi ki; *"Nabi Bey, bak şimdi gidiyorsunuz ama başbakan da bir milyon bilgisayar alacağız, dedi. Bunlar da bunun için davet ettiler sizi, gidin ama bizim bir milyon bilgisayar alacak paramız yok. Sakın ama sakın bunu belli etmeyin, alıcı gibi davranın..."* Peki efendim, dedim. Ama o seyahatin üç veya dördüncü gününde Amerikalılar bizim alıcı olmadığımızı, umut ettikleri kadar yağlı bir müşteri olmadığımızı fark etmeye başladılar. O ayrı bir hikâye, dolayısıyla o günlerin ortamında böyle bir rapor hazırlandı. Tabii o rapora giren şeyler var, girmeyen şeyler var. Rapor resmi bir rapor olduğu için oraya olgusal konular girmek zorundaydı. Yorum katamıyorduk. Ben de o okumalar, o görüşmeler, tartışmalardan kaynaklanan bazı makaleler, yazılar yazmıştım dergilerde. *Enformatik Cehalet* o sırada gündeme gelmiş oldu. Çünkü olup bitenleri izah etmek için veya müstakbel bu gidişatın nereye doğru olduğunu izah etmek için güzel bir tabirdi *Enformatik Cehalet*. Yani biz *Cehalet*'i biliyorduk da *Enformatik* olanını, yeni yeni bu vesileyle tanımaya başlamıştık. Daha sonra o makaleler üzerine eklenen yeni yazılarla ilk baskısı,

Recai Kutan abile-
rin, Hasan Hüse-
yin Ceylan ve Zahit
Akman'ın kurduk-
ları Rehber yayınları
tarafından çıktı.

*"O mâhîler ki
deryâ içredir deryâyı
bilmezler"*

Kapağında, denizde bardak içindeki sudan pipetle su içmeye çalışan bir balık resmi var. Bütün kitabın esprisini veya *Enforma-
tik Cehalet* tabirini özetleyen, Özkul Eren'in bir kapak tasarımıdır. Daha sonra bu kitabın muhtelif baskıları yapıldı, en son baskısı da Timaş Yayınları'ndan *Enformatik Cehalet*.

Bu kitabın şanslı bir tarafı kapak tasarımları oldu. Bu kitabın yeni baskısı için Özkul Eren Bey'e rica ettik. Dedi ki; *"O tasarım bizim kuşağın espri anlayışına uygundu. Gençler onu pek tasvip etmeyebilirler. Bu kitabın yeni baskısını gençler okuyacaklar, kapağını da genç bir arkadaşımıza yaptıralım."*

Yeni baskının kapağını genç bir tasarımcı arkadaşımız yaptı. Kapak tasarımını yapan arkadaşımıza bu kapağın neyi anlattığını sordum. O bana siz neyi anlıyorsunuz diye sordu. Ben, işte burada siyah, büyük bir kare o herhalde cehaleti temsil ediyor dedim. Başka? dedi. Ben, başka bir şey göremiyorum, dedim.

"Sizin kuşak göremiyor ama bizim kuşağın göreceği şeyler var." dedi. Neymiş onlar? dedim.

"Burada sizin kuşağın Romen rakamı olarak 'bir' gibi algılayacağı bu şekli, bizim genç kuşak bilgisayardaki herhangi bir şeyi seçmek için kullanılan imleç olarak görür. Bu imleç şu yanındaki noktayı seçiyor. Dolayısıyla cehaletin önündeki noktayı seçiyor bu imleç. Bu, Hz. Ali Efendimiz(ra)'in 'İlim bir nokta idi, cahiller

onu çoğalttılar.' *Kelâm-ı âlîlerine gönderme yapıyor.*" dedi.

Ooo, dedim ki yani tamam da biz bunu bilseydik bu kitabı yazmaya kalkmazdık.

Sağ olsun, kitabın bütün anlatmak istediklerini ve anlatamadıklarını ifade eden bir kapak tasarımı oldu. Dolayısıyla bu kitabın kapak bakımından böyle bir şansı oldu. Peki, kapak tamam da içinde ne var bu kitabın?

Tabi ki tabanı, ilk malzemelerinin, ilk makalelerin, ilk bölümlerin yazıldığı tarihlerdeki şartları unutmamak gerekir. O şartlarda bu kitaba bakmak lazım. O tarihteki şartları düşünün ki; Türkiye'de henüz tek kanallı siyah beyaz bir televizyon vardı. Özel kanal konusunda da birkaç sene sonra Magic Box veya Kanal 6 adını alan rahmetli Özal'ın oğlu Ahmet Özal'ın girişimi vardı. Ama özel kanal yoktu henüz. Uydu yayınları başlamamıştı. İnternet henüz ortalıkta yoktu. İnternet, yani Alfa Net, sadece Amerikan ordusunun bazı güvenlik birimlerinin bazı kriz durumlarında haberleşme ihtiyacını karşılamak için tasarlanan bir Network olarak henüz gündemdedir. Bugünkü anlamda geniş, yaygın kullanımda olan bir şey değildi. İnternet henüz ortalıkta yoktu. İnternet, Instagram, sosyal medya, Twitter, Facebook gibi şeylerin hiçbirisi yoktu. Ama bunun emareleri görülmeye başlamıştı. Nitekim bizim o, 15 günlük Amerika seyahatinde bile bunun ipuçlarını görmek mümkünmüş. Daha sonra gördük ki, o günkü sezgilerimiz, hissiyatımız veya korkularımız, endişelerimiz ve bazılarımız için teknoloji ile alakalı ümitlerimiz, birer birer tahakkuk etmeye, tezahür etmeye başladı.

Bu kitabın bence o günlerden bugüne taşıdığı en önemli tespitlerden bir tanesi, bu anlattığım koşullarda henüz embriyon halinde olan, ruşeym halinde olan teknolojik girişimler, henüz evrimini veya gelişmesini tamamlamamış televizyon diye bir şey,

yani bugün de televizyonun evrimini tamamladığı, taşıdığı bütün potansiyelleri gerçekleştirebildiğini söylemek mümkün değil. Ben bir dönem İstanbul'da bilgi Üniversitesi'nde *Televizyon Kültürü* başlıklı lisansüstü ders veriyordum. O derse başlarken tahtaya yazdığım ilk cümle; "*Televizyon henüz olmayandır. Henüz ne olabilecektir; o, olamamış olandır.*" Yani bir potansiyeldir. Ders İngilizceydi ama Türkçesi buydu. Bu potansiyel, dünyada da Türkiye'de de çok çeşitli yönlerden zorlanıyor. O günlerde hatta bugün de aynı tutumu sürdürenler var, televizyon bir tür görüntülü radyo gibi kullanılıyordu, tasarlanıyordu. Birisi çıkıyor, pekâlâ radyoda da söyleyebileceği şeyleri, radyoda da söylense çok fazla fark etmeyecek olan mesajları, görüntülü olarak söylüyor. Hangi görüntüleri? Bizim şu anda olduğumuz gibi, konuşan kafalar görüntülerini. Bunun radyodan ne farkı var, sadece görüntü/fotoğraf farkı var. Oysa bu kitabın, biraz önce değinmek istediğim, öngörüsü, o günlere ait bir tespiti şuydu: Evet, bugün birbirinden ayrı çalışan birtakım teknolojiler var. Fotoğraf teknolojileri var, ses teknolojisi var, görüntü, televizyon, o zamanlar teleks vardı. Sonra faks çıktı, gençler bilmezler, ticareti çok kolaylaştırmıştı o dönemlerde. Birbirinden farklı tek tek çalışan cihazların durumundan bahsediyorum, diyoruz ki o zaman kitapta ve konferanslarda; bizi nasıl bir dünyanın beklediğini bu teknik cihazların her birine teker teker, ayrı ayrı bakarak anlayamayız. Televizyonu tek bir cihaz olarak görüp baktığımız zaman gelecekte bunun nerelele evrileceğini bilemeyebiliriz. Telefonu müstakil bir cihaz olarak alıp onun üzerinden geleceği okumaya kalkarsak ya da fotoğraf makinesine bakarak bu potansiyelin ileride nerelere ulaşabileceğini sadece fotoğraf makinesi optiğinden okuyamayız. Cihazların optiklerinden ayrı ayrı bakarak sağlıklı bir sonuca varamayız. Nasıl yapmamız lazım? Bunların hepsinin bir araya geldikleri zaman nasıl bir potansiyel oluşturabileceklerine bakarsak geleceği daha iyi okuyabiliriz, diyoruz.

O dönemde ayrı ayrı işleyen bu cihazların hepsini bir araya toplayan bilgisayar ve cep telefonu, elektronik devrimi gerçekleştirmiş oldular. Bu kitabın bence bir meziyeti varsa buna işaret etmiş olmasıdır.

Doç. Dr. AHMET AKMAN / Yöneten

Sayın bakanım, bu Enformatik Zır Cehalet'le ilgili eskilerin bir tabiri vardır: 'malumatfuruşluk' onu mu ima etmiştiniz?

Prof. Dr. NABİ AVCI

Evet, tam budur; '*malumatfuruşluk*'. Eskiler bunu, bu iş bu kadar yaygınlaşmadığı zamanlarda bile, malumatfuruşluğun bu kadar kök salmadığı tarihlerde bile, yani az çok herkesin hani o geleneksel irfandan, şifahi kültürün de sunduğu imkânlarla herkesin o irfandan şöyle ya da böyle hissedar olduğu zamanlarda bile böyle bir tabir çıkmış; '*malumatfuruşluk*' diye. Şimdi bütün o geleneksel kültürün, o irfan atmosferinin dağıldığı, insanların o irfan iklimine artık yeterince temas kuramaz hâle geldiği, dağıldığı, atomize olduğu cemiyetlerin ve şifahi kültürün gittikçe yerini elektronik kültüre bıraktığı, insanların artık birbirini dinlemediği, birbiriyle konuşmadığı bir dünyada '*malumatfuruşluk*' artık *Enformatik Cehalet*, zır cehalete dönüştü, *Enformatik Zır Cehalet*'e kadar indi.

Doç. Dr. AHMET AKMAN / Yöneten

Sayın bakanım, biraz da sanki bir olumsuzluk atmosferi söz konusu, bu malumatfuruşlukla falan da ilişkilendirildiğimiz zaman, ama iyiye giden durumlarda olabilir, tabi kaçınılmaz durumlar da oluyor. Bu birlikte yaşama zorunluluğu ve hakkından gelemediğimiz, üstesinden gelemediğimiz, tabii ki teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan sosyal değişimler,

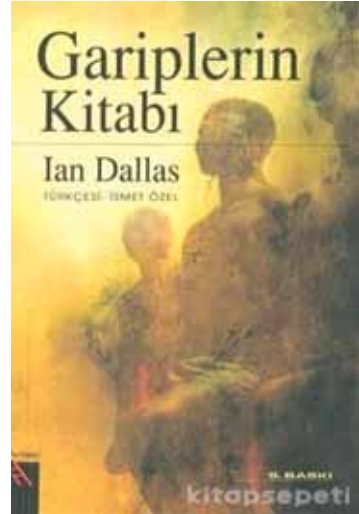

hani o bunu besliyor, bu bunu besliyor gibi. Tabii yeni nesle de bir projeksiyon çizmek lazım. İyiye giden şeyleri geliştirmek, daha iyiye giden şeyler de olmalı gibi, diye düşünüyorum işin doğrusu; ama gençlerimize de bir projeksiyon çizmek noktasında neler söyleyebilirsiniz?

Prof. Dr. NABİ AVCI

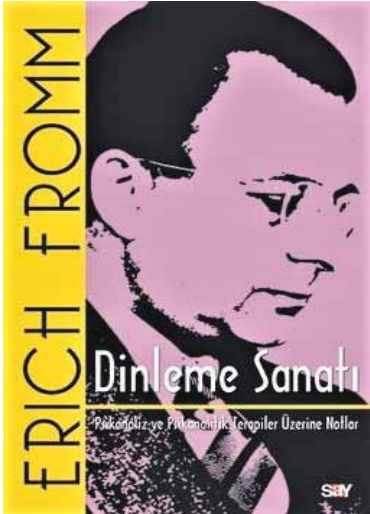
Evet, şüphesiz bu yenedünyanın da kendine göre birtakım imkânlara işaret eden özellikleri vardır. Burada *yenedünya* tabirini özellikle gençler için bir yıldız koyup, Aldous Huxley'in "*Cesur Yeni Dünya*" romanına bir gönderme yapalım. Gençlerin okuması gereken kitaplardan biri, bu teknoloji bağımlılığı vesaire konusunda da önemli bir kitaptır.

Hani bizim kültürümüzde bir söz vardır; "*Aramakla bulunmaz, ama bulanlar ancak arayanlardır.*" Şimdi bu sanal dünyadaki olumlu unsurlar da aramakla bulunmaz, ama bulanlar ancak arayanlardır. Peki, nasıl olacak? Gençler bundan ne anlamalı? Şunu anlamalıdır; eğer siz, herhangi bir ön hazırlığınız olmaksızın, bu sanal dünyaya atlar ve orada *aranmaya* başlarsanız, *arama* ile *aranmak* farklı şeylerdir, '*belanı mı aranıyorsun*' derler, *aramak* olumludur, *aranmak* o kadar olumlu değildir, dolayısıyla ön hazırlığınız olmaksızın sosyal medyaya, sanal âlemedalar ve aranırsanız, Allah muhafaza. Ama bir ön hazırlığınız varsa ve dolayısıyla o ön hazırlıkla neyi aradığınızı biliyorsanız ve o aradığınızı nerede bulabileceğiniz konusunda bir ön fikriniz varsa, ön bilginiz varsa, o zaman yolunuz salim olabilir. Şimdi burada bir ikinci kitap dipnota geçelim gençler için, Ian Dallas'ın *Gariplerin Kitabı*.

Bu kitap, ilk olarak İsmet Özel'in çevirisiyle Yeryüzü Yayınları'nda çıkmıştı. Çok güzel bir çeviriydi, onu da okumanızı tavsiye ederim. Daha sonra muhtelif yayınevlerinden yeni baskıları çıkarıldı. Orada gene bizim geleneksel kültürümüzden mülhem bir cümle vardı. Böyle arayışa çıkan, kendi hakikatinin peşine düşen bir yolcunun, bir garibin hikâyesi anlatılıyor. Gençlere tavsiye ediyorum, mutlaka okunması gereken bir kitaptır. Orada bir bilge şunu söyler; evet, aramakla bulunmaz, bulanlar ancak arayanlardır, ama *deveyi merkep pazarında aramayacaksınız*. Dolayısıyla ön hazırlık dediğimiz, işte budur. Yani neyi, nerede aradığını bileceksin. Önce neyi aradığını bileceksin ve onu nerede bulabileceğin konusunda da bir ön hazırlığın olacak. Yani *deveyi merkep pazarında aramayacaksınız*.

Bir donanım gerekiyor. Hem fizikî donanım hem de iç donanım gerekiyor. Bu iş iki donanımla birlikte oluyor sanal dünyada. Bir bilgisayarınız, alet edevatınız yani fiziki donanımınız olacak bir de iç donanımınız olacak. O iç donanımınız nasıl olacak? Geleneksel yollarla, şifahi kültürden besleneceksiniz, bilenlerin sohbetinde bulunacaksınız, büyükleri dinleyeceksiniz ve dinlemeyi öğreneceksiniz. Dinleme deyince, gençlere üçüncü bir kitap, Erich Fromm'un "*Dinleme Sanatı*" kitabını tavsiye ediyorum. Dinlemek de bir eğit-

tim işidir, ancak eğitimle kazanılabilecek, geliştirilebilecek bir melekedir. Bununla ilgili 1980 senesinde 79'un sonu 80'in başı, üniversiteye asistan olarak intisap ettim. O tarihte bazı hocalarımız biz genç asistanlara, derlerdi ki; derse girdiğiniz zaman 45 dakika ders anlatmayın, araya birtakım anekdotlar, hikâyeler, fıkralar, genç öğrencileri uyandıracak, onların dikkatini, ilgisini tekrar canlandıracak bir şeyler yapmanız lazım.

Hiç bir şey yapamıyorsanız teneffüs yapın. Çünkü uzun süre sizi dinleyemez insanlar. Ne kadar ilginç şeyler anlatırsanız anlatın, kritik dinleme süresi 15 dakikadır. Bu dediğim 40 sene önceki hikâyeye. Dediğim gibi o tarihte televizyon, radyo, internet, cep telefonu, şu bu yoktu. Buna rağmen 15 dakika dinleyebiliyordu insanlar. Şimdi bütün bu ayartıcıların bir araya geldiği bir dünyada; cep telefonları, televizyonlar, sosyal medya, şunlar bunlar, şu anda bizi dinleyenlerin çok büyük bir bölümü bir yandan telefonları ellerinde bir yandan sosyal medya, interneti, Instagram gibi şeyleri takip ediyorlar. Dolayısıyla kritik dinleme süresi çok düştü. Ben üniversiteden ayrılırken 2000 yılı başlarında kritik dinleme süresi beş dakikaya düşmüştü. Şimdi daha da düştü. Özellikle bebeklerde üç yaş altında 20-25 saniyeye düştü. Niye? Çünkü reklamların süresi o kadar. 20 saniye bir şey izliyorlar, sonra 20 saniye başka bir şey; dolayısıyla odaklanmaları 20 saniye antrenmanlarıyla oluşuyor. Reklamlardan oluşuyor. O yüzden üç yaş grubu altına televizyon, bilgisayar seyrettirmeyin, ipad vermeyin, dizüstü bilgisayar vermeyin, cep telefonu vermeyin, dememizin bir sebebi de budur. Dolayısıyla kritik dinleme alışkanlığımız olacak. Yani bu dünyaya, sanal dünyaya giren gençler için hangi iç donanımlar gerekir ve o nasıl sağlanır sorusunun cevabı olarak devam edersek; bir de akran eğitimi vardır ve akran eğitimi de eğitimin çok önemli bir parçasıdır. İnsanlar, kendi akranlarından da çok şeyler öğrenirler. O yüzden hepimiz, üniversite talebeliğimizde, üniversitedeki hocalarımız kadar, onlar kadar olmasa bile onlara yakın arkadaşlarımızdan bir şeyler öğrendik, öğrenmişizdir. Dolayısıyla okuyacaklar, dinleyecekler ve okuyacaklar, yani kitap okuyacaklar, roman okuyacaklar, yani dilleri olacak, önce anadilleri olacak. Sosyal medya alışkanlığı olan gençler, dil yetilerini de kaybediyorlar. Dinleme yetileri kadar konuşma yeteneklerini, bir derdini anlatma yeteneğini, çünkü 250 karakterle her gün şu kadar tweet atıyorsanız, sizin ifade-i meram, yani derdinizi anlatma yeteneğiniz o kadarla sınırlı kalır. Kendinizi 3-5 cümle ile

anlatabiliyorsunuz demektir. 10 cümleyi geçemiyorsunuz demektir. Uzun uzun kendinizi anlatabilme kabiliyetiniz yok demektir.

Doç. Dr. AHMET AKMAN / Yöneten

Çok doğru söylüyorsunuz sayın bakanım, bu gençleri yeniden kitap okumaya nasıl ısındırmak lazım, benim lise 1'e giden kızım var, bu program boyunca bir buçuk saat internete girme ve benim programımın gücünü azaltma dedim, ben bir buçuk saat internetsiz yapamam diyor. Vahim bir durumdayız. Geldiğimiz noktada bir de bu salgın süreci var. Bir bela ile uğraşıyoruz dünya olarak. Sizinle yüz yüze görüşemiyoruz ve program da yapamıyoruz. Yüz yüze madem görüşemiyoruz, hiç olmazsa bu şekilde internette programımızı yapabiliyoruz. Dolayısıyla bu sürece salgının da bir ivmesi ve katkısı oldu. Bu konuda ne dersiniz?

Prof. Dr. NABİ AVCI

Çok haklısınız, beni yakından alakadar eden bir etkisi oldu, o da şu: Geçen yıl Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bir geçici araştırma komisyonu kuruldu. Komisyonun adı çok uzundur. Hiçbir zaman aklımda tutamadım. Ben okuyorum:

“Bilişim Teknolojileri Bağımlılığının Etkilerinin İncelenerek Olası Zararlarının Bertaraf Edilmesi ve Bu Teknolojilerin Kontrollü Kullanımının Sağlanması İçin Yapılması Gerekenlerin Saptanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu”

Doç. Dr. AHMET AKMAN / Yöneten

Sayın Bakanım, bunu birisi İngilizceye çevirmeye kalksa başı dertte olur.

Prof. Dr. NABİ AVCI

Ben bu komisyonun başkanıyım, düşünün. Bu komisyonun adını aramızda biz şöyle kısalttık. **“Bilişim Teknolojileri Bağımlılığıyla Mücadele Komisyonu”**

Sizin sevgili kızınızla alakalı sorun gibi bütün gençlerimizde, çocuklarımızda bu sorun bu şekilde uç veriyor. Dolayısıyla ne yapmak lazım?

Bu komisyon şöyle bir rapor hazırladı. Raporun tarihi Mayıs 2020. Bu yayın gecikti. Aslında bu rapor Nisan başında bitmişti. Fakat, hani sosyal bilimcilere biraz takılmak için söylenen çok güzel bir söz vardır; *“Pis bir gerçek, güzelim teoriyi berbat etti.”* diye. Yani siz çok güzel bir teori kurarsınız, toplumsal gerçeklikler ile alakalı çok güzel teorileriniz vardır; fakat oradan bir gerçek, bir toplumsal gerçek, bütün o teoriyi tepetaklak ters çevirir. Şimdi bizim komisyon da 6 ay boyunca üniversitelerden, hastanelerden, ruh hekimlerinden, teknoloji uzmanlarından görüşler alarak bu teknoloji bağımlılığından gençlerimizi, çocuklarımızı ve hepimizi nasıl koruyabiliriz, ne yapmamız lazım, bunu tartıştık. Geliştirdiğimiz en özet öneri; özellikle gençleri, çocukları, açık havaya çıkarmak. Çocukları evlerden kurtaralım, odalarında bilgisayarlarla baş başa yalnız kalmalarını. O bilgisayar bağımlılığının en önemli zararı, müstakil odalarda kendi bilgisayarlarıyla baş başa kalmaları ve orada nelerle nasıl meşgul olduklarını da bilemezsiniz. Çok tehlikeli programlar var. Bunları uzun uzun tartıştık, konuştuk, raporu hazırladık ve bir eylem planı da hazırladık. Yani Millî Eğitim Bakanlığı bu konuda

ne yapmalıdır? Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ne yapmalıdır? Gençlik ve Spor Bakanlığı ne yapmalıdır? Yerel yönetimler ne yapmalıdır? Sivil Toplum Kuruluşları ne yapmalıdır? Yeşilay ne yapmalıdır? Gibi çok ayrıntılı güzel bir eylem planı da hazırladık; fakat salgın patladı ve bu sefer sadece bizde değil bütün dünyada şunu söylemeye başladık. Aman dışarı çıkmayın, parklarda dolaşmayın, açık havada dolaşmayın, kimseyle temas etmeyin, araya mesafe koyun, evinizde oturun, bilgisayarla, televizyonla, telefonla gününüzü geçirin. Evlere misafir kabul etmeyin, hatta aile içinde de dışarıya gidip gelen yani çalışan varsa, onunla da münasebetlerinizi belli bir ölçüye ve seviyeye indirin, gibi yani bizim teknoloji bağımlılığı mücadele komisyonu neyi yapmayın dediyse bu sefer hepsini tüm dünyada herkese bunları yapın, demeye başlandı. Sanki bizim çalışmayı beklemişler, bu virüs birileri tarafından özel olarak imal edildi, gibi böyle komplo teorileri var, sakın bu virüs bizim komisyonu berhava etmek için geliştirilmiş olmasın; çünkü neyi yap diyorsa bizim dediklerimizin tersini yapıyor şimdi virüs yüzünden insanlar. Tabii bu işin esprisi ama bizim komisyonun ve dolayısıyla sadece bizim komisyonun değil pek çok kamu kuruluşlarının, pek çok sivil toplum kuruluşunun, üniversitelerin, üzerinde mutabık kaldıkları bir takım çok insanî, çok haklı bir takım girişimlerin de önünü kesmiş oldu. İnşallah bu geçecek, bu geçtikten sonra, özellikle gençler için, bizim bu komisyonun devamı olarak mecliste *Dijital Mecralar Komisyonu* kuruldu. Bu bizim komisyonumuz bir araştırma komisyonuydu. Araştırma komisyonlarının süresi 6 ay- 1 sene ile sınırlıdır. Ondan sonra rapor hazırlar, işi biter. Biz raporumuzu hazırladık, teslim ettik. Bu işin ehemmiyeti o kadar bariz ki, mecliste kalıcı bir İhtisas Komisyonu oluşturuldu ve bu komisyonda *Dijital Mecralar Komisyonu* kuruldu. O komisyonda da değişik partilerden milletvekilleri bulunuyor. Önümüzdeki dönem bu bizim komisyonun yaptığı çalışmaların da devamı olacak nitelikte inşallah güzel çalışmalar yapacaklar, diye ümit ediyoruz.

Doç. Dr. AHMET AKMAN / Yöneten

Sayın bakanım, komisyon falan deyince benim kafam da siyasete gitti. Siyasette de bu enformatik cehaletten söz edilebilir mi? Mecliste güzel bir komisyon da kurulmuş, işin doğrusu ellerinize sağlık, inşallah hayata geçer.

Prof. Dr. NABİ AVCI

Evet, siyasette enformatik cehalet çok yaygındır. Enformatik cehaletin en yaygın olduğu alanlardan biridir siyaset ve enformatik cehaleti besleyen, yaygınlaştıran, etkinleştiren, en önemli faaliyet alanlarından birisi de siyasettir. Bu güne mahsus ya da sadece Türkiye'ye, bu çağa mahsus bir şey değildir. Bu, bütün çağlarda yöneten yönetilen ilişkilerinde ve o ilişkilerin üzerine oturduğu söylem düzeninde vardır. Eski Yunan'da da bu vardır, başka medeniyet tecrübelerinde de bu her zaman vardır. *Demogoji* dediğimiz şey *enformatik cehaletin* önemli alt bileşenlerinden bir tanesidir. *Popülizm* bu *enformatik cehaleti* besleyen ana damarlardan biridir. Bu günkü medya düzeni ve *reyting* dediğimiz değişken en önemli unsurlardan bir tanesidir. Bugün medya düzeninde, siyaset düzeninde reyting önemlidir. *Popülarite*, yani ne kadar çok insan sizinle ilgili, sizin istediğiniz gibi davranıyorsa, o kadar iyi olur, gibi bir genel kanaat. Sizi insanların desteklemesini istiyorsunuz, siyasetin en önemli unsurlarından bir tanesi budur, bu reyting meselesidir. En çok seyredilen kanal olmak istiyorsunuz, o zaman her yola müracaat ediyorsunuz. Yani sizin derdiniz en güzel, en doğru haberleri vermek, en güzel programları yapmak değil, en çok seyirci toplayacak şeyler yapmak olunca kalite sorunu bir kenara itiliyor, keyfiyet yerine kemiyet ön plana çıkıyor. Siyasette de böyledir, başka alanlarda da böyledir; ama bu bütün siyasetçiler için söylenebilir mi? Hayır. Siyaset aynı zamanda bununla da mücadele etmenin en etkili araçlarından biridir. Medyadaki bu reyting mücadelesi ile mücadele etmenin en önemli araçlarından biri de yine medyanın kendisidir. Yani bunlara dışarıdan müdahale etmek çok zordur. Önemli olan onun kendi içinde çözüme gitmesi gerekir.

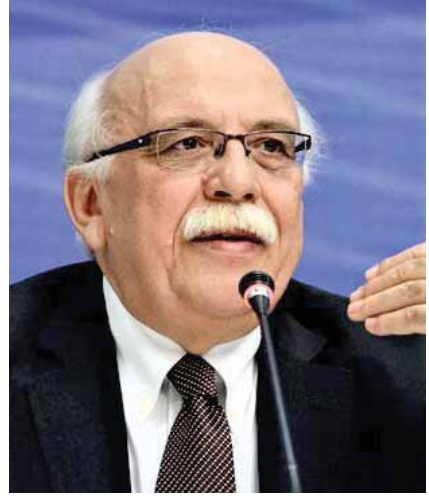
Doç. Dr. AHMET AKMAN / Yöneten

Sayın bakanım, hani siyaset oy alıncaya kadar biraz mazur, biraz tolerans gösterebiliriz ama vazifeyi deruhte ettikten sonra gereken neyse siyaset için, o zaman devlet adamlığı vasfına bürünülmesi değil mi? Oy alıncaya kadar her neyse, hani o ayrı bir tartışma konusu, ama duruma vaziyet ettikten sonra artık devlet adamlığı vasfına bürünmek gerekir, diye düşünüyorum. Bu konuda yanılıyor muyum?

Prof. Dr. NABİ AVCI

Evet, çok doğru. Devlet adamlığı tabirini zaten siz kastı mahsusla çok bilerek kullanıyorsunuz. Söze atın atıf yapmak istediğinizi hissediyorum. Siyasetçiler gelecek seçimi düşünür, devlet adamları gelecek kuşakları düşünür; ama şunu da söyleyeyim siyasetçilere de çok haksızlık etmemek lazım. Ben, 50'sinden sonra insan ne kadar siyasetçi olursa o kadar siyasetçi olmuşumdur. Dolayısıyla 50'sinden sonra da iyi siyasetçi olunmaz. Başarılı olma anlamında. Çok genç yaşlarda başlayan bir siyaset macerası olursa belki siyaset başka türlü olurdu. Onun için kendimi o profesyonel siyasetçi sınıftan saymıyorum. Onları hor gördüğüm için falan değil, tam aksine ben o meziyetlere sahip olmadığım için onlardan ayrı tutarak

söylüyorum ki, sözüm daha iyi anlaşılın. Türkiye’de özellikle siyaset sınıfına çok haksızlık ediliyor. Bu siyaset arenasında boy gösterenlerin pek pek çoğu, tabii ki aralarında her meslekte olduğu gibi çok kötü örnekleri de var; ama bu, hekim camiasında ne kadar varsa, üç aşağı beş yukarı burada da öyledir. Rahmetli üstadın söylediği gibi, Haliç’in neresinden bir bardak su alsanız aynı

kokuğu duyarsınız, demişti o zaman. Haliç o zamanlar çok pisti, bu kadar temiz değildi. Siyasiler başka bir alanda bu performansı gösterecek çok daha başarılı olurlardı. İlim hayatına atılsalar çok başarılı ilim adamları olurlardı. Herhangi bir alanda kendileri için çok daha farklı kazanımlar elde edebilecekken siyasete girmiş olan bu insanları da takdir etmek lazım.

Doç. Dr. AHMET AKMAN / Yöneten

Sayın bakanım, dinleyici bir üyemiz İsmail Detseli Beyefendi, bir soru sormak istiyor. Müsaade ederseniz onu size okumak istiyorum.

“Sayın vekilim, gençlerin anlayışı ile bizim kuşağın anlayışı arasında bu boşluğu nasıl giderilir. Acaba bunda bizim de hatamız var mı? Yoksa hepsi gelişen teknolojiye mi bağlı?”

Prof. Dr. NABİ AVCI

Çok teşekkür ederim, bunu tek bir sebeple izah etmek doğru değildir. Evet, bunda İsmail Bey’in söylediği gibi bizim de hatalarımız vardır. Biz, derken kıdemli kuşakları, eski kuşakları kast ediyorum. Bizim de hatamız var, ortamın getirdiği sıkıntılar var, gençlerin de hataları var.

Gençlik dediğimiz kategori, modern bir kategoridir. Yani geleneksel dünyada, doğuda ve batıda böyle bir kategori yok, gençler diye bir sınıf yok. Çocuklar var ve yetişkinler var. Yani ergenlik çağına girdiği andan itibaren artık çocuk sınıfından çıkıyor ve yetişkinlere katılıyor. Arada böyle bugünlerde çok dalkavukluğu yapılan türden gençlik sınıfı diye bir sınıf yok. Gençler artık ergin, aklı başında, bir takım sorumlulukları, hakları, görevleri olan; tıpkı sizin gibi benim gibi toplumun aynı haklara sahip normal üyeleridir. Tabii ki yaşlılarla gençlerin arasındaki ilişkilerde birtakım adabı muaşeret kuralları vardır. Ama onun dışında gençlerin kendilerini büsbütün, her türlü sorumluluktan âzâde, sorumsuz ve ne yap-salar yeridir, denilecek bir kitle olmadıklarının farkında olmaları lazım. Farkındalar da zaten, gençler büyük bir çoğunluğu bunun farkında, ama gençlik popülizmi diye bir şey de var. Yani *gençtir, ne yapsa yeridir*, gibi. Hayır, böyle şey olamaz. Gençlik dediğimiz şey aynı zamanda idealizm çağıdır. Delikanlı sadece sokakta kabadayılık yapar anlamında kullanılan bir tabir değildir. Delikanlı merttir, sözünde durur, küçüğüne muhabbetlidir, büyüğüne hürmetlidir, vesaire. Dolayısıyla hepimizin bu konuda yapacakları var. Sosyal medyada da, eğitim kurumlarında da, siyasette de, çarşıda pazarda da, aile hayatında da, her yerde, bu konuda gençlerle yaşlılar arasında ahenkli birliktelikler oluşturmak için hepimizin sorumlulukları vardır. Ama bu nesiller arasındaki fark, ezeli bir şey zaten. Hep bu örnek verilir; eski Mısır papirüslerinde bile şu kadar bin sene önce; *"Ahlâk bozuldu, bu yeni yetişen insanlar ne biçim insanlar?"* falan diye şikayetler var. Dolayısıyla gençlerin daha ileriki yaşlardakilerin hoşuna gitmeyecek birtakım davranışları vardır, ama eski bir Milli Eğitim Bakanı olarak şunu da söyleyeyim, belki bazı arkadaşlarımız sormak isteyebilirler; bu gençler, yeni yetişen kuşaklar, yeterince millî manevî değerlere sahip değiller, mutlaka bir değerler eğitiminden geçmek lazım, onun için değerler eğitimi yapılması lazım, filan gibi lafları çok sık duyarsınız. Bütün Millî Eğitim

Bakanlarına en çok söylenen sözlerden biri de yeni bir takım derslerin ihdas talepleridir. Çok sık şunu söylerler:

“Efendim, trafik çok berbat, çocuklara trafik dersi koyalım. Çocuklar, gençler, millî manevî değerlerden çok mahrum yetişiyorlar, onlara değerler eğitimi dersi koyalım...”

Değerler eğitimi dediğimiz şey sadece okulda yapılacak bir şey değildir. Değerler eğitimi ailede, sokakta sivil toplum kuruluşlarında, gençlik kuruluşlarında, spor kulüplerinde, siyasette, medyada, her yerdeki insanların sorumluluğunda olan bir konudur. Hep birlikte böyle bir kuşak, bir atmosfer, bir iklim oluştuğu zaman gençlerin etkilenebileceğini düşünüyorum. Yoksa *Değerler Eğitimi* diye bir ders koymuşsunuz, oraya bir öğretmen tahsis etmişsiniz, öğretmen sınıfa geliyor, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenine çocukların “Dinci” geliyor dediği gibi, buna da “**Değerci**” geliyor diyecekler. *“Değerci bize değer öğretecekmiş...”*

Evet, değerler eğitiminin önemli bir parçası da okuldur, ama okul bir bütün olarak değerler eğitimi iklimidir. Servis şoförünün çaldığı müzikle, onun çocuklarla olan muamelesi ile başlar, onları kim indirecek, kim bildirecek onun hâliyle kim hâllenecek, kim bakacak, çocuk hasta mı, değil mi? Sonra okulun kapısındaki görevli, okul kapısı sağlam mı, okul kapılarının devrilmesinden birçok çocuğumuz yaralandı, okul kapısındaki görevli güler yüzle, hoş geldiniz çocuklar ya da güle güle evladım diyor mu, kantindeki görevli, temizlik yapan görevli, idareciler, yardımcıları, öğretmenler, hizmetliler, kütüphanedeki görevli, her kim varsa o iklim, o sistem buna hizmet ettiği takdirde değerler eğitimi yapılabilir.

Doç. Dr. AHMET AKMAN / Yöneten

Sayın bakanım, programın sonuna geldik, sayın Mustafa Kabakçı bir yorum göndermiş ve şöyle diyor:

“Bence bu komisyonun ‘ben çöp sepeti değilim’ diye sloganı olmalıydı. Enformatik çöpün zihnimizi işgal etmesine izin

vermemeliyiz. Bunu rozet haline getirip, bu direnci görünür hâle getirmeli... yeni bir aşiret inşaa etmeliyiz."

Böyle bir yorumu var sayın vekilimiz Mustafa Kabakçı'nın, söz sizde sayın bakanım.

Prof. Dr. NABİ AVCI

Mustafa Kabakçı Bey'e çok teşekkür ederim, buradan tekrar onu da hürmet, muhabbet ve hasretle kucaklıyorum. Birlikte çok güzel günlerimiz, mesailerimiz oldu. Mustafa Kabakçı Bey'le bizim eski mesaiadaşlığımız olduğu için rahatça konuşabilirim.

Bizim komisyona davet ettiğimiz pek çok uzman, yetkili, etkili insanlar oldu. Onların da çok değerli önerileri oldu. Bu işin toplumda daha iyi anlaşılması ve benimsenmesi, bu mesajın yaygınlaşması için bu tür mesaj önerileri oldu. Tabii bunlar da bir şekilde mutlaka işe yarar; ama sadece bizim komisyonun çalışmaları bakımından değil, sizin bu önerilerinizden mülhem bir tehlikeye de dikkat çekmek istiyorum. Siyasette popülizmin, popülist eğilimlerin bu kadar kabarmasının bir sonucu olarak pek çok konunun gelip neticede bir slogana indirildiğini ve o slogan üzerinden birilerinin (bir bakan, genel müdür, bir kurum, vs.) kendi popüleritesi için bu tür sloganları yaygınlaştırıyor. Yani slogan, sorunun yaygınlaşmasından ziyade, o sorunla ilgili çözüm önerilerinin yaygınlaşmasından ziyade, birilerinin PR aracı olarak piyasaya sürülüyor. Bunun çok örneklerini siz biliyorsunuz zaten. Onun için sözüm meclisten dışarı diyerek, sloganla işi fazla boğmamak gerektiğini düşünüyorum. Bazı konularda şöyle yapacağız, böyle yapacağız, şunu da yapacağız, bunu da yapacağız, şunu da şuradan alıp şuraya koyacağız, bunu da buradan alıp şuraya koyacağız, şunu üreteceğiz, sonra da bununla şunları şöyle yapacağız, gibi bunların böyle çok fazla konuşulmasının doğru olmadığı kanaatindeyim. Bunlar yapılr, bunlar güzel şeyler olabilir. Yaparsınız, yaptıktan sonra ya söylersiniz, ya da söylemezsiniz. Aksi takdirde toplumda ve gençlerde

özellikle şöyle oluyor. Bir zihinsel aşınımına uğruyor söylediklerimiz. Yani şunu yapacağız dediğimiz zaman sanal bir biçimde, sanki onu yapmışız gibi, yapacağız dedik ama yapmışız gibi hesabı soruluyor. Yani, "*Siz şöyle demiştiniz, ama ben ondan yararlanamıyorum.*" Tamam, o zaman söyledik ama yapamadık.

Bu durumlara düşmemek lazım; siyasette *söz, eylemden sonra daha değerli olur*, demek istiyorum.

Doç. Dr. AHMET AKMAN / Yöneten

Çok teşekkür ediyoruz sayın bakanım, varsa son söz olarak söyleyecekleriniz, üyelerimize, tüm Türkiye'ye söyleyebilirsiniz. Bu arada TYB yönetimindeki bütün arkadaşların selam, saygı ve sevgilerini iletiyorum. İnşallah sizinle yüz yüze Konya'da yeni programlar yapmak umuduyla tekrar çok teşekkür ediyoruz.

Prof. Dr. NABİ AVCI

Ben de sizlere çok teşekkür ediyorum. Başta size, sonra TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulundaki arkadaşlara, TYB Genel Merkezine ve bizi bugün sabırla dinlemiş olan arkadaşlarımıza, dinleyicilerimize, dostlarımıza çok teşekkür ediyorum. Sağlık içinde, afiyet içinde, huzur içinde, hayırlı ömürler diliyorum.

Eski MEB ve Kültür Bakanı Prof. Dr. Nabi Avcı TYB Konya'da kültürel tehlikelere işaret etti: "ENFORMATİK CEHALET BÜYÜK TEHLİKEDİR!"

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 'Şehre Sözümüz Var' temasıyla ve Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkılarıyla düzenlediği konferanslar dizisi dijital platformda eski Milli Eğitim ve Kültür ve Turizm Bakanı Prof. Dr. Nabi Avcı'nın 'Enformatik Zır Cehalet' konulu sunumuyla devam etti.

TYB Konya Şubesi Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Ahmet Akman'ın yönetiminde gerçekleştirilen konferansta "Enformatik Cehalet" adlı kitabının ilk baskısını 30 yıl önce yaptığını ifade eden Avcı, "Bu konu etrafında bugüne kadar pek çok konuşma, sohbet ve tartışma programları yaptık. Bu kitabın çıkış noktası, Rahmetli Hasan Celal Güzel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde, Avrupa Konseyi Eğitim Bakanları Konferansı'na sunulmak üzere hazırladıkları "Enformasyon Teknolojilerinin Eğitim Sistemlerine Etkileri" başlıklı Türkiye Millî Raporu'dur" dedi.

GENÇLER İNTERNETSİZ DURAMAZ OLDU

Özel televizyon yayıncılığının olmadığı, internetin öncülü olan Arpanet'in Amerika'da sadece özel haberleşme amacıyla kullandığı dönemleri anlatan Avcı, "Biz böyle bir dönemi yaşadık ama şimdiki nesil, elinde cep telefonu olmadan, internete beş dakika bağlanmadan duramıyor.

BİR CİHAZLA GELECEĞİ GÖREMEYİZ

Teknolojinin hızla gelişip değiştiğine vurgu yapan Avcı, “Fotoğraf, ses, görüntü, teleks, faks, telefon gibi birbirinden bağımsız çalışan teknolojiler vardı. Ancak, bizi nasıl bir dünyanın beklediğini bu cihazların her birine tek tek bakarak anlayamayız. Geleceği, bu cihazlara ayrı ayrı bakarak tahayyül etmek mümkün değil. Artık telefon, bilgisayar, fotoğraf makinesi, hesap makinesi ve daha birçok uygulama, “telefon” denilen tek cihazda birleştirildi. Otuz yıl önce yazdığımız kitapta da işte bu birleşik-bütünleşik ortamın bir gün oluşması halinde ortaya çıkması muhtemel sonuçlara işaret ediyoruz” diyerek konuşmasını sürdürdü.

ŞİFAHÎ KÜLTÜRÜ TERK EDEMEYİZ

Şifahî kültürün yerini bugün hızla elektronik kültüre bıraktığını söyleyen Avcı, “Bizim kültürümüzde, ‘Aramakla bulunmaz ama bulanlar arayanlardır’ diye bir söz var. Sanal dünyadaki olumlu unsurlar da aramakla bulunmaz ama kuşku yok ki bulanlar da ancak arayanlardır. Eğer siz herhangi bir ön-hazırlığınız olmaksızın sanal dünyaya girer ve aranmaya başlarsanız -ki “aranmak”la “aramak” aynı şey değildir- kaybolursunuz. Ancak bir ön-hazırlığınız varsa, neyi aradığınızı biliyorsanız, aradığınızı nerede bulabileceğiniz konusunda ön bilginiz ve fikriniz varsa yolunuz salim olabilir. Deveyi merkep pazarında aramayacaksınız” dedi.

DİNLEMEK ÖNEMLİ BİR SANATTIR

İnsana makine ve bilgisayar türünden maddi donanımlar lâzım olduğu gibi, bir iç donanıma da ihtiyaç var, diyen Nabi Avcı, “Teknolojik donanımların yanı sıra, geleneksel yollarla ve şifahî kültürle de donanacaksınız. Büyüklerin, bilenlerin sohbetinde dinlemeyi öğreneceksiniz. Dinlemek mühim bir sanattır, bir eğitim işidir” dedi.

AYARTICILAR DİNLEMİYİ KÖRELTİYOR

Telefon, internet, sosyal medya gibi donanımları ‘ayartıcı’ diye adlandıran Avcı, “Eskiden ders veya sohbetlerde kritik dinleme süresi 15 dakikaydı. Telefon, internet ve sosyal medya platformları nedeniyle kritik dinleme süresi azaldı. Bebeklerde bile süre 20-25 saniyeye geriledi. Çünkü bebeğin ilgisini çeken reklamların ortalama süresi bu kadar. Bu yüzden ‘çocuklara telefon, bilgisayar vermeyin’ uyarısı yapılıyor” dedi.

GENÇLERİN DİLİ 250 KARAKTERLE SINIRLI

Akran eğitiminin önemine de vurgu yapan Avcı, “İnsan, akranlarından da çok şey öğrenir. Okuyacak ve dinleyeceğiz. Sosyal medya, dil yetisi kadar

dinleme yetisini de kaybettirir. 250 karakterle sınırlı mesajlar yazılıyor. İnsanın derdini, kendini anlatma yeteneği gittikçe köreliyor. Bunu okumakla, bir araya gelip sohbet etmekle aşabiliriz” dedi.

SADECE GENÇLER DEĞİL YAŞLILAR DA BAĞIMLI

Mecliste kurulan ve başkanlığını yaptığı ‘Bilişim Teknolojilerine Bağımlılıkla Mücadele Komisyonu’nun çalışmalarını da anlatan Avcı, “Pandemi süreci, bu konudaki bütün uyarı ve düzenleme önerilerini akamete uğrattı. Komisyon olarak hazırlanan Eylem Planı’yla özellikle çocukların ve gençlerin açık alanlara, toplum içine çıkmaya ihtiyaçları var. Ancak Pandemi bunu da imkânsızlaştırdı” dedi.

ENFORMATİK CEHALET SİYASETTE ÇOK YAYGIN

Bir soru üzerine enformatik cehaletin siyasette de yaygın olduğunu kaydeden Avcı, “Bu sadece bu çağa ve ülkemize mahsus değildir. Yöneten-yönetilen ilişkilerinde her çağda vardır. Enformatik cehaletin alt bileşenlerinden biri de demagogidir. Bugünkü medya düzeni, **reyting** dediğimiz değişken de önemli unsurlardandır. Reyting uğruna, çok seyirci toplayacak şeyler yapma uğruna, kaliteli şeylerin bir kenara bırakılması bunun sonucudur.” diye konuştu.

GENÇTİR NE YAPSA YERİDİR ANLAYIŞI YANLIŞTIR

Siyasetçiler gelecek seçimi, devlet adamları gelecek nesilleri düşünür. Gençlik modern bir kategoridir, geleneksel kültürlerde bugün anladığımız anlamda böyle ayrıcalıklı bir kategori yoktur. Gençler akli başında, sorumlulukları olan, toplumun eşit ve normal üyeleridir. Yaşlı-genç ilişkilerinde adabı muâşeret kuralları vardır, ama gençlerin sorumsuz bir kitle olmadıklarının farkında olmaları gerekir. Gençtir, ne yapsa yeridir, anlayışı yanlıştır” dedi.

CEHALETLE MÜCADELE GÖREVDİR

Cehaletin her türüyle mücadelenin, herkesin görevi olduğunu ifade den Avcı, “Siyasette, çarşıda pazarda, aile hayatında ahenkli birliktelikler oluşturmak gerekiyor. Tarih boyunca, her kültürde nesiller arasında birbirinden memnuniyetsizlikler olmuştur. Yeni nesli beğenmeyenler eski çağlarda da görülür. Değerler eğitimi sadece okulda verilmez. Ailede, sokakta, gençlik ve spor kulübünde, her yerde insanların sorumluluğundadır. Okul bir bütün olarak değerler eğitimi iklimidir ama her şeyi de okuldan beklemek doğru değildir” diyerek sözlerini tamamladı.

Dr. KAMİL UĞURLU / Mimar

-ÖZGEÇMİŞ-

Kamil Uğurlu, 1942 yılında Konya’da (Hadim-Aladağ) doğdu. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde mimarlık eğitimi aldı. Türk Mimarlık Sanatı konusunda doktor oldu. Selçuk Üniversitesi’nde proje, sanat tarihi ve estetik dersleri verdi. Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı yaptı. Yurt içinde ve dışında önemli projeler yönetti. TİKA’nın danışmanı olarak Orhun Anıtları Projesinde yer aldı. Ve Moğolistan’da Ötüken Vadisindeki müzelerin ve proje ve uygulamalarını yaptı. 1998 yılında Toplu Konut İdaresi Başkanlığına getirildi. Başkanlık Müşaviri oldu.

2009 yerel seçimlerinde Karaman Belediye Başkanlığına seçildi.

Mimarlık ve sanat tarihi kitaplarının yanında “Şehrengizler” yazdı. Yayımlanmış Karaman, Konya, Eskişehir Şehrengizleri şehir kitapları konusunda

yeni bir akım başlattı. Konya Şehrengizi Türkiye Yazarlar Birliği tarafından “Yılın Şehir Kitabı” olarak değerlendirildi.

Farklı bir üslupla yazdığı “destan-şiir” denemeleri de vardır. Bunlardan “Ötüşün Kuşlar Ötüşün” Türk Dünyası Yazarlar Birliği tarafından ödüllendirildi. Yurtdışında iki kitabı yayımlandı. Uluslararası Struga Şiir Toplantısında Türkiye’yi temsil etti.

Kâmil Uğurlu, Türk Ocakları Türk Kültürüne Hizmet Büyük Ödülü, Kırgızistan ve Kazakistan Devlet Nişanları, Türk Dünyası Mimarlar ve Mühendisler Birliği Büyük Ödüllerinin sahibidir.

Türk Dünyası Sanatçıları Vakfı (TÜRKSAY) kurucu üyesi, üç dönem Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Bilim Kurulları üyeliklerinde bulundu.

Mimarlık ve Sanat Tarihi alanında *Türkistan Tasvirleri, Orhun Anıtları, Selçuklu Evi*; Şiir alanında *Yemenimde Hâre Var, Yüreğimde Yâre Var, Gölge Sokağın Şiirleri, Nil Nehrinden Nilüfer*; Şehir Kitapları alanında *Konya Şehrengizi, Karaman Şehrengizi, Eskişehir Şehrengizi, Kahraman Maraş Şehrengizi, Sakarya Şehrengizi, Oş Şehrengizi*;

Deneme ve Biyografi alanında *İşte Biz Böyleyiz, Kelebek Kanadındaki Hayatlar, Aşkan Yolu*; Destan alanında *Mir Ali ile Gül Hanımın Destanı, Ötüşün Kuşlar Ötüşün, Cehennemde Aşk Çiçekleri, Asiyе’nin Ayları* kitapları vardır.

ŞEHRE ŞEHRENGİZ YAZMAK

Mevlevî dervişi, aynı zamanda bir divan şairi olan, Afyonlu İbrahim Şahidî Dede, nutuklarına şöyle bir girizgâh yaparmış, söze şöyle başlarmış:

“Gül-i gülzâr-ı kelâm-ı kadîm, Bismillahirrahmanirrahim.”

Biz de onu takiben, onu takliden, onu teyiden, böyle başlayalım, besmeleyle başlayalım İnşallah.

“Bir Şehre Şehrengiz Yazmak” dedik. “Şehrengiz” 17.yüzyılda, Divan edebiyatı sahasında, çok moda olmuş ve bu modalık durumunu aşağı yukarı bir asır devam ettirmiş, ondan sonra unutulmuş bir akımdır. Mesnevî tarzında bir şehrin güzellerini ve güzelliklerini anlatan yazım tarzıdır. Onun peşinden giden birçok Divan şairi şehrengizler yazmışlar. İstanbul, Bursa, Edirne başta olmak üzere yani Osmanlı'nın eski payitahtları başta olmak üzere birçok şehir için bu şehrengizler yazılmış, çok okunmuş; fakat bir ara bu moda tavsamış, ondan sonra da kaybolmuştur. Biz, ondan seneler, hatta asırlar sonra bu şehrengiz meselesini gün ışığına getirmeye karar verdik. Şehrengiz, Farsça bir kelimedir. Tam kelime mânâsı “**şeh-ri karıştıran**” olarak tercüme edilebilir. Bu karıştırma, kaos anlamında bir karıştırma değil. Bir arkeoloğun yaptığı karıştırma gibi,

araştırma gibi anlaşılmalıdır. Bu yolu takip edecek olan kişi, ilk önce bu şehirle alakalı ciddi bir bilgiye, bir altyapıya sahip olmalı; onun güzelliklerini ve esrarını mutlaka keşfetmeye çalışmalı, ondan sonra böyle bir güzellemeye teşebbüs etmelidir. Biz umumiyetle böyle yapıyoruz. Bir şehri, şehrengiz olarak anlatmak istediğimiz takdirde hanımla birlikte kalkıp o şehre gidiyoruz. O şehirle alâkalı ne kadar yazılmış doküman varsa bunların tamamını topluyoruz, bir kütüphane oluşturuyoruz. Bir küçük kütüphane oluşturuyoruz. Aşağı yukarı 3-4-5 ay bu dokümanları okumaya çalışıyoruz. Altını çizerek okuyoruz, notlar alıyoruz, birtakım yorumlar çıkarıyoruz. Daha sonra söz konusu şehre gidiyoruz, oradan bir yer kiralityoruz. Gene hanımla birlikte, hanımla birlikte olmasının çok önemi var, hatta mecburiyeti var; çünkü bizim toplumumuzda eğer bir konunun derinlemesine tetkikini yapacak iseniz hanımlarında birtakım ifadelerini bahse konu etmeniz lazım. Hanımlar, erkeklere bu konularla alakalı kendilerini tamamen anlatmazlar. Dolayısıyla eşimle birlikte gidiyoruz. Aldığımız bu notların saha üzerinde uygulamasını yapıyoruz. Orada gerektiği kadar, (bu bazen üç hafta olur, bazen iki ay olur, bazen altı ay olur) kalıyoruz. Aldığımız notlara elimizle dokunuyoruz ve meselenin künhüne vâkıf olmaya çalışıyoruz. Ondan sonra oturuyoruz ve gene birkaç ay süren, zamanımızı tamamen bu işe tahsis ederek, bir çalışma yapıyoruz. Ortaya şehrengizler böyle çıkıyor.

Şimdiye kadar Konya, Karaman, Eskişehir, sonra Kahramanmaraş, Sakarya ve Oş Şehrengizlerini yayınladık. Böylece şehrengiz sayımızı altıya çıkardık. Aslında biz bu işe başlarken dua ediyorduk; “İnşallah meseleyi hamselemek kısmet olur” diye. Hamselemek eski Divan edebiyatında, bir meseleyi beşlemek mânâsına gelir idi ve bu hâdiseyi tamamlayanlar kendilerini başarılı addederlerdi. Biz, Allah(cc)’a hamdü senalar olsun meseleyi altıya bağladık.

Şehrengiz, bir şehir tarihi değildir. Bir şehir monografisi de değildir. Şehrengiz, o şehrin kültür arkeolojisidir. Yani herkesin

dikkatini çekmeyen, herkes için fazla bir mânâ ifade etmeyen bir takım ayrıntıları biz bulup çıkarmaya çalışıyoruz ve bu işten ciddi keyif duyuyoruz. Bizim işimiz, şehirlerde eski günleri aramak, yitirilmiş cennetleri aramak değildir; bugün yaşadığımız ânı değerli ve anlamlı kılan ve çoğunluğun dikkatinden kaçan incelikleri keşfetmektir. Yaşadığımız ânın içinde bütün bir geçmişi hissetmek ve bunu hissettirmektir amacımız. Eşyanın ve kelimenin de bir hafızası olduğuna inanıyoruz. Onları olduğu gibi bütün değerleriyle sayfalara çağırıyoruz. Şehirle alâkalı bu çalışmayı yaparken ilgilendiğimiz hâdisenin veya manzaranın gerçekliğiyle pek fazla alakadar değiliz. Şehrengizleri yazarken, başkalarının belki de hiç fark etmeyecekleri birtakım küçük ayrıntılardan yepyeni gerçeklikler inşa etmeye çalışıyoruz ve onların da yerine kendi farklı küçük gerçeklikler ortaya koymaya çalışıyoruz. Hatta belki gerçeklikler de değil, masallar ortaya çıkarmaya çalışıyoruz. Ve biz bu çalışmalarını yaparken gördüğümüzü değil, görmek istediğimizi anlatıyoruz, anlatmaya çalışıyoruz. Eşyaya ve olaylara bir masal elbisesi giydirmeye çalışıyoruz. Ve içinde yaşayabileceğiniz bir iklim yaratmaya çalışıyoruz. Şehrengiz yazarı, bunları yapmaya çalışıyor. Bu aslında, takdir buyuracağınız gibi neredeyse bir şiir oluyor. Dolayısıyla bir şehrengizin dili, üslûbu mutlaka şiir karakterinde olmak durumundadır, diye düşünüyoruz. Aksi takdirde o şehrin birtakım fizik varlıklarını anlatır ve çalışırsanız o şehrengiz olmaz, tarihi olur, monografisi olur, o şehirle alâkalı fizikî bir çalışma olur. Halbuki şehrengiz, dinlendirici vasfı olan olan bir su gibi olmalıdır. Onun içine girdiğiniz zaman dinlenmelisiniz ve meseleyi hissetmelisiniz. Biz bu esriyle hareket ettik ve altı sayısına varan şehrengizleri edebiyata kazandırdık. Bu şehrengizlerden bazı örnekleri sizlerle paylaşmaya çalışacağım ve şehrengizlerin durumuyla alâkalı bir kanaat ortaya koymaya gayret edeceğim.

Önce dışarıdan başlayalım. Kırgızistan'ın ikinci büyük şehri olan Oş, bizi dâvet etti. Oş şehri geçtiğimiz yıl Sakarya ile kardeş

şehir ilân etti kendisini ve bize gerek Sakarya Belediyesi gerekse Oş belediyesi, bu iki kardeş şehrin arasındaki benzerlikleri veya farklılıkları bir şehrengiz yazarı gözüyle tespit ediniz ve yazınız diye bir vazife verdi. Memnuniyetle bu vazifeyi kabullendik.

Önce Sakarya'ya gittik ve tetkik edip yazdık. Sakarya, harikulâde bir memleket, orayı biraz sonra anlatacağım size. Daha sonra Oş'a gittik. Daha önce birçok defalar Oş'u, Kırgızistan'ı gezmiş ve görmüştük. Oralarla alâkalı bizim birtakım fikirlerimiz vardı. Ama bir şehrengiz gözlüğünü takarak Oş'a varacak olursanız, oraya gidecek olursanız, mesele derhal karakter değiştirecektir, anlam değiştirecektir.

Kırgızistan'ın ikinci büyük şehri olan Oş'un ayak basmadık yerlerini bırakmadığımız gibi, burayla alakalı yazılmış olan bütün literatürü, neşriyatı tamamen masanın üzerine indirdik ve onun aylarca okumasını yaptık.

Orada bir dağ var; Süleyman dağı. Sadece Oşlular değil, bütün Asya aksındaki Müslüman Türkler arasında kutsal kabul edilen bir harika dağ. Hz Süleyman'ın geldiği ve makamının orada olduğunu hatta onun kitabının orada bulunduğunu iddia eden bir şehir. Oşlu insanlar bu hâdiseye öylesine inanmışlar ve kendilerini bu meseleye öylesine kaptırmışlar ki; ortaya bazen son derece ilginç, son derece şirin, son derece güzel birtakım durumlar çıkıyor.

İlk defa Türkistan'a Hz. Yesevî'yi ziyarete gittim ve huzura vardım. Kemâli edeple diz çöktüm ve gönül olarak onunla bir bağlantı kurmaya çalıştım. Seyrek sakallı bir Türkmen, benim yabancı olduğumu hissetti, yanıma geldi ve bana dedi ki; *"Siz, herhalde yabancıyız, dışarıdan geldiniz, siz daha önce burada yatan zatın üstadını, hocasını ziyaret ettiniz mi?"* Benim üstat ile alakalı bir malumâtım var ama, hayır, Hz. Yesevî'den, Pîr-i Türkistanî'den daha az tanınmış olan Arslanbab veya Arslanbaba, onu ziyaret etmeyi düşünmedim ve "hayır" dedim. Dedi ki; *"Yanlış yapıyorsunuz. Bizim geleneğimizde, bir zatı, bir evliyâyı ziyaret edecek iseniz ilk önce onun hocasını, mürşidini ziyaret etmeniz, ondan destur almanız gerekir. Aksi takdirde buradaki ziyaretiniz kabul olamaz."*

Bu ikâzı, hatta bu azarlamayı ciddi bir işaret olarak kabul ettim ve hemen oradan toplanıp dışarıya çıktım. Gene o şekilde seyrek sakallı başka Pîri fâninin önünü kestim ve dedim ki; Hz. Yesevî'nin mürşidi, hocası Hz. Arslan Bab nerede? Bana dedi ki; "Şu ilerideki yola çık, oradan herhangi birisine sor, o seni götürür." "Yakın mı, yani bir yürüyüş mesafesinde mi?" diye sordum. "Pek yürüyüş mesafesinde sayılmaz, çünkü buraya yüz kilometre" dedi. Çok şaşırdım, fakat tekrar içeri girmem de mümkün değildi. O günkü ziyaretimi erteledim ve ondan sonra bir vasıta tedarik edip o yüz kilometreden ziyâde yolu olan hazretin huzuruna vardım. Oraya vardığım bir akşamüstüydü ve orası dillere destan bir makamdı. Bir giriş mekânının sağında ve solunda iki uzun, ama çok uzun mekân

vardı. Sağdakine girerseniz orası bir mesciddir. Soldakine girerseniz orası da uzunluğu yirmi metreyi aşan bir sandukanın altında Arslan Bab'ın yattığı kabri vardır. Bu uzun kabirler, uzun sandukalar bizde âdettir ve çok önemli kişiler için umumiyetle kullanılır. Meselâ Hz. Yûşa için, Yûşa peygamber için İstanbul Beykoz'da böyle bir kabir vardır ve önemli ziyaret yerlerinden bir tanesidir. Me-seleyi dağıtmayalım. Orada Hazret'i ziyaret ettim. Ondan destur aldım. Orada harikulade güzel, sanki, Asr-ı Saadet'ten kalma akşam namazlarından birisini cemaatle kıldık ve ondan sonra tekrar döndük. Birkaç gün sonra da tekrar Hz. Yesevî'yi ziyarete gittim.

Bu uzun girizgâhı şunu arz etmek için yaptım. Bizde âdettir. Konya'da iseniz, Hz. Mevlâna'yı ziyaret etmek istiyorsanız önce Hz. Şems'i ziyaret etmeniz lazım. Eğer Hz. Şems'i ziyaret etmeden, onu çiğneyip doğrudan doğruya Hz. Pîr'in huzuruna varırsanız kabul o ki, düşünce o ki, Hazret sizi çok güler yüzle karşılamaz, istikbal etmez. Bizde bu böyledir. Demek ki biz bu inceliği, orada atlamışız.

Süleyman dağında Hac öncesi bir ziyâret yapılır. Bu ziyareti yapmadığınız sürece Mekke'deki ve Medine'deki haccınızın kabul edilmeyeceği üzerine söylentiler var. Bundan takriben 100-150 sene önce bir gün Mekke-i Mükerrerme'de hac için gelmiş olan Türkis-

tanlı hacılardan bir tanesine, oradaki eski hacılardan birisi sormuş. "Hoş geldiniz, inşallah Cenâb-ı Allah haccınızı kabul eder. Nereden geliyorsunuz?" Cevap vermiş; "Ben Buhara'dan geliyorum."

"Pekala, orada herhalde yapılması lâzım gelen haccı yaptınız ondan sonra geldiniz, öyle mi?"

Buhara'dan giden Hacı adayı; "Yoo, hayır, bizim böyle bir hac yerinden haberimiz yok. Nedir bu?" diye sorunca; oradaki zat da bütün samimiyetiyle ve safiyetiyle; "Eyvah, sizin buradaki yapacağınız haccın kabul olunabilmesi mümkün değil. Siz önce gideceksiniz Kırgızistan'daki, (o zaman Kırgızistan değil, o zaman her tarafın adı Türkistan), Türkistan'daki Oş şehrindeki Hz. Süleyman makamındaki hacı yapacaksınız, ondan sonra geleceksiniz ki; haccınız kabul olabilsin."

O zamanın şartları altında bu zavallı hacı adaylarının durumunu düşünebiliyor musunuz? "Hayır, senin söylediklerini kabul etmiyorum ve inanmıyorum. Ben hacca devam ediyorum" diyemez. Geri dönmesi mümkün değil. O zaman ne uçak var, ne araba var, ne otobüs var, o zaman sadece deve var. Deve ile gitmek durumundasınız ve deveyle yalnız başına gitmeniz mümkün değil. Bir grup olarak, bir kervan olarak bu icraatı gerçekleştirmeniz lâzım. Bütün bunlara rağmen o yüce gönüllü Müslümanlar,(hakikaten bunu kaynaklarda gördüm), bu ikâzı aldıktan sonra onca yolu dönüp altı ay süren bu dehşetli yolculuktan sonra Oş şehrindeki Süleyman Dağı'ndaki ziyâreti yapıp, buradaki hac öncesi ziyaretini yapıp ondan sonra gidenlerin olduğunu kaynaklar kaydediyorlar. Fevkalâde dikkat çekici enteresan bir durum. Bizi duygulandıran bu hâdiseye kaynaklarda rastladık.

Oş'daki Süleyman dağı bütün unsurlarıyla bu kutsallığını devam ettiriyor. Orada Kırgız hükümeti ciddi birtakım tedbirler almış, birtakım uygulamalar yapmış. Girenken doğrudan dağa intikal etmeniz mümkün değil. Girişte bir küçük odada sizi muhafaza ediyorlar ve oradaki görevli mollalardan birisi kısa bir aşr-ı şerif okuyor. Ondandan sonra dâhil oluyorsunuz ve size ziyâretiniz süresince hangi dilden konuşan bir rehberin refakat etmesini istediğinizi soruyorlar. Meseleyi bu kadar inceliğine varıncaya kadar düşünmüşler. Yanınıza uzman bir rehber veriyorlar ve iki uzun koridordan önce bir tanesine götürüyorlar. Burası, Kırgızistan'ın bütün gerek

etnografik gerek kültür geçmişi ile alakalı müthiş bir müze şekline sokulmuş, tamamen tabii şartlar altında bir müze şekline getirilmiş. Orada uzun uzun anlatıyorlar. Bu bütün Türkistan'da derin saygı gösterilen Umay Ana'dan itibaren başlayan ve bütün tarihî geçmişini ortaya koyan, çok güzel ve iyi korunan birtakım objeleri ziyâret ediyorsunuz. Şifa dağıtan kısımları var dağın, bir delikten geçiyorsunuz bel ağrılarınız iyileşiyor. Bir yerde oturup bir dua ediyorsunuz, çocuk niyâzında iseniz çocuğa kalıyorsunuz. Çocuğu olmayan çiftlerin uğradıkları bir yer. Bir tarafa gidiyorsunuz, Babür İmparatorluğu'nun ilk hükümdarı Bâbü'r'ün bir makamı var, orada sizi karşılıyorlar, istikbal ediyorlar, oturuyorsunuz. Her vardığınız, her oturduğunuz her dinlenmek istediğiniz yerde, orada hazır bulunan bir molla, orayı şereflendirmeniz hususunda bir güzellik yapıyor, aşr-ı şerif okuyor veya hiç olmazsa bir kısa sûre okuyor ve sizi gönüllüyorlar. Ondan sonra da şükredilerek eller yüze sürülüyor ve ziyâret devam ediyor

Şehrin ortasından bir su akar. Son derece coşkun ve kalitesi yüksek bir sudur. Adı, Akbuura'dır. Bu nehir Oşlular için, bütün Türkistan havalisindeki, Müslümanlar için farklı anlamlar ifade eden kutsal bir sudur. İçilebilecek karakterde ve kalitede bir sudur. Oradaki insanlar, oradaki Müslümanlar bu suyu o kadar değerli kabul ederler ki, kimse, asla bu suyu kirletecek herhangi bir davranışta bulunmaz, bulunamaz. Büyük günahtır. Şehir, suyunu buradan temin eder. Bu su, şehrin girişinde iki büyük kola ayrılır. Neredeyse her evin önünden küçük bir ark olarak bu Akbura geçer. Herkes suyunu bu arklardan temin eder. Gerçi isale hattı var. Devlet her eve suyunu vermiş, ama bu evlerin önünden geçen su onlar için kutsal kabul edilir. Su içmek istediğiniz de bardağı hemen ona daldırır ve sizin önünüze koyarlar. Siz de onu keyifle içersiniz. Çünkü çok temiz bir sudur. Orada uzunca kaldığımız için bu suyun mÂrifetlerini, hususiyetlerini, hikmetlerini öğrenmek kısmet oldu. Ve şehrin her tarafını dolaştıktan sonra bu su, şehre iki koldan giren

Akbura, bütün evlerin bahçelerindeki kadife çiçeklerini, yeşil biberlerini, domateslerini suladıktan sonra şehirden çıkışta tekrar birleşirler ve tek nehir olarak sonsuza doğru akmaya devam eder.

Oş'u gezmemiz esnasında bize bahsettiler. Fergana'da önemli bir vâdi var. Bu vadinin başında bir önemli kabristan var. Buraya Sahabe Kabristanı deniliyor. Sahabe Kabristanı, ilk duyulduğunda insana ilginç geliyor. Sahabelerin burada ne işi var? diye. Hadiseyi araştırdık ve ilginç sonuçlara ulaştık.

Hz. Osman zamanında Muhammed Bin Cerîr adında bir komutanın kumandasında 2700, (üç bine yakın) Sahabe cengâver, İslâm'ı tebliğ etmek üzere buraya, Fergana vadisinin başlangıcına gelmişler. Ve fazla zorluk çekmeyeceklerini düşünmüşler. Fakat öyle olmamış. Orada İslâm'ı tebliğ etmişler; oradaki şehir, oradaki ordu, bu tebliği kabul etmemiş. Onun üzerine tartışmışlar ve savaşmaya karar vermişler. Gelen Arap sahabeler, Türklerin nasıl bir cengaver olduğunu bilemedikleri için yaman bir savaş olmuş ve bu savaşın sonunda Arabistan'dan gelen ve hepsi de sâhâbe durumunda olan bu 2700 kişi tamamen şehit edilmiş. O yere de hemen onları defnetmişler. Sovyetler zamanına kadar ciddi olarak ziyâret edilen bu kabristan Sovyetlerin komünizm döneminde kaldırılmış, hattâ allak bullak edilmiş, perişan edilmiş, Komünizm bittikten sonra kabristanı düzenlemeye çalışmışlar. Şu anda bir boşluk alan olarak görülüyor; oradaki kabir taşlarından toplayabildiklerini getirmişler ve kabristanın girişinde iki küçük odaya (onlar salon tabir ediyorlar), bu mezar taşlarını teşhir ediyorlar, ziyârete açık tutuyorlar. Onları ziyâret ettik.

Fergana vâdisinde, camilerin tavanlarındaki kalem işi süslemeleri tespit etmiştim senelerce önce. Bu sebepten dolayı Fergana vadisini iyi biliyordum. O zamanlardan itibaren bu vâdiye ilgim fazlaydı. Fakat bir meseleyi çözemiyordum. Fergana vadisinde bir zincir teşkil edebilecek şekilde birbirini tamamlayan ve birbirini takip eden camiler var. Bir gün sohbet esnasında meselenin uzmanı olan bir arkadaşım, bir dostum, rahmetli Hacıveyis Zâde'nin torunu Prof. Dr. Mustafa Fayda, oradaki camilerin, İslâm eserlerinin durumlarıyla alâkalı bana birtakım sorular sordu. Onları anlatmaya çalıştım. Bu esnada dedi ki; *"Sormak istediğim mesele şudur. Sen bunu fark ettin mi? Ecdadımız Müslümanlığı, Asya'daki Türk gruplarına götürürken, son derece farklı götürdüler ve gerçek mânâda götürdüler. Daha önce tebliğ edilen İslâm'ın sanki bir kısmı eksik kalıyor gibiydi. Çünkü Cenâbı Allah (cc), Peygamberi (sav)'e bir talimat buyurmuştu. Bakara, Cuma ve Âl-i İmran suresinden üç âyet ile bu talimatı Hz. Peygamber (sav)'e bildirdi. Ona dedi ki; 1-Oku, 2-Müslümanlara, müminlere, kitabı ve hikmeti anlat, 3-Onları arındır, arıt. Şimdiye kadar İslâm'ı değişik yerlerde tebliğ etmeye*

çalışanlar okuttular, kitabı ve hikmeti sundular; ama arındırma meselesini Türk Müslümanlarının haricinde halledemediler. Bunu tespit edebildin mi?" diye sordu Mustafa Fayda Bey. Hayır, tespit edemedim; ama onun bu hârika açıklamasından sonra taşlar yerine oturmuş oldu. Hakikaten Türklerin İslâmiyet'le oralara gitmesinden sonra bu camilerin etrafında küçük külliyeler, medreseler, teşkil edilmeye başlandı ve ondan sonra arındırma hâdisesi, tasavvufla birlikte oralarda teşekkül etmeye başladı. İslâmiyet'in ciddi olarak oralarda kök salmasının başındaki sebep bu olmalıdır. Bunu tespit ettik ve gezimize devam ettik. Bunu bir turistik gezi esnasında veya bir monografi çalışması esnasında tespit etmek, yazmak mümkün değildi. Bu ancak bir kültür arkeolojisi yaparken tespit edilebilecek, karşılaşılabilecek birtakım hadiselerdi. Bunları yapmak kismet oldu, bunun için Allah (cc)'a şükrederiz.

Yurtiçindeki şehrengiz yazımlarımdan kısa başlıklar arz edeyim, Mesela Sakarya (Adapazarı), birtakım farklı etnik grupların bir araya geldiği, farklı dillerin konuşulduğu, farklı değer yargılarının hüküm sürdüğü bir coğrafyadır. Hatta oradaki arkadaşlardan öğrendik; Sakarya (Adapazarı)'da onyediy farklı lehçe konuşuluyor. Biz buna şahit olduk. Adapazarı'nı şöyle dışarıdan, yukarıdan ve yüzeyden görenler, bataklık bir alan, sulak bir arazi, buraya gelmişler, Türkiye Cumhuriyeti, göçler esnasında diğer ülkelerden anavatanları Türkiye'ye göç edenleri iskân etmiş, onlara birer parça yer tahsis etmiş, bataklıklar kurutulmuş, bir şehir teşekkül etmiş gibi yüzeysel ve eksik, yanlış olmayan fakat eksik olan bir tespit yapmış olurlar. Adapazarı farklı değer yargılarının, farklı kültür unsurlarının teşkil ettiği bir şehir, bir coğrafya olduğu için orada diğer şehirlerimize nazaran hoşgörü, tolerans meselesi biraz daha fazla, daha kapsamlı teşekkül etmiştir. Orada herkes birbirine güler yüzle muamele ediyor. Oraya göç edip gelmiş, hicret etmiş olan kişiler kendilerine muhacir demişler. Oradaki yerliler de kendilerine manav demişler. Ve bu iki grup arasında şirin, asla aşırıya varmayan,

kırıcı olmayan güzel birtakım atışmalar oluyor. Aralarında güzel rekabetler var.

Orada Türkiye'nin değil, dünyanın hiçbir yerinde rastlanılmayacak olan hâdiselerle karşılaştık. Adapazarı, dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen bir hâdiseye şahitlik ediyor, yapıyor, bunu organize ediyor.

Şimdi herhangi bir yerde, mesela Konya'da belediyenin, Kızılay'ın, bazı tanınmış, eşraftan kişilerin şehrin fakir fukarasına, meczubîynine bir iftar yemeği vermesi, olağan bir hâdisedir. Fakat bir şehrin meczubîyninin, şehrin eşrafına iftar ikram etmesi, fevkalade önemli bir haberdir. Oradaki çalışmalarımız esnasında biz buna şahitlik ettik. Orada olduğunuz ve çalıştığımız zamanda 26.sını, yani çeyrek asırdır yapılan bir hadisenin 26.sını orada icra ettiler ve biz buna şahitlik ettik.

Hâdise şöyle geliyor. Şehrin fakir-fukarası ve meczubîyn takımı bir yer buluyorlar, bir alan. Bu alanda her yıl Ramazanda bir gün iftar tertip ediyorlar. Şehrin valisi başta olmak üzere bütün diğer siyasetçileri, okur-yazar takımını, zenginleri, eşrafı, tamamını bu iftara dâvet ediyorlar. Kendileri de tam takım olarak katılıyorlar. Olağanüstü bir şeydi bu.

O sene oradaki bir arkadaşımız, bu organizasyon için bahçesini tahsis etmiş. Masalarını, sandalyelerini çok güzel bir şekilde koymuşlar. Kapıya durup misafirlerini karşılamaya başladılar. Ve bu dâvetlilerin arasında ben de bulundum. Tek şartları vardı: Hanımları kabul etmiyorlar ve kendileri de hanımlarını getirmiyorlardı. İftar vakti geldi. İlk önce içlerinden bir tanesi, biraz da zor anlaşılan bir ifadeyle bir dua okudu ve gelenlere teşekkür etti. Zor anlaşılıyordu, ama biz anlıyorduk. Ağzından çıkan her lafı büyük armağan olarak aldık ve gönlümüze işledik. İftarlarını yaptılar. Ondan sonra şu ev sahiplerinin güzelliğine bakın ki, normal insanların yapamayacağı şeyi yaptılar, küçük gruplar halinde masaları tek tek

dolaşarak bir eksiklik olup olmadığını, ikramlardan memnun olup olmadıklarını sordular. İftar zamanı sona ererken bir başka meczup duasını okudu. Gelen eşraf, ekâbir takımı namaz için kalktılar. Bir kısmı oradan ayrıldı. Biz uzun süre orada kaldık, çay içtik, sohbet ettik ve bu hadisenin çok uzun süre etkisinde kaldık. Aman yarabbi, öylesine enteresan ki; sokakta birbirine düşman olanların, birbirini çekemeyenlerin, orada birbirinin ağızlarından akan salyaları, cebinden çıkardıkları mendille silmelerine şahit olmak çok hârikulâde etkileyici bir manzaraydı. Bunları tespit ettik.

Her şehrimiz bu hârikâliklerle, bu güzelliklerle doludur. Mesele Maraş; geçmişi olağanüstü olan bir şehirdir. Orada yaşayanların neredeyse tamamının şair-yazar olduğu bir şehirdir. Oraya da gittik ve uzun süre yaşadık. Orayla alakalı 500 kitaplık bir kütüphane oluşturup, ders çalışır gibi okuduk. Gittik, sağlamasını yaptık. Elimizle dokunduk ve oturup 350-400 sayfalık bir Maraş Şehrengizi yazdık. Çok güzel dostlar edindik. Eskimez dostluklar teşekkül etti. Birtakım meseleler öğrendik. Orayı ziyaret eden herhangi bir insanın tespit edemeyeceği durumları kayda geçirdik.

Anlattılar. Tek parti döneminde, İslâmiyet'in, Hz. Kur'ân'ın yasaklandığı yıllar. Köyde insanların dinsiz yaşayabilmeleri mümkün mü? Yasaklara rağmen hâdiseyi nasıl devam ettirmişler, anlatayım: Siz, dağarcığın ne olduğunu bilir misiniz? Dağarcık; kuzu veya oğlak derileri tüm olarak, tulum olarak çıkarılır ve terbiye edilir. Üzerindeki tüyler alındıktan sonra o bir balon şekline gelir ve onun içi değişik maksatlarla kullanılır. İçine un, bulgur, tarhana, vb. yiyecekler konulur ve o derinin içindeki yiyeceklere nüfuz etmesi, o içindeki yiyeceklere ayrı bir değer, ayrı bir aroma, ayrı bir güzellik katar.

O dağarcıklardan bir tanesinin içine, okuma yazma bilen ve sayıları çok az olan hocalardan bir tanesine bir Yâsîn-i Şerif okutmuşlar; hoca okuduğunu elindeki bu dağarcığın içine üflemiş ve dağarcığın ağzını kapatmışlar, okudukça üflemiş ve ağzını kapatmışlar... Dolayısıyla içinde Yâsîn-i Şerif havası olan bir balon teşekkül etmiş ve bu dağarcığın adı da "Yâsîn Dağarcığı" olmuş. Okunmaya ihtiyacı olanlar; sekâret hastası veya herhangi bir sıkıntısı olanlar için muhtarın evinden bulunduruluyor. Hasta sahibi bu Yâsîn Dağarcığı'nı emaneten muhtardan alıp hastasının yüzüne doğru hafifçe havasını salıyor, koklatıyor. Ondan sonra hemen kapatıp geri getiriyor.

Bir sekâret hastası için yine muhtarın kapısına gelmiş hasta sahipleri. Aman demişler, bizim Yâsîn Dağarcığı'na ihtiyacımız var. Muhtar, vermiş Yâsîn Dağarcığı'nı ve sıkı sıkı tembih etmiş; "*Aman ha, hastamız ölecek gibi falansa, dağarcığın içindeki Yâsîn'i boşa azaltmayın, başka ihtiyaç sahiplerine de kalsın. Hemen geri getirin...*" Bu hâdiseyi anlattılar. O kadar ihlâs ile anlattılar ki, buna benzer yüzlerce enteresan durum ve incelik tespit ettik.

Maraş için şehrengiz yazmaya teşebbüs ettiğimiz zaman dostlarımız bizi ikaz ettiler. Dediler ki; "*Başta üstat Necip Fazıl olmak üzere o kadar çok okuryazarı ve yazar-çizeri var ki, sen ne olasın ki, onların arasında kedine yer edinmeye çalışıyorsun?*" Onlara şunu söyledik: Bizim asla böyle bir iddiamız olmaz, olamaz. Onların her

biri gerçekten üstat idi ve her biri eline bir fidan aldı, Maraş gülistanına gittiler, o fidanı diktiler, suladılar ve ona hayat verdiler. Biz de elimize küçük bir gülfidanı aldık, götürüp dikmeye çalıştık. Onların her birisinin görüntüsü, havası, kokusu farklı; bizimki de farklı olacak. Dolayısıyla böyle bir düşünceyle gittiğimizi söyledik. Bizi mazur gören de oldu, görmeyen de oldu. Fakat biz bir Maraş şehrengizi çıkarmaktan dolayı son derece memnunuz. Çünkü Maraş, hakikaten çok az yerde rastlanan inceliklere ve boyutlara sahip olan harikulade bir şehrimizdir.

Konya Şehrengizi ilk yayınlandığımız eserdir. Oldukça pozitif ve güzel sesler getirdi. Türkiye Yazarlar Birliği “Şehir Kitapları” da lında o yıl ödül verdi. Bizi şereflendirdi, yüreklendirdi, cesaretlendirdi ki; ondan sonra diğer şehrengizleri yazmaya cüret ve cesaret bulduk.

Konya'nın inanılmayacak kadar çok inceliği ve derinliği var. Her şeyden önce samimiyeti var. Konya'nın yakın köylerinden bir tanesinde, bütün köylünün aynı anda hareket etmesini gerektiren birtakım faaliyetler yapılıyor. Meselâ; sumak toplamak, meneviş toplamak. Buna herkes istediği zaman gidip yapma imkânına sahip değil. Bir gün tespit edilir, karşılaştırılır, bütün köyde herkes aynı gün, sabah namazından önce, aynı saatte işe koyulur ki; bir eşitsizlik, bir haksızlık söz konusu olmasın.

Ayşe Hanım da gitmek istiyor, fakat sabah namazından önce gidilecek ve namazı kılamayacak. O zaman hemen komşusuna diyor ki, *“N'olursun Allah aşkına, ben sumak toplamaya gideceğim, benim sabah namazını sen kılabilir misin?”*

Komşusu hiçbir ikircik duymadan, yüksünmeden; *“Hay hay komşum, canım Ayşem, memnuniyetle senin namazını da ben kılarım. İçin rahat olsun.”* der ve Ayşe Hanım'a teminat verir. Ertesi sabah namaz vakti gelince de; *“Niyet ettim Allah rızası için Ayşe'nin namazına, Allahuekber...”* diye niyet edip sabah namazını kılar.

Allah (cc) aşkına şu güzellik, şu samimiyet, şu ihlâs, şu sadakat, şu saflık, başka nerede bulunabilir? Konya'nın etrafında bu güzellikler vardı ve hâlâ da var. Bu değerler için bizim Konyalılar olarak, insan olarak, şükretmemiz lazım. Böyle bir kültüre dâhil olduğumuz için, böyle bir kültürün mensubu olduğumuz için şükretmemiz lazım, diye düşünüyorum. Konya ile alakalı yazdıklarımız; buna benzer birtakım arkeolojik kültür çalışmalarıydı.

Karaman'da çocukluğum geçti. Sıfır yaşımdan on dört yaşına gelinceye kadar hep Karaman'da yaşadım. Bu dönem, takdir edersiniz ki, insan hayatındaki en önemli, en renkli fotoğrafların çekildiği dönemdir. O zaman yaşanan hadiseler insanın aklından hiç çıkmaz. Oradaki zamanım ile alâkalı bir çalışma yaptık. Karaman Şehrengizi'ni yazdık. Orada yine tarihlerin pek yazmadığı hadisele-re şahit olduk. Eşimin dedesi, Karaman'ın önemli hocalarından biri olan Hacı Osman Dizdar'dır. Pîr-i fâni olduğu yaşlılık zamanında, benim de şahit olduğum bir hadise zuhur etti. Bir gün ikindi üzeri kapısı çalındı. Kapıya çıkıldı ve kapıda iriyarı, üzerinde Amerikalı çavuş elbisesi olan bir zenci melezi. Son derece kırık ve zor anlaşılan Türkçesiyle Dizdar ailesinin burada olup olmadığını sordu. Herkes çok şaşırды. Evet, buradadır dendi. Zar zor anlaşılan Türkçesiyle; *"O zaman izin verirsiniz içeriye girip sizinle konuşmak istiyorum."* dedi. Türkçesi zor anlaşıldığı için İngilizce bilen biri çağırıldı. Bu ABD'li askerle diyalog kuruldu ve şöyle dedi: *"Ben İncirlik hava üssündeki Amerikalı uzmanlardan birisiyim ve benim soyadım*

Dizdar'dan bozulma bir soyadı. Benim babam, bizim Karamanlı olduğumuzu söyledi. Dolayısıyla sizler benim ailemin kökeninden gelen insanlarsınız. Sizlerle tanışmak istedim ve bu sebeple buraya geldim."

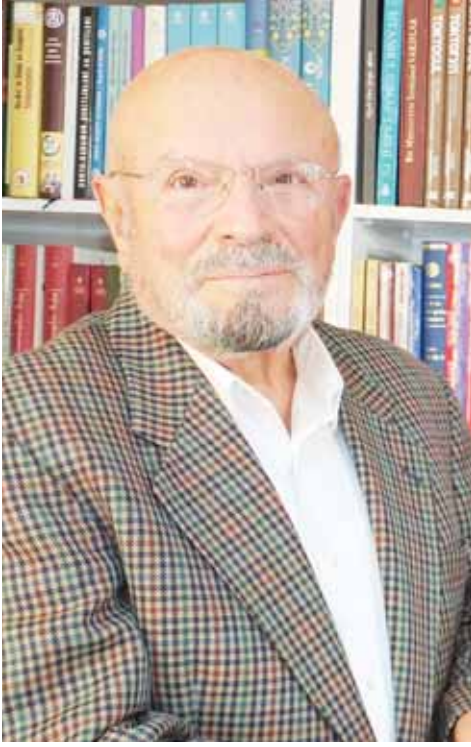

Hepimiz büyük şaşkınlık içinde kaldık. Daha sonra mesele, Hacı Osman Dizdar'ın geçmişte yaşananları anlatmasıyla açıklığa kavuştu. Hacı Osman Dizdar'ın anlattığına göre hakikaten onun dedelerinden bir tanesi Mersin'e çalışmaya gitmiş. Mersin'de limanda doklarda çalışırken Amerikan gemisinde iş bulmuş ve o gemi ile birlikte Amerika'ya intikal etmiş. İlk önce Brezilya'ya, oradan Amerika'ya geçmişler. Amerika'da gemiden inmiş, Amerika'nın yerlilerinden bir kadınla evlenmiş ve aile orada çoğalmaya başlamış. Onlara benzeyen ve farklı ülkelerden gelen Türkler bir grup teşkil etmişler, çoğalmışlar. Onlardan birisiymiş bu adam. Şimdi Adana'ya İncirlik üssüne gelince hatırlamış ve arayıp bulmuş. Ondan sonra aile o adam ile çok uzun uzadıya konuştu, görüştü, sevgi alışverişi yaptılar. Bu hadiseye şahit olduk. Herhangi bir kaydı kuydu olmayan inceliklerinden ve güzelliklerinden bir tanesi idi ve bu şehrengizde dile getirilip kayda alınmış oldu.

Eskişehir'le alâkalı bir duruma şahit olduk. Eskişehir'de oğlumuz mimarlık okumak durumundaydı. Onun yanına gidip gelirken de annesi onun yanında uzun süre kaldı. Biz de Ankara'da görevliydik o zaman. Hafta sonları gidip gelmek suretiyle Eskişehir'de üç buçuk yılı geçen bir zaman yaşama şansımız oldu.

Gerçekten bir şanstı bu. Çünkü daha önce, talebeliğimizden itibaren başlayan ve ondan sonra başka şekillerde devam eden bir Eskişehir'den transit geçme durumumuz vardı. Tren, transit geçiyordu. Orada mola veriyordu 15-20 dakika kadar, sonra devam ediyordu. Arabayla veya otobüsle Konya'dan İstanbul'a gittiğimiz zaman da Eskişehir'in içinden, kenarından veya kıyısından geçiyorduk ve Eskişehir'in bizde bıraktığı tesir şu idi; adı eski olmasına rağmen yenilerde kurulmuş, Cumhuriyet'ten sonra kurulmuş, yazının yüzüne kurulmuş, kurak, ağaçsız, susuz, hiçbir esprisi olmayan düz bir yeni şehir. Ama orada yaşamaya başlayınca hâdisenin hiç de öyle olmadığını tespit ettik. Oranın fevkalâde zenginlikleri olduğunu, enteresan dehlizleri olduğunu tespit ettik, keşfettik. O dehlizlerde dolaştık ve oraya hayran kaldık. Gerçekten Eskişehir, şehrengiz yazılacak olan şehirlerinden bir tanesi olarak bizim gönlünüze girdi.

Eskişehir'de demiryolu başlı başına bir devlet, başlı başına bir kurum, bir müessesedir. Öyle bir kurum ki; şu anda bir ekonomi modeli olarak Japonların uyguladığı sistemi, onlar senelerce önce uygulamışlar. Yani şu anda, sözün gelişi, Japonya'da eğer Mitsubishi grubunda çalışan bir babanız varsa, siz de Mitsubishi kabul ediliyorsunuz. Sizin çocuğunuzun da, onun çocuğunun da, onu çocuğunun da, yani kayd-ı hayat şartıyla sizin bütün fertleriniz istedikleri takdirde Mitsubishi'de iş bulma, ekmek bulma imkânlarına sahip oluyorlar. Devlet demiryolları da böyle bir kumpanya. Adı Kumpanya. Öylesine benimsenmiş geçmişte Eskişehirlilerce; oraya giden, oraya giren -ki girmek çok kolay, çalışmak isteyen herkese kapı açılıyor- oraya mensup oluyor ve bir mensubiyetlik hâdisesi teşekkül ediyor. Okulları var, okuyan çocuklar için bursları var, evlenecek kızlar için çeyiz imkânları var, fakir olanlara sunulan birtakım yardımlar var, nimetler var. Böylelikle kocaman bir kurum teşekkül etmiş. Devlet içinde bir hârika devlet teşekkül etmiş.

Bizi en fazla etkileyen, hâdise, Devlet Demiryollarına mensup birisi vefat edince Devlet Demiryolları, tamamen beyaza boyanmış bir lokomotif ve iki vagonu, bu aileye tahsis ediyor. Lokomotive merhumun cenazesi konuyor. Arkadaki iki vagona aile efradı, yakınları, dostları bindiriliyor. Şehrin belirli bir noktasından itibaren Abdülmuttalip Kabristanı'na kadar özel bir hat döşenmiş demiryolundan. Bu tren, cenâzesiyle, mübârek yüküyle ve onun yakınlarıyla birlik-

te düdüğ kolunu en sonuna kadar çekerek, uzun uzun düdüğ çalarak oradan cenazeyi alıyor ve kabristana kadar götürüyor. Birkaç kilometrelik bir yol. Bu esnada bu düdüğ sesi şehrin her tarafından duyuluyor, algılanıyor. Bu düdüğü duyan Eskişehirli vefât eden kişinin kim olduğunu bilmemelerine rağmen onun Fatihâ'sını, hediyesini gönderiyorlar ve *"Bugün yine Devlet Demiryolları mensuplarından birisi göç etti."* diyorlar.

Şu bir incelik değil midir?

Şu, bir insanı insan yapan, bir kültürü kültür yapan, bir kültüre derinlik kazandıran bir hâdise değil midir?

Doğrusu biz bu hâdiselerden çok etkilendik. Sözü fazla uzatmadan, sabrınızı zorlamadan tadında bırakalım.

Eski Türklerin tabiriyle; "Lütfen, kulak astığınız için" çok teşekkür ediyorum ve Allah (cc)'in birliğine emanet ediyorum.

TYB KONYA'DA “BİR ŞEHRE ŞEHRENGİZ YAZMAK” KONUŞULDU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, 2020 yılı kültürel etkinlikler takvimi doğrultusunda, “Şehre Sözümüz Var” anlayışı ile sürdürdüğü programlarını Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkılarıyla her hafta sonu izleyicileriyle sosyal medya üzerinden buluşturmaya devam ediyor.

Bu hafta Yazar Hüzeyme Yeşim Koçak'ın düzenlediği, Araştırmacı yazar ve Şair Dr. Kamil Uğurlu'nun konuşmacı olduğu program, Cumartesi günü TYB Konya Şubesinde gerçekleştirildi. Dijital ortamdan yayınlanan programda; “Bir Şehre Şehrengiz Yazmak?” konuşuldu.

Divan edebiyatının mesnevî tarzında yazılan bir ürünü olan Şehrengiz yazmanın 17.yüzyılda çok yaygın olduğunu ve sonraki yüzyıllarda tamamen unutulmuş bir akım olduğunu, fakat kendisinin bu dalda Konya, Karaman, Eskişehir, Maraş, Sakarya ve Oş Şehrengizi olmak üzere Türk ve Dünya edebiyatına toplam altı şehrengiz kazandırdığını söyleyen Kâmil Uğurlu; “Şehrengiz, mesnevî tarzında bir şehrin güzellerini ve güzelliklerini anlatan bir yazım tarzıdır. Onun peşinden giden birçok Divan şairi şehrengizler yazmışlar. İstanbul, Bursa, Edirne başta olmak üzere yani Osmanlı'nın eski payitahtları başta olmak üzere birçok şehir için yazılan bu şehrengizler bir ara bu moda durumunu kaybetmiş, ondan sonra da kaybolmuştur. Biz, asırlar sonra bu şehrengiz meselesini gün ışığına çıkarmaya karar verdik. Şehrengiz, bildiğiniz gibi

Farsça bir kelimedir. Tam kelime manası şehri karıştıran olarak tercüme edilebilir ve bu şekilde açıklanabilir. Bu karıştırma kaos anlamında bir karıştırma değil. Bir arkeoloğun yaptığı karıştırma gibi, araştırma gibi anlaşılmalıdır. Dolayısıyla bu tipi takip edecek olan kişi, ilk önce bu şehirle alakalı ciddi bir bilgiye, bir altyapıya sahip olmalı; onun güzelliklerini ve onun gizli birtakım

esrarını mutlaka keşfetmeye çalışmalı, ondan sonra böyle bir güzellemeye, şehrengiz yazmaya teşebbüs etmelidir.” dedi.

Şehrengizini yazmak istediği şehre hanımıyla birlikte gittiklerini, O şehirle alakalı yazılmış lehte veya aleyhte ne kadar doküman varsa bunların

tamamını toplayıp bir kütüphane oluşturduklarını ve bu dokümanları altı ay gibi bir zamanda notlar alarak, birtakım yorumlar çıkararak okuduklarının altını çizen Uğurlu; “Daha sonra söz konusu şehre hanımla birlikte gidip bir yer kiralyoruz. Hanımla birlikte olmasının çok önemi ve mecburiyeti var; çünkü bizim toplumumuzda eğer bir konunun derinlemesine tetkikini yapacak iseniz hanımlarında birtakım ifadelerini bahse konu etmeniz lazım. Hanımlar, erkeklere bu konularla alakalı kendilerini tamamen anlatmazlar. Dolayısıyla eşimle birlikte gidiyoruz. Orada bazen iki ay olur, bazen altı ay kadar kalıyoruz. Önceden yaptığımız tespitlerin saha üzerinde uygulamasını yapıyoruz. Aldığımız notları tespit ediyoruz, elimizle dokunuyoruz ve meselenin künhüne vâkıf olmaya çalışıyoruz. Ondandan sonra oturuyoruz ve gene birkaç ay süren bir çalışma yapıyoruz. Ortaya şehrengizler çıkıyor. Konya Şehrengizi, Karaman Şehrengizi, Eskişehir Şehrengizi, Kahraman Maraş Şehrengizi, Sakarya Şehrengizi ve Oş Şehrengizi bu şekilde ortaya çıktı.” dedi.

Program sonunda konuşmacı TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu, Bir Şehre Şehrengiz Yazmak üzerine deneyimlerini paylaşan Dr. Kamil Uğurlu’ya Sırçalı Medrese’nin taç kapısının minyatürünü günün hâtırısına takdim ederken; “Bu plaketi özelde Konya, genelde Türkiye kültürüne, irfanına, şiirine yapmış katkıların bir nişanesi olarak takdim ediyorum. Yeni şehirlere yeni şehrengizler, şiirler yazmasına vesile olsun inşaallah” dedi.

#şehresözümüzvar

Tarihi Şahsiyet Olarak
GAZNELİ MAHMUT

Prof. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ
Dünya Kültürleri Enstitüsü Yardımcısı - Eski Türkçe Yazarlar Birliği Genel Başkanı

CANLI YAYIN

28 KASIM
2020
SAAT: 14.00

facebook/TYB Konya Şubesi
youtube/TYBKONYA
instagram/tyb_konya

Düzenleyen: Salih Sedat ERSOZ

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
KATILIMLARIYLA

MERAM
KARATAY

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 43 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

Prof. Dr. HİCABİ KIRLANGIÇ

-ÖZGEÇMİŞ-

Hicabi Kırlangıç, şair ve yazar. 1966 yılında Amasya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Amasya'da tamamladı. 1987 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalından mezun oldu. 1988'de A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Fars dili ve edebiyatı alanında yüksek lisans (1989) ve doktora (1996) yaptı. 1996'da askerlik görevini yerine getirdi. 30. 07. 1998 tarihinde Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümüne yardımcı doçent olarak atandı. 16. 04. 2002 tarihinde "doğu dilleri ve edebiyatları bilim alanında üniversite doçenti" unvanı aldı. 2003 yılında aynı bölümde doçent kadrosuna, 2010 yılında profesör kadrosuna atandı.

2004-2005 öğretim yılında İran Allâme Tabâtabâi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde misafir öğretim üyesi olarak görev yaptı.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölüm başkanlığı (2011-2020) ve Fars dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı (2011-2020) görevlerini üstlendi.

Millî Eğitim Bakanlığı Çocuk Yayın ve Danışma Kurulu üyesi olarak bir süre görev yapan ve Türk Dil Kurumu bilim kurulu üyesi olan Hicabi Kırıl-gıç, iki dönem Türkiye Yazarlar Birliği Başkanlığı görevini yürüttü (2006-2008, 2014-2016). Mevlâna Araştırmaları derneği kurucularından ve yönetim kurulu üyelerindendi.

Fars dili ve edebiyatı alanında telif ve tercüme kitap çalışmaları ve bilimsel makaleler yayımlayan ve çok sayıda bilimsel bildiri sunan Hicabi Kırıl-gıç, evli ve üç çocuk babasıdır.

Tarihî Şahsiyet Olarak GAZNELİ MAHMUT

Değerli dostlar, hepimizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemize teşekkür ediyorum, böyle anlamlı bir etkinliğe beni davet ettikleri için.

Program planlandığı zaman salgın süreci söz konusu değildi. Böyle bir öngörümüz yoktu. Dostlarla hep beraber, yüz yüze, bir araya gelmek, Konya ile hasret gidermek düşüncesindeydik. Konya Şube başkanımız Ahmet Köseoğlu Bey de bu konuda ısrarcı olmuşlardı. Kısmet böyleymiş, yeni bir imkân da araştırmış ve bulmuş oluyor insanlık. Bu sıkıntılı zamanlarda da bunun faydalı yönlerini keşfediyoruz. Uzaktan da olsa bir araya gelmek, görüş alışverişinde bulunmak, yararlı bir şey. Bu duygularla bize katılan, dinleyecek olan dostları, herkesi saygıyla tekrar selamlıyorum.

Konumuzun başlığı, “Tarihi Şahsiyet Olarak Gazneli Mahmut” tur. Ben bir tarihçi değilim. Tabii ki Gazneli Mahmut ile

ilgili olarak tarihle iştiğal edenler, tarih konusunda ehil olanlar, bu hususu daha çok bilirler, anlatırlar. Benim burada yapmak istediğim şey, biraz dikkat çekmek, Gazneli Mahmut şahsiyeti üzerinden, biraz da edebiyat ve tasavvufla bağlantısı üzerinden dikkat çekmek ve tekrar gündeme taşımak, tarihî şahsiyetler ile ilgili olarak, tarihin dönüm noktaları ile ilgili olarak, son dönemlerde popüler çalışmalar yapıyor, diziler çekiliyor, çok eskiden beri romanlar, filmler üretiliyor. Burada aslında tarihimizin bir başlangıç noktasına işaret etmek ihtiyacı hissettim, diyebilirim. Selçuklu Devleti'nin zayıflattığı, ama aynı zamanda imkânlarından yararlandığı, himayesini gördüğü bir devletin kurucusu olarak Gazneli Mahmut'un tarihimizde ve kültürümüzde, İslâm coğrafyasının tamamında büyük bir önemi var. Buna dikkat çekebilirsek ve bu program vesile olursa, kendimizi bahtiyar hissederiz Türkiye Yazarlar Birliği'ndeki dostlarla beraber, sanıyorum onlar da bana katılırlar.

Gazneli Mahmut Buhara'da dünyaya gelmiş, kaynaklarda miladi olarak 971 tarihi veriliyor. Babası bir Memlûk komutanıdır. "*Memlûk*" nedir, aslında Türkçeleştirilmiş şekli "*Kölemen*" deniliyor. Aslında Abbâsî döneminde etkileri artan bir Türk unsur olarak özellikle askerî personeli görüyoruz. Gazneli Mahmut'un babası Sebük Tegin'dir. Sâ mânlı hanedanı içerisinde önemli görevler yapan askerî anlamda, idarî anlamda önemli işler yapan bir komutandır Sebük Tegin. Tabi öncesinde de Alp Tekin var, bu hanedana bir şekilde yol açmış olan, onların önünü açmış olan kişiler var. Dolayısıyla Gazne merkezli oluşan bu yeni güç, Gazneli Mahmut ile beraber bir devlet haline geliyor. Bir bölgesel güç olmaktan küresel güç olmaya doğru evriliyor ve içinde doğduğu Sâ mânlı saltanat coğrafyasında belki tek iktidar haline zamanla gelmeye başlıyor.

Gazneli Mahmut'un babası, dediğimiz gibi Türklerden bir kumandan, Sebük Tegin. Annesi ise belirtildiğine göre Fars Hanedanına mensup Zabulistan bölgesinde asilzâde bir prenses. Gazneli Mahmut'un, dolayısıyla İran'la, Farslarla da bir bağı olmuş oluyor.

Gençlik yıllarından itibaren her şehzâde gibi o da devlet idaresinde babasının verdiği görevlerde çalışmaya başlamış, faaliyetlere başlamış, özellikle savaşçılığıyla öne çıkmış bir kumandan haline gelmiştir. Babasıyla birlikte katıldığı Lamagan Savaşı (987)'nda büyük başarıları var. Daha sonra da gene Sâmânlı yönetiminin emri altında büyük görevler üstleniyor ve sonunda Horasan bölgesinin yöneticisi haline geliyor Gazneli Mahmut. Sebük Tegin, 997 yılında, tarihçilerin belirttiğine göre, vefat edince burada bir kısa süreli taht kavgası söz konusu, babası veliaht olarak İsmail'i tayin etmiş; Mahmut ise yaşça daha büyük olduğu için bu tayin konusuna itirazları olan bir tavırla hareket ediyor. Daha sonra da kardeşini tanıyıyor ve tahttan vazgeçmesini kardeşine bildiriyor. Ama bu gerçekleşmediği için de sonuçta Mahmut, kardeşinin üzerine bir orduyla, askerî birlikle yürüyor ve yenilgiye uğratarak amcasının ve diğer kardeşinin de yardımıyla tahtı ele geçiriyor. Daha sonra kardeşi İsmail'i cezalandırmıştır. 998 yılında Mahmut, Gazne tahtına geçiyor. Öncelikli olarak tabii ki, Sâmânlı Devleti içerisinde bir komutan olarak, valiolarak göreve geçiyor. Sâmânlı döneminde Mahmut'un *Seyfuddin* ünvanı var, daha sonra da *Yemînü'd-Devole* ve *Eminü'l-Mille* lakapları olacak.

Sâmânlılar tarih sahnesinden iyice çekildikten sonra, tabii Sâmânlı saltanatı da hemen sona eren bir saltanat değil, eş zamanlı olarak onlar da küçülerek, etkileri azalarak devam ediyorlar, ama daha sonra Karahanlılar tarafından tarih sahnesinden siliniyorlar. Böylece Gazneli Devleti, Abbâsî Devletine bağlı bir devlet olarak Halife'nin muhatabı bir devlet haline geliyor. Bildiğiniz gibi o dönemde otorite Abbâsî Hilafeti'dir. Abbâsî Hilafeti'nden önce Emevî döneminde ve Dört Halife zamanında valiler, bölgelere tayinle gönderirlerdi, özellikle de merkezden tayin edilen valilerle yönetilirdi bu yöreler. Ama Abbâsîler döneminde, Abbâsîler ihtilalle iktidara gelmiş hanedandır bildiğiniz gibi, bu ihtilalde de İranlı unsurların büyük bir payı vardır. Bundan dolayı da yönetimde İranlı yöresel

unsurlar söz sahibi olmuşlardır. Önce Saffârîler, sonra Sâmânlılar bu yörelerde, İran topraklarında ve Buğyeoğulları, bizim Büveyhîler diye bildiğiniz, bunlar İran kaynaklı, İran kökenli hanedanlardır, tabi tarihte bağımsız devletler gibi görülebilirlerse de aslında Hilafetten berat alarak Hilafet'in tasdiki ile meşruiyet kazanan saltanatlardır bunlar. Gazneli Mahmut da bu şekilde Abbâsî Halifesi Ahmet el Kadîrî Billah tarafından tanınıyor. Bu da gene Mahmut'un çabalarıyla, diplomatik faaliyetleriyle, ısrarıyla gerçekleşmiş oluyor ve milâdî 1000 yılında Gazneli Mahmut'a Abbâsî Halifesi Ahmet el Kadîrî Billah tarafından *Yemînü'd-Devle* ve *Eminü'l-Mille* lakaplarını veriliyor. Böylece Horasan bölgesinde yeni bir dönem başlamış oluyor.

Sâmânlılar ve Saffârîler, dediğim gibi İran-Fars asıllı Buğyeoğulları da Büveyhoğulları diye Arapçaya yerleşmiş olan hanedan da yine İran-Fars asıllı bir hanedandır. Fakat ilk kez olarak Türkler İran'da, özellikle Horasan bölgesinde hâkimiyet kurmuş oluyorlar ve siyasî iktidarı ele geçirmiş oluyorlar. Hilâfetin doğrudan muhatabı oluyorlar. Yeni bir dönem başlamış oluyor.

Gazneli Mahmut'un dönemi ile ilgili, siyasî tarihiyle ilgili olarak çok fazla bir şey söylemeye gerek yok. Vaktimizi faydalı kullanmak açısından, Gazneli Mahmut Hindistan fatihi olarak anılan bir şahsiyettir. Bunu not etmek gerekir. Sâmânoğulları, Karahanlılar tarafından yıkıldıktan sonra Gazneli Mahmut, Sâmânlı topraklarının da kendi hakkı olduğunu, çünkü Sâmânlıların varisi olduğunu belirtiyor ve bu şekilde de Karahanlılarla da mücadeleye girişiyor, Karahanlılar da bölgede önemli, güçlü bir Türk devleti. Ama Gazneliler onları biraz geriletmiş oluyorlar ve yenilgiye uğratarak Horasan bölgesini tekrar yönetimleri altına alıyorlar. Böylece Sultan Mahmut büyük bir devlet kuruyor. İran'dan Hindistan'a uzanan bir devletin hükümdarı oluyor ve İslâm tarihinde bu bölgede, İran coğrafyasında *Sultan* unvanını kullanan ilk kişi olarak da tarihe geçiyor. Abbâsîler tarafından genellikle bu bölgedeki yöneticiler,

hükümdarlar *Emir* olarak nitelendiriliyor ve bu unvan veriliyor. Aslında Mahmut'un da *Emir* unvanını sonuna kadar kullandığı ve ona *Emir* olarak hitap edildiğini biliyoruz. *Emir Mahmut*, *Sultan Mahmut* unvanı da kullanılıyor ve bu ilk olmuş oluyor. Tarih kitaplarında, özellikle Farsça kaynaklarda da *Emir* daha çok karşımıza çıkıyor.

Hindistan seferleri oldukça önemlidir. Mahmut tarafından Hindistan'a 17 sefer yapılmış ve böylece aslında Hindistan'ın İslâmlaşma süreci başlamış oluyor. Yani Mahmut ile beraber Hindistan'da önemli bir Türk nüfusu ve İslâm nüfusu yerleşmiş oluyor. Hindistan'ın pek çok yöresinde, pek çok büyük şehrinde, Mahmut'tan sonra küçük hükümdarlar, yani beylikler kuruluyor. Mahmut döneminde seferler düzenleniyor. Bu açıdan da Gazneli Mahmut, önemli bir şahsiyet olarak karşımıza çıkıyor. Sürekli savaşlarla ömrü geçmiş olan bir sultandır Gazneli Mahmut. Hindistan fatihi olması önemlidir.

Hindistan fatihliği konusunda farklı görüşler ileri sürülür. Bazıları Gazneli Mahmut'un şahsiyetini biraz önemsiz hale getirmek maksadıyla da olabilir, bu konuda çok emin değilim, ama onun Hindistan'ın zenginliklerini sömürmek için, zenginliklerini Horasan'a, Türkistan'a taşımak için bu seferleri, bu fetihleri yaptığını belirtirler. Asıl etkenin bu olduğunu, ama önemli bir kesim de aslında onun gâzâ amacıyla, cihat amacıyla İslâm'ı yaymak niyetiyle ve özellikle de şirke, putperestlikle mücadele amacıyla bu seferleri düzenlediğini belirtirler. Bunları birbirinden ayırt etmeye de gerek yok aslında. Hindistan'ın zengin bir coğrafya olduğu o dönemde biliniyor. Hindistan, biliyorsunuz, 19. yüzyıla kadar zenginliğiyle, müreffehliğiyle bilinen ve pek çok bölgesel gücün, küresel gücün iştahını kabartan bir coğrafyadır. İngilizlerin, Hindistan'ı sömürme amaçları, orada büyük zulümlere imza atmaları da biraz bundan kaynaklanıyor. Fakat şunu söyleyebiliriz ki; Gazneli Mahmut, Hindistan'ın İslâmi bir coğrafyaya dönüşmesinde büyük pay

sahibidir. Burada onun rolünü ve payını unutmamak gerekir, hakkını teslim etmek gerekir. Gazneli Mahmut'un Hindistan seferleri ile ilgili anlatılan hikâyelerde orada ele geçirilen tapınakların içerisindeki altın putların eritilerek darphanede paraya dönüştürüldüğü söylenir. Hazinesinin dolup taşıdığı belirtilir. Bu da bir bilgi verir aslında, tarih kaynaklarında Mahmut'tan sonraki dönemde de oğlu Mesut zamanında da bu refah düzeyi yüksekliğinin devam ettiği ve bunun kaynağının özellikle Hindistan'daki bu altın heykellerin, putların, Buda heykellerinin eritilerek darphaneye gönderildiği ve bunların da kalkınma için, imar faaliyetleri için, ilim merkezlerinin zenginleşmesi için, araştırmacıların, âlimlerin desteklenmesi için, şairlerin himaye edilmesi için kullanıldığı belirtilir. Eski kaynaklarda da bunları görüyoruz.

Gazneli Mahmut 59 yaşında, 1030 tarihinde, oldukça genç yaşta ve Dandanakan Savaşı'ndan 10 yıl önce vefat etmiş. Gazneli Mahmut, kısa sürede büyük başarılarla imza atmış, güçlü bir devlet teşkilatı kurmuştur. Aslında bunu önceki teşkilatlardan, özellikle Sâğmânlı Devleti'nden miras almış, orada hizmet eden pek çok kişi Mahmut döneminde de hizmete devam etmişlerdir. O yüzden büyük bir devlet, güçlü bir ordu kurmuş ve ilk defa Mahmut zamanında Müslümanların hâkimiyetinin batıya doğru ilerlediğini söyleyebiliriz. Tabi Mahmut'un savaşlarının bir kısmı da aslında Müslüman coğrafyada, Müslüman hükümdarlarla olmuş; fakat bunun yanında o dönemde putperest olarak bilinen Gurlularla, bazı henüz Müslüman olmamış Türk aşiretleri ile mücadelesi var ve mübelliğler, tebliğciler, İslâm dinini anlatacak vaizler ve ilim erbabını çeşitli yörelerde istihdam etmesi ile de bilinen bir şahsiyettir. Gazneli Mahmut'un tarihî ile ilgili çok daha fazla şey söylenebilir, ama bu kadarla yetinelim. Yani bir portre çizmiş olduk.

Gazneli Mahmut, mücadele azmi olan, kararlı olan. Kardeşinden iktidarı devir almasından itibaren bu kararlılığı görüyoruz. Dirayeti ve zekasıyla öne çıkan bir hükümdar, bir emir, *Yemînü'd-Devle*,

yani devletin sağ kolu, unvanını da almış olan bir hükümdardır. Hindistan fatihi, bu başlıklar önemlidir, ama bundan sonra söyleyeceklerimiz belki daha önemli. Gazne şehrini ihya etmiştir. Bugün Afganistan toprakları içerisinde çok da önemli olmayan bir konumda olan Gazne şehri, Gazneli Mahmut tarafından adeta kurulmuş bir şehirdir, diyebiliriz. Bu şehri önemli bir merkez haline getirmiştir. O dönemde Nişabur, Semerkand, Belh, Buhara gibi bölgeler, aslında kültür, ilim, sanat açısından büyük merkezlerdir.

Gazneli Mahmut, Gazne şehrini bu şehirlerle yarışır hâle getirmiştir. Gazne şehrinin telaffuzunun isim olarak *Gaznîn* diye yaygın olarak telaffuz edildiğini de burada belirtmiş olayım. Gazne şehri, Gazne ismi, telaffuzu ise daha böyle halk arasında kullanılan bir isimdir. Gazne şehrine Mahmut, gittiği, sefer düzenlediği yöreden şairleri, âlimleri davet etmiştir, getirmiştir. Onları maddi olarak da desteklenmiştir. Onlara imkân tanımıştır.

Gazneli Mahmut'un şahsiyetiyle ilgili olarak söylenebilecek önemli ikinci husus ise son derece dindar bir şahsiyet olmasıdır. Dinî hükümlere dikkat eden birisi olmasıdır. Ehl-i Sünnet inancına göre hareket etmesidir. Dinî kesimleri himaye etmesi, onları desteklemesi, onların imkân bakımından daha iyi duruma getirilmesini

ni sağlaması ve aynı zamanda da halkın dinî yaşayış da ihtiyacı olan hususları önemsemesi ve buna uygun olarak da fakihleri Gazne şehrine ve başka yörelere tayin etmesi, önemli hamleler olarak değerlendirilmelidir; ayrıca o dönemde Alevî tabiri ile anılan Hz. Ali(ks) soyundan gelen, daha doğrusu, Ehl-i Beyt mensubu olan kişileri de el üstünde tutması, onlarla istişare etmesi, onların konumlarını

hep yüksek tutması ile de Gazneli Mahmut dikkat çekmektedir. O dönemde, Alevî tabiri, Seyyîd ve Şerîf olan kişilere; yani Hz. Hüseyin soyundan gelenlere Seyyîd, Hz. Hasan soyundan gelen kişilere Şerîf deniliyor. Onlara önem vermesi, onlara saygı gösterilmesini sağlaması, devlet erkanı tarafından ve onların maddî ve manevî olarak desteklenmesi hususlarına dikkatli etmesi de önemlidir. Öbür taraftan Gazneli Mahmut, Ehl-i Sünnet'e aykırı kabul edilen eğilimlere de hoşgörü ile yaklaşmamıştır. Gayrimüslimlere de hoşgörüyle yaklaşmamıştır. Genellikle onlarla mücadele etmiştir. Adaleti öncelemiştir. Adalet konusunda gerçekten hassastır. Mesela Selçuklular'la ilgili bazı hususlar var. Selçuklular biliyorsunuz sonradan Müslüman olmuş bir topluluk ve kendi bölgesinde diğer soydaşları ile Müslüman olmayan diğer soydaşlar ile çok rahat edemeyen, onlarla barış içerisinde yaşayamayan, onların baskısı ile karşılaşan bir topluluktur. Onlar da batıya doğru, İslâm coğrafyasına doğru hareket halindedir bu nedenle ve Gazneliler onları himaye etmiştir. Türkmenler diye geçiyor tarih kaynaklarında. Selçuklulardan bahsederken onlara otlaklar, araziler yerleşmeler için yerler gösterilmiş, ama Selçuklular her defasında daha yeni yerler talep etmişlerdir. Sorunlara da sebep olmuşlar, sıkıntılara da yol açmışlar ve Gazneli Mahmut'a bunlarla ilgili tedbir alınması tavsiye edildiği zaman işte bazılarının öldürülmesi falan gibi hususlar teklif edildiği zaman, suçu sabit olmayan bir insanı bana nasıl böyle bir şey yapmak için teklif edersiniz, şeklinde tepki göstermiştir. Yani bir insan bir suça irtikab etmeden cezalandırılmaz. Potansiyel olarak onun böyle bir şey yapacağı bilinse bile bu İslâmî açıdan doğru olmaz, anlayışını doğru bir şekilde benimsemiş, özümsemiş bir hükümdardır. Bu itibarla da gönüllerde taht kurmuştur. Hatta, bildiğiniz gibi, efsane haline gelmiştir.

Bu konunun ikinci kısmında da biraz Gazneli Mahmut'un gönül coğrafyasındaki etkilerine kısa kısa değinmek istiyorum. Buna geçmeden önce bir Şahnâme meselesini de gündeme getirebilirim.

Firdevsî'nin Şahnâme'si, biliyorsunuz, kendi tabiriyle otuz yıllık bir süre içerisinde peyder pey tamamlanmış bir eserdir, bir destandır. Müellifi belli olan destanlardan, epik dediğimiz eserlerden birisidir. Mesela Manas destanı vardır, belki o da çok eskilere gider, ama Manas destanı anonim bir destandır. Firdevsî'nin Şahnâme'si ise müellifi olan bir destandır. Tabii o da eski destanlara, hikayelere dayanan bir eserdir. Bu eserin, Şahnâme'nin tamamlanış süreci, Gazneli Mahmut dönemine denk gelmiştir. Tabii Şahnâme, bildiğiniz gibi eski İran tarihini temel alan, ama mitolojik boyutları da güçlü olan bir eserdir. Fakat asıl gayesi İran tarihini canlı tutmak, hafızayı canlı tutmak, İranlılık bilincini yaşatmaktır. Acemi dirilttiğini söylüyor Firdevsî. *"Bu Farsça ile Acemi dirilttim"* diyor. Yani Farsça'nın kimlik kartı gibi Şahnâme. Biliyorsunuz İranlılar Müslüman olduktan sonra; İran, İslâm orduları tarafından fethe dildikten sonra, belli bir süre bir sessizlik dönemi var, tabiri caizse, Farsça'nın görülmediği, sahneye çıkmadığı, neredeyse, 200 yıllık bir dönemden söz edebiliriz. İşte o dönemde Sâmânların girişimleriyle eski şahların tarihinin yeniden yazılması ve yeni Farsça'ya aktarılması hususu gündeme geliyor. Yeni Farsça dediğimiz İslâmiyet'ten sonra Horasan bölgesinde konuşulan dilin, yazı dili haline gelmesiyle oluşan bir Farsça'dır. İslâmiyet sonrası bugünkü konuşulan dile biz yeni Farsça diyoruz. İran şahlarının tarihinin yeni Farsça'ya aktarılması konusu Sâmânlılar döneminde önemsenmiş ve proje olarak gerçekleştirilmiş, mensur bir Şahnâme kaleme alınmış; yani bir Şahlar Tarihi oluşturulmuş, fakat o bugün elimizde değil, onun sadece mukaddimesi, önsözü, giriş kısmı var. Oradan bilgi sahibi oluyoruz ve Firdevsi bunun üzerine, bundan hareketle bu tarihten, bu girişimlerden sonra manzum bir Şahnâme yazmaya koyuluyor. Kendisinden önce de başkaları var tabii ki mesela Dakîkî bunlardan birisidir. Sözü uzatmayalım, bu eserin tamamlanması Gazneliler döneminde, Gazneli Mahmut zamanına denk geliyor ve Firdevsî

eserini bir şekilde Gazneli Mahmut'a sunmuş oluyor. Yani o dönemin şartlarında yazılan eserlerin bir otoriteye, bir devlet adamına, bir hükümdara, bir vezire sunulması kaçınılmazdır. Yani bir telif hakkı elde edebilmek ancak buna bağlıdır. Firdevsî de çok iyi çalışarak Gazneli Mahmut'a eserini sunuyor.

Gazneli Mahmut'un bu eserden çok fazla hoşnut olmadığı rivayetleri vardır. Bu da çok net olmamakla birlikte Gazneli Mahmut, kendi döneminin anlatılmasından daha hoşnut olacağı gibi bir fikirle hareket ediyor. Firdevsî'nin eski dönemleri, İran şahlarını ve kâfirleri anlatması, Mahmut'un çok da hoşuna gitmiyor. Çünkü Şarkiyatçılar tarafından Gazneli Mahmut mutaassıp bir Müslüman olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla dinî hassasiyeti yüksek olan birisi ve ayrıca tabi kendi döneminin anlatılmasını daha çok istemektedir. Bundan hareketle, rivayetlere göre, bu da tartışmalı bir konu, Firdevsî'ye beklediği kadar bir caize verilmiyor. Firdevsî de bundan rahatsız oluyor, Mahmut'a karşı bir hicviye yazıyor ve daha sonra da cezalandırılmaktan korkup kaçtığı söyleniyor. Ama daha sonra devlet adamlarının girişimleri ile Mahmut'un ona daha fazla caize vermek için harekete geçtiği, fakat Firdevsî'nin bu caizeye ulaşamadan vefat ettiği söylenilir. Gazneli Mahmut'un burada şairlere ne kadar önem verdiği hususu, başlığı altında bunu alabiliriz.

Gazneli Mahmut, şairleri himaye etmek istiyor, bunda çok istekli, çünkü o zamana kadar yazılmış eserlerde şairlerin himaye edilmesinin devletin yaşaması açısından, devletin büyük kitlelere anlatılabilmesi açısından önemli olduğu, yani şairlerin bir medya görevi gördüğü hususu, eski kitaplarda, öğüt kitaplarında sıklıkla belirtiliyor. Bundan hareketle nerede bir şair varsa Gazneli Mahmut o şair ile bir şekilde irtibat sağlıyor, ya Gazne'ye getirtiliyor veya buldukları yerlerden şiirlerini Mahmut'a sunuyorlardı. Her vesile ile şairler Mahmut'a kasideler sunuyorlar ve caizeler alıyorlardı. Hatta bu caizelerle zengin olan şairler de vardır. Ayrıca caizeler nakdî olmayabiliyor, aynî caizeler de olabiliyor. Mesela bir bölgenin akarının

şaire tahsis edilmesi, bir köyün kendisine bağışlanması, oranın gelirlerinin ona bağışlanması gibi hususlar gündeme gelebiliyor. Veya kumaşlar, hayvanlar, develer, köleler falan, bu tür hediyeler de söz konusu olabiliyor. Gazneli Mahmut'un böyle himaye ettiği yüzlerce şairden söz ediliyor. Tabii Gazneli Mahmut'un babası Sebük Tegin, oğluna hitâben yazdırdığı bir Pendnâme'si de var. Orada da işte hükümdarlık ile ilgili öğütler söz konusudur. Onlardan da Gazneli Mahmut'un oldukça etkilendiği, yararlandığı söylenebilir. Gazneli Mahmut bu yönüyle ilim adamlarını, şairleri himaye etmesi açısından gerçekten kendisinden sonraki tarihte hep yâd edilen bir şahsiyet olmuştur. İş bununla da kalmamış, kendisi bir velî derecesine çıkartılmıştır. Gazneli Mahmut'un böyle manevî bir yönü de söz konusudur. Gerçeklik açısından bunu söylemiyorum tabii. Yani Gazneli Mahmut dindar, işinin ehli, adaleti önceleyen, ülkesini müreffeh hâle getiren bir hükümdardır. Aynı zamanda, aslında, İran coğrafyasına Türklerin yerleşmesinde önemli katkıları olan bir hükümdardır. Bürokraside ağırlıklı olarak yerel İran unsurlarının olmasına rağmen kumandanlar arasında Türklerin ağırlıklı oldu-

ğunu görüyoruz, öte yandan da yeni Müslüman olan Türk boylarının Gazneli Mahmut tarafından himaye edildiğini, farklı yerlere yerleştirildiklerini görüyoruz ve bu cümleden olarak da Selçukluların, Gazneliler sayesinde batıya doğru açıldıklarını rahatlıkla söyleyebiliriz. Gazneli Mahmut onlara otlaklar, geniş yerleşim alanları veriyor, tahsis ediyor ve onları bir şekilde yerleşik hayata alıştırmaya çalışıyor, ama zamanla bürokrasi devleti

kuşatıyor yani her zaman olduğu gibi bu dönemde de devlet bürokrasisi, Mahmut'a tavsiyelerinde bazı hususlarda da bazı çekişmeler ileri sürerek Selçukluların hep geride tutulması yolunda çabaları oluyor. Buna rağmen tabii ki Selçuklular, Gaznelilerden aldıkları yerlere yerleştikleri gibi daha sonra da özellikle Gazneli Mahmut'un oğlu Mesut zamanında daha büyük coğrafyalar elde ediyorlar. Bu coğrafyaları genellikle Gaznelilerden talep ederek elde ediyorlar; ama daha sonra da bu alınan yerler yetersiz görüldüğü için, güçlendikten sonra, savaş yoluna da gitmeye başlıyorlar. Hatta Gazneli Mesut'un şöyle bir sözü var; *"Onlar bizden babam Mahmut zamanında pek çok yer istediler verdik; benim döneminde de ben onlara her türlü kolaylığı sağladım, ama bunlar kanaatkâr değiller, bu Türkmenler başımıza bela oldular..."* diye yakınıyor. Kendisi de bir Türkmen olmakla birlikte böyle bir dert yanışı söz konusu.

Selçukluların kendi içinde de Gaznelileri büyük bir devlet olarak gördüklerini görüyoruz. Onlara saygı gösterdiklerini ve gözleminde de biraz büyüklüklerini, çünkü bir bürokratik yapısı var, bir devlet geleneği var, teşkilatlanması var, ordusu var, sınıflar var, yönetici erkler var, diyelim. Bunlar çok yerleşmiş teşkilatlardır. Ama Selçuklularda bunların hiç birisi yoktur. Bu yüzden aşılmaz bir güç olarak görüyorlar. Kendi aralarındaki istişarelerinde de *"Biz Sultan Mahmut'la, Mesut'la baş edemeyiz, onlar büyük bir güç, biz bunları bırakalım batıya doğru gidelim, boş yerlere gidelim."* diyorlar. Bu boş dedikleri yerler de küffar memleketleri. Anadolu'nun doğuları, Kars bölgesi bu şekilde, Malazgirt Savaşı'ndan önce de pek çok yer aslında bu şekilde Müslümanlaşmış oluyor. Bunda da genel Gaznelilerin payı var.

Gazneli Mahmut'un dindar bir kişilik olması, âdil bir kişilik olması, efsanelere konu olmuş ve hikâyelere konulmuştur. Tarihî kaynaklara baktığımız zaman çok sayıda hikâyeye ve menkıbelere rastlıyoruz. Mevlâna'da da çok sayıda böyle vurgu var. Gazneli

Mahmut'a atıf var. Bunlardan birisi mesela Sultan Mahmut ve Ayaz hikâyeleridir. Bu çok farklı görünümelerde karşımıza çıkıyor. Mesela Ayaz denen şahsiyet efsane mi, gerçek mi? Ayaz'ın gerçek bir şahsiyet olduğunu biz Tarih-i Beyhâkî'den öğreniyoruz. Tarih-i Beyhâkî, Sultan Mesut dönemini anlatan bir kitaptır. Aslında öncesi de var, ama kaybolmuştur. Yani bazı ciltleri günümüze ulaşmamış; sadece Mesut dönemi ile ilgili olan bölümler bugüne gelebilmiştir. Orada mesela Sultan Mesut zamanında diyor ki; *"Babamın değer verdiği kişilerden olan Ayaz'a vezirlik verin!..."* Yani onu iyi bir göreve tayin ettiriyor kendisi iktidara geldiği zaman. Ayaz ismi orada geçiyor; babasının sevdiği bir şahsiyet olarak, o dönemde saygı gören, işte biraz yaşı da ilerlemiş olabilir. Onu tarih kitabında böylece yürüyoruz.

Ayaz, kaynaklarda samimiyet, dürüstlük, itaat ve insanın arkadaşlık etmekten hoşlanacağı bir kişi olarak anlatılıyor. Yüzünün güzelliği bazen anlatılıyor, Feridüddin Attar da böyle çok sayıda hikâyeye var. Mevlâna'da buna benzer hikâyeler var. Mevlâna'da daha çok dürüstlük, dirayet, işbilirlik konusunda Ayaz öne çıkarılıyor. Sultan Mahmut'un da liyakatli olan bu kişiyi el üstünde tuttuğu diğer vezirlerinden, danışmanlarından daha öncelediği anlatılıyor. Gazneli Mahmut'un böyle bir tarafı var.

Gazneli Mahmut'un Sûfiler ile ilişkisi konusunda elimizde çok sayıda veri vardır. Devlet adamları, hükümdarlar, Sûfilere çoğu zaman olumlu yaklaşımlar sergilemişlerdir. Moğollar bile Müslüman olmadıkları halde Sûfilere ayrı tutmuşlardır. Mesela Moğol istilası zamanında Sûfî dergâhlarına dokunmamışlardır. Dışarıda, şehir dışında olan böyle yerlere dokunmamışlardır. Bunlar, kendi hallerinde ibadet eden kişiler diye bakmışlardır olaya. Tabii bunun farklı yorumları var bu hususlarla ilgili. Olumlu ya da olumsuz görüşler var. Ben öyle bakmıyorum, bir tespit olarak söylüyorum. Moğollar kendilerine müşkül çıkarmayacak unsurlara çok fazla ilişmemişlerdir. Yani bir tekke şehir dışındaysa şehrin savunması ile doğrudan

irtibatı olmadığı için onlarla uğraşmamışlardır. Fakat şöyle bir şey söz konusu; Cemaleddin İsfahânî diye bir şair var, İsfahan dışında tekkesi var, Sûfî tarafı da olan bir kişi, ona ilişmemişler, ama sonra onu şehit etmişlerdir. Sebebi nedir? Şehirden kaçan insanlar, paralarını, onun dergâhına saklamışlar onları himaye etmiştir. Bu fark edilince acımadan hemen onu katletmişler. Aynı şekilde Feridüddin Attar da Moğol istilasının ilk zamanında şehit edilmiştir. Bunları da ayrı ayrı değerlendirmek gerekir.

Gazneli Mahmut da bir hükümdar olarak toplumda etkisi olan, toplum tarafından saygı gören dinî şahsiyetlere büyük önem vermiştir. Bunun stratejik tarafı da olabilir, kendi inançlarından kaynaklanan tarafı da olabilir; ama Sûfîler genellikle sonraki dönemlerde Gazneli Mahmut'u bir Sûfî olarak, hatta bir velî olarak, hatta bir kutup olarak, önemli bir Sûfî şahsiyet olarak, evliyaullahtan birisi olarak da görmeye başlamışlardır. Hatta günümüzde bile Mahmut'un efsanevî kişiliği devam etmektedir. Mesela geçen tesadüfen bir yerde gördüm; orada Peygamber Efendimizin Gazneli Mahmut'un rüyasına girdiği ve ona zikir, dua öğrettiği anlatılıyor. O duanın ne kadar faydalı olduğu, onu okursak şöyle olur, böyle olur şeklinde de izahatı yapılıyor. Kaynak olarak da Gazneli Mahmut'a dayandırılıyor mesela bir dua. Bunu da Peygamberimizin Gazneli Mahmut'a rüyada telkin ettiği ifade ediliyor. Böyle bir hüsn-ü kabul var Gazneli Mahmut konusunda, ama bazen de Gazneli Mahmut'a öğüt veren Sûfîlere de rastlıyoruz. Mesela Harakânî'nin bazı anekdotlarında Gazneli Mahmut'un ondan öğüt aldığını, hatta ilk başta biraz öğüdüne şaşırıldığını görüyoruz veya hafif rahatsız olduğunu; ama onun müstağniliği Şeyh'in müstağniliği karşısında da ona hayran olduğunu anlatıyor. Buna benzer pek çok şey var.

Kaynaklarda Ebu'l Hasan Harakânî'nin yanında Hâce Abdullah Ensârî, Ebu Said-i ebul Hayr gibi Sûfîlerin, Gazneli Mahmut dönemindeki onun çağdaşı olan Sûfîlerin de onunla irtibatının

olduğu belirtiliyorsa da tarih kaynaklarında çok net olarak bunları göremiyoruz.

Sözü daha fazla uzatmak istemiyorum, dikkat çekmekti benim amacım. Gazneli Mahmut, Mesnevî’de çokça anılan hükümdarlarından birisidir. Bu gözle Gazneli Mahmut’a bir daha bakmak lazım. Ama bir de tarih kaynaklarında, tarih kitaplarında Gazneli Mahmut ile ilgili olarak yazılmış eserler de var, Türkçe çalışmalar var. Bunlar da değerlendirilebilir. Gazneli Mahmut ile ilgili yapılmış çok sayıda çalışma var. Gazneli Mahmut’un Sûfîlerle ilişkisi konusunda makaleler var. Mesela *Gazneli Mahmut’un Mutasavvıflarla İlişkisi* diye bir makale var. *Gazneli Mahmut ve Ayaz* hikâyeleriyle ilgili makaleler var. Gazneli Mahmut ile ilgili anlatılan hikâyelerin tahliline ilişkin çalışmalar var. Mesnevî’deki hikâyeler arasında Gazneli Mahmut hakkında olan hikâyelerin çözümlemesine dair çalışmalar var. Bunları kısaca dikkatinize sunmak istedim. Benim ifade edebileceğim şimdilik bu kadar.

Teşekkür ediyorum, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Vaktinizi aldığım için de affınızı rica ediyorum, sürçü lisan ettiysem af ol, diyorum.

TYB KONYA'DA “GAZNELİ SULTAN MAHMUT” KONUŞULDU

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Konya Şubesi'nin konferanslar dizisinde bu hafta TYB Eski Genel Başkanı, şair-yazar Ankara Üniversitesi Rektör Yard. Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç Gazneli Mahmut'u anlattı.

“Şehre Sözümüz Var” anlayışı ile sürdürülen ve Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin de katkıları ile salgın tedbirleri çerçevesinde internet üzerinden sosyal platformlarda yayınlanan konferansta Prof. Kırlangıç, “Tarihi Şahsiyet Olarak Gazneli Mahmut”un Türk dünyasının en önemli devlet adamlarından biri olduğunu söyledi.

Gazneli Mahmut'la ilgili, edebiyat ve tasavvufu bağlantısı üzerinden gerek şahsiyeti gerekse dönemdeki çokça kültürel faaliyetlerin olduğunu masallar, hikâyeler, destanlar ve romanlar üretildiğini ifade ederek konuşmasına başlayan Kırlangıç, bu çalışmalarda tarihin başlangıç noktasına işaret edilmesi gerektiğini vurguladı.

KÜRESEL GÜÇ OLDU

Buhara'da miladî 971 yılında dünyaya geldiğini, babasının Memlûklülere komutanlık yapan Sebük Tigin olduğunu ve devrini düşündüğümüzde

çok güçlü bir devletin kurucusu olan Gazneli Mahmut'un hem tarihimizde hem de İslâm coğrafyasında büyük önem taşıdığını ifade eden Kırlangıç; "Memlûklülere Türkçeleştirilmiş şekliyle Kölemen deniyor. Abbasi döneminde askeri personel yönünden etkileri artan bir Türk unsur olarak görüyoruz. Gazneli Mahmut'un babası Sebük Tigin'de Samanlı hanedanında askerî idarî anlamda önemli görevler yapan bir komutandır. Sebük Tigin devrinde Gazne merkezli oluşan bu yeni gücün Mahmut'un Emir olmasıyla devlet haline gelip bölgesel güç olmaktan küresel güç olmaya doğru evrilip içinde doğduğu Samanlı saltanat coğrafyasında tek iktidar haline gelmeye başladı. Mahmut'un babası Türklerden olup annesi ise Fars hanedanına mensup bir prensistir. Bu açıdan Gaznelilerin İranla da bir bağı olduğunu görürüz. Mahmut gençlik yıllarından itibaren babasının devlet idaresine verdiği görevlerde çalışmaya başlamış ve özellikle savaşçılığıyla öne çıkmıştır. Samanlı yönetiminin emri altında da büyük görevler üstlenmiş, sonunda da Horasan yöresinin yöneticisi haline gelmiştir." dedi.

HİNDİSTAN FATİHİ SULTAN MAHMUT

Miladi 1000 yılında Halife'nin, Gazneli Mahmut'a 'Yeminuddevle ve Eminulmille' lakaplarını verdiğini ve Horasan bölgesinde yeni bir dönemin başladığını; Saffariler, Samanlılar ve Buğyeoğulları'nın İran asıllı, bir bakıma da Fars kökenli hanedan olduklarını, Türklerin İran'da, özellikle Horasan bölgesinde Mahmut devrinde hâkim olup siyasi iktidarı ele geçirdiğini, sefer ve zaferler sayesinde Mahmut'un Hindistan Fatihisi olarak anıldığını ve sultan nâmıyla anılan ilk emir olduğunu anlatan Kırlangıç; "Mahmut Hindistan'a yaptığı 17 önemli seferle bu büyük coğrafyanın İslâmlaşma sürecini başlattı. O dönemde Hindistan'da önemli bir İslâm nüfusu oluşmuş hatta küçük beylikler kurulmuştur. Hindistan fatihliği konusunda ileri sürülen farklı görüşler şahsiyetini önemsizleştirme amaçlı da olabilir. Bunu göz ardı etmemek lâzım. Hindistan'ın zenginliklerini sömürmek için bu seferleri yaptığını iddia edenler olmuştur ama Mahmut'un cihattan başka bir maksat taşımadığını, yaygın olan şirkle, putperestlikle mücadele amacıyla bu seferleri yaptığını savunanlar da vardır." dedi.

SERVETİNİ İLME ve SANATA HARCADI

Hindistan tapınaklarında ele geçirilen altın putların darphanede eritilerek paraya dönüştürüldüğü ve hazinenin bu sayede dolup taşıdığını, zenginliğin imar, ilim merkezlerinin geliştirilmesi kültür ve sanatın ihya edilmesi,

araştırmacıların, âlim ve şairlerin desteklenmesi, himaye edilmesi için kullanıldığını, Sultan Mahmut'un güçlü bir devlet ve devlet teşkilatı kurduğunu ve Samanlı devletinden devraldığı mirası iyi yönetip oradaki devlet adamlarının tecrübesinden yararlandığını, 1030 yılında da henüz 59 yaşındayken vefat ettiğini söyleyen Kırlangıç; "Gazne şehrini ihya edip kültür ilim sanat açısından büyük merkezler olan Nişabur, Semerkant, Belh Buhara gibi şehirlerle yarışır hale getirdi. Yörenin âlimlerini, şairlerini Gazne'ye davet etti. Dini kesimleri özellikle himaye etmiş, desteklemiş, imkân bakımından daha iyi duruma getirmiştir. Halkın dini yaşayışındaki hususları da önemseyip fakihler görevlendirmiştir. O dönemde Alevî tabiriyle anılan Hz. Ali soyundan gelen

Ehli Beyt mensuplarını el üstünde tutmuştur. Alevî tabiri o dönemde Seyyid ve Şerif olan kişiler için kullanılırdı. Hz. Hüseyin soyundan gelenlere Seyyid, Hz. Hasan soyundan olanlara da Şerif denirdi. Ehli Sünnete aykırı kabul edilen eğilimlere ve gayri müslimlere hoşgörülü değildi. Adalette son derece hassastı." dedi.

FİRDEVSİ'NİN ŞAHNÂME'Sİ

Firdevsi'nin Şahname adlı destanını 30 yılda peyde pey yazdığını ve Gazneli Mahmut'a takdim ettiğini anlatan Kırlangıç; "Gayesi İran tarihini canlı tutmak olan Şahnâme'den Sultan memnun olmamış ve Firdevsi'ye umduğundan daha az bir caize vermiş. Firdevsi de bundan memnun olmayıp daha sonra bir hiciv yazıyor.

Mahmut devletin büyük kitlelere anlatılabilmesi için şairleri himaye etmiş, bir anlamda onlardan medya görevi arzu etmiştir. Şairler her vesileyle sultana kaside sunup caize almışlardır. Hatta bundan zengin olanlar da

vardır. Sadece nakdî eğil aynî hediyeler de vermiştir. Bürokrasinin devleti kuşatma hadisesi, o dönemde de yaşanmıştır. Sultan Mahmut, birçok hikâyeye de konu olmuştur. Hz. Mevlâna'nın Mesnevî'sinde Gazneli Mahmut'a çok sayıda atıf vardır. Bunlardan Sultan Mahmut ve Ayaz hikâyeleri dikkat çekicidir. Ayaz'ın gerçek bir şahsiyet olduğunu Tarihî Beyhâkî'de görürüz. Sultan Mesut'un 'Babamın değer verdiği kişilerden olan Ayaz'a vezirlik verin' diye de bir emri

var. Demek ki Ayaz gerçek bir şahsiyettir. Ayaz, samimiyet, dürüstlük ve insanın arkadaşlık etmekten hoşnut olacağı bir kişi olarak anlatılır. Bu hikâyeler Feridüddin Attar'da da vardır.

SULTAN'A ÖĞÜT VEREN SUFİLERE İLİŞİLMEDİ

Müslüman olmayan Moğollar bile Sufilere ilişmediler. Moğollar kendilerine müşkül çıkarmayacak olanlarla uğraşmadı. Kemalettin İsfahani'nin şehir dışındaki dergâhına da önce ilişmedikleri halde şehirden kaçanların para ve altınlarını onun dergâhına sakladıklarını anlayınca şehit ettiler. Feridüddin Attar'ı da işgalin ilk günlerinde şehit ettiler. Sufiler, Gazneli Mahmut'u bir sufi, bir evliya hatta kutup, evliyaullahtan bir zat olarak gördüler. Peygamber Efendimizin Gazneli'nin Mahmut'a rüyasında bir dua öğrettiğiyle ilgili bir bilgi okudum. Onunla ilgili böyle bir hüsnü kabul var. Gazneli'nin öğüt aldığı sufiler de var. Harakani de Sultanın kendisinden öğüt aldığını, hatta ilk başta bazı öğütlerinden rahatsız olduğunu anlatır. Hacı Abdullah Ensari ve Ebu Seyyid Ebul Hayr'da bu sufilerdendir." dedi

Mesnevî'de de zikredilen Gazneli Mahmut ve Ayaz hikâyeleri üzerinde çözümlene çalışmalarının sürdüğü bilgisini de veren Prof. Dr. Hicabi Kırılancık, programının sonunda TYB Konya Şubesi'ne de salgın döneminde araliksız programları ve faaliyetlerini sürdürdükleri için teşekkür etti.

#şehresözümüzvar

19. y.y. Romanında
**DUYGULARIN
SEKÜLERLEŞMESİ**

Konuşmacı
Dr. Ferhat ÖZKAN

05 ARALIK
2020
SAAT: 14.00

facebook/TYB Konya Şubesi
youtube/TYBKONYA
instagram/tyb_konya

**CANLI
YAYIN**

Yöneten: Sadık GÖKÇE

KATKILARIYLA

TÜRKİYE
YAZARLAR
BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

Dr. AHMET FERHAT ÖZKAN

-ÖZGEÇMİŞ-

Ahmet Ferhat Özkan, 1981’de Rotterdam’da doğdu. 2003’te Mimar Sinan Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Yüksek lisansını aynı üniversitede tamamladı. “Türk Romanında Duygular (1872-1901)” başlıklı tezi ile Necmettin Erbakan Üniversitesinde doktora eğitimini tamamladı.

Logosoloji (Raskol’un Baltası, 2013) ve *Yoksunlar* (YKY, 2016) adlı iki öykü kitabı bulunan Özkan, hâlen aynı üniversitede araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

19. YÜZYIL TÜRK ROMANINDA DUYGULARIN SEKÜLERLEŞMESİ

19. yüzyıl Türk romanında duygular konusu, benim aynı zamanda doktora konumdu ve bu çalışma, bu dönemin romanlarında duyguların daha seküler bir nitelik kazandığı sonucuna ulaşmıştı. Bugün sizlere, bu konuyu elimden geldiğince aktarmaya çalışacağım.

Elbette böyle bir başlık, daha en baştan, duyguların evrensel olup olmadığı, değişip değişmediği, gibi soruları da beraberinde getiriyor. Bir de bunun üzerine sekülerleşmesi konusu var. Bu çalışmanın çıkış noktasını anlattığımda, bu duyguların değişimi, sekülerleşmesi konusuna da bir açıklık getirebileceğimi düşünüyorum. Bu başlangıç noktası veya çekirdek diyebileceğim şey ise Recaizade'nin meşhur romanı *Araba Sevdası*'nda geçen bir cümledir. Biliyorsunuz, orada aşırı Batılılaşan bir *Bihruz Bey* karakteri var. Bu *Bihruz Bey*, kendince âşık olduğunu zannedip birtakım hülyalara kapılıyor. Burada devrin çok ötesinde bir anlatım tekniği

kullanan Recaizade de onun zihnini parçalı bir şekilde veriyor. Yer yer Fransızca konuşuyor *Bihruz Bey*'in zihni, bilinci. Kırık bozuk ve hatalı bir Fransızcadır bu. Çünkü *Bihruz Bey* gerçek Batılı değil, eğitimi de nâkıs ve hatta yok. Batının şekil kısmına takılmış ve kendi kendine bu aşkını da düşünürken Fransızca konuşmaya başlıyor. Recaizade, bu sırada, devrinin çok ötesinde kullandığı bir bilinç akışı tekniği ile şöyle diyor:

"... fakat, *Bihruz'un aşkı da Fransızca öğrenmişti...*" Yani artık kişilerin Fransızca öğrenmesini, insanların Fransızca öğrenmesini geçerek bir duygunun da Fransızca öğrendiğini görüyoruz. O halde duygular, bir şeyler öğreniyorlarsa, belli birtakım formasyonlardan geçiyorlar ve şekil değiştiriyorlar, demektir. Bu, aynı zamanda Tanpınar'ın, "*Modern Türk edebiyatı bir medeniyet kriziyle başlar*" cümlesine, o meşhur cümleye de atıf yapmamızı gerekli kılıyor. Çünkü o medeniyet krizi, düşünceleri, bilinçleri değiştirdiği gibi acaba duyguları da değiştirmiş midir? Benim ilgimi çeken soru buydu ve bunların sonunda ulaştığım bazı sonuçlar da duyguların epistemolojik temellerinin değiştiği, yani dinî saiklerden sıyrılıp yeni saiklere, yeni güdülere, farklı motivasyonlara ve dışavurumlara sahip olduğu yönündeydi. Şimdi bunları biraz açıklamaya çalışacağım.

Bu açıklamayı, tabii her duygu üzerinden yapmamız mümkün değil. Kaldı ki, nelerin duygu olduğu, nelerin duygu olmadığı konusu uzun bir konudur. Hatta bu sorun, karışık da bir literatüre sahip aynı zamanda. Çünkü bir taraftan duygularım var *afekt* denilen, bir taraftan his var, bir taraftan duygu var, bir taraftan ruh hâli, *hâlet-i rûhiye* dediğimiz durumlar ve bunları karşılayan terimler var. Bunları birbirlerinden nesnel bir şekilde ayırmak kolay bir iş değil, psikoloji sözlüklerinde kimi ihtilaflar mevcut. Yine de, "*duygu*"nun artık bilimsel bir kategori hâline gelmesiyle birlikte, ki bu da bir tarihsel süreci ifade ediyor ve bu da 19. yüzyıl içinde olan bir şey, William James ve Darwin'in çalışmaları ile başlayan, Antik

Yunan'dan gelen *pathos*'un yavaş yavaş *emotion*'a dönüşmesi, bir duygu hâline gelmesi, psikolojik bir kategori hâline gelmesi ve en azından ele avuca gelir bir bilimsel kategori hâline gelmesi, ayrı bir konudur. Buralara girmeden, biraz önce anlattığım değişimi kabaca dört duygu üzerinden gösterebileceğini düşünüyorum. Bunlar *umut*, *aşk*, *acıma* ve *kıskançlık* duygularıdır.

Umut'la başlarsak eğer, zaten Tanzimat romanının aslında bir *umut*'un sonucu olduğunu da söylememiz gerekir. Tanzimat yazarları, aynı zamanda bu devrin aydınları ve toplumu değiştirmeyi umuyorlar. Yani yeni bir toplum tasavvuru vardı bunlarda ve roman, özellikle Ahmet Mithat için, toplumu şekillendirme aracıydı. Ahmet Mithat'ın da bunda ne denli başarılı olduğunu biliyoruz. Çünkü Ahmet Mithat sayesinde *okuma saati* diye bir kavram İstanbul şehir hayatında oluşmuştur. Ahmet Mithat, romanlarını yazıyor, gazetesinde tefrika ediyor, akşam hane halkına okuma bilen bir kişi bunları okuyor ve hane halkı da bunları dinliyor. Günümüzde pembe diziler nasıl bir merakla izleniyorsa, bu tefrikalar da aynı merakla takip ediliyordu. Hatta bir tefrikadaki olayın değişmesi ya da ne olacağı gibi konularda halk, Tercüman-ı Ahval önünde toplanıp gösteri yapıyor. Büyük ilgi uyandırıyor bu romanlar. Bu da Ah-

met Mithat'ın toplum üzerindeki etkisini gösteriyor. Refik Halit bunu çok güzel anlatır. Yine Tanpınar *okuma saati* kavramını kullanarak, Ahmet Mithat'ın toplum üzerindeki etkisini gösterir. Artık bu tartışılacak bir durum değil, ama şurayı vurgulamak gerekir ki, bir umudun artık var olması zaten bir sekülerleşmeyi de beraberinde getiriyor.

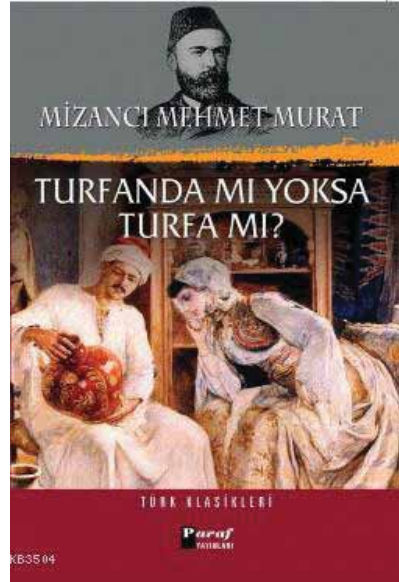
Şerif Mardin'in çok önemli bir makalesi, *Türk Islahatçılarının Zihin Dünyaları* başlıklı makalesinde artık orada

Tanzimat aydınlarının, devam eden devr-i daimden, kurtulmak bir gerektiğini söylediklerini belirtir ve bu feleğin çemberinden çıkma teşebbüsüne özellikle vurgu yapar. Artık mutlak kaderden sıyrılmak, mutlak kaderin o zincirini kırıp yeni bir uyanış, yeni bir umut besleyebilmek, bu anlamda zaten başlı başına seküler bir durumdur. Ali Suavi'den örnekler verir, Namık Kemal'den örnekler verir. Artık Sünnî akidede tasavvufa da çok yaklaşan bu dünyaya bakış hâlini pasif bulan Tanzimat aydınları, yeni bir öneri getirirler. Ahmet Mithat zaten yeni bir toplum tasavvurundadır. Yeni bir birey hayal ediyor ve bunu romanlarında somutlaştırıyor. Peki, bu somutlaştırdığı şeylerin başat özellikleri nedir? Öncelikle baktığımızda iktisadî bir umut görüyoruz. O devrin hâkim inanişına göre dünyaya çok fazla önem vermemek, birikim yapmamak gibi değerler baskınken artık Ahmet Mithat, sermaye oluşturmak, neredeyse artık kapitalist diyeceğimiz kimi umutları besleyen tipler oluşturur. Bunların en başında geleni de *Felâatun Bey ve Râkım Efendi* romanındaki *Râkım Efendi*'dir. Bu ideal tip, birçok romanda görülür. *Râkım Bey* gibi alt orta sınıf diyebileceğimiz ama hiçbir zaman aslında tamamen sefaletten gelmeyen, iyi kötü akşam yatacak bir yeri olan, yemeğini yiyebilen, iyi kötü okula gidebilen veya kendini bir şekilde yetiştirme imkânına sahip bireylerdir bunlar başlangıçta. Bu ileride önem kazanacak, o yüzden burayı vurguluyorum. Bu bireyler çok çalışarak, tamamen dünya için çalışarak -ki o dönemin inanişına, hâkim anlayışına ters bir durum- sürekli sermaye edinirler ve umutları sürekli bu dünya ile ilgilidir. Bunlara kabaca *burjuva umutlar* diyebiliriz.

Ahmet Mithat'ın romanlarında hiçbir zaman işte felsefî tefekkürde bulunan başka türlü kaygılara, endişelere boğulan bir tip göremeyiz. Sürekli aktif bir tip görürüz. Sürekli para için çalışır, kazanır, başarılı da olur ve bunun tersinde de tabii zıt bir karakter *Felâatun Bey*, bu da Batılılaşmayı yanlış anlamıştır. Osmanlı tipi Batılılaşma o değildir, *Râkım Efendi*'ninki gibidir ve her zaman daha fazla

kazanmayı umar. İşte bu da aslında bir dünyevileşmenin tezahürüdür. Diğer yandan Ahmet Mithat bir romancı olduğu gibi bir iktisatçıdır da. *Adam Smith*'i okuyor falan ama diyor ki bizim Osmanlı'daki hâkim olan ekonomik düzende bunlar çok uygulanamaz, işte başka iktisatçılardan da kitaplar okuyor ve kendisi bir model öneriyor. Yani iktisata çok kafa yoran bir insan ve burada da mesela Osmanlı esnafına ve dönemin ticaret erbabına sigortayı özellikle tanıtıyor. Ticaret erbabı da aslında Osmanlı'nın Türk nüfusundan değildir, Ahmet Mithat da bundan çok yakındır. Türklerin kendilerine has bir sınıf oluşturamamaları, bir burjuva sınıfı, tabii ki burjuva demez ama, oluşturamamalarından yakındır ve bu anlamda da bu kapitalist ekonomiyi de tanıtır. İşte bunun en önemli öğelerinden biri de sigortadır. Sigorta aynı zamanda umudun tam tersi diyebileceğimiz bir endişe, gelecek endişesidir. Çünkü *umut*, aslında bir duygu olduğu kadar bir erdemdir de. Aynı zamanda bir dinî duygudur. Mesela Aquinalı Thomas'da, Aziz Augustinus'da bu Tanrı'dan ümidi kesmek, aynı İslam dininde olduğu gibi, çok hoş görülen bir şey değildir. Stoacılar da her zamanki gibi orta yolu benimsiyorlar. İslam dininde ise Kuran'da da geçen "*Allah'tan umudu sapkınlardan başka kim kesebilir ki...*" (Hicr: 56) ayetine göre de, Tanrı'dan umudu kesmek bir günah olarak addediliyor, ama tabii Ahmet Mithat'ın umudu bunun çok karşısında bir umuttur. Bundan çok farklı bir umuttur. Endişesi de aynı şekilde... Nedir bu endişe? Var olan tüm sermayenin, kapitalin yok olması endişesidir. Halbuki tasavvuf inancına göre de Allah'tan gelen yine ona gider ve var olabilecek bir tehlikeye karşı bir önlem almak aslında

çok hoş bir durum değildir. Fransız tarihçi Lucien Febvre bunu çok açıklar. Sigorta ile artık insanların kendi yapıp etmelerinde tanrısal boyuttan dünyevî boyuta inmeleri söz konusudur. Bu da bize bir ışık tutuyor. Ahmet Mithat'ınki de budur. Tabii çok yüksek sesle dile getiremiyor, ama yaptıklarınız, ettikleriniz bir gecede harap olsun istemiyorsanız sigorta yaptırın. Yani tevekkül artık bir kenarda, tevekkülden öte, tevekkül yetmez, bir de sigortalayalım bunları. Elbette uzaktan bakınca Ahmet Mithat'ın çok böyle dinî bir aurası olabilir ilk bakışta, ama birazcık didiklediğimizde Ahmet Mithat'ın bize dikte ettiği o burjuva karakter, bize dikte ettiği o umut, gördüğümüz gibi gayet günümüz kapitalist dünyasına uygundur ve bunların temelinde dinî olandan bahsetmek çok zordur. Bu dönemde, bundan ayrılan bir umut eğer varsa, yani Ahmet Mithat'takine benzemeyen, örneğin Osmanlı'yı cihanşümül bir devlet haline getirmek, Allah'ın ayetini yeryüzüne hâkim kılmak gibi bir amaç, Mizancı Murad'da vardır. Tek bir eseriyle, *Turfanda mı Yoksa Turfa mı* romanında tamamen burada o da Ernst Bloch'un *Umut İlkesi*'ne oldukça benzeyen, buradakine oldukça paralellikler gösteren, tabii kronolojik olarak mümkün olmasa da paralellikler gösteren bir umut görürüz. Eğitilmiş, sürekli beslenmiş, olgunlaştırılmış bir umuttur bu, fakat Ahmet Mithat'ta böyle değildir. Bu da aslında en başta söylediğimiz yere getiriyor bizi. Duygular evrensel midir, değil midir? Bir taraftan bunu hep hatırlatmak istiyorum, duygular evrenselliği veya değişime açık olup olmadıklarına dair somut verilerden biri işte burada da ortaya çıkıyor. Benim benimsediğim görüş ve üzerinde benim düşüncelerimi oturttuğum görüş, duyguların bir sosyal inşa sonucu oluştuğlarıdır. Bunu da Tanzimat romanı hem çok güzel gösteriyor. İlginçtir, umut da çok ilginç bir şekilde hep bir yapı metaforu ile anılmış 19. yüzyıl romanında. Hep orada işte mebnâ-yı ümit, serâçe-i ümit yıkılır, inkıraza uğrar, diye bahsediliyor. İnsan eliyle inşa edilen bir yapıdır umut. Bu anlamda da yine dünyevileşmiştir denebilir. Bu dönemdeki umutlar, Ahmet Mithat'ın burjuva umutlarıdır, sonra Mizancı

Murad'ın o umut ilkesi olarak ikinci bir kategori, tek başına bir eserle olsa bile, diğerlerinden ayrılır. Tabii bir de tabii Servet-i Fünûncuların kırık umutları var. Biliyorsunuz, Halit Ziya'nın meşhur romanı *Kırık Hayatlar*, diğer romanlarında da hep kırık hayatları anlatmıştır. Ondaki umutlar da yine *kırık umutlar*'dır. Ahmet Mithat'inkiler gibi başarıya ulaşmaz. Sürekli bilinçli bir şekilde beslenemez. Sonunda hep böyle bir yokluğa, sefalete, hiçliğe doğru gider. Umut bahsini bu şekilde özetleyebiliriz. Dediğim gibi unum, kabaca eğer söylersek zaten başlı başına burada bir dünyevileşmiştir. Artık bir şeyler umut edebilmek, yeni bir insan, yeni bir birey, yeni bir toplum hayal edebilmek, zaten o feleğin çemberinden kurtuluşu, kurtuluş ümidini, arzusunu, ifade etmektedir.

İkinci olarak değinmek istediğim duygu, *umut*'tan sonra *aşk* duygusudur. Burada bariz bir kırılma var. Divan edebiyatında, tabii ki amacım benim edebiyatları karşılaştırmak değil, ama sonuçta bir gelenek ve bu geleneğin içinde kalıplaşmış bir aşk anlayışı var. Nedir bu: Âşık ve *mâşuk*. Âşık acı çeker, *mâşuk*'a kavuşamaz. Bundan dolayı da içten içe bir haz duyar. Zaten kavuşmak diye de bir şey yoktur. Namık Kemal'in Divan edebiyatındaki kadın, sevgili tipini karikatürize ettiği bir yazısında kirpikleri mızrak, beli kıldan ince, yüzü bembeyaz gibi böyle bütün mazmunları bir araya getirip karikatürize ederek bir ucubeye dönüştürdüğü bir kadın tiplemesi vardır. Aynı şekilde bu kadına duyulan aşkı da yine o mazmunlar üzerinden kalıplaştırabiliyoruz. Biraz önce kabaca söylemeye çalıştığım gibi yani işte âşık ve *mâşuk* arasındaki ilişki bellidir, ama roman türüne geldiğimizde artık bu aşk türünün sokağa indiğini görürüz. Bu kalıplar kırılır. Örneğin Ahmet Mithat yine bu devrin en önemli romancısıdır. Hacim bakımından da etki bakımından da yer bu devir arasındaki romanların yüzde yetmişini oluşturan kişi Ahmet Mithat, ilk örnekleri veren, artık âşık ve *maşuk* ifadesini kendisince sorunlu bularak âşık ve âşıka ifadelerini kullanır. Yani burada bu edilgen ve etken durumu yıkarak bir eşitlikçi durum kurmaya çalıştığını da

görüyoruz. Tabii yer yer âşık ve *mâşuk*'u kendisi de kullanır ama böyle bir dikkati göstermesi de önemlidir. Artık o ucube kadın yerine de kadının kendisi de girer ve konuşur, olayların içindedir, bir iradesi, maalesef kısmen olsa da, bir iradesi vardır. Bedenleşmesi de kısmendir. Örneğin cinsellik yoktur, kadın bedeninin bir şekilde donuklaştırılarak verilir. Ahmet Mithat'ta mesela erotik sahneler vardır kanın vücuduna dair, ama bu sırada kadın muhakkak uykudadır. Yani canlı değildir. Bu çok ilginçtir. Bir kadın güzelliği anlatılırken yine heykelden yararlanılır. Burada artık o kadar da insanileştirmekten bir çekinme, devrin ahlâk kurallarından çekinme olduğunu düşünüyorum. Yani kadın vardır, ama bir yere kadar vardır. O erotizm falan bir yere kadar gelir. Taşlaşmış ya da uyuyor bir şekilde verilir. Tanpınar'ın şöyle bir tespiti var. Aşk bahsinde; *"Yeni insan tipi ilk defa kendisini Felâtun Bey ile Râkım Efendi romanında Felâtun Bey, Canan'a karşı olan hisleri üzerinde bir irade gösterdiğinde gösterir"* der. Yani aşkın kaynağına dair burada yine önemli bir kırılma, bir değişim, dünyevileşme görüyoruz. Çünkü bundan önce aşk; ki Tanzimat romanında da hâkim olan, aslında Ahmet Mithat'ta da bir yere kadar budur. Ahmet Mithat hakkında bir şey söylerken de aslında her zaman bir dipnot düşmek, ya da bir parantez açmak gerekebilir. Çünkü Ahmet Mithat, bir döneme kadar materyalist görüşlere oldukça yakın, bunları takip eden, hatta *Dağarcık* dergisinde bunları okurlarına tanıtan ve gördüğü tepkiler üzerine de gazetesi kapatılan bir isimdir. Menfa sonrasında, sürgüne gönderilince tamamen artık başka bir Ahmet Mithat görüyoruz. Daha devrin iktidarıyla artık barışık görünen, o değerlerle hiçbir zaman çelişmemeye gayret eden, padişahının sözünden çıkmayan bir Ahmet Mithat vardır. Yoksa Ahmet Mithat aslında aşkın kaynağına dair, onun yaşanmasına dair de menfa öncesinde çok farklı görüşlere sahiptir. Ama biz genel Ahmet Mithat çizgisini oluşturan menfa sonrasında baktığımızda orada aşkın insan iradesinin dışında olduğu yani aşkın Tanrı'dan insanlara bahşedilen bir durum olduğunu, eğer bir insanın bir mağaraya kapatılsa

bile çıkar çıkmaz âşık olabileceğini görürüz. Hatta Fatma Aliye’de bunun karikatürize bir anlatımı da var. Yani kendisi bir şeyler çizip ona bile âşık olabilir. Çünkü aşk, insana Tanrı’dan verilmiştir. Peki, bu ne zaman kırılır, bunun kırılması biraz daha geçtir. Nâbizâde Nâzım’a kadar gidiyor. Çünkü Nâbizâde Nâzım, *Sevdanın Elektrikiyete Tabiyeti* adlı bir makale yazıyor ve romanlarında aşkın Tanrı tarafından bahsedilen bir durum, bir hediye olmadığını ve onun sonrasında eğitilen, öğrenilen bir duygu olduğunu söylüyor. İşte bu aşkın büyük ölçüde sekülerleşmesi biraz da burada gerçekleşiyor. Çünkü bundan önce Divan edebiyatında gördüğümüz aşk anlayışı ilk önce Ahmet Mithat’ta bir kere değişti. Eşitlik geldi. Sonra da Nâbizâde Nâzım ile birlikte onun bir ilahî tarafı soyutlandı. Birtakım vücuttaki etkileşimlerin sonucu ve bunun da sebebi efkâr, düşünceler, olduğu söylendi. Yine bu önemli bir kırılma noktası, yine bir sekülerleşme noktasıdır.

Diğer bir duyguya gelecek olursak; *kıskançlık* duygusu. Hemen aşkın ardından ona geçebiliriz. Bu Batılılaşmanın en travmatik taraflarının görüldüğü duygu belki de *kıskançlık*’tır. Bir taraftan da kıskançlık, aslında şemsiye bir kavramdır. Yani içinde *haset*, *gıpta*, *gayret* gibi başka duyguları da barındıran bir duygudur. Cenap Şahabettin de bir yazısında; yani tek bir kavramla biz kıskançlık

deyip geçiyoruz, ama işte *gipta var, haset var, gayret var*, diyerek bunları açıklıyor. Şu aşamada ben, *kıskançlık* ve *haset* üzerinde durmak istiyorum. İki arasında da şöyle bir ayrım çizebiliriz. *Kıskançlık*, üç kişilik bir duygudur, ama *haset* iki kişilik bir duygudur. Biraz ayrıntılarına indiğimizde, bu üç ve iki durumu görürüz. *Haset*, bizim konumuz bağlamında artık toplumsal bir duygu olarak incelenmeye daha elverişlidir. Çünkü Batı'ya karşı duyulan bir haset var. Bunun kendisini gösterme biçimleri var, ama ilk önce *kıskançlık*'a değinecek olursak; kıskançlık, artık kadının toplum hayatına bir parça bile olsa katılımıdır. Veya Batı medeniyetindeki kadının Osmanlı'da birazcık böyle somutlaşmış, "ya bak böyle de oluyormuş" diyerek yaşadığı bir travmayı da gösteriyor. Osmanlı'da, özellikle de Ahmet Mithat bunu bilinçli olarak yapıyor, bana göre. O toplumsal *haseti* örtmek için Batı'nın aslında kıskançlık duyma erdemi-ne, Ahmet Mithat jargon ile söylersek, bunu bir erdem olarak konuşursak, bu erdemden yoksun olduğunu söylüyor. Biz sürekli de bunu romanlarında arka arkaya okuduğumuz zaman görüyoruz. Bu konudaki en önemli eserlerinden *Karnaval*'da "...köpekler, kediler işte türlü hayvanat kıskanırken Avrupalılar kıskanmaz" ve ondan sonra da yine birazcık böyle fazla Batılılaşmış tiplerden yararlanarak onların da aslında Avrupa'da kıskançlık olmadığına dair sürekli diyaloglarına, alt

metinlerine yer vererek böyle bir görüşü pompalıyor gibi görünür. Mesela şöyle bir hikâye geçer. Adam işte Fransız biri, arkadaşlarıyla akşam buluşmuştur, canı çok sıkındır. *"Ya niye bu kadar canın sıkkın?" diye sorduklarında; "Sorma işte benim hatun, sevgilisiyle kavga etmiş, ben de onları barıştırmaya kadar akla kararı seçtim..." "Hadi ya, senin de işin çok zormuş..."* derler. Mesela bunu araya özellikle sıkıştırır.

Yani Avrupalı erkekler kadınlarını kıskanmazlar, onların âşıkları olduğunu bilirler, hatta onların aralarını yaparlar, gibi sürekli bu verilir. Örneğin işte Fransa'da, Paris'teki ahlâksızlıkları abartarak anlatır. Hatta *Ahbâr-ı Asâra Tamim-i Enzâr*'da belirtir. Avrupa romanının devr-i şehvanisi diye bölümde işte Avrupa'nın Paris'in bir zamanlar ne kadar ahlâksız olduğunu romanlar üzerinden de gösterir ve orada kendisince sosyolojik bir bilgi de verir. Der ki işte, "... şu tarihte Paris'te doğan çocukların dörtte biri gayrimeşruydur" der. Bunu artık Fransa'nın, Paris'in ahlâksızlığını göstermek için söyler. Gerçekten de dediği gibidir, ama şöyle bir fark vardır; o sadece Paris'te olmuştur ve bir ya da tam zirveyi yakaladığı zaman Ahmet Mithat hemen yargıyı, hükmü verir. Zaten Paris dışında böyle bir kayıt yoktur, kayıt vardır, ama böyle bir bilgi yoktur. Ahmet Mithat bunu ballandıra ballandıra anlatır. Bunu hasetle şöyle ilişkilendirebiliriz. Artık Avrupa karşısındaki o teknik yenilmişlik duygusunu, haseti bir şekilde ahlâken örtmek için bu yollara başvurur. Ama aslında Ahmet Mithat da içten içe Avrupa'da tabii ki kıskançlık olduğunu bilir ve bir yerden sonra da bunu düzeltir. İlk önce bu görüşü spekülasyona vardırıktan sonra arada da hani bunu da demedim olmasın diye işte mesela *Karnaval* romanında bir ara başlık var. *"Avrupa'da Dâhi Kıskançlık Var imiş."* Yani bunun var olduğunu da gösterir, ama diğer tarafı da her zaman bilerek pompalar.

Jale Parla'nın bir tespiti var, *Babalar ve Oğullar* kitabında diyor ki; "*Tanzimat romancısı bir baba arayışı içindedir. Tanzimat zaten romanlarındaki ideal karakterler tipler de her zaman babasızdır-lar, yetimdirler...*" gibi. Tabi Jale Parla'nın bu yargısı kendi değerini koruyan bir yargıdır, ama şunu da söylemek gerekir; Tanzimat romancıların bir baba figürüne tahammülleri yoktur. İsteselerdi pekâlâ kendileri de bu baba figürünü kurabilirlerdi. Onlar için bunu birazcık ayrıntılı anlatmam gerekir aslında, ama Batı karşısında duyulan *haset*, orada ana olan, Batı tarafından sürekli taciz edilen, artık üstün gelen Batı'ya karşı duyulan bir haset var ve orada da böylesine bir ilişki mevcuttur. Bu ilişkiyi birazcık psikanalitik terimle, özellikle Melanie Klein'la açıklamam gerekir. Fakat şu an vakit olmadığı için buraya girmiyorum. Ama özellikle kıskançlık bahsinde daha başka şeyler söylemek istiyorum. Özellikle bahsetmek istediğim şey kıskançlığın Avrupa'da olmadığına dair bir yargının da Tanzimat romanında Ahmet Mithat tarafından sürekli beslenmiş olmasıdır. Ahmet Mithat da aslında gayet de Batılı değerlere uygun bir şekilde yaşayan, işte her cumartesi günü ailesi ile birlikte sofraya kuran, başka örnekleri de var, bir insan. Ama işte devrin, iktidarın değerleri ile çatışmamak adına ve Osmanlı hâkim görüşüyle de çok fazla çatışmamak adına burayı biraz abarttığını söyleyebiliriz.

Acıma duygusunda da yine Ahmet Mithat'ın bir manipülasyonu var. Şimdi burada sekülerleşme ne anlamda oluyor, merhamet ve acıma kavramları arasındaki o farkla, çünkü merhamet, 19.yüzyıl Osmanlı düşüncesinin, o devrin Tanzimat romanının üzerinde yükseldiği o dini yapı epistemolojide çok önemlidir. Kuran'da çok fazla geçiyor ve merhamet dinî bir duygudur. Ama Tanzimat romanında bu acıma duygusu kökenlerini ne kadar dinden alıyor veya dinî kaynaklardan alıyor, bu bambaşka bir tartışma konusudur. Örnek verebiliriz. Mehmet Celal'in *Bir Kadının Hayatı* romanında, ki Mehmet Celal, devrinde çok ilgi uyandırmıştır. Bugün için baktığımızda biraz geri planda kalmış ama o devrinde önemli bir

etkisi olan bir yazardır. Onun en önemli romanlarından *Bir Kadının Hayatı*'nda, 60-70 yaşlarında bir adam, henüz çocuk yaşta denebilecek bir kızı odalık olarak almak ister ve onun daha Osmanlı aydınının zihnine yakın olan oğlu karşı çıkar. Ama bu karşı çıkışta hiçbir zaman "*Allah rızası için böyle yapma!*" diyemez. Çünkü devrin örfî hukukuna göre bu gayet normaldir. Ama artık Aydınlanmacı değerlerle zihni şekillenen bu genç, bunu başka yollarla önlemek ister. Fakat önemli olan burada o kıza duyulan acıma/merhamet, duygusunun kökenini dinî bir kaynaktan almamasıdır. Aynı şekilde esaret duygusunda da yine böyle acıma ve merhametin kaynaklarına dair değişimi görürüz. Esaret, artık aydınlanmacı değerlerle birlikte ayıplanan, kınanan bir durumdur. Ama yine dinî referanslarla buradaki şeylere acındığını, merhamet edildiğini göremiyoruz. Veya aynı şekilde *yoksulluk*, Ahmet Mithat'ta, en başta söylediğim, *umut* kavramını anlatırken, ideal tiplerin hiçbir zaman toplumun en alt tabakasından gelmediği, gene yine alt orta sınıf diyebileceğiniz bir yerden geldiğini söylemişim, hep ondan sonra para kazanmak isterler ve hiçbir zaman da o sert, toplumsal koşullara Ahmet Mithat'ta maruz kalmazlar. Bu maruz kalmalarını nerede görürüz, Halit Ziya'da görürüz. Artık burada cami avlusunda iki ay boyunca para dilenen bir kızın sonunda cami avlusunda hiç kimse tarafından eline bir kuruş para verilmediğini ve caminin Müslüman cemaatinin yardım eli uzatmadığı için de kızın kötü yola düştüğünü görürüz. Yani Ahmet Mithat'ta, yoksulluktan dolayı bir merhamet etme gibi bir durumu göremiyoruz. Ahmet Mithat'ı bu durumla hiç mi hiç ilgilendirmemiştir. Padişah'ın himayesinde olan bir coğrafyada yoksulluk olamaz ona göre. Daha doğrusu bunu göstermek istemez. Aynı durum günümüzde de mevcuttur elbette. Ahmet Mithat'ı ilgilendiren orta sınıfın daha çok para kazanmasıdır. Ama Halit Ziya'da böyle değildir. Aynı şekilde *Sergüzeşt*'te de tam da Yeni Cami önünde Esirci Hacı Ömer, esir kıza çok kötü davranır. Yani caminin bir merhamet mekânı olduğunu göremeyiz.

Ahmet Mithat'ta zaten göremiyoruz. Halit Ziya'da da tam tersi bir durum var. Artık acınası duruma, oradan da kötü yola düşen kız çocuğuna, dinî kaynaklı bir merhamet duyulmadığı için oralara kadar düşer. Yine aynı şekilde bu kötü yola düşmede, kabaca söylersek, 19. yüzyıl romanında gördüğümüz duygu, dinî saikli merhametten daha çok kökenini aydınlanmacı değerlerden alan; esaret konusunda olsun, yoksullukta olsun, genç kızların kötü yola düşmelerinde olsun, aydınlanmacı değerlerden almıştır.

Acıma, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mihnetkeşân'da dikkat çeker, orada işte kötü yola düşmüş Rum kızına karşı gösterdiği tavıra Ahmet Mithat'ın, genel toplum kuralları ile paralel bir şekilde işte onu kötülemez, ayıplamayıp, artık kökenini dinin ötesine geçen bir ahlâktan alır, der. İşte gene insanın başlangıcı da buradadır ona göre. Görüyoruz ki işte acıma duygusunda bariz değişim, burada da kendini göstermiştir. Zaten roman türü, insanın artık kendi kaderinin bir şekilde türü olduğu için, bunu Ahmet Hamdi Tanpınar çok güzel açıklar; zaten başlı başına seküler bir durumdur.

On dokuzuncu yüzyıl romanında duygulardaki değişimi, dönüşümü de bu şekilde özetlemeye çalıştım. Umarım faydalı olmuştur.

Teşekkür ederim.

TYB KONYA'DA "19. YÜZYIL TÜRK ROMANINDA DUYGULARIN SEKÜLERLEŞMESİ" KONUSULDU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, 2020 yılı kültürel etkinlikler takvimi doğrultusunda, "Şehre Sözümüz Var" anlayışı ile sürdürdüğü programlarını Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkılarıyla her hafta sonu izleyicileriyle sosyal medya üzerinden buluşturmaya devam ediyor.

Bu hafta Yazar Sadık Gökçe'nin düzenlediği, NEÜ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Arş. Gör. Dr. Ahmet Ferhat Özkan'ın konuşmacı olduğu program, Cumartesi günü TYB Konya Şubesinde gerçekleştirildi. Dijital ortamdan yayınlanan programda; "19.yy Türk Romanında Duyguların Sekülerleşmesi" konuşuldu.

19. Yüzyıl Türk romanına bakıldığında artık yüzyıllardır devam eden Divan edebiyatı geleneğinin sonlandırılarak yeni bir edebiyatın başladığını ve burada insanları sokağa indirdiğini, toplumsal etkileşime girdiğini, konuştuklarını, para biriktirdiklerini, bazı duygular beslediklerini, bu besledikleri duyguları diri tutmaya çalıştıklarını gördüğümüzü ifade eden Ferhat Özkan; "Bunların başlıcası umuttur. Zaten Tanzimat romanının kendisi de aslında bir umudun sonucudur. Çünkü Ahmet Mithat başta olmak üzere bu devrin yazarları, Tanzimat aydınları yeni bir insan, yeni birey, yeni bir toplum tasavvuru ediyorlardı. Bunun aracı olarak da romanı kullanmışlardır. Roman bu nedenle başlı başına bir umut kaynağı ama neyi umut ettiklerine bakarsak örneğin özellikle Ahmet Mithat romanlarında kapitalist umutlar beslediklerini; para biriktirmeye dayalı

Osmanlı - Türk bir orta ve burjuva sınıfı oluşturmaya çalıştığını görürüz. Ahmet Mithat'ın böyle bir bireyi sivriltmeye çalıştığını görürüz. Bu anlamda artık Allah'ın lütfuna umut duymak gibi bir durum olmadığını ve aynı zamanda duyulan bu kapitalist umudun, devrin hakim olan '*bir lokma, bir hırka*' şeklinde özetlenebilecek anlayışı ile de ters düştüğünü görürüz. Aynı şekilde aşk duygusuna da baktığımızda aşkın da Divan edebiyatındakinden çok farklı bir aşk olduğunu, zaten roman türünün de bunu gerektirdiğini görürüz..." dedi.

Giddens'ın romantik aşkla roman türünün doğuşu arasında hem tarih hem de mahiyet - içerik olarak paralellikler olduğunu söylediğinin altını çizen Özkan Buradaki aşk duygusu ile divan edebiyatındaki aşk temâsının aynı olmadığını söyledi.

Özkan; " Artık aşk, geleceğe dair bir tahayyülü de beraberinde getirir. Bu aşk benim hayatımı nasıl şekillendirecek? Bizim duygularımız, düşüncelerimiz, yaşam tarzımızı bu aşk diri tutabilecek mi? Toplum bakımından nasıl onaylanacak, nasıl kabul görecektir? Bu tür toplumsal endişeleri, düşünceleri beraberinde getiren bir duygu, divan edebiyatındaki aşk anlayışından tamamen farklıdır o dönemin romanlarında. İçine cinselliğin, erotizmin girdiği bir kırılmayı gerçekleştirmiştir.

Aynı şekilde kıskançlık duygusu, Avrupa - Batı medeniyetiyle insanî ilişkilerdeki yaşanan travmayı en iyi gösteren duygulardan biridir. Yani Avrupa karşısındaki teknik yenilmişlik duygusunu, Avrupalıların teknik olarak güçlü, ama ahlâkî olarak zayıf olduklarını sürekli pompalayan bir Tanzimat romanı görüyoruz, özellikle Ahmet Mithat'ın romanlarında.

Acıma duygusu yine seküler kırılmayı en iyi gördüğümüz duygulardan biri, çünkü Ahmet Mithat'ta yoksulluktan dolayı merhamet edilen bir çocuk göremezken, artık Halit Ziya'da cami avlusunda iki ay boyunca dilenip eline bir kuruş verilmeyen ve bu nedenle kötü yola düşmek zorunda kalan bir kız çocuğunu görürüz. Camiler artık bir merhamet mekânı değildir ve zaten yoksulluktan dolayı kötü duruma düşen insanlar, Ahmet Mithat'ın da pek umurunda değildir. O daha çok orta sınıfın zenginleşmesi ile ilgilenir. Kabaca bu dört duygu üzerinden 19.yüzyıl Türk romanında duyguların seyrini inceleyebileceğimizi düşünüyorum" dedi.

Program sonunda TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu, konuşmacı Dr. Ahmet Ferhat Özkan'a teşekkür ederek günün anısına TYB Yayınlarından kitaplar hediye etti.

#şehresözümüzvar

Hz. Mevlânâ VE
**DÜŞÜNCE
DÜNYAMIZ**

Prof. Dr.
Adnan KARAIŞMAİLOĞLU

12 ARALIK
2020
SAAT: 14.00

facebook/TYB Konya Şubesi
youtube/TYBKONYA
instagram/tyb_konya

CANLI
YAYIN

Yürütücü: Melahat ÖRKMEZ

TÜRKİYE
YAZARLAR
BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

tybkonya.org.tr
0332 350 45 25
TYB Konya Şubesi
tyb_konya
tybkonya42@gmail.com
tybkonya
TYBKONYA

KATKILARIYLA

Prof. Dr. ADNAN KARAIŞMAİLOĞLU

-ÖZGEÇMİŞ-

Edebiyat araştırmacısı **Adnan Karaismailoğlu**, 21 Mart 1957, Of / Trabzon doğumlu. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü (1979) mezunu. Yüksek lisansını ve doktora-sını aynı üniversitede tamamladı. Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında göreve başladı (1980). 1990'da yardımcı doçent, 1991'de doçent unvanını aldı. 1997'de Kırıkkale Üniversitesinde profesörlük kadrosuna atandı. Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı (1990-97) ile 1997'den itibaren Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanlığı görevlerinde bulundu.

"Türk ve Fars Edebiyatlarında Şehrengizler" başlıklı ilk yazısı Millî Kültür dergisinde yayımlandı (1988). Diğer yazıları, çeşitli üniversite araştırma dergilerinin dışında *Yedi İklim, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Dergâh, Bilig,*

Nüsha dergilerinde yer aldı. *Klâsik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri* adlı eseriyle Türkiye Yazarlar Birliği İnceleme Ödülünü kazandı (2001). Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

ARAŞTIRMA-İNCELEME ESERLERİ: *Sayfî-i Buhârâî ve Dîvânının Tenkitli Metni* (1990), *Klâsik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri* (2001), *Mevlânâ ve Mesnevî* (2001), *Vatan Etmek* (2004), *Mevlânâ ve Kültürümüz* (2005).

ÇEVİRİ : *Gülistan* (Sa'dî'den;2002), *Baharistan* (Câmî'den;2002), *Mesnevî* (Mevlânâ'dan; 2004), *Bostan* (Sa'dî'den;2018),

HZ. MEVLÂNÂ ve DÜŞÜNCE DÜNYAMIZ

MELAHAT ÜRKMEZ / Yöneten

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin mutlak cumartesi konferansları, malumunuz, pandemi dolayısıyla sosyal medya üzerinden ara vermeksizin devam ediyor. Bu haftaki konumuz, “Hz. Mevlânâ ve Düşünce Dünyamız”, konuğumuz ise Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu. Hocam hoş geldiniz, söz sizin.

Prof. Dr. ADNAN KARAIŞMAİLOĞLU

Teşekkür ederim efendim, keşke vakitlerimiz her zaman böyle özellikli ve vasıflı olsun. Hakkın hakikatin sözlerini aktarmada birer fert olarak çalışır halde olalım. Çok teşekkür ediyorum, sağ olun var olun.

Bismillahirrahmanirrahim. Bizleri böyle bir günde böyle bir konuyla yüz yüze getiren Cenâb-ı Hakk’a hamdü senâlar olsun. Yolumuzu aydınlatan, gönlümüzü şenlendiren, Peygamber Efendimize salât ü selâm olsun. Bilgileri günümüze açıklayarak, genişleterek ulaştıran, başta Hazreti Mevlânâ olmak üzere âlimlerimize de rahmetler olsun.

İçinde bulunduğumuz günler, birçok sevdiğimizi Hakk'a emanet ettiğimiz, birçok sevdiğimizin yataklarda, odalarda hapsolmuş olduğu bir zaman dilimi. Rahmet-i Rahmân'a kavuşanlara Cenâb-ı Hakk'tan merhametiyle muamelesini niyaz edelim, hastalarımıza şifalar dileyelim. Bu günlerde Herat'ta idarî görevde bulunan bir arkadaşımızla temas kurduğumda ona sordum; acaba Afganistan'da Herat'ta korona ile ilgili nasıl bir durum var, diye. Bana söylediği şeydi; "Burada her gün zaten 100, 200 insan terörle hayatını kaybediyor. Korona'ya hiç dikkat ettikleri, kâle aldıkları yok..."

Nasıl ıstıraplı bir dünyada yaşıyoruz. Özellikle Müslüman ülkelerdeki bu kırım, tedhiş, terör ve savaşlara külliyen, bütünüyle hayır, değerli dostlar. Çılgılığımızın yükselmesi gerekiyor. Allah(cc) bütün Ümmet-i Muhammed'in yardımcısı olsun. Bütün bunları yaşarken tabi ki dirençliyiz. Çünkü dayandığımız hak ve hakikat var. Cenâb-ı Hakk var. Hz. Mevlânâ diyor ki;

Ney meşov novmîd hod râ şâd kun

Pîş-i ân feryâdres feryâd kun

"Hayır, ümitsiz olma, kendini neşelendir.

O, yardıma ulaşmanın huzurunda yardım dile!"

Yani Hakk'a yaslan. Dolayısıyla ümitsiz değiliz. Bütün bu karşılaştıklarımız bizim bu heyecanımızı, azmimizi ve kararlılığımızı elbette arttıracaktır. Ama Müslüman ülkelerdeki zulme, tedhişe ve savaşlara hayır, değerli dostlar. Birlikte rüyamız ve duamız olsun, ülkeyi ve ülkeleri hep birlikte ayağa kaldıralım. Başta Kudüs-ü Şerif ve Filistin de olmak üzere.

Salgın sebebiyle dünyada yüz elli kadar ülkeye ülkemizden gönderilen sağlık yardım malzemelerinin üzerindeki Mevlâna'nın sözleri, onun ve ülkemizin diri ve ümitvar halini yansıtmaktaydı.

*Kûy-i novmîdî merov ûmîdhâst
 Sûy-i târîkî merov hurşîdhâst
 “Ümitsizlik mahallesine gitme ümitler vardır.
 Karanlık tarafına gitme güneşler vardır.”*

Hz Mevlânâ konuşurken bize, nereye nasılsın sığınacağımızı gösterdi birkaç beytinde. Onların tercümesini okuyayım. Sürçülisan edersen, rahatsız edecek cümleler kurarsak, izleyicilerimiz bizi mazur görsünler.

*Yâd dih mâ râ suhenhâ-yi dekîk
 Ki turâ rehm âvered ân ey refîk
 Hem du’â ez tû icâbet hem zi tû
 İmenî ez tû mehâbet hem zi tû
 Ger hetâ goftîm islâheş tu kun
 Muslihî tû ey tu sultânî suhun*

“Ya Hakk dost! Bize ince sözler öğret de onlar merhamet etmeni sağlasın.

Dua da sendendir, kabul etmek de senden.

Güven de senden korku da senden.

Yanlış söylediysek sen onu düzelt.

Düzelten sensin, ey söz sultanı Allah’ım!...”

Bu yakarışla sözümüze başlarken, yıllar önce 2005 yılında Mayıs ayında Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nde o günlerde öne çıkmış bazı tartışma konularına istemesek de bir yaklaşımla değerlendirme yapmıştık. Başlığımız da o zaman, *“Modern ve İdeolojik Yaklaşımlar Karşısında Mevlânâ ve Mesnevî”* idi. Sağolsun TYB Konya Şubesi, bunu düzgün bir şekliyle de yayınlamıştı. Bizim Hz. Mevlânâ ve Mesnevî ile aramıza girecek herhangi bir düşünce, anlam taşıyacak bir bakış ve yorum asla yoktur, öncelikle bunu ifade

etmek isterim. Ve bunlara cevap vermemi dahi gerekli ve anlamlı görmüyorum.

Hız. Mevlânâ'nın Konya ile beraberliği şaşkırtacak düzeydedir. Konya ile Hız. Mevlânâ'nın arasını ayırmayı dahi düşünenler olmuştur. Konya ile Türkiye'nin arasını, Hız. Mevlânâ ile İslâm dünyasının arasını ayırmak isteyenler dahi olmuştur. Ama bunların hepsi boş ve geçersiz gayretlerdir, çabalardır.

Hız. Mevlânâ, on yaşlarında Anadolu kucağıyla buluştu. Birçok şehrini dolaştı, on beş yaşında Karaman'da ikamete başladı, yirmi iki yaşında Konya'yı daimî mekân edindi. Yirmi dört yaşında muhterem Sultânü'l-Ulemâ Bahâeddin Veled'i kaybetti Konya'da. Yani Hakk'a uğurladı. Bir yıl sonra şeyhi, Seyyid Burhâneddin Hüseyin Muhakkık Tirmizî ile Konya'da buluştu. Otuz dört yaşında onu Hakk'a uğurladı. Onlar neşe ve sevinçle birer birer vuslata eriştiler. Otuz yedi yaşında Tebrizli Şems ile buluştu. Kendisi çocukken Belh'den ayrılmış, babası bugünkü Afganistan, Tacikistan, Özbekistan bölgelerinde bulunmuş. Dolayısıyla kendisi de bulunmuş. Tirmizli hocası var, Tebrizli dostu ve sırdaşı Şems-i Tebrizî var. Anadolu kucağında bu coğrafyayı, bu tarihi bize buluşturan bir kimliğe ve özelliğe sahiptir. Kırk yaşında Şems-i Tebrizî Konya'dan geldiği gibi sessiz sedasız ayrıldı. Üç yıl kadar beraber oldular, ancak bunun içerisinde on beş ay kadar bir ayrılık da vardır.

Şems-i Tebrizî ile Mevlânâ ne konuştu? Son yıllarda Şems-i Tebrizî çok sırlı bir şekilde, gizemli bir şekilde, hele de birkaç konu üzerinden çok merak edilir oldu ve senaryolar oluşturuldu. Hayır; değerli dostlar, o beraber geçen günlerin, önümüzde satırları var, sayfaları var. Merak edenlerin, onlara yaklaşması lazım.

Hız. Mevlânâ, *Fîhi Mâ Fîh* adlı eserinde Tebrizli Şems ile karşılıklı konuşmalar anlamında sayabileceğimiz bölümler veya onun sözleri ile onun yanında belki de anlattığı hususlar var ve Şems-i Tebrizî 'nin *Makâlât'*ı da tamamıyla Konya'da o üç yıllık, ancak on beş aylık ayrılık olmak üzere, bu zaman içerisinde, Konya'da söylenmiş konuşmalardan ibarettir. Hız. Mevlânâ'nın çevresindekiler onları kayda geçirmiş ve yüzlerce sayfaya, beş yüz sayfayı aşkın diyebileceğimiz bu metinler, konuşuldu; bunlarla bir arada bulunuldu. Birbirleriyle hiç ayrılmadılar, altı ay bir arada kaldılar, gibi söylemler abartılı halk efsaneleridir. İhtiyaçlarını nasıl gidersinler, nasıl yap-sınlar? Sevgi ve muhabbetin mübalağalı bir şekilde anlatılması söz konusudur. Konya'yı nasıl hissetmişler, Konya'yı nasıl yaşamışlar?

Hız. Mevlânâ özetle diyor ki; "*Konya halkı bana şiir söyledi. Konya halkı beni böyle gönül alıcı hâle getirdi. Gönülleri okşama-yaya, gönüllere su serpmeye, hoşça davranmaya beni yönlendirdi.*" Dolayısıyla Konya'nın büyük bir özelliği ve yeri vardır Hız. Mevlânâ'nın hayatında.

O, *Belhî* diye, yani *Belhli*, *Mevlânâ Celâleddin Muhammed-i Belhî* ya da *Mevlânâ Celâleddin Muhammed-i Rûmî*, veyahut da *Mevlânâ Celâleddin Muhammed el-Konevî* diye asırlar boyunca anıldı. Ama her nedense *el-Konevî*, yani *Konyalı Mevlânâ* sıfatı pek kullanılmadı. Ama kitaplarımızda ta 1300'lü yıllardan itibaren onun nisbesi yani ait olduğu yer olarak Konya gösterilmektedir.

Hız. Mevlânâ'nın önümüzdeki eserlerinin neredeyse tümü Şems-i Tebrizî 'nin ayrılığından sonra yazılmış, söylenip kayıt altına alınmış eserlerdir. Dolayısıyla bütün eserlerinde Şems-i Tebrizî'ye duyduğu sevgiyi ve hürmeti ve de Şems-i Tebrizî 'nin *Makâlât'*ında onun da Mevlânâ'ya duyduğu sevgiyi ve hürmeti çok açık ve parlak bir şekilde görmekteyiz.

Mümin kişi yalnız Allah (cc)'ı sever. Allah (cc)'ı sevdiği için kulları seven kişinin o sevgileri de Allah(cc) sevgisidir, diyor

Hız. Mevlânâ. Yani dostlarına olan sevgisi de Allah(cc) için sevgidir, dolayısıyla hepsi Allah (cc)'ın sevgisi, Allah (cc)'ı sevmektir. Bu buluşma böyle bir beraberliği anlatır. Aynı zamanda sessiz ve sakin bir şekilde ayrılıp gittiğini biliyoruz. Anlaşmanın ve anlaşılmanın zor olduğunu, bugün daha çok idrak ediyoruz. Anlaşılmazlığın, kıskançlığın, vesairenin yaşandığı aşikârdır.

Hız. Mevlânâ kırk yaşındaydı. Oğlu, samimi sadık halefi Bahâeddin Veled, yani Sultan Veled, on sekiz yaşındaydı onlar buluştuklarında. Dolayısıyla bu çok ciddi, açık, berrak bir tablonun varlığını işaret ediyor. Gizemlerin, hikâyelerin yazılması gereken bir sahne değildir bu. Şems-i Tebrizî, bu Hız. Mevlânâ ile beraberlikle gizli olan şahsiyetini, yani *Veliyy-i Mestûr* diye ifade edilen gizli, saklı, örtülü Velî, Hız. Mevlânâ ise *Veliyy-i Marûf*, *Veliyy-i Meşhûr* manasında yani çok bilinen bir kişi; ama o, Hız. Mevlânâ ile açığa çıktı. Aslında o, pek de bilinen bir şahsiyet değildi. Şu anda yeryüzünde Şems-i Tebrizî adına 6-7 yerde mezar veya makam diye yer var ziyaret ediliyor, dualar yapılıyor. Bu gizemi, hani böyle olumlu bir şekliyle yönlendirmek ve ortaya koymak anlamlıdır. Dolayısıyla evet, Konyalının dini ile, yolu ile, mezhebi ile aynı

özelliklere sahip Hz. Mevlânâ. O da Konyalının, Konyalı âlimlerin okuduğu, okuttuğu Fıkıh kitaplarını, Hadis kitaplarını okudu. O da onları açıklamaya, şerh etmeye çalıştı. Tabii ki ecdadımız da bu yoldaydı.

Âlimlerimiz, Osmanlı'nın şeyhü'l-İslâmları; iki isim söyleyeyim sadece, 1400'lü yıllardan Molla Fenârî ve Kemal Paşazâde, Hz. Mevlânâ'yı anlatan, tanıtan, yücelten âlim, muhakkik, şeyh diye ifade eden zatlardır. 1500'ün ilk yarısında Taşkoprizâde İsa-meddin Efendi, aynı asrın sonları veya 1600'lü yılların başlarında Taşkoprizâde Kemâleddin Efendi, aynı vasıfları dile getiren, Ulemâyı Kibar'dan diyerek Mevlâna'yı anlatan, tanıtan büyüklerimizdendir.

Gençlik yıllarını Mevlânâ'nın kemal yıllarında yaşayan Yunus Emre merhum ile Elvan Çelebî, Gülşehrî, Yazıcıoğlu Mehmed merhumlar gibi, Anadolu erenlerinin ve şairlerinin hemen hepsi de onu anlatan ve yücelten kişilerdir. Bizim kültür dünyamızda Mevlânâ Celaleddin Muhammed'in çok köklü ve özlü bir yeri vardır.

Sultan II. Murat 1436'da *Mesnevî*'nin şerh edilmesini, hem de manzum olarak, Muineddin b. Mustafa'dan istirham etmiş, ilk dört bin beyit kadarki birinci defteri on dört bin beyit kadar bir hacimle hem tercüme ve hem de şerh etmiştir. Böylece ilk sultanlardan başlayan alâka, bütün sultanlarda devam etmiştir. Fatih'te Kanûnî'de bu alaka mevcuttur. Günümüze kadar devam etmiş, Cumhuriyet döneminde de devam etmektedir. Çünkü bu varlık, bu bütünlük bizlere aittir.

Yunus Emre merhum diyor ki;

*"Mevlânâ Hüdavendigâr bize nazar kılalı,
Onun görklü nazarı gönlümüz aynasıdır."*

Yani diyor ki onunla gönlümüz şenlendi, berraklaştı, açıldı, hak ve hakikatle de daha çok uyuşmaktadır. Bunları daha çok

sıralayabiliriz. Ama Hz. Mevlânâ, belli bir geleneğe tabii ki sahiptir. Gazneliler, Selçuklular onun için anlam ve özellik taşır. Özellikle Gazneli Sultan Mahmud'u bir üstün kişi olarak anlatmaktadır. Onun sevgili yardımcısı, idarecisi, beyi, kulu-kölesi diyelim Ayaz'ı da. Sevenler birbirine kul-köle olur, Ayaz da aynı şekilde Hz. Mevlânâ'nın eserlerinde özel bir yere sahiptir. Bunu dile getiren birkaç beyiti okumayı arzu ediyorum. Çünkü daha canlı ve daha diri bir şekilde bu kültüre ve Mevlânâ'ya yaslanmamız gerekiyor.

Şems-i Tebrîzî tuvî sultân-i sultânân-ı cân

Çun tu Mahmûdî neyâmed hemçu men dîger Eyâz

"Şems-i Tebrîzî! can sultanlarının sultanı sensin.

Senin gibi bir Mahmud, benim gibi bir Ayaz gelmedi."

Ân rûz ki purdilân gurîzend

Der eyn-i vegâ çu Sencer âyîm

"Yiğitlerin kaçtığı gün savaşın ortasında,

Sencer gibi gireriz savaşın ortasına, Sencer gibi gireriz."

Övünen birileri için söyleniyor Mesnevî'de:

Mâ hezârân merd-i şîr Alparslân

Bâ du sê uryân-i sust-i nîmcân

"Biz iki üç çıplak güçsüz ve yarı canlı karşısında

Binlerce aslan gibi adamız, Alpaslan'ız..." diyor Hz. Mevlânâ.

Bu geleneği göz ardı etmenin imkânı var mıdır? Hani, biz iddialaşmaların asla yanında değiliz. Yararlanan, istifade eden, gününde merhameti, sevgiyi, şefkati, barışı, taşıyan kişilerdir Hz. Mevlânâ'nın sahipleri, Peygamber Efendimiz (sav)'in sahipleri, Cenâb-ı Hakk'ın yolunda olanlardır. Kini, nefreti, savaşı, tedhişi, terörü ortaya çıkartanlar, asla Müslümanlardan yana değildirler. Haktan yana değildirler. Diyor ki Hz. Mevlânâ:

**Ferruh ân Turkî ki istîze nihed
Espeş ender hendek-i âteş cehed**

**Germ gerdâned feres râ ânçinân
Ki koned âheng-i evc-î âsimân**

*“İnat eden ve atı ateş hendeğinden sıçrayan Türk’e ne mutlu!
Atı öyle şahlandırır ki, gökyüzünün zirvesine yönelir...”*

Burada ak, anlı, şanlı bir kişilikten de söz eder. Burada bir yorum da yapılabilir, bir mazmundan da bahis açılabilir. Ancak çevresinde gördüğünü, o Moğollar karşısında heybetle elinden geldiğince çaba gösteren Müminlerin yanındaki yerini Hz. Mevlânâ, böyle güzel sözler söyleyerek dile getirmektedir dememiz de mümkündür.

Konya’yla, Selçukluyla, ecdadımızla beraber olan Hz. Mevlânâ, elbette bütün insanlıkla da beraberdir. Şu cümleleri bugün kurmaya da herhalde ihtiyacımız vardır. Diyor ki Hz. Mevlânâ:

*“Yol arkadaşlarımı ziyareti gerekli say.
Kim olursa ister yaya ister atlı...”*

Şerh etmeden geçeceğim. Çünkü daha çok güzel şeyler okumayı arzu ederim sizlerle. Yani ister fakir, ister zengin; ister memur, ister amir ve benzerleri.

“Düşman da olsa bu ihsan yine de iyidir; çünkü güzel davranışla nice düşman dost olmuştur.

Dost olmazsa kini azalır. Çünkü güzel davranış kine merhemdir.”

Onun ifadesiyle, *“Hâsil in âmed yâr-i cem’ bâş”,* yani *“Sözün özü şudur topluma dost ol.”*

Son olarak şu bahisle son verelim: Hz. Mevlânâ zevkten bahseder. Kişi de zevk olmalı, kulluk ve ibadetler zevkle olursa ürün verir. Sorumluluğunu yerine getirmeye çalıştığı halde yaptıklarıyla neşelenemeyen kişiyi anlatıyor:

“... Kullukta bulunuyor, oruç tutup dua ediyor.

Ancak namaz, zekât ve diğerlerinden bir zerre can zevki yok.

Yüksek kulluk ve fiiller yapıyor, fakat bir zerre çeşnisi yok.

Kulluğu güzel, ama manası güzel değil. Cevizler çok, ama içinde öz yok.

Kulluğun ürün vermesi için zevk gerekir; tohumun ağaç vermesi için öz gerekir.

Özsüz tane, nasıl fidan olur? Cansız suret, hayalden başka bir şey değildir.”

Bu beyitlerdeki zevk sözcüğünü cömertlik zevki, gözyaşının zevki, tövbe zevki, sabır zevki ve secde zevki gibi bizi duygulandıracak birçok halle buluşturur. Bir gazelinin ilk beytiyle bu sözü süsleyelim, diri tutalım.

Her ki râ zovk-i dîn pedîd âyed

Şehd-i dünyâş key leziz âyed

“Din zevki ortaya çıkan kişiye dünyaya balı hiç tatlı gelir mi?”

Umarım, sizleri yorup üzmedim, bu zor günlerde Allah hepimizin yardımcısı olsun. Programı düzenleyen Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine, başkanı ve arkadaşım Ahmet Köseoğlu beye, program yöneticisi Melahat Ürkmez hanımefendiye, ilgililere ve dinleyicilerimize selam, sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

TYB Konya'da

“HZ. MEVLÂNÂ VE DÜŞÜNCE DÜNYAMIZ” konuşuldu

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Konya Şubesi'nin, mutad cumartesi konferanslarında bu hafta “747. Vuslat Yıl Dönümü” münasebetiyle “Hz. Mevlânâ ve Düşünce Dünyamız” konu başlığı ile Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu konuşmacı idi. Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin de katkılarıyla program, salgın sebebiyle çevrim içi olarak gerçekleştirildi.

TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Yazar Melahat Ürkmez'in yöneticiliğinde başlayan programda, Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu, “Hz. Mevlânâ bize nereye, nasıl sığınacağımızı gösterdi” dedi ve Hz Mevlânâ'nın; “Ya Hak dost! Bize ince sözler öğret de onlar merhamet etmeni sağlasın. Dua etmek de sendendir, kabul etmek de senden. Güven de sendendir, korku da senden. Yanlış söylediysek sen onu düzelt. Düzelten sensin ey söz sultanı Allah'ım!” beyitlerinin tercümesindeki yakarıyla sözlerine başladı.

Karaismailoğlu, 2005'de TYB Konya Şubesinde, Hz. Mevlânâ ve Şems-i Tebrizî hakkında öne çıkan tartışmalı konuları değerlendirdiği, ‘Modern ve İdeolojik Yaklaşımlar Karşısında Mevlânâ ve Mesnevî’ konulu konuşmanın TYB tarafından düzgün bir şekilde yayınlandığını ifade ederek takdirlerini dile getirdi.

#şehresözümüzvar

Hız. Mevlânâ VE DÜŞÜNCE DÜNYAMIZ

Prof. Dr.
**Adnan
KARAIŞMAİLOĞLU**

Yöneten: Melahat ÜRKMEZ

facebook/TYB Konya Şubesi
youtube/TYBKONYA
instagram/tyb_konya

**CANLI
YAYIN**

12 ARALIK
CUMARTESİ
2020
SAAT: 14.00

“Hz. Mevlânâ ve Mesnevî ile aramıza girecek herhangi bir düşünce ve yaklaşım asla olamaz. Konya ile Hz. Mevlânâ'nın arasını; Konya ile Türkiye'nin arasını; Hz. Mevlânâ ile İslâm dünyasının arasını ayırmak isteyenler olmuştur. Ama bunların hepsi boş ve geçersiz gayretlerdir” diyen Karaismailoğlu, Hz. Mevlânâ'nın Belh'ten Konya'ya geliş sürecini, babasının vefatını, Konya'daki eğitim hayatını, Şems-i Tebrizî ile buluşmasını anlattı ve bu buluşmaya atıfta bulunarak “Hz. Mevlânâ ile Şems'in buluşmaları ve konuşmaları hakkında oluşturulan bazı asılsız senaryolar var. Oysa beraber geçirdikleri günlerin belgeleri var. Merak edenler, Hz. Mevlânâ'nın Fihi Mâ Fih adlı eserinde karşılıklı

konuşmalarını okuyabilirler. Ayrıca Hz. Mevlânâ'yı ve Şems-i Tebrizî'yi dinleyen, çevrelerindeki insanların tuttuğu notların bir araya getirilmesiyle oluşmuş yüzlerce sayfalık Makâlât adlı eser var, merak edenler bakabilirler. Beraberliklerinde her an onlara hizmet eden oğlu Bahaeddin Veled'in on sekiz yaşında ve sürekli yanlarında olması çok ciddi, açık, berrak bir tabloyu ifade eder. O konuşmalarda veliyyi mestur yani gizli veli açığa çıktı" diyerek Mevlânâ-Şems muhabbetine değindi.

'Birbirleriyle hiç ayrılmadılar, aynı odada kaldılar vb.' bunlar, abartılı halk efsaneleridir. Mümin kişi yalnız Allah'ı sever; Allah'ı sevdiği için kulları seven kişinin sevgisi Allah'ı sevmektir. Şems ve Mevlânâ buluşması ve sevgisi bunu anlatır. Bu sevgiyi bugün daha çok idrak ediyoruz. Konya'nın Hz. Mevlânâ üzerinde büyük etkisi ve yeri inkâr dilemez. Hz. Mevlânâ, "Konya halkı bana şiir söyledi, Konya halkı beni böyle gönül alıcı hale getirdi, gönüllere su serpmemi istedi" diyerek Konya halkına verdiği önemi ifade etti" dedi.

Hz. Mevlânâ'nın asırlarca "Celaleddin Muhammed el-Konevî" adıyla anılmasına rağmen her nedense günümüzde 'Konyalı Mevlânâ' sıfatının pek kullanılmadığına değinerek "1300'den itibaren kitaplarımızda ait olduğu yerin Konya olduğu gösterilir ve 'Celaleddin Muhammed el-Konevî' adıyla anılır" dedi.

Karaismailoğlu, Hz. Mevlânâ'yı anlatan zatlardan da bahsederek; "Kültür dünyamızda çok köklü bir yeri vardır. II. Murat Mesnevî'yi tercüme ve şerh ettirmiştir. Diğer sultanlar da dâhil olmak üzere Cumhuriyet döneminde de günümüze kadar bu sevgi ve ilgi devam etmiştir" dedi. Kîni, nefreti, savaşı çıkarınların asla Hak'tan yana olmadıklarını söylediği beyitlerinden örnekler verdi.

"O, ecdadımızla birlikte olduğu gibi bütün dünya ile de beraberdir" diyerek; "Sözün özü topluma dost ol hele ki şu günlerde iyiler grubuna dâhil olmak zorundayız. Bütün diller bize açıktır. O, Farsça Arapça, Türkçe hatta Rumca da söyledi. Hz. Muhammed'den aldığını içten ve derinden bize anlattı. Gazellerine ayeti kerimeler yerleştirdi. Bugün bütün dünya Konya'ya, Hz. Mevlânâ'ya taşıyor yüzlerce araştırmacı onun hakkında yazıyor. Yeryüzünde güzel davranışlarda bulunanlar onun sözleriyle, 'Hak'la beraber olacaktır" diyen Karaismailoğlu, TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu'na ve emeği geçenlere teşekkür ederek konuşmasını bitirdi.

Doç. Dr. İSMAİL BİLGİLİ

-ÖZGEÇMİŞ-

1966 Rize ili Çayeli ilçesinde doğdu. İlk ve orta okulu Çayeli’nde okudu.

1985’te Çayeli İmam Hatip Lisesi’ni, 1989 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. 1992’de “Konya Şerhiyye Sicillerinden Yüz Kırkıncı Defterde Kayıtlı Olaylar ve Hükümleri” isimli tez ile İslam Hukukunda Yüksek Lisans, 1999’da “İslam Hukukunda Ma’dûmun Satışı” isimli tez ile Doktora eğitimini tamamladı.

1991-2010 yıllarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve İ.H.L Meslek Dersleri öğretmenliği yaptı.

2010-2011 tarihlerinde Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dİ-KAB; 17 Ekim 2011-06 Mayıs 2013 tarihlerinde Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak çalıştı. 13 Mayıs 2013 tarihinde başladığı Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı öğretim üyeliği görevine devam etmektedir.

Evli ve üç çocuk babasıdır.

YAYINLANMIŞ ESERLERİ

1. **Dini Bilgiler**, Bölüm Yazarı, Konya 2005.
2. **Kuran'ı Anlamaya Giriş**, Bölüm Yazarı, Konya 2007.
3. **Muhammed Kudsi el-Bozkırî (Memiş Efendi)**, Konya 2011.
4. **İslam Hukukunda Ma'dûmun Satımı**, Konya 2011.
5. **Müderriş Hasan Kudsi Efendi ve İcazetleri**, Konya 2012.
6. **Konya Kadı Sicili Defter 140**, Konya 2014.
7. **Hâmiş (Hayata Düşülen Notlar)**, "Konya'da Örnek Bir Eğitim Müessesesi ve Eğitimcisi (İslah-ı Medâris-i İslamiye ve Ahmed Ziya Efendi)", Bölüm Yazarı, Konya 2016.
8. **Ahmed Ziya Efendi (Hayatı, Şiirleri ve İcazetleri)**, Konya 2017.
9. **İslam'ın Orta Yolu (İlmihal)**, "Namaz", Kitap Bölümü s. 137-217, Konya 2018.
10. **İslam İbadet Esasları**, Konya 2018.
11. **Osmanlı Tanzimat Dönemi İslam Miras Hukuku (Emâli'l-ferâiz Örneği)**, Konya 2018.

HAKEMLİ MAKALELERİ

1. "İslam Hukukunda Ma'dûmun Satımı", *İHAD*, sy. 8, Konya 2006, 211-238.
2. "Şeyhzâde Ahmed Ziya Efendi'nin Hayatı ve "Emâli'l-Vesâyâ" Adlı Eseri", *İHAD*, sy. 12, Konya 2008 s. 301-344.
3. "Ehliyet Arızalarından İkraş Şartları ve Kısımları", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 1, Malatya 2010, s. 237-270.
4. "Son Dönem Osmanlı İslam Hukukçularından Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi'nin Hasan Kudsi Efendiden Aldığı ilmî İcazet", *İTOBİAD I*, Karabük 2012, s. 21-75.
5. "Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi'nin "Ucâletü'l-Ferâiz" Adlı Eseri", *İHAD*, sy. 21, Konya 2013, s. 395-408.
6. "İslam Miras Hukukunda Kıyasın Fonksiyonu ve Kıyas Uygulamaları", *İHAD*, sy. 22, Konya 2013, s. 225-256.
7. "İslam Hukukunda Cenin Hakkı ve Onuruyla İlgili Hükümler", *İHAD*, sy. 24, Konya 2014, s. 219-240.

8. “Seyyid Mehmed Nesîb’in Hanefi Mezhebi Müdafaası”, *İHAD*, sy. 26, Konya 2015, s. 483-522.

9. “Hanefi Fıkıh Medeniyetine İmam Mâtürîdî’nin Katkısı”, *İHAD*, sy. 29, Konya 2017.

10. “Ahi Evren’in “Letâifu’l-Ğiyâsiyye” Eseri ve Değerlendirmesi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45, 2018, s. 75-94.

11. “Türkistan’da İlmihâl Kültürünün İlk Örneği Ahmed-i Yesevî’nin Divân-ı Hikmet’indeki İbâdet İlkeleri”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, sy.13, 2019 Bahar, ss.33-56.

12. “Bekir Sami Paşa Nakşbendî Halidî Zaviyesinin Konya Islah-ı Medâris-i İslamiye Medresesine Dönüşümü Bağlamında Nakşbendîliğin İlmî Hayata Tesiri Ve Zaviyenin Para Vakfiyesi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 47, Haziran 2019.

ULUSLARARASI SEMPOZYUM VE KONGRE BİLDİRİLERİ

1. “İslam Hukukunda Cenin Hak ve Onuruyla İlgili Hükümler”, VII. Uluslararası Hz. Peygamber ve İnsan Onuru Kutlu doğum Sempozyumu, Şanlıurfa 19-21 Nisan 2013.

2. “Osmanlı Son Dönemi Nitelikli Din Adamı Yetiştirme Projesinin Bir Örneği olarak “Konya Islah-ı Medâris-i İslamiye” Medresesi”, I. Uluslararası Dini Araştırmalar ve Küresel Barış Sempozyumu, Konya 17-18 Mayıs 2013.

3. “Necâtü’l-Ğâfilîn Şerhi Şifâü’l-Mü’minîn’e Fıkhî Açıdan Bir Bakış”, I. Uluslararası Ahmed Ziyaeddin Gümüştanevî Sempozyumu, Gümüştane 03-05 Ekim 2013.

4. “Hoca Ahmed Yesevî’nin “Divan-ı Hikmet” Adlı Eserine Fıkhî Açıdan Bakış”, I. Uluslararası Hoca Ahmed Yesevî Sempozyumu, Ankara 28-30 Nisan 2016.

SADREDDİN KONEVÎ'NİN KIRK HADİS ŞERHİ'NDE FIKIH

ÖZET

Vahdet-i vücud düşüncesinin Muhyiddin İbnü'l-Arabi'den (ö. 638/1240) sonraki en önemli temsilcisi olarak bilinen Ebu'l-Meâlî Sadreddin Muhammed b. İshak b. **Muhammed b. Yusuf Konevî** (ö. 673/1274), yazdığı eserleri ve bıraktığı tesiriyle tasavvuf tarihine yeni bir dönem açan âlimlerdendir. Dönemin önde gelen hocalarından ders alan Konevî, dini ve felsefi ilimler alanında iyi bir öğrenim gördükten sonra özellikle İslam düşünce sisteminin metafizik alanına yoğunlaşmıştır.

Tasavvufî yönü ile daha çok bilinen Konevî, aslında İslâm'ın üç temel direği olan iman amel ve ahlâkı bir bütünlük içinde ele almaktadır. Aslında bu bakış açısı, bu yaklaşım İslam ilim geleneğinde sürekli var ola gelmiştir. Cibril hadisiyle de özetle ifade edilen bu üç asıl ilim **kelam, fıkıh ve tasavvuf** ilmidir.

Konevî, hükümlerin iç manalarını kavramayı, manevi boyutlarına ulaşmayı, oralarda gizli kalan sırlara vakıf olmayı kendine ilke edinmekle birlikte hükümlerin zahir manalarını da ihmal etmemiş, önemsemiştir.

Konevî, gerçek arifi dünya ve ahiret hayatından yüz çevirmeyen, dünyaya ve ahirete “*hakkını veren*” insan olarak kabul etmektedir. Konevî'nin “*ruhun kemali, olgunluğu ancak maddeyle birlikte ortaya çıkabilir*” düşüncesi, aslında bir anlamda zahir ile batının, amel ile ahlakın bir arada bulunmasının gereğini ortaya koymaktadır. Böylece fıkıh-ı batın veya fıkıh-ı vicdani de denen tasavvuf ile fıkıh-ı ameli veya zahir fıkıhı da denilen fıkıh ilminin birlikteliğine işaret etmektedir. Bu anlayış, Konevî'nin eserleri bir bütün olarak incelendiğinde ortaya çıkmaktadır.

Konevî, eserlerinde tasavvufî anlayışı, genellikle meselelerin sırlarına, inceliğine vakıf olmayı esas almaktadır. Yeri geldikçe de zahiri ahkâm olan fıkıh ilminin konularına değinmekte, kısmen de olsa fikhî izahlara yer vermektedir. Fıkıh konularına değindiği eserlerinden biri de *Kırk Hadis Şerhi*'dir. Bir kırk hadis derleme çalışmasından ibaret olan *Kırk Hadis Şerhi*, aslında Konevî'nin hadis ilmine olan vukufiyetini ortaya koymaktadır.

Konevî'nin *Kırk Hadîs Şerhi* adını verdiği eserdeki hadis sayısı, farklı nüshalarda değişse de toplamda yirmi dokuzu geçmemektedir. Konevî, bu 29 hadisi şerh etmek için 72 ayeti ve ayrıca 80 de hadisi delil ve şahid olarak kullanmıştır. Bu bizlere Konevî'nin bu alandaki birikimini net bir şekilde ispat etmektedir.

Konevî'nin fikhî yönü yani İslam fıkıhıyla olan irtibatını kurmaya çalışacağımız bu birliktelikte onun *Kırk Hadis Şerhi* adlı eserini esas alacağız. Konevî'nin hadisleri şerh ederken ele aldığı **abdest**, **namaz**, **faiz**, **hadler** gibi fıkıhın ibadet, muamelat ve ukubata dair konularından bir kısmı üzerinde durarak, Konevî'nin *Kırk Hadis Şerhi*'ni fikhî açıdan değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Sadreddin Konevî, Kırk Hadis Şerhi, Fıkıh.

Giriş: Konevî'nin İlmî Hayatı ve Fıkıh İlmiyle İrtibatı

Konevî, miladi 1209 yıllarında Malatya'da dünyaya geldi. Babası Mecdüddin İshak Selçuklu hizmetinde bulunan bir idareci ve büyük bir âlimdi. Konevi, babasının ilmi ve idari çevresinin sağladığı imkânlardan istifade ederek iyi bir eğitim aldı.¹

Hocaları: Konevî, Kemâleddin Ali b. Muhammed, Burhaneddin Ebu Tahir, İbnü'l-Arabî gibi dönemin alimlerinden ders aldı, onlardan pek çok eser okudu. Konevî, İbnü'l-Arabî'den okuduğu eserleri isimleriyle kaydetti. Hatta İbnü'l-Arabî'den kendi el yazısı ile aldığı icazetleri de muhafaza etti.²

Konevî, çocukluk çağı diyebileceğimiz erken yaşlarında memleketi Malatya'da tanıştığı İbnü'l-Arabî ile Şam, Halep gibi farklı şehirlerde ilim tahsilinde bulundu. Konevî, 1240 yılında vefat eden üstadı İbnü'l-Arabî'den sonra 1242 yılında hac dönüşünde Konya'ya yerleşti. Vefat ettiği 1274 senesine kadar yaklaşık 32 yıl Konya'da yaşadı. Konevî, Konya'ya yerleştikten sonra hayatının sonuna kadar eğitim-öğretim, irşad ve eser telifi çalışmalarında bulundu. Konya'daki hayatı sırasında hadis okutan, vaaz ve irşad meclisleri kuran Konevî, muasırı Hz. Mevlânâ ile sık sık görüştü. Herhangi bir resmi görev aldığı bilinmemektedir.³

Konevî, “**yeni tasavvuf**” anlayışının oluşumuna büyük katkı sağlayacak derecede bir mutasavvıf olsa da sahip olduğu ilim ve ortaya koyduğu hayat tarzı ile medreseli bir âlimdi. Hatta Muhammed Emin Dede'nin Konevî ile Mevlana'nın iki dost olduğu

¹ Ekrem Demirli, “Sadreddin Konevî”, *DİA*, XXXV, 420.

² Mehmet Eren, “Sadreddin Konevî ve Fatıha Tefsiri”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, yıl 1997, sy. 7, ss. 431-446, s. 432 (bkz. Ahmet Ateş, “Anadolu Kütüphanelerinden Mühim Yazma Eserler”, *Tarih Vesikaları Dergisi*, cilt I, s. 1/16, s. 157-158)

³ Eren, “Sadreddin Konevî”, s. 432.

vurgusunu yaptığı *Menâkıb-ı Sadreddin Konevî* adlı eserinde Konevî'yi bir *medreseli ve âlim* olarak vasıflandırır.⁴

Konevî, sûfîlerin görüş birliği içinde oldukları temel konuları ele alarak, geniş talebe halkasıyla gerek yaşadığı dönemde gerekse kendisinden sonra İslam tefekkürü için de bir dönüm noktası sayılacak bir düşünce geleneğinin oluşmasına zemin hazırladı. Konevî, İslamî ilimler arasında uzlaştırıcı ve yakınlaştırıcı bir vazife de gördü.⁵

Konya'nın en büyük âlimlerinden biri olan Konevî, ortaya koyduğu bütün çalışmalarıyla zahirî-batinî, aklî-naklî ilimlerin arasını birleştiren âlimlerden biri kabul edildi. İbnü'l-Arabî'nin eserlerini şerh ettiği için kendisine *Şeyh-i Kebîr* de denildi. İbnü'l-Arabî'nin vefatından sonra Ekberîye tarikatının halifeliğini devam ettiren Konevî, Ekberîye tarikatını şeriata uygun bir tarzda açıkladı, inkâr edilemez aklî izahlarda bulundu.⁶

Genel olarak ilk dönem sûfîleri tasavvufu, fıkıh ve kelim gibi ilimlerin sınırları içinde gördüklerinden tasavvufun meşruiyetini, fıkıh ve kelim ilimlerine olan uygunluğuna bağlamışlardı. Şeriat-hakikat ya da zâhir-bâtın üzerine oturan tasavvuf, dinî hakikatlerin anlaşılmasının esas yollarından birisi olarak kabul edilmişti. Bütün tasavvuf teorisyenlerinde, şeriat-hakikat veya zâhir-bâtın bir bütün içerisinde sunma çabası, en belirgin yön olarak dikkat çekmekteydi. Dahası, onlar, şeriat ya da zâhir ulemasının otoritesini kabul etme hususunda hiçbir tereddüt taşımıyorlardı. Bu tasavvuf anlayışı, belirli ölçüde gelişim kaydederek İbnü'l-Arabî'ye kadar ulaşmıştı.⁷

⁴ Ekrem Demirli, "Klasik İslam Nazariyatı İle Osmanlı Düşünce Dünyası Arasında Selçuklu Köprüsü: Sadreddin Konevi ve Nazari Tasavvufun Kuruluşu", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 16 (Güz 2004), s. 17.

⁵ Demirli, "Sadreddin Konevi ve Nazari Tasavvufun Kuruluşu", s. 7-8.

⁶ Eren, "Sadreddin Konevî", s. 433.

⁷ Abdullah Kartal, "Alternatif Bir Vahdet-i Vücûd Yorumculuğu: Simnanî, Cîlî ve İmâm Rabbânî Örneği", *I. Uluslararası Sadreddin Konevî Sempozyumu Bildirileri*, Konya 2010, s. 159, 166.

Tasavvuf ilmi, İbnü'l-Arabî ve Konevî ile İslam düşüncesinin teorik ilimlerine göre tanımlanmaya başlanmıştı.⁸ Böylece İbnü'l-Arabî, tasavvufu fıkıh-kelâm ulemasına karşı savunulması gereken bir şey olarak değil, kendi yöntemi ve yorum yapma hakkı olan bir disiplin olarak görmüştü. Bu anlamda tasavvuf, Konevî'nin ifadesiyle, bir ilm-i ilâhî, yani İslâmî ilimlerin merkezi ve en üst bilimini temsil eden bir metafizik ilmiydi.⁹ Neticede 'batınî fıkıh' şeklinde düşünülen tasavvuf, Konevî ile yeni bir döneme taşınmış oldu.¹⁰

Konevî, İbnü'l-Arabî'nin etkisinde gelişen bir düşünce yapısına sahip olduğu için hocasının özelde fakihlere karşı takındığı sert tavrını devam ettirmiş, fakihlerin din yorumuna yönelik tepkisini en bariz bir şekilde *Vasiyetnâme*'sinde dile getirmiştir.¹¹ Konevî, *Vasiyetnâme*'sinde başta defnedilişi olmak üzere, cenaze merasiminin bazı ayrıntıları ve mezarının yapılması hakkında şu cümleleri sarf etmiştir;

“Onlara beni fıkıh kitaplarında yazıldığı tarzda değil, hadis kitaplarında zikredildiği üzere yıkamalarını ve beni Şeyh (Muhyiddîn İbnü'l-Arabî) gömleği ve beyaz bir gömlekte kefenlemelerini, tabutum ise Şeyh Evhadüddîn Kirmânî'nin seccadesini yaymalarını vasiyet ederim. Cenazeme cenaze okuyucularından hiç kimsenin eşlik etmemesini, kabrimin üzerinde ne bir imaret ne de çatı inşa etmelerini vasiyet ederim.”¹²

Konevî uzmanı Ekrem Demirli, Konevî'nin fıkha veya daha özelde kelimcılara karşı olumsuz tavır takınmasını *“onun sistematik düşünmeyi tercih edişinden kaynaklanmış olmalıdır”* şeklinde izah etmektedir. Demirli ayrıca, *“Konevî'nin bu*

⁸ Demirli, “Türk Düşüncesinin Kurucu Düşünürü Olarak Konevî”, s. 78.

⁹ Kartal, “Alternatif Bir Vahdet-i Vücûd Yorumculuğu”, s. 159.

¹⁰ Demirli, “Türk Düşüncesinin Kurucu Düşünürü Olarak Konevî”, s. 78.

¹¹ Demirli, “Sadreddin Konevî ve Nazari Tasavvufun Kuruluşu”, s. 20.

¹² Demirli, “Sadreddin Konevî ve Nazari Tasavvufun Kuruluşu”, s. 34.

yaklaşımında İbnü'l-Arabî'den bilinen hadis ilmini fıkha göre daha üstün sayma görüşü tesir etmiştir" kanaatini de ifade etmektedir.¹³

Konevî'nin *Vasiyetnâme*'sindeki bazı ifadeleri sebebiyle fakihlere karşı tavır takınması, aslında halkın fıkıh adı altında kastı aşan birtakım uygulamalarına gösterdiği tepki olarak da değerlendirilebilir.

Konevî, amelde Şafiî fıkına tabiydi. Eserlerinde de fıkıh ilmine verdiği önem çok açık bir şekilde görülmektedir. Şimdi de Konevî'nin fıkıh ilmine verdiği değeri, fıkın ne denli önemli bir ilim olduğunu *Kırk Hadis Şerhi* adlı eserindeki bazı hadisleri tahlil ederek tespit etmeye çalışalım.

KONEVÎ'NİN KIRK HADİS ŞERHİ'NDEKİ HADİSLERİN FIKHÎ TAHLİLİ

Konevî, hadis şerhinde üstadı İbnü'l-Arabî'nin yolunda yürüyerek yepyeni bir ekol geliştirmiş, hadisleri tasavvuf düşüncesinin en ince görüşleriyle şerh etmiş, bu konuda yeni bir çığır açmıştır.¹⁴ Konevî'nin eserindeki hadislerden fıkıh ilmiyle doğrudan bağlantısı olan ibadet, muamelat ve ukubat konularının yer aldığı hadislerden 5 tanesini ele alarak, Konevî'nin fikhî derinliğine değinelim.

Birinci Hadis; Taharetin Sırları.

Sekizinci Hadis; Duadan Sonra Yüzü Mesh Etmek.

On Üçüncü Hadis; Abdest, Namaz, Sabır ve Sadakanın Sırları.

On Altıncı Hadis; Ribâ / Fâizin Haram Oluş Sırrı.

¹³ Demirli, "Sadreddin Konevî ve Nazarî Tasavvufun Kuruluşu", s. 21.

¹⁴ Sadreddin Konevî, *Şerhu'l-Erba'în (Kırk Hadis Şerhi ve Tercümesi)*, Tahkik ve Tercüme: H. Kâmil Yılmaz, Konya 2009, s. 14.

On Dokuzuncu Hadis; Zinanın Haram Oluşunun ve Şer'î Hadlerin Sırrı.

Öncelikli olarak şu hususu ifade edelim ki, Konevî bu hadisleri derlerken yakın dostlarının kendisinden bir hadis mecmuası yazıp şerh etmesini istemelerine binaen hem kırk hadis geleneğini devam ettirme hem de hadislerin kapsadığı sırları tespit etme amacını taşıyarak eserini yazmıştır.¹⁵

Konevi, eserinin girişinde hadisleri derleme sebebini şöyle açıklar;

“Benim dost ve tanıdıklarımın bir grubu, Allah'ın fazl ve ihsanı ile hadis ilmindeki birikiminin çokluğunu, hadisin sırlarını tanımadaki işimin kârlı ve zararsız olduğunu görüp tecrübe edince, beni önceki âlimlerin yoluna girerek Hz. Peygamber'in (s.a.s) hadislerinden bir demet derleyip onları şerh etmeye teşvik ettiler.”

Zira Hz. Peygamber (s.a.s) bir hadisi şerifinde şöyle buyurur; *“Ümmetimden her kim, benim hadislerimden 40 tanesini öğrenip ezberlerse Allah Teâlâ onu kıyamet gününde âlim ve fakih olarak diriltecektir.”*¹⁶

Aslında hadislerin hikmet ve sırlarına yönelik yapılan böyle bir çalışmadan fıkıh ilmine malzeme çıkarmak, ahkâma yönelik tespitlerde bulunmak hiç de kolay değildir. Fakat her sırrın veya hikmetin zahirde bir hükümle aks bulması, yansımaları mümkün olabilir. Şimdi hadislerin fikhî tahlilleri üzerinde duralım.¹⁷

1. Birinci Hadis: Kitabın ilk hadisi *Taharetin Sırları* ile ilgilidir. Hadis merfudur isnadı Hz. Peygamber'e (s.a.s) kadar ulaşmaktadır. Hadis şöyledir;

¹⁵ Konevî, *Şerhu'l-Erba'in*, s. 18.

¹⁶ Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 236.

¹⁷ Konevî'nin hadisleri şerh ederken yaptığı açıklamalar, Ekrem Demirli'nin Konevî'ye ait Kırk Hadis Şerhi adlı eserinin tercümesinden istifade edilerek çalışmaya ilave edilmiştir. (Sadreddin Konevi, *Kırk Hadis Şerhi (Şerh-i Hadis-i Erba'in)*, İstanbul 2004)

ثَبَّتَ بِإِسْنَادٍ مُتَّصِلٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ : أَنَّ بَعْضَ أَصْحَابِهِ شَكَى إِلَيْهِ الْفَقْرَ وَالْقِلَّةَ، فَقَالَ لَهُ: دُمَّ عَلَى الطَّهَارَةِ
يُوسَعُ عَلَيْكَ الرَّزْقُ.

Hız. Peygamber'in bir sahabesi, kendisine fakirlik ve yoksulluktan şikâyetinde bulunmuş. Bunun üzerine Hız. Peygamber şöyle buyurmuş:

"Taharete/temizliğe (abdeste) devam et ki, rızkın genişlesin."

Konevî, hadisi şerh ederken önce hadisin tasavvufi yorumu üzerinde durarak taharet ve necaseti genel olarak iki kısma ayırır. **Birincisini** henüz yaratılmamış varlık âlemine dâhil olmamış taharet ve necaset olarak tanımlar ki, *'böyle bir tahareti tavsiye etmenin faydası olmadığı gibi böyle bir necasetten sakındırmanın da herhangi bir yararı yoktur'* der. Konevî, henüz yaratılmamış necasetin feyz-i ilâhînin tam olarak alınamamasına sebep olduğunu ifade eder. Konevî bu kısmı bir takım manevî olgular çerçevesinde bâtınî anlamlarla izah ederek meseleye tasavvufî derinlik kazandırır.

İkinci kısım ise yaratılmış, varlık âlemine dâhil olmuş taharet ve necasettir. Konevî'ye göre emir ve yasağa konu olan, tavsiye ve teşvikin faydalı olduğu da bu ikinci kısımdır. Bunlar, şeriat tarafından, İslâm'ın açık, zahir hükümleriyle bildirilen veya akılla tespit edilenlerdir. Bunların bilinmesi gerekir ki yeri geldiğinde temizliğin nasıl yapılacağı veya necasetten nasıl korunacağı gerçekleşsin.

Konevî, bütün günahları bâtınî necaset olarak nitelerken bütün ibadetleri de temizleyici olarak kabul eder ve şöyle der;

"Günahların hepsi manevî pisliklerdir ve bunlardan bazısının bâtından zahire doğru etki eden özellikleri vardır. Nitekim Hız. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurmuştur: "Kul işlediği günah sebebiyle rızık açısından mahrumiyete uğrar." Bu hadisin bir başka sırrı da şudur: Kulun işlediği günah sebebiyle mahrumiyeti bazen manevî

ve ruhanî rızıkına nispetle olur; bazen de zahir rızıkına nispetle olur. İbadet ve itaatlerin hepsi temizleyici özelliğe sâhiptir. İtaatlerin bu temizleyici özelliği bazen gidermek, yok etmek suretiyle olur. Nitekim şu ayetler buna işaret etmektedir: **“İyilikler kötülükleri mahveder/ giderir”, “Kötülüğün arkasından bir iyilik işle ki onu mahvetsin.”**

Konevî'ye göre her günah ve iyiliğin, insanın batınından zahirine sirayet eden birtakım yönlerinin olduğunu kabul ettiği gibi bazen de zahirinden batnına sirayet eden yönlerinin bulunduğunu kabul eder. Konevî bu konuyu açarak ayrıntıya gider.

Haram Liğayrihi: Konevî, eti yenen hayvanların helal olmasını zahirleri itibariyle temiz kabul edilmesine bağlar. Madenleri ve kötü özelliklere sahip olmayan bitkileri ise zahir ve batın olarak temiz kabul eder.

Konevî, helalliği taharetin sonuçlarından, haramlığı da necasetin sonuçlarından görür. Konevî, zahirde yani aslen temiz olduğu halde manen necis olan şeyleri açıklarken bunların necis olmalarını, haram kabul edilmelerine bağlar. Konevî'nin **aslen temiz manen necis** olan şeylere verdiği örneklerin fıkihta **haram liğayrihî** olarak isimlendirildiğini görmekteyiz.

Konevî'ye göre hırsızlık gibi haksız yolla elde edilen yiyecek, içecek, giyecek ve mesken bunların bazı örnekleridir ki, fıkihta bunlar aslen helal olduğu halde haksız yere elde edilmeleri sebebiyle vafsen yani dolaylı olarak haram kılınan şeylerdir.

Haram Liaynihi: Konevî, zahir ve batını tam necis olan şeylere verdiği kan, leş, domuz eti, tırnaklı vahşi hayvanlar, kuşlardan gagalı olanlar, köpek¹⁸; içeceklerden şarap gibi kesin olarak haram kılınan örneklerin tamamı fıkihta haram liaynihînin örnekleridir.

¹⁸ Aslen yani cevher bakımından haram kılınan şeylerden köpeğin sayılması, Konevî'nin Şafii mezhebi mensubu olduğunu göstermektedir.

Konevî bunların haram kılınma hikmetlerini de kendilerinde yaratılmış zararlı özelliklerin yiyen kişiye geçmesi itibariyle insana doğrudan zarar vermesi olarak izah eder.

Konevî, liaynihî haramın sebebinin eşyanın kendinden ayrılmayan özellikleri sebebiyle olduğunu, liğayrihî haramın ise harici bir vasıf sebebiyle yasaklandığını ifade etmekle aslında fıkhi bir konuya izah getirmektedir.

Konevî bu hadisin şerhinde her ne kadar haram liğayrihî veya haram liaynihî kavramlarını doğrudan kullanmıyor ise de verdiği örnekler ve yaptığı açıklamalardan meselenin fikhî olduğu ve de fıkihta verilen hükmü hadisin şerhine taşıdığı görülmektedir.

Konevî, hadisteki rızkın artmasının taharete devamla sağlanacağı konusunu da şu şekilde izah eder:

“Ruhların ve kalplerin temizlenmesi, manevi rızkın artmasını, ilahi ihsanları gerektiği gibi kabulü ve onlardan alınacak payı bollaştırdığı gibi, aynı şekilde zahiri temizlik de maddi rızkın artmasına sebep olur.”

Konevî, insanın tasavvufun inceliklerine vakıf olabilmesi, gayb ve şehadet alemlerini huzur içinde seyredebilmesini öncelikli olarak beden yani zahir temizliğine dikkat etmesi sonra ruh temizliğine dikkat etmesi ve en sonunda da sır temizliğine dikkat etmesi neticesinde ulaşacağını belirtir. Manevi mertebelerin elde edilmesinde **beden temizliğine** ilk sırada yer vermesi fıkıh ilmine attığı değeri göstermesi bakımından önemlidir.

2. Sekizinci Hadis: Kitabın sekizinci hadisi *Duadan Sonra Yüzü Mesh Etme* konusuyla ilgilidir. Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir:

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ، كَانَ إِذَا دَعَى فَيَرْفَعُ يَدَيْهِ مَسَحَ وَجْهَهُ بِيَدَيْهِ. أَنَّهُ كَانَ يَأْمُرُ أَصْحَابَهُ بِذَلِكَ وَ يُحَرِّضُ عَلَيْهِ.

“Hz. Peygamber (s.a.s) dua ederken ellerini kaldırır sonra da ellerini yüzüne sürerdi. Yüzüne sürmeden ellerini indirmezdi. Sahabesine de bunu emreder ve yapılmasını teşvik ederdi.”¹⁹

Konevî hadisi şerh ederken ilk önce şu vurguyu yapar; *insan rabbine dua ederken zahiren ve batinen Ona yönelmelidir.* Dua ederken ellerin kaldırılmasını ve akabinde de yüzün mesh edilmesini de şöyle izah eder;

“Duada kaldırılan birinci el, kulun zahiren Allah’a yönelmesine işaret ederken, ikinci el batinen Allah’a yönelmeyi ifade eder. Kişinin dili de bütün varlığıyla Allah’a yönelmeyi ifade eder. Yüzün mesh edilmesi ise, teberrük niyetiyledir ve ruh ile bedeni birleştiren hakikate dönmeye dikkat çeker.”

3. On Üçüncü Hadis: Kitabın on üçüncü hadisi Abdest, Namaz, Sabır ve Sadakanın Sırları hakkındadır. Ebu Malik el-Eşari Hz. Peygamber’in (s.a.s) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir;

عَنْ أَبِي مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: أَلْطَهُورُ شَطْرُ إِيْمَانٍ، وَ فِي رِوَايَةٍ: أَلْوَضُوءُ شَطْرُ الْإِيْمَانِ.

“Temizlik imanın yarısıdır.” Bir başka rivayette ise şöyle buyurmuştur;

“Abdest imanın yarısıdır. Elhamdülillah, mizanı doldurur. Subhanallah ve elhamdülillah arz ile sema arasını doldurur. Namaz nurdur. Sadaka burhandır, delildir. Sabır ışıktır. Kur’an da lehinde ve aleyhinde delildir. Her sabahlayan nefsinin azad veya helak eder.”²⁰

Konevî, hadisi şerh ederken amelin sıhhati için niyet ve Allah’a karşı ihlas şartını ileri sürer. Bu şartların da zamana ve mekâna bağlı hükümlere sahip olduğunu belirtir. **Zamana bağlı olan hüküm**, namazın vakitleri, oruç ayı ve hac mevsimi gibi

¹⁹ İbn Mace, “İkame”, 119, “Dua”, 130.

²⁰ Müslim, “Taharet”, 1; Tirmizi, “Davat”, 86; Darimi, “Vudu”, 2.

hususlardır. **Mekâna bağlı olan hüküm** ise kibleye dönmek, temiz olmayan mekânlarda namaz kılmamak gibi durumlardır. Hacda ise zaman ve mekân hükümleri birleşir.

Konevî, bu izahlarıyla fıkıhın namaz, oruç, hac gibi ameli konularının sıhhati için fıkıh ilminde ileri sürülen şart ve rükünlerine riayet edilmesinin zorunlu olduğunu ifade eder. Kibleye dönmek gibi Allah'a itaatin sembollerini önemser.

Konevî haramlardan kaçınmayı imanın bir gereği olarak görür. Günah işlemeye devam eden kimsenin tafsili/ayrıntılı değil sadece icmali/genel olarak tasdik ettiğini söyler. Zina gibi haram bir amel işleyenin aslında bu kötülüğü yasaklayan ayrıntılı delile karşı tam bir tasdiki yoktur, der. Zira şayet günahkâr, işlediği günahın cezasının kesin olarak gerçekleşeceğine inansaydı o günahı işlemezdi. Binaenaleyh günahkâr, tasdikindeki bir eksiklik nedeniyle veya tövbe ve bağışlanma ümidini aklına getirdiğinden günah işlemektedir demektedir.

Konevî, hadiste geçtiği gibi namazın nur olduğunu anlatırken namaz kılanların namazlarında rablerinden gelen güzel duyguları, hazları elde edeceğini söyleyerek namazda büyük bir sırrın bulunduğu ve namazın insan nefsinin eğitiminde çok önemli bir yer tuttuğuna işaret eder.

Konevî'ye göre istenilen, emredilen davranışları yapmak da imanın bir gereğidir. Mesela sadaka, veren kişinin ahiretin varlığına inandığına kesin bir delildir. Çünkü mal, fıtrata çok sevimlidir. İnsan, verdiği malın karşılığını daha güzel bir şekilde alacağına inanmasa o malını vermez.

Bu açıklamalar fıkıhın konusu olan amelin gereğine vurgu yapmaktadır.

4. On Altıncı Hadis: Kitabın on altıncı hadisi Ribâ yani fâizin Haram Oluş Sırrı hakkındadır. Müslim, Ebu Said'den rivayet etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurdu;

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: الذَّهَبُ بِلْدَهَبٍ، وَالْفِضَّةُ بِفِضَّةٍ، وَالْبُرُّ بِلُبِّ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ، وَالْمِلْحُ بِالْمِلْحِ مِثْلًا بِمِثْلٍ، يَدَا بِيَدٍ، فَمَنْ زَادَ أَوْ اسْتَرَادَ فَقَدْ آزَى، الْأَخْذُ وَالْمُعْطَى فِيهِ سَوَاءٌ.

“Altın altınla, gümüş gümüşle, buğday buğdayla, arpa arpayla, tuz tuzla değiştirileceğinde eşit miktarda verilecektir. Bundan fazla alan veya artıran riba, faiz almış olur. Faizde alan da veren de eşittir.”²¹

Fıkhın borçlar hukuku kısmında faiz konusu işlenirken meselenin temelini teşkil eden bu hadis, özellikle faiz cereyan eden malların belirlenmesinde delil olarak kullanılır.

Konuyu izah etmeden önce şunu ifade etmek gerekir ki, faiz meselesi hakkında fıkıhçıların ilk önce müracaat ettikleri bu hadisi, Konevî'nin 29 hadisten biri olarak seçmesi aslında fıkıh konularına ne denli önem atfettiğini göstermesi bakımından dikkat çeken bir durumdur.

Konevî hadisi şerh ederken ribayı *vasıf* ve *zaman* bakımından iki kısma ayırır. Fıkıhta bu kısımlar *fazlalık ribası* (ribe'l-fadl) ve *veresiye ribası* (ribe'n-nesîe) olarak isimlendirilir.

Konevî, malın cevher ve arazlardan meydana geldiğini ifade ederek konuyu daha akli bir düzeye çekerek şu şekilde açıklar.

“Ölçü ve ağırlıkta ilave yapmadan eşitliğin gözetilmesi istenen faize konu mallar, cevherlerden ve onlara eklenen birtakım arazlardan oluşan cisimler, mallardır. Cevherlerin derece bakımından arazlardan üstün olduklarında herhangi bir şüphe yoktur. Çünkü arazlar varlıkta cevherlere tabidirler. Buna göre faize konu olan mallar, bizatihi kendi varlıkları açısından eşit iken

²¹ Buhârî, “Buyû”, 78; Müslim, “Müsâkât”, 81, 83, 85, 90.

özellikleri açısından farklıdırlar. Alışverişte bu tür eşya arasında eşitlik şart koşulmazsa fazlalık öze değil de araza yani ilave vasfa ait bir özelliğin bedeli olur. Buna örnek olarak bir kilo beyaz buğdayı iki kilo siyah buğdaya satın alan kişiyi verebiliriz. Bu kişinin sattığı ikinci kilo, buğdayın araz kısımlarından beyazlığının ücreti olur, bu ise apaçık bir haksızlıktır. Çünkü ikisinin de buğday olması sebebiyle cevher, özü itibariyle aynıdırlar, neticede kıymet ve hükümde de eşit olmaktadır. Dolayısıyla bir kilo beyaz buğdayı iki kilo siyah buğday ile mübadele etmek, satmak sahih değildir. Alışverişte faizin konu olacağı ribevi mallar arasındaki fazlalık, büyüklük, tat ve renkten kaynaklanmaktadır ki, bütün bunlar arazdır; asıl, cevher, zat değildir. Arazlar ile zatlar arasında bir eşitlik düşünülemez, doğru da değildir. Arazın zat gibi kabul edilmesi uygulamaları olan faiz haram kılınmış olmaktadır. Altın ve gümüşte de durum aynıdır. Çünkü bunlardaki fazlalık da parlaklık veya şekil farklılığından kaynaklanır, bunlar ise arazdır.” Biri diğerinden fazla olabilse de aynı anda peşin olarak değiştirilmesi gerekir.

Konevî, burada vasfa dayalı faizin illetini açıklarken malı, yapı bakımından cevher yani zat ve araz yani asıl olmayan ek vasıf kısımlarına ayırmakta, mal denilince de ilk akla gelenin ve esas olarak alınması gerekenin cevher olduğunu bildirmektedir.

Konevî'ye göre ölçü ve ağırlıkta aynı cins faize konu malların değişimi esnasındaki mal miktarların belirlenmesinde cevher esas alınmalıdır. Aynı cins ribevi malların mübadelesinde irili-ufaklı, eski-yeni, renk-koku, işçilik ve kalite gibi araza itibar edilmemelidir.

Konevî malı kıymetlendirirken arazı esas almadığı için ribevi malların değişiminde araza itibar edilmek suretiyle birinin miktar veya ağırlık bakımından diğerinden fazla olmasını karşı tarafa yapılmış bir haksızlık olarak değerlendirir.

Konevî'nin vasfa dayalı riba olarak açıkladığı faiz çeşidi, klasik fıkhıta **fazlalık ribası** olarak bilinir. Konevî vasıflar açısından faizin haramlığını açıklarken aslında tam olarak **fazlalık faizini** ve haram olma sebebini açıklamış olmaktadır. Konevî'nin bu izahı fıkıh ilminde faiz meselesinin akıl yoluyla bilinmesine ve haramlığının kolayca anlaşılmasına katkı sağlayacak niteliktedir.

Konevî ribanın ikinci kısmı olan **zaman bakımından** haramlığını şu şekilde açıklar:

“Ribanın zaman yönünden haramlığının nedenine gelince: Mesela, 1000 lirayı bir veya iki yıllığına 1200 lira karşılığında faizle borç veren kişi, fazlalık olan 200 lirayı (sahip olmadığı) zaman karşılığında vermektedir. Bu durumda da adeta bir yıllık zamanı satmaktadır. Halbuki satılan mal (yani zaman) mevcut bir şey değildir veya borç alanın malı değildir ki, onu satabilsin. Zaman Allah'ındır ve Onun hükmüne bağlıdır. Hiç kimsenin zaman hakkında herhangi bir hükmü olamaz.”

“Alışverişte eşitliği gözeten kimseye koşulan diğer şart ise, satılan şeyin niteliğinde olduğu gibi, zamanda da tam eşitliğin sağlanabilmesi için, alışverişin elden ele yapılmasıdır. Şayet böyle olmasaydı, süreyle oynama ve geciktirmeye izin verilmiş olurdu. Bu ise, zamana bir çeşit tahakküm etmekle gerçekleşebilir. Bu durumda ise, süreyle oynanması veya geciktirme, daha önce zaman karşılığında verilen borç ve belirli faiz hakkında ifade edilen şey ile aynı kapsama girmiş olurdu.”

Konevî'nin faizin zaman yönünden haramlığı kısmına yaptığı açıklamalar fıkhıta **veresiye faizine (ribe'n-nesîe)** denk gelmektedir. Konevî **veresiye ribasının** iki yönünü de hadisin şerhinde inceler. Bunlardan biri borcun miktarını vade ile çoğaltmak, diğeri de aynı cins malların mübadelesinde araya zaman koyarak eşitliği ortadan kaldırmaktır. Klasik fıkhıta bunlar

veresiye ribası olarak değerlendirilmektedir. Konevî'nin bu izahı veresiye ribasının akıl yoluyla kavranmasına ve haramlığının da kolayca anlaşılmasına katkı sağlar niteliktedir.

5. On Dokuzuncu Hadis: Kitabın on altıncı hadisi Zinânın Haram Oluşunun ve Şer'î Hadlerin Sırrı hakkındadır. Hz. Peygamber'in (s.a.s) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir;

ثَبَّتَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ أَنَّهُ قَالَ: لَيْسَ أَحَدٌ أَغْيَرَ مِنَ اللَّهِ مَنْ أَنْ يَزْنِيَ عَبْدُهُ أَوْ تَزْنِي أُمَّتُهُ.

*"Kulunu zina ederken gören Allah'tan daha kıskanç yoktur."*²²

Konevi hadisi şerh ederken şunları söyler:

"Kıskançlığın ortaya çıkması ve müessir olmasının sebebi bizzat yasaklanan fiil değildir. Kıskançlığa neden olan şey, ortaklık özelliğiyle Rablık makamıyla bezenmektir. Çünkü davranışlarda bağımsızlık ve failin her istediğini herhangi bir engel ve sıkıntı olmaksızın yapması Rablık özelliklerindedir. Zira Allah'tan başka hiçbir kimse bir engel olmaksızın dilediği her şeyi yapamaz."

Kul, sınırlanma özelliklerinden çıkıp istediği gibi davranma özgürlüğü elde etmek isterse, Yaraticının Rablık sıfatına ortak koşmaya yeltenmiş olur. Bu durum kıskançlığın doğmasına, kıskançlık da cezaya neden olur. Buna göre zina eden bekâra atılan yüz değnek ceza, Rablık sıfatına sahip olma iddiasının sonucudur. Bu hükümler evli zina edende ortadan kalktığı için recmedilir. Bu ceza, Rablık mertebesinin tafsili hükümlerinin bir benzeridir."

Görüldüğü gibi Konevî, hadisi şerh ederken fıkın ceza hukukuyla ilgili bir meselesinin hükmünü klasik fıkha göre izah etmektedir.

²² Buhârî, "Küsûf", 2; Müslim, "Tevbe", 32-36.

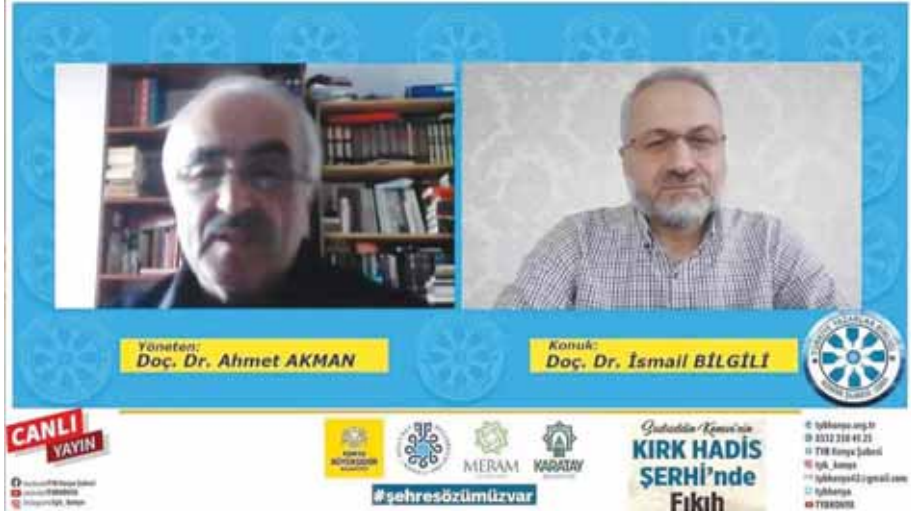
SONUÇ

Konevî, *Kırk Hadis Şerhi* adlı eserinde ağırlıklı olarak meselelerin manevi boyutunu, sırlarını ele almakta iken, bazen de klasik fıkın hükümlerinden istifade etmektedir. Bu da bizlere Konevî'nin fıkın hükümlerine bağı, zahiri ahkâmı bilen ve önemseyen bir mutasavvıf olduğunu göstermektedir.

Bu semineri Konevî'nin şeriatın amele yönelik hükümleri hakkında sarf ettiğı şu manidar cümlesi ile tamamlayalım:

“Şeriatta konulan her hüküm ve belirli sayı, rabbani bir esasa ve hakikatlere uygun belirli bir tertibe dayanmaktadır.”

TYB Konya'da "KONEVÎ'DE FIKİH" Konuşuldu

BİLGİLİ: "Konevî'ye göre Şeriatta konulan her hüküm ve belirli sayı, rabbani bir esasa ve hakikatlere uygun belirli bir tertibe dayanmaktadır."

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi "Şehre Sözümüz Var" anlayışı ile sürdürdüğü 2020 yılı Kültürel Etkinlikler takvimindeki programlarını Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkıları ile aralıksız her hafta izleyicileri ile buluşturmaya devam ediyor.

TYB Konya Şubesi Başkan Yardımcısı ve NEÜ Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Akman'ın yönettiği, "Sadreddin Konevî'nin Kırk Hadis Şerhinde FIKİH" konulu programı NEÜ İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. İsmail Bilgili sundu.

Pandemi sebebiyle çevrimiçi olarak gerçekleştirilen programda Sadreddin Konevî Hazretlerinin hayatı, yaşadığı dönem ve eserleri hakkında bilgi veren Doç. Dr. İsmail Bilgili, Konevî'nin "Kırk Hadis Şerhi" isimli eserinde yer alan bazı Hadis-i Şeriflerin özelinde fıkıh ile irtibatını anlattı.

Sadreddin Konevî'nin, yazdığı eserleri ve bıraktığı tesiriyle tasavvuf tarihine yeni bir dönem açan âlimlerden olduğunu, dönemin önde gelen hocalarından dersler aldığı ve İslâm düşünce sisteminin metafizik alanına yoğunlaştığını söyleyen Bilgili; "Tasavvufî yönü ile daha çok bilinen Konevî, aslında İslâm'ın üç temel direği olan iman, amel ve ahlâkı bir bütünlük içinde ele almıştır. Aslında bu bakış açısı, bu yaklaşım İslâm ilim geleneğinde sürekli var olan gelen bir durumdur. Cibril hadisiyle de özetle ifade edilen bu üç asıl ilim **kelâm, fıkıh** ve **tasavvuf** ilmidir.

Konevî, gerçek arifi dünya ve ahiret hayatından yüz çevirmeyen, dünyaya ve ahirete '*hakkını veren*' insan olarak kabul eder. Eserlerinde tasavvufî anlayışı, genellikle hükümlerin iç manalarını kavramayı, manevî boyutlarına ulaşmayı, meselelerin sınırlarına, inceliğine vakıf olmayı kendine ilke edinmekle birlikte hükümlerin zâhir manalarını da ihmâl etmemiş, önemsemıştır. Eserlerinde zâhîrî ahkâm olan fıkıh ilminin konularına kısmen de olsa değinmiş, fikhî izahlara yer vermiştir. Fıkıh konularına değindiği eserlerinden biri de *Kırk Hadis Şerhi* 'dir." Dedi.

Konevî'nin, amelde Şafîî fıkına tabi olduğunu ifade eden Bilgili; "Genel olarak ilk dönem sûfleri tasavvufu, fıkıh ve kelâm gibi ilimlerin sınırları içinde gördüklerinden tasavvufun meşruiyetini, fıkıh ve kelâm ilimlerine olan uygunluğuna bağlamışlardı. Şeriat-hakikat ya da zâhir-bâtın üzerine oturan tasavvuf, dinî hakikatlerin anlaşılmasının esas yollarından birisi olarak kabul edilmişti. Bütün tasavvuf teorisyenlerinde, şeriat-hakikat veya zâhir-bâtın bir bütün içerisinde sunma çabası, en belirgin yön olarak dikkat çekmekteydi. Dahası, onlar, şeriat ya da zâhir ulemasının otoritesini kabul etme hususunda hiçbir tereddüt taşımıyorlardı. Bu tasavvuf anlayışı, belirli ölçüde gelişim kaydederek İbnü'l-Arabî'ye kadar ulaşmıştı." dedi.

Tasavvuf ilminin, İbnü'l-Arabî ve Konevî ile İslâm düşüncesinin teorik ilimlerine göre tanımlanmaya başlandığının altını çizen Bilgili; "Böylece İbnü'l-Arabî, tasavvufu fıkıh-kelâm ulemasına karşı savunulması gereken bir şey olarak değil, kendi yöntemi ve yorum yapma hakkı olan bir disiplin olarak görmüştü. Bu anlamda tasavvuf, Konevî'nin ifadesiyle, bir ilm-i ilâhî, yani İslâmî ilimlerin merkezi ve en üst bilimini temsil eden bir metafizik ilmiydi. Neticede 'batınî fıkıh' şeklinde düşünülen tasavvuf, Konevî ile yeni bir döneme taşındı. Hadislerin hikmet ve sırlarına yönelik yapılan *Kırk Hadis Şerhi* gibi bir çalışmadan fıkıh ilmine malzeme çıkarmak, ahkâma yönelik

tespitlerde bulunmak hiç de kolay değildir. Fakat her sırrın veya hikmetin zâhirde bir hükümle aks bulması, yansması mümkün olabilir.

Konevî, *Kırk Hadis Şerhi* adlı eserinde ağırlıklı olarak meselelerin manevi boyutunu, sırlarını ele almakta iken, bazen de klasik fıkın hükümlerinden istifade etmektedir. Bu da bizlere Konevî'nin fıkın hükümlerine bağlı, zahiri ahkâmı bilen ve önemseyen bir mutasavvıf olduğunu göstermektedir. Konevî'nin şeriatın amele yönelik hükümleri hakkında '*Şeriatta konulan her hüküm ve belirli sayı, rabbani bir esasa ve hakikatlere uygun belirli bir tertibe dayanmaktadır.*' dediğini unutmayalım" dedi.

- SELMA ARGON (M. Âkif'in Torunu)
- Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

-ÖZGEÇMİŞ-

SELMA ARGON (ERSOY), anı yazarı, İstiklâl Marşı Şairi Mehmet Âkif Ersoy'un torunu. 1 Ekim 1944'te İstanbul'da doğdu. Erenköy Kız Lisesi'nden mezun. Gelini Seyhun ve oğlu İlkey Türkozan'la birlikte Ataşehir'de yaşıyor.

Bir süre ablası Ferda Hanım ile yaşamış ancak ablası vefat edince yaşantısını Ataşehir'de oğlu İlkey Türkozan ve gelini ile birlikte yaşamıştır. Bugüne kadar Türkiye'nin birçok şehrinde bölgesinde Mehmet Âkif'in çileli hayatını anlattığı 300'den fazla konferansta bulunmuştur.

Selma Argon İstiklâl Marşı şairi Mehmet Âkif Ersoy'un kızından torunudur. Ferda isminde bir ablası vardır. Ablası Ferda Hanım 2012 yılında vefat etmiştir.

İsmi dedesi Mehmet Âkif Ersoy vermiştir. Köken olarak Buharalı olan Selma Argon'un 100 sene öncesinden ataları Anadolu'ya yerleşmişlerdir. Daha sonra Boyabat ve Tokat'a yerleşmişlerdir. Âkif Ersoy'un annesi Tokat'ta dünyaya gelmiştir.

2015 yılında yayımlanan **Dedem Mehmet Âkif: Zorluklarla Geçen Bir Ömrün Saklı Kalmış Hikâyesi** isimli kitabı yazmıştır. Kitap, biri hâlâ hayatta olan, diğeri röportajlar yapılırken yaşamını yitiren Mehmet Âkif'in iki torunu Selma ve Ferda Argon'la, bu alandaki çalışmalarıyla göz dolduran Fatih Bayhan'ın röportajlarından oluşmaktadır.

-ÖZGEÇMİŞ-

MAHMUT HAKKI AKIN, 1981 yılında Karaman'da doğdu. 2003 yılında Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünden mezun oldu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalında 2005 yılında yüksek lisans ve 2009 yılında doktora öğrenimini tamamladı. Sosyoloji alanında 2013 yılında doçent, 2018 yılında profesör unvanlarını aldı. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde ve Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesinde çalıştı.

Hâlen Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesidir. Türkiye modernleşmesi, siyaset sosyolojisi, Türk siyasi kültürü alanlarda çalışmaktadır. Ayrıca Aliya İzzetbegoviç ve düşünceleri üzerine telif ve derleme kitapları ile çok sayıda makalesi yayınlanmıştır.

84. VEFAT YILDÖNÖMÜNDE MEHMET ÂKİF ERSOY ve MÜCADELESİ

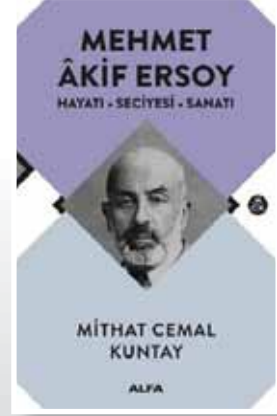
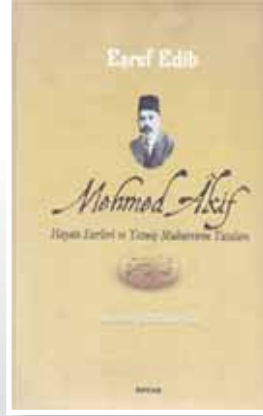
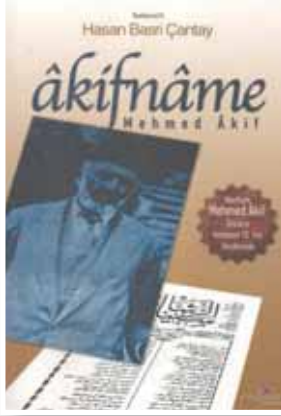
Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin “*Mehmet Âkif’i Vefatının 84. Yılında Anma*” programı ile ilgili olarak bir araya geldik. Değerli konuğumuz Selma Argon Hanımefendi, kendisi merhum Mehmet Âkif’in kızımdan torunudur.

Bugün Selma Hanım’la birlikte bu program gerçekleştireceğiz. Ben öncelikle bir giriş yapma adına Mehmet Âkif ile ilgili çok önemli bir eser kaleme alan onun yakın arkadaşlarından Mithat Cermal Kuntay’ın bir sözünü öncelikle aktarmak istiyorum. Gerçekten çok veciz aforizmatik bir söz.

“Hiçbir kapı, altından geçerken Âkif’i eğilmeye mecbur edemedi.”

Mehmet Âkif’i konuşurken, elbette bir şair olarak konuşabiliriz, bir mütefekkir olarak konuşabiliriz, hayatı mücadele ile geçmiş birisi ciddi anlamda Türk düşüncesine, şiirine, edebiyatına katkısı üzerinden konuşabiliriz; ama Mehmet Âkif’i konuşurken

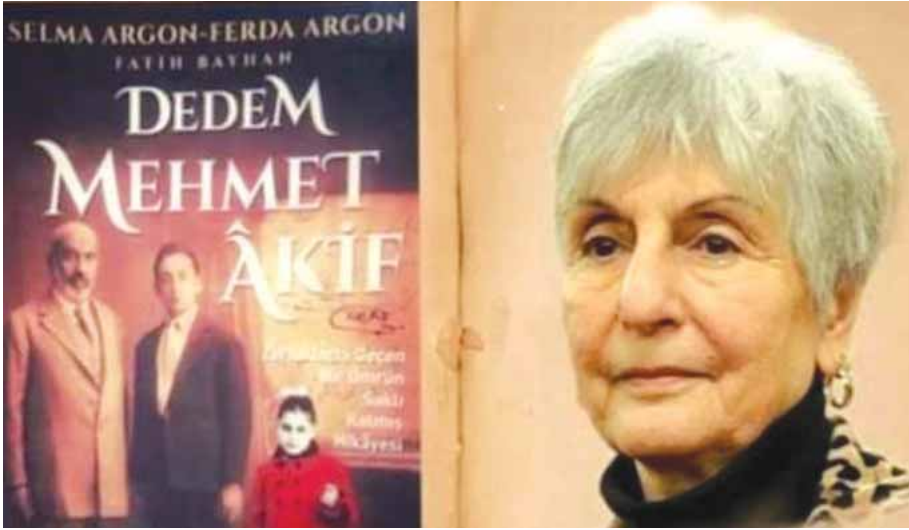
zannediyorum bütün farklılıkları ile birlikte konuştuğumuzda pergelin sabit ayağı bu şahsiyet meselesidir. O yüzden de burada rahmetli Mithat Cemal Kuntay'ın bu sözünü almak istedim.

Yine Mithat Cemal Kuntay'dan bir alıntıyla bir girizgâh yapıp ardından Selma Hanım'a sorular yönelteceğim ve o şekilde devam edeceğiz. Mithat Cemal şöyle diyor: “Âkif, *hayatımın 33 senesidir. Bu 33 senede o, bir tek defa bayağı olmadı. Onun iç yüzüne baktığım vakit gökyüzüne, denize bakar gibi ferahlardım. Sonra onun 63 senelik hayatını öğrendim. Bu ne berrak 63 senedir, siyah ve pis tek bir dakikası yoktur.*”

Biz elbette tanıma imkânına sahip olmadık, daha sonra okuduk; ama özellikle üç ismim anılarını, Âkif'le birlikteliğini ben çok önemsedim. Bunlardan birisi Mithat Cemal Bey'dir. Çünkü onun şahsiyetine, dostluğuna, kişiliğine çok dokunan eserlerden birisi, Mithat Cemal Bey'in yazdığı *Mehmet Âkif Ersoy* kitabıdır. Bir diğeri Eşref Edip Bey'in yazdığı *Mehmed Âkif* kitabıdır. O da çok değerli bir kaynak eserdir. Yıllarca birlikte yoldaşlık etmiş bir ismin yazdığı eserdir. Bir diğeri de Hasan Basri Çantay'ın *Âkifnâme*'dir. En yakın arkadaşları ki, bunlardan Mithat Cemal Bey'e de Hasan Basri Bey'e de bazı şiirlerini ithaf ettiğini biliyoruz. Mesela *Bülbül* şiirini Hasan Basri Bey'e ithaf ettiğini biliyoruz.

Şimdi bu şahsiyet meselesinden bir giriş yaptığımız için ben Selma Hanım'a da onunla ilgili soracağım. Çünkü kendisinin de *Dedem Mehmet Âkif* diye bir eseri var. Dedesini anlattığı, ailedeki şahitlikleri de yazarak kaleme aldığı çok değerli bir eserdir. Selma Hanım, etki de uyandırdı eseriniz, Türkiye'nin dört bir yanında ilgi de gördü. Çok teşekkür ederiz böyle bir eseri kaleme aldığınız için.

Öncelikli olarak bu şahsiyetin inşası elbette hem Mehmet Âkif'in kendi ile ilgili hem de onun yetiştiği ortam, okuduğu okullar, arkadaş çevresi ve aslında bütün biyografisi ile ilgilidir. Nasıl bir ortamda yetişti Mehmet Âkif aile olarak, ardından hangi okullarda okudu, nasıl çevrelerde bulundu, arzu ederseniz böyle başlayalım Selma Hanım, sizden dinleyeyim buyurun.

SELMA ARGON

Âkif'in içine doğduğu dünya. 1873 yılında İstanbul'da sade, geleneksel bir hayatın yaşandığı Fatih/Sarıgözel'de Nasuh Mahallesi'nde, 12 numaralı evde doğuyor. Sonradan birkaç defa yanmış evleri, ama şimdi Vatan Caddesi olarak geçiyor, orada evin bulunduğu mekânda bir tabela var, eskiden olduğu yerde. Asıl adı *Mehmed Ragif* tir. Babası böyle bir isim koymuş. Bu ebcet hesabıyla

doğduğu hicri yılı işaret ediyor ve babası vefat edene kadar ona bu isimle hitap etmiştir. Fakat başkalarına hep zor geldiği için zamanla söylene söylene Âkif olmuş. Biz de şimdi *Mehmet Âkif* olarak anıyoruz. Bir nevi *ekmek* mânâsına da gelirmiş. Neden öyle zor bir isim koyduysa, demek ki seviyordu. Babası *Tahir Efendi*, bu yıllarda Avrupa ülkelerinde gelişmişlik farkları var, her taraf kaynıyor, bizim ülkemiz de öyle... Zor bir dönemde doğmuş, ama Fatih denince o zaman İstanbul içinde sanki ikinci bir Başşehir olarak nitelendirilmiş. Güzel bir semt, orada biraz yürümeye başladığınız zaman babasıyla gittiği Fatih Camii'ni çok güzel anlatır şiirlerinde. Bir de kız kardeşi oluyor sonradan biliyorsunuz...

*"Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: 'Bu gece,
Sizinle câmie gitsek çocuklar erkence.
Giderseniz gelin amma namazda uslu durun;
Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!
Namaza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi,
Dalar giderdi. Ben artık kalınca âzâde,
Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde!
Koşar koşar duramaz.... Âkıbet denir "âmin"
Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn,
Alır çocukları, oğlan fener çeker önde.
Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde
Derin bir uykuya..."*

Şiirleri konuşma şeklinde, hani yaramazlık edecekseniz evde oturun, tabii orada ibadete dalınca onları hür bırakır, "*Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde!*" diye anlatır. Küçüklüğünden itibaren o Fatih Camii'ndeki duaları, o güzel namazları seyrederek büyüyor. Zaten babası medresede hocadır ve iki çocuğunu da çok iyi yetiştirmiştir. Dört yaşından itibaren önce anaokulu dediğimiz okula, sonra da semtteki ilkokullardan birine gidiyor. Çok iyi okuyan, çok zeki bir çocukmuş. Biraz da küçükken yaramazmış. Eve gelince,

elinde ne varsa fırlatıp, ağaçlara tırmanıp, dışarıda hoplayıp zıplayıp bir de akşamları yandaki komşu evi teyzenin masallarını dinlemeden uyumazmış. Hatta derler ki, bazen o masalları anlatan teyze uyuklarmış, dedem de beklermiş uyansın da masal anlatmaya devam etsin diye. Yüaramazlık her çocuğun hakkıdır, ama hakikaten zeki bir çocukmuş. Babasının her öğrettiğini hemen kapan ve ikiletirmeyen bir çocukmuş. İleriki senelerde de bunu çok iyi görüyoruz. Bir kitabı defalarca okuduğu söylenir, asla bıkip usanmazmış. Küçük yaştan itibaren baba eğitimi ile Kur'an öğrenmeye başlıyor ve çok iyi ilerletmiş ki, Mısır'a gittiğinde de dedeme '*demir hafız*' diyorlarmış. Arapça ve Farsçayı da babasından öğreniyor. Başka hocalardan da ders alıyor. İleriki yaşlarında bile kendisine bir şey öğretecek herkesin peşinden gitmiştir. Mısır'da *demir hafız* dendiği dönemlerde, evde cemaati sadece iki kişi, Emin ve Tahir dayılarıdır. Namazda o kadar kendinden geçer ve o kadar uzun sürermiş ki; "*Bir ara arkama baktım, ikisi de perişan olup kaçmışlar*" diyor. Arkadaşlarına yazdığı mektuplarında "*Bana dayanıklı Müslüman gönderin!*" diye yazarmış.

Batıda baş döndürücü gelişmeler var, ama bu arada Osmanlı Devleti alışık olmadığı kararlılığı ile alışık olmadığı tasavvur edemediği bir dünya ile karşı karşıya-

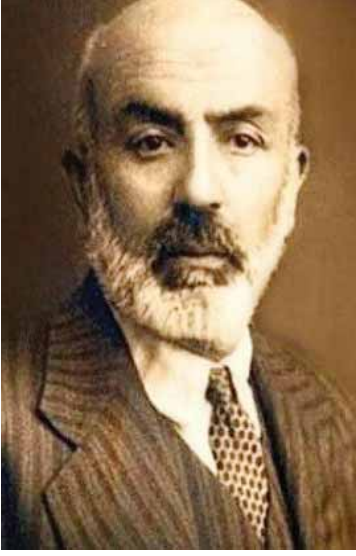
dır ve o zaman yaşayanlar bu dünyaya nasıl ayak uyduracaklarını, ne yapacaklarını bilmiyorlar. Zor bir dönemden geçiyorlar. Dedem, başladığı lise çağlarına gelince o çok sevdiği, "*Hem babamdı hem öğretmenimdi...*" dediği babasını kaybediyor. 14-15 yaşlarında büyük bir yük biniyor omuzlarına. Annesi ve küçük kız kardeşi var, onlara bakmak zorunda. Okulu bırakıp

o zaman yeni açılan Halkalı Ziraat Mektebi'ne gidiyor. Çünkü oradan mezun olduğu zaman hemen iş bulma imkânı varmış ve orayı da birincilikle bitiriyor. Orada başladığı hayat belki de yolunu çizmesine yardımcı olmuştur diye düşünüyorum. Çünkü orada çok iyi dostları var, çok iyi öğretmenleri var, şiir yazması 14-15 yaşlarında başlamış. Sonra der ki, *“Hiçbirini beğenmedim, hepsini yırttım...”* Genç yaşta yazdıklarını pek beğenmeyerek yırtıp atmış.

Hocalarından biri şiirlerini okumuş, ona diyor ki; *“Herhalde sen ikinci bir Muallim Naci olma yolundasın, bunu bırak kendine başka bir yol çiz; bir lisan daha öğren...”*

Arapça ve Farsçayı çok iyi biliyor, o söz üzerine Fransızca'yı kendi kendine çok kısa zamanda öğreniyor. Kitabı eline alıp okuyunca anında karşısındakine tercüme edecek kadar rahat öğreniyor. Hatta bir Fransızca bile Fransızca öğretecek kadar iyi biliyordu derler. O zamanki insanlar zaten 2-3 lisan birden biliyorlar. Fransızca'yı, Arapçayı, Farsçayı biliyorlar. Fakat dedemin Arapçası mükemmelmiş. Mısır'a gittiği zaman da biliyorsunuz, Araplara edebiyat dersinin dışında Arapça dersi de vermiştir. Mithat Cemal; *“Arapçayı çok iyi biliyordu ama konuşması Arap şivesi değildi, çok güzeldi ve berraktı.”* diye anlatır. Hâkikaten Mithat Cemal'in kitabını okuduğunuz zaman onu çok iyi tanırırsınız. Hasan Basit Çantay'ın da öyle. Çünkü 33 senelik bir beraberlikleri var. Benim hoşuma giden o beraberliklerinde ilk tanıştığında Mithat Cemal 18 yaşındaymış. Edebiyat hocalarının önünde tanışıyorlar, orada köşede oturduğunu söyler, kim olduğunu bilmez, ama çok itibar gören bir insan olduğu bellidir. Beraber çıktıkları zaman Mithat Cemal'in şair olduğunu öğrenir ve *“Bana bir*

şiiirinizi okur musunuz?" der Mehmet Âkif. Mithat Cemal, büyük bir hevesle, büyük bir itina ile okur. Ama dedemizden hiç ses çıkmaz. Mithat Cemal, kendi kendine *"Herhalde anlamadı..."* diyerek çok üzülür ve hiçbir şeyden anlamıyor, diye bir anda onu beğenmez. Bir sonraki konuşmalarında Fransızca bir kelime söyler, yine cevap vermez dedem. Zavallı anlamıyor, diye içinden geçirir. Ama sonraki zamanlarda eline bir Fransızca kitabı alıp anında çevirdiğini görünce, *"Kendimden utandım..."*

diye anlatır Mithat Cemal. Çok güzel bir beraberlikleri varmış. Ona gittiği zaman evde bulamadığı, zaman kızması, küsmesi; dedemizin böyle huyları da varmış. Dedemin bu iki güzel insanla çok güzel anıları vardır. Hatta bazen bunlardan sözünü tutmayana ya da tutamayanaya gücendiği de olmuştur. Dedemin bu hasletine karşılık Mithat Cemal de *'Beni de böyle kabul et, benim de sözüm bir lodosla bozulabilir'* diye karşılık verirmiş.

Dedemiz Halkalı Ziraat Mektebinin ilk mezunlarından ve birincilikle bitirir okulu. Hemen 750 kuruş maaşla Ziraat müfettişi ve veteriner hekim olarak göreve başlar. Önemli bir para, omuzunda yük var, ailesine bakacak. Gidip gelirken yürüyerek gider gelir Halkalı Ziraat Mektebine. Dört sene falan oldu zannedersen oraya gitmiştim. Sabahattin Zaim Üniversitesi oldu biliyorsunuz. Oradaki gençler dediler ki, *"Biz bu sene buradan Fatih'e yürümeyi düşünüyoruz o mahalleye, bakalım nasıl olacak ..."* Dedim ki, biraz zor olur gibi geliyor, çünkü dedemin yürüdü o dönemlerde trafik yok, her taraf dağ, bayır, çayır, yürüyerek gidilir, تنها تنها gidip geliyor. Şimdi her taraf trafik, binalar falan, çok mesafe var. Bilmiyorum yürüyüş yaptılar mı, yaptılarsa bile bayağı zor olmuştur. Dedemin cebinde

mutlaka tramvaya veya bir araca binecek para vardır, ama o yürümeyi tercih ediyormuş. Çünkü bir taraftan spor yapıyordu, bir de kendi başına kalıyor, o gün neler yazacağını, ne yapacağını, çocuklara neler anlatacağını düşünüyor, zaten sessiz yaşamayı seviyor. Benim en hoşuma giden de kalabalık bir sokakta gitmeye mecbur olduğu zaman gözünü bir yere diker, kendisi için o sokağı zihninde tenha hâle getirirmiş. Etrafı görmüyor, bir yere bakıyor, ara sokakları tercih ediyor. Yalnız, kalabalık olmayan sokakları tercih ediyor...

*"Toprakta gezen gölgeme toprak çekilince,
Günler şu heyûlâyı da er geç silecektir.
Rahmetle anılmak... Ebediyet budur, amma;
Sessiz yaşadım, kim, beni nerden bilecektir?"*

Ömür boyu öyle olmak istemiştir. Kendince sessiz yaşamış. Nasıl bir sessizlikse!

"Sessiz yaşadım, kim beni nerden bilecektir?" deyince insanın hem yüreği burkuluyor hem de *"Bu nasıl sessizlik dede?"* demek istiyorum. Bakın kaç sene oldu, sesi hâlâ gümbür gümbür gelmektedir. O dönemde yaşamış, ama zamanın ötesinde yaşamış, ileriye çok iyi gören birisidir. Neler olabileceğini düşünen, gören, bunları da insanlara öğretmeye, göstermeye çalışan bir insandır. Bütün ömrü böyle geçmiştir.

63 sene kısa bir dönemdir. Hakikaten kısa bir yaştır, ama ona çok şey sığdırmıştır. Hakikaten çok şey sığdırmış, bedelini ödeyeceğini bile bile sığdırmıştır. Dertli olmayan, dert edinmeyen, o işleri yapamaz. Onun derdi milleti ve vatandı. Derdi büyüktü, ama o derdin bedelini ödemeye razı olmuştur. Ödemiştir de...

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Şimdi bir şair ve mütefekkir olarak da şimdi *derdi olmak* vurgusu çok önemlidir. Buradaki dert şahsi menfaatleri ile ilgili değil, zamana ve mekâna sığmıyor. İnşallah 21. Yüzyıl da Âkif'in aydınlatacağı bir yüzyıl olacak Türkiye açısından.

SELMA ARGON

Kendisi için hiçbir zaman bencilce bir düşüncesi olmadı. Ne bir para, ne pul, ne bir menfaat, ne bir mevki; böyle bir düşüncesi hiçbir zaman olmadı biliyorsunuz. Arkadaşlarına yapılan, müdürüne yapılan haksızlıklardan dolayı anında istifa eden bir insandır. Hatta o müdürün yerine kendisinin atanacağını, kendisine teklif edeceklerini bildiği halde öyle bir şey düşünmüyordu. Haksızlığa asla tahammülü yoktu. Hakikaten bütün ömrü öyle geçmiştir. İnsanlara yapılan haksızlıklara, zulümlere, vicdansızlıklara karşı durmuş, kalemiyle her zaman vicdanının sesi, milletinin sesi olmuştur. Onların yerine ağlamıştır, gönlü her zaman bu dertlerden mustariptir. “Ağlarım, ağlatamam...” diyor ya.

“Bana sor sevgili kâri’, sana ben söyleyeyim,

Ne hüviyyette şu karşında duran eş’ârım:

Bir yığın söz ki, samîmiyeti ancak hüneri;

Ne tasannu’ bilirim, çünkü, ne san’atkârım.

Şi’r için “gözyaşı” derler; onu bilmem, yalnız,

Aczimin giryesidir bence bütün âsârım!

Ağlarım, ağlatamam; hissederim, söyleyemem;

Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bîzârım!

*Oku, şâyed sana bir hisli yürek lâzımsa;
Oku, zîrâ onu yazdım, iki söz yazdımsa.
Hayır, hayal ile yoktur benim alışverişim,
İnan ki her ne demişsem görüp de söylemişim.
Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek:
Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek..."*

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Evet, bu mısralar onu çok güzel ifade ediyor. Gerçekten ifade gücü çok yüksektir. Burada ben, genç arkadaşlarımız da izlediği için bir öneri olarak merhum Nurettin Topçu'nun *Mehmet Âkif* diye bir eseri var, biliyorsunuz. Rahmetli Nurettin Topçu, bir ahlâk filozofuydu. Ahlâk filozofu olduğu için ahlâklı bir temsil arayışındadır. Ahlâklı bir temsil arayışında da onun aklına gelen ilk örneklerden birisi merhum Âkif'tir. Bir de Nurettin Topçu'nun *Safahat*'ı ezbere bildiğini biliyoruz. Tamamını ezbere biliyor. Orada da Nurettin Topçu'nun şu sözü aklıma geldi. Ahlâk ile ilgili şöyle bir şeye vurgu yapar. Biliyorsunuz, *menfaat* kendi yaşamak ister; ama ahlâk, yaşatmak ister. Nurettin Topçu, bunun çok orijinal bir örneği olarak rahmetli *Mehmet Âkif*'i görmüştür. Benim de çok etkilendiğim eserlerden birisiydi. Onu da burada okumaları için önermiş olalım.

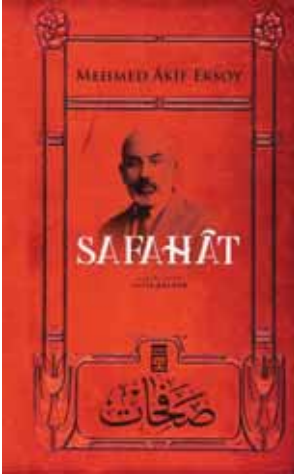
SELMA ARGON

Nurettin Topçu, hakikaten dedemi seven ve anlayan insanlardan birisiydi. Çünkü konuşmalar da hep geçiyor; anacağız, andık... Anmak, kolay bir şeydir. Anarsınız, dua edersiniz, ama anlayarak anmak önemlidir. Yaptıklarını anlamak, hayatını anlamak, o bir sa-

tır bile neden yazdığını, niye ağladığını, bazen niye güldüğünü, sevdiğini, bunları anlamak lazımdır. Mehmet Âkif'i iyi tanıyabilmek için, dediğiniz gibi, *Safahat*'ı çok iyi okumak lazımdır. Bir anlamda onun da hayatıdır *Safahat*...

"Ne gördüysem onu yazdım. Hayalle yoktur benim işim..." demesi, *Safahat*'ın gerçek olduğunu yansıtır zaten.

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Siz de arzu ettiniz Selma Hanım, özellikle Mehmet Âkif'in doğduğu, yaşadığı, eserlerini verdiği dönemler, biliyorsunuz, Türkiye'nin çok çalkantılı yıllarıdır. Osmanlı'nın dağıldığı bir dönemdir. *Safahat*'a baktığımız zaman da ilginç bir şekilde hem siyasî meselelerin ele alındığını görüyoruz, hem kendi yaşadığı mahalleden insan hayatlarına temas ettiğini görüyoruz. Hatta şiirlerinden birisi iki kızına aldığı bir bebek üzerine yazdığı şiirdir.

*"Bizim Cemîle Ferîde'yle bir sabah gelerek,
Unutma beybaba, akşam birer hotozlu bebek,
Getir, kuzum..." dediler. Ben de kızların keyfi,
Kırılmasın diye reddetmedim şu teklîfi.
Kiraz dudaklı, üzüm gözlü, inci dişli, iki
Edâlı yosma getirdim. Aman o akşamki,
Sevinme hâlini bir görmeliydi yavruların!
Durup oturmadılar hiç dedim: "Yatın da yarın,
Bütün gün oynayınız..." Nerde! Kim yatar?
O gece,-Yemekte sızmaya me'lûf olan- Ferîde'mce,*

*Kabûl olunmayacak söz olursa, yatmaktı.
Yatar mı hiç? O nasıl hisli bir yumurcaktı.
Ferîde'nin yaşı beş yok; Cemîle'ninki yedi;
Şu var ki, abla hanım pek hanım tavırlı idi.
Büyük kız oynadı bir parça, sonradan yattı;
Küçük sabâha kadar hep bebeğini hoplattı.
Ne ninniden alıyormuş, ne öyle hoppaladan...
"Işıl ışıl bakıyor â! Bebek değil, afacan."
Sabâha karşı tükenmiş mecâli yavrucuğun:
Mışıl mışıl uyuyor... Değmeyin aman uyusun..."*

Çocuk ruhuna ne güzel dokunmuş. Onların gözüyle bakabilmiş, anlatabilmiş. Çok yönlülüğü orada da belli oluyor.

SELMA ARGON

Çok iyi inceliyor çünkü. Çocukların bile hani birinin nasıl, ötekini nasıl davrandığını hakikaten çok güzel anlatmıştır. Çok güzel esprili bir şiiirdir aslında, hoşuma gider. *Seyfi Baba* da çok hoşuma gider benim, ona giderken anlattığı mahallesi çok hoşuma gider. Gözümüzün önünde canlandırır, öyle de bir güzelliği var şiirlerinin. Okuduğunuz zaman sanki orada oluyorsunuz. O suların içinde atlayarak bastonla, fenerle yürüdüğü, "*Bizim mahalleye hiç bahar uğramaz...*" dediği gibi görürsünüz oraları.

*"Bir fener yok mu, verin... Nerde sopam? Kız çabuk ol!
Gecikirsem kalırım beklemeyin... Zîrâ yol
Hem uzun, hem de bataktır... - Daha a'lâ, kalmız
Teyzeniz geldi, bu akşam, değiliz biz yalnız.
Sopa sağ elde, kırık camlı fener sol elde;
Boşanan yağmur iliklerde, çamur tâ belde.*

*Hani, çoktan gömülen kaldırımın, hortlayarak;
"Gel!" diyen taşları kurtarmasa, insan batacak.*

*Saksağanlar gibi sektikçe birinden birine,
Boğuyordum! müteveffâyı bütün âferine.*

*Sormayın derdimi, bitmez mi o taşlar, giderek,
Düştü artık bize göllerde pekâlâ yüzmek!*

*Yakamozlar saçarak her tarafından fenerim,
Çifte sandal, yüzüyorduk, o yüzer, ben yüzerim!*

*Çok mu yüzdük bilemem, toprağı bulduk neyse;
Fenerim başladı etrâfını tek tük hisse.*

*Vâkıâ ben de yorulduğum, o fakat pek yorgun...
Bakıyordum daha mahmurluğu üstünde onun:*

*Kâh olur, kör gibi çarpar sıvasız bir duvara;
Kâh olur, mürde şuâ'âtı düşer bir mezara..."*

Gözünüzün önüne gelir, sanki siz yürürsünüz o yollarda.

Çanakkale şiiri de öyle değil midir, okurken gözünüzün önünde rengarenk canlanır. Bütün şiirleri öyledir.

Ailesinden bahsettiğimiz dönemle ilgili ilave etmek gerekirse, aile ve sosyal çevresini de anlatmak lazım. Babası, Fatih üniversitesi deniyor şimdi, tabii orada müderristir. Yani bugünkü anlamda öğretim üyesidir, profesör aynı zamanda o dönemin. Temiz, ahlâklı, hakikaten fizîken ve mânen temiz olduğu için

Temiz Tahir Efendi diyorlar. Bir de iki Tahir varmış o ara, buna *Temiz Tahir* derlermiş. Tahir de zaten temiz demektir, yani *Tertemiz bir Tahir Efendi* çıkıyor ortaya. Annesi de Buhara asıllı *Buharalı Mehmet Efendi*'nin kızı *Emine Şerife Hanım*'dır. Babası Rumelili, Arnavut kökenli; annesi, Buhara'dan Hacc'a giden Amasya'da vefat eden *Buharalı Şirvânî Rüştü Efendi*'nin kızıdır. Bunları özellikle söylemek istiyorum, çünkü bunlar pek konuşulmuyor. *Tahir Efendi*, ilk kocası vefat eden *Emine Şerife Hanım*'ın ikinci eşidir. *Emine Şerife Hanım*'ın diğer çocukları ölmüş; fakat dedemiz doğunca tekrar çok mutlu olmuştur. Orta hâlli, ama inanç ikliminin bütün olgunluğu ve güzelliği ile yaşayan bir ailedir. Âkif, babasını nasıl anlatıyor biliyorsunuz.

*“Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak;
Vücûdu zinde, fakat saç, sakal ziyadece ak;
Mehib yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz...”* diye anlatır.

Mithat Cemal de onu şöyle anlatıyor; Hoca Tahir Efendi erkenden kalkar. Çocukları Âkif ve Nuriye. Nuriye Hanım'ı ben tanımak mutluluğuna eriştim, meşhur piyanistlerden Feyzi Aslangil'in eşiydi. Evin köşesinde oturtur, çok iyi itibar ederdi kayınvalidesine. Biliyorsunuz Halet teyzem de onun kızıdır. Yaşayan tek evladıdır. Kendi eliyle yıkarmış kızının saçlarını, tarar, pişirdiği salepleri içirir, onları mekteplerine gönderirdi. Çocuklarını hayatta bir kere bile dövmemiştir, diye anlatır. O kadar temiz, önemli bir şahsiyettir ve huzur derslerine katılmış. Dönemin ünlü aydınlarından İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal ve kardeşi Ahmet Tevfik Beylere de hususi dersler verirmiş. O zaman hakikaten o Fatih semtinde az insan var ve birbirlerini herkes tanıyor.

Âkif, annesini şöyle anlatır: Annem çok ibadetine düşkün bir hanımdı. Babam da öyle. Her ikisinin de dinî selâbetleri vardı. İbadetin verdiği zevkleri heyecanla tatmışlardır.

Meşhur şairimiz Sezai Karakoç da Âkif'in ailesi ve kökeni için nefis bir yorum yapmıştır. *“Baba soyu Rumelili, ana soyu*

Buharalı, doğuş yeri Fatih. Yani tam bir Doğu İslâmlığının, Batı İslâmlığının ve Merkez İslâmlığının sentezi bir çocuk..."

Bundan daha güzel anlatılamazdı bence. "Anne çizgisi ona duyarlılık, sağduyu, kendini ülkeye adayışı, şairliği getirmiş; baba çizgisi ataklığı, savaşkanlığı, yılmaz ve her vuruşmada daha da çeliklenen bir gözü peklik, bir savaş adamı, bir korkmazlık, bir dâvâ adamı, ürkmeyen, umutsuzluğa sürüklenmeden, ye'se düşmeden düşünmeyi öğretmiştir."

Hakikaten bu anne-baba yetiştirmesi, anlıyoruz ki, her şey aileden başlıyor. Ama biraz da istek olması lazım; öğrenme isteği, yapma isteği, gördüklerini tekrarlayıp hepsini bilebilmek isteği, içine alabilmek isteği, dedemiz de küçük yaştan itibaren oluşmuştur.

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Biliyorsunuz *Safahat*'in, demin de söyledik, yazılma süreci aslında Türkiye'nin hikâyesini de anlatır. Zaten safhalar demek, aşamalar diye bugüne tercüme edebiliriz. Orada bir şey var, demin Sezai Bey'e de atıfta bulundunuz, Sezai Karakoç'un aslında bir çağrısı var. Ayrıca ben de bir sosyoloji hocası olduğum için, çok genç yaşta okumuştum, ama *Safahat*'in sosyolojisinin yapılması gerekiyor, diye. Bunu mesela biz denediğimiz de çok uzun yıllara yayılacak ve aslında bir ekiple belki yapılacak bir çalışmada, ama üstümüze de vazife olduğunu kabul ediyorum. Altından kalkılması çok zor, bir de çok hızlı bir değişim sürecinin şahidi olmuştur rahmetli Mehmet Âkif. Koskoca bir devletin kısa bir sürede parçalanması, yıllarca süren savaşlar oluyor. Burada da Mehmet Âkif bir düşünür olarak, bir şair olarak kenarda durmamış, müdahil olmuş; bir de bir noktayı kaçırmamak lazım, önce de söylediniz, mahalleyi,

gündelik hayatı, insan ilişkilerini anlatırken, bunları nesirle anlatmak kolay belki, deneme yazarsınız, hikâye, roman yazarsınız, ama üstelik aruz veznini de kullanarak, bir ölçüye uyacak şekilde, kelimeler seçilerek, günlerce uğraşarak nazımla yazıyor. Aruzun Mimar Sinan'ı deniyor Âkif için. Bunu bir nazımla anlatmak aslında başlı başına bir büyüklüktür. Üstelik zaman zaman esprili, nükteli, mizahlı anlatımlarla da yazıyor. Bu konuyla ilgili birkaç makale de okudum ben.

SELMA ARGUN/Âkif'in Torunu

Bir şiirini okumak istiyorum. Mahalleden söz etmiştik ya, o şiirini çok seviyorum. Kendi mahallesinin yoksulluğunu, kendi hâline terk edilmesini şöyle anlatır:

*"Bizim mahalleye poyraz kışın da uğramaz;
Erir erir akarız semtimizde geldi mi yaz!"*

*Bahârı görmeyiz amma lââtîf olur derler...
Çiçeklenirmiş ağaçlar, yeşillenirmiş yer.*

*Demek, şu arsada ot bitse nev-bahâr olacak...
Ne var gidip Yakacık'larda dem-güzâr olacak?*

*Füsûlü dörde çıkarmaz bizim sokaklarımız
Kurak, çamur, iki mevsim tanır ayaklarımız!..."*

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Çok hoş bir şiir gerçekten dediğiniz gibi. Şimdi belki şuna da değinmemiz gerekecek, malumunuz vatan şairi denince, iki isim akla gelir: Birisi Namık Kemal'dir birisi de Mehmet Âkif'tir. Çünkü biz yeniden bir vatan kazandık. Yani elimizdeki

toprağı kaybedip vatansız kalma tehlikesiyle karşı karşıya kaldık. Bununla ilgili rahmetli Mehmet Âkif'in gerçekten insanın duygulanmaması elde değil, oğlu Emin ile birlikte Ankara'ya gidiş süreci var. Gerçekten büyük bir trajedinin de adamıdır aslında Mehmet Âkif; ama hiçbir zaman bu trajediyi rahmetli Âkif'in dile getirmediğini, o şahsiyetin gücü dolayısıyla onu da biliyoruz.

Bir vatan şairi olması, Millî Mücadelede sembol bir şahsiyet haline gelmesi, Anadolu'yu karış karış gezip Millî Mücadele'ye destekleriyle ilgili mücadelesi, biraz onlardan da bahsederseniz memnun oluruz.

SELMA ARGON/M. Âkif'in torunu

Zaten bu mücadele, Halkalı Ziraat'ten mezunn olduğu andan itibaren başlıyor. Görevi gereği karış karış dolaşmaya başlıyor. Bazen trenle gidiyor Edirne'ye, Trakya'ya, o taraflara, bazen Anadolu'ya, bazen Halkalı Ziraat'teki *Doru* isimli atla gidiyor; ki sadece dedem yaklaşılabiliyormuş o ata. Çok sevgi duyuyor atlara çünkü. O zamandan itibaren insanları dinleyip onların çalarını, neler hissettiklerini, neler yapıp yapamayacaklarını çok iyi anlamış. Tabi ki bu Millî Mücadele günlerinde de çok işine yaramıştır diye düşünüyorum. İnsanları çok iyi yakından tanıdığı için nasıl konuşması gerektiğini, neler söylemesi gerektiğini, inandığını nasıl aktaracağını çok iyi yapmış ve onun için de bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından bir mektupla Ankara'ya davet edilmiştir.

Bir irşat ekibi, gençlerin anlaması açısından söylüyorum, bir aydınlatma, Millî Mücadele'yi anlatma heyeti kurulmuş Ankara'da, bunun başında da Mehmet Âkif var. Karış karış Anadolu'yu vazifeli olarak dolaşıp bütün ülkede vaazlar vermiştir. Bu vaazlar Balıkesir'den başlar biliyorsunuz, Anadolu'ya geçmeden

evvel. Balıkesir’de yaptığı vaazlardan dolayı da İstanbul yönetimi istemediği için görevinden istifa ettirilir. O kadar bir hürriyet, işlerine gelmez çünkü. Onun umurunda bile olmaz; zaten hiç düşünmeden defalarca istifa etmiş. Sonra da Ankara yolculuğu başlar. Çok zorlu bir yolculuk yaparlar Ali Şükrü Bey ile beraber. Yollarında karşılaştığı Necip çölünde beraber olduğu arkadaşı Kuşçubaşı Eşref ile Geyve yakınlarında buluşup 24 Nisan’a kadar bayağı zorlu bir yolculuk yaparlar. Vatani kurtarmak için düşünmeden atıldığı bir görevdir.

Ankara’ya çağrılır, ama zaten İstanbul’da, aklında fikrinde biliyorsunuz Sebîlürreşâd dergisini Eşref Edip’le beraber çıkarırken, o dergi bir istihbarat bürosu olarak zaten çoktan kullanılmaya başlanmıştır. Gelen haberler, gizlice Anadolu’ya ulaştırılması gereken bilgiler, İstanbul işgal altındadır ve orası kullanılıyor. Çanakkale’den döndükten sonra bir şeyler yapmaları lazımdı. Eli kolu bağlı duramazlar ki öyle, dedemin etrafındaki insanlar da duramaz. Çağırdıktan sonra da Eşref Edip’e ve Ömer Rıza enişte-me haber veriyor. Diyor ki; **“Artık buralarda durulmaz, bizi çağırıyorlar, ihyaçları varmış, siz de derginin her şeyini toplayıp arkamızdan gelirsiniz.”**

Emin dayım 12 yaşlarında o zaman. Özbekler Tekkesi’nde buluşurlar Ali Şükrü Bey’le. Orası da önemli bir yer. Silahların kaçırıldığı, gitmek isteyenlerin Anadolu’ya kaçırıldığı çok önemli ve stratejik bir merkezdir. **İsmet Paşa, Mehmed Âkif Ersoy, Celâleddin Ârif Bey, Ali Fuat Cebesoy’un babası İsmail Fazıl Paşa, Halide Edip Adıvar ile eşi Adnan Adıvar** ve daha birçok kişi, Anadolu’ya o günlerde Özbekler Tekkesi üzerinden geçmişlerdi. Çok da iyi çalışmışlar, hiç de yakalanmamışlar. Tekke’nin şeyhi Atâ’yı dedem çok severmiş. Şeyh Atâ, dedeme; **“Sen çok büyük bir insansın, ileride yaptıkların çok güzel anılacak...”** diyerek takdir etmiş yaptıklarını.

24 Nisan'da çok yorucu bir yolculuktan sonra Ankara'ya varıyorlar. Anneciğim anlatırdı, babanla yanındakileri bir ara Ankara'ya yakın bir yerde köylüler, ağaçların altında yorgunluktan baygın bulmuşlar diye. Kim bilir çoğu zaman da yürüyorlardı demek ki. Oğlunu da arada bir omuzuna alıyordu muhakkak, küçük çünkü, uzun süre yürüyemez. Emin dayım da küçük bir millî kahramandır bana göre. O yaşlarda babasıyla beraber karış karış bütün Anadolu'yu, cepheleri, her yeri dolaşmış, icabında silah taşımış, icabında yangın söndürmüşler. Küçük bir kahramandır o da.

Dedemin hayatına dair birçok şeyi de Emin dayımın '*Babam Mehmet Âkif*' adlı kitabından öğreniyoruz. Mesela casus *Mustafa Sabir*'in deşifre edilip ortaya çıkarılması Emin dayımın meraklı oluşundan ve gelen bir mektubu okumasıyla olmuş. Dayım mektubu okuduktan sonra babasına göstermiş, o da Adnan Adıvar ile beraber şifreleri okutarak Mustafa Kemal Paşa'nın hayatının kurtulmasına sebep olmuştur. O dönem ortalık casus kaynıyor; kimin ne olduğu belli değildir. Adam; '*Size yardım etmeye geldim*' deyip Taceddin Tekkesi'ne yerleşmiş. Ne kadar sinsice işler dönmüş o zaman. Kimin casus, kimin masum olduğu belli değil. Ama Allah(cc) razı gelmediği için meydana çıkıyor tabi. Bundan dedem hiç bahsetmez ama dayım bahsediyor. Çünkü o çocuk yaşında meydana çıkardığı o olayın gururunu yaşamış çocuk. Ben vesile oldum, demiştir mutlaka. Allah(cc) rahmet eylesin.

Dedemin vatanseverliği tartışılmayacak boyuttadır. Mesela Hâlâ dedemi İttihat ve Terakkici diye kötüleyenler, hain ilan edenler var. Oysa dedem hiçbir zaman İttihat ve Terakki'ye üye olmamış. Ama 3-4 ay kadar onlara ders vermeye gitmiştir. Bu sırada onların yanlış yolda olduğunu görünce de ayağını çekmiştir. Hatta İttihat ve Terakkiciler dedemin eleştirileri sebebiyle yeminlerini de değiştirmiştir. Aslında o dönemde oraya girmeyen tanınmış kimse yoktur. Ama dedem oraya üye olmamasına rağmen hâlâ hedef gösterilir. O dönem İttihat ve Terakki'de Kara Kemal diye biri vardır.

'Bir şer cemiyeti kuruluyormuş, başında da Âkif varmış' diye haber gelince Kara Kemal, 'Başında Âkif varsa o bir şer cemiyeti değildir' demiş.

Âkif, İttihat ve Terakki'nin düşüncesine muhalif olduğu halde, vatanseverliği dolayısıyla Teşkilat-ı Mahsusa adına Berlin'e gitmiştir. Kendisine bir görev verildiği zaman, her kim veriyorsa, onu düşünmüyor, görevi düşünüyor. Kendisini düşünmüyor, vatanını düşünüyor. Ailesini arkada bırakmış ve gitmiştir. Bunda da maksadı vatana hizmettir. 'Oğlunu niye götürüyorsun?' diyenlere de 'Benim öldüğüm yerde çocuğum da ölsün! Çünkü vatan yoksa hiçbir şey yoktur' demiştir. Onun için vatandan daha önemli, toprağımızdan daha önemli bir şey yok o zaman.

Dedemin Millî Mücadele'de de zaten Ankara'ya gidip Kuvâyı Millîye'ye katılmış olması da milletin üzerinde çok büyük bir etki bırakmıştır. Çünkü inanmış bir insandır. Mustafa Kemal Paşa, yazdıklarını okuyor, düşüncelerini biliyor yakından, onun ne kadar inanmış olduğunu ve insanları da inandıracak tek kişinin o olduğunu bilerek onu çağırıyor. Eşref Edip, anılarında anlatıyor, bilhassa bütün vaazlarını oturup yazarmış. İstanbul, Çankırı, Konya vaazları; özellikle de Kastamonu vaazları, Sevr Anlaşması'nın ne büyük bir felaket olduğunu anlattığı vaazıdır ki, insanlar gözyaşları içinde ağlayarak dinlemişler ve kendisi, kendinden geçercesine konuşuyormuş zaten. Eşref edip der ki, 'korktum bir şey olacak diye!' O derece kendinden geçermiş konuşurken. Oradan çıkanlar evlerine koşup evlerinde ne bulurlarsa cepheye, askere gönderiyormuş. Dedem bizzat savaşın içinde bir asker olarak değildir, ama kalemiyle, vücuduyla, ruhuyla zaten cephededir. Onlara manevî lider olarak hizmet etmiştir. Bilhassa da o iş için çağırılmıştır zaten. Manevî liderlik de bir savaşta çok önemlidir. Bir tarafta bir taktik dehası olan kahraman Mustafa Kemal Paşa vardır, bir tarafta da manevî bir lider olan Mehmet Âkif vardır. Dedem, Millî Mücadele'nin manevî lideridir.

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Burada bir anekdot olması anlamında vurgu yapmak isterim, Mehmet Âkif'in bu etkisi sadece bugünkü Türkiye'nin sınırlarında da kalmamıştır. Sebilürreşad dergisinin bütün İslâm dünyasına hitap etmesi dolayısıyla ilginçtir, iki tane kaynak da genç arkadaşlarımıza söylemiş olayım. Bir tanesi Cezayirli Müslüman düşünür, merhum Mâlik Bin Nebî'nin çocukluğunu anlattığı Çağa Tanıklığım. Bu kitabın çocukluk bölümünü, o da 1906'lıdır, *"1921'de Cezayir'de herhangi bir dükkân yoktu Mustafa Kemal Paşa'nın resminin asılı olmadığı ve bütün kulaklar Anadolu'dan gelecek haberlerdeydi..."* diyor.

Bir diğeri de Allah(cc) selâmet versin, İstanbul Felsefe Bölümü'nden hocamız Teoman Duralı Bey, Malezya'da hocalık yaparken 1990'larda çok yaşlı bir Malay Müslümanın bir konferansta söz aldığını ve 1922'de Ağustos ayının sonunda Zafer haberi geldiği zaman kendi memleketlerinde, Malezya'da bir kasabada insanların ağlayarak sokaklara çıktıklarını ve gözyaşları içerisinde bir yandan birbirlerine sarılıp sevinç çığlıkları atarak oynadıklarını anlatır. *"Küçük bir çocuk olarak buna tanık olmuştum."* diye söyler. O yüzden sınırları da aşan çok büyük bir etki oluyor.

ELMA ARGON/Âkif'in Torunu

Çünkü **Sebilürreşad**, İstanbul'da ilk baskısı 70 bine ulaştı. Dedğiniz gibi, Cezayir'e, Malezya'ya, Hindistan'a Pakistan'a, hatta Rusya'ya ulaşmış. Fakat daha sonra Sebilürreşad'ın hürriyet aşıl原因 yazılarından dolayı bir yasa çıkartılarak Rusya'ya girişi yasaklanmış. Millî mücadelede işte bu dedemin başmuharrirlik yaptığı Sebilürreşad dergisi çok faydalı olmuş. Çünkü her yerden askere yardım olarak altın ve para gelmiş. Onlar, ellerinde ne varsa göndermişler yardım edebilmek için. Bizzat gelenler de olmuş. Çanakkale Savaşı'nda ve Millî Mücadele'mizde bir sürü oralardan gelip şehit olan insanlar var. Nereden gelirlerse gelsinler gittiğimizde

görüyoruz, isimleri var oralarda. Hepsine Allah(cc) gani gani rahmet eylesin. Çünkü İslâm'ın kalesi Türkiye'dir, Osmanlı'dır. O, gittiği zaman hepsi birden gider düşüncesi var. Dedemin de çalışması bir İslâm birliğidir. Yabancılar güvenmez, onlara güvenmeyin der. Onlar sizi sömürmek istiyor, sadece başınızı değil, boynunuzu değil, her şeyinizi isterler der; o Sevr Anlaşmasıyla ilgili Kastamonu'da yaptığı konuşmasında. Batının ilmine hayrandır, ama asla ve asla onlara güvenmez. Güvenmeyin, der zaten.

Menfaatleri varsa, ancak size yardımcı olurlar. Menfaatleri bittiği anda sizi yutarlar, sömürürler. Bunu şiirlerinde de söyler, konuşmalarında da söyler.

Sebilürreşad dergisi, biliyorsunuz, 7. seneye girdi, tekrar Eşref Edip'in bıraktığı yerden çıkıyor Ankara'da. Bayağı zorluklarla başladı, ama iyi oldu. İnşallah devam edecek. Eşref Edip'in vasiyet gibi bir sözü var, çıkarmış bir müddet, imkânsızlığı var, para bulamadı, belki yazar bulamadı, yani o dönemde 70 bin basmış, ama tekrar bırakmak zorunda kaldıktan sonra diyor ki; "*Benden sonraki gençler, umarım ki sahip çıkarlar...*" Bıraktığı yerden devam ediyoruz. Rabbimiz inşallah devam etmeyi nasip eder. Çünkü çok iyi yazarlar var, birçok yere ulaşıyor, biliyorum siz de yazıyorsunuz, gençler de çok ilgi gösteriyorlar ve çeşitli şiirler, çeşitli yazılar çıkıyor. Hatta yazıların yanında Rusça, Arapça çevirileri de çıkıyor. Her yere gidiyor. Hem dedemizin hem Eşref Edip Bey'in hem de o zamanki yazarların emanetidir bize. İnşallah en az bir yüz yıl daha devam eder.

Neyzen Tevfik

Prof. Dr. M. HAKKI AKIN

İnşallah, bir de şöyle bir sayıya da acizane, Fatih Bey'le görüşüp ben vesile olmuştum. Onu da burada belirtmek isterim. Mehmet Âkif ile ilgili, dediğiniz gibi, bugün daha ideolojik perspektiften bakıp onu daha küçük göstermeye dönük bazı eğilimler söz konusudur. Bu her zaman oldu ve olacaktır da. Tabi bu Âkif'in büyüklüğüyle ilgili bir konudur. Psikolojik bir arka planı da var bunun. Küçük insanlar, kendilerine biraz daha büyük düşmanlar seçip daha büyümeyi arzu ederler, ama

bu onları daha da küçültür. Burada Mehmet Âkif'in tarihteki bazı siyasi ideolojik konumlanmalarının, bunların normal olduğunu, ama bir tarafından da şahsiyetinden hiç fedakârlık etmiş mi, bu soruyu sormak lazım. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yemini değiştirtme dirayetini göstermiştir Mehmet Âkif. Yani bütünüyle bir ideolojik adaptasyon, bir partizan tipe dönüşme falan söz konusu değildir.

SELMA ARGON/Âkif'in Torunu

63 sene kimsenin adamı olmadı. O yüzden de her taraftan eleştiri aldı. Ama dediğiniz gibi, hiçbir kapı onu eğilerek altından geçiremedi. İttihat ve Terakki'nin yemini, kayıtsız şartsız, onların her dediğine uyacaksınız. Dedem de ben böyle bir yemini etmem, diyor. Ama milletimin, vatanımın hayrına olan her görevi seve seve yaparım, diyor. Yemini değiştirdiklerini söylüyorlar ama dedem zaten hiç bir zaman oraya üye olmamış zaten. Onlara ders vermeye gider, yanlış yolda olduklarını görünce de ayağını çeker. O dönem Terakki de Kara Kemal vardır. *'Bir şer cemiyeti kuruluyormuş,*

başında da Âkif varmış' diye haber gelince Kara Kemal, *'Başında Âkif varsa o bir şer cemiyeti değildir'* demiş.

63 senelik ömründe kimsenin adamı olmadığı için dokuz köyden kovuldu. Neyzen Tevfik dedemin çok iyi arkadaşı, dostuymuş. Dedem ona 'bilinen yönlerinden sebeple' çok kızıp kırılrsa da o ney üflediğinde dizinin dibine oturup ağlarmış. İyi bir ney ve hiciv ustasıymış. Dedeme, kim bilir kaç defa *'Meyhaneye ayak basmayacağına dair'* söz vermesine rağmen dayanamamış, çünkü orada dostları, arkadaşları var. Düşünmüş taşınmış, bir gün mahalledeki sütçü beygirini kiralayıp üzerine binerek gitmiş meyhane. *'Sen Âkif'e söz vermiştin, niye geldin?'* diyenlere de *'Ben ona ayak basmayacağım, dedim. Görüyorsunuz ki ayak basmadım, beygirin üzerinde geldim'* demiş. Sonra da bu yaptığından utanıp pişman olmuş, fırından ekmek alıp mahallenin yavru köpeklerine ekmek dağıtmıştır kefaret için. Böyle de bir insan, fakat birbirlerini çok seviyorlar. İnanılmaz bir dostluk var aralarında. Her ikisi de vefalı insanlar.

Mustafa Kemal insanları inandıracak tek kişi olduğuna inandığı için Âkif'i yanına çağırıp Ankara'ya gelmesini istemiş ve dedem kalemiyle, ruhuyla cepheyi yaşamış, Millî Mücadele'ye manevî liderlik yapmıştır. Mustafa Kemal de Millî Mücadelenin taktik dehasıdır.

Mithat Cemal, dedemi tanıdığı dönemde; *"Bu kadar aydınlık, bu kadar fazilet sahibi, bu kadar dürüst bir insan olmaz. Mutlaka bir karanlık yönü bir gün çıkacak, diye bekledim. Ama 33 senelik beraberliğimizde çıkmadı..."* der.

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Tabi burada şunu da vurgulamak lazım Selma Hanım, Mithat Cemal Bey aslında Mehmet Âkif'le aynı siyasî çizgide de değil o dönemlerde. Ama bu şahsiyetle ilgili, o ilişkiyi şahsiyetle kuruyor. Ortak noktaları var; vatan. Ahlâkî bir temelde ilişki kuruyorlar. Tabi Neyzen Tevfik ve onun kardeşi Şefik Bey var.

SELMA ARGON

Şefik Bey'i okula yerleştiren, okutan, yetiştiren de Mehmet Âkif'tir. Üzerinde çok hakkı var dedemin. Ona bir sözünden dolayı küser biliyorsunuz. "İstiklâl Marşı ödülünün parasını alsaydın da birazına kendimize birer pardösü alırdık..." dediğinde üç ay konuşmamış Şefik Bey'le. İstiklâl Marşı'na verilen ödülün şakasına bile tahammülü yoktur.

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Neyzen Tefvik Bey'le ilgili de şunu belirtmek gerekiyor; Neyzen de şahsiyet abidesi bir adamdır. Evet, bağımlı olmuş olabilir, hataları olabilir, ama kendi yolunu çizmiş ve kimsenin adamı falan da olmamıştır. Belki de o yüzden çok iyi anlaştılar Âkif'le.

SELMA ARGON

Ne Neyzen Tefvik Bey, ne de Mehmet Âkif kimsenin adamı olmamışlar. Ne sağın, ne solun adamı olmamışlar. Kendi yollarında yürümüşler. Allah(cc) yolundalar, vatan millet yolundalar.

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Bu da bizim meseleyi ve Âkif'i daha iyi anlamamızı sağlıyor. Az önce söylediğiniz Kara Kemal'in sözü de aynı şeyi ifade ediyor. Âkif böyle birisi işte, adam gibi adam ve adam olanla ünsiyet kurabiliyor. Ama öbür taraftan kaypaklığı olan insanlarla da merhumun hiçbir işi olmamış.

SELMA ARGON

Riyaya, yalana, hiç tahammülü yok. Hemen yanından uzaklaştırıyor ya da kendisi uzaklaşıyor doğru söylemeyenleri. Yamukluk, kaypaklık yok hayatında. Eğer sezerse de, galiba Mısır'da söylemiş, şöyle diyor: *"İki yüzlü insanları sever oldum; çünkü o kadar çok yüzlü insanlar gördüm ki etrafımda..."*

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Selma Hanım, İstiklâl Marşı ile ilgili olarak biliyorsunuz birkaç gün önce Büyük Millet Meclisi'nde bir karar alındı. Mehmet Âkif'in ne kadar büyük olduğu bir kez daha ortaya çıktı. Bütün siyasî partilerin, bütün temsilcilerinin 'Evet' oyuyla alındı. Yani ilk mecliste ki kendisinin bulunduğu o manevî hava, bütün siyasî ayrışmalara rağmen tekrar oluştu. '2021 İstiklâl Marşı Yılı' ilan edildi. Bu karar çok de-

ğerli oldu. Buradan özellikle Mehmet Doğan Ağabey'e de teşekkür etmek istiyorum. Çünkü kendisi 2021 yılının İstiklâl Marşı'nın 100. Yılı olması için çok gayret verdi.

SELMA ARGON

Biz de *Sebilürreşad* dergisi olarak çok uğraştık verdik. Ama başta Sayın Cumhurbaşkanımızın çok büyük desteğini gördük her konuda.

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Çok teşekkür ediyoruz. Bütün emek verenlerden Allah(cc) razı olsun.

Mehmet Âkif için ben şöyle bir tanım yapmıştım, 'Türkiye'nin Ruhu...' Bununla ilgili görüşlerinizi alalım ve programı kapatalım.

SELMA ARGON

Zaten seçilmesinin sebebi de hakikaten her mısrasında bizim ruhumuzu ve tutkumuzu anlatmasıdır. Çünkü biliyorsunuz çok şiir gelir ve mecliste hepsi okunur. Çok güzel şiirler de var; Kazım Karabekir'in şiiri var, Cenap Şahabettin'in şiiri var, bir sürü şiir var. Çoğu da Anadolu ozanlarından gelmiş güzel şiirler. Büyük bir kısmını da okudum. Çok güzel şiirler; fakat bir tutku lazım. Yani İstiklâl Marşı denilince insanı ayağa kaldırması lazım. Nasıl okunurken insanlar gözyaşları içerisinde dinlemiş; hele hele o dönemde böyle bir şeye ihtiyacımız var. Üzerinde mutabakata vardığımız, üzerinde anlaşmışız belki de tek değerdir. O söylendiği zaman ayağa kalkma sebebimiz var. Çünkü o marşımızdır, bizi anlatır, tarihimizi, bağımsızlığımızı, ufkumuzu, inancımızı anlatır, saygımızdan dolayı da ayağa kalkarız.

İstiklâl Marşı üstünde durulması gereken, bizi anlatan, o dönemi anlatan, bundan sonraki dönemleri anlatan, çok ilerileri anlatan, bizim nerede olmamız gerektiğini, ne olmamız gerektiğini anlatan bir bağımsızlık marşıdır. O bir daha yazılamaz. Dedemin dediği gibi; *“Allah(cc) bir daha yazdırtmasın...”* Yazdırtmaması çok önemli, çünkü hasta yatağında dedeme söyledikleri zaman, *“Onu ben dahi bir daha yazamam...”* diyor. Allah(cc) bir daha yazdırtmasın; onu yazmak için o günleri tekrar yaşamak lazım. Hakikaten duası kabul olmuş; çünkü Allah(cc)’a ve Peygamber(sav)ine samimi olarak inanan insanların duası kabul olurmuş. Allah(cc) bir daha yazdırtmasın...

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Amin. Tabi burada bir şeye daha vurgu yapmak lazım; *Safahat’a* İstiklâl Marşı’nı koymaması da ne kadar büyük bir incelik ve şahsiyet örneği.

SELMA ARGON

O benim milletimindir artık, diyor. Mehmetçiğe ithaf eder zaten.

Prof. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Selma Hanım çok teşekkür ederim. İzleyicilerimiz de büyük keyif aldılar bu programdan. Sizi ağırlamaktan dolayı çok mutluyuz, sağlıklı günlerde inşallah sizi Konya’da ağırlayıp özellikle gençlerle tanışmanızı, konuşmanızı çok arzu ediyoruz. Konya’da çok üniversite öğrencimiz var. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin de 2020 yılının son programıydı. Mehmet Âkif’i bir kez daha anmış olduk torunu çok değerli Selma Argon Hanımefendi’yle birlikte. Sadece soy bağı olarak değil, aynı zamanda Mehmet Âkif’i düşünce anlamında da çok iyi anlamış birisiniz Selma Hanım, bunu da itiraf etmek zorundayım. Gençlerin *Safahat’ı* ve arada önerdiğimiz kitapları okumalarını tavsiye ediyoruz. Bir kez daha Mehmet Âkif’i rahmetle anıyoruz.

TYB KONYA'DAN YILIN SON PROGRAMINDA
MİLLÎ ŞAİRİMİZ M. ÂKİF ERSOY ANLATILDI

Selma ARGON: “Mehmet Âkif, Millî Mücadelenin Manevî Lideridir”

NEÜ Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın vatan şairi Âkif'in bütün ömrünü mücadelelerle geçirdiğini ve İslâm Dünyasında büyük etki uyandırarak Türkiye'ye destek olmalarını sağladığını söyledi. Mehmet Âkif Ersoy'un torunu Selma Argon ise Milli Mücadeleye Manevî Liderlik yapan Âkif'in İslâm Birliği çalışması yaptığını ve ilmine hayran olduğu Batıya asla güvenmediğini anlatı.

ÂKİF HİÇBİR KAPIDA EĞİLMEDİ

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi “Şehre Sözümüz Var” anlayışı ile sürdürdüğü 2020 yılı Kültürel Etkinlikler takvimindeki programlarını Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyelerinin katkıları ile aralıksız sürdürüyor. TYB Konya Şubesinin 2020 Kültürel Etkinlikler takviminin 36. ve son programında İstiklâl Şairimiz M. Âkif Ersoy'un torunu Selma ARGON ve NEÜ Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mahmut Hakkı AKIN'ın sunduğu “84. Vefat Yıldönümünde Mehmet Âkif Ersoy ve Mücadelesi” konulu program, dijital platformda gerçekleştirildi.

Prof. Akın, 'Yakın arkadaşı Mithat Cemal Kuntay'ın, Âkif için; "hiçbir kapı, altıdan geçerken Âkif'i eğilmeye mecbur edemedi" ifadesiyle başladığı konuşmasında, Âkif'in bütün hayatının mücadele ile geçtiğini ve Türk düşüncesine, şiirine, edebiyatına büyük katkılar sunduğunu söyledi.

SAFAHAT'IN SOSYOLOJİSİ YAPILMALI

Safahat'ın yazılma sürecinin aynı zamanda Türkiye'nin de hikâyesi olduğuna vurgu yapan Akın; "Safahat, haber demektir; zamanla 'safhalar, aşamalar' diye tercüme edilmiştir. Üstat Sezai Karakoç'un bir çağrısı var; 'Safahat'ın sosyolojisinin yapılması gerekiyor.' Bu bizim üzerimize vazifedir. Âkif, çok hızlı bir değişim sürecinin tanığıdır. Âkif, şiirlerinde millî mücadele döneminin savaşlarını en canlı tasvir eden şiirler yazarken diğer yandan gündelik hayatı da aruz vezniyle anlatmıştır. Çünkü Âkif, aruz şiirinin Mimar Sinan'ıdır" dedi.

63 YILDA BİR DAKİKA LEKESİ YOK ve O BİR TRAJEDİNİN ADAMIDIR

Yakın arkadaşı Mithat Cemal'in Âkif ile ilgili tespitlerine yer veren Akın; "Kuntay 'Âkif hayatımın 33 senesidir. Bu 33 senede o bir defa bile bayağı olmadı. Onun içyüzüne baktığım vakit gökyüzüne, denize bakar gibi ferahlardım. 63 senelik hayatını öğrendiğimde; siyah ve pis tek bir dakikasının dâhi olmadığını gördüm' der. Eşref Edip ve Hasan Basri Çantay da Âkif'in yakın dostlarıdır. Onlar da Âkif'e dair kitaplar yazmıştır. Oğlu Emin Bey ve torunu Selma Hanım'ın da Âkif'in hayatına dair kitapları var. Âkif, Namık Kemal ile birlikte iki vatan şairimizden biridir. Âkif'in küçücük oğlu Emin ile Ankara'ya gidiş süreci var. O büyük bir trajedinin adamıdır. Anadolu'yu karış karış gezip Millî Mücadele'ye katkı veren ve sembol haline gelen Âkif, onaylamasa da, o şahsiyetin gücü dolayısıyla sessiz kalmak durumundaydı. Millî Mücadele devrinde Âkif İslâm dünyasında çok etkili olmuştur." dedi.

MEHMET RAGİF NASIL MEHMET ÂKİF OLDU?

Âkif'in torunu Selma Argon, dedesinin içinde doğduğu dünyanın çok çalkantılı olduğunu söyleyerek; "Dedem İstanbul'un Fatih semtinde doğmuş. Sonradan birkaç yangın geçiren bu ev şimdiki vatan caddesindeydi ve günümüzde de yerinde bir tabela vardır. Dedemin asıl adı Mehmet Ragif'tir; babası ona böyle bir isim vermiş. Bu isim ebceci hesabıyla dedemin doğduğu hicri yılı belirtir. Babası vefat edinceye kadar dedeme bu isimle hitap etmiş.

Fakat sonra insanlara telaffuzu zor gelince, Âkif olmuş. Dedem, çok zor bir dönemde doğmuş ve Fatih o dönem için İstanbul'da ikinci başkent olarak anılmış” dedi.

Âkif'in küçüklüğünden itibaren Fatih Camiin ortamında yetiştiğini ve babası Tahir Efendinin de medresede hoca olduğuna işaret eden Argon, “Dedem, çocukluğunda bir kitabı defalarca okurmuş. Mısır'a gittiğinde de 'demir hafız' olarak anılmış” dedi.

Âkif'in çocukluk yıllarında Batıda baş döndürücü gelişmeler yaşanırken Osmanlı'nın da tasavvur edemediği bir dünya ile karşı karşıya kaldığını kaydeden Argon, “Dedem Lise çağlarında babasını kaybeder. Çabuk iş bulabilmek için; okulunu bırakıp, Halkalı Ziraat Mektebine gider. Çünkü bitirince hemen iş bulma imkânı varmış. Birincilikle bitirdiği Ziraat Mektebi hayat yolunu çizmesine yardımcı olur. İlk şiirlerini o yıllarda yazmış, daha sonra o yazdıklarını beğenmeyip yırtmıştır. Bir öğretmeni şiirlerini görünce Âkif'e 'Sen ikinci bir Muallim Naci olma yolundasın, bunu bırak da kendine başka bir yol çiz; bir lisan öğren' dediğini anlatan Argon, “Dedem de bunun üzerine Fransızca öğrenmeye başlamış. Hatta bir Fransıza, Fransızca öğretecek kadar ilerlemiş. Arapçası da mükemmeldi ve Mısır'a gidince Araplara, Arapça öğretmiş. Dedemin yakın dostları Mithat Cemal ve Hasan Basri Çantay ile çok güzel anıları vardır.” dedi.

DERDİ MİLLETİ VE VATANIYDI

Âkif'in Ziraat Okulunu bitirince 750 kuruş maaşla Ziraat Müfettişi ve veteriner hekim olarak göreve başladığını, Halkalı ile Fatih arasındaki yolu çoğu zaman yürüyerek, kendisine hem spor hem de düşünce fırsatı oluşturduğunu kaydeden Argon, “Dedem yalnızlıktan hoşlanır, tenhalarda yürürmüş. Kabalıkta yürürken de gözünü bir yere diker zihninde orayı tenhalaştırmış. Kendince sessiz yaşamış. Nasıl bir sessizlikse! Zamanının ötesinde yaşamış, ileriye çok iyi görmüş. Neler olabileceğini iyi düşünen, gören ve bunları da öğretmeye çalışan bir insandır” dedi.

Âkif'in 63 senelik hayatına, bedelini ödeyeceğini bile bile çok şey sığdırdığını ve çok zorluklar çektiğini anlatan Argon sözlerini, “Dertli olmayan, bir şeyi dert edinmeyen kişi o işleri yapamaz. Dedemin derdi de milleti ve vataniydi. Derdi büyüktü ama bedelini ödemeye razıydı. Dertlerinde şahsî menfaati yoktu. Makam, mevki, para derdi hiç olmadı. İstiklâl Marşı için verilen fakat onun kabul etmediği ödülü hatırlatıp” ‘Bari o paranın birazını kabul etseydin de bir

pardesü aldaydın' diyen arkadaşına bile üç ay küsmüştür. Milletinin, vicdanının sesi olmuştur. 'Ağlarım, ağlatamam...' demesi de bundandır. Âkif'i anlayarak anmak, onu tanıyabilmek için çok önemlidir, Bir satırı bile neden yazdığını iyi anlamak lâzım. Safahat'ı çok iyi okumak lâzım. Çünkü Safahat bir yönden onun hayatıdır. Âkif vatan şairliğiyle sınırlı kalmayıp yaşadığı hayatı anlatan şiirler de yazmıştır. Mesela çocukları çok iyi tahlil etmiş, onlara dair çok güzel şiirler yazmıştır. Ailesinden de bahsettiği şiirleri vardır. 'Ne gördüysem onu yazdım' demesi de Safahat'ın gerçek olduğunun bir kanıtıdır" dedi.

ÂKİF DOĞU, BATI VE MERKEZ İSLÂM'IN SENTEZİDİR

Âkif'in ailesi hakkında da bilgiler veren Argon, "Dedemin babası Müderris Tahir Efendi'dir. O dönemde iki Tahir vardır, ona Temiz Tahir efendi demişler. Tahir'de temiz anlamına geldiği için 'Tertemiz Tahir Efendi' ortaya çıkıyor. Annesi, Buhara'dan hacca giden ve Amasya'da vefat eden Şirvani Rüştü efendinin kızı Emine Şerife hanımdır. Tahir Efendi; ilk kocası vefat eden Emine Şerife hanımın ikinci eşidir. Babası Tahir Efendinin babası ise Rumelili, Arnavut kökenlidir.

Dedem ailesini, 'Annem çok ibadetine düşkün bir hanımdı, babam da öyleydi. İbadetin verdiği zevkleri heyecanla tatmışlardır' diye anlatır" şeklinde konuştu.

Şair Sezai Karakoç'un Âkif'i; 'Baba soyu Rumelili, ana soyu Buharalı, doğuş yeri Fatih. Yani tam bir doğu İslâmlığının, batı İslâmlığının ve Merkez İslâmlığının sentezi bir çocuk" diye nefis bir tÂrif yapmıştır. Dedem ve ailesi bundan daha güzel anlatılamazdı' dedi.

SAĞDUYU ANNEDEN, GÖZÜPEKLİK BABADAN

Annesinden duyarlılık, sağduyu, kendini ülkeye adayışı, şairliği getirdiğini; babadan ise Âkif'e, ataklığı, savaşkanlığı, yılmaz ve her vuruşmada daha da çeliklenen gözüpekliliği, savaş adamlığı, korkmazlığı, dava adamlığı kazandırıp ürkmeden, umutsuzluğa düşmeden, yeise sürüklenmeden düşünmeyi öğrettiğini anlatan Argon; "Dedem, insanları çok iyi anladığı için kendisini de onlara çok iyi anlatmış, Millî Mücadele'yi anlatmada büyük başarı göstermiştir. Balıkesir'deki vaazlarından dolayı İstanbul tarafından görevinden istifa ettirilse de umurunda bile olmaz. Sonra da Ankara'ya davet edilir. 12 yaşlarında olan Emin dayım da yanında Ankara'ya gitmiş küçük bir kahramandır. Cepheye silah taşımış, çocukluğunu Millî Mücadele'nin içinde geçirmiştir.

SEBÜLÜ'R-REŞAD İSTİHBARAT MERKEZİYDİ, CASUS MUTAFA SABİR'İ DAYIM EMİN DEŞİFRE ETTİ

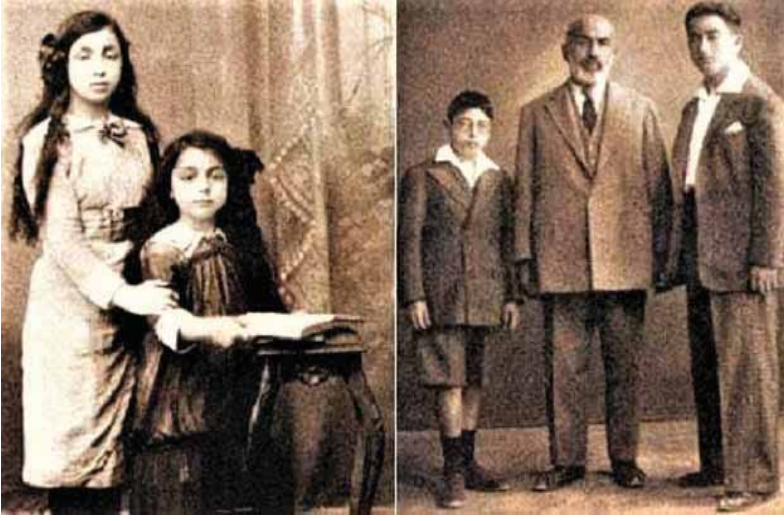
İstanbul işgal altındayken Âkif, arkadaşı Eşref Edib ile Sebülü'r-Reşad'ı çıkarıyor ve dergi istihbarat bürosu gibi kullanılıyormuş. Derginin 70 bin kadar basılıp İslâm âlemine, hatta Rusya'ya kadar dağıtılıyormuş. Sebülü'r-Reşad, Millî Mücadeleyi İslâm âlemine duyurunca, Anadolu'ya altın ve para desteği gelmiş, hatta oralardan gelip Çanakkale'de şehit olmuşlardır. İslâm'ın kalesi Türkiye'dir, Osmanlıdır; dedem Âkif de İslâm Birliği çalışması yapmıştır. O, Batı'nın

ilmine hayrandı ama asla onlara güvenmezdi. Emin dayımın 'Babam Mehmet Âkif' adlı kitabında, Casus Mustafa Sabir'in deşifre edilip ortaya çıkarılması ve Mustafa Kemal Paşa'nın hayatının kurtarılması, Emin dayımın gelen bir mektubu okuyup sonra babasına göstermiş, o da Adnan Adıvar ile beraber şifreleri çözmesiyle olmuştur.

M. KEMAL TAKTİK DEHA, M. ÂKİF MANEVÎ LİDERDİ

Hâlâ dedemi İttihat ve Terakkici diye kötöleyenler, hain ilan edenler var. Oysa dedem hiçbir zaman İttihat ve Terakki'ye üye olmamış. Ama 3-4 ay kadar onlara ders vermeye gitmiş ve üyelik yeminlerini değiştirmiş; fakat onların yanlış yolda olduğunu görünce de ayağını çekmiştir. Aslında o dönemde oraya girmeyen tanınmış kimse yoktur. Ama dedem oraya üye olmamasına rağmen halâ hedef gösterilir.

Mustafa Kemal, insanları inandıracak tek kişi olduğuna inandığı Âkif'i Ankara'ya çağırması; dedem kalemiyle, ruhuyla cepheyi yaşamış, Millî Mücadeleye manevî liderlik yapmıştır. Mustafa Kemal de Millî Mücadele'nin taktik dehasıdır.

BAŞKAN ERDOĞAN ve TYB'YE TEŞEKKÜR

2021 yılının TBMM'de İstiklâl Marşı Yılı olarak ilan edilmesi de bizim uzun zamandır arzuladığımız bir karardı. Bu hususta Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan da çok arzuluydu ve çok gayret etti. Türkiye Yazarlar Birliği konuyu gündemde tutarak hassasiyet oluşturdu ve sonuçta Mecliste bütün siyasî partilerin oylarıyla '2021 İstiklâl Marşı Yılı' ilan edildi. Bundan çok mutlu olduk. Dedemin de dediği gibi; Allah bu millete bir daha İstiklâl Marşı yazdırmasın." dedi.

TYB KONYA'DAN 2020'DE 36 PROGRAM

TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu da konuşmacılara teşekkür ederek, "TYB Konya Şubesi olarak 'Şehre sözümüz var' prensibiyle geleneksel hâle getirdiğimiz yıllık kültürel etkinliklerimize pandemiye rağmen ara vermedik. 10 program salonda yüz yüze ve 26 program da sosyal ağlarda olmak üzere 2020 yılında 36 program gerçekleştirdik. D. Mehmet Doğan ağabeyimizden Nabi Avcı bakanımıza, Mustafa İsen ve Adnan Karaismailoğlu hocalarımızdan, Musa Kazım Arıcan ve Hicabi Kırilangıç Başkanlarımıza, Hüseyin Üzülmez'e, şair ve yazarlarımıza kadar, birbirinden değerli konuşmacılarımıza ve bizi sosyal ağlarda takip eden izleyicilerimize teşekkür ediyorum" dedi.

Başkan Köseoğlu etkinliklerine katkı veren Büyükşehir, Selçuklu, Meram ve Karatay Belediye Başkanlarına da teşekkür ederek, kültür ve sanata katkıda işbirliklerinin devamını diledi.

YAZARLIK ATÖLYESİNDE DERSLER BAŞLADI

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, Anadolu Mektebi ve Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün işbirliği ile düzenlediği 1. Yazarlık Atölyesinin ilk dersi, 29 Şubat 2020 tarihinde gerçekleştirildi.

Konya'daki çeşitli lise ve üniversitelerde öğrenim gören gençlere yönelik düzenlenen atölyenin ilk gününde Eğitimci Yazar ve Anadolu Mektebi Konya İl Koordinatörü Atilla Yaramış ile Şair ve Yazar Vural Kaya, gençlerle edebiyat ve okuma kültürü üzerine ders işlediler.

Yazarlık Atölyesinde ilk derse katılan Konya İl Milli Eğitim Müdürü Seyit Ali Büyük de öğrencilerle hasbihal ederek onlara yaptıkları işin önemini hatırlatan bir konuşma gerçekleştirdi. Buradaki gençler arasından geleceğin büyük şair ve yazarlarının yetişeceğine inandığını söyleyen Büyük, bu atölyenin verimli geçmesi temennisinde bulundu, atölyenin hayata geçirilmesinde emeği geçenlere teşekkür etti.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Ahmet Akman, Yazarlık programının toplam 8 hafta süreceğini ve alanlarında ehil olan şair, yazar ve akademisyenlerin dersler vereceği atölye çalışmasının sonunda öğrencilere sertifika verileceğini ifade etti.

TYB Konya Şubesi Başkanı Köseoğlu ve Yönetim Kurulu Üyeleri Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Uğur İbrahim Altay'ı ziyaret etti.

“TYB Konya'ya Değer Katıyor.”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu ve Yönetim Kurulu Üyeleri Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Uğur İbrahim Altay'a nezaket ziyaretinde bulundu. Köseoğlu 2020 yılı etkinlik takvimi hakkında bilgi verirken Belediye Başkanı Altay TYB'nin faaliyetlerini takdirle izlediğini söyledi.

On yıl ara verdiği TYB Konya Şubesi Başkanlığına son Genel Kurulda yeniden seçilen Ahmet Köseoğlu beraberinde Başkan Yardımcıları Prof. Dr. Ahmet Çaycı ve Doç. Dr. Ahmet Akman, Yönetim Kurulu Üyeleri Saffet Yurtsever, Salih Sedat Ersöz, Hüzeyme Yeşim Koçak, Hasan Coşar, Mustafa Günden, Şener İşleyen ve Hasan Bayraktar ile Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Uğur İbrahim Altay'ı makamında ziyaret etti.

Sözlerine destekleri nedeniyle Başkan Altay'a teşekkür ederek Başlayan Köseoğlu, “Mütevazı yürüyüşümüzde millî ve manevî değerlerimizi gençliğimize ve halkımıza aktarmaya, Konya kültürüne katkıda bulunmaya bir akademi gibi devam ediyoruz. Yıllık faaliyet takvimi belirleyip, her hafta sonu

cumartesi günleri Konya’da önemli bir kültürel etkinliğe imza atıyoruz. Bu anlamda ‘Şehre sözümüz var’ sloganını benimsedik” dedi.

Ziyaretten duyduğu memnuniyeti ifade eden Başkan Altay da Yıllık takvim belirleyip tatbik edilmesinin önemine işaret etti. Yıllardır kökleşen bu prensibin faaliyetlerin niteliğini artırdığına da vurgu yapan Altay, “Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi yıllardır Konya kültürüne değer katan etkinlikler yapıyor. Bu dönem ben de fırsat buldukça programlara katılmaya çalışacağım. Şehre değer katan organizasyonlara emeği geçen herkese teşekkürlerimizi sunuyoruz ve destekliyoruz” dedi.

Ziyarete TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu ve yazarlar Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Uğur İbrahim Altay’a kitaplarını takdim etti.

TYB'DEN VALİ TOPRAK'A ZİYARET

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin yeni Başkanı Ahmet Köseoğlu ve Yönetim Kurulu üyeleri Konya Valisi Cüneyit Orhan Toprak'ı ziyaret etti.

On yıl aradan sonra yeniden başkanlığa seçilen Ahmet Köseoğlu ve Yönetim Kurulu üyelerinden Prof. Dr. Ahmet Çaycı, Doç. Dr. Ahmet Akman, Salih Sedat Ersöz, Duran Çetin, Melahat Ürkmez, Hilal Seyhan, Atilla Yaramış ve Saffet Yurtsever Konya Valisi Cüneyit Orhan Toprak'ı makamında ziyaret ederek 2020 yılı etkinlik takvimi hakkında bilgi verdi.

Ziyaretten memnun olduğunu ifade eden Vali Toprak fırsat buldukça programlara katılacağını söyleyerek millî ve manevî değerleri öne çıkaran temaların işleneceği etkinliklerden memnun olduğunu belirtti ve yeni yönetime başarılar diledi.

TYB Konya Şube başkanı Ahmet Köseoğlu ve yazarlar, Vali Cüneyit Toprak'a kitaplarını takdim ettiler.

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ VE KONYA İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ORTAK PROJELER YÜRÜTÜYOR

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi ve Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün yeni dönemde çeşitli kültürel faaliyetlerde işbirliği yaparak ortak projeler gerçekleştirecekler.

İl Millî Eğitim Müdürü Seyit Ali Büyük, TYB Konya Şubesine bir ziyaret gerçekleştirdi. Yazarlar Birliğinin Konya'da çok önemli kültürel faaliyetler düzenlediğinin altını çizen Büyük, İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen faaliyetler hakkında da bilgi verdi. Konya İnsan Mektebi Projesi kapsamında yapılan faaliyetlere özel bir başlık açarak bu proje ile şehrimize bir hareketlilik geldiğini söyledi.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu da ziyaretten duyduğu memnuniyeti dile getirerek Türkiye Yazarlar Birliğinin 26 yıldır Konya'da çok önemli faaliyetler gerçekleştirdiğini belirtti. Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü gibi büyük ve eğitimin lokomotif konumunda olan bir teşkilatla ortak projeler üretmek gençlerimizin yetişmesine katkı sunacaklarını ifade etti.

YAZARLAR TAŞRADAKİ ÖĞRENCİLERLE DE BULUŞACAK

29 Şubat 2020'de başlayan 1. Yazarlık Atölyesi'nin yanı sıra 09 Mart 2020 tarihinde "Kutadgu Bilig Okumaları"nın da başlayacağını söyleyen Köseoğlu, ayrıca yapılacak bir planlama ile özellikle taşradaki okullara yazarlarımızın yönlendirilmesi, öğrencilerle yazarların buluşturulması ve kitap okuma kültürünün yaygınlaştırılması projesini de gerçekleştireceklerini ifade etti.

Yapılan ziyaret sırasında Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri de hazır bulundu.

PROGRAMLAR SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEN YAPILACAK

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin bugün gerçekleştirdiği yönetim kurulu toplantısında, 2020 yılı takvimindeki programların Haziran ayında da sosyal medya (internet) üzerinden yapılmasına, ara verilen yazarlık atölyesinin Ramazan bayramı sonrası itibariyle sosyal medya üzerinden sürdürülmesine ve Kutadgu Bilig Okumaları'na Ekim ayında devam edilmesine, yurt dışından konuşmacı olarak gelecek yazarların programlarının ise ileri tarihlerde yapılmasına karar verildi.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinde Kutadgu Bilig Okumaları Başladı

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi ve Konya Milli Eğitim İl Müdürlüğü tarafından ortak yürütülen Kutadgu Bilig Okumaları başladı. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi binasında düzenlenen etkinlik 20 Nisanda sona erecek.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Mehmet Kırbıyık ve Prof. Dr. Osman Uyanık tarafından yürütülen proje Okumalara ilgi duyanların katılımı ile gerçekleşti.

Okuma, alfabe, öğrenme ve benzeri konuları anlatarak konuya başlayan Prof. Dr. Osman Uyanık, Eser Kutadgu Bilig ve yazarı Yusuf Has Hacib hakkında kısaca bilgi verdikten sonra öğrencilerle birlikte okumalara başladı.

Prof. Dr. Osman Uyanık tarafından seçilen beyitler öğrenciler tarafından okundu. Okunan beyitler hakkında Prof. Dr. Mehmet Kırbıyık ve öğrenciler fikir alışverişinde bulundular.

Her hafta pazartesi günleri yapılacak olan Kutadgu Bilig okumaları 20 Nisanda sona erecek.

Sorgun'dan TYB Konya Şubesi'ne "Hayırlı Olsun!" ziyareti

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ni ziyaret edip yeni Başkan Ahmet Köseoğlu ve yönetimine hayırlı olsun dileklerini ileten AK Parti Konya Milletvekili Sorgun, kültürel faaliyetlerin ihmâl edilmemesi gerektiğini söyledi. AK Parti Konya Milletvekili Ahmet Sorgun, TYB Konya Şubesini ziyaret ederek Başkanlığa seçilen Ahmet Köseoğlu ve yeni yönetim kurulu üyelerini tebrik etti. TYB çatısı altında bulunmaktan duyduğu memnuniyeti ifade eden Sorgun; "Hizmet aşkı yıllardır hiç zaafa uğramayan bu nadide kuruluşumuzun üyesi olmaktan bahtiyarım" dedi.

Tarihçi Yazar Mustafa Armağan'dan Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne "Hayırlı Olsun!" ziyareti

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ni ziyaret edip yeni Başkan Ahmet Köseoğlu ve yönetimine hayırlı olsun dileklerini ileten Tarihçi Yazar Mustafa Armağan, TYB Konya Şubesinin düzenli bir şekilde gerçekleştirdiği kültürel faaliyetlerin tüm Türkiye'de ses getirdiğini söyledi.

Araştırmacı Tarihçi Yazar Mustafa Armağan, TYB Konya Şubesini ziyaret ederek Başkanlığa seçilen Ahmet Köseoğlu ve yeni yönetim kurulu üyelerini tebrik etti. Armağan TYB çatısı altında bulunmaktan duyduğu memnuniyeti ifade etti. Tarihçi Yazar Mustafa Armağan'ın TYB'yi ziyaretinde Başkan Ahmet Köseoğlu'nun yanı sıra Başkan yardımcıları Prof. Dr. Ahmet Çaycı ve Doç. Dr. Ahmet Akman ile yönetim kurulu üyeleri Saffet Yurtsever, Zafer Karakuş ve Atilla Yaramış da hazır bulundular. TYB Konya Şubesinin yıllardır Konya'nın kültür hayatına önemli kazanımlarda bulunduğu altını çizen Armağan her gelişinde Konya'yı daha gelişmiş ve heyecanlı gördüğünü söyledi. TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu da Armağan'a ziyaretinden dolayı teşekkür ederek bir süre yakın tarih üzerine sohbet ettiler.

TYB KONYA'DAN AZERBAYCAN'A DESTEK MESAJI

Azerbaycan'a yönelik saldırılarına bir yenisini ekleyen Ermenistan ve arkasındaki destekçiler, bölgede barışın ve huzurun önündeki en büyük tehdit olduğunu bir kere daha göstermiştir. Türk Milleti ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak bizler her zaman olduğu gibi bugün de Azerbaycanlı kardeşlerimizin yanındayız.

Ermenistan'ın tahrikkâr tutumu ve alçakça saldırganlığı karşısında gerekli ve yeterli bir tepki ortaya koyamayan uluslararası toplum çifte standardını ve gerçek yüzünü bir kez daha göstermiştir.

Ermeni halkını, kendilerini felakete sürükleyen yönetimlerine ve onları bir kukla gibi kullananlara karşı geleceklere sahip çıkmaya davet ederken, tüm dünyaya işgale ve zulme karşı verdikleri mücadelede Azerbaycan'ın yanında yer aldığımızı bildiriyoruz.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi

TYB Konya'da Çevrimiçi Bayramlaşma

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyeleri, çevrimiçi bayramlaşma programında bir araya geldi. Korona virüs salgını sebebiyle sokağa çıkma kısıtlamaları gölgesinde gerçekleşen bayramda düzenlenen çevrimiçi bayramlaşma programına, TYB Konya Şubesi yönetim kurulu üyelerinin yanı sıra TYB Şeref Başkanı D. Mehmet Doğan ve TYB Genel Başkanı Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan da katıldı. TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu tüm katılımcıların, milletimizin ve İslam âleminin bayramını kutlayarak başladığı konuşmasında, dünyanın önemli bir imtihandan geçtiğini, bu imtihanın fikir, kültür ve sanat boyutuyla ilgilendiklerini ve bundan sonraki faaliyetlerin gerçekleşmesi noktasında bu bayramlaşma programının da fikir vereceğini belirtti.

KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR DEVAM EDECEK

TYB Şeref Başkanı D. Mehmet Doğan ise, "Hayat devam ettiği gibi kültürel hayat da devam edecektir. TYB Konya Şubesi, salgın öncesi yaptığı çalışmalarla çektiği dikkati bu dönemde de sürdüreceğini göstermiştir. Tüm camianın, kültür ve sanat adamlarının ve İslam âleminin bayramı kutlu olsun" dedi. TYB Genel Başkanı Musa Kazım Arıcan da "Ramazan Bayramı'nın hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum. Türkiye'nin geleceğinin aydınlık olduğunu düşünüyorum. İnşallah ibadetlerimiz makbul, dualarımız kabul

olur. TYB Konya Şubesi'nin Türkiye'de örnek çalışmalar yaptığını ve bu kriz günlerinde de yapmaya devam ettiğini görmenin mutluluğunu yaşıyoruz. Bu çalışmalara gönül ve emek veren hepimizi kutluyorum” diye konuştu. Diğer katılımcıların da söz aldığı programda, TYB Konya Şubesi'nin önümüzdeki dönemde yapacağı faaliyetler üzerine fikirler ortaya konuldu.

PROGRAMA KİMLER İŞTİRAK ETTİ?

Çevrimiçi programa ayrıca TYB Konya Şubesi'nin önceki başkanları Bekir Şahin, M. Ali Köseoğlu ve Prof. Dr. Hayri Erten'in yanı sıra yönetim kurulu üyeleri; Prof. Dr. Ahmet Çaycı, Prof. Dr. M. Kazım Ürün, Doç. Dr. Ahmet Akman, S. Sedat Ersöz, Zafer Karakuş, Vural Kaya, Atilla Yaramış, Ali Işık, Hüzeyme Yeşim Koçak, Melahat Ürkmez, Hilal Seyhan, Saffet Yurtsever, Duran Çetin, Bedir Köseoğlu, Mustafa Güden de iştirak ettiler.

TYB Konya Şubesi Başkanı Köseoğlu batılı ülkelerde cereyan eden İslâm düşmanlığına Hz. Mevlânâ'dan örneklerle cevap verdi:

“İslâm’a Zarar Vermeye Kimsenin Gücü Yetmez.”

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu başta Fransa olmak üzere, batılı ülkelerin Hazreti Peygamber Efendimiz Muhammed Mustafa (S.A.V)’e hakaret içeren davranışları üzerine Hazreti Mevlânâ’nın evrensel mesajlarını hatırlatarak “Kâinatın yaratıcısı Yüce Allah’ın koruması altındaki İslâm dinine zarar vermek hiçbir batılın harcı değildir” dedi. Hz. Peygamber Efendimizin kâinatı teşrif ettiği Mevlid kandili vesilesiyle de açıklama yapan Köseoğlu, insanlığı Hz. Muhammed (S.A.V)’ı anlayıp tabi olmaya davet etti.

Batılı devletlerin yüzlerce yıldır halkları İslam korkusuyla etkileyip uhdesinde tutmaya gayret ettiğine işaret eden Köseoğlu, “Başta Hazreti Mevlânâ olmak üzere büyük mütefekkirler İslam fikrini yeryüzüne gergef misali işleyip insanların gönlüne nakşettiler. Fransa’dan Hollanda’ya, Almanya’dan Amerika’ya kadar yayılan Mevlânâ öğretileri İslam’ın nurunu batı insanına tanıtmış ve karşılık da bulmuştur” diye konuştu.

İSLAM BÜTÜN ÇAĞLARA EGEMEN OLACAKTIR

Gönül körlüğüne düşen kimi batılı ülke devlet adamlarının, hükümranlıklarını devam ettirebilme adına İslam’a ve İslam Peygamberi Hazreti Muhammed (S.A.V)’e hakaret yolunu seçmelerinin ruhsal iflastan başka bir şey olmadığına vurgu yapan Köseoğlu “Karikatür çizerek, ruhlarını kirleten köhne fikirlerini duvarlara yansıtarak İslam’ı lekeleyeceklerini zannediyorlar. Yanılıyorlar; zira Yüce Allah, son peygamberine, Ey Habibim, sen, dinin

hükümünü kaybedip ortadan kalkacağından korkma. Biz onu kıyamete kadar baki kılacağız” buyurarak İslam’ın bütün çağlara egemen olacağını müjdesini vermiştir” dedi.

HZ. MEVLÂNÂ’NIN GÖNÜL DİLİ BATI’YA ULAŞTI

Hazreti Mevlânâ’nın İslam’ı batı insanına sevdirdiğine işaret eden Köseoğlu, “Hazreti Mevlânâ hayattayken İslâm memleketleri önce Haçlılar tarafından yakıldı, yıkıldı. Sonra Moğollar vahşi kurtlar gibi oraları adeta istilâ edip camileri yaktı, Müslümanları kılıçtan geçirdi. Bu en buhranlı devirde dahi Mevlâna karamsar olmadan, Kur’an’ın müjdesine sarılıp beyitlerinde ‘İslâm’ın sonsuza kadar yaşayacağını’ söylemiştir. Konya’dan dünyaya yayılan bu evrensel mesajlar günümüzde de küfrün bekçisi devletleri korkutmaktadır” diye konuştu.

HAKARET ETMEK MÜSLÜMANA YAKIŞMAZ

İslam’ın vakarı emrettiğine de vurgu yapan TYB Başkanı Köseoğlu, “Bilhassa sosyal medya denilen platformlarda Hollanda ve Fransa gibi ülkelerde yapılan hakaretlerin tesirine kapılan bazı Müslümanlar da adeta onlara aynı dille cevap verme yarışına girmektedir. Oysa İslam vakarlı olmayı tavsiye etmektedir. Bu nedenle tepkilerimiz İslam ölçülerinde olmalıdır. Tepkilerimiz İslam’ın bir model olduğunu, inanılacak tek din olduğunu gösterecek şekilde olmalı, tepkimizle de tebliğ yapılabileceğini unutmamalıyız” dedi.

Bütün peygamberlere imanın İslam’ın şartı olduğunu dile getiren Köseoğlu açıklamasında, “Müslümanın farkı, bütün peygamberleri hak bilmesidir. Nitekim Viyana Muhasarası sırasında Müslüman olan bir papaz, haddi aşmış Hz. İsa’ya küfrettiği için cezalandırılmıştır. Herhangi bir peygambere hakaret etmek Müslümanın yapacağı davranış değildir” ifadelerine yer verdi.

İNSANLIK HZ. MUHAMMED’E MUHTAÇ

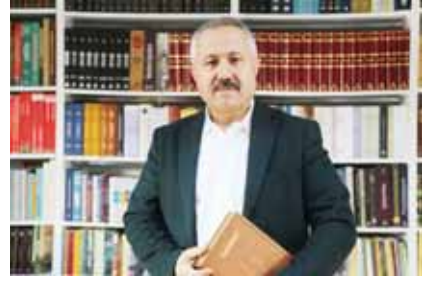
Hz. Muhammed (S.A.V)’ın Allah’ın kullarına yolladığı son peygamber olduğunu kaydeden Köseoğlu, “Hz. Muhammed’in geleceğini müjdeleyen peygamberler de olmuştur. O, Allah’ın kullarına büyük bir lütfudur ki, duaları hep ümmetinin kurtuluşu ve selameti için olmuştur. Bu sene kutlu peygamberimizin veladet yıldönümünde Fransa, Hollanda gibi devletler çirkin davranışlarıyla İslam’ı karalamaya, kötülemeye tevessül ettiler. Bu gibi hadsizler için Allah’ın hükmü sabittir. Bütün Müslümanların bu çetin süreçte İslam’ın ipine sımsıkı sarılarak küfre karşı diri ve iri durmaları niyazımızdır” dedi.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nden “2021 yılı İstiklâl Marşı Yılı olsun” önerisi

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu:

Milli mücadele ruhunun yaşatılması ve edebi bir metin olan marşımızın derin felsefesini bir eğitim ve tarih felsefesi şuurunda yeni nesillere aktarmamız için 2021 yılı tarihi bir fırsat olarak görülmeli ve ‘İstiklal Marşı yılı’ ilan edilmelidir,

KONYA (AA) - Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu, TBMM’de kabulünün 100. yılında, 2021 yılının “İstiklal Marşı Yılı” olmasını istediklerini söyledi. Köseoğlu, AA muhabirine yaptığı açıklamada, İstiklal Marşı’nın milletin mutabakat metni olduğunu söyledi. İstiklal Marşı’nın

Türk milletinin aidiyet ve kimliğinin göstergesi olduğuna da işaret eden Köseoğlu, “İstiklal Marşı, diğer birçok ülkenin marşları gibi alelade bir marş da değildir. Marşımızın 100’üncü kabul yılını tarihi fırsat gibi düşünüp bunu fırsata dönüştürmeliyiz. Milli marşımızın yazıldığı dönemle şu an dünyada olup bitenlere baktığımızda benzeşen yönleri var. Marşımız ezelden ebede bir yolculuğumuzun da kılavuzluğunu yapmaktadır.” diye konuştu. Köseoğlu, milli marşın hürriyet, maneviyat, cesaret, medeniyet, savaş, kahramanlık, umut, gelecek ve tarihi şuur gibi kavramları her daim hatırlattığını vurguladı. Milli şair Mehmet Âkif Ersoy’un milletinin dilinden hiç düşmediğini ve marşı da milletinin malı saydığına dikkati çeken Köseoğlu, şunları kaydetti: “Bunun için de İstiklal Marşı’nı ‘Safahat’ adlı eserine dahil etmemiş. Marşımız bize bağımsızlık ruhuyla var olabileceğimizi yüksek bir cesaretle hatırlatır. Türkiye Yazarlar Birliği olarak yıllardır yapageldiğimiz Mehmet Âkif, İstiklal Marşı ve milli mücadele dönemi programlarımızı bu yılda çoğaltarak devam edeceğiz. Mehmet Âkif’in vefatının 85. yılında bütün yurttan ve dış temsilciliklerde, 12 Mart 2021’den 27 Aralık’a kadar yıl boyunca programlar ve etkinlikler yapılmalıdır. Milli mücadele ruhunun yaşatılması ve edebi bir metin olan marşımızın derin felsefesini bir eğitim ve tarih felsefesi şuurunda yeni nesillere aktarmamız için 2021 yılı tarihi bir fırsat olarak görülmeli ve ‘İstiklal Marşı yılı’ ilan edilmelidir.”

TYB KONYA SALGINDA DA HIZ KESMEDİ

Köseoğlu: Yıllık kültürel takvimimizi salgına rağmen uygulayarak şehre sözümüzü tuttuk.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu, 2020 yılı etkinliklerinin tamamlanmasının ardından değerlendirmede bulundu. Bir yıldır dünyayı kasıp kavuran salgına rağmen kültürel faaliyet takvimini uygulamaya riayet ettiklerini söyleyen Köseoğlu, “Korona virüsten önce 10 programımızı salonda, salgına yönelik tedbirler devreye girince de internet üzerinden sosyal ağlarda 26 program olmak üzere toplam 36 program yaparak şehre sözümüzü yerine getirdik” dedi. Açıklamasında ünlü filozof Epiktetos’un ‘İnsanlara rahatsızlık veren, olayların kendisi değil, bu olaylara getirdikleri bakış açısıdır’ sözünü hatırlatan Köseoğlu, “Biz de bu sözü bu senenin şartları için çalışmalarımızda dikkate aldık. Şehrimize, ülkemize ve dünyaya söyleyecek sözümüzün olduğunu belirtmiştik. Geçtiğimiz yıl dünyayı ciddi manada etkileyen ve halen devam eden salgın ortamına rağmen, kutlu medeniyetin varisleri olmanın verdiği güçle ‘kültür, sanat, edebiyat ve düşünce’ faaliyetlerimizi tereddütsüz şekilde devam ettirdik” dedi.

2020 yılı başında ilan ettikleri kültürel etkinlikler takvimini, dönemin zorlu şartları altında, her şeye rağmen aksatmadan tamamlamış olmanın huzurunu yaşadıklarını kaydeden Köseoğlu sözlerini, “Salgın öncesi etkinliklerimizin 10’u salonda yüz yüze yapılmıştı. Salgın döneminde ise topluma reçete olarak verilen yeni hayat tarzına uygun şekilde hareket ederek kalan 26 etkinliğimizi internet üzerinden çevrimiçi ve video konferans

olarak ilgililerine, kültür sanat muhibbanına sunduk. İnternet üzerinden sosyal medya ağlarında üç gün süren ve şairlerin buldukları ortamlardan katılarak kendi şiirlerini okudukları 'Mevlânâ Şiir Şöleni'miz ise Türkiye de ilk olma özelliği taşımaktadır. Bu vesileyle şiir videoklip şeklinde arşivlik güzel bir çalışma ortaya çıkarılmış oldu" diye sürdürdü.

2021 yılı etkinlik planlamalarına bugünlerde başladıklarını işaret eden Köseoğlu, "Salgın gelişmelerini de göz önünde bulundurarak yeni yılın etkinliklerine en kısa zamanda başlayacağız. 2021 yılında İstiklâl Marşı'nın kabulünün 100. Yılı faaliyetleri başta olmak üzere, Yunus Emre ve Hacı Bektaş-ı Veli Yılı olması sebebiyle de geçmişten günümüze değerlerimizi yeniden hatırlayacağımız etkinlikler üzerine çalışacağız. Yıl boyu her hafta sonu faaliyetlerimizde insanımızdan, irfanımızdan istifade etmeye devam edeceğiz. Şubat ayından itibaren, her Cumartesi yapageldiğimiz programlarımızın yanı sıra okumalar, kurslar ve gençlerimize yönelik çalışmalarımız da artarak devam edecek" dedi.

2020 yılı etkinliklerinde kendilerine verilen desteğe de değinen Başkan Köseoğlu açıklamasını, "Etkinliklerimize kıymetli destek ve katkılarını esirgemeyen Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Uğur İbrahim Altay'a, Karatay Belediye Başkanı Sayın Hasan Kılca'ya, Meram Belediye Başkanı Sayın Mustafa Kavuş'a ve Selçuklu Belediye Başkanı Sayın Ahmet Pekiştirmacı'ya teşekkürü bir borç biliriz. Ayrıca, programların hazırlanmasında özveriyle hareket ederek kültürümüze dair hizmetler üreten değerli yönetim kurulu üyesi arkadaşlarıma ve programlarımızı ilgiyle izleyen kültür gönüllülerine de teşekkürü bir borç bilirim" diyerek tamamladı.

TYB'nin "2019 Yılın Yazarı" Ödülleri Konya'daki Sahipleriyle Buluştu

TYB'nin "Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları Ödülleri" salgın tedbirleri altında gerçekleşiyor. Konya'daki törende yazarlar Mehmet Ali Köseoğlu ve Muammer Ulutürk ödülleriyle buluştu.

Türkiye Yazarlar Birliğinin (TYB) 2019 yılının "Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları" Ödülleri Konya'daki sahiplerini buldu. TYB Konya Şubesi'ndeki törende Şehir Kitapları dalında Çizgi Yayınları'ndan çıkan "Menteşe'deki Muğla" kitabıyla Mehmet Ali Köseoğlu, deneme dalında ise Hece Yayınları'ndan çıkan "Fotoğrafname" kitabıyla Muammer Ulutürk ödülleri aldı. Yılın Yazarı Ödülleri TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu ve NEÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet Çaycı tarafından takdim edildi. TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu, bir yandan 2020 yılının "Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları"nın belirlenmesi için çalışırken diğer yandan da 2019 yılının ödülleri sahiplerine takdimini gerçekleştirdiklerini belirtti.

ÖDÜL TÖRENİ DİJİTAL MECRALARDA YAYINLANACAK

Ahmet Köseoğlu, "TYB, 39 yıldır Türkiye'nin değerli yazar, fikir adamı ve sanatçıları bu ödülle taltif ediyor. Bu yılki ödül programını Konya'da gerçekleştirmeye hazırlanırken maalesef salgın dolayısıyla toplu bir program gerçekleştirememiş olduk. Genel Merkezimizin aldığı kararla ödüller yazarlarımızın, sanatçılarımızın şehirlerine gidilerek ve orada çekimler yapılarak

gerçekleştiriliyor. Biz de Konya’da yaşayan yazarlarımız Mehmet Ali Köseoğlu ve Muammer Ulutürk’e ödülleri TYB Konya Şubemizde düzenlediğimiz bu programla takdim ediyoruz. Önümüzdeki günlerde şehirlerde gerçekleşen ödül törenleri toplu bir program haline getirilerek dijital mecralarda yayınlanacaktır. İnşallah önümüzdeki yıllarda bu salgın hastalık belasından kurtularak ödül törenlerimizi daha geniş mekanlarda ve daha geniş katılımlarla gerçekleştireceğiz” dedi.

ÖDÜLLER ŞEHRİN KÜLTÜREL BİRİKİMİNE İŞARETTİR

Bu ödülleri yazar, fikir adamı ve sanatçılara bir moral ve teşvik anlamı taşıdığına işaret eden Köseoğlu, Konyalı ve Konya’da yaşayan isimlerin de hemen her yılki ödüllere isimlerini yazdırmalarının şehrin kültürel birikimine de bir işaret olduğunu kaydetti. Yazarlar Mehmet Ali Köseoğlu ve Muammer Ulutürk’ü tebrik eden Köseoğlu, “Hem şehrin hem de ülkemizin kültürel atmosferine katkılarının artarak devam edeceğini umuyorum. Başarılarınızın devamını diliyorum” diye kaydetti. Daha sonra ödül töreni icra edildi. Mehmet Ali Köseoğlu’nun ödülünü Başkan Ahmet Köseoğlu, Muammer Ulutürk’ün ödülünü ise Prof. Dr. Ahmet Çaycı takdim etti. Tören hatıra fotoğrafı çekilmesi ve yazarlarla yapılan kısa söyleşi çekimlerinin ardından sona erdi.

“Mehmet Âkif İnan Ortak Değerimiz”

TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu ile bir araya gelerek “Mehmet Âkif İnan Eserleri” isimli çalışmayı TYB Konya Şubesi Kütüphanesi’ne hediye eden Eğitim-Bir-Sen Konya 2 Nolu Şube Başkanı Şenol Metin: Ortak değerlerimizden birisi de merhum Mehmet Âkif İnan’dır.

Eğitim-Bir-Sen Konya 2 Nolu Şube Başkanı Şenol Metin, TYB Konya Şubesi Kütüphanesi’ne sendika tarafından yayımlanan 4 ciltlik “Mehmet Âkif İnan Eserleri” isimli çalışmayı hediye etti. TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu ve beraberindeki heyetle bir süre (maske – mesafe -temizlik kuralları çerçevesinde) kültürel meseleler ve eğitim çalışmaları üzerine görüşen Metin, “Türkiye Yazarlar Birliği ile ortak değerlerimizden birisi de merhum Mehmet Âkif İnan’dır. Biz rahmetli İnan’ın sendikal mücadelesini sürdürüyoruz. Bu mücadelede merhum Genel Başkanımızın Yedi Güzel Adam’dan birisi olarak ortaya koyduğu eserleri çok değerli bir yerde duruyor” dedi.

“MERHUM ÂKİF İNAN FİKİR VE AKSİYON ÖNCÜLERİMİZDENDİR”

Eğitim-Bir-Sen Konya 2 Nolu Şube Başkanı Şenol Metin’in ziyaretinden ve anlamlı hediyesinden memnun olduğunu dile getiren TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu da merhum İnan’ın fikir ve aksiyon öncülerimizin en önemlilerinden birisi olduğunu söyledi. Koronavirüs tedbirleri kapsamında 2020 Kültürel Etkinlikleri’ni çevrimiçi yayınlarla sürdürdüklerini anlatan

Köseoğlu, “Malumunuz bu yıl Âkif İnan ağabeyimizin vefatının 20. yılı. Biz de 10 Ekim’de “M. Âkif İnan’ı An(la)mak” başlıklı programımızı dijital yayınlarla çevrimiçi olarak gerçekleştirdik. Bu programlar aynı zamanda vefa programlarıdır ve inşallah önümüzdeki yıllarda da devam edecektir” diye konuştu. Konuşmaların ardından Eğitim-Bir-Sen Konya 2 Nolu Şube Başkanı Şenol Metin, 4 ciltlik kitabı Kütüphaneye konulmak üzere Başkan Ahmet Köseoğlu’na takdim etti. Köseoğlu da Metin’e “Konya’nın Şiir Şölenleri” kitabının yanı sıra TYB yayınlarından çeşitli kitaplar hediye etti. Ziyarete TYB Konya Şubesi eski Başkanı M. Âli Köseoğlu da hazır bulundu.

BİRİNCİ YAZARLIK ATÖLYESİ SONA ERDİ

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Anadolu Mektebi işbirliği ile düzenlenen 1. Yazarlık Atölyesi'nin dersleri 29 Haziran 2020 tarihi itibarıyla sona erdi.

Anadolu Mektebi Yürütme Kurulu ve TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Atilla Yaramış tarafından organize edilen atölyede, Konya'nın muhtelif liselerinde ve üniversitelerinde okuyan yaklaşık 30 Anadolu Mektebi öğrencisi eğitim aldı.

Öğrencilerin edebiyat ve yazı hayatına dair genel bir kanaat edinmelerine katkı sunmak ve yazarlık yolunda ilk adımı atmaları amacıyla düzenlenen atölyenin dersleri, (pandemi sürecinden önce) ilk 3 hafta yüz yüze eğitimle, sonraki 5 hafta da çevrimiçi derslerle işlendi.

Alanlarında uzman yazarların, şairlerin ve akademisyenlerin girdiği derslerde öğrenciler, edebi türleri dünya ve Türk edebiyatının en önde gelen örneklerinden hareketle inceleme ve tanıma imkânı elde ettiler.

Yazarlık atölyesinde öğrencilerle Atilla Yaramış, Vural Kaya, Osman Özbahçe, İbrahim Demirci, Fatih Cihat Büyükmatur, Orhan Gazi Gökçe, Recep Ayık, Selçuk Atay ve M. Ali Köseoğlu buluşarak bilgi ve deneyimlerini paylaştılar.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu bu atölyenin genç şair ve yazarlarımızın kendilerini tanıma noktasında çok önemli bir işlev gördüğüne inandıklarını belirterek burada ders veren şair, yazar ve akademisyenlere ayrı ayrı teşekkür ettiğini ifade etti. TYB Konya Şubesinin

kapısının gençlerimize her zaman açık olduğunu belirterek bu tür çalışmaların devamının geleceğini de vurguladı. Bu çalışmanın koordinatörü ve TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Atilla Yaramış'a ve emeği geçen herkese teşekkür etti.

Konya İl Milli Eğitim Müdürü Seyit Ali Büyük de İl Milli Eğitim Müdürlüğü, TYB Konya Şubesi ve Anadolu Mektebi işbirliği ile düzenlenen yazarlık atölyesinde, geleceğin şair ve yazarlarının bir araya geldiğini ifade etti. Öğrencilerimizin bu atölyede kendilerini yetiştirme adına çok önemli dersleri çok önemli isimlerin rehberliğinde işlediklerini belirterek öğrencileri tebrik etti. Derse giren şair ve yazarlara özellikle teşekkür ettiğini belirten Büyük, Birinci Yazarlık Atölyesinin gerçekleşmesinde emeği geçen herkese teşekkürlerini ilettili.

Tarım eski Bakanı ve Anadolu Mektebi Yürütme Kurulu Başkanı Prof. Dr. Sami Güçlü de Konya'da Anadolu Mektebi, TYB Konya Şubesi ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliği ile düzenlenen Birinci Yazarlık Atölyesinin diğer iller için de örnek bir çalışma olacağına inandığını belirtti. Anadolu Mektebi disiplini içerisinde edebiyat ve fikir hayatımızın önemli isimlerini zaten okumakta olan öğrencilerimizin, bu atölyede her biri çok kıymetli olan şair ve yazarlarımızdan aldıkları dersler sayesinde yazı hayatına birçok inceliğe vakıf olduklarına inandığını da belirtti. TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu, Konya İl Milli Eğitim Müdürü Seyit Ali Büyük ve çalışmanın koordinatörü Anadolu Mektebi Yürütme Kurulu ve TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Atilla Yaramış'a teşekkürlerini ilettili.

Yapılan açıklamada daha sonra belirlenecek bir tarihte düzenlenecek sertifika töreniyle öğrencilere sertifikalarının da verileceği belirtildi.

Türkiye Yazarlar Birliğince (TYB) verilen “Yılın Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları Ödülleri”nin Sahipleri Açıklandı.

Konya'dan ödül alanlar:

- Basın Fıkra (Merhaba Gazetesi) Hüzeyme **Yeşim Koçak** ödüle layık görüldü.
- Roman dalında **Ayşegül Genç**, “Kalbin Arka Odası” eseriyle ödüle layık görüldü.
- Halk Kültürü dalında **Ali Işık**, “Konya’da Kültürel Hayat” eseriyle ödüle layık görüldü.
- Tercüme dalında **Tahir Uluç**, yıl içindeki tercümelemleri, “Ahlâk Sorunsalı Batı Modernitesinin Ahlâki Eleştirisine Bir Katkı, Taha Abdurrahman’dan” tercümesiyle ödüle layık görüldü.

10.500 yılı aşkın tarihiyle Karatay ilçemiz Hayıroğlu mahallesinde bulunan **Boncuklu Hyk'te tarımın Avrupa'ya Anadolu'dan gittiğine dair** kalıntılar bulunmaktadır.

Karatay ilçemizde bulunan **Mevlânâ Müzesi** yıllık **3,5 milyona yaklaşan** ziyaretçi sayısı ile Türkiye'nin en fazla ziyaret edilen **3 müzesinden** biridir.

800 yıl öncesinden bugüne tarihin derin hissiyatını taşıyan **Obruk Hanı**
Karatay Belediyesi tarafından **restore** edilerek tarihe yeniden
kazandırılıyor.

Karatay Belediyesi kültür yayınlarna **11 yeni eser** kazandırdı. Toplumun tüm kesimlerinin faydalanabileceği bu eserler şehrin hafızasına mühim bir katkı sunuyor.

“**ÂLEM DÖNÜYÖR**”

MINYATÖRLERLE MEVLEVİLİK VE MEVLEVİHANELER

"The Universe Whirls"
Miniatures and Miniature-Khanas in Miniatures

**60K
BİLİMİNİN
TÜRK İSLAM
ÖNÇÜLERİ**

KONYA'NIN ŞÖLENLERİ

**MEVLANA
ŞİİR ŞÖLENLERİ**

Fezî Malıcı ve Ali Berat Alptekin
anısına

VATAN
ARITILYLA

**53. KONYA
AŞIKLAR
BAYRAMI**

RAMAZAN KAMİLİ ÖĞELİ

Prof. Dr. Hüseyin MUŞULU
İrem GÜRBÜZ

Şölenlerin Camüsü

Aziziye

SELCUKLU EMİRİ
**CELALEDDİN
KARATAY**
VE VAKIF ESERLERİ

Dr. ZEHİRA ODABAŞI

Yakup KOCUBAĞ
KONYA'DA
Ahîlik
• AHI YAPILARI
MAGAZİNE

Mihri
mçh

MEVLANA ŞİİR ŞÖLENİ
Ahi-Like

2019

MEVLANA ŞİİR ŞÖLENİ
Ahi-Like

2020

**SELCUKLU
ŞAIRLERİ
GÜLDESTESİ**

Konya'mızın kalbi, şehrimizin **kültür, sanat ve tarih merkezi**, köklü bir geçmişe sahip olan ilçemizde geçmişimizin eşsiz unsuru olan **aşıklık geleneğini** yaşatmak ve korumak için her yıl düzenli olarak **tüm Türkiye'den halk ozanlarımızı** şehrimizde buluşturuyoruz.

Aşıklar Bayramı geleneği Karatay'da yaşıyor

